8 - 31.

84
Φ-39

1223-42

37 2428 1223-42 N415 107

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԷԼԱՄԱՒՐԻ ՈՐԴՒՈՅ

84 8-39 Ա§

ՅՈՒԼԻՍԻ

Ընթերձել և շարադրել ՚ի Մեծէ Ֆրանկէտաց Ֆէնէլոնէ, Ընկէր Նպիսկոպոսէ Ալվենսալեն. որ էր դաստիարակիչ Պատանեփառ Թագաւորին Ֆրանսայոռւ, որ և հետև յետոյ՝ Ընկէր Նրսիւկոսոս և Դուքս Կամպրէյի, և Սենոհ Պայսեբական.

Ի Գրատուն Նորոգ սրբագրեալ և ուղղեալ ՚ի վերայ ձեռագրին Ղերոյ Հերմոնդիեն. և Թարգմանեալ ՚ի Գալլիական լեզուէ ՚ի Յիտալիական բարբառ.

Ի Հայ ժամ ՚ի տոհմագրեալ ՚ի Գալլիացւոյ և ՚ի Յիտալիացւոյ լեզուէ ՚ի Հայ բարբառ՝ Ջանիւք և աշխատասիրութիւք Մարգար Օ. Աքաբիայի Խոձէնց Նրևանցւոյ.

Սրբոց Գրեալ ղեռաշրջիկ ՚ի յԵրուսաղէմն՝ ՚ի Թոպդէոս Վարդապետէ Կոստանդնուպոլսեցւոյ Մարտիկան.

Տպագրեալ ՚ի Վենետիս Հայրապետութեանն Լուսաւորչական և Քրիստոնեական Սեղ Աթոռն Երջմածնի՝ Տն ՂՈՒԿԱՍՈՒ Եղիցս երանեալ Սրբազնագոյն Կաթուղիկոսի ամ Հայոց.

Հրամանաւ՝ Սեղ Աթոռն Երջմածնի Ծայրագոյն Նահապետի՝ և Հիւսիսային կողմանս Երկրի ազգիս Հայոց՝ Վեհափառագահ Վեհաչնորհի, Ամենահնազի Երկիսնաբազուկ Աբգարեանց Իշխանազնեայ Տն Ցօհաննէսի Սրբազան Աղաց Եպիսկ. Հիմնադրի նոր Նախիջևան և Գրիգորեան Վիճակաց.

Ի Գրիչս և ձեռնիւ Խաչիկ Պաղտասարեան՝ ՚ի Մեծահռչակ Քաղաքէն Պոլսոյ Իշխան Ազգ Ցօհաննէս Վրէտէան, Բնակելոյն ՚ի Հնդիա, ՚ի Սուրաթ.

Ծամ Տն 1793. ՚ի փետրվարի 20. Իսկ ՚ի Թուին Հայոց ՌՄԽԲ.

ՀԱՏՈՐԱԿ.

Ի տպարանի Նորին Խարձր Սրբազնութեանն, որ Ընդհանուն ազգիս Հայոց ձեռնադրեցաւ և արդ ի Հնդիա՝ ի զանազան քաղաքս բնակեալ Խարհսէր Վերակնդից Հասարակութեան.

Ընդ հովանեաւ Երիվարհանգոյ Աչ խոշ Վանից՝ որ ՚ի Նոր

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ.

669-50

Աւտիչէ Ա՛ղեքսէքլանիլ՝ Իշխանաձեւ Իշխանի՝ Տեառն Գալեֆայ Պէյլաշան
Աւգ Աղչիղոպոլ՝ Խոջայ Սէֆերպաշին՝ իսնաթգհաճոց Նահիջուանի.

Եվաղ իւկ ժամանակաց՝ ի տարակոյս ծագեալ երկրի՝ ըստորում տա-
ըածեալ հալածիւբ հանքաւէ՝ բարերաց բարուդ՝ և անհուն բարե
բարութեանդ ձգանց. (որ յաղագս սրամտանս ազին՝ պիպիրլոյ միշտ յօ-
գուտ նոցին՝ հաւանութեան քոյ հոմօաղաւէն՝ դնել կանձն ի վէր հարկս)
այնք արժանաւոր գտեալ ընդքաղիչ՝ անանձնաս կալպակու ելք ևևեռեալ
պրիկալ ունելն զսիրտ և կհոգի հիգոյս՝ ի սէր պաշտանի՝ ձերդ Խարէք
Սրբազնութեդ. Ով ե երբեմն՝ ընկերանալս ի սոյն առվտուրդ՝ անժոյժ և
անհանդարժ՝ ի յոմիւռնոյ անտի՝ շոտպէյի գոնդ՝ քարտիղեւ և ելեւ՝ զովա
ցուցանել զանձն՝ սրսաքիալ ծառայու.

Իսկ այժմ՝ ինքնիշխիս ոչ ելէ ականջալուր՝ այլ ականատես գոլով՝
ձէ և ունելով զսիրայու ելեն վկայիկ՝ ճամ աքանչացակալ ասելով. գինչ
կարեն արհաւրս տանուցանել մեզ այս՝ ըստ ասի զոր առնես նոյա
զոհելով գիսկական անդորրութեդ և առաղջութեդ անձինդ պատճառականք,
եթե ոչ՝ զոհութեդ պարտիս մատուցանել պարգև ոգին զբեզ ինքեանց. և
պարապիլ յաղօթս վասն առաղջութեդ և առատութեդ կենացդ արդիւնա-
բերի. Ընդ և առաւել աչքան շնորհակալու եմ պարտաւորեալ գտանիլն
արդեօք. վասն այնքան հոյակապ Ինկղիզեց՝ Ա՛նգլիէց՝ և իմաստնաբուղս
Իպրոցայն կառուցմանց. և մանաւանդպէս վասն անդին գանձուցն ակնա
յիտեալ և մարգարտաշար Տպրանքն վերահասցնես եմ. որոյ խակաո. եմ
և կանխահաս պատ գէ արդէն իսկ սկսան գմայիցուցանել գքիմն ճաշակո-
զաց. Արդ յուսիկն գուցաբան ոչ նոյ ինչ սիրոյ առաքինութեդ, և հայրե
նասէր պաշտաւորեալ եմ ջանս՝ անաւարկոյս պարտաւորիլն ոգւով չափ
հոգալ գհոգ հաստատութեդ և մշտատև նորոգութեդ նմանոյ նորաբաղդ
գանձարանին. որ երբեք ազգային քաղաքական ոգերք աղխնական գրախտի՝
մաւրբոգակիալ ոռոգանք գանաւոր տունկս հայաստանեայց Ինկղեցւոյ.

Իսկ այն որ առաւել գովելի եւ բազմոյ բաղձալի՝ տնտանեմ գձերդ
սուրս գիտութեն ձեր Սրբազնութե. որ անձնձնիւր տրնուէք մտալ ի քուրայս
տան անհուն երիվարդ և անուշհոտ ծաղկանցն այլասերիլ՝ գյոգունդ
ախորժելի և պիտանացու. Նբեմն՝ քաղցրաձաշակ խնամոտութեան ծորանս
ձերդոյն հնագունդից և նորագունդից պատմութեդ՝ և այլ բարեպատկան և մա
գացական գրութեանցն՝ Թարգմանութեդ՝ ի մեր վեհակ լեզուէն հանդուր-
մոյիլ ջանայ. առ ի մատակարարելոյ յոգեկցութեդ գոյլ խնդակցանոտ-
թեան՝ խնամոտութեդ որդուցս հոգեպատիս. Որոյ լուսաւորեալ բերկրիլ
ազգն ընդհանուր՝ և յիշատակ հաճոյութիւն արձանացութեդ Տնդ Սրբազնո-
թեան անաղարտելի ձայ մինչև յօր կատարածի Տիւանն գալոցեան.

Բդ այս ամենայն բարեյաջող հոգուսնկութեդ ձեր Սրբազնու-
թեան՝ ստիպեալ պարտաւորեաց և զինն սարկաւագիս. զի քան տակաւ և
համբակ կարի խնամ՝ գանձ յիտանելս լսմայիւ ժողվ ընծայաբեր լինել
Նոյնոյ ամենախարեմ գանձս բանին. և չիրև հեղով գատարկամանն՝ մատա-
ցանել ի պաշտօն ընդհանուր ազնուագարմ՝ ազգին մերոյ. և ձեր Սրբազ-
նութեան՝ զլուսաժպտելիս ի մտոգմանութեան ներկոյ գրքոյս խնդալանքի.
Ու ի մէջ բոլոր ազգացն Եւրոպացւոց՝ ի շարս գրանց յարգ ականաց

գաս

գաւեալ գտանէք. Ոյր ասէս և խոստանամ, զի եթէ ախորժ և հաճոյ Թուէցի յունկն էիցէ Սրբազնութեան և միտց բանասիրաց, ոչ դադարել մինչև ցյետին կէտ տուբեաւութեան ընդունել զպաշտօն իմոյ տուկութեան՝ ոյնասարս աշխատանաց առ՝ի յօդուտ բոլոր ազգին. և՝ի հաճոյս էիցէ Սրբազնութեան. որոյզ ամենեքին ճամ

Ղազար Գրիգորեան
Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս

Լոս

Բան Թարգմանչին Ի՞ Ընդդէմ Ընդդիմադրողաց։

Ընդկրկելի առաքինի իմոյ բանաւորացս սեռի՝ սոյն ընդհանուր արարածոց դոլ բազմախորհուրդ դիտից իմոց ընծայեալ՝ ի բացայայտ տուիչն ամենակարողութեան՝ ամենահմաստութեանն՝ և ամենաբարութեան հաստչին տիեզերաց. որք միշտ և հանապազ անբաւարաւ բանիւ՝ բարձրաբարբառ քառ քարոզ եղեալ գոչեն յունկն խնացականութեանս մարդկայինս ազգի, թէ եկայք և տեսէք զգործս՝ ընչանս՝ և զարուեստս զրոյս արար ի վերոյ ամ՝ երկրի ի ծագաց մինչև ի ծագս աշխարհի ։ Իսայց առ ի ընթեռնուլ և ի վերծանել զայս ընդհանրական խորհրդալի գրուածիւն, պարտէ իւրաքանչիւր ումեք ոչ ամենևին պատաղելով դեգերել ի մանկութենէ նմա բազմական տեսութեան զդալի աչաց. այլ ջահաւորեալ ի լուսոյ բանին՝ որով և կոչիմք բանական, բանալ զաչս խնացականութեան՝ և ընթեռնուլ ի ներքինումն ձեռ ի ներքինն խնացաճածն բանին՝ և տեսանել յայտնապէս, թէ զնա՞րդ գործ բահրաշ և անձառելի իմն խմաստութեամբ գրեցեալ բազմահատոր և լայնատարած գիրքդ մեծ եղեալ՝ դատախարակին զամենեսին ի հրահանգութենէ աքանչելեաց և փառացն ։ որով լի են երկինք և երկիր՝ և ամ՝ ինչք. վասնզի որ ամենեքին գոլով իբրև ջինջ և մաքուր հայելի իմն հեղինակին՝ յուցանեն գոյութիւն և կարողութիւն՝ խմաստութիւն և հանճարով գեղեցկութեամբ և բարութեամբ՝ և ամ՝ կերպիւ զանազանեալ շնորհօք իւրեանց՝ զկարողութիւն և զղօրութիւն՝ զխմաստութիւն և զհանճար՝ զարուեստն և զգեղեցկութիւն՝ և զայլ ամ՝ շնորհաձիր պարգեւս արարչին իւրեանց ասելոյ. նա արար զամ՝ և ոչ մեք էաք ։

Արաւեալ և մարդն՝ որոյ վիճ գրեցեալք եղեն յինքենէ ոչ սոյն ամ՝ խմանալի գիրքդ ընդհանրականք, պարտ է իբրև զմարդ՝ և որպէս պատկեր ոչ. (որև է զինի այ մեծագոյն գիրքն և ցանկն ընդհանուր գրոյ բնութեան) անդր անցանել ի լոկ տեսութենէ այսց զարմանահրաշ աքանչելի գրուածոց՝ և ներմուծելով յանձառելի խորհուրդս ածային գիտութեանց՝ տեսանել նաև թէ ամ՝ գիրքք ածային ի վարդապետութիւն՝ և յօգտակարութիւն են, յորոց և քաղելով հաւաքել պարտ է զմոշակս աստի՝ և հանդերձեալ կենացս. որպէս և ուսուցանեն նաև ամ՝ ածային գիրքդ գործնականք. Վասնզի առաջին գիրքդ դաստիարակութեան մերոյ՝ գրեցեալ եղև տեսականաբար յինքենէ ոչ. մինչ անմեղ գոլով մարդոյն՝ ունէր զամ՝ տեսակս շնորհաց և իմաստութեան ի վերծանել զնա, որ և կոչեցաւ ընդհանրական գիրքդ բնութեան։ Իսկ երկրորդն՝ որ է գործնականն, զնոսին կորուսանելոյ զնոցն ե_ բանական շնորհս գիտութեան՝ ի ձեռս մարդկանց լուսաւորելոց՝ կրկին ի նոյն յինքենէ ոչ նոյնպէս գրեցաւ. որք զմի և զնոյն դիտաւորութիւն և համակրութիւն ունին առ միմեանս ուղիղ համապատասխանաւորութիւք. վասն զի մի և նոյն հեղինակ է ամենեցունց ։

Ուրեմն բանականաբար պարտիմք հոգ կալնուլ յանձին, և ուշիմաբար խոկալով զննել զայսոսիկ վերկոսին ածային գրեանս, և նուրբ իմացականութեամբ հասանիլ բան կարի մերում ցրնկերքին ծուձն իմացուածոց նոցին. և ոչ միայ ի ենկարագրական արուսքին կեղևն մակերևոյթեայ. յոր մի ոչ ինչ ձաշակ քաղցրութեան և օգտի՝ հնար լինի ուժիք ընկալնուլ. քանզի այլ է զօրուն և ձաշակ կեղևոյն՝ և այլ պտղոյն որ է ծուձն նորին. Այլ և այլ է զօրութիւ և ձաշակ յարդոյն, և այլ ցորենոյն. և նմանապէս ամ՝

ցին ՝ի նմանել կազմեցեալդ. Ուստի և նա ոչ ձգտաց գնալոյ զհայ, մնաց միշտ ուխտապահ յորոմն յարդոյ՝ և խակ ցորենոյ. ցի դարս ՝ Ոչ երկիք Ծանօթանալով հանդերձ լեհաց և զօրութեան հայկին՝ և զանազան կազմուածս ծոց ախորժահամ կերակրոյն ցորենոյ ։

Ապին սպասի և ներկայ գիտեցս կոչեցեալ Մեխամաք. որ բաց յորմէ ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ լոկ բանաստղծական հնարմանէք լինի մեծխնամս Ընդհ Լուսիկապահն Սալինեարս Փրանչիսկոյ Ֆինելլեին, Խայց ունի ձշմարիտ բազդատութեի ինն ցորենոյ. յորում պատանի յարդ և ցորեան, և յերից ստահձանի անձանց լինի կիսարկեցեալ ըստ չափու ընդունակուե իւրեանց. ցի յամենց գլուխն միացն, յամենց ղզօրութիւն խակ, և յամենց գհայն և գայլ զանազան կազմուածս ցորենոյ ։ Քանզի ըստ նկարագրութեանն եթէ մեծագոյնն հնարմանէք լինի իրաւամբ. բայց կարի առատիկ ՝ ոչ ըստ խորին խնդրականութեցէ. և օգտաւէտ իւրհրդոլք չգիտցապարդեալ պայծառութիւնք ՝ ոչ ամենեն ինն ՝ի թարգ բանաւոր պատճառաց ունի շարադրեալ. որոյ վասն հանդուրժաբար մնասիցուք ՝ի վերնոյ ցուցին ։

Մեծանուն Ընդ Լուսիկապահն Ֆինելլին՝ էր ՝ի Փարիզ Ընդքաղաքին Բազարի Լուսաւորակ Մագազինէ որդւոյ Ջրիքեանն երրորդի Լուբէի Մագազինորին Լուսիցացոց. և ա նեկեց նորին՝ և Լուսաւորչացոց Մագազինորին և Մագազինոյ կենակցի նորին։ Էր սա պարբ յոյժ հասեալ՝ և ընդ իմաստութէ և գիտութէ. զարթարել ամ կերպիւ առ արհեստին վարուց. և ներհմտութեամբ վարժել յամ Լուկզնդին և յարտարին Մարդապետու նոյ. Ոսոյ և կրթել զարբացուցանէր զԼուբէն զորդի Մագազինորին. որ գինէ Մագազինորոց էր ՝ի վերոյ Գաղղիական Լուսհյի՝ եթէ ասացեր կինդանին. Մագազինորն Լուսիցի. ցի ։ Լուսաւիկոս չորեքտասանկերորդ, գոլով պարբ բազմահանդէս և քաջասիրտ, և սիրող յաղթնկուելեանց և փառաւէր հանճաւէղ սերտագիտական քաջութէց ՝ յորոց պատերազմի ընդդէմ Ընդգլն ազգաց Տէրութեան ։ որ և հնուանաւէս յարատև նայ մինչ ցի բազում ամս շարունակաբար Լայ ՝ի սմանէ էր նուազ կամ հնազանդ և սիրող հնդուութեց՝ մինչև առնել զարձհանս Մագազինոյ կենակցին Լուբէ ։ որ և էր պնդան խրախտ մինչ զի ոչ ոք ՝ի մեծամեծաց իւրոց ի խնդ խօսիլ ընդ նմա բայ ՝ի հասարակական բանից։ ոչ ինչ կերպիւ հանուչանկիւրի տալ ինչ նշոյլս սպառ լանալ իւրոց։ Ընդ ոգնդս որոյ լազմեալ և մեծագոյն ՝ի սպառ և աւերակուելեան յառաջնոցդ ընդհանուր ազգին գալլիացոց՝ և բոլոր տէրութեան ։

Ընդ Լուսիկապահն ՝ի ևնել ըն տեսանելով զայս ամ յաւէր՝ հնծէր՝ և վշտացեալ կսկծալ վասանէր. և իւրոք դէտ՝ և հավիճ հագեալ մոր մարքեր ՝ի վերոյ հասին ։ Ընդ նախանձայուզս ՝ի նն օրինաց՝ և պատասխանելեաց ստահձանի իւրոյ զրդեր և առիթալ հարկադրեր գնա՝ ՝ի բաց ՝ի ոգոյ զնգ կիւղն և ահնաուէր. և ըստ հարկին փոզլով յանկնջ նորա՝ զոյժ ուղայնել ՝ի քնոյ ՝ի մնուելե կամակոր և կամաչար փառասիրուելեան իւրոյ։ Այլ և քանիցս անգամ զկնի հասեալ նորա յորդորանաց՝ և խնամատարացն իւրոց, յառաջադրեալ շարադրել ՝ի ձեռն և քանատուն զգնական ոճիր գնոր նմ՝ յորում ՝ի պատկերի ցուցանիցէ զնմ անգամս հ պրոս Մագազինորին. յորոց և եթէ ոչ քան գնա և խանգարուելե սիրտն անձին՝ և Տէրութեն Մագազինորին, և բոլոր ազգին, հասն ամենայն մնդրկիցին կենդանագրուելեանց, Թողլով օրինակ ապագացն ։ Ընդ այսու հնարեալ հիմնել և

հազ

կաղղուրիկ բուրդն լմն՝ի վերայ օդոյ. որպ հետն հասանէ հասատատիկի մինչ
յերկիրն երկրի ։

Ուշ ընդուստ ի Թադէոսէ առնուլ զհրաման՝ եւ պատանեկութեանն՝ հարկադրիւր՝ ի հասակի իւրմէ պարապիլ՝ ի զբօսանս հեշտալոյս պատմութեանց նախկին դարուցն քաջաց. զորոց անհուն կերպիւ առասպելալ վիպեն բազում մեծայածին քաջութիւնս, և գործս արութեանց, որոց գրեթէ բոլորն ոչ ունայն ստուերս երեւակայութեան, քանզ վասն հաւաստեաց՝ և մնականց դիւրախորժ զբօսանս։ Ուստի և Արշանիկն Տիգնէլեն առ՝ի հանձնարարանել զԹադէոսն, ինքնըստ ինքեան պատրաստական լինել՝ առնուլ զանձնեալ պատմութիւնս հինս հիմնել՝ ի վերայ անուանի Թագուհւոյն Շուշանեկ քրոջ (ք. վանեցւոյ) կղզւոյ։ Որ և Թագուհւոյն նշանակութեամբ զԹադէոսն առաքով նմա դաստիարակիչ զԱՅնէաս. որ և նոյն ինքն Տիգնէլեն, սկսաւ ուսանել զպատմութիւն իւր՝ ի Վաղինակայ. առ՝ի խնդիր վիպոյ Թադէոսի, որպ զնշանակութիւն նորոյ առ Թագաւորն Շուշան։

Ուշ պատ ոչինչ գրեալ արձանագրոյ՝ ի քարտեզի զամ խոհմութեան բարեաց իւրոց եւ կարդալոյ և Պարզապետութեան իւրոյ՝ ի մէջ բերելով զանազան անձինս՝ և զԹագաւորս իրրեւ դործիս գործարանի իւրոյ. որոց՝ ի դիմաց քարոզելով հատատատից ընդհանուր աշխարհի՝ խրատս և օրինակս, հանդիսս և բարի կենցաղավարութեան ամ հատակաց և ամ ատիճանի եղելոց. ի՝ արանց և կանանց. ծերոց և երիտասարդաց. ուսուցից և դասերց. մեծաց և փոքերց. գահկալաց և ազնուականաց. շինականաց և քաղաքականաց. եկաց և բնակաց. զօրաց և զօրապետաց. պատերազմականաց և խաղաղականաց. նախարարաց և կառավարչաց. վաճառականաց և արուեստաւորաց. Ժողովրդոց. Ընկերցականաց՝ և աշխարհականաց. հովուաց և երկրագործաց. և այլ ամ հասարակ անձանց։ Այնուհետեւ Թադէոսէ, թէ որով պարտաւորութեամբ պարտին վարել զԹագաւորութիւնն՝ և յորում առ ունձանի հարկադրեն ցնալաքն՝ ի դառնալոյ զամբոխն և զպատակեալս իւր ետանց։ Տալով իւրաքանչիւր առանձին դաստիարակութիւնս ի բարոյական վարդապետութեամբ ։ Որոց զգուշանալ յանդգնութիւն լինելոյ համբաւ ելանել իմոյ առնուլ՝ ի բերան, մանաւանդ զի տակաւ զրկէն իմ՝ ոչ զօրէ ընդ արժանաւոր առնել դրոմատս ։ Վասնզի լուսաւոր պայծառութեամբ արեգական՝ ոչ ապաքէն տխմարութիւն իմն լինելոյ ուսեալ՝ ի ջանալն ծանուցանել այնոցիկ՝ որք զաշս ունին տեսանելոյ ։ զի ահա պարս խնամատուն՝ ինամակից իւրմէ ձանաչէ ։ Ուշս առաւել որպես թէ յաւելութեան իմն առնելով ձանձրութեամբ հանդերձ գժամանեցուցանիցէ զուսումնասէրս միտք նեալ։ որք իրրեւ ընթերցմանէ սորին՝ ոչ կարիցեն ներելոյ ամանգիլ՝ ի յոդնահանձար խնդրոմածս դիտաւորութեան հեղինակիս, որ իրրեւ յորդահոս աղբեր խնամատութեան առատանալով մատուցանէ զուշիկս և զամ աղաքեթիս բանաւոր պարապեցս։

Բայդ՝ ի լրացուցանել Ուձն Ուսիսոպոսին զգործ աշխատանաց իւրոց ոչ էշխեր՝ ի կենդանութեան Թադէոսի չորեքտասաներորդի Թագաւորին գայլայացոց հրատարակիլ զգիրքն իւր. յառաջադրեալ, զի կամ զինքն իւրոյ և կամ Թագաւորին վաղճանի տպկսկաւ գայցէ՝ ի յայտ։ Այլ մի ոմն՝ ի մէջ

ձակից ընտանեաց իւրոց՝ ի ձեռն ածեալ օրինակիւդ զդիրքն, և զանխուլ յղեալ յայլ Տերութիւն ևս տպագրել մինչ կենդանի էք Յովագաէորն և Դպիսկոպոսն. և այսպէս փութով՝ ի լոյս ածեալ եղիւ յամի Տ՚ն հաղար եօթն հարիւր և տասներերորդի, ուխտաւն ամաւ յառաջ քան զայս ։

Այս յայնմ հետէ մինչև ցայսօր՝ կրկնակրկին տպեցմամբ լցեալ եղև ի բոլորն Յերոպիայ ։ մինչ զի զրկեմ անձն ոք հաղիւ գտանի որ ոչ ունի յի գիրք մի՝ ի սմանէ ի տան իւրում, կամ թէ չիցէ ընթերցեալ ։ քանզի այնքան ախորժ և ընդունելի եղև առ հասարակ մեծաց և փոքրոց ։ որ խնդրոյն՝ ի ծանօթանալ մանկան միոյ այսուբեռնական հրեշտմանց՝ Այրժամ պէտք նոցին կրթեն վնասս յուսումն գրասիրժութեանց՝ ի վիրայ այնոց դերահանձար և բազմմասն դրոց. զի սիրեք և միաք նորաբողբոջ մանկանց լցցին այսու օգտաբէտ բանիւք խրատական և բարեպաշտական վարդապետուեց, Յէ առ այս դիւտաբորութեի՝ և ոչ մի Այոգ կամ լեզու լինչ միոց Յերոպացի. որ ոչ թարգմանեալ զան ի բարբառ իւր ։ մինչ զի բաց ի Յունաց, ի Լատինաց եղեալ Յրիստոնեից և ևս Յարաբիակէն լեզուս ։ և Հրեայք ընդհանուն Սպանիականաբ, վիրք և ոչ ե բազում ժամանեակ որ ի Յուսաց լեզուէ ածին յինքեանս, նմանապէս և ի ներկայիս Պոլոթիւրապ կոչեցեալ Պարսիկ ումն՝ որ ե թարգման Յուսաց Պետրոսեան Վոլէձին, աշխատի ի պարսկականն դարձուցանել ի լեզու ։ և այսոցս զբե թէ բոլոր ազգ և ազինք ստացեալ ունեին զան բաց ի մերայնոց. որ և առմեծ մեծ համարեալ հիւդոս՝ չունել տեսեալ կամ թարգմանեալ զան ի միջի մերում՝ խոստովանիլ առաջի այնքան ազգաց՝ նախանձեցալ ի նախանձ Այնոհականութեան Այզին մերոյ. և առ ի զերծանիլ եղերանաց նորաբոյս ազգացն ի տարաեերընդոց համաժողովելոց՝ համարձակեցայ մատչիլ ի գործ իմն ծանրաչխատ ։ թէև չէր յարմար ամենևին իմոյս համեստութեե. Յուսալով թէ այն՝ զոր ես վեր ի վերոյ համարեալեք ածեմ ի լոյս, բազում ի դիտանոց մերոց՝ զինչ տեսանելոյ զնորելաշար գաղափարն իմոյ աշխատասնաց, ի նախանձ վառեալ առաւել ախորժալուր այնազարգեալ և եղեալ ի հաստ շարադրութեան հայկական ոճոյ՝ մատակարարեալ ընծային ի զբօսանս հրճնանաց մերոց բանասիրաց ։ Օ՚ի արդարև ոչ երբէք զոմն՝ այլ միայն գլուխեիեն մատց բանի հեղինակին, կարի իմն սրտի և դիւրինս առութեամբ, և որքան ևս կարելին էր բառ առ բառ չանայեի ածել ի մերն Թարգմանութեիեն, մանաւանդապէս ի դալլիականէ քան թէ յհատալիացուց ։ Յապագս որպ և վատահաբար կարեմ ասել ոչ լինչ պակասութիեն երբէք ըստ մատց բանի հեղինակին գտանել ի սմա, քաց ի սակաւ բառից, և ի քաղցրահոսիծ շարադրութեէ ըստ հայկականի ոճոյ որպ վան և ակնունելիմ հանդիպել ներոզութեան բանասիրացդ մերոց՝ սրբատրբոս առնել զնս, լինելոյ վերահասու որպիսութեան ժամանակին նեղհնութեան իմոյ. յորում ձեռնամուխ եղէ ի սոյն բազմաշխատ գործ ։

Այժ արդարև չէր ամենևին հնար մատչիլն իմ յանգգնութեամբ ի գործ իմն որոյ ոչ ունէի բնաւ յարմարութեէ. Այսի՝ եթէ շատաբիրն Յադդեան յորդի և Այնուազար Այնսիւանն ոչ յորդորեալ ձգդեցեր զնս այնքան սաեպանոք՝ մատուցանել իբր Այնիւ ընծայ իմն Այզին մերոյ՝ զնմ առ յաչս այլոց ազգաց՝ զուրկ և անդէտ ի սմանէ երևեցուք ։ Յերկրորդ՝ առ ի անգուցանել զանմխիթար աւեւրս վշտակիրս պանդխտութեան իմոյ. որ զրկեէ անատանելի առնպատանօք ընծայել

մաշէի վկեանս իմ՝ ի միջ յաջնաւորաց և գեղաչէն Հայկական Պետրբուրգ. Վասաքեաս. որ վասն իմ էր նեղ և կարի իմն անձուկ արգելան սրտաոտոյր բանից.

Ոսաի համարձակեցայ ապաչեմ, զի ի զատանիլն ի սմա այլ և այլ այսկատուածանց. փոխանակ ազի բերել և անդոնանալոյ գիտանալ հոմբակու ի իմ, յաճախկնալ խղճասիրաք տիսրութեանս դունէ նիատմամբ ըղձից և ջանից իմոց՝ առ ի օգտակար շահեցուցանս նորաբողբոջ բանասէր մի բազնեայ մանկանց. որք ընդ երգմնոյ սորին՝ ընկալեալ շահին գնաշատակ յոդնիմատ և բազմաշահ ընտրուց կենցաղավարութեան ասոյ կենաց. Եաե առ հասկ ևորն.

Վասնզի որպէս առացաք ի վերոյ՝ ոչ է պարտ մեզ ամենևին կասկել և կասկել ի նկարագրական կողմն հայ մակերես այլ բանէ սորին, որ ի բաց մատուռեան կռապաշտին դիմայ՝ առնալ զ վկայութիւնս. խօսի ոչ յոգնաւոր իւր սուտ ածց և ածուհեաց. (որոց վասն չէք ամենևին գայթակղութիւն ինչ գիտանականաց.) քանզի յաջնախէ ժամանակի մեր գիպ կաչ նմա շարադրել զայս զիրք (որ և կանխաւոյս եղեալ իսկ էր ասպագրից.) որ եթէ յածպին զրկանց՝ կամիցեալ իցէ՞ առնել խրատս, հապճ եթէ յԱրբրոյէ անհանոց որ այժմ առնայր ի ձեռին. ձանձրութիւն մեծ իմն համարելով ընդ հանուր. Այլ և երբանկաւ դիտմամբ հայեցեալ ի հակերմանս ժամանակին մարդկանց՝ ըստ երակաց բազմի նոցին մատոյց օշարակս. (ջ նաստզընա կէ օրի չէրսկեմ՝.) զի գոնէ հանդիպեալ անորժից իւրեանց՝ պարագայիցն յղօսանա ընկերցման սորա. և այնու գուցէ ուզղեցին ի վարս Վասքինեանն ուսան և իրաւամբ ասացաք, ոչ նկատել ի բառն, այլ ջանալ ներթափանցել ցընդերքն դիտաւորութիւն հեղինակին, ունելով միշտ ի մտի զգան հանձարաշատ բանաստեղծին որ առ Մեծ գիր գրոց զոր ինչ ասեն, և խոկալով ի միտ առ. զի վայրապար ոչ են գրեալ, նոքին միևնոյն ի միտս.

Հուսկ յետոյ կրկին արդահատեմ. որ եթէ հաճոյ թուիեալ՝ նիւթ քննէ քաղցրաձայնակ անորժանց գտեալ հրձուիլիք ի սմա, ներելով համայն պակասութեանց՝ յիշատակիք միով Հայր մերիւ ի մնքրափայլ յաղօթս ձեր՝ զահիկի մշակ ազգանուագեան բանաւոր Վ.յգեասնոյց. որ ըստ տկար կարի իմում լոկ ակրեա մի միայն կանաչասազդող մատուցանել երկեցի ընծայս. Ցեաջով միշտ

Ընդհակաճութիւն ձերում

Սարսի Խաստիչ Հասաց
Մարիամ Օ. Ասատրեաց
Խոջինց Աբելանցեան

Ընտա

Ա Հ

Ա՛ստանօր պատշաճ վարկաք ծանեա ցանել և գայս Աշխուհէն ձերոյ, Թէ քաստրում՝ Ինձէ առաջակայ գրքոյս՝ բազում՝ զանազան անուանք այլ և այլ անձանց, ոմանց՝ ածուհեաց՝ Թագուհւոյց՝ դիւաց՝ լերանց՝ և քաղաքաց և այլն. զոմանէն գրկեակաք՝ հնդկեակ գրքոյս՝ առ՝ ի ոչ հասանել ոկաբգ բանէն, այսպէս նշանագիծ տառիւք (ա) (բ) (գ) և այլն քան կարգէ, բայսրս շահի ունիլ եղեալ՝ Ի լուսանցս գծանօթութեանէ այնց անուանց և բանից. զի ընթերցաք սորին դիւրաւ վերահասու լինիցին բոլոր նշանակու Թեանց այնց ոկիկ անուանց և անձանց.

Ա՛յժմ սաքսան հետեցաք և մեք, դնելով բացատրաշարի դնդին ծանօթութիւնս նոյնանշան տառիւք. զի մի տարակուսանս ինչ ունիցին ընթերցողք սորին վերահասութենէ այնոցիկ անծանօթ անուանց և անձանց որք գտանին Ի սմա. Որոց ծանօթութիւնս տասն կարի քիչ համառօտ ունէք եդեալ. բայց Ի յայլ գրեանս երկարագոյն կարելի է գտանել խնդրողաց.

***

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Թէոդոսիոսի (ա) որդւոյ Յուլիոսի։

Գլուխ Ա.

Բալիփսիս (բ) ոչ կարէր մոնիմարքէ վասն չոմմանն Յուլիոսի (գ) Ըմ՛ինչ ասդեղ ցաճախիլ սրտմուտքն իւրոյ՝ համարէր զինքն ապրիլմանիկ վասն զոլոյն անունիւ. Ետուր իւր ոչ եւս վիրանոճատէր զգաղտնի եղանակ ձայնի իւրոյ։ Յաւելուածատուս նաժիշտք իւր՝ որք պաշտէին զնա

(ա) Թէոդոսիոս որդի Յուլիոսի և Փլաքիլլիայ՝ ոմն ի գիտուն հօր իւրոյ՝ ի պատճառս ի վերոյ Տրօնչոյ-խոպարուելոյ ցնոսն իշխելոյ, սա ի ընծայեցուցեալ քինել պաշտօնեայ հօր իւրոյ Վալէնտ սա ընդ ոտիւք ձիոյ ընկալաւ ի համանգամ հօր իւրոյ վշ և ի գուա նալ հօր իւրոյ, յետոյս եղև նմա ի ծնորդէ զվերեւ նշանակեալ սրտբելոյ նմա ի նորոգեալ Պատմութ Թէոդոսի՝ գոլով այսպիսեան քանասէր յունիկ բնի՝ յոյժ ի ընծայ առաքել գնդիր ի բան ղամբեցին ոչ գտանին հնագիտալ ի քառասուն ամենից ե գրասիրաց ոմանք ի նմա նմանութեան օգտաճէպ և գովաբանեալ, ըստ որում ասէ Ամմիան Մարկելլին՝ ոչ ոք ի գրասիրաց ի նմանէ ուրախագոյն եղև։

(բ) Վալենտ ընդ հօր գրաւոր Ալենտեան և Ֆլաւիոս, ըստ որմէն Ֆլաւիոս Ալեքսանդր և Ֆլաւիոս Ջուլիոս Ֆլաւիոս ի ծագումն ազգին Կոստանդեայ, որ ընդ Կոստանդիանոս և Կոստանդիոս եղբարս Կոստանդեայ Քլորոսի հարեալ էին ի Ծադուհիան ազգատ ի քրոջէն Կոստանդեայ, յոր Կոստանդիոս ետես զՀաղաթն Գալլոսն և զԲասիանոս, յորոց ծնան Գալլոս և Յուլիանոս։ Վասն որոյ ասէ Ամմիան Մարկելլին ի Յուլիանոսէ զի ինչ ասէ զհայրենեաց իւրոց, զի Գալլոս նշանակէ Լիսուսի նոր ընտրեալ, Պատմիչ ինչ և ոչ եւս ետես զնա յորժամ հանճարեալ գնաց ի պատերազմ ընդ Պարսիկս։ Վայ և ապերախտ եղեալ ընդ ոչ ժամանակ ի սոյն իշխող անգամ Թէոդոս յայտնելոյ ոտիւք ևս զնոյն ինչ ասելոյ պատմիչ։

(գ) Յուլիոս որդի Լաբերիոսի և Ալինիուսի, և էր Թէոփիլոս Իլիատա, ամառանոցած ի փիւնեցիոսին գտաւ Յուսոպոլիս յորում ինամ նմա Թէոդոսիոս։ Ուր վիճ պատրաստեալ և ամբոխման Տրօչայոս, զոր ոմ պատանեալ զոց ի վերոյ ծնոլոս յաստղա

ած և ես համարձակեցի խօսիլ ընդ նմա։ Ձեռքը և դէմքը սուրբ սուրբ միայնակ ի վերայ նորաբողբոջ ծաղկաւէտ սիզոյն. որոյ կղզի (դ) զարդարեալ էր նոքօք մշանջենաւոր գարնանային լեռն եղանակաւ. Բայց այն գեղազարդեալ տեղի ոչ մերկացուցանէր զցաւտիքը արտաքս ի լեռն իւր՝ մինչ զնուաճ ածէր զոտնթաթի բուժանութիւն ի Հաւլիսէ. որ այնքան ժամանակ տեսեալ էր զնա լինել առ ընթեր իւր ։ Վտնայր բաղկիցս և ծնայր անշարժ առ ափըն ծովուն, և թանայր զնա արտասուօք իւրովք, և զառնայր նկատակ հանապազ առ այն ուղի՝ ուր նմանէն Հաւլիսէ հերկեալ զալիս անհետ լեալ էր յաչաց իւրոց։ Երբեմն ցամաքն յանկարծակի բեհուամն նաճու միոյ, որ զայր յայէկոմոլթենէ, որոյ կողք կամ գիրք թիակաց ջախջախեալք և փշրեալք, և թիակք նորա ասա և անդ ցրուեալք ի վերայ աւազոյ. զիրկ մի՝ կայծն մի՝ նմանապէս և առասանք՝ ուրոյն ուրոյն կուտակք կուտակք անկեալք ալէծրվի մամբ։ Երբեմն նաև արք երկուք ի մէջ ծովու ի հետաստանէ, որք լողալով եգանէին ի ցամաք, որոց միոյն երկիւրն անցեալ ամօք, և միւսն առ կաւէին երիտասարդ Հանանիան Հաւլիսէ. որ ունէր զբազդրուն և զոճառ ձեռքին ընդ արխական հասակի , և վահմուշտ անձին իւրոյ։ Իսկոյն Հանդիպեաց զնա Ներսէհն, զոլ Թէլամաք որդի Նոյեայ հսկային։ Երբ զնէ Ներք թիկն ուրքանչիւր առաւել զնդանցանէին ի մարդկային հանդամանէ, առակայն ոչ կարաց Հալիմեսս հանդիպել թէ ո՞րպէս նոյն փառաւոր այր ընկերակցեալ Թէլամաքի. քանզի Ներք վճռեալ էին կարճ զգալ զինքեանս ի առնութենէ, ցորքան ժամանակ և ինքեանք հաճիցին։ Այլ և Մինէրվն որ ընկերակցեալ էր Թէլամաքի ի նեղբոյ կերպարանի Մենթոր օրի (ե) ոչ կամէր լինել հանդիպեցեալ ի Հալիմեսոյէ։

վերապրեանները գիտնական հայրենին նոր։ Ես յայտնի երբեմն ծանոթութիւնք նոր՝ արձակ եղեալ յայնժողովին մեզ ի վերայ ապագային Ոչնչէ իղձ էր Հալիմեսս պահեցս զնա անդր ամս բազմս, և հանդարտ ոտիկ զնա գիրանալ առն. Իսկ ի լինել նորա պարտաճորդել ի վերկայիցն հանապազ մեզ ընդունել և գիտել ոչ կարաց Հալիմեսս ինքնարին կամ ըստ ոմանց նորա։ Ես վճռեալ զտուէր զնէ ի ոտն կանգնել ի յոլովագործութեանց ազգաց Աստուածահեցւ. Հոմերոսի՝ ասելոյ՝ գրչագ գլուխ 5. Ոդիս գլուխ 5. գլուխ 10։

(դ) Կղզին Ոգիգէ ի նէր գիրերէնէց ծովու նոյնոյ նա Կալիպսոս, և նոյնիսկ քաղաք Կլօց. է ասեմ նոյ ի վեր կամ ելի նէրնէնի՝ որ Մալթայ. ի հեռ երկրէ Սիրենեայս և ի հեռ բազմանդամեայն Սիրենեայս որ ի Փիլիմոս, որ ոչ կարող ազատել ընդ նեղուցն երթեալ նաւ Հանուագի որ ի գիշերի։

(ե) Մենթոր էր գին ի բազմիմաց Հոմերոսի՝ որ առ ի տղայնիւ ժողովել զ ձեռագիրս զնոսա ի նոցանէ՝ գրչագ գլխոյ ընդ հեռ Ոգիգէ ի հեռ Ոսիսեայ անհամանել գրոյց նորա վասն երկարութեան գոյ. որ գին եհաս յինքս ի վերադարձին նոր Ոգիգէ ի Ոսիսեայ՝ գրելով յայտ նեղեալ յաշխարհին, որ ոչ գիտէին հնարել ի ճանապարհ նոր։ Ընդ ընկալել նոքա ի ոտն Մենթոր, որ ուսուցոյ նոցանս հոգս վասն նորա։ Ասացի և Հոմերոս առնել զնա լինել ի ոչ ի յոյժ առաւել հանապարհորդ նոցանէ Հաւլիսէ, որ և ի նոցանէ նորա ի նաւ ի գիտալ պարտեցեալ ի վերոյ Տրեհայս . հանդարտ նմա զհոգեբաշխութիւնն զան նորոյ Հնդկաստան գիտալ՝ հնարել այսու երջանիկութիւնն , և զարտասրամ ասն գոյն նոր նորելու էր ի պատմութիւնն Ոդիսէի Պօլիմնեայս՝ որոյէր Ապրակոս. ասէ նա՝ Մենթոր

էր

Ինդոյը յինքեան Քալխիսո յայսմիկ նամագիրեան, զի էած զոք-
զին (Նուէխէ՛ի կղզի իւր՝ որ ունէր պէտքան համանմանու-
թիւն հօր իւրոյ.
Եւ ընդ յառաջ նորա կեզծեալ՝ չգիտեալ իրը թէ ա՛յլ էր. Ո՛չ հարց և առ-
ուամբ զաս, յանդուգն ոմն ես դու, որ համարձակիս մերձենալ՛ի կղզի իմ
գիանաց՝ ոմ պանդուխտ երիտասարդ. զի ո՛չ որ կարէ թափրց պատժոյ
դալ՛ի Պայսերութիւն իմ՝. Ջանայր ընդ պայ սպառնալի բանից արձակել
զհրամանեան սրտի իւրոյ, բայց՛ի զուր. զի պայծառութիւն երիվրանաց սըր-
տին՝ նախանձ փոքրկէր՛ի ղեմս իւր.

Պատասխանեաց Ինդլամաք, ոմ դու՝ ո՞ր և իցես, մահկանացու՝ կամ
թէ Աստուած, (թէև ո՞ր և տեսանիցէ զքեզ՝ ո՛չ կարէ կարծել՝ եթէ ոչ՝
Աստուած.) ո՛չ գիտա երկիր յապերջանկութեան որպէս միւս, որ որանե-
լով զհայր իւր երկայ՛ի վտանգս ընդդէմ թանութեան հողմոց՝ և ծովու,
որ և եաես բնկանել նաւու իւրոյ յապառաժս քոյ. Ա՞մ է ուրեմն հայր քոյ
զոր դու որոնես, եհարց Աստուծին. Ընդուն նորա կոչ Նուէխ՝ վերկինեաց
Ինդլամաք, և է մի յայնոց Ինոգաւորաց՝ որք վկիւ տասն ամաց պաշտամանն՝
տապալեալ կործանեցին զհանգիստն Տրոյիայ. Ամենաբաւ նորա հա-
կեալ պատուհասեալ՛ի բերոյ Նուէնայ և յասիոյ. յաղագս իւրոց քաջ և յաղ
քող պատերազմաց. և սա ասէ՝ վասն իւրոյ խիստ անբաւ խորհրդականու-
թեան. Ընդ մինչ այժմ երեքեան տատանի առ տարածութիւն ծովու՝ որ-
չափ չար ահաւոր և վտանգալի ապառաժս, և թռչուն եթէ հայրենին իւր
փախչի առաջի նորա. Փիհելօքիէ կին իւր, և եա որ եմ որդի նորա՝ կորու-
ցաք զկոյս մեր՛ի վերատեսանելոյ զնա. Ընդհանուր և եսնանան նմա՛ի վը-
տանգս՝ առ՛ի դիտել եթէ ո՞ւր էիցէ. Ապա զի՞նչ առացից. գուցէ այժմ
եթաղեալ գառնի ընկատակս խորութեան ծովու. Գէթ յապերջանկութենէ
ապրեալ՝ ոմ Աստուծի. եթէ գիտաս եթէ զի՞նչ արարեալ զնա նախատահմա
նութիւն իւր, ա՛րդեօք փրկել՝ եթէ՛ի կորուստ է. Հաձեաց ծանուցանել
որդւոյ իւրոյ Ինդլամաքի.

Հիացեալ խանդաղատացաւ Քալխիսո՛ի տեսանելն առ երիտասարդ
ի սրի՝ այնքան խնամատարութիւն և հանձար բանից (ղ). Ընդ իւր ո՛չ կա-
րէին յադել՛ի նեկատեալսն զնա՝ և ինայր լուռ. Ա՛յերջապէս ասէ ցընա ոմ
Ինդլամաք ետ լամատարարին քեզ որ ինչ պատահեալ հղև հօր քոյ. բայց
պատմութիւն նորա զգալ երկար, ժամ է այժմ զի հանգիստս դու՛ի քո-
ղոր աշխատանացդ. Ո՛կ յօժեան իմ ուր ընկալցց զքեզ՝ որպէս որդի իմ.
Ե՛կ և լեր ինձ մխիթարութիւն՛ի ինձ սոյնոյ միայնակութեան իմոյ, և ես
ախարհի զքեզ երջանիկ. միայն թէ՝ եթէ գիտիցես դու վայելել.

Ինդլամաք հետեւի Աստուծին՝ որ էր շրջապատեալ՛ի խուռն երիտաս
արդուէն յաէերժահարսից. յորոյ վերայ գնդուղչ և բալ ձրագելոյս ձե
մէր՝ նման մեղրի ծառոյ միոյ մեծի՛ի միջ անտառի, որ բարձրուղչ բազ-
կաց ոստոց իւրոց տարածեալ գհրանցանի՛ի ծառոց շրջապատելոց.

Հիա

երեւելիքն՝ երջոյն կոչ Աիներկոյ փոշեհոլու ինչրոյ հերոսքուի սոմիյ ձերոսն-
ոյ. սա՛ի տալ առաքել շուտ եկեղ երոյց. որ երբեմն ոչխեն առաքել
ինչի և բարձր խնամանական փոխարինեն.

(ղ) Աղաղակ ասի փորձոյ բերան է բանասաքնչական ոգաբանութեան ի հանճարեղագոյն
բան. ոգաբան առնելոյն ոգոմիյ խոյնեան առաքեան հանիցէ զբերուած բան՝
վան մերձ որպիսութեան Ալերնեցոյս . որ՛ի նոր առաքել զանգատ երբ-
առագրութեան՝ ցոյսանել զոյնան խնամատարութեան և խոհեմութեան,

Հիւսիսի նկատեր Յովհաննէս՝ ի պայծառափայլ գեղեցկութենն նորա, ի փայլիմ բոսորային երիսը և վտղիտղուն կոհակացեալ շաղշղուն գլխոյ նորա, և ի գանգուրս ալեծփեալ հերս նորին, որք արևիցակալք էին յերեսս անդոյ ի հիւսկոյ. քայց յոյժ վայելչաբար ։ Այս՝ ի բոցանիշ աստուածն նորա՝ որք էին բանիխաւանելք ընդ քարայր ախնածուխեան, և մեայք յաիշատակալ Իսկ Յովհաննէս խառարհեալ գլուխ իւր ի նիստումն Համառօտ լաւութեանն միոյ՝ հետ իւր Յովհաննէսի

Ժամանեալ նորա ի դուռն այնմիկ՝ ուր Յովհաննէս ունայ ապրեալ ի տեսանել իւրում պարզ և հասարակ զգեստսն այնպ ամենից, որք կային ընդ զարձուելիւն աչաց։ Իրաւի է ի ոչ տեսանիւր անդ ոսկի կամ արծաթ, ոչ կերտուածք կճնայք, ոչ ոքունք, ոչ պատիկրք, և ոչ քանդակիչ առձանք. սակայն այն որ էր հատեալ ի նոր ապառաժից և կամարակապեալ ի գունտիկս մանր քարանց և յոտահէից։ Ոչ էր շրջապատեալ ի ճեմարտ որիմոց. որոյ ուռք նմանապէս տորածեալք էին յամ կողմունս. Քաղցր զեփիւռն պահպանէր զանկին ի տապ ատենի արեգական, քաղցրիկ ձայն զովութեամբ ։ Աղբիւրք կարկաչահոս քաղցրիկ ըղձմամբ ի վէր գաշ աչին սերմանեցեալ ի մանուշակ և այլոց ծաղկանց՝ կնքէին ի տեղիս տեղիս ցրտաց և զովազանս ջրոյ և պտղատու իրիւք գգրեաստաց։

Հաղարաւորք նարաւոգեղջ ծաղկունք նկարեալ կերաւին զերանգազան կանաչ սիսոցս ի շրջապատս պրկեալ, և զատնիւր անդ տեսակ ինչ ծառոց՝ որք ոչինչ զոհակոյ խնձորս. որոց շուրթքն ծաղիկք յամենայնում եղանակի՝ բուրէին յոյժ առաքել քաղցր անուշ հոտս ։ և ի տիւր ի քաղցրացեալ անուտաք պտղ ծառոց՝ իբրու պտակ բոյսերեալ գեղազարդ յօրինէին զհոլան, և կազմէին հովանի ի՝ որ շուք արեգակն ոչ կարէր ներձիաթափանցիկ Այլ տիւր անդ ոչ ինչ ամենևին, եթէ ոչ՝ նուազք լաչեզոյ՝ և կայծք մանր ջրոց, որք հոսելով ի միջոյ վիմաց՝ վերադարձք անդունդին ուժգին բաղխեալ ի՝ ի ձորս, և երկայնին առագանել ի շրջանակ հովանին ։

Ասաղ Աշուհեղեն ոտիւք ի լանջս զառ ի միայր բլրոյ միոյ կախեալ, յոր ակ ծորէր երկ իւր երբեմն հատ և պայծառ իբրև զապակի ։ և երբեմն իւր խնդալուտ կատարեալ ուժգին բաղխմամբ ընդ ժայռս՝ չախչախիւր և առ բառնայր զանս իւրեւ զ երկինս ։ Ոչ ի միւս կողմունկ դիտ իմն՝ զոր կերպաս Հորէր կղզի լճակաւ անուշահոտ ծաղկօք, և բարձր մայրիւք, որք ամբարձեալք էին զգլուխս իւրեանց մինչև յամպս ։ Օ՜ անուագեղ առուբ՝ որ կերակուր զիշխաս, Հաճելի Հոգ խոյացոյն ի պատին. որոյ ոմանք հոտ ին պոյծառ ջուրս յորդ ընթացիւք, և ոմանք ունէին զնուրս ի խնամարհ և հանդարտ։ Այլ ի հեռուստ շրջապատեալք վերապատնոյին ի վեր յինքեանս իւր Հոգ կրկին մնանել կամին յահուսն իւրեանց. և կարծիր Հոգ ոչ կարէին ի թոյլ Հաղալ զմոլական տեղին ։ Իրրև իւր ի հեռաստանի Հոգ բլուրք և լերինք կոյնչին ինձ ամրոց. որոյ գիպուածք պատակրք յորինեին ըղձալի Հորիզոն մի զմայլանաման տեսուճիճ ։ Ներձակաց լերինք ծածկեալք

Ծնեալ ի 6, Հոկտեմբերի ի 1682 թուին և հետ ի 18 Փետրվարի 1711 թուին ի տան ի ինն ամաց հասակի ինձոց երեցի։

ջին ՚ի փունջ փունջ հանեալ՝ եւ ի ծոց. որոց խաղողք առաւել պա-
ծառ զունով քան զնոսա. ոչ կարէին ծածկել ՚ի նեղլոյ տերեւս. եւ
ուռք նոցա ծանրաբեռնեալք ծաղկօք ՚ի նեղլոյ ոտիւդալիք պտղոց էին նոց.
թզենիք՝ նոնենիք՝ ՚ի բլիւնիք՝ եւ այլ պտղաբեր տանձոյն ծառք՝ ծածկեալք
զաշան առնէին զմեծ լեռն պարտէզ։

Պատմեաց ցուցանել Մելխիսեդեկ զայս ամ քնահան դեղեցկու-
թիւն սակ ցնոս. Հանդերձ դու. թողում զդնօսք քոյ Թագաւորք են ՚ի ծովու. պարտ
է դի փոխիցես զնոս. Նետորդ տեսցուք զմեծամեծս. և վիպասից քեզ զպատ-
մուճեղս՝ յորում սքօր քոյ յաճախիցէ։ Ընդունայն ժամայն եւ այծ զնա ՚ի քէզ
ոչն ընդ Ահնեօքն՝ ՚ի տեսի մի յոյժ զազանի և առաւել ահագին, ՚ի
խուռ լինէ մեծ պամ՝ ուր ինքն Ցծու հին առնձնացեալ Ցաւերկատա-
սունք հոգացեալք էին ՚ի վատել հուր ՚ի առաջէն ՚ի փայտից անուշահոտ
ծխանելեաց. և ելողեալք էին անդ զգիտառս ծառն երկայնութեան եհայցս. Ցնա
եւս Մելխիսեդեկ որ պատրաստեալ էր վասն ինքեան զգեստ մի նուրբ աս-
բնիկն, որոյ ոսկեհատուկ անդ ընդացանէր քանզեան, և վերարկու մի քո-
սոյ ին կարմրուելջ ճամկաճորևալ ոսկեհեղելիւ. կայաւ սխորժ՝ ոտ և ձ
քնահան երեսատարդ ուրուց ՚ի նեկատացն այսպիսի վատաշուք զարդուց.

Ընդ ցնա Ահնեօր յոխորտ ելն ձայնիւ, յոյժամիկ են ուրուն ոմ Մել-
քամաք մտածմունք, որք պարտին սերել սրտի որդւոյն Ցուլեսի։ Ուսկա զու
մանաւանդ ունես զիտա կարծուլ զպատիւ հարքուդ հօր քոյ և ջանալ յաղ-
ելել բազդին որ զքեզ հալածէ։ Ալլ երեսատարդ որ սիրեն երկիլ անպատ
ձոյձ ոտ զի, անշքժանէ պատուոյ զիտուլեն՝ և փառաց։ Ուանկի փառքն
ոչ է պարտաւորիսալ ելել ոչ սրտի միոյ որ զհոգ հարելել ձգտանց. և
կոխան ոտից առնել զնշուսլի հանուելեան։

Պատասխանեաց Մելխիսեդեկ հառաչելով (1) կորուսանելոյն զիս ձեզ
մնամանդ, քան լեռ լեռնլատրեցն, զի հեղգացալ իզ սրտրդացալ եւ
հեշտուելեր սիրեսցին սրտի լսոյ. ոչ՝ ոչ որդիս Ցուլեսի՝ ոչ լինի քնաճ
յազելեանալ ՚ի հեշտուելեանց և ՚ի պատիւ կանայի հինաց միոյ։ Ալայց որպիսի
բարուելեր երկնային արար մեզ զառանել զիեր նոճաբեկու լեռն միոյ՝ զոյն
Ցծուէն, կամ մանկանացու հինս. որ յոյժ գեղ պատրաստ բարուէ։

Ասէ ցնա Ահնեօր՝ երիւր զի մի բնանաճորևոյ զքեզ չարեսցէ. երիւրը
՚ի հեղձուցանելոյ քաղցրաշարելեր քան ց ներ՝ առաւել քան ՚ի վիժոյն՝ որք
քնիւն զնաճս քոյ. նոճալ եկու լեր և մոտ՝ ասկա լեշտուրք են քանզհնչ
առելեան որը ապականեալ ազատուին զառաջինուելեր։ Ոչգոյշ լեր ՚ի հա-
ճատոյն այնց ամենից՝ զորս պատուելոյ է քեզ։ Ալրնատրգու ին է զառազ
ինքնահաճուելեն քեզ՝ որ խոստանայ զնոյ ինքն ինքեան։ Ալրպիսի որոնչեաչոր
լեր և իսկ՝ հաճատոյ նա կարիլ զնոյ, և ոչ երբէք լի ընալ, և հաճատոյ դիւրաշ
և անգամ ելելեր։ Ոգոյշ լեր ունալոյ քաղցր՝ և շողքարդուսկան բանից
Ալաչիսեսի, որք երբև զօձս ստան ՚ի նուրբոյ ծագկանց։ Ալրկիր ՚ի զպատանէ
լեքնեն, և մի հաճատոյ գնոյ քեզ ևս ինքնին. և առնսա մի՞ա խրատուց
իմոց.

Ցետ

(1) Այն ամ զոր ասէ ասա Մելխիսեդեկ՝ ե որպիսուելի քնուելիան ասպիճանի զրկին Պետրոսեանցս. Սոյն Մելխիսեդեկ ցուցանէր նմոտասի ի այնոսա հերձուածոյն՝ ոք Մելխիսեդեկ Պատի էին երկնային և գոյեալ ՚ի նմանէ, յորմէ ծոցել ասելել էին ինչ ևսա անպատասխանելի ամ հերձուածին նիցս.

Յետ որոյ վերադարձան առ Քալիփսա, որ սպասէր նոցա. որոյ Աստուածային քերթողութիւնք զնոսին հերոսիւք զարդարեալք ի զգեստս ապիտակս մատուցին նոցա հաստատակ ձայն իմն՝ բայց ախորժանշակ և մարդուք. յորում ոչ տեսանիւր ոք ինչ խարտիւն՝ եթէ ոչ Թռչունք, զորս ինքնակք քմահանալք էին ի կանոյս. և անասունք զորս հարեալք էին յոստս նետիւք իւրեանց. Քաղցը զինն ինչ քանդնեքեալ մատռուակէին յարձանեանց Թագուհիկ յիմիքն յոսկեայ բաժակ մի բազմարեալ ի ծաղկանց. և բերին տս պանիսք գմմ միրգս՝ զորս զարուեցն խոստանայր, և աշուկն սիրէր յերեսս երկրի. Յայնժամ չորեքին երիտասարդուհի Յաւերժահարսուհք յաղագ մատեան յերգել և ի նուագել. Երգեցին նախ զպատերազմն Աեց ընդդէմ Հակոյից. Յետոյ զերգ Հուպիեերի և Օլիմպիկի, և զնուագ Պաքոսի, զնուագ և զկրթուելիւն նորա միջոցաւ Աիլենի Կայա զարշաւանս Հիփոլիտեի և Աեղանեի. որ եղև յաղեցեալ ի պատճառս ոսկեայ խնձորոյն քաղեցելոյ ի պարտիզն Հեսպերիտանց. Աիրքսափս պատերազմն Տրոյական եղև պնպատս երգեցեալ որ քաղուելիւն Յուլիսի և խոհեմութիւն նորա ամբարձել եղև մինչև յերկինս. Յաքսելիս անհնանալ Յաւերժ ժամարան եղև առաջինն՝ որ յարդարեալ զնուագարան իւր համաձայնեաց ընդ քաղցը նդանակաց միւս ընկերաց իւրոց երգել ի միասին.

Թէլեմաքի ի լսել զանուն հօր իւրոյ, հոսմանէր արտասուաց որք զերզ ոչին ի միրգս պտղոց իւրոց՝ տային նորոյ փայլուելիւն գեղեցկութեան նորա. Քալիփսոյ երգեալ իւրաքանչիւր ոչ ևս կարէր նա ուսուել ինչ զոլով խաբեալ ի կանխանաց, նշմարեաց Յաւերժահարսին, որք իսկոյն երգեցին զպատերազմն Աենեաւրի ընդ Ռուտիլեի, և զիջուն Օրֆեի ի ժժոխս առ ի պատանել անոի զՆրբուռէս.

Ի լրանալ ձայնին կայեալ Աիւսդոն զմեղեամբ ասէ ցնա պատգ. Տեսեր դու ոմ որպէս մեծին Յուլիսի եթէ որոյ պատճառ ընկալայ զբէզ. Նա անձամբ եմ, և ոչ ոք ի մահկանացուաց կարէ մատչել ի կղզի իմ եթարց պատժոյ վասն յանդգնութեան իւրոյ. Նէ նուաճութիւն քոյ ոչ կարէր լինել երաշխի ի փրկել զքեզ ի բարկութենէ նմին՝ եթէ ոչ սիրեցեալ զքեզ. Ձայր քոյ առատաձեռնէր զայս երջանկութիւն, բայց աճապարէր գիտաց վայելել Պահեցի զնա երկար ժամանակ ի սոյն կղզի, և ոչ մերնացեալէր նմա ինչ, եթէ ոչ ինքեան առ ի առաքել շնո ներ անմահ կենդ, Ուսկ կայր բաղձանք առ ի դառնալ յաղորմելի հայրենիսն իւր՝ զրկեաց զնա յայսպ աստենից բարուելեանց. (բ) Տեսանես ոտ զայն ամենայն զոր կտրաս վասն Աեզաքի, զոր և ոչ կարաս առաստանել. Ամբարձաբեա Թողել զնս և չսիրել, որպ քրնամիներ եղէ այն կոծուելեամբ. և նաեւ իւր չեա լեղել երկար ժամանակ խաղալիկ հողմոց, Թագուել եղև ի միջ ալեաց. Բրդիճաբարեալ զու ուրեմն յայսպիսի օրինակ միով, և զնի ճաեակոճալեան նմ՝ մի ունիցես բնաւ յոյս ի վերատանել զնս. և ոչ ևս քնաւ Թագաւորել ի կղզին յայեաք զնի նորա. Ամենարբաց զքեզ եթէ

(բ) Պատճառ անհամբերութեան Յուլիսի էր սէրն զոր էրէր վասն Աենեասի Թէ նա ընդ երիտասարդութիւն սէր և գեղեցկութիւն իւրոյ Աիրէր ընա ոչնան խառնակնոջ, գինչ անդամալուծս ընդգրկանայր սա ի միջ գնալ ի պատերազմն Տրոյական։ Այսոյ խորհրդոյ էր յայտնել եղև։

669-50

(թ) Պարբև է ուխտել յինքնիշխանէ Օրհնէն ղորդիսուրեան այսմ գիշ նայրն՝ որ էր ի Սիոնի. և նա ոչ Յուդա ընկերացողէ իւրում ներքուստ եղե ենամ, և ի ներքուստ փորձեցին զայր հսկային Փելիշտեացի զնոն իմրեցուցա նելոյ զնա գինեաւ, և յայդ պատճառ եղեն անոր իսպետք գինուորք ի ներքոյ փորձ առնելոյ ուսքեր նոցանց նորա։

(ժ) Լ Խորհրդեանն՝ քանզեկն ի Լ ամէ Ռաղատ. որ ի հնազգանդ անճանիք քեորի, ի վերայիրմանց գաղտին. Հանճարագետ լինի նա ի նայնուամն քնալեկն առա ի Սիոնի։ Ընդան առան նշանակել (լսելոյ) արտաքսիցել ի քաղաք (լսհամ) որ ասել էին՝ (լսելը)։ Յուդա էորոյ անդ զրհան չընկերաց հա րոյ՝ որ էրկեն ներելուց ի նոյն ամբոխին Օրհն Դերբ էորբորդ։

(լ) Կռվեն Սիրոն. էուկերը Լ նա, էր Սիրուն, որ ե լքուան ի յոյժ ծերչ Ջերուն. Հուերուէրլ զնա էրկեն. հանգի ձոնե՝ և լսէին որ ղերկապարին զնա առանդն երթել էնբ էրկոյ։ Ինդերբ Յուդա անգրպետնեցան անդ ի նուղ ելելո՝՝ Գերբ երթան։

(լ) Աստեղ Շարկոպ՝ են երկու ապատաք. զնուելալ ի ձոմ, ի ներքոյն Սիոն. քոյո, ի նոզմանի փերբերեն Լաքերնն՝ ի վերայ նոզմանդն Իսալեցյոս, և երկ րորդն՝ ի վերայ նոզմանդ ինչան Սիոնեցյոս։ ի Ս գնուած այն ապատաք յոյժ որս գայլաձորբ եղեն՝ ի պատճառս յեսնելերուելը նամոց, որ եղեն յոյնեմ. քայց այժմ նամոցելոյ նոզ ասլանեն նորօք. չունալ արձերաց նամոցելուելը են յոյժ նոսորու նալեալ։ Յուդա էորոյ նաև անդ զրան անչնու չընկերաց քորոյ՝՝ Իսկո՝՝ Գերբ։

(խ) Սպանի Ջեսոնենէ՝ է Ռորդե՝ նոմ Ռօրդոս նուերցել ի գնուածոնեն Սպանի նոն զեմ յանգերման Իշխերէն, այսինքն լերանդ Ասօսյոս։ Ֆենիկեացյոց նոզեն գնա. Սպանի, որ նշանակէ՝ ի նոն՝ ծերչ ասելոյ։

քեզ՝ որպէս եղև նահատակութեամբ իւր. և կամ որովք պատուհասմամբք անկեալ եղև նա՛ի միրայ նոյն կողմանցն։ Պատմութիւնն ձախորդութեան իմոյ՝ ասէ ցնա Յովհաննէս, յոյժ երկար է. Ոչ՝ ոչ՝ պատասխանեաց Քաղիփսոս, չէհան դուբժիմ յոյժ՝ ՛ի պիտոյ գնա, փութացո՛ դու ՛ի պատմել ինձ, և սոխակ եաց յոյժ։ Զի Յովհաննէս ոչ ևս կարացեալ ընդիմանալ՝ խօսեցաւ պատճ-

Երկոսեան էին յերթաքեն առ ՛ի գնալ հարցանել պղոյց Թագաւորացդ վերջաբանելոյ ՛ի պաշարմանէն Տրոյիացւոց՝ զոր ըստ հօր իմոյ Միրահաբը փիղնոփէի մօր իմոյ՝ (ծ) յիզակարծ ապշեալք եղեն յաղագս զանխուսալ չէմանն իմոյ. զի ջան եղև յոյժ գաղել ՛ի նոցունց զգուշ իմ, Ճանաչելով զնենգա-Հորուեղի նոցա՝ Հեկթօր (կ) և Պէնելէոս՝ (հ) զորս տեսի ՛ի փիլօ և ՛ի Լաչէդեմոնիա. որք ընկալան զիս բարեկամաբար. ոչ կարացին ասել ինձ եթէ տեսանէին հայր իմ նոյ ՛ի կնոջ Պ՝հաուսէ և նեղեալ իմ յաղերիոյ միշտ պատճէ յերկպատուեցե, և յանհաճատուեցե. յառաջադրեցի գնալ ՛ի Սիսիլիա. ուր՝ լսեալ էի տալ եթէ հայրն իմ արկեալ եղև ՛ի հողմոյ։ Բայց իմաստունն Պէնելէոս՝ զոր տես տեսանելս ներկայ. ընդդէմ եկաց սոցա յանդուգն յառաջադրուեցս, ներկայացուցանելով ՛ի միոյ կողմանէ զՊէքթօփեան պլանդակ հսկայս մարդաւէրս, և միւս կողմանէ զնաճարատակ Հեկթէ և Տրոյիացւոց. որք էին ՛ի վերայ պնոց կողմանց. Սոյն Տրոյիացիքն՝ ասէ, զայրացեալք են ընդդէմ ամենայն Յունաց. բայց զեր քան զամենեսեան ինձ ախորժանօք հեղուլ ըղձան զարիւն որդւոյն Յունիսի Աթրէթը (ասէ) Ագեմնոն, կարելի զի հայր քոյ՝ սիրելին ոգի՝ լինիցի անդ յառաջ քան զքեզ։ Իսկ եթէ ոգիք վճռեալք են գնա՛ ՛ի ՛ի կորուստ, ոչ ևս կարէ բնաւ վերադառնալ զՀայրենիսն իւր։ Երբ ոչ սակաւ պարտ քեզ գնալ և վրէժ խընդրել եղեալ՝ զերծուցանել զմայր քոյ։ Յոյժ գիտեմ քեզ բոլոր ամբոխին, և արա տեսանել ՛ի քեզ ամենայն Յունաց Թագաւոր մի՝ այն քան արժան ՛ի Թագաւորել, որքան Յուլիս ինքն ևս ոչ եղև ամենեսեան։ Սոյն բանք նոքին էին յոյժ փրկաւէտք, բայց ես ոչ էի բաւական խոհեմ առ ՛ի անսալ նմա։ Ջի տանէին ոչ անսացի, եթէ ոչ ըղձակերտաւեղ իմոյ։ Իմաստունն Պէնելէոս՝ այնքան սիրէր գիս, մինչդի հետևեցաւ ինձ յանդուգն Ճանապարհորդութեան միոյ, զոր կալայ ներշնակ խրատուց իւրոց. և ածք Թագաւորացն սպասել ինձ, առ ՛ի օգտել ոգղել զամբարհամառն իմ։

Պինդ Յովհաննէս խօսէր. Քաղիփսո վիրանկատաւ ՛ի Պէնելէոս՝ լինէր ՛ի հիացման. և հաճատոյր զգալ ՛ի նմանէ իւր ինչ Ճշմարիտ, Բայց ոչ կարեցաւ բացորոշել զամբոխեալ մտածմունս իւր, մնայր յի երկիւղիւ և յերկբայութեան ՛ի տեսութեան այսմիկ անծանօթի. Երբ երկնչէր Յովհաննէս զի ոգղ ՛ի տեսանել ամբոխմանց իւրոց. Շարունակեալ ասէ ցՅովհաննէս և հանդարտեցոյ զվրէդ հետաքրքրութեան իմոյ. Երբ Յովհաննէս վերադարձեալ պատմէ ։

Երկար ժամանակ ուշնեալ յաջողակ հողմն՝ զնացաք ՛ի Սիսիլիայ. բայց

(ծ) Նոյնպիսի գեղեցկութիւն փիլոնեցիներէ առաջարկեալ էր յիլիա դիցազուհի Թագուհի Նեղոսի. որ վերադարձ հարցանելով զԻնոլիա՝ խանդին ամուսնանալ ընդ նմա։

(կ) Հեկթօր որդի Հեկէն և Շէօրիաէն՝ եղեալ ՛ի ՛ի Թագաւորացն, ոչ գնացին ՛ի պատերազմ Տրոյեայ։ Տարաշ առ ընդ ինչ ժողովանդես ՛ի ինքնառն նաւսից։

(հ) Պէնելէոս՝ որդի Հիպէնէ և Լէոյեայ. ամուսնացեալ էր ընդ Հելենէի գստերդ Յոսպիենէի և Լէոյեայ. որ Տրոյեայ Հելենէի կնոջ Թագաւորի Տրոյեայ։

բայց զինի՝ մեզին ալ կոծուելի մի՛ յափշտակեաց զտեսուէ երկնից յաչաց մերոց, և զաչք շրջապատեալ ի խոր գիշերոյ. և ի լոյս փայլատականց՝ տես սաք զայրուց նաէս և սաորանկեալ ի սոյն վտանգ. և ձանաչելոյաք զնոսա փուլմանակի, զի հենտաք Նահի. որք ոչ սակաւ երկիւղք հին մեզ, քան յապառաժից։ Այնժամ ծանեայ՝ բայց կարի անագան, որ եռանդ յաճ-ղըզնուելիւն՝ անխոհեմ երիտասարդութեան՝ արկելեալ էր և ընկճեալ էր զնա խոկալ մտադրութեամբ Երկնագաւ Հնէթօր ի սոյն վտանգի, ոչ միոյն հատատ և անվզդոյ. այլ նա եւ առաջել քաջ և լայնասիրտ քան-բզօտվորականն։ Նա էր որ քաջալերեալ զնա ազդէր զօրութիւն իմն անվա նելի։ Տայր հանդարտապար գնալ կարգադրութիւնս և հրամանս՝ միոյ նա ձայնեան էր ամէնեսեան։ Ահա ցնա՝ սիրելի իմ Հնէթօր՝ վասն էր ընկ-ճեցայ հետեւել խրատուդ քոյ. ոչ եմ ես թշնամանելի ի կամիլ հաւատալ ինձ ինքեան ի հասակի միւս, ուր ոչ դոյ ոչ նախատասութիւն հանդերձ ձեղոց, ոչ փոյձառութիւն անչեղոց. և բարեխառնութիւն կարգադրութեան ներկայից։ Ո՞ն, եթէ զերծցուք յայս մի այէկոծութենէ, և ոչ ես հաւա-տացից նաև ինքեանս, որպէս վտանգաւոր թշնամւոյ։ Ոչ միայն ես Հնէ-թօր, որ միշտ հաւատացից։

Պատասխանեաց Հնէթօր խղդալով, ոչ կամիմ յանդիմանել զքեզ մի սրտբանաց զոր արարեր. բաւական է զի դու դպայդես. և այս օգտիցէ քեզ յայլում նեղապի, առաւել և բարեկարգել ի՛ներ ըղձանաց քոց։ Ա-ա կայն երբ անցանի վտանգն՝ կարելի է վերստին ռնալ յամբարտաճառու-թիւն։ Այժմ պարտ է ներդնել ի քաջութիւն։ Ալաչան անկանիլ ի վտանգ պարտ է լինել նախատես և երկնչել. խոկ յորժամ է, ոչ ևս միայ լինչ, եթէ ոչ՝ արհամարհել զնա։ Լեր ուրեմն արժանաւոր որդի Յուլիսի, և ցոյց զնքեր մի առաւել մեծ քան զհամայն չարիս, որք սպառնան քեզ։

Պաղատեալ քաջալերմանէք Խոհեմն Հնէթօր՝ բերկրեցուցանէ-լիս զնս. բայց եղէ առաւել ևս հիացեալ՝ յորժամ տեսի նմա որպէս գիտաւելեալ, կամ միջոցաւ զնծայց զմեզ ի Տրօյեացւոց՝ ի Աքեոն յո-բում երկիւղ լուսաւորիւր ի փայլատակմանց, Տրօյեացիք տեսին զմեզ մերձ ինքեանց, և ոչ լինչ պահակաէր նոցա ի ձանաչելոյ զմեզ։ Նկատեաց Հնէ-թօր, որ գիմին ի նաւուց նոցա համանման մերոյս՝ բաժանեալ էր ալէկոծու-թիւնն ի նոցունց, որպ վիրջին կողմն պահակեցեալ էր ի տեսակէ իմիք ծաղ կանց. Ջանացեալ խոկալ զնել ի նոյն տեղի նաւու մերոյ՝ պատկառ ի նոյն ծաղ կանց։ Եթէ կարելոյ զնա նոյնպէսն թնելիւ համանման Տրօյեացւոց. և պատ ուէր եւ հանդերձ թնաքարշելոյ մերոյ խանարհիլ յաւէտ յայժ՝ որքան և կա-րելին ի տեղիս իւրեանց. առ ի ոչ լինել ամենեսեան ձանաչելոյ ի թշնա-մեաց, և այսու կերպիւ անցաք ընդ մէջ ծովահանդխից նոցա։ Նդիմն նաքա զինքեանս յարդարեալ ու բախուելեան ի տեսանելի զմեզ, որպէս թէ ի վերատեսանել զընկերս, զրս համարեին կորուսեալ։ Նդաք ինքնին հարկիգեալք ի բռնութենէ ծովու նաւել այսպէս երկար ժամանակ ընդ նոսա ի միասին։ Ալերջապէս ծանեցաք մեր սակաւ ինչ յետկոյս, և մինչ հոգին ուժգնութեամբ արհանէր զմեզ ի կողմունս Եգիպտոս՝ եղաք զմիջին ջանս առ ի մերձենալ զօրութեամբ թիոյ՝ ի մերձակայ յեզերս Աֆրիկեայս։

Հուսկ յետոյ ժամանեցաք անդ. բայց այն՝ զոր որոնէաք, ոչ էր տա-կաւ չար մեզ քան զծովահանդէսն, յորմէ առաք փախուստ։

Գոտւոյ մէջ՝ ի վերայ պնոյ կողմանց Ալեքսիայու՝ զոյլ Տրօյեացիս Թշնամիս Յունաց, ուր Մագաւորդէր Ծերունին Աշխոյ (ա) որ եւս ան էր ի Տրօյեայու. Հազիւ թէ ժամանեցաք առ եզերս, բնակիչք տեղւոյն կարծեցին զմեզ վնասել յամբոխել ի մեզ զղջացաց, որք որպէս թէ՝ զնեսաք գամք յարձակիլ ի վերայ նոցա, կամ այլազգիք ինչ եմք, եկեալք ի սահմանս զերկիր խլեսցուք. Այրերն գնացին մեր ի նախակին շարժման բարկութեան իւրեանց. և սրախողխող արարեալ համայն զընկերս մեր, ոչ զոք ողորմեցան, եթէ ոչ՝ զԱնէօր և զիս, առ ինէնկայացուցանել Աշխոյի. ոդ զի գիտէին թէ զինչ էր գործս մեր, և կամ ուստի գայաք. Ասաք ի քաղաքն կապիլ ձեռօք ի յետուստ, և մահ մեր ոչ լինէր յապաղեալ եթէ ոչ առ ի լինել տեսարան անգութ ամբոխին, յորժամ տուգիցէր թէ Յոյնք էքեմք.

Ի լինել մեր ներկայ Աշխոյի, որ ունէր զոսկեայ պսիսան իւր ի ձեռին՝ դատէր զամբոխն, և պատասխանի ետ ի մեծ իմն յողջակէզ զոհից Նշոյց մեզ ահագին ձայնիւ, յորմէ քաղաքն լինէր մեր և պատճառ ձեռնապարհորդութեան մերոյ. Փութացաւ Աինէնեօր պատասխանել, և ասէ ցնա. ի կողմանց մեծի Հեսպերիատանց գամք, և հայրենիս մեր՝ ոչ է հեռի անտի, մերժեաց այսու յասելոյ թէ յոյնք էքեմք. Այլ Աշխոյ թարց քսելոյ զոյլ հետեւեալս՝ և համարելով զմեզ այլազգի ինչ՝ որ աքօղէն զնորհուրդս իւրեանց. հրամայեաց զիլիցուք յղկեցեալք ի մերձակայ անապատս ի ծառայութիւն այս՝ քան զմահ, ազատակեցի. ոմն Աքքայ արա մեզ ձառնել, քան թէ՝ վարիլ ընդ մեզ այսպիսի անարժանութեամբ. Գիտաւ, զի ես եմ Աինէանք որդի իմաստնոյ Յուլիսի Մագաւորի Աինաքեանց, և որպէս զհայր իմ նոքա յամ ծուլս. Այդ եթէ ոչ կարեմ դառնել գնալ, և կամ՝ ոչ եւս վերադառնալ ի հայրենիս իմ՝ կամ վատթարել զծառայութիւն զոր հրամայես. ի քաց հան զկեանն՝ զոր ոչ կարեմ տանել.

Հազիւ թէ արտաբերեալ էի զբանս իմ, բոլոր ամբոխն աղաղակեաց միահաղոյն, թէ՝ արժանի է կորուսանել զորդի անգթին Յուլիսի, որպ չար հնարիւնք տապալեցին զքաղաքն Տրօյեայ. Ո՞վ որդի Յուլիսի՝ ասէ ցիս Աշխոյ, ոչ կարեմ զլանալ զարիւն քոյ յայսքան Տրօյեացւոց՝ զորս հայր քոյ անխնայագաթար կոտորեաց. դու և որ առաջնորդէք քեզ՝ մեռանիցէք ի միասին. Հայնժամ ձերունի ոմն յամբոխէ անտի առաջագրեաց արքային զոհել զմեզ ի վերայ դերեզմանի Աշխոյի.(ղ) Արիւն սուրս (ասէ) լինի հաճելի ոգւոյն այնմիկ հսկայի. Հնդառաջ յորժամ գիտասցէ այսպիսի զոհ մի՝ բնիկքն ի տանջանսն, եթէ ոքան սիրես դու զայն՝ զոր ունէր նա առաւել պատուական սիրելի ի վերայ աշխարհի. Ողոր ամբոխն զուարճացաւ զայդ առաջարկութիւնն. և ոչ մնացիւր այլ ինչ, եթէ ոչ զոհել զմեզ. Եւ ահա տարեալ եղաք ի վերայ գերեզմանի Աշխոյի. ուր կանգնեալք էին սեղանք երկուք, և հուրն արքունական վառեալ. Մուրն որ պարտէր մխել

ի

(ա) Աշխոյ՝ որպէս Թլինկէթ գեղոյ Աինէնեօրա, և Աշխոյնէ Տիւնոյ Տրօքացւոց. Ընդարձակ ա՛ տուան ինչ գԱինէնեօ գԱշխոյ, յորմէ գնացին նորա Ծիտալիայ Ազգքեալ Աշխոյ. Գլխոյ 5.

(ղ) Գերեզմանն Աշխոյի էր ի վերայ լերինն Աշխոյ, ուր Աշխոյ ին նորա՝ խուզեցին զնա.

ձեզ՝ էր առաջի ասոյց ամենից, և հաւք պատկերեալ ծաղիամբք։ Երբ ոչ
ինչ պտղի կարէր երաշխաւոր լինել կենաց ամենից։ Եղեալ էր ամէն այս
ամենայն յորժամ Մինեթոր ինդրեաց հանդարտաւար խօսիլ ընդ Թագա-
ւորին, և ասէ։

Իմ Աշխեմ, եթէ տպերջանկութենէ երիտասարդին Թէլամոքի՝ որ
առանն ինչ ոչ կրնաց զէնս ընդդէմ Տրոյիացւոց, ոչ կարաց շարժել զգաւազ
քոյ. զոնէ վասն յաւուրս օգտի քոյ՝ խղճայց նմա։ Ընդորմէն զոր ունիմ
սաստել ինձանէ՝ և ի կամայն ածց, ձանուցանեն ինձ, որ
նախ քան անցանել երից աւուրց՝ լինիս առաջատակեալ ի բարբարոս ազ-
գաց որք գան ոտն գետոյ ի բարձրութենէ լերանց՝ առ իոզոդել զբաղաքս,
և քոյ քաջել զամենայն երկիրս քոյ։ Ջանա ընդ յաւաջ երանել ասոյս. և
դէմ վամբոին քոյ ի զէնս. և մի կորուսաներ գոնէ բոյն մի, առ իներ ժո
ղովել ըն պարիսպս զգաւմութենէ խաշանց քոց՝ զոր ունիս ի գաշտի։ Եթէ
նախագուշակութենէ իմ՝ աստ իցէ, լինիցիս ազատ ի զօհել ումեք զինէ երից
աւուրց. իսկ եթէ ներհակաբար՝ իցէ ձշմարիտ, ի միտ առցես քեզ՝ չէ
պարտ խոել զկնան այնոցիկ, որք ունին արդեն։

Ետացաւ Աշխեմ ընդ զանն զոր Մինեթոր ասէր այնքան հաւաստուե
և վստահութենէ, որ չկարաւ տեսանել ամենևին Ասէ ցնա, տե-
սանեմ բարւոք ոմ պանուխդ. զի ածք քեզ պակաս կամ վատթար մաս
նատրեալք են քեզ վասն հասցն պարգևաց բազդին, սակայն ընդհակառակ
են քեզ խնամատութենէ իմն, որ առաջել պատուհասիչ քան զամենայն փառս։
Յայնժամ երկարեալ զգլխիվ ամբ՝ հանձարեղաբար ետ զկարկառոր հրա-
մանս զօրաց իւրոց՝ նախապատրաստել ի մարտ, զոր Մինեթոր սպառնայր։
Ի հասցն կռմանն ոչ տեսանէր ոք ինչ, եթէ ոչ կանգաք ի դաշտին,
ձերք կորացեալք, և փոքրիկ մնեկիք պատսր ի յաչս՝ ներ մտանէին ի
քիչն։ Երկինք բառնցելով՝ և խաշինք մոցելով՝ խուռն գային, թողուլ զգեր
պատս. և ոչ կարէին զամենայն բաժանել տեղի ի դնել ի ծածկել։ Էր
յամենայն կռմանց շփոթեալ ազատակ մարդկանց՝ անհնարինս ազմկելով
միոյն ընդ միւսոյն, որք ոչ կարէին իմանալ զմիտս միմեանց. որք և ի ներ
սոյն շփոթմանց կալնուին զանձանօթս մի՝ փոխանակ բարեկամի և սիրելոյ.
և արշաւէին իմարդ ի մեռանել։ Ո՞ւր դնեն զմտս իւրեանց։ Այդ առաջա-
ւորք քաղաքին՝ կարծելով զինքեանս առաւել գիտուն քան զայլս, երևա-
կերպեին զինէնէոր խորհրդիկ ոմն. զոր արար զսուտ դաշակուն առ ի փքել
հոգ զհպանս։

Ախաքան զլրանալ երից աւուրց՝ մինչ էին նորա լցեալ ի սոյն կար-
ծիս, երև եցաւ ի միջոց մերձ զառ ի վայրս լերանց՝ փսխորակ իմն ջրոշտ,
և զինի հոտգան առնել անհամար զօրաց բարբարոսաց, որք էին վայրենիք
գազանաբնութենէ ամբոխք Հիմ իմանց. (ա) ընդ ազգաց որք բնակէին ի
միջոց Վերպրաց լերանց, և ի միջոց գագաթանց Կլրակաց լերին. ուր տիրէ
ձմեռն մի՝ զոր զսփիւռն ամենևին ոչ է ջերմացուցեալ։ Այդ ամենեքին՝
որք արհամարհեալք էին զնախագուշակութենէ Մինեթորի, կորուսին զձա-

---

(ա) Վրաստան Հիմերացոց էր ի Միջերկայ յարեմտեան գիծուն այսոր անուամբ.
Երկիր սա ցոյժ ամուր ի միջոցի 140 ամաց. որոյ ի լերանցն երկու հոսին ի Կուր
նաւթիներոց, ի հնումն հրամանատուութենէ Աննիպալի էին շուր հարիւր ամուր յա-
ւուրս տան զՀէր.

առաջ և զնաշինս իւրեանց։ Այնր թագաւորն ց Ակնեթոր, ահաւասիկ մեռայաք մեք դուք Հայոք էք. թշնամիք մեր եղեն մեզ հարազատ բարեկամք։ Այնք առաքեցին զնեզ ՚ի փրկել զմեզ։ Բայց ոչ սակաւ յուսամ ՚ի քաջութիւն քումմէ՝ քան յիմասանական խրատուդդ։ Հաճեալ ջնջա ուրեմն օգնել մեզ։

Լցեալ Ակնեթոր բոցափայլ ահաւորութենէ մի յայս իւր, որ զարհուրեցոյցանէր զառաւել վայրենի քաջամարտիկս։ Լռեաւ վահան մի և ուռն, սուր մի և ափ. և վառեալ յարդարեաց զգեստս Այնեանի, և ընթացեալ ՚ի գլուխ նոցա յառաջեաց բարւոք կարգադրութիւն ՚ի ձակատ թշնամեաց Այնեան թէև լի վատահութիւն՝ ոչ կարացեալ պատռատաւ ձևրութիւն իւրոց հեռուէն ընդ նմա։ Եղէ ես առաւել ՚ի մեծագ, բայց ոչ կարէի համանմանել քաջութեան նորա։

Ոչ ոքան նոր համանմանութիւն ՚ի մարտի անմոռանալի Ջիմիտէի (մ) Ընդդէմ մանն դաս առ դաս յոմի՝ ուր գնացանեաւ անկանէին դիակունք ՚ի բազմանալ սրոց նորին. և ինքն համանմանութիւն կատարի առիծու միոյ՝ առ ջնջելոյ ՚ի յանգիտութենէ սոմու, որ մնալ յիրամոյս ակաւք խաշանց՝ պատռատ, սպանանէ, և լողալ ՚ի մէջ արեան որոց հովիւք՝ ոչ էին օգնել ոչ կարեն միայն խաշանց, այլև՝ փախչին դաշտէն առ ՚ի փրկել զինքեանս ՚ի ցասմանէ նորա։

Այն բարբարոսք՝ որք յուսացին թևակոխել զքաղաքն, ինքենք եղեն վերըմբռնանալք և աւերեալք։ Հպատակեալքն Այնեանի զօրացեալք յօրինակէ և ՚ի բանից Ակնեթորի՝ ատացան ուժգնութիւն նմա, զոր ինքեանք եւս ոչ հաճատային ամենևին լինել կարօղք։ Տպալեալ զգետանեցի պղպղեամբ իմով զորդի Բրքային՝ թշնամուց ամբոխին։ Գոլով նա հասմատ իմ, բայց կարի յապշեցեալ, քանզի ամբոխին այն՝ իջանէր ՚ի ցեղ հրեշտից՝ որք էին սերեալք ՚ի նոցին յինքեանց Ալբուփեից։ Բրհամար հէր գնս որպէս զնշնամի մի ակօր, բայց իմ չզանգիտեալ ՚ի հուժկու զօրութենենէ, և ոչ եւս ՚ի վայրենի և յանձնոյն տեսակացն նորա, հարեալ նիզակաւ ՚ի լանջս իւր՝ տուս փախել ընդ փչմանն հնչեայն՝ աղբիւր մի սև արեան։ Գոյն ինչ էր ծագեալ զնս ծանրութեամբ իւրով յանկանչն իւր, և շառաչիւնք զրահից իւրոց՝ դղրդեալ գվերինս։ Կալեալ ըզկապուտ նորա՝ վերագարձայ ընդ գնուզ անկեալն, ՚ի դառանել զՎահեան։ Իսկ Ակնեթոր գոլով լցացուցեալ ՚ի գնել գնշնամիս յանկարգ աւերուած. կոտորեալ զնոսա ՚ի մասունս, և հալածեալ ՚ի փախուստ մինչև յանտառս։

Վահեան անակնկալ պատահումն երև ակնբարձակ գԱկնեթոր յայտ նոցա՝ որպէս այր մի սիրելի և ներարդելի ՚ի նմ։ Աշխատ գոլով պարտուց էորեալ յերեսաստախութենէ՝ ծանոյց մեզ ՚ի երկնէր բոլոքումամբ վատ մեր, եթէ նաեւ Ընեի վերադառնայցեմն ՚ի Սիսիանայ Շնորհեալ մեզ նաեւ ես՝ առ ՚ի ուժգնացել թարդ յաղագանն յերկիր մեր, և լցուցեալ ընծայիւք՝ սաստկաց չուել առ ՚ինոսկահոդալ ոտ ձախորդութեանցդ՝ զորս նա

(մ) Ջիմիտ՝ Ազգան Հռոմկլայեցի, այսպէս անուանեալ ՚ի Հռոմանոս Եպիսկոպոս. որ նշանակէ այն. հանգի սոյն Ազգ անհալ երեսն յայնկոյս Ալպեանց. որ էին պատերազմ հան ինոց Տաճկաց նորին. ցնա որոց Հռոմկլայեցի եւ զնա Փոլտաւացի. յորոյ ձեռաց յոր եաց զնեցին Ակեռուզ. որոյ մեծ՝ պետութենէ անդրադարձեալ գնաց ՚ի Հռոմ։

նախատեսանէր. Քայց ոչ կամէրամ զձեզ ոչ նաեւ ղղիչս, և ոչ թխաքարշս՝ յազգէ իւրմէ. յերկիւղէ՝ զի մի լեցին յոյժ սաստ հդել ի կողմանցն Յունաց. եւս զնաւն և զձեզ՝ ի վաճառականս Ֆիւնիկացիս. որք ուներամ տուբ և առաս ընդ ամ ամբոխից աշխարհի, ոչ կրեին երկիւղ սմին ինչ յումեքէ. որք և պարտ էին վերադարձուցանել զնաւն առ Հիւսէ. յորժամ թողուցուին զմեզ յԼիմաք. Քայց Ինքն որք խաղան ընդ յառաջագրեալ մարդկանց, վերապահեցին զմեզ յայլ կոմն վաճառ.

Ա՛ԽՔ Բառիւն Գրքոյ

ՆԻՒԹ

ՆԻՒԹ

ԵՐԿԱՐՈՐԴԻ ԳԻՐՔՈՑ Ս.

Թէպէտև պարզ կերպիւ նկարագրեցի ընդ առաջս Թէոփիլոսի Աստուածոյ հանդերձ իւր գործովքն, զոր ի սկզբանէ արարեալ էր Տէր Յիսուս Քրիստոս, մինչև յաւուրն յորում ընկալաւ զնա յերկինս, եւ տուեալ էր հրամանս առաքելոցն զոր ընտրեալ էր, եւ երդմնակալ եղեալ զնոսա ի վերայ Հոգւոյն Սրբոյ զոր առեալ էր, եւ ապա տարեալ էր ի վեր յերկինս. Հապա ես ոչ ինչ ինձ ինքնին կարծեցայ, զի ես ինքս ականատես եղէ այսոցիկ ամենայնի, եւ

ԳՐԱՏՈՒԹԻՒՆ

ԹԷԼԼԱՄԱՐԻՈՅ

Գիր Նեղոսի

Քրիստոսիկ ամբարտաւանութեամբ իւրեանց զպղտացուցեալք էին ընդդէմ ինքեանց զաղքան Աբեսաղոմի որ Թագաւորեր Յունաց տոս. որ և նեռաձեալ էր ընդ ձեռամբ զայնքան Թագաւորութիւնս փոքր Թամուկութիւնք զորս Թիւրացիք առացեալք էին ի վաճառականութենէ, և ամրութիւն անառիկ Հաղաքին Թիւրիոս զեռեղեալ իներ ծովու, քոր քաղքաղ զսիրտ բնակչացն սարսուռ յղացեալ էին ի հաւուցանելոյ զկարգին առ Աբեսաղոմի. որոյ եղեալ էր ի տիրելն իւր Աթ և Աբեսաղոմ վառնալ զյօրս ի ձեռն եղբօր իւրոյ կամէր պատժել զնոսա, ի դիմել իւր անդ ի մէջ խրախճանութեան մեծի Լաբակատաց. Ելինեսպէս յառաջադրել և ընդ երթալոյ զկատարածութիւն նոցա, աղաչանս լսել զյանհամաձայնութեան նոցա ընդ յայտ ծանուս, որ սակս և նաեք իւր զնացին ընդ առ կռնուհան որոնեք զԱթենեսացիս. յ և Թիւրացիս.

Եւ ընդ առաջ մեր նաեարատակ մի Եգիպտացւոց, մինչ սկսաք կռուանել զաեուածութիւն լերանց Աթոսի եացս, որոյ նաւավարանգիսան Թաճիւք փախչէր յետուստ մեր և հորչէին ընդ ամպոց. Հայեաժամ առաք մերձենալ բազմաեռութեան նաեուոյ Եգիպտացւոց նմանեալ քաղաքաց ի մէջ ծովու Ֆիլենեսացիք ձանաչեալ զնոսա կամեցան հեռանալ, բայց ոչ ևս էր ժամանակ. քանզի առապատուք նոցա լաճատոյնք էին քան զմեզ, և հողմն էր յաջողակ նոցա, և եթիքարշք նոցին առաւել բազմաճոր Թռուիք քան զմեզ. վասնորոյ հասեալ ընկռնեցին զմեզ, և տարան քանտարիս Եգիպտոս.

Ի զուր ջանայի ներկայացուցանել նոցա զիէ ոչ ևս ինչ էր որ երբէք ֆիլենեսացիք, զի հազիւ զիջանէին ունկն դնել ինձ. և նկատէին ի մեզ որպես ի գերիս. որպէս և առնէին բազմից զՖիլենեսացիս. և ոչ մտածէին զայլ ինչ, եթէ ոչ ըստ յայտնի աեար իմն. Հոչակեցաք ահա զի չուր ծովուն վրիժուեալ սպառակիւք ի խառնմանց Ելինոսք, և սեաանէաք զվերս Եգիպտոսի իրր խնարհ քան զծով. Ցետոյ հասաք առ կղզին Ֆարոս մերձ Նր կոչեցեալ Հաղաքի, և անտի բարձեալ եղաք Ալեքսիա

մինչև յոքՄՀմին։

Ա իշտք չարակրութեան մերոյ՝ եթէ ոչ արկեալ էիցէ զմեզ յանզղայ ութիւն՝ առ հասանչն վայելուչ հաճութիւնս՝ աչք մեր հրճուեալք լինէին ի տեսանելն զնոյն արդասաւոր երկիրն։ Զի պատուոյ հասանելոյ վայելուչ բաւրատանի մերոյ՝ ոտոտելոյ յանհամոյ առոյգս։ Ա կարէաք արկանել գաշս մեր ի վերոյ երկուց հզրցն՝ եթարց տեսանելոյ զիսրեմ՝ քաղաքս և զտունս դէս դօրիւց՝ ախորժալիս կատարեալս. զանդաստանս ծաղկեցեալս ոսկի գօծ հասկիւք՝ ի բոլոր տարին եթարց երկիք հանդստեան. զգաշտս լի խաշամբք, և գործունեայս բնակաւորեցեալս՝ ի ներքոյ ծանրութենէ արգանց՝ գօրս երկիրն սքատարկէ՝ ի ծոցոյ իւրմէ. և զհովիւս՝ որք հնչեցուցանէին զքաղցրն նուագ փողոյ՝ և երգոց իւրեանց՝ առ ամ՝ արձագանգս շրջանակիս

Երանի ժողովրդեան՝ ասէր Ա ենէաս. (ա) որք առաջնորդեցեալք են չիմաստուն Թագաւորէ. նոքա են՝ ի ներ առաւելեան, և կան երջանկութեան, և սիրեն գայն՝ որպ պարանն զնոցանց բոլոր երջանկութիւն։ Ամին նման յարակցէ՛ ոճ Թէլամոնք պարահս և զու Թագաւորել, և լինել ուրախութեան ամբոխին քոյ, եթէ երբեք Ա՛ձր առնեն քեզ տիրել զԹագաւորութեան հօր քոյ։ Միրեա զարմրին որպէս զորդիս քոյ, և ձշակեա զախորժս լինել սիրեցեալ՝ ի նոցանց. և արա պի նոքա ոչ կարիցեն երբեք զգալ զհեշտութեան և զհրճուեանս եթարց վերապիշելոյ՝ եթէ սա ի Թագաւոր մի բարի. որ առնէ նոցա զգոյն փարթամ պարգևս։ Թագաւորբ՝ որք ոչ մոտածեն զոյլ ինչ, եթէ ոչ առնել զինքեանս երջանիկս լի։ և հարուճանել զենէարկեալս իւրեանց՝ առ՝ի ստորադնել առաւել ևս հնազանդութեան, են խանգարիչ պատճառք մեզ մնրդկան։ Զեն նորա արդարև ահարկուք որպէս և կամին լինել, բայց են առեցեալք և գաբշեցեալք. և լինին առաւել ինքեանք չերկնչելն զենէարկելոց իւրեանց՝ քան եթէ ենէարկեալք նոցա՝ ի նոցանէ։

Պատասխանեցի Ա ենէաս. վա՛յ, վա՛յ. ոչ ևս ժամանակ մնացեալ գան առարկայից՝ որովք պարտ Թագաւորել. զի ոչ ևս մեզ ի մեզ. և ոչ ևս փչեցուցիչ Ձէ Յուլիս յորժամ վերապատնայցէ լի փառաք՝ ի Թագաւորութիւն իւր՝ ոչ ևս ունիցի զնոյն հնազանդել նմա առ՝ի ուսանել՝ ի հրամայել։ Ա՛նդուք Աերևլի իմ Ա ենէաս. զի զոյլ ինչ մոտածել՝ ոչ ևս ներեալ մեզ. մանդուք բատորում Ա՛ձր՝ ոչ ինչ զԹագաւորութեան ունին՝ ի մեզ

Խօսելոյ պատկս՝ խորին հառաչանք հառանեցին զբանս իմ։ բայց Ա ենէաս որ երկնչեր՝ ի չբնաւ նախանձ զամանել նոցա իսկ մինչ ժամանակաց նոցա. ոչ ևս զիտեր երկիւղ ինչ։ Ընդ ժամ որդի Ձէուլիսի՝ ասա զակեաց, պատմ՝ ս ուրեմն Թագուս զու յորվեալ քեզ՝ ի ձախորդութենէ Փրտաստիր զի մերանանաս զու յաւուր միում կղզին Ի տաք և զմեզ՝ ներսին։ Տեսանես զու ինքնին՝ ինախկին վտաս իւր զոյն՝ որ տակաւին քնաւ ոչ ունիս Ա՛ձնաչխալ զանցագրել ներս Ձէուլիս. զոր բազում ևս ոչ կարացոյ նոմանել՝ ի ձախորդութեան իւրում՝ որ առաւել մեծ է քան զգոյդ։ Ասաիր զու առ՝ի ոչ վհատիլ երբեք։ Ա՛հ, եթէ զ այդոյ՝ ի պատնդութիւ երկրի՝ ուր ալէկոծութիւնն սկսեալ էր զնա, եթէ որպէ իւր ոչ Համեմատի

ինք

(ա) Նա տեսանի տալ փառաբանութիւնն Վոսին Պօլիոնիայոս՝ ի վերայ ներոն Թագաւորելոյ։

քնքշանալ ոչ համբերութեամբ և ոչ վատահութեամբ, այլ համբաւ ձնշել տանջիլը գնա՛ ի յամօթ, և լինիլ նմա առաւել խիստ քան զմահ ձախորդութիւնն՝ զորս կրեալ այսպէս երկար ժամանակ։

Հետայն Հնդիսոյ ցուցանելը ինձ զցնծութիւնս և զառաւութիւնս տաքսանալ յամ Հոլիաս Հղիպտոսի. ուր հաշուելոյ լինէին միմիայն քան և երկու հարիւր քաղաքք։ Հխնայր և գովիր զարթեկարգութիւնս այնց քաղաքաց և զկիր առեալ դատաստանաց նոցա՝ որ յօգուտ ազգասոյ՝ ընդդէմ հարստից։ Ո՛չ քաջի երկնութիւնս մանկանց՝ որք էին վարժեալք ի հնազանդութիւն, յաշխատանս՝ ի ժուժկալութիւնս՝ ի սէր արհեստից և ընթերցանց. ի գոհացուցութիւնս առ համոյն հետ մնունս կատարեանց լեռնականս օրինաց. յանշահասիրութիւնս՝ ի բաղձանս պատուոյ՝ ի հաճատուք մարդկութիւնս առ մարդիկ՝ և յի բիւրս Հնդ. զորս իւրաքանչիւրք հայր ներագդեր որդւոց իւրոց։ Հնչնահաւորի զայս ամ բարեկարգութիւնս՝ ոչ կարէր յագել ի դրամատեղւոյ գնոյ։ Հյլ ասէր շարունակաբար, երանելի է ամբոխն՝ որ կառավարի յայսպիսի իմնատուն Ֆաղաքորէի միով, (բ) բայց առաւել ևս բարեբախտ և երանելի է Ֆաղաքորն, որ ե հնդինս կ երջանկութեամբ այնքան ամբոխին, (գ) և գոնէ վիրան փախել ի քաջ անդը ՚ինչեր յաւուրկ հնորհաց և առաքինութեանց իւրոց։ (դ) Հենի նա գմարդիկ՝ առաւել ուժգին կապարաթ սիրով, քան որ երիվարիչ, քանզի ե սիրնցեալ Հմ պատճառաւ սիրոյ՝ ոչ միայն ունի հնազանդութիւն, այլ սիրեն յօժարութեամբ հնազանդիլ նմա։ Հիրապետ եմ սրտից՝ և իւրաքանչիւրք ոչ ե՛կ բաղձայ զիրծանիլ ՚ինմանէ, այլ երկնչի կորուսանել զնա. վասն որոյ և յօժարութեամբ տայ զկնանս իւր վասն նը։

՚Ի լինելն իմ զգանս գայսոսիկ գորս Հնդիսոր ասէր, զպակի վերածնանել վատահելոն ՚ի խորս սրտի իմոյ՝ ըստ չափու զոր սոյն խոհիմ բարեկամին իմ խոսէր։ Հյ այսպէս վաստիճ ժամանակաց ՚ի շրջելաշրջ և ՚ի վարժեալ Հնազարն Հնմիսն Հպարապետ քաղաքին Հրանցկաց, զի գնաս ցուր միտն ց Հնդկս, առ ՚ի լինել ներկայ Հնասելոյն Հրքային՝ որ կանգ ինքնին լսել զերս, և էր սրամտեալ յոյժ ընդդէմ Հնթերագուց Հսրինն հրկուն բարձեալ եղաք ընդ երկար նեղուխճ միտնէ ցնծոյն հռչակաւորն Հնդկաց քաղաքէ հարիւր քառասուն գրանց, յորում ընակեալ էր սոյն Հնճափառ Ֆաղաքորն։ Ֆաղաքս այս երեսեալ մեզ յանդուստ առաջնորդեցեալ՝ և առաջեալ բազմութեան՝ քան զառաւել ծագկագարդեալ քաղաքան Հնդկաց, կառավարութեան նորա՝ էր կատարեալ վասն մեքենութեանց փողոցից, յորոց

(բ) Հնդիսոյան Ֆաղաքորէն գիր։ Հրքնո՝ ընդ՝ հռչակաւոր էր Ֆաղաքորն, ըստ յառաջնումն՝ ի գրանցել և ասէր քաղաս ցիշատանելոց կարգադրութեանց։

(գ) Կնդեան ամբոխին Հսրինն Ֆաղաքորի գիտ՝ ոչ ե պնաց էին ալ՝ առաջեալ ի ընկճանաց. ոչ ե էին ամբոխն նաստ զի Ֆաղաքորն կարճանց, ՚ի խոտել զինչս ս ֆառալոյել ՚ինմանէ. և հնազանդել զեռս ոսկիամբ՝ որով կրասէր և խոսելոյ նոցա՝ գալ ներքոյ հսկութեան՝ գրամանս զոր ընկալեսցեն։

(դ) Վհանդի երկնեան և առաջնոյն՝ ոչ էին քաջագործ ի պատերազմս առ ՚ի առնել զամենայն ՚ինկարելի պատրաստութիւնս կարգանց։ Վ առն ոչ նոյն ոչ էին գերծին, այլ զի զարշելիս՝ վարժեալս ՚ի քաջագործ հնազանդութենէ, և ոչ ՚ի դատաստանէ. և որպես ոչ կարող էր ոչ առնելոյն ամբողջ ազգութենէ, նմանապես և ոչ էր կարող զայն կարճ զամենայն գերծին։

ընթացանելոյ ջրոց. և դիւրաբարձութեամբ ջնջելոյ բաղմութեանց. և գործառութեանց արհեստից. և վասն ապահովութեան հասարակաց. հրապարակք փողոց զարդարելոյ՝ ի գեղեցիկ տղերոց՝ և ի բրգանց. Տաճարք նորին աղեխ մարմարիոնեայք՝ ի պարզ և ի հասարակ կերպարանս հառուցանելոյ, քայց յոյժ վսեմաշուք. Պալատն արքունական ի միայնակ ոմն մեծի քաղաքի միոյ. յորում ոչ առնանիւք, եթէ ոչ՝ սիւնք հզեայք. և գրաբգք. և ձուլածոյ պատկերք խորհրդաբոյք. նաև վահք և կարասիք՝ զարտ ոսկեայ և արծաթեայ.

Արդ՝ որք կամելոցն էին զմէզ, զի կուգային արքային, թէ՝ գոհն զմէզ ի Տիենիսան Տաճու. Ականիանէր նա յերեսաքանչիւրում յաճուր՝ ի սահմանադրեալ ժամու իմիք՝ բոլոր այնց հպատակեալ իւրոց՝ որք կամ ուն էին զորոյր ինչ առնելոյ, և կամ լուր ինչ տալոյ. Ոչ արհամարհէր՝ և ոչ վտարէր զոք. քանզի ոչ հաճառայր գոլ Մոգաւորք ի վերայ ամբոխին, եթէ ոչ առ ի առնել զարժան հպատակեալ իւրոց.

Ընդունէր զպանդուխտս բարեաւ, և կամէր առնանիլ ընդ նոսա. զի համատարած էին առանձինք միոյ ի ինոյունց իր ինչ օգտաւէտ, առղի կացմամբ ձիոյն՝ վերկին և վարուց հեռաւորք ամբոխին. Ոչ ահա սոյն հետաքննութեան Մոգաւորին՝ արար զինեւրկայացեալն նմա. Իսպառ էր ի վեր Վողոց կըռեայ Ա.Մոռայ՝ ունելով զոսկեայ Մոպհսոն՝ ի ձեռին. Ոչ էր յոյժ ձեռացեալ. քայց պարզ և ի քաղցր և անձկալի վարուց հեռաւորութեամբ. Վատերք յաճուր՝ առաջի երկար հանգրուանեալ էին և ի խնամատարեալ. որ թարց համազանաց լինէր զրուանեալ.

Ջինի աշխատեալ ի բոլոր օրն ի կարդադրել զգործս արքունական՝ և ի տալ ուղղութիւն գատաստանի միոյ՝ հանդչիւր քնոյ եղեալ՝ ունկնդիր քննել արուն գեղանոց. հանդիսաժողով վինելով քնդ առաւել համառան ձինս՝ զորս բարձրք գիտէր լսարել յերկրակեցութեան և յընտանեկութեան իւր. Ոչ ոչ որ կարէր մերձենալ ցնա՝ ի բոլոր ներկայ իւր՝ վասն միոյ իմիք յանցանաց, եթէ ոչ՝ վասն յայտնութեան մեծաւ աշխատանաց ի վերայ Մոգաւորաց՝ որոց յայտնեալն էր. Ոչ վասն լինելոյն յոյժ հաճատացեալ միոյ՝ ի հպատակեալ իւրոց՝ որոց զորսիկութեան նկարելոյ քնդ պատ՝ ի տարին.

Ի առնանիլ հնոցա գին մերձաքաղաք՝ եղեալ վասն երկրաշարժութեան և վշտակրութեան իմն. Ի Կարգ գհպարնին և գանուն իմ. Որոց իմաստութեան զոր խոսէր բնական նոցա՝ հիացեալ էաք. Պատասխանեցի նմա՝ ոմ մեծ Մոգաւոր՝ ոչ ես անտիդանի զպաշտամանին Տրդիայոյ՝ և զիպրիմանէ նորին, որ առեալ ամն առն՝ արժեցաւ պղնձանիկ սրեանց Հունաց. Հունիս էին Տղոյն իմ էր մինն ի գլխաւոր Մոգաւորացն՝ որք առապաղեցին զքաղաքն զայն. Երիւրեալ սատանի նա ի վերայ ընդարձակութեանն ծովու. Եթարց ի սրելոյ զսակն ի գլխոյն Մեծաց, որ է Մոգաւորութեան իւր. Ոչ ես որձեմ զնա, և հանապազութեամբ ի համանման նորին արար զնա կատանաւոր. Ընորհեա զնա առ Հայրն իմ, և առ Հարենին իմ, պատրեա. Ոչ կարօղ պահպանողին զքեզ առ որդիս քոյ. և արասցեն նոցա զգալ զխնամեանն կենի՝ ի նեղութեան պատահի բարի հող. Ի տաճիկն շարունակաբար նիստակ յիս քաղցր ակամբ իմիք գնդութեան, քայց կամելով՝ ի գիտել եմ զնա զոր ասէի, իմ՝ ի ձմեռնային. յորում զմէզ ի մի գործակալ իւր, որ հզև կարգեալ՝ ի տեղիկանալ յայնոցանէ՝ որք կալեալք էին զնաւն

մեր, եթէ առաւիւք Այնք իցեմք, կամ եթէ Յինեհասցիք. Զեթէ Յինեհա
ցիք են՝ առ Յաւգաւբոն, պատրաստ է կրկնապատիկ պատժել զանձն զայն ոճա
ն եհշանի մեր. և առաւել եւս՝ է կամիլ խաբել զմեզ անարդ իմն սատանիքն.
իսկ եթէ ներհակաբար Այնք իցեն, կամիմ զի ընկալեալք լեցին բար
կութ. և լիցին վերապրիցեալք յերկիր Յուդանայ՝ ընդ միոյ նաւուս մերոյ. քան
զի սիրեմ զՅնոյն՝ որք առեալք են բռնութեամբ օրհնս յԱրդիպատուոյ. և ձա
նապարհ գՅնորին Ասերբէլի, և տարաք Աշխի հեսս ամենայն ըստմեզ. Եւ կար
միանամ յայն՝ որ պատճառ եղև ինձ, զանձն խնայութեան դժբաղդին
Յուլիսի, ուստի և օգնել հաճեմ՝ չնորհալի ապերջանկացս.

Նախասքն՝ որոյ զ ոտ զինչ Եապաւբոն՝ ի քննել զանձս մեր, ա
նէր զՅոգին այնքան ապականել և այնքան չարարուեաց՝ որքան Ախասեմքն
էր հարատած և առաւատսիրա. Զոյժ ակալս այս անուանեալ Աննեօվիս,
հարցաքննեաց զանհիւ վերըմբռնել զմեզ անզգոյշ. և ինչ եառս զի Աննե
ւօր պատասխանէր առաւել խմնասուեեամբ քան զնա՝ նախաէր նմա չա
գանութեամբ և խեղիճ. քանզի չարք զարեալ զպերազնին քնդ ոչխ բար
եաց. Որպիսոյ զմի ՝ի Յիմիմանայ՝ և յայսմհետէ ոչ ևս գիտացի բնաւ
զայն՝ որ պատասխանէր Աննեօվի. Թաժանուս այս եղև ինձ որպէս հա
րուած կայծական, և Աննեօվի յուսացոյ միշտ ուրոյն ուրոյն հարցաքննուե
Յարել առ մեզ առել զբոս ներհակս. Ամանաճանդապետն հաւատացոյ զանձն
յուսացանել զնս հանդիպել խռովմամբ իւրով. և խոստացան առեալ ինչ զայն
զոր (իբր թէ) Աննեօվ գտեալ էր՝ ի Յնմանէ. Ա երջապէս ոչ որոնեալ նա
հաւատարմութեամբ զձշմարտութիւն. այլ կամէր գտանել զբարեացոյս ասել
Ա.ըսյալն թէ Ցինեհասցիք էցեմք. Յորժամ սպասեալ վայր անմեղութեան մերոյ՝
և առաջ խնասուեեան Յաւգաւբոնն, եգիտ նա զմիջոցս ՝ի խաբել զնս
Ա.Ո՛վ, որպիսի պատրանաց ենթակայք են Յաւգաւբոնք. մինչ զի նոյն իսկ ա
ռաւել խնասուեանքն և ահն չեզոքացեալք են վնասս, և բարիք չեսս քարշե
ցեալք. քանզի ոչ են ածապարիչք. և ոչ զօրացեալք ՝ Ա.արիքն ապահան լի
նել խնդրեցեալք, և Յաւգաւբոնք ոչ դիտեն զուրկս որոնել զնոսա ՝ Ա.եր
հակառակ՝ վասնորոյ են համարձակք՝ պատրիչք՝ և եղծիչք առ Ա.ուս
նել զՅոգիսն պղծոց. և չուտափոյթք ՝ի համոզել. Պատրաստք ևմի առնել
զնդդեմ պատուոյ և խղճի մասց, ՝ի հաճելոյ ցանել զիրձս ախտակրութեա
նորին՝ որ Յաւգաւբոն. Ա.Ո՛վ, Յէկ ոքբան ապերջանկիկ Յաւգաւբոնն լինիլ
Յնեհասց խորամանկութեանցն, չարահնարից. Արուեի կորուսեալ է նա
և եթէ ոչ վաստերիլ զօշաքաղս, ոչ սիրեացէ կայնասիկ՝ որք հաւատարմակաբար
ասեն նմա զՅմարիսն. Ա.Հաւասիկ մատոհմութիւնք իմ՝ զորս առնէի ՝ի
Յներ թշուառանք իմոց, և միջոյիչքն զայն ամ՝ զորս լուեալ Յի քաղքէս ՝ի
Յն Աննեօվիս,

Ա.յսու եղանակաւ յղեաց Աննեօվի ՝ի լեառն յանապատին Օաիզ,
(ա) ընդ զերեայ իւրոց, ի ծառայեցից անդ ապաճել ընդ Նոսա զբաշմու
թիւն խաշանց իւրոց.

Ըսանէն միջահասակաց Վաղիսոս զբանս Ծերեմիայի առնէր, այլ
զի՞նչ

(ա) Օաիզ, ոչ այլ ևս է գտանելի և անհնար տեղի ինչ ընդ փոխիլս ՝ի տոյն
անմարդաբնակութիւնի Օաիզ՝ ասացելոյ եղեալ հետևողութեան Աբեսոր, ևանդ
ասացելոցն.

զինչ արարեր յայնժամ. զոր նախադասեցեր ի Սիրելեայ զմնէն քան զծառայութիւն Պատասխանեաց Հերակլիանոս , ձախողութիւնք իմ և ես քան զեւս ամէնին միշտ. և ես ոչ ունէի գոնէ դոյն ինչ միխիթարութիւն , ընտրել ի միջ մահու և գերութեան, պարտ եղեւ ինձ լինիլ ծառայ և տակաւնուայ. ի հաւանելոյ հաւանչն թագաւորին , ոչ միայն ինձ այլ իմն ամենայն ազգին Հերակլացւոց՝ հետեւեալ նորա զնայ յԱրեւմուիս.

Իսկ որքան վասն իմ, հասի յանտապատ լեռն զարհուրելի , ուր տեսանէր հրաբորբոք և տապալեալ ահագին ի միջ դաշտին , և ի գագաթն լերանդ հինէր՝ որք ոչ հալեալ երթիք՝ առնէին մշտնջենաւոր իմն ձմեռն, Պատանիսն միայնակ որոտ ինչ ի միջ մտացառաւ առաւաւոտեայ , առ ի մտանել զնաւշինս դէպ ի հարաւ կոյս՝ այնմիկ քարանձաւ լերանդ։ Որոյ ձորք էին այնքան խորանկեալք անդնդատարած՝ մինչ զի հազիւ լեռ կարէր լուսաձորել արեգակն ձառագայթիւք իւրովք.

Ես գտանէի յայնմիկ երկրի զայլ մարդիկս, եթէ ոչ՝ գհովիւս. որք էին այնքան վայրենիք՝ որպէս էր նոյն ինքն երկիրն։ Ընդունայնէի անդ զգիշերս ողբալով զաւերջանկութիւն իմ, և ի տատնջեան հետեւիլ խաշանց առ ի վտարել զգիշատակ բարեաց ի գլխաւորէ գերեալ միոյ՝ որ յուսալով ընկալուլ զառաւել իւր ամբաստանէր հանապազ զայրն՝ առ ի կուսանել զարժանաձորութիւն ինչ ոճ իւրոյ , վասն ըզի և հպատակեալ էր իւրոյ յարդիւնս նորա։ Ես այն գերի անուանիր Սիւեթն. որոյ պարտ էի հնազանդիլ յայս ամէն գիպուածոյք. Երեղեալ իմ ուժգնացս ի վշտակրութիւնէ մոռացայ յաւուր միում զխաշինս և տարածեալ անկայ ի վերոյ խոտոց մերձ խոպանիս այրի միում, ուր ապասէի մնհու, ոչ եւս կարելով համբերել առաւտուանց։ Յայնմիկ րոպէի տեսի եթէ լեառն դողայր , գիւղք և մայրք թնդիւք լեռ իջանէին ի գլխով լերանց. և հոլմունք ներմակեն յինքեանս զհնդհնիս իւրեանց. և ձայն մի գալով երեալ յայրէն՝ ես ինձ լսել տեսնս գայ ոտիկ , Որդի իմաստնոյն Յուխեն՝ պարտ է գլխիկս դու մեծ ոգի դնս ի հանդերձ , Ամագաւորք՝ որք առ երեսս լեալք են իբր միշտ երջանկիք , ոչ են լեալք առաւելիւ արժանաւորք ի լինել . Օ՜ի պղծոյ հնչառատիրս ինձ ապականէ զնոսա՝ և գոռոզ անբարտաւանութեանն արբեցուցանէ . Ոչ երբեմն երջանիկ լինելոյդ ես դու՝ եթէ ի վերս ամբարտաւանութիւն յայոց ձախորդութեանդ՝ ոչ մի անոցգիտս զառաս քնաւ. Ընչեա, զի վերատեսանես դու զԱստուած. և պարտ թէ ամբարձեալք լինին մինչև յառաւեղս . Ես յորժամ լինիցիս որ և իշխան այլոց մարդկանց, ի միս առիցես, եթէ ոչ այլ եթէ ակոտ և աղքատ՝ և վշտակիր իբրև զնոսա . Այլ զՀաստատութիւն ի միտ արկանել զնոսա . և սիրեա զանձանս քոյ՝ և առեւ զՀամբարն , և զիտասդ զի ոչ լինիցիս մեծ մինչև ոչ լինիցիս բարեկարգեալ՝ և քաջ ի յարելոյ զախտակրութիւնս քոյ.

Այնմ ժամանակ այսոցիկ մնայեալ մինչև ց խորս գիշեր՝ վերադարձան յիս ուրախութիւնք և քաջութիւնք. Ես ոչ գգայի ամենեւին զինքն ուսկուանն՝ որ առաւօտեան գարնանն ըն երեսիս՝ յորժամ ածք հաղորդակիցն ընդ մնհնանացուաց. Յորժամ հանգստութիւնք և անկեալ ի ծուխս ամբոխ ձի չէին և իմ յերկինս և երկրպագի Աստեղիք որոյ հաւատացի զոյ պարտ առաջարկել՝ այսու Օրացիկ, պատկերն՝ Ծնեալ Քրիստոսի, (որ է գաշակերտիւնն) Յայնժամ գտի զիս այլ իմն նոր մարդ՝ և իմաստութիւնք պատճառիցեն ի սրտի

աթաի իմում. զդացի յիս քաղցը զօրութի[ւ]ն իմ ու ՚ի մ[ա]ն[ու]ցու[ց]անել ըզ հաւանչն վշտակրութի[ւ]ն իմ, և ասա ՚ինձ[ն]աձեռ զամբարհաճանա[ւ]թի[ւ]ն երիս տասարդաւն խոց Աշտու գիս սիրելի հաւանչն հոխուաց անեղապատն. ՚Ի դաղ բութի[ւ]ն՝ համ[ե]ստութի[ւ]ն և գղուշութի[ւ]ն իմ՝ ՚ի վաղձանել զիջումն զանգուած Պիւթի՝ որ էր յիշանութի[ւ]ն ՚ի վերայ պղծ գերեաց, և կամէր յառաջ աձել ինձ տանջանս.

Ա՛ր ՚ի բարւոք ես համբերել տաղտկալն վասն[ո]ր կ[ա]ն՝ և միայնակ ցուլն, նեղեալ գոլով ՚ի տուչսպտակ տիրանայ՝ որ[ո]նկ զբնանս բոտս բուժ պարտէ գտանութաւն ինչ՝ զի կարծիցէ գարմանել և զօրացուցանել զիս. Երբան ասէի պ[ա]տուիրակ՝ որք տան զբուն հնչուութի[ւ]ն և գիանն սիրափել շատանալով ՚ի քաղցրութի[ւ]ն անմիզ կենի միոյ. Երբան պ[ա]տուիրակ՝ որք զբօսանն յրենի երկրմունս՝ և հաձին ՚ի զործ աձել զիս իւրեանց ՚ի գիատութի[ւ]ն զի յորում վայրի՝ բաղդն թշնամի տարագրէ զնոսա, տանին միշտ բնդ ինքեանս զայն՝ որով կարեն զբօսանուլ. Երբ տաղտկալն Ծուլութիւն որք մուչն գայ մարդիկ ՚իներ զղերգ հնչուութի[ւ]ն, անձամանաւք են յայն ցանկ, որք գիանն զբաղիլ յրենի երկրմունս. Երբան պ[ա]տուիրակ՝ որք սիրեն ըզ թնտնուլ՝ և ոչ են իրրև գիս զգիակալ ՚ի նոցունց. Ա[յ]նչգիտ սայն խոկաց մուներ շրջապատէին զիս իմ՝ ներմանակի ՚ինսեմ անտառ մի, ուր տեսի յանկարծակի ծերուներ ումն՝ որ ունէր գիրք մի ՚ի ձեռին,

Այն ծերուներ ունէր յայնատարած ձակատ մի մեծ՝ և գայն ինչ ահաեղոր. մերուս իւր սպիտակ հասեալ ց գօտին. հասակ իւր բարձր և փառաւհեղ. մնրմին իւր տակաւին մնտղաշ և փափուկ. աչք նորա զոհարձ և թափանցիկ. ձայն իւր քաղցր, և բանք նորա ազդ և ախորժելի. Ինեմ ոչ ուներ գիս տեսեալ այսպիսի յարգելի ծերուներ մի. Ինուն սորա կոչիւր Թ[ե]ոդոր՝ գիրի և էր Ք[ր]ետ[ո]ս Աղօթեան. որ պատուիր ՚իներ[ի]ձեայ տանձ իմ միոյ՝ զոր Թ[ե]ոդոր Աղիսթոսի սրբացուցեալք էին տայեալ ՚ին, ՚իներ նոյնոյ անտառ Կիրքն զոր ունէր ՚ի ձեռին, էր ժողովածու մի Հիմն, (որ Յունական բառիւ նշանակի Աղօթ երգոց.) ՚ի պատիւ Աստ. Աներեսել ինձ սիրով՝ խօսակցեցաք բնդ միմեանս. Պատուիր գիրս անցեալս զերեցիկ իմն ասէիւ՝ որ Թ[ե]ոդիւր երբ ներկայ տեսանիլ Ք[ր]ստոս պատուիր համարս օտարաբար. և միմեանք նորին ոչ ձանձրացուցանէր զիս սիրելն ին. Ախատասանէր ըզ գալոյն խորին իմասուս Թ[ե]ոդոր յ, և ծանուցանէր մարգկանց գնշանս կուԹեանց՝ որոց էր հմուտ. Երբ ըզդ այնքան խոհն մուԹեան՝ էրնա և օգտակար ես հաձելի. Ինչ զի տասելոյ գոհ[ու]թիւն զբաստատուԹեան միոյ՝ ոչ կարէր ունել այնքան չնորհս՝ որքան ունէր առ ՚իներ այսպիսի անգնալ ծերուԹեան. Ա[յ]նուհետև զի՝ սիրէր գերբաստատուԹ՝ որք և էս էին քաղցր, և որքան և էս ունէին զձաշակ չնորհս.

Ա[յ]րեալ գիս փուԹով խանդաղատաբար. և ետ ինձ գղիրքն՝ ՚ի միսիԹարել գիս. Ա[յ]ոչէր գիս որպէս իւր, և ես ասէի ասէ ցնա՝ Հայր իմ, Ա[յ]ն որք խրոխն գԱ[յ]նԹեօր յիանէ. գԹագցեալ ինձ եառուն քո գալ ինձ պաշտպանուԹի[ւ]ն Այն որ Հանմնանահալ Օրփէի (գ) կամ Լինօի,(դ) Թարց կարծաց էր ներպոհեցեալ յԱ[յ]ծոց.

(գ) Օրփէ՝ որդի Ա[փ]ոլլոնի և Կալլիոպէի, գինի ՚ի Աիւսիկիա, այնուհետև երթ[ե]ալով Պիերացանցիոց յարեաւ նուագիչ գԱհմիկոս. ԱստուածաբանուԹիւն հնոց յետ[ե]ալոցն՝ ըն չնար նորա չափաւոր ու ներա չեղիցիս.

(դ) Լինօ՝ էր նմանապէս որդի Ա[փ]ոլլոնի և Թ[ա]լիոքսիոբէի, էր Աստղաբեր և Ո[ր]պ

Ընդ որում ինձ զտաղաչափութիւնս շարադրեալք յինքենէ, և ոտից ինձ զպնասիկ՝ զորս առաւել գիտացանց քանաստեղծք արդեամբք ընկալ նալք էին ի Պուզ, (որ է Հեղինակն Պրեւոիկոսացի.) Օգնեցեալ էը առ երկար հանդերձ մի փայլուն սպիտակ. և յորժամ առնոյր ի ձեռին ըղ գաւազանն հոռոմապատ իւր, ինքն՝ արջք՝ և առիւծք գային և ոգջագուրդ նալ լեզուին զոտս նորա. Վասնզի Հիսմարդիկք (որ է Սաթիքը,) եղանէին յանառակ ի կաքաւել շուրջ գնովսէ. Յովհիւր թէ ծառք և ապին ի շարժմանն, և հաւատայիր թէ վէմք միդկացեալք շառաչէին իջանել ի բաբերոս թինէ լերանց, ի հրճուանս քաղցր եղանակաց նորին. Այլ երգէր նա ինչ և թէ ոչ զմեծամեծս Աստ, զնորս հնոցեայս, և զհնատաւանիս աքանչ որք նախադասեցին զիարատ քան զհեշտութիւնս.

Այնր ինձ առեալ առեալ թէ պարտ է կանոնել վնասհաւելիս, և թէ Ոչ ոչ անտես առնէին՝ ոչ զչնուլիս՝ և ոչ զորդինորա. Ի երջապէս հաճատեաց ինձ թէ պարտ էի ըն օրինակի Պայոլնի, ուստեցանել հովանաց զերաժշտութեան գործածութիւն. Այնր թէ՝ Պայոլն դժրեալ յայնցանէ զոր ժողովեցը կոչնակեաք իւրովք աղմկաւալ շխոթէը զերկինս, ինձնը ա ամաչել պարզ աշուր. Համարեալ վէմ ժանդիր լինել ի վերայ Աքելոսի՝ որ գործէը զկաթսայիսն նորա, մեծաց գնա նեռիւ իւրով. Ապայն լեռանն Լիթնա (ը) հատեալ գհնոսութիւն կոչնակիցնայայ բոլոյն՝ ոչ և ա ըստեալ լինէը շառաչիւն սարսռելի ուռանց. որը բաղխելով զսայն ձնդեալ մեր չերդայանէին զտորափոր այրս երկրի՝ և զյատակս ծովու. Երկրաշէն և պղինձն՝ ոչ և ա լինելով մնալեալ՝ ի Աքելոսիանց, սկսանէին ժանկոտել. Ծպրտգնոան Պուլգան եղեալ՝ ի բոցակէզ փառանէ իւրմէ թէ և ոգեան կաղ էը ամենայնում սպացաւ՝ ի կամարն Ոլիմպ, յո յերկինս. Ընհաս անդրը քրանեալ և մնծեալ փոշովք, և մնալ՝ ի ժողովս Ընդ աթոռ ըզ գաւն գանկասս. Յովսպիթէը սրտմտեալ ընդդէմ Պայոլնի՝ աթարեալ յերկինքց գահավիժեաց յերկիր. Ընչ դասարկ կառք նորա առնէին զսոսմ քանս ընթացս իւ ցնանց, ինքեանք միայնակք. առ՝ ի բերել մնոցդ կանոց զ րըս և զիջերս՝ ի միասին կարգադրեալ՝ փոխոխմամբ եղանակաց. Պպոլ լոն միդկացեալ՝ ի հանդոյն Ամասպիթց իւրոց՝ եղև հարկադրեցեալ լինել հովիւ, և արածել զհօտս Ադրպոյին Ադմէթի (բ). Նոճադէը զիսոզ իւրն և

նէնայ, որ հնոսելոց գանասան նոճափարանս. Պէնգալանդնոց սա տան գՕրիքն՝ ի գիտուն էրտիլուն. Ասելի՝ եւ փասաթացանուելոս. Ամ ինչ վան ծաղոսիս առ առնելոյ առջս գՀերթին՝ որոյ ուսուցանէը նոճափին գյուսինս, տանդ վասպելոն նոճափին, ոսյն հնոյ պատասխան գնուսն նորա նոմինչ նոճափարանս. Ասի այլ Պոճեռիոսս յնոսիերոնն ինչ՝ ասպնեալ եղև ի Ասելիոն Ադելնանց, էնան ուսուցանելոյ մարդոնոց՝ ի գնեղուսեսս՝ ի շարսուրեսուն՝ ընգոգնեալ եղջերուն.

(բ) Ի Լեռան Լիթնա Տաւրն գոր արդահոսեր Էրինա էր բնակեան տաղորեան. Ասոյ ընտան եղեալ՝ ի մանուկ՝ ի Աստնեայ յոմէ 1536 1554 1566 1569 և 1692 ամն առնելոյ գոյն գրգռեան՝ ի նէր պատասխանէց Պոճեռիոսս յնոսիերոնեայ՝ ընդ որ հաստել

և համայն միւս հովիւք գային ընդ հովանաւէտ ծառոյ՝ ի վէմ եզերք ջինջ և պայծառ աղբերը միոյ՝ ի լանջ վերգոյ նորա։ Մինչև գայն վայր տանէին կեանք մի անաբիծ և վայրենի. ոչ պիտէլով, եթէ ոչ արածել զհօտս՝ խուզել զաշս, կթել զկաթն և շինել պանիրս։ Յէ համայն դաշտն եր անտ պատ մի զարհուրելի. Ասկոյն Ալիոլեն եցոյց փութալ համայն հովուաց՝ զնդանակս կարելոյ ունել զհաճելի կեանս։ Երգաբաներ զծաղիկս՝ որովք զարուեն պահիւրը ընդ բուրմանց անուշ հոտոց՝ զոր սիրէր. և զկաղնի սաղարթս՝ որք բողբոջէին ի նեղբոյ քոյից իւրեանց։ Այլս երգաբաներ վայելուչ դիշերս ամառնային, յորում զեփիւռն զովացուցանէր զնդրդիկս, և ցօղն առատանէր զերկիր։

Վասիարաներ նմանատիպ յերգս իւր՝ զօսկեզօծ արդասիս և զպտուղս գորս աշունն մարձաւոր աշխատանաց գործաւորաց. և զհանգիստն ձմեռան մինչ գոճարեալ իւն երիտասարդութիւն՝ կաբաեցուցանէ զնոսա ընթերք հրոյ։ Աերջապէս ներկայացուցանէր զանհաս հովանաւորս՝ որք ծածկէին զերբինս, և զորս խորհրդակից՝ որում առաք հայրենակերպ շրջապատմամբ ի վերջ գաշտիկ ի ծանոյն հայաստանի։ Աւսոյց նմանատիպ հովուաց, եթէ ոչ ի բնն վայելչութիւք դաշտային կենցաղավարութեց. յարժամ գիտասցի ձաշակել զայն ամ՝ զորսայրդ բնութիւն ունի անհրժեշտ։ Աբդարև հովիւք ի փողոց իւրեանց՝ տեսին զինքեանս առաւել երջանիկ քան զերդեորս։ Ամ ողջակիզ հանգ՝ որք փախչին յօսկեզօծ Պալատից, խուռն ընթանային ի վրանսն։ Խոտացմունք՝ խնդութիւք և շնորհք հետեւին յամ կողմանց առ անմեղ հովիւս։ Ոչ աւուրք նոյ եղեն աւուրք նաւակատեաց։ Ոչ ևս լսելի լինէր ինչ, եթէ ոչ երգեցմանք թռչնոց, կամ քաղցր շշնչիւն զեփիւռն. որք խաղային ի մէջ ոստոց ծառոց։ Ամ կամ կարկաչահոս բղխմունք ջինջ և պայծառ ջրոց՝ որք անկանէին յայրեժից։ Ամ երգեցմունք աղաւնեաց ի Միւզէ (Հեղինէից երաժշտաց.) առ հովիւս, որք հետեւալք եին Ալոլլոնի։ Սոյն Ալ ուսոյց նոցա վերաստանալ զաւրս՝ յարշաւանս որոց. և մխել զնետս իւրեանց յերդերուս և յայծեռնեսն։ Տեսեալ ինքեանց Ալց՝ նախանձեցան հովուաց. քանզի սոյն կեանք Թոռնեալ նոցա առաւել քաղցր՝ քան զամ փառս իւրեանց, և վերակոչեցին զԱփոլլոն՝ վերադառնալ Ծոլիմպ՝ ի յերկինս։

Ընդհակ իմ (ասէր ինձ,) պարտ է քեզ դասախարակիլ ի սոյն պատմութենէ, ըստորում դանես ի կացութեան ուր եղև Ալփոլլոն։ Ընտանեցեալ զոյն վայրենի երկիր. Ծադկեցեալ զանապատն իբրև զնա։ Ուսան հայմոյն հովուաց եթէ ոյք են ախորժանք համաձայնութեան. Քաղցրացեալ զգայութեանցեալ սիրտս։ Ցոյց նոցա զսիրելի շնորհագարդութիւնս, և արա սոցա զգալ թէ որքան քաղցր է վայելել ներ առանձնութեան զհաճոյս անմեղութեան, որ ոչ ինչ իր կարէ խլել ի հովուաց։ Ցաւուր միում արդեակ իմ, յաւուր միում, ձգանք և անմեղութիւն աշխատանք՝ որք շրջապատեն զքաղաքս, հառաչեցուցանեն զքեզ ի վերոյ դահոյից քոց վանն հովուական կենաց։

Ցետ այսր բանիս՝ Թէլեմաքոսի եաս ինձ փող մի ոսկեայ քաղցր՝ որ արձագանգք այնոց լերանց՝ լս ի լալ արկանելով յամ կողմանց առ քաղաքին շուրջ զինև փութանակի զամ մերձակայ հովիւս։ Զայնն իմ ունէր համաձայնութիւն մի ուժգին։ Ամ զգայի զիս՝ իբր արտաքոյ ինքեան եղեալ՝ յերգաբանել զգեղեցկութիւնս՝ որովք զարդարեալ էր

քանականարար։ Ընդունելութիւնք զօրն բոլոր՝ և զմի մանն զինքեանց յիրրեալ ի միասին։ Իսկոյր հովիւքն մնուացեալ զվանսն և զհօտս խրեանց՝ կանխեալք մնային անշարժ շուրջ զինեա՝ մինչ ասայի նոցա կրկուէին։ Ամենեքին լեալ նոյն անստուգն ոչ ևս ունելով վայրկեան հեռու իւր, և՛ ի քաղաքականութենէ քննակցացն փոխարկեցեալ գոլով երկրին՝ քաղցրացու ցեալ էր զամ ինչ։

Ժամուդողջեալք առեալ առեալ մնասու ցանել զհօս ի տատմարին Վիրոլեան, ուր Ամբռնգրիչն քուրմ։ Յոր հովիւքն գնային վաթսնելով պահակել դարնեաք և ծագիւք ի պատիւ ծոց, տանելով ի վերայ գկոյղ իւրեանց՝ սա պատահաք զընծայս սրբացուցչի՝ բոլորեալ ի ծագկանց. և զինի զոհից առնէաք գնաճակատիս հովտաց։ Ասաւել քաղցր բուծանելիք մեր՝ էին կալեն այնոցիկ և խաչանց մերոց՝ (զոր ինքնին կրեէաք,) ընդ Լծարմ պողոց, ընդ. որ ժամէից՝ Լծոյց՝ և խաղողոց զորս խակական ձեռամբ քաղիւաք։ Ասգմայրանք մեր՝ էին ի վերոց գալոյ կանաչ սիզոյ։ և ծաղք տեսիլասիրաք տային մեզ առաւել սիրոյ հովանի՝ քան զառաստաղս ոսկեզօծ արքունեացն պատուոյ։

Յորժամ՝ որ զկնծոյդ գնս, առնելով հաշակաւորը ի մէջ հովտաց մերոց, էր պատ։ ՝ի՛ յաւուր մեռմ առաջորուկ առեալ մեզ անկաւ ի վերոյ խաչանց իմոց, և ահա սկսեալ էր դիշատել զոմանս Լծոյ։ Յակ ոչ ունելով ես՝ ինչ ի ձեռին, եթէ ոչ զգուսպն իմ, ելի զառաջ քաղուցի։ Վասնեալ առիւծուն՝ կատաղի լինն ահագնութենէ՝ բացեալ զերդ և զբոցակիզ կոկորդ իւր՝ եցոյց զժանիս։ Որոյ ոչ երևելին չգեալ արհամբ և հրով, և բանակէր ի ցասմանէն զկողս իւր ապուով իւրով։ Ո՛ զիտեալ տատալեցի զնա, և փոքրիկ զրահեայ վերարկուն իմ՝ որով զգեստաւորեալ էի ըստ ծիսի հովուացն Աղիսպատի, արդելոյր զնա ի պատառել զիս՝ ի հարուչն իմ զնա և քինս ի գործեն՝ յարեաւ երկիւղ։ և գոչէր ամենեսեան ահագնաբար՝ որ դզղզիցն բոլոր զանապատն։ Ալերկնոյս ձմեռալ խեղդելի զնա նեռ բազկաց իմոց, և հովիւքն վկայ յարեան անակուռս կամ ցան, զի զգենու ի զանդեն զար հուրկի գազանեաս այսորիկ։

Ամենաւ ոչնոց քաղուելէ, և այն ամ բարւոր փոխարկուելի բոլոր հովուաց մերոց՝ տատածել ընդ ամենայն Աղիսպատս՝ և հաս միշտ յանկնդս ինքեան Աստուծոյ՝ ի գիտել նոսա լեզ՝ միոնս յիրկուց գերբանց՝ որք ըմբռնեցեալք էին վասն Հնէնախացուց, ունի նեղրնեցեալ զգալոն ոսկեայ ի նոյն անապատի՝ իբր անընդունելոյ, գամ ցամ տատանել։ Վանգի սիրէր զնաճաժ շուռ լեզ, նաև այն ամ որ կարէ դաստիարակել զմարդիկս՝ ըղձանելոցն աիրտ նորա։ Տեղեալ գնս ունկնդիր նորա հաճելեզ և հաստատել ծանեզ լեզ։ Ալեզ գնի խաչեալ էր զինքն նենդիւ։ Պատապարտեալ գնա ի բանտ մշտնջենաւոր՝ և կալաւ յաբքունեսն գամենայն փոխարամանեզ նորա՝ զորոց տիրեալ էր անիրաւաբար։ Ալ՛, ոչքան սպերջանիկ (ասէր) նա՝ որ էր խնդն ի վերոյ ամայելոց մարդկանց։ Կաղմիցս ոչ կարէ առնանել զձշմարիտն երկին խակական աչօք իւրովք, գոլով շղջապատեալ յանձանց՝ որք արգելուն ժամանել առ այն՝ որ հրամայէ։ Իւրաքանչիւրք սակսեցան ի շահասիրեզ թուելէ խոտել գնա։ Իւրաքանչիւրք ի՛ներքոյ կն գծնալ հաճատարմութեան գաղէ զամբարհաճանալեզ իւր։ Ջոյ ցանեն ամենքեան սիրել զորբոյն՝ և ոչ սիրեն, եթէ ոչ՝ գհատուցանելիս զորս պարզև է։ Ալ՛ այնքան սակաւ սիրեն գնա՝ որ առ ի ուսնել պարգևատ՝ հաւանական նենգեն պատրանաց։

Ջնա պատրիկ Աղոսպերի ընկալեալ գնս գամենայն սիրով՝ յառաջադոյ թաց վերայեալ յամաք՝ ընդ նաւուց և զօրաց՝ առ ի վերծուցանել գվնէն

ծովէն ի սերտիսար հալածէսց իւրոց ։ Կաւէն էր ահա ի պատրաստի, և ոչ ճառագիտաց, եթէ ոչ՝ բառնել ի՛նաւն ։ Հանապազ զնովսովիանն բաղձին որ վերացուցանէ Տամիանոսի՝ զոր ունի առաւել ցածուցեալ։ Ոչ այս փորձառութիւն յոտատրէր զնա՝ թէ Նուլիս ևս կարէր բարեպէս փուլով վերաժամանել ի վարչանի ի Թադաւորութիւն իւր, զինչ այնքան երկար վշտակրութեանց։ Այս ծէի նմանապէս և զամն խմբ ինքեան, թէ կարէի վերստին առնուլ զԱնթիոք՝ թէև տարեալ եղև յերկիր յոյժ անձանօթ Հեթանոսաց։ Ուր միանգ սակաւուք երկարէի գնալ իմ՝ զանազով ի գիտել զնորալուրս, Հռոմէից՝ որ ձերայեալն էր յոյժ՝ մանաւ փուլ անակի, և մանաւ նորա հրկին կարկ կամ ի՝նորդ թշնամութիւն։

Ուրեքանչիւր ընտանի համարի կորուսեալ զիւր բարեգործն սիրելին. զիւր պաշտպանիչն և զիւր հայրն ։ Այնոքա ամբառնալով զնովս յերկինս ատեղակին, ոչ Աստ, պատրաստ էր՝ կամ ոչ երբեք ցուցանել մարդկանց. կամ ոչ բառնալ ի՛նոցունց բնաւ։ Այսան ևս պարտիմք ասել զկնի Հեռոմէրի։ Ուրեքանչիւրք ասէին, բարձեալ Թագաւորիցամ ակնկալութիւն Եգիպտոսի, հարցն մեր եղեն երջանիկ քան զմեզ. զի անցուցին զկեանս իւրեանց ընդ հովանեաւ այսպիսի բարեպաշտ Թագաւորի. իսկ մեք ոչ տեսաք, եթէ ոչ՝ դառնակիծ կորուստ նորա ։ Ընտանի պաշտօնեայք նորա ողբային միւ և դիշեր, և ի լռանալ քառասնօրեայ սգոյ արքային՝ խուռն արշաւելով ամբոխն յառաջել Հեռոստանէ՝ կամէր ուրեքանչիւրն տեսանել անգամ մի և զմարմին Հեռոմէրի ։ Ուրեքանչիւր ոք կամէր վերապահել զպատիւն. և բազում ցանկային լինել եղեալ ընդ նմա ի գերեզմանին։

Այն որ առաջել յարեաբարդոց զկնի կորստեան նորա՝ եղև, զի ոչ զի նորա Պերշերի՝ ոչ ունէր ամենևին ոչ մարդասիրութիւն նշդհայ, ոչ հետազոտութիւն գիտութեանց, ոչ պատիւ վասն առաքինի մարդկանց, և ոչ սէր վասն ճշմարիտ փառաց ։ Մեծութիւն հօր իւրոյ՝ մոռնալ էր զնա ի բերել այսպէս անարժան ի Թագաւորին։ Ունել էր ի՛նոր պղերդ իշխանութեան՝ և ի՛նոր գործ ամբարտաւանութեան։ Այլ ինչ հատարելով զմարդիկս՝ հաւատայր Թէ ոչ են արարեցեալք, եթէ ոչ՝ վասն իւրոյ ինքեան, և Թէ ինքն էր յայլ իմն բնութենէ և ոչ ի՛նոցունց ։ Այլ մտածէր ինչ, եթէ ոչ՝ ի՛նդ ձգել զգեղակրութիւնս իւր՝ և ի՛ վաճառել զանհամար գանձս՝ զոր հայր իւր ժողովեալ էր այնքան ջանիւք։ Նաև առնուլ զամբոխն և ծծել զարիւն ապրծանիայ։ Այրջապէս ի՛ հեռուն իլ խրատուց շռմունդ և համոզիչ խոհրդոց՝ անզգայ երիտասարդացն զոր շրջապատեալք էին գնովսէ. մինչև ցրժել անարգանօք զհամայն խմբատուն ծերունիս՝ զոր հայր իւր ունէր ի հաւատարմութեան ։ Ընդ սա այլ անգամ մի՝ և ոչ Թագաւոր։ և համայն Հռոմէացիք Ճնշեալ տանջին։ Ընդ ոգբան անուն Հեռոմէրի էր անչափ սիրելի Հռոմէացւոց, մինչ զի եւ նոցա կրել զանկարգ պղերդ և զանդուխ բարս որդւոյ իւրոյ, այնքան որդի նորա ալրջանէր ի կորուստ իւր։ Ընդ Թագաւոր մի այսպէս անարժան աթոռոյ՝ ոչ կարէ Թագաւորել երկար ժամանակ ։ Այլ և նենգեալ եղև ինձ յառաջ դպրէն իմ Հիմաք։ Կնախկի ի դպրիկ միում՝ ի վերայ եղեր ծովու առ ընթերս փիլոս (ժ) քաղաքի, յորմէ նաւարկիչքն էին եթէ

(ժ) փիլոս է տաղտ Հռոմոսոցոց ասիրելեան նոմանէ ի Հիրկին ծայր Նեղոսի ու այժմ նոյն Պիլոսն

Ա՛ստօսեր թէ ուչ էրկեր մեռնեալ։ Վհանգի Աղեքսիի գտեալ ապատանին ելեալ էր ի բանակէ և վերահասուցուցեալ ի պարտուն նորոյ աքսորելն, ներքինակեցուցեալ էր զնա յոյժ ամուկ դրեկի առ ի քննախնդիր լինել պատճառի զոր պատճառեալ էին նմա։ Ընդուզանէր զուիւ և զդիշերս իմ ի ննջ խորին տքնութեան. զի այն ամ՝ զոր Ծովքսերի նախագուշակեալ էր ինձ, և այն ամ՝ զոր լուեալ էի ի նախատացեալ պրկին՝ ուչ եթ ուրիւք ինչ և, եթէ ուչ երազ. գոլով ընկղմեալ ի մէջ յոյժ դառնագին վշտաց։ Տեսանելով ըզկոհակս՝ որք գային խորտակիլ առ ստորոտս աշտարակին՝ յորում էի բանտարկեցեալ. և զգալով բազմից խոհալով գնաւս վշտաշնեցուցեալս յալեկոծութենէ՝ որք էին ի վտանգի չանչքանել ընդդէմ վհմաց, որոց վերայ աշտարակն հիմնեցեալ էր. փոխանակ ցաւակից լինելոյ այնց մարդկանց՝ որք ապառնացեալք էին ի նաւաբեկութենէ, նախանձէի բաղդից նոցա։ Գոնէ ասէի (ինքնին) կամ եղերն սոքա զիշատաուածքեան կենաց իւրեանց, կամ թէ ժամանեն յերկիր իւրեանց։ Ընդաղ ինձ՝ որ ուչ կարեմ յուսալ ուչ զինեն, և ուչ զմիւսն։

Ընդ միջ այսպէս վարանել մաշէի զիս յանօգուտ զանկատանն տեսի աղ անտառի միոյ՝ զսիւնս նորուց։ Օտածկեցեալ էր ծովն յատագաստից, զորս հողմունք ուռուցանէին և ալիք նորա փրփրեալք ամբառնային ի նեղոյց անհամար լերանց։ Ալեկ յամ կողմանց աղմուկս ապազակաց՝ տեսանելով ի վերոյ եզերց խումբս Ընդհպատացւոց զարհուրելս, որք արշաւէին ի զէնս. և զայլս՝ որք երևէին գնալ ընդ առաջ այնց նաւաբառակաց, որք դիմէին ժամանել։ Վիտացի իսկոյն՝ որ այն օտարատեան նաւք էին որք ի Ֆինեհատւոց՝ և որք ի Սիպրոս կղզւոյն. քանզի ձախորդութիւնք իմ ակտեալ էին խելամուտ առնել զնս այնց առնելոց՝ որք վերահասէին ինձ։ Ընդարհուրեցի։ Ծովէր լինէ բաժանել Ընդհպատացւոց զինքեանս։ Ընդ ուչ ինչ կալայ աշխատանս ի գիտել եթէ անզգայն Պետքօրի՝ ըստ իւրոց դժնդակ բնութեանց պատճառեալ էր ապատանութեան հպատակաց իւրոց, և վատեալ քաղաքական ընտանի պատերազմ։ (ա) ուստի և ի բարձրութենէն այնմիկ զղեկն էի՝ եղէ ակամատես արիւնահեղ խմիք պատերազմի։

Ընդհպատացիք որք կոչեալք էին յօգնութիւն ինքեանց զօտարականն զինի օգնելոյ ելից նոցա ի նաւէն ի լայնաքք, յարեալ ի նոսա ի գիւմի հարան ընդ միւս Ընդհպատացւոց, որք ունէին զարքայն ի գլուխ իւրեանց։ Տեսանէի զարքայն որ զօրացուցանէր զիւրսն՝ ըստ իւրում օրինակի։ Ընդանիւր սա իբրև նայն Մարթէի, ցի Հռոմ. որ առուք արեանց հոսէին շուրջ զնմ. Ընդնիւք կառաց իւրոց՝ գոլով ներկեալք ի սևաւ՝ թանձր՝ և ի փրփրուն արեանց՝ հաղիւ կարէին ընթանալ ի վերոյ բլրակոյտ սառուցեալ դիակաց։

Այն երիտասարդ արքայ գոլով առոյգ և զարհուրամբ ի կռուճեաձս ճարտնոյն, զօրով արիագէմ, և գազանաբարոյ. ունէր զարկուածին և յուսահատութիւն յաչս իւր Ընդ որպէս զօրաց երիվար մի անսանձ։ Ընդ ըստահատութիւն՝ իւր զօրացուցանէր զնա ի պատահմանէ. իսկ խոհեմութիւն՝ ուչ բարեկարգէր ամենևին զքաջութիւն իւր։ Ընդ գիակ նա՝ ուչ ապաքինել զսպաստնա, և ուչ տալ հրամանս հատուս. ուչ նախատեսանել զարթիս՝ որք սպառնային նմա. և ուչ կատարել զմարդիկս՝ որոց ունէր առաջել մեծ

(ա) Վհանգ էին ընտանի պատերազմին ի Հրոմանդարութիւնն ի անդրամ, ևս հնդպանդութիւնն ի բանի, որ ուչ են ամենևին յեղյուս հայոցածութիւնն։

ակիցս լքեալ եմ, զի ոչ ինձ պահասիւք իւիք, զի լուսաւորութիւնն մնաց իւրոց՝ հաւասարիւք վստահութեան իւրոյ. բայց ոչ ինչ ամենևին դատախարակեալ իւիք ժողովոյն իւրոյ։ Այլ ասեմ ապաւեալ իւրոյ եղիցի ինձ ողորմութիւն՝ զարթեալ ինձ ի քնոյ զօշաքաղութեան՝ զարբեցութեան նորա։ Արթեալ զոլով նորա՝ ի կարողութենէն և յիրջանկութենէն իւրմէ. հաճատոյր եղէ ամ իրք պարտ էին ընծայել առաքելոցդ ընդ իւրոյ. և դոյն ինչ ընդդիմակայութիւն բարբարեալ զգաստութեան, ոչ ևս էր յայնժամ ի բանականութեան, լինելով իրքն արտաքոյ ինքեան։ Եւ զայրագնոտ հպարտութիւն իւր՝ անգրաւխնալ գնա ի վայրենի գազանս մի. բնական բարութիւն և ուղիղ իրաւունք բարձի թողի առնէին ի միտս վայրկենի։ Առաւել հաճատարիմ պարտականայք իւր՝ հարկադրեցեալք էին ի փախչիլ։ Ոչ զոք տեսեր նա, եթէ ոչ զայնս՝ որք համոզէին զախտակրութենին իւր։ Եւ այսպէս կալոյր միշտ վիրջինեանցն հակ կողմն՝ ընդ ճշմարիտ օգտին իւրոյ, և սոսկիցէր զհանդէս զարս բարիս՝ արհամարհել ղևաքառակերպ շարժմունս անկարգ գործոցութեանցդ իւրոց։

Վասնզի թէև իւր ընդ երկար ժամս ընդդիմացեալ զնա ի ձակատ եղեալ. բայց վիրջապէս ևղև նեղեալ և տեսի զկորուստս նորա։ Վասն որ Ինքնասացեալ միոյ՝ մեծամեծ ի կուրծս նոյն, և պախուրըք երիվարաց փախեալ ի ձեռաց՝ անկաւ ի կառաց իւրոց առ ոտս ձիոց։ Իսկայն զօրացան մի Վիրջինեանցն հայր զղջալ նորա, և կոչեալ ի վարձից եղեալ օրպէս ի յաղթանակութեան համայն զօրացն յաղթողացդ։

Ընդ հեղեալ ի բաղձալ կեանս իմ ունել տեսեալ զղջութիւնս այս, որ լողայր ի մէջ արեանն Հնձ անդրաշրջելագ և շիջեալք. երեսք դեղնագունեալ և սպրակերպեալ Ինձան կիսաբաց, որ թոռչէր եթէ կամէր տակաւին եղերել զձայն օգեալ Պէտք հայրա և գոռոզ՝ որ նոյն ինքն մահն ևս՝ ոչ էր կարացեալ եղծանել։ Այո՛ ի բաղձալ կեանս իմ լինելոյդ ինձ տանջանք առաջի աչաց իմոց։

Եթէ ածք արասցին ինձ երբէք թագաւորել. ոչ մոռացայց ընաւ՝ զինի պատիսի ի շրջառ օրինակի միոյ՝ թէ թագաւոր մի ոչ է արժանի հրամայելոյ, և ոչ երջանիկ ի կարողութեան իւրում, եթէ ոչ առորդնիցէ զիշխանութիւն իւր իրաւանց։ (1)

Ո՛չ որպիսի ապերջանկութիւն առն միոյ սահմանեցելոյ առ ի առնել երջանիկ զամբոխն, բայց ոչ լինիլ նմա որ աջաքանեաց արանց՝ եթէ ոչ առ ի ընծայել զնոսա յապերջանկութիւն։

---

(1) Իրաւանց։ Իրաւունս տեսանելն չէիրէն՝ և չվազումն էրոց։ Խիտասկիրն ընդ ոտիս։

ՆԻՒԹ

ԵՐԲՈՐԴ ԳԻՐՔԱՑ.

Ճշմարտապէս վկայէ ինքն յայտնապէս Պետրոսէ Առաքեալ՝ թէ յոմանց դժուարիմաց ինչ իմանալոց. ընդ որս և ինքն տարակուսեալ էր՝ թէ ծնունդ, ընդ նմանս՝ Նոյեան ոչ հրաժարէր ձուլահանգիստին ծնունդոց.

Նոյեան պատուիրութեամբն ընդունուելոյն փրկմանէն ձագաժամուն երկանց, յորժ պատրաստ էր երևիլ վասն անգոսն ագահութեան նորին. Ի փրկել նորա երեալ է նաև Աստուածոյ՝ առ է գնալ Աստուած նկուղն, և առնուլ յԱմագ. գնոցընկալ Առաքեալն ինչ օտարական էր նա՝ հրամեցաւ ըմբռնել, յորում և էր է ձայն նորատեան. Խոյս Առնուցուք Տէրնէն ծնունդոց երկնից ընա, առ է պատասխանել փոխանակ նոցա՝ Պօղ ըմբռնողացդ, ոչ ընկեցուցցէ, ոչ ապահարկել և պայծառացուել էր ընդ:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԼԼԱՄԱՒՐԻ

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐԴ։

Վալիխոյ զսէրմի կայսրին իմաստնական բանն՝ զոհաբերանացը չան
ձն իւր. և այն որ առաւել հրձուէցու յանէր զնա՝ էր ի տեսանել
զի Թմէյամաք անխոտրաբար պատերէր զաղալանս՝ զորս արարեալ էր Թագր
Տանդարտիկք արամախոհութեն. և յոչ լռելին զայլ նախագէս կուլմանց
խմասանոյս Աղնեթոլի։

Գտանէր հնարալի ազեուրեքի և մեծատուքի իմն՝ ի սոյն ներհատ
սարդ պրբ, որ ամէնատանէր զինքեանէ. և երևիւթ թէ բարեհնս արդիւնաւորը
նալէր յանխոհեմ շարժմանց իւրոց՝ առ՝ ի վերընծայել գիտուն՝ նախատես
և բարեկարգեալ։ Ընտրեալ առէ՝ սիրելի իմ Թմէյամաք, զի բազմամ
գիտել թէ՝ օրպէս ելեր յԱղեքսոսէ. և ոչ գաթէ զհմատուն Աղնե
թոլ օր որոյ կորստեան դադարը զսինքեան տրտմութեի իրաւամբ։

Թմէյամաք վերակրկնեաց զբանս իւր պատգ։ Ադեքսոյակը կարի շնոր
հալի և յոյժ հաւատարիմ Թագաւորին իւրեանց. գոլով յաճէտ ատեսբ
նալ, տեսանելով զթագաւորն մեռեալ, եղեն հարկադրեալք հպատակիլ
պլոյ. և հաստատեալ եղև պլ տեն Թագաւոր՝ անուանեալ Թէրմիւթի։
Ինէնիասպիք ընդ զբոյց կղզւոյն կիպրոսի չգոան յետս զինի տանելոյ
դաշնակցութեի ընդ նոքոյ ազգային Ադամեանց և գամենայն բանտարգեալ
Ինէնիասպիս, ընդ որոյ և ես եղէ համաձեռնեալ, Ելեալ ի բանտէ՝ մուխ
ի նաւ ընդ պլոյ. և սկսաւ վիրաբոխել յոյս իմն ի խորս սրտի իմոյ,

Ի նաւել յաջողակ հողմոյն զառագաստս մեր՝ ելիս բարձրք հեռկինն
փրփրան զպիս։ Ազնատարած ծովն եղև ծածկեալ ի նաւուց, և նաւա
վարք ամէնայնպին զաղաղակս հրձուանաց։ Ադեքք Ադեքսոսի փախչէին
հեռ ի վինջ, և բլուրք ընդ վերանոյ սահաւ առ սակաւ խոնարհէին, և
սկսաք ոչ ևս տեսանել ինչ. եթէ ոչ՝ գշուր և վերկին՝ ի ծագել արեգա
կան՝ թէսէր հանել ի ծովու գկայծակնացայտ հուրս իւր, և ձառագայ
թիւք խրտվք ոսկեզօծս առնէր զդէմս խալեբանց՝ զորս դոյն ինչ տեսանէաք
տակաւին ի հորիզոնն։ Ուր բոլոր երկին ներկեալ ի լեռուս կապուտակ՝
խոստանայր մեզ երջանիկ նաւարկութեի մի։

Ընդ՝ թէ և ազատեցեալ և ուրախացեալ էի ամ Ինէնիասպի, բայց ոչ
ար ի Ինէնիասցւոց ընդ որոյ էի, ճանաչէր զիս։ Ուարպալ հրամանատար
նաւուն՝ յորում էի, հարցեալ զանուն և գհայրենին իմ՝ ասէ ցիս, յորմէ
քաղաքէ Ինէնիանոց էիցես դու։ Ասեմ ցնա՝ ոչ ի՛ ես ամենևին Ինէնի
ասցի, բայց Ադեքսոցւոց կալեալ զիս ի իներ ի ոչ նաւու Ինէնիասցւոց՝

ի

Ինձ ընդդէմ այսոր անուանի բնակիչդ գերութեան Եգիպտոս որպէս ձգել զայն, ըմբռնելով երկար ժամանակ. և ահա կրկին այսու անուամբ եղէ ազատական Ուրմիա յորմէ երկրէ եւ դուն վերադրկեցայ յայնժամ Նորպայ. Այժմ ցնա եւ եմ Թէոդորոս որդի Յուլեսի Թոզաւորին Իտալիոյ որ ի Յունաստան, հայր իմ եղեւ անուանի ի մէջ հաւատացելոցն որք պաշարեցին զքաղաքն Տրոյիայ Ասոյ ածք ոչ ներեցին նմա վերադառնալ զհայրենին իւր. Ընդունայն եմ զնա ի բաղում երկիր, և բաղդն հալածէ զնս ոչ գնա Տիանեա ասա ապերջանիկ մի որ ոչ բաղձայ, եթէ ոչ երջանկութիւն միոյ վերադառնալոյ առ յիւրսն և վերագտանելոյ զհայր իւր.

Նորպալ նկատելով ինձ հիացմանէ հաւատացոյց տեսանել յիս ոչ գիտեմ որպիսի գերազանց երջանկութիւն իմն բողոքովիմ պարգեւել յերկինից. որ ոչ գտանի ամենեւին ի հասարակ մարդկէ. Պղտոյ նորա բնաւ կամաւոր հարազատ և առաւասիրաւ մորմոքեալ յապերջանկութիւն իմ, ասէ ցիս հաւատարմաբար թէ ածք ներողացին նմա փրկել զիս ի մահէ, մնացեալ միոյ.

Ոչ Թէոդոսիոք ոչ երկեցայի ամենեւին (ասէ) այնց ամենից զորս ասացեր ինձ. և ոչ գիտեմ երկիւղիլ. Քաղցրութիւն և հնարք նկարեցեալ գոլով ի դէմս քոյ ոչ ներեն ինձ չհաւատալ քեզ. Ոչդամ ինքնին թէ ածք որոց ունիմ միշտ մատուցեալ պաշտօն, սիրեն զքեզ և կամին նմանապէս զի և ես սիրեցից, որպէս թէ էին որդի իմ. Տամ քեզ ահա խորհուրդ մի փրկաբեր. և ասեն փոխարինի ոչ խնդրեմ ի քէն ինչ, եթէ ոչ ի պահել զխորհուրդ.

Մի երկնչիր ամենեւին ասեմ ցնա, թէ ունկնիմ ձգունես ի լուել ի վերայ իրաց զորս կամիս հաւատալ ինձ. զի թէև որքան և էցեմ երկատարդ եմ սակայն ծերացեալ ի կրթութիւն ոչ յայտնելոյ ընաւ ումեք զխորհուրդ իմ, առաւել և ոչ մատնել ամենեւին որով պատճառանաք և էցէ, զխորհուրդ պղոյ Որպէս կարացեր ասէ ցիս, կրթել զքեզ ի խորհուրդ ինձ սպնպիսի նորագտողով երիտասարդութեան, բաղձամ ի գիտել յոյժ հաճութեամբ, թէ որովի միջոցաւ ստացեալ ունիս զայն որպէս տեսանելիս. որ է հիմն առաւել իմաստնական վարուց թարց որոյ եմ իմաստնականութիւնք անօգուտք են.

Յորժամ Յուլիս ասեմ ցնա, կամէր չուել ի պաշարումն Տրոյիայու ընկալել զնս ի վիճակաց և ի մէջ բազկաց իւրոց (գոնէ այսպս պատմեալ եղեւ ինձ.) զկնի հանդուրժելոյ զնս կաթողնաբար ասաց, (թէև տակաւին ես ոչ կարէի իմանալ) Որդեակ իմ պահեացին զնս ածք ի ձախորդութեանց տեսանել զքեզ երբէք ոչ պակասել ի պարտաւորութենէ քումմէ.

Գնթե միրատք փարքացի հատցին զթեղս կինաց քոց. մինչ հալիւ ֆեղ զայացեալ, բատ սարսափ մշակի, որ հատանէ զերանդեաւ զեղեարմ ծաղկս, մինչ բակսանին բողոքել. և կարող լիցին թշնամիք քոյ չանջանել զքեզ առաջի աչաց մօր քոյ և իմ, եթէ պարտ ֆեղս յաւուր միում ապականել զքեզ ի բաց թողով զառաքինութիւն. Հեռանցուցեալ ի մէջ բանից իւրոց ասէ. ոչ բարեկամք իմ ի ձեզ յանձնեմ զայս որդի իմ, որ ֆ ինձ այնքան սիրելի. Հոգատանակ լերուք մնկուածե իւրոյ. Եթէ սիրեք զնս, ի բաց մերժեցեք ի սմանէ զնպաստ զօրաքաղութենէ. Ասացեք սմա յաղթել ինքեան. Եթէ ունիցի սա այդ մատաղատունկ ի տակաւին եղեարմ, որ հակի ուղղիլ Անհաւանդապես մի զանց առնիցեք բնաւ բերել զաւյուղութենի.

և լինել բարերար՝ ձգմարիտ և հաճատարկմ ՚ի պահել զհորհուրդ։ Օ՜ի ո՛ր՝ որ հնազանդ ՚ի սատել, անարժան է համարիլ ՚ի լեհեմ մարդկանց. և ո՛ր՝ որ ոչ գիտէ լսել՝ անարժան է ՚ի հրամայել։

Արդեմ՝ վիպեր քեզ զամս զայսոսիկ, քանզի բարեկամք հօր իմոյ՝ հոգանակ եղեն յիշեցուցանել ինձ բազմիցս, մինչ զի թափանցեալք եղեն մինչև ցխորս սրտի նմին. և ես ինքնին վերապիշեալ բազմիցս խոհակի զամ։ Արդեկամք հօր իմ՝ ջան եդեալ կրթեցին զիս ՚ի պահել զխորհուրդ, և գոլով իմ տակաւին ՚ի նոր առաջել մնառադաշ մանկութեան, հաճատացին ինձ ասա զամ վիշտ զորս նորա վերագգացին, ՚ի սեւասանել զմոյրն իմ առաջնեկաւ բազմութեան յանդուգն արանց, որք կամէին ամուսնանալ ընդ նմա։ Յորժ այնպէս վարեալ լինէին ընդիմ՝ երբոր ընդ առն միոյ բանաբանէի և հաճատարկի, հաղորդելով ինձ խորհրդարար զառաքեալ մեծամեծ իրակութեանց. և ծանուցանէին զոյն ամ՝ զորս յառաջագրեալ էին ՚ի ցրել զամենեսեան, որք բռնադատեին ունել զվինելոփէ։ Ապա էի յայժ ունել ընդիմ այն հաճատարկութեան. վասնորոյ և հաճատացի ինձ գոլ ասա այր մի կատարեալ. Ա՛մենեն ոչ խարդախեցի, և ոչ բնաւ պախարաճ լինէին զամէ բան մի, որ կարծիցէ անաքօղել. մինչ ցրփոքը էին խորհուրդ։ Ջանայեին բազմիցս զամենեսեան ինձ, յուսալով թէ՝ մանուկ մի ոչնեղալով տեսանել կամ լսելով իր ինչ հարկաւոր՝ և չգիտէ պահել. բայց ես բարբար գիտէի պատասխանել նոցա՝ ըստ որում սահլոյ՝ և զկուսանելոյ նոցա զայն ամ՝ զորս պարտ էի պահել։

Այժմ՝ ՚Ապրարոյ՝ ասէ ցիս, տեսանեմ ՚ի վերայ ՚ի Ֆեհեսացւոյ՝ որք անխնայելիք են ՚ի համայն մերձակայ ազգաց։ Յորժ վաճառականութեանն զոր առնեն նորա մինչև ցսիւնս Հերքիւլէսի (ա) ընծայէ նոցա զհարստութեանս, որով գերապանցին այնց ամենեցին առաջել ծաղկեցեալ։ Ասէ Ստրաբոն Ակոսցի՝ ոչ կարաց ամենեւին յայլեայլ ընդ ծովս. և բազում աշխատանս կրեաց յայլեայլ նոցա ընդ ցամաք՝ զորոք իւրովք, որք առաջելք էին զամենայն արուեստս։ Արդեակ էր նա հարկաւորութիւն՝ ՚ի վերոյ մէր՝ զոր ոչ հաստատեալ երկար ժամանակ։ Յիշենեսացիք գատնեին զինքեանս յայժ փարեցան՝ և յայժ կարօղ՝ առ ՚ի ոչ կրել զանուր ծառայութեն եղեալ ՚ինոցունց, և վերաստացան կրկին զազատութի մեր։ Ա՛սէն ոչ եղեալ ժամանակ Ակոսցիքն եղերել զազատութիւնն ընդ մեր։ Իրաւի մեք ամենեքին ունելոք երկիւղ յիմաստութէն իւրմէ առաջել յայժ քան ՚ի կարօղութէն։ Ապայ կարօղութէն իւր անցեալ ՚ի ձեռս որոց իւրոց զկիցեցուցեալ համայն յիմաստութէն, հաճաքարանեալ միաձեցեալ էին ոչ ևս ուշ ՚ի ձեռս վերանալոյ յերկիր մեր առ ՚ի ստորադնել զմեզ տակաւին անգամ մի ևս, այլ նախ կոչեցեալ զմեզ յօգնութիւն իւրեանց առ ՚ի զերծուցանել զնոսա յօտարէն զանց և ՚ի դառնութեան ՚ի ստրկութենէ յայնմանէ. և եղեալ ասա փրկիչ նոցա։ Աբեմն ՚ի սպանիս փառք յաճելոյ եղև յազատուն և ՚ի փառ-

(ա) Սիւնս Հերքիւլէսի են երկու լերինք ՚Ջիբալթէր և Աֆրիկէ ու Աղեքսան առ յարձակումն Ովկիանոս հասանէ ՚ի ծովն Միջերկրական։ Այն ու Հերքիւլէսի երկրագործութեան սքանչելագործութեան երկին երկու սիւնս։ առ ՚ի հիշատակ յայտ յարձակման երկու սիւնս։

եամուքեր Ֆիէնիսացւոց։ Ասոյց միով ազատեմք զայլս . զերկեք եմք ինքեանս Ա՛ղ Ա՛ստուածք երկիր յանկանելոյ վ՛ձեռս Փիլիմոլիոն Թագաւորին Մերոյ. (բ) Ա՛ստեաւեալ ունի նա զձեռս իւր յարիւն Միշելի՝ առն Տիտանի (գ) քեռ իւրոյ Տիտան լի բազձանօք վրէժխնդրութեան՝ փախեաւ ՛ի Ա՛թէնք բազմութեամբ։ Արձագանգն մեռն այնոցիկ՝ որք սիրէին զառաքինութիւն և զայլ առաքինի հետևեցան նմա ։ Հիմեռացնա ՛ի վերոյ եղելոյ Ա՛ստիւագեայ քաղաք մի մեծաշուք՝ անառմանեալ Ա՛ստիագեան. (որ այժմ կոչի Ա՛ստիպէ. և ՛ի առաձկոյ Ա՛ստիպէր .)

Փիլիմոլիոն առնջեալ յանկարծ ծարաւոյ միոյ հարստութեան՝ առաքեալ միւս յառաքել և ողբալ ՛ի և ՛ի մնալոնս հայրենական իւրոց ։ Յանգանաք մեծ լինի ՛ի Ա՛թէնք՝ ունկն զմեծ բարութիւնս Ա՛ստահոլի իւրոյ առաքելոն գնա լի նոյ անհաւատարիմ յո կամեցող. երկեաց՝ և անդրեպ. Հալածէ զփիլիմոլիոն մեռ, և երկնչի յայգքաւոց Ա՛ն նա և առաքել մեծ իմն յանգանաք ՛ի Ա՛թէնք՝ ունել զաւազքինութեան . քանզի փիլիմոլիոն հաւարի եթէ զայք բարիք ոչ կարեն ըմբռնել անկրաւութեամբ և անկարգութեամբ իւրոց։ Ա՛նաքինութեան դատապարտէ զնա, և նա դառնանայ և զպրագնի ընդդէմ նոցա Ա՛նայն ինչ վճռեցին՝ նոցին՝ և խաչեն զնա, և կրկ զերկիւղ յաւուրն իւրմէ։ Ա՛ն ննջէ. ոչ ՛ի գիշերի՝ և ոչ ՛ի առաւոտեան։ Ա՛յլ առ ՛ի յաւելի առնել զնա, թեռնաւորեն զանձիք զոր ոչ հանարձակի վայելել։ Ա՛յն՝ զոր որոնէ լի նոյ հնոյամ ծրջանիկ. և խոտոր աչ՝ որ արդեաւ ՛ի լինել։ Տհաճի աչեայ ա՛նունց զոր շնորհ, և երկնչի միշտ ՛ի կորուստանելոյ, և առնջէ զինքն առ ՛ի շահել։ Ա՛ն երևի իբր առնելեն կելոյ առաքնաբար և ախոռ վայր անկեալ ՛ի խոռս պալատի իւրոյ։ Ա՛ն զոր ՛ի բարեկամոյ իւրոց հանարձակի մեր ձեռնալ յերկիւղ տալոյ նմա կասկած ։ Սոսկալի պահապանն ունի միշտ մերկ սուսերաբաճ, և բարձեալ նիզակաբ՝ շուրջ տան իւրոյ։ Ա՛յ տեղին՝ յոռում ամրափակի, են երեսուն անձնակք որք հաղորդին վինն՝ ընդ միասոց. որոց իւրաքանչիւրն ունի դուռն ի երկաթեայ՝ վիցկէն նոքա և ոչ լինի գիտացեալ քնաբ՝ եթէ յորում ՛ի նոցունց անձնակց ընկողմանի. (դ) և ասի հաճաոտեալ եթէ ոչ ննջէ ամենեին երիս գիշեր հետեւաբար ՛ի միում Ա՛ննակի՝ յերկիւղ լինելոյ խոզխորհեալ։ Ա՛յ ձանձրանի՝ ոչ զքաղցր հանձրեալ և ոչ զարբեհամուխի՝ որ առաւել քաղցր է քան զքամ հանդրեալ։ Ա՛յեթէ ասիցի նմա վասն որոնելոյ զաւրանալոյ՝ այնպէս զայլ, որ երբ եթէ

բաց

(բ) Փիլիմոլիոն Թագաւոր Թէսալի. որպէս Ա՛ստիքնաւէ յամ Ա՛նէրեքէ, որոյ և յաղթութեան. գեղով ասէր փիլիմոլիոնեան անհաւատալի բաներ պատմել Միշելի եղբօր որդոյ իւրոյ՝ եթէ ոչ կարի պատմել զամենայն, որ և նմանոյն Տիտան էր ՛ի սերունդն նորա Այս եղեալ պատահել 907 ամաւ յառաջ քան զՔրիստոսածնունդն .

(գ) Տիտան՝ Դուստր Պելեան Թագաւորին Թէսալի և Ա՛լոանի. Փիլիմոլիոն սպան զայր նորա Միշել. ապա ՛ի յանդգնալ սահարատանել նորա .

(դ) Ա՛յս է նկարագրութիւն Օլիմպիոն Վրօմվելի, վերաբերեալ յոյնեղելոյ Ա՛նգլիոյ, զոր տակաւին Քաղաքն ապաստան Լոնդոնի՝ ունի զայս որ պատրաստեալ ՛ի Ներսէսի Գնեցացւոյ անհաւատարիմ՝ զոյնպէս բանաձորութիւնք նոյ, նոր որոնք Փիլիմոլիոն անհանգիստ՝ անդադար ի անհանգստանալ Ա՛յնպէս զայնոցիկ հանգչեցոյց, ևբոլոր զբաղմունք յամենայնի . ուստեր ՛ի պատրաստ ևարամ բազում աշխատութեամբ զՊնգլիոյ երկոյ ժամանակ՝ վերադարձաւ անդամ՝ ըստ ասելոյ Պնգլիոյ երկոյ Ա՛նգլիոյ ։ Ա՛ետ ոչ բնաւին տանհանգամ՝ չեն ևատաստանք զբաղմունք զոր ասեն ՛ի նոյ ։ Ա՛յլ ասեն զնա ՛ի ևատաստանս ևանդիստ ։ Ա՛յլ ասեն զնա ՛ի ևատաստանս ևանդիստ ։

քաջ ասէ նմա մանանէլ՝ և սիրտ իւր, և հեաւ փոխելի լինելոյն։ Խոթանկեալ
ալէք իւր լցեալք դալով խիստ և գազանական փայլունու[թ]ւ, շրջաւորք նկա-
ատէն անհանդուրժ շարունակու[թ]ւն էր չամ կողմանս։ Կանչէք իւր պատրաստ
ամի փորու չընչնմանց, և զգոյ զինքն բոլորովին զ[ո]ւրաղնալ, զհղնագունեալ
և պղակեղծեալ։ Չէ ևս ամագն սիրու[թ]ի[ւ]ք նկարելոյք են հանապազ՝ ի պժն
դակ դէմս իւր։ Ահիւ լուէ՝ հառաչէ՝ և սրատահանէ՝ ի խորոց սրտի իւրոյ
հեծեծանս։ Չէ ոչ կարէ զսրել զեպրեցոյս՝ որք փղոտուն զաղես իւր։ Ոչ ա-
ւել համեղ խորտիկք տալիքորժ [թ]ուրին նմա և ոչ կարէ ձաշակել։ Որդիք
իւր փոխանակ լինելոյ նմա ակնկալու[թ]ի[ւ]ք են, ահիւք են երկիւղի իւրոյ, և հա-
մարի զնոսա առաւել վտանգաւոր [թ]շնամիս։ Ոչ ունի՝ ի բոլոր կեանս իւր
զիպրկեան մի ապահով, և ոչ գիտի պահպանել զինքն, եթէ ոչ հեղմամբ սը
եանց պնդակի յորոց երկնչի, կամ ունի կասկած [թ]ոչ։ Չէ՞ իմ որ անզգայ-
եալ հաւատացայ զինչն նմա, բառուս նոյն անզգա[թ]ու[թ]ի[ւ]ն իւր կորուանի
զնոյն ինքն։ Խոզոպ՝ ի պահպանելոյ և յընտանեացս իւրոց՝ այնքան անհա-
ճատարմայեալք են նմա, որպէս ինքն նոցա. միոյ զի՞ զանան զիրծուցանել
զշնհարհ յոյսիւրեան յոյսնդակէ միջ։

Ասկ որշաւ վասն իմ՝ երկնչի ես յոյծց. և որքանի և ս արմիցէ ինձ
յինքիմ հաւատարիմ [թ]ագաւորի պնդիկ՝ որ առնել եղև ինձ՝ ինոցուն[թ]ց
Սիրելի բարեզք զի մեռուսցի զիս, քան [թ]ե խլել ինձ զիւանս իւր՝ ինո[ւ]մ-
նե։ Ոյոց դու ոչ [թ]ե[ւ]լանիք զգոյ [թ]ե[ւ]ր ասելոյ նմա [թ]ե որդի ես [թ]ագաւորի,
Ասկոյն յոյսալով [թ]ե՝ ի վերադառնալ նորա Ասիաք՝ հաւատացանե նմա բա
զում զուսարս դրամոյ առ՝ ի զերծուցանել զքեզ աբկանե՝ ի բանտ։

Ի հասանիլ մեր՝ ի Թիւր՝ հետ եղեալ խրատուց Նարպալի՝ ծանեայ [թ]ե
ձիմարաւ[թ]ի[ւ]ն համայնից զորս պատմեալ էր ինձ։ Ապրանեալ հիանալի [թ]ե
ձոյ այր մի կարէ զինքն առնել այսպէս ողորմելի, որպէս Փիկխալիոն երև-
ի[թ] ինձ։

Ալշեղ զարմանալի մն այսպիսի զարհուրելի առասպանէ, որ յաղագս իմ
եր ծորդ լեալ, և առել ինքնին։ Հաւատալիկ այր մի՝ որ ոչ որոնէ ինչ, եթէ
ոչ լինիլ երջանիկ, կարծելով այնմ հասանիլ փոքր[թ]ամբ[ւ]ե, և ինքնիկ իշխա-
նութե[ւ]ն Տիրէ այնց ամենից՝ որոց կարէ բաղձալ։ և այսու [թ]ամբ[ւ]ե եղծուա-
ելոյ վասն հարատաւեն և ինքնակալ իշխանութե[ւ]ն իւրոյ։ Այ՛ եթէ էակ
աս հոլիւ իրրև դիս որպէս էի ես առակ ինչ յառաջ, լինէր և աս երջա-
նիկ որպէս էի ես։ Ապրէր զանազ զհանութե[ւ]ս հոգոյս, և հրճուէր ես ոչ
խոյեցոյս։ Ոչ երկիւղ ոչ ի սրոյ՝ և ոչ ի ես[թ]ե[ւ]նոյ։ Ապրէր զմարդիկս՝ և լը-
նէր սիրեցեալ։ Չէ ոչ ունելոյ էր եթէպա բնաւ զայն մեծ հարատաւե[ւ]ն։
որք այսպէս անօգուտք են նմա որպէս զաշտս, քատոզուսմ ոչ համարձակի
միտել զձեռն։ բայց վայ[թ]ն իրաւ[թ]ի[ւ]ն ազատաւոյ զգուստ[թ]ս և զարգասիս
երկրի, և ոչ [թ]ոյլ [թ]ե[ւ]ր իսկական հարկաւորա[թ]ի[ւ]ն [թ]ողի ամս առնել զայն
զոր կամի, բայց յոյժ վատ[թ]անգեալ առաքակոյ ի յառնելոյ։ Չէ առնէ զայն
ամենայն զոր զազանական ըղձակոտ[թ]ե[ւ]ք իւր կամի։ Չէ՞ հնազանդ վերոյ
եալ յաղաչանե[ւ]ն՝ յերկրպագանե[ւ]ն և յերկիւղ իւրմէ։ Արժան սա լինիլ իշ
խան բոլոր այսց մարդկանց, բայց ոչ՝ որ զանձ իւրոյ ինքեանս։ Քանզի որ-
քան քանի և անհրաժ բաղձանս ունի՝ այնքան և ինքեանս որ և դահճս
ունի։

Խոտամախտեալ իմ ինքնին այսպէս զիմիկմայիսնէ [թ]ե[ւ]րոյ տեսանելոյ
զնա, քատոզուսմ ոչ [թ]ողոյր զինքն լինել ուսիք տեսանելոյս։ և տեսանելոյ

միայն ահիւ՝ ի բարձր աշտարակէ անտի՝ որ սիւն և գլուխ շրջապատեալ էր՝ պահապանաց, յորում՝ ներսիակապ էր գինեաւ՝ ոգի՝ ի բռնակ զանձիւք իւրովք. համարձակ առեալ զանձրևակոծ ալքայս քնդ Աթոսեցի՝ որ էր այնպիսի քաղցր՝ հանգիստ՝ սիրելի՝ և հետացօտ՝ ի տեսանել զպատուական խոտս, և պատրաստ և զգոյշ՝ ի լսել հանգոյն աշխարհի, առ՝ ի արտաբերշել՝ ի սրտից մարդկանց զձշմարտութիւն՝ որք դաղիցեալք լինէին՝ ի լիագաւաւորաց. ասէի Աթոսեցի ոչ երկիւղ ամենևին, և ոչ ունէր քնաւ երկնչելի. Յուցանէր գինքն բոլոր հպատակակաց իւրոց՝ ոչ իսկական որդւոց իւրոց. Ա՝ տաճար Թագաւորս այս՝ ստորհդեալ է միշտ Թշնամւոյ՝ ի նեղ անմխիթարութիւն իւրում պատահի, ի մէջ պահապանաց իւրոց. իսկ ներսիակապար բարի Թագաւորն Աթոսեցի զորով յապահովութիւն՝ ի մէջ խուռն ամբոխիդ էր որպէս բարի հայր մի՝ ի նեղ տան իւրոյ շրջապատեալ չրնտանեաց իւրոց.

Ի տալ հրամանն Փիլիպպեանի զսքանչացմանէ զայրոս Աթարոս կողմանն՝ ի տեղիս իւրեանց, որք եհաս լք էին յօգնութիւն ինքեանց՝ պատճառաւ՝ զաշնակցութեանն՝ որ էր՝ ի մէջ երկուց ազգութեանց. զիպուկ ժամ գտեալ Նարպալի զնել զիս յազատուի, եթ զիս համարձակ փութալ՝ ի շարս մարտից քաց Աթարոսի, քանզի Թագաւորն էր յոյժ կասկածոտ մինչև ցփոքու իրս. Ընդապարձեալի և առաւել զիս բիւր պակասութիւն Թագաւորաց՝ ի Թզուզ զինքն կոյր լինն հաւատարմութիւն՝ ի ձեռս չարաչնաց և նենգաւոր խորհրդակցաց. Իսկ պակասութիւն սորա էր ներսիակ սիւն՝ ոչ հաւատալ երբէք առաւել Համատ անձանց. Ա՝ չիտէր ամենևին ընտրել զմարդիկս ուղիղս և հաւատաւոր՝ որք պաշտօն տանիցէին Թագաւորի շուքմբ խորհրդատուի, քանզի բնաւ ոչ էր տեսեալ զանձինս բարիս, քստորում բարիք ոչ երբէք գնան որոնել Թագաւոր մի այսպէս տապականեալ. Ա՝ նանաբանդ զի զինի ելանելոյ իւրոյ՝ ի գահոյս, տեսեալ էր՝ ի մարդիկս յորոց ծառայեցեալն էր, այնքան շողոքորդեալ դաւճանանալ, և այնքան սաստկագին ախտս՝ կերպարանեալ՝ ի նեղբոյ երեսաց Թէ առաքինութեանն, որ նախատէր զմարդիկս՝ Թարց որշելոյ զոնէ մին լինել. ոչ Թէ ամենեքին ուշնկեին զսիրտ մի՝ ի զանազան գործս իւրեանց. Համարեալ Թէ՝ ոչ ինչ Հարպատաս առաքինութեանն գործք երկրիդ ուսամբ և նկատեր՝ ի մարդիկս իբր Թէ ամենեքին իցեն Հանճաւատարք. Ոչ միոչ գտանէր չար և վատթար այր ձի, ոչ տայր ինքեան աշխատանս յորոնել զայլ ոմն, Համարեալ Թէ՝ ձիւան եւ՝ ոչ լինէիցի լաւագոյն քան զայն. Ա՝ ոարիքն Թուէին նմա յոյժ վատթարագոյնք քան զչարաձիկս առաւել հրատարակեալս. քանզի հաշուէր և զնոսա դոլ իբրև զայլ խաբէիկս և չարաձիկս.

Դաբձայց՝ ի բնաբան խմ. Ադէ ուրեմն խրատեալ ընդ Աթարոսիս առ՝ ի զերծանիկ յանազդելի կասկածանաց ալքային. Դողայր Նարպալ երկիւղ զի մի եղեր անպօղական զի արժելոյ էր երիտասարդիս կեանս միանգամայն. Ձհանդուրժելութիւնք իւր՝ ի տեսանել զշուառն ձեր՝ անհաճոյալի լինն էր. քայց հաղմունք ներսիակք արգելին զմեզ երկար ժամանակ՝ ի Թիւր.

Ա՝ րդիւնաւորեցայ յայսմիկ միջոցի՝ ի ձանաչել զձկտս Ցիչերխասցւոյ այնքան հռչակելոյ առ ամ ծանօթացեալ ազգաց. Հիանալի երջանիկ գետնոյսն այնիկ մեծի քաղաքի. գոլով՝ ի մէջ ծովու՝ ի նեղ կղզւոյ միոյ. Ա՝ ներձակ եզերք նորա էին ախոյանք՝ վասն արտաւորութեան իւրեանց և յաղագս քաղցրահամ պաղցին՝ զորս արտաւրէին. և վասն բազմութեան

ջեռուց քաղաքաց և գիւղից՝ որք իբր թէ հուպ առ հուսկ կցնալ էին մի-
նոցա՝ և վերջապէս վասն քաղցրութեան Աստուծոյ, այսինքն՝ օդոյ լերդ-
Քանզի լերինք պահպանեն զնա ի խառնուել կիզիղաչան հողմոյն միջօրէի. և
զովացուցանեն ի հիւսիսային հողմոյ՝ որ փչեալ գայ ի կողմանէ ծովու,
գոլով քաղաքին յատրոսա Լերանանու. որոյ գագաթին պատառել
գանայս գնոյ հոսել յատեղս։ Առ որոյ ինն մշանջենական՝ ծածկէ գձակատ
լերին, և գնաք ի սառուցիւք անկանելով ի վիտից՝ որք շրջապատեն զգ
գուբաս լերանց, ուռոգանեն զդաշտն որպէս զյորձանս։ Ի ստորոտս նորին
լերին՝ տեսանի ընդարձակ անտառ մի Աղնի մորեաց, որք երևին ծնե-
քան հնագոյն՝ որքան ի երկիրն յորում անկաւորեալք են, և տանին զինք
ատս իւրեանց՝ ի դնել մինչև յամսոյ։ Այն անտառ ունի յոտս իւր՝ գեր
արօտ ինն զառ՝ ի վայր լերինն, յորում տեսանի գնալ եզանց սիգալով. և
խաշանց՝ որք խայտան ընդ մատղաշ գառանց իւրեանց կայտառալով՝ ի վիրայ
Եթէպ խոտոյ։ Հազարաւոր դնդատն առուք գեղեալ ուռոգանեն յամ
կողմանս՝ ջինջ և պայծառ ջուր ինն իւրև գալակի։ Ալ երջանիկս՝ ի նեքրին
հողմն սոյնպ արօտի՝ ի ծայր ստորոտի լերին՝ Եռանի Եթէ էգէ որպէս պար-
տէզ ինն գեղեցիկ։ Ընդ գարունն և աշունն իշխեն՝ ի միասին առ՝ ի բուղ-
բոջել գծաղկիս՝ և գայտուղս։ Մինչև ոչ վրէ անդ Եթիսաւորել քամին մի
Ջօրմանան՝ որ չորացուցանէ առուրձ գնոյ։ և ոչ նաև խոստացուն Աքուէլոն,
այսինքն՝ սառնամանեաց ցուրտ քամին հիւսիսային, համարձակի խանգա-
րել գղեղարձալի գիմս՝ որք գեղազարդեն զսոյն բուրաստան։

Մերձ այնմ գեղեցիկ եզերք գետակի կղզին, յորում կառուցեալ
գառանի քաղաքն Թէբէ։ Այն մեծ քաղաք Եթէ Եթէ լողայ ի միջ ջրոյ, և
ի իրր Թագուհի բոլոր ծովու։ Յամենեն ինա վաճառականք գամ կող-
մանց աշխարհի, և ընակիչք իւր՝ ինքեանք առնեն առաւել անուանի վաճա
ռականք քան զամենեսին՝ որք էջեն ընդհանուրս։ Մինչ մտեալ լինի ի
քաղաքն Եթէ խոկայն Եթէ՝ ոչ ի ամենեին քաղաք մի յատկացեալ ամ-
բոխի միոյ. այլ Եթէ ի քաղաք իմն հասարակ ընդհանուր ամբոխիկ, և կեղ-
րոն տուրքատուեան նոցա։ Ընդն երկուս մեծամեծ ծայրաբոր անկիւնս,
իբրև զերկուս բազուկս, յառաջացեալ ի ծով, որք ընդդիմակեալ կերպեն
լայնատարած նաւահանգիստ իմն՝ ուր հողմունք ոչ կարեն մեռանել։ Ներ
սոյնպ նաւահանգստի տեսանին սիւնք նաւուց՝ որպէս անտառի. և այնքան
բազմաթիւ են նաւք, որ հազիւ կարէ երկիր ծովու որ բաւեպ զնոսա։
Խոյր քաղաքացիք զբաղին ի առ և ի տուրս, և մեծապէս հարստացեալ
նոցա՝ ոչ տարտակուսանաւ զնոսա ի հարկաւոր աշխատանաց՝ առ ի յա-
ճելուլ զնոս։ Տեսանի յամ կողմունս նորա՝ նուրբ բնհնդն Եգիպտոսի
Եթերայի բոսորային գունով՝ նրկեալ զարմանալի լիմն պայծառափայլու-
թեամբ, որպ կրկնապատիկ ներկ գոլով, այնքան զօրաւոր է՝ որ ժամանակն ևս ոչ
կարէ խանգարել, և ի գործածի սահանաւ զանն նուրբ ասրեղինաց. զորս
ձանձրաւորեն ոսկեհեղեղք։ Ջենիսացիք ունին առ և տուրս ընդ ամ ամ-
խից, մինչև ցընծացուն Կատիսի.(ա) և անդրանցիկք են նաև ցլացնատա-
բածն Օվկիանոս, որ շրջապատէ զգոլորս գունան։ Ստորեալ են նմանապէս

եր

(ա) Գետն՝ հոսէ Սպանիոյոց Պերենոյ լուսեցեալ գերդ Քօնինենենէ, գեր-
յանգիման նաւահանգստին Անդալուզիոյ, հետ 1019 հղեռաձ ի Թ.էրտ. որ
հիմնելոյ էին ի Թերտոյոց։

երկար ճաճարկութիւն ի վերայ կարծիր ծովուս, և այսու ուղիւ գնան որք նել յանձանօթ կողմս՝ զոսկի՝ և զնանելիս՝ և զանապատն կենդանիս, որք ոչ են տեսանելագոյք յայլ ուրեք։

Ես կարեմ յոգեցուցանել զձեզ իմ՝ ի հայելոյ այսմիկ փառաւորութ մեծ ծխ քաղաքի, ուր ամենեքեան էին ի շրջաժողովն։ Ամենեքին ոչ տեսանելի անդ՝ որպէս ի քաղաքս Յունաց՝ զմարդիկս համարձակս կամ յանդուգնս՝ և հետաքրքիրս, որք դատարկաշրջիկ ընթանան որոնել զնորալուրս լրնդհանուր հրապարակս վաղորցայս՝ ի դատապարտել զնդրևս որք ժամանեալ ի նահանգիսս։ Այլ մարդիկք սորա զբաղեալք են ի դատարկել զնաւս և ժողովել զաւերինս, կամ վաճառել զապրանս. և կարգաւորել զնաւասնս իւրք առանց ունելոյ յատակ հաշիւս այնոցիկ որք պարտին ինքեանց ի պանդուխտ վաճառականաց։ (զ) Ամենասքանչ կերպարք ասոյ՝ ոչ դադարին երբեք կամ ի մտելոյ զասրս՝ և կամ ի նաւելոյ զեն հեզ և կամ ի ծովելոյ ընդ զիարեամ հեռատես իւրեանց։

Ասացի ես առեի ցՆարպաս, զի Յունիսացիք եղեալք են տեսուք վաճառականաւ ի ծանս մեծ երկրի, որոյք և այնքան փարթամանան ի ծախս հանման այլոց ամբոխից։ Ընամանին զոմ՝ պատասխանեաց, որքան դիւրացաւ ծք ի դերք և վեսաղուն ի երկրի ի վաճառականաւորիւն, և հպրինկն մերք ուսք զասս պանծանաց՝ ի հնարել զնաւարկութիւն։ Ի երկացիք եղեն նախկինք (եթէ հաւատաք պատմիք այնց՝ որք ճառեալք զինեն յառաջ ճեղ նրսեմացեալ հնագունից, որք ախրապետալ իշխեցին ալեաց ծովու յոյոյ ժամանակաւ յառաջ քան զՅիսիք և Արկոնաք (է) այնքան պանծալեաց Յունաց։ Ոսքս՝ այսիքն Ի երկացիք, եղեն նախկինք, որք իշխեցին դնեղ գինքեանս ներ դիւրաբեկ նաւուս՝ ի ճակատս ալեաց և ալեկոծութեանցն, և գայժակղեցուցանելով՝ այսիքն դղզոելով զյառաջս ծովու՝ զիկուցին զՀպարտուութիւն ալեաց։ Այլ ի հետոյս յերկրէ եկատեալ գաստիս՝ հետեւելով գիտութեանցն Հզիպատացոց և բաբելացուց՝ ի վաղձանի վաթանեալ քնաեղուցին գայնքան ամբոխ, զոր ծոյն բաժանեալ երս Այն Ի երկացիք՝ են հանճարեղք՝ հարեւ բոզք՝ աշխատասէրք՝ մնքուրք՝ ժուժկալք՝ և մտաւակարք՝ ոչ ունին կատար եալ կանոն իմն կենցաղավարութեան՝ և բնակատար համնձպնութեան ոչ նեին վիճանց. ամենեքին ոչ է լեալ այլ իմն ամբոխ իրրև զոսաս առաւել հատուտս՝ առաւել հարուստս՝ առաւել հաճառորիմ՝ առաւել հաճառոյ, և առաւել սերտունակ առ բազում տարածս հող։

Ի հաճախել ճարց որանելոյ զայլ իմն առիթ՝ այլ ես՝ որ տայ նոցա իշխանութիւն ծովու, և ծանիւնալ բարեաճումն՝ ի նաւասհանգստեան նոցա՝ այսոցիկ շահաճելս փառաւորանութիւն լինի։ Իսկ եթէ բաժանումն և նախանձ մեծցի ի նոսա՝ եթէ ոչ անկանիցին հիղճանալ ի հեշտութիւնս և ի

(զ) Այս նկարագրութիւնն Ի երկաց է քաղած պատկերագրութիւնն Ի ֆոքեա. պետս՝ որոյ համանման ըստ ամենայնի, համաձայնք են գերազանցն ասա այն տան փարթամութեանցն՝ որոնս նա տարածմամբ առաջարկէ ընդ։

(է) Ի երկացիքն եղեն հեծեալ Յունաց, որս գնացին ի Քրէտէ ընդ Յոսուէի առ Ի երկաց՝ ի գերազանցել նոցա զբազում ոսկեաց. որոյ նաեւ խոցոտեալ եղեալ ի Ի երեսաւոյ՝ ինչուամբ ինչիսի Ի ոսկեմորթի, ոչ նկատեալ Աստ, և Ի երկացիք եղեն նահատակեալք։

ի ծուլութենէն, եթէ գլխաւորը ապագայ նոցա պահանջիցին գաշնա-
նաւն և զպատճառս մատակարարութենէն. եթէ սպրնաւք զգաղարեալն
իլենելոյ պատիճ քաղաքի իւրեանց. եթէ պահապանքն ի հաճատարու-
թենէ գնդի յօտարականս. եթէ փոխանակացն գոյն ինչ մատանէ գնանուն
ազատ վաճառականութեան. եթէ նահապետացն զգործարանս արուես-
տականաց. և եթէ ընկերիկեցն յատնելոյ զմեծ յառաջադիմուես, որք են
հարիւրաւորք ի կատարելագործել զպատրաստ իւրեանց՝ ի բարձրանալ բար-
ձեալոյ իւրոյ. ահաւասիկ դու գուշակով անկանիլ ասոյդ կարգուածոյն՝
որպ վասն հիացեալ եաս։

Ասո ինձ՝ ասէ՝ ընտր՝ զտայդ միջոցս՝ հաստատելոյ ցաւուր միում՝
նման խնդրոյ ոչնաւարար վաճառականութենէն մի. Պատասխանեաց՝ ասէ
արքայն առնանի ասա. ընկալ սերով և յօժարութեամբ զօտարականս,
առաւ նոցա զտանել ի նաւահանգստի քում ազատութիւնն՝ ան-
դորրութիւն և առքուվաճառութիւն. Եթէ մի Թագուց ես բնաւ մատանել
նոցա անդ՝ ոչ վասն ազահութեան՝ և ոչ վասն հպարտութեան քոյ. այլ
միայն վասն օգտի հասարակաց. Օ՛ի ձշմարիտ միջոցն յոլով շահելոյ՝ ի ոչ
կամել բնաւ շահել բազում, և զիտել կորուսանել, այսպէսն մտանել ըստ
անկնին. Ջանա սերել ի հոմայն օտարականաց. հաստատեալ սիրել իրաց
իմիք նոցին. Երկիր՝ ի զրկտել զնախանձ՝ վասն իշխանութեան քոյ. Ի՛ր
հաստատուն ի պահպանել զիւանն վաճառականութեան, որք իսկն պարգք
ի ողջամտիք և զեւ բինք. կրթելոյ զամբոխն քոյ ի հնազանդ և ոչ ան-
փոքրանալոյն. Պատուեալ խոստաւոր զվրդովիչս՝ նմանապէս և զվհատեցու-
ցիչս՝ կամ վշտացուցիչս վաճառականաց, որք խանգարելով զառուրև-
առութիւն, խանգարեն նաև զայնոսիկ՝ որք առնեն գնա. Վերք քան զա-
ծնեալին՝ մի յապաղադրեացես ամենևին շինել զառուրևառութիւն՝ առ
ի գործադրեացնել ըստ կամաց քոց՝ և միայն վասն օգտի քոյ. Քանզի յայժ
վարկանի Թագաւորաց՝ ոչ միով բնաւ յայն. այլ Թագուլ զայն ամ յօ-
գուտ հպատակաց իւրեանց՝ որք աշխատին. ապա Եթէ ոչ՝ լքեալ վհատին.
Երբ ահա պատճառ առքարշի բազում օգուտ միջոցաւ մեծի հարստութենէ,
որք մեծանային ի բնակութիւն քոյ. Ի՛ւրարաւ վաճառականութիւնն ի ազ-
գէ իմն, որ Եթէ շրջել կամիցես զնեթացս նորա՝ ցամաքեցուցանես զնա.
Օ՛ի ոչ այլ ինչ ես, Եթէ ոչ՝ արդիւնք, և անդորրութիւնք, որք առ քար-
շին զատարականն դալ ի քաղաք քոյ. Իսկ Եթէ վրդովիալ անհանդիստ՝
և անօգուտ առնիցես զվաճառս նոցա. զանխոտաբար չետս վախչին ի քէն՝
և ոչ ևս վերադառնան բնաւ, և այլք ամբոխք օգտելոյ չտնտեսեմութեց
քոյ՝ առքարշել զնոսա չինաստան՝ վարժեն բոլորովին հեռացուցանել
ի քէն.

Պարտ է ինձ խոստովանիլ, Եթէ ի ժամանակաց ինչ հետէ միտքս
ցաւրչ փառքն Ֆիրի՝ չոյժ նահատակեալ է. ուր, Եթէ դու տեսանել իցէիր՝
սիրելի իմ Ֆելամոր. նախանձ զարիցն Ֆիլիմոլիսի առաւել ևս լինէիր
աքանչացեալ. Ի՛ոյժ ոչ տեսանես դու ասա ինչ, Եթէ ոչ՝ տիրապետ
ցօղղ ինչ միաւորեան միայ՝ հանդերձելոյ ի խանգարուն. Ի՛ոյ տարեշ
նիկ Ֆիրի՝ ի ձեռս ոյոց անկար դու, որ չայրուս՝ նուաղի վերադիցէր
քեզ ծանի հարիս ի բոլոր ծագաց երկրի.

Փիլիմոլիսն երկնչի յամենից՝ նաև չօտարս կանացս, և ևս յիւրոց հը
պատակաց. Երբ փոխանակ բանալոյ՝ հետևելոյ նախնի սովորութեան մե-

քոյ՝ գիրուհոս առ ամ աղջս՝ առաւել հեռաւորս՝ իներ լիակատար ազատ առելեան, փակէ նա, կամելով գիտել զիւիւս նաւուց՝ որք ժամանեն, որք նեղով զերկիր նոցա, և զանօնեան արանց՝ որք են ինոսա. զորպիսութիւն վաճառաց նոցա, գոհասակ և զգենս ապրանաց նոցա, և ժամանակս որքան պարտին նոքա մնալ աստ ։ Զանկ չար և՝ գործածելով զիարեւթիւն՝ գաւաճանել վաճառականաց, և բռնաբարել զապրանս նոցա ։ Զրդոլէ զնոսա զորս հաւատոյ առաւել փարեցան, և հաստատէ ինեղբոյ զանազան բաղաղատից՝ զնորահնար հարկաւորութիւնս ։ Այսմ մտանել ընդունին ի վաճառականութիւն, և բոլոր աշխարհ երկնչէ ունել բանս ընդ նմա ուստի և վաճառականութիւն նուազեալ, ստորակոնք սակաւ առ սակաւ մոռանան զձանապարհ ինափնեան էք ի նոցունց այնքան ձանձ չեցեալ ։ Զրդ՝ երեք փչկմարիճն ոչ փոխեցեք զբարս իւր, փառք և կարդ ընդ իւնք մեր՝ փուճով լինին անդրափոխեցեալք առ այլ իմն ամբոխ՝ բաւ ընդ կառավարեցեալ քան զմեզ ։

Հարցէ ասա Յարպալէ, Ինչպես եղեն այսպէս կարօղք ի վերայ ծովու ։ Չանգղ կամիք հմտանալ այնց ամենից որք օգտին ի կառավարութիւն Յաջաւորութեան մերոյ ։ Պատասխանեաց, ունիմք մեք զանառն ի իբրանանու՝ որ յարդարէ մեզ զիեայոս նաւուց. զորս վերապահիմք հոգւարարձութեամբ ի սոյն գործածութիւն՝ ոչ երբեք հատանելով, եթէ ոչ՝ վասն հարկաւորութեան հասարակաց ։ և կամ վասն կառուցմանց նաւուց. որ և ունիմք գերազանց ձարտարապետս ։

Ըստ ոմն, որպէս կարացիք գտանել զնոսա, պատասխանեաց, հմտացեալք եղեն սակաւ առ սակաւ յերկրէ մերում ։ Չանգղ ի բարեպէս վարձառել այնոցիկ՝ որք մարդեալք են յարհեստս, հաւատի ի ունել վուճով զայնպիսիս՝ որք տանին զարհեստն ի վերջին կատարելութիւն իւրեանց ։ Ստորում մտրիկք առաւել գիտունք և առաւել հանձարեղք՝ ոչ ընկերք կին բնաւ ի տալ զինքեանս յարհեստս՝ ընդ որոց մեծագոյն վարձառութիւնք են յարակցեալք ։ Զատ ուրեմն պատուով ընկալեալք լինին նոքա ամենեքին՝ որք հմտացեալք են յարհեստս, և ի գիտութիւնս օգտաւէտս նաւարկութեանց ։ Պատուէրն ի առ նմանապէս և հմուտ երկրաչափն, և յորժ յարգելի ի գիտուն աստեղաբաշխն ։ Հղիանայ բարութեամբ նաւուղիչն՝ եթէ զերազանցի քան զոյս ի պաշտօնի իւրում ։ Ոչ արհամարհն աստ բաւեր հիւսն, այլ ներհակապէս առատաբար վարձառի և ընկալեալ լինի ։ Սին նման և բարեր երկաթագործքն նաւուց՝ վարձառեալք լինին հաւատեաւ, և մանաւանդ քան պաշտօնատարութեան իւրանց, և լինին լաւագոյս հոգացեալք և գործնեալք յորժամ հիւանդանան. յանձնէիպարութեան նոցա հոգատարակեալք են ընտանիք նոցա, պարգեւքն կանայք և զաւակունք իւրեանց ։ Երբ երեք կրնչիցին յալիկոծութեան վուռ, ապրելիք ցաւն վնասու ընտանեաց նոցա, և յղեալ լինի ի տունն նոցա վարձք նոցա, զորքան ժամանակս ունէին ծառայեալք ։ Ասսի և այսու կերպիւ՝ կարեն ունել զայնքան երկրագործքն և կոմիս Ուրեան է հայրն վարժել զորդի իւր՝ ներ յայսմիկ բարերք արհեստ. և ի հատակի առաւել մտադիր՝ մանկութեան նորա՝ ջանայ ուսուցանել նմա զգործածութիւն երկ՝ և առաւանց։ Երբ ոչ նմա նա և՝ արհամարհ ել զալիճածութիւն ։ Երբ այսպէս երթայ բանութեան և ստիպանոց՝ հնազանդէն մտրիկք վասն վարձառութեան, և վասն բարերք կարդադ-

թուլեան. Քանզի միայնակ իշխանութիւնն՝ ոչ ինչ լաւ առնէ երբէք. և լոկ հնազանդութիւնն սարկայ՝ ոչ է բաւական. Պ.յլ պարտ է առանալ զխրատ՝ և շահեցուցանել մարդկանց զօգուտ իւրեանց, ներքոյ յորում հաճեցեալ լինի ծառայեցուցանել զնոսա հանճարեղաբարձ իւրեանց։

Ահա այսց բանից՝ տարակ զիս Նաբոպալ ի ցուցանել զհամայն ըշ- տամարանս ծովահանդիսից. և զամ՝ գործիս և զնիւթս՝ որք պաշտին ի պէտս կառուցման նաւուց. Հարցանէի զամ՝ յատկութիւնս՝ միւնչև ցը- փոքունս իրաց, և գրէի զայն ամ՝ զոր ուսանէի, յերկիւղ, զի մի մոռա- ցայց պարագայ ինչ օգտաբեր։

Ասաց ընտրուամ Նաբոպալ ձանաչէր զՊիկմալիօն՝ և սիրէր զիս, ան- հանդուրժ սպասէր ջնմանն իմոյ, երթնչելով զի մի գուցէ լինիցէ յայտնեց եալ ի լրտեսաց ալբիպին, որք տիւ և գիշեր շրջէին քաղ ամ քաղաքն։ Եթէ մինչ զտագնապ հոգ հնազդտաբար ի տեսութիւն նաճահանդ տին, և ի հարցաքննութիւն ընդ ոմանց վաճառականաց։ Տեսաք ժամանել զոր ծանկալե միոյ՝ Փիկմալիօնի, որ ասէր ցը Նաբոպալ. տեղւկացեալ ալբիպին ի ինաճապետէ միոյ՝ եկիլցի ընդ ձեզ Յեդիպտոսէ, Եթէ ունիս բնդիր քեզ ոմն՝ որ անցանել ըբր Ալպրացի. կամ ալբիպ՝ զի իչ տրվելեալ, և գե- տասցէ հաճատեալ եմ յորմէ երկիւղ իչէ. ապա Եթէ ոչ՝ պատասխանեա- ցես նմա դիտով քով Նշպանիէ բռպչի եկ ես տակաւ ինչ հետի ի ինա- յուններ. առ ի ալբիբանկատել առաջել և ո՛ եմոտաց՝ զափաիկպուեթիւն նաճոս միոյ՝ զոր Ֆիլիպպիկ հնարեալ էին ի կառուցման նորա՝ քոր ինորդ։

Ոչ ասէին Եթէ՝ պատճառաջ սոյնոյ չափակցութեան՝ ընթանայր առա- գաստիճ՝ այնքան առաջիկ արագ քան զամենեսին, որ ամենևին ոչ երբէք ահասանելոյ է յայսմիկ նաճահանգստի. որոյ ընդ կաղդուլչին հայացքնին լինելի վասն չափակցութեան՝ որ յօրինեալն էր։

Նաբոպալ ահաբեկեալ լի երկիւղիճ՝ պատասխանէ. գնացից որոնել զնշդեհն՝ որ է ի Աիպրոս կղզւոյն՝ Եսկ ի լինիլ անհետ գործակալին, արշաճ եաց դէպ յիս՝ առ ի զնկուցանել զխոհեղն՝ յորում էի. Հայժ կանխա- սիկս նախատեսեալ էի ես՝ ասէ ցիս, սիրելի իմ Թէլամաք. ահա կորու- ռեալք եմք։ Ձհագաճորն որ վասն անհաճատարմութեան իւրոյ՝ տանջի տիճ և գիշեր գոլով երկրացեալ Եթէ չիցես դու ի կղզւոյն Աիպրոսի, հրամայ- եաց, զի իչես յարդեբանս. և սպասնալ ինս տպանանել, Եթէ ոչ յանձնեցից զքեզ ի ձեռս իւր։ Օ՞ի՞նչ արասցուք մեք ոմ՞ Ընդ. հնարկեսկք մեզ զի- մնատուեթիւն, զի կարասցուք վերծանիլ յայսմանէ հոգսահնէ։ Հարկ է ուրեմն՝ ոմ Թէլամաք. զի տարայց զքեզ ի պրպտան Փիկմալիօնի, պրն- տեայ զուս լինիլ քոյ Աիպրացի. որպէս քանդակագործի միոյ՝ ի քաղաքէն Ամաթունտէ. (ը) և ես վկայեցից Եթէ ճանաչեմ յատաջմանէ զհայր քոյ- գաչկ սպառ՝ Եթարց մանրամասնաբար քննութեան Եթողուցու զքեզ երթալ զի ոչ ինչ միջոց ոչ տեսանեմ փրկել զկեանս քոյ և իմ։

Պատասխանեցի նմա, Եթէ կրնչիլ ապիջանիկ միոյ՝ զոր նախա- սահմանութեամբ կամ կորուսանել Ալեամ մեռանիլ ոմ՝ Նաբոպալ, և յոյժ պարտաւոր եմ քեզ՝ վասն ձգնելոյս նաև զքեզ՝ ի ճանապարհ ոչ- խմ

(ը) Ամաթունտէ. յոմ Ամաթուս, հնագոյն տոլտոս էզ ղոյն Աիպրոսի. Աիպրիոտ պոան՝ ի ներքոյ եշանուածեան ծովուրցոյ. ընկն 1750. Նոռոյ էրկրին։

քեմ. ոչ դիտեմ ասել. Օ՜ի ոչ եղէ ամենևին Ալպրագի՝ և ոչ ևս կարծեմ ասել լեալ. Ինձ տեսանեն զուղղութիւն իմ, և նոցա է պահպանել զգեհանս իմ՝ կարողութեամբ իւրեանց եթէ կամին, և ոչ կամիմ ընտրել փրկել առութեամբ իմիք։

Այն Ալպրագ ամենևին անմեղ էին է սուտս պատ. Ոչ Թէլեմաք, ածք ևս ոչ կարեն դատապարտել. զի ոչ առնէ ուժք չար ինչ պղ փըր կէ զիեռնս երկուց անմեղաց. և ոչ խարէ զիագաւորն. պղ մնասանդ եթէ արգելու վնաս յառնելոյ զմեծ չարիս. Յայսմիկ յոյժ չափաղանց առնեա դու զսէր առաքինութեան՝ և զբերկիւղ լուծման օրինաց։

Խաճական է՝ ասեմ ճշմ, ստոյն լինիլ սուտ, առ՝ի ոչ լինել արժան առն միոյ՝ որ խօսի՝ ինքնկայութեան ածց, ըստորում պատ է բոլորն ձշմարտութեան։ Ընդհանր որ պղպղէ զձշմարտութիւն. մեղանչէ ածց, և խաբէպղէ զինքն. քանզի խօսի ընդդէմ իսկական խղճի մտաց իւրոց։ Ուստ լիր ոմք Ալպրագ յառաջադրելոյ ինձ զպղն՝ որ անպատեհ քեզ և ինձ, Օ՜ի եթէ ածք զմածք են՝ ի միջ բարբոք դիտեն փրկել զմեզ։ Իսկ եթէ կամին թողուլ զմեզ կորնչել. եղիցուք մնահոմամբ՝ զոհ ձշմարտութեան, և թողցուք մարդկանց ապադրելոյ օրինակ նախադասելոյ զձշմարտութիւն ա ռանց բծի՝ ի միոյ երկար կենաց. զի ահա կեանք իմ ոչ է, եթէ ոչ՝ յոյժ երկար գոլով պատկառ ապերջանիկ։ Վասն զոյ է միայն ոմ սիրելի իմ Ալպրագ. որոյ վասն տուրքի սիրտ իմ։ ահ, պարտ էր ուրեմն՝ որ բարեկամութիւն քոյ՝ վասն ապերջանիկ օտարականի միոյ՝ լինիլ քեզ պատկառ վտանգաբեր։

Ի ճիշ մեր պատկառ երկար ժամ՝ ինձեր սղնապարտ ձգմանդ, տեսաք վերջապէս ժամանել առն միոյ՝ որ յրշատապանաց էր իրք ընդհատել. որ գոլով ևս պղ իմն գործակալ Թագաւորին՝ զպղ՝ի կողմանէ Ալեթարպէ. Վինս պատ էր զեղեցիկ որպէս ածուհի մի, որ պատկանէր ընդ գեղեցկութիւնն մարմնոյ՝ զգեստ ամ ևս՝ որ բան մնաց։ Ընդ սա մարդ երկոյ՝ զուարճաբար՝ և արագընթաց։ Ընդ և ընդ քաղցրադէմ պատրողութեան՝ ունէր նաև որպէս յուշիկապարիկ սիրտ մի մնգու թ՝ և լի ամ չարութեամբ. Բայց դիտէր պատրաստակել զնենգաւոր՝ և խորամանկ դիտաւորութիւն իւր՝ խորին իմն դարանակալութեամբ։ Պատգեալ էր սա զսիրտ Փիլիմաքոսի վասն իւրոց գեղեցկութեան՝ երբեմնոյ թեան՝ և վասն քաղցրութեան ձայնի, և համաձայնութեան քնարի իւրոյ. Փիլիմաքոս հուսացեալ յաղագս զօրեղ սիրոյ՝ որ առ նա, արձակեալ էր զինօվքս թագուհի զամուսին իւր։ Ընդ ոչ մնացեալ էր ինչ եթէ ոչ՝ ի հաճել զամբարտաւանն ախտակրութիւնս Ալեթարպէի։ Որոյ ախտ սիրոյ՝ ոչ էր ինքեան յաչէտ պակաս քաշճաւութիւն՝ քան զանկարգ ագահութիւն իւր։ Բայց որքան յաչէտ կիրս ունէր սա՝ ինձեմ, այնքան յաչէտ արհամարհանս՝ և տհաճութիւնս ունէր նա իսմա, բայց գադէր նա զիւր խոհական զգայմունս՝ ի Փիլիմաքոսի, և յուշացնէր եթէ ոչ կամէր ապրել, եթէ ոչ՝ վասն նորա, եթէ ինչն իսկ ժամու՝ և յամ կիսոջ, ոչ կարէր տանել։

Ընդ անդ՝ ի Սիթիք երբեմնաւորդ մի Խեւացի՝ անուանեալ Մալաշն, հիանալի իմն գեղեցկութեամբ, բայց հեղգ լգալարդ՝ և քնկոմեալ՝ ի հեշտութիւնս, որ ոչ մնացեալ ինչ, եթէ ոչ՝ վերապահել զպատկութիւնն մարմնոյ, սանտրել զգանգուռս հերս՝ պէծիւել՝ ի վերայ երիկանց իւրոց, և անուշաբուրիլ ծխանելոք՝ օծմամբ անուշահոտ իւղոց, տալով գեղեցիկ հեր

կերպս՝ զդեստուց իւրոց. և վերջապէս՝ ոչ յայլ ինչ պարապէր, եթէ ոչ՝ եղանակել զսէր, ընդ համաձայնեալ քնարի իւրոց։

Այսպարիսի տեսեալ գնաց սիրահարեալ անկանի՛ ի զօրեղ կիրս, իսկ նա արհամարհէր զնա. քանզի և ինքն սիրահարեալ էր այլում՝ կնոջ. և մանաւանդ թէ երկնչէր ենթանկանիլ յօրինակի անդուլ յաչառկոտութեան Փիլմաղիոնի։ Այսպարիսի զգացեալ զարհամարհիլ իւր՝ յաստիճան զայրացեալ ուժգնապէս, և՛ ինքը յուսահատութեան իւրում՝ խորհի փոխանակել զԱղաշն՝ ընդ օտարականին՝ զոր արքայ որոնէր, որպէս զանս ասացաք եթէ եկեալ էր ընդ Նարպալի։ Ի երջանիկս հաւատացեալ Փիլիմաղիոնի՝ ստանալով զամենայնին որք կարէին խաբել զնա։ Բայց ոչ սիրելոցն զարս առաքինիս, եւոչ և պահել ընաւ զնազանիլ. և ոչ էր շրջապատեալ, եթէ ոչ յարանց չահասիրաց՝ և չարաշնարհից՝ պատրաստից՛ ի հնաւել իւր աննշոյլ և արիւնահեղ հրամանաց իւրոց։ Որք սոյնպիսիք երկուցեալ յերեսաց Այսպարիսի՝ ձեռնտու լինէին նմա՛ ի խաբել զարքային, յերկիւղ դի՛ ի պարտուցանիել զամբարտաւանն կինս զոյս, զոր ունէր բոլոր հաւատմունս Փիլիմաղիոնի Ազգ և Մաղաշն՝ եթէ և ձանձրացեալ էր կրեփայլի՛ ի բոլոր քա շաքացոյց, էանց փոխանակ օտարականն երեսաստարդին՝ զոր բերեալ էր Նարպալ յԱդիլտոսէ, և եղաւ՛ ի բանակ։

Երկնչէր Այսպարիսի՝ եթէ Նարպալ գուցէ գնացեալ խօսիցի ընդ արքային և յայտնեսցի դաւճանութիւն իւր, յղեաց փութանակի զնոյն գործակալն առ Նարպալ՝ ասել ցնա։ Այսպարիսի պատուիրէ քեզ. ոչ յայտնել արքային զոր լինել նշդեհիր քոյ. և ոչ խնդրէ՛ ի քէն ինչ, եթէ ոչ լուռ. և նա բար ենր պիտի զնանակին համձեցուցանելոյ զարքային. ուրմէն ջանալ գուռ բառնալ՛ ինաւ ընդ Վիպրացւոյ զօտարական երիտասարդն՝ զոր բերէր յԱդիլտոսէ, մինչ դի ոչ էս քնաւ տեսեալ՛ ի քաղաքիս։ Երբոր եղև Նարպալ՛ ի կարել ապատ փրկել զնեան իւր և իմ՝, խոստացաւ նմա լաւել։ Ձանձրալ գործակալին յուսոյ իւր զայն՝ զոր խնդրէր, զարձաւ անդրէն առ զՀաշիճ Այսպարիսի։

Նարպալ և ես աքանչացաք՛ ի բարերարութիւն ածց, որք վարձառեալ զանգղուն՝ կանուխն հոգ իմն դնեն առ այնսոսիկ, որք վտ առ աքինաւեն իշ խեղճ գնել զանձինս՝ ի մահ։ Օ արհուրելոյ նկատ աք՛ ի ձեռաչաւոր մի որ տանել ե գինքն յաւար ազահուե, և անհամառ հնշտուե, և ասէաք ինքնին այն՝ որ երկնչի այնքան հոգալարձու՝ ի խաբեցնալ լինելոյ, արժանի է լի նելոյ, և է միշտ, խաբեցնել լրբ գռեհկաբար՝ որ ոչ հաւատայ նաւաստնց բար ևաց՝ յանձնեցնել ե առ չարաձիկս, և նա միայն է որ ոչ պիտի ձեռ ի՛ նչ գոր ծի։ Հայեաց՛ ի Փիլիմաղիոն՝ եղել խաղալիկ լրբացել կնոջ միոյ։ Բայց այսու ամենայնիւ ածք՝ իւրոց ածին զառուե չարաց՝ առ՛ ի վերկիլ զարքիս, որք բարբոք սիրեն կորուսանել զկնան՝ քան թէ առել։

Ինչպէս ժամուե տեսանիպք զի հոդմանք փոխոխակք վերադառնային յայրոգակ ծաւուցն Վիպրացւոց՝ ածք բացայայտեն, ազատակաց Նարպալ՝ ոմ սիրելի իմ ի՛ ձեռամբք, զկամն իւրենց՝ ի փրկել զքեզ Փախիր յանդուել յերկրէս յայսմանէ անխնայ։ Երանի այնոցիկ՝ որք կարեն հետևել քեզ մինչև ց եղերս անծանօթս։ Երանի այնորիկ՝ որ կարէ ապրիլ՝ և մեռանիլ ընդ քեզ։ Այլ անդուլ նախասահմանեալ մի՝ արդիւլ զիս՝ ի սոյն թշուառ հայ ընեուոլ. և պատատ է ինձ տանջիլ ընդ սմա։ Արիւնի է գուցէ հարկ լինի ինձ՝ թա ղիլ ընդ աւերմանն որ։ բայց ոչ ինչ է ինձ փոյթ՝ միայն թէ տեսցեմ միշտ զձըղ մարիան, և սիրտ իմ՝ ոչ զայլ ինչ սիրէ, եթէ ոչ՝ զուղղուե։ Այ՛ դոյ ոմ սիրե

զի իմ Յովհաննէս, աղաչեմ ձեզ. զի առաջնորդեսցեն քեզ՝ ոտիւք ձիոյ եւ շնորհեսցեն քեզ՝ զառաւել պատուականն քան զամ պարգեւս՝ որ ձուա առաքինութիւն առանց բծի մինչեւ ցմահ։ Այդ լեր և վերադարձիր յԵղիա։ Ախթարեայ զփնեղոփէ, և ազատեաւ ինձ ի չանդուգն սերահարէդ իւրոց։ Ընդ քոյ կալցեն տեսանել՝ և ձեռք քոյ կարասցեն ընդգրկել զիմաստունն Յուլիս, և նա զոյգ զքեզ որդի մի՝ համանման իմաստուն իւրոյ։ Բայց ի բարեկենդանութեան քում՝ յիշեսցես զապերջանիկն Նարսէս. և մի հատցիս քնաւ ի սիրելոյ ինէն։

Յորժամ եղերեաց ձա զբանս զայսոսիկ՝ հեղուն ձա զարտօսր իմ ի թոյլ պատասխանատուութեան. զի խոր հառաչմունք իմ արգելուին զիս ի խօսել։ Փաթեցաք միմեանց լռութեամբ՝ և տարեալ զիս մինչեւ ցնաւն՝ ձայն ինքն յերկիր։ Յոր յորժամ եղ նաւն անաի՝ անգադար հայեաք միմ՝ ետանց՝ ոլքան և կարացաք տեսանել զմիմեանս։

Վերջ Երկրորդ Գրքոյ։

Ն Ի Ւ Թ

ՀՈՐԻՈՐԴ ԳԻՐՔ ՑՈՒՑ

Պատմեալ հայրապետ ազգիս Յովհաննէս՝ սա ի պատմա հանգիպեալ։ Ասէր ցանկալ տանել զնա ի Թադոսի՝ վասն լինելոյն ընդ պատերհմանց իւրոց. և ըստորոտ ուրեք տեսեալ՝ իջուցեալ զնա ի Թադոս՝ վասն պատճառի զոր ի ներքուստ ասացաք։ Եւ ի Թադոս ի Կիլիկիա, յորում տեղւոջ ասէին Ս. Կիրակոսի մենաստան քաղաքէն այնորիկ՝ զոր Ս. Կիրակոս պատպատեալ։ Զոր ինչ պատահեալ ընդ Կիրակոս՝ որ ասաց պատրեալ սրինգէր զնա ի Կիլիկիա, ի ներքինուհիէ՝ մերձ ի ծո ետղոտասանեալ էր զնամն՝ երբ նոյն ինչ ոչ էրկեր իսաւալբեալ ընդ ին, ըստորոտ Կիլիկիոյ գեղոյ ասրեալ էին ազատուցուցանել ի բռնել զնամն։ Ի ժամանել իւր ի դղեակն՝ առնոյ յոյժ ըստ օրինակի՝ առաքել տուն ի ժողովարան. քանզի Ընտիր ասէր՝ որոյ Ս. Կիրակոս քուէր գերել, գասանելով յոյժամ ի դղեակն գնանայ ընդ սոյն երբեմն Յունաց. և ասրեալ զնամ ի նոսա ի ներս իւր՝ ուղղորդ ի Կիլիկիա։ Եւ յայսմիկ ժամանակս հրամայէ ինքն զգեցեալ պատրան Ընդքինքերէն՝ լքեալ զնամ իւր չերքուց ծովային ձկոյ։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԼԱՄԱՔԻ

Գլուխ Առաջին.

Պալիփսո մինչև ցայս վայր դոլով անշարժ՝ և իբր յափշտակեալ յախորժանաց ունկնդրութեան՝ անցեալ Թլեմաքի, հատեալ զբան նորա առ ի տալ նմա հանդիստ ինչ, ժամ ի ժամ ցնա՝ զի դնայցէ առ ի ձայնակել զքաղցրութիւն քնոյ՝ վճիռ այնքան աշխատանաց։ Ոչնամ ոչ ինչ երկիւղ ունէին առ. զի ամ ինչ արուհետուր է վասն քոյ. առաքելոյ քեզ ուրեմն՝ ի կատարեալ ուրախութիւն. Ձաշակեա զհատգութիւն և զայլ ամ պարգեաս ածց, որովք վինիս լցեալ՝ ի վաղիւն յորժամ արշալոյսն՝ ընդ շառաւղն ձառագայթիդ իւրոց՝ վերստին բանայ զոսկեզօծ դրունս սքանչելագործ, և վազեսջ արեգական՝ եղանելով յաւեալ ծովու՝ տարաժեալ սփռուն զբոցս տաճկական, առ ի վանել առաջի իւրեանց զնամ աստեղս երկնից. վերստին ասացուք միմեանս զպատմութիւն ձախորդութեանց քոց. Ընդարձակ հայր քոյ ամենեն ինչ ոչ է համանմանեալ ոչ խնամատութեան՝ և ոչ վատահութեան քոյ. ոչ և Աքիլլէ՝ (ա) յաղթօղն Հէքթօրի, և ոչ Թլեմէ՝ (բ) որ դարձաւ ի դժոխոց. Նաև ոչ և ամեն Այաքս (գ) որ մարտիւք գերկիրք՝ յոյնքանեաց այլանդակաց։

Խաղամ զի խոր և քաղցր քուն մի՝ համառօտ սպեք քեզ զայս գիշեր։ Այլ աճապ. զի վինիցէ երկար վասն իմ. ո՛հ, որքան անազան թոռէ ինձ վերատեսանել զքեզ, լսել քեզ. և տալ վերակրկնել զայն՝ զորս գիտեմ ես ահա։ Վճռա սիրելի իմ Թլեմաք՝ ընդ խնամանոյն Անթեմոլի զոր

(ա) Աքիլլէս որդի Փելէի թագաւորի Թեսալիոյ և Թետիդի, զեռաբէ Աերբէ. ոտանեաւ եղեալ՝ ի Փոյթ եղբօրէ Հէրմէօրէ՝ ի տաճարին Աքօլլոնի՝ զինչ ամատանաւոյ ընդ Փօլիքսենի զոռերք Փրիամի.

(բ) Թլեմէ. որդի Հրմէ թագաւորի Հերակլեայոց. էջ՝ ի ջնոյս ազգահանել անուն վիրօսերիներ. եաղ պատերազմել եղեալ՝ ի շրջեայս հերոսաւոր Փլեգրեանն, և ետաց անդ, զինչ էին Հերկիւլէ տալոյել զնա.

(գ) Աքիտոփոմ Հերկիւլէս. որդի Ժոռոպիներէ և Աքմենէի, ծնող Սիքիերիների, որ նահանջեցեալ՝ ի Ժոռոնէի՝ եկեալ սոտոպոլիս քեզմոց պլանոյ գիւղանաց. որոց յաղիեաց ածինք։

զոր ձեզ շնորհեալ են քեզ։ Կենա՛ ինձն խորհիլ յայր, ուր եմ ինչ պատրաստեցեալ են վասն հանդստութեան քոյ։ Ազաչեմ զԱրարիչ, զի ցօղեսցէ զնւր առաւել քաղցը հանդստութիւն ի ճաշակեցեալ յարտաւնունս քոյ։ և արասցէ հոսիլ զոլորշի ինն ձայնին՝ ի բոլոր աշխատակիցք յանդամոց քոց։ և յղեսցէ քունս թեթև՝ շրջապատեալ շուրջ զքեզ՝ խաբելով զդժպրութիւնս քոյ՝ առաւել ախորժ երեւակայութեամբ. վասն լոյ հեռի՛ ի քէն զայն եմ՝ որք կարեն զարթուցանել զքեզ յառաջ քան զժամանակն։

Ի ճուհին առաքն ինքին զԱրխելամաք յայրն՝ զառեալ յայնմանէ յոքում ինքն բնակիւր. որ թէպետ էր հասարակ բայց հաճելի։ Ազբիւր մի գեղեցիկ ըղեսիր՝ ի միոյ յանկիւնէ՝ որոյ քաղցը կարկաչահոս ըղհոսումն հրաւիրէր՝ ի քուն։ Յաւէրժահաղստութիւնք պատրաստեալ էին զերկու խըշտիս՝ ի կակուղ խոտոյ։ Որոց վերայ ունէին առաքեալ զերկուս մեծամեծ մեքենս՝ միոն առիւծոյ՝ զոր Արխելամաքն, և միւսն արջոյ՝ զոր Ինդեօքն։

Ասէ քան թողոյ այսց իւրեանց փակիլ՝ ի քնոյ՝ Ինդեօք խօսեցաւ ընդ Արխելամաք։ Խորժանք՝ ի վիպել զանցս քոյ՝ անդրանցուցն զքեզ սահմանաւ, բերկրեցուցեր զմեծուհին պատմելով զվանդս յորոց քաջութեան և խելամտութեան քոյ զերծուցին զքեզ։ Որուվք ոչ ինչ արարեր, եթէ ոչ՝ առաւել ևս բորբոքել զսիրտ նորա՝ և պատրաստել քեզ յաչէ նմին վտանգ որպիսեաւորս։ Օ՜ ինչ յուսաս դու, թողուն նա քեզ յայսմ հետէ երանել՝ ի կղզւոյ իւրմէ՝ բաւարեալ կախարդեցեր զնա վիպելով զպատահմանց քոց։ Այր ունայն փառասիրութեան միոյ՝ արար քեզ խօսել բարձ խոհեմութեան։ Վտաւեցեալ երդնա վիպել զքեզ պատմութիւն Ցուլիսէսի, և խելամուտ առնել զնախատահմանութենէ նորին, բայց՝ գոհաւ միջոցս երկար խօսիլ՝ քարձ առելոյ ինչ դբաւեաց զքեզ՝ ի պատմել զայն եմ, որոց բաղձայր դիտել։ Աչաւասիկ արուեստ պատրելոյ սիրահար կանանց։ Մինչև ցի՞նչ ելեալ այս ամի Արխելամաք, զի իցես դու լաւագոյն խոհեմ առ՝ ի ոչ խօսիլ քնաւ վասն սէն պարծանաց։ և լինելոյս լուռ առ այնս առն նախն՝ որք յաւելուն զպատիւս քոյ, յորժամ ոչ ինչ օգտիս յասելն զնոսա։ Այլ ապշին խնամատութեան քոյ՝ ի հասակի միւս, որում ներելի է պակասութիւն, խակ ոչ կարեմ ներել քեզ քնաւ, զի ես միայն եմ՝ որ ձանաչեմ զքեզ և բաւական սիրեմ առ՝ ի վերկացանել զնմ սպառնալս քոյ։ Ա՜հ, որքան հեռի ես տակաւին յիմնատութենէն հօր քոյ։

Օ՜ ինչ ուրեմն պատասխանեաց Արխելամաք, կարի՞ք բաց ասել Ցուլիսէսի՝ ի վիպել զպատահմունս իմ։ Ա՛չ վերակրկնեաց Ինդեօք, պատկան էր պատմել բայց ոչ պարտ էիր ասել ինչ, եթէ ոչ զայն՝ որ կարէր տալ նմա դուէն։ Արդեօք ասել էի՝ երբեմն էիր տատանել, երբեմն գերի՝ ի Աիսիլեայ, տպա յԱրդիպատս, և բաւական էր այս. և համայն մնայեալքն՝ ոչ ինչ օգուտ, եթէ ոչ՝ յաւելուլ զերիւնս, որք տոչորեն ահա զսիրտ նորա։ Ձանց լեալ այդ, զի կարիցես դու պահել զքոյդ։

Արդ զի՞նչ ուրեմն արարիր պժիմ՝ շարայարեաց Արխելամաք՝ մերմ քաղցը ձայնիւ։ Ա՛չ և ես ժամանակ՝ վերակրկնեաց Ինդեօք, գաղել՝ ի նմանէ զայն՝ որ մնացել է՝ ի պատհմանց քոց։ զի գիտէ նա բաւական չիտալ՝ ի վերայ այնց՝ զորս տակաւին ոչ գիտէ։ Ոչ վերատահել քոյ ոչ ինչ օգտէ այսուհետև, եթէ ոչ՝ ի բարկութիւն շարժել զնա։ Ի բացս ուրեմն՝ ի վաղիւն պատմել նմա զայն եմ՝ զոր ձեզ շնորհնչին քեզ յարդիւնս քոյ

քոյ. Ձէ ուսիր յայլում նոճազի խօսիլ առաւել խոհեմաբար գայն ոմ՝ որ կարէ առանել քեզ դրաւառու. Մեկլամանք ընկալեալ սիրով սոյնա- տարաս բարի խրատս և ննջեցին համանգամանին։

Փաւեապէս՝ մինչ արեգական սիրահար գառաչներըորդ Ձառագայթ- իւր ի վերոյ ևրկրէ, լուծել Աչնեծօրի զձայն Ճուհուդին՝ որ խօհը ընդ Յա- հերժահարսիոյ՝ ներ անտառին, զարթոյց զՄեկլամանք. ժամ ի ասէ յայ- ծիլ քնոյ. դնասցուք վերադարձուք առ Ֆալիսիաս. քայց մի՛ հաճատայ- ցես քաղցրակերձ բանից նորա, և մի բացցես բնաւ զսիրտ քոյ. Երկիր ի ծիւնոյ առատաւոր գովէ սպից նորա. Յերկնական աՀուր բարձրացոյց ըզ- քեզ գեր քան զիմաստուն հայր քոյ. քան զանդաղելն Ֆշիլլ քան ըզ- հարճաՀաճոյն Մեկլ, և քան զքաջն Ֆէրիւէլ, որ եղև անմահ. Ո գայիր արդեօք ծէ որքան խորամանկաբարբ էին դրաւառս այսոքիկ. հաճատաս դու այնց զոր ասէր. Վիտեայ, զի նա ինքն ևս ոչ հաճատայ, և ոչ գովէ, ծէ ոչ՝ զի ձանչէ զքեզ սիրալ՝ և բարեկան ունայն՝ առ ի ծեղուլ ըզ- քեզ խաբել ի գովեստից՝ անչափակցական քոյին գործառութեանց։

Յետ այսց բանից՝ դնացին ի տեղին՝ ուր Աչնուհին սպասէր նոցա, խնդաց ի տեսանելն զնոսա, և Ջանայր սբօղել ի ներքոյ ևրևելն հրճուանաց միոյ՝ զերկիւղն և զամբոխումնս, որք վրդովել աղմկէին զսիրտ իւր. քան- զի նախատեսել գուշակէր ծէ՝ Մեկլամանք առաջնորդեալ ի Աչնեծօրի փախուցանիլոյն օրպէս զՅուլիս Փաւեա (ասէ) ոմի սիրելի իմ Մե- կլամանք՝ հանգուցանել զհետաքննութիւն իմ՝ Մուէր ինձ ընդ բոլոր գե- ղեցիկ տեսանել զչուճուն քոյ ի Ֆինենսանց՝ և որոնել զնոր լաղդ իմն ի Վիպրոս։ Այս մեզ ուրեմն՝ որպէս եղև նայն ձանապարհորդութիւն, և ոչ կորուսցուք զոնչ բոպէ մի. յայնժամ նոսան ի վերայ խոտոց՝ սերմանել ի մանուշակաց, ընդ հովանեաւ խիտ անտառի միոյ։

Քաւիկս ոչ կարէր արդիլել յոգկանելոյ անհատութեամբ՝ զնանեա- կութ և զսիրահար հայեցս իւր ի վերոյ Մեկլամանքի, և տեսանել ծարց բարեկեցեան, զոր Աչնեծօր նկատէր մինչև յփորը շարժմունս աչաց նորա, Յայսմիկ կիսի բոյոր Յաւերժահարսուհք մեծ իմն լռութեամբ կանխել յուսկնդրութիւն՝ բոլորին զինքեանս իրրև նորաշուխն ագեղձաձև յանդիման նորա առ ի բաշխոր տեսանել. և լսել, որոց աչք խուռն բազ մակասաց անձեռքն անկեալ էր ի վերոյ նորա։

Մեկլամանք խոնարհեալ գաչս յաւէտ շնորհալի ամենիմաստութեամբ՝ վերակրկնեաց զկարգ պատմութեան իւրոյ այսպէս. Հազիւ ծէ քաղցր փչուն յաջողակ հողմոյ լցուցեալ էր զառագաստս մեր, երկիրն Փէնիսաց ևոյ անհետ լինէր յաչաց մերոց. Կոտանելով իմ ընդ Ակիլացիս՝ և ան- տեղեակ գոլով ծխից նոցին, յառաջադրեցի լուել և նկատեալ վերապա- հել զմեզ կերպ շարժմունս՝ և զկարգադրութիւն պարտութեանց նոցա, առ ի տանելոյ զհամառութիւն իւրեանց։ Ասացի ի ներ այնոյ լռութեան՝ բմբռնեալ եղէ ի քաղցր և ի զօրեղ քնոյ միոյ՝ և զպատկերանք իմ կապ- եալք և ծանրեալք գոլով՝ ձաշակէի խնդութիւն և հաղորդութիւն մի խո- րին, որք շրջապատեալք էին զսիրտ իմ։ Մուենցաւ ինձ յանկարծակի տե- սանել զԱՀնուս. (դ) որ պատահէր զամնայ՝ ներ Թռուցեալ կառաց իւ

(դ) Ա՛Հնուս. զոր Հնագոյնք ազգին Ա՛ճուհի սիրոյ. էր տո պատարագ Ժուպիթերի և Տիանոյի։ Իսկ ոչք ոտնին տապալուք ի՛ ձեռ՝ ի Փրիգիոյ ծովու։

իւրոյ՝ յԵրիսէ աղաչենակ։ Ասեն՝ ի գէմն իւր զնոյն պատճառս
վայր գերեզկուԹիւն, զնոյն զուարԹ երԹասարդուԹիւն, և զնոյն մեզմ
քաղցրուԹիւն՝ որք երեւէրք եղեն ՚ի նմանի յայնժամ, մինչ յերանելն ար
տաքս ՚ի փրկչէ ովկիանոս՝ խառնեցոյց նաև զաչս ինքեան ժուպիԹէրին
Ապեակ ի մեռեալ վայկենդ արագ իմն Թռուցմամբ մինչև ցիս. և խնդալով
եդեալ գձեռն ՚ի ԹիԹիկունս իմ՝ կոչեաց զիս յանուանէ արտաբերելով ըզ
բանս զայսոսիկ։ Ո՛վ Հոգի երիտասարդ, երԹաս մնանելդ ՚ի կայսերու
Թիւն իմ՝ և փուԹով ժամանել քոյ՝ ՚ի բարեբաստ կղզին այն՝ ուր ամ
հասանելիքնք խնդուԹիւնք՝ և խաղք նաեմականաց Ծնանելոն ՚ի ներքոյ
քոյիկ իմոց. ծխնայես անդ զիսունիս ՚ի վերայ սեղանոյ իմոյ։ Ընկղմեցից
զքեզ անդ ՚ի գիտս մի վեհագոյն ախորժանաց. բայց զսիրտ քոյս յաւէտ
քաղցր սիրելութիւն. և հայեաց ՚ի քեզ բարձրք, առ ՚ի ոչ ընդ գիմաշ
նալ առաւել կարող Ջուտէյոն որ կամի ընծայել զքեզ ընծայիկ։

Ընդ ՚Ինդին ժամիւ առանձին նաև մնաւէին Ռուֆինոս (ե) որ բաղձե
լով զիջորդիկ Թէս իւր ԹաղԹէր չուրջ զմարդն։ Իսկ ԹԷ և որքան ունել
ցեր գերեզկուԹիւնս և մանկական զուարճալի տրամուածս ՚ի մտաստղ զիմ
իւր, սակայն ունէր նաև՝ ոչ վհատ տիպ բոյսախոյզուԹիւն յայս իւր.
որ աշացուցանէր զիս՝ Ասլէյոլ յիս ծիծաղէր, քանզի ծիծաղք իւր լի էին
չարուԹեամբ՝ ՚ենդուԹեամբ՝ և անգԹուԹեամբ։ Ընտանեաբար յոյսիկոյ
կապարձէ իւրմէ՝ զմի յառաւել սրտալ նետիչ իւրոյ՝ և լարեալ զաղեղն
էր ահա ՚ի մէկ յիս։ Ձորժամ յանկարծ երեւեցաւ Ալենկիմ ՚ի ծած
կել գիս Ջիւիա վաշխասէ իւրոյ։ զնէր ոտինոյ Ջուտէյոյ ոչ ունէին
բնաւ զնոյն փափաքելի գերեզկուԹիւն և զնոյն սիրտ սիրահարուԹի
զոր տեսանել էր ՚ի գնդին՝ և ՚ի դէմս Ալենկիմ։ Այլ ներչնաբար ունէր
սա գերեզկուԹիւն մի պարզ՝ հանդիպ՝ հանդարտ՝ արի, ազնիւ, և վսեմամիտ։
Ռուֆինոս՝ ոչ կարէր զոլ մեզ ՚ի վաշխանն անհամ յերկիր։
Ասաւ Ռուֆինոս զարգացեալ հատուածոյ դատնապետս և հարուած յանկարծ
՚ի տեսանել զինքն յարձակեալ Հեռի՝ ասաւ՝ գոչեալ Ալենկիմ, հեռի
ասի ՚ձ՝ յանդգնեալ մանուկ. ոչ յարձակեալ դու զնաւ, եԹէ ոչ՝ զոյիս
հեղգս՝ և պղերգս, որք սիրէիր զամենայն հեշտուԹիւնս առաւել քան
զիմաստուԹիւն՝ զառաքինուԹիւն և զվեհս։ Ի՛նչ ասացեր ՚ի ներքս ոսկեայ
սիրոյն Թագաւոր, և Ի՛նչպէս մի յառաջագոյն զեղ Ցոլիմպէ ՚ի յերկինս
Ծնանելիք յերկար ժամս զկատ իւր ընդ երկուց տարաձնոց՝ ՚ի ներ ոսկեայ
և կապարատակեալ սրտից՝ մինչև ցանդրանուԹիւնդ։ Ըստ ՚ի խոնարհեցու
ցանել զաչս իմ յերկիր՝ ոչ էս տեսի զ Ալենկիմ։

Ծունկեցաւ ինձ յայնժամ անդրադարձել ՚ի զարտեղ մի, այնքան վայե
լուչ՝ որքան նկարին զգաչան Ջիւիանոց։ Ասէ ցանկալի ո Ալենկիմ՝ ոչ
տեսեր զիս փախիր յանդգնեալ յերկրէս, ժամանակաւորեալ ՚ի Կղզիս այս,
ուր ոչ ինչ զարգանայ, եԹէ ոչ՝ վայելչատեսուԹիւն առաւել վսեմ
առաքինուԹեան պարտ ՚ի ատս զոլոլ։ և ոչ կարէ փրկիլ, եԹէ ոչ՝

փախս

(ե) Ռուֆինոս անդրադարձաւ հետագայութեամբ ՚ի նորոյ պատմութ փնտրելոյն և
ընդհատեալ մնացեալ մեզ ընդ ընթերցիդ մեր։ Ի վախճան ուրեք Կղզոյն ի
վերջաբանին, ասելիք պիտի ի լսելոյ ՚ի ի յետոյ։ Ի վախճան ընդ ինքն ի
գնաց, հրամայեալ ետուրք ի ըստ ներքոյ ՚ի յանկարծութեան ընդ։

փախստեամբ. Իսկայն միանչ տեսի զնա կամիլ փարիլ զպարանոցսն, բայց՝ զգայի զի ոտք իմ ոչ կարէին շարժիլ, և ծունկք իմ սկսարսցիալք ոչ կարէին տանիլ զիս, և ձեռք իմ յրտախպէն ընդդրկել զՅԵՆԵՀ՝ որոնէ ին զատեհր մի ունայն՝ որ փախչիւք միշտ լինէն. Կ՚ես այսը անձկու- թեան զարթեալ ծանեայ, զի սպն խորհրդաբեր երազ՝ էր ազդուեն ինչ ածային, և զգացի յես լի վատահութիւն իմն ընդդէմ հեշտութեանց՝ և անհամառութիւն ընդդէմ իմոյ ինքեան, առ՚ի աբհամարհել զՀեղ կեանս Աստուածոյ. Այլ սպն՝ որ խոցեաց զսիրտ իմ՝ եղև, զոր հաճատա- յի թէ՝ ՅԵՆԵՀ կոչուսանել զնեանս իւր՝ և դոլով անցեալ ընդ ալիս Ալեաց, (գ) բնակէր երբեմնակաթար՝ ի բնակութիւնս սրդոյր Հուսց.

Սպն մեռանելութիւն ևս ինձ հնդուլ զառուս արտասուեաց. Հարցեալ եղև ինձ թէ վասն էր լայի, պատասխանեցի թէ՝ արտասուք յոյժ պատ- կանին ապերջանիկ օտարականի միոյ՝ որ ի ափառականն երերի ի ծարց անկա լուխեան վերատեսանելոյ զՀոդեւորն իւր. Նոյ մինչ բոլոր Աշխարհիք ապրին զինքեանս՝ ի խոհրաւ հրձուանս, և ի խրախարշք՝ ի շնամիք աշխատանաց՝ նոքա հնին՝ ի վերայ ի խոց իւրեանց. Աւաղ ողբնին պատիեալ՝ ի ծովկանց՝ Թո- ղոյր զդնկի, և ունէր՝ ի ձեռն մեծագոյն անօթ մի դինւոյ՝ որ էր զատաք կացուցեալ էր. Այս՝ և միւսքն ամ ամբռնեալ՝ ի ցասմանէ Պաքքոյի, յոր արբեցան ի ամ, երդեին՝ ի պատիւ Աստեւսի և Վեներիսմոնի զերդս՝ որք պատ հնին սատանիլ՝ ի լսելն ծորա ամենեքեան՝ այք սիրեն զատաքինութիւն

Յոր ինչ նորա այսպէս մեռացեալք էին զմտանգս ծովու, յանկար- ծահաս այն կոծութիւն ի պղտորեաց զերկին և զծով. Հողմունք չղթայս զեղծք մռնէին ցասմամբ նոցա առագաստից, և տաճ այնք քաղեին զկողս նաւուն՝ որք տանջէին ի նեքոյ նորա. Երբեմն ամբառնայք ի վերայ ու- ռուցեալ կոհակաց՝ և երբեմն ի ծոցիւր ի ծոմն առնոյր փախուստ ի նեղ քոց նաւուն. և դահավիժեալ ընդյատակ՝ տեսանէաք մերձ ստ մեզ զապա ահաժ՝ ընդդէմ որոց կատաղի այնք չախչախէին ահագին իմն ձայնիւ.

Յայնժամ ծանեայ փոքմառութեամբ զայն ամ զոր ի ՅԵՆԵՀ լսէիալ էի ասել բազմից, թէ որք իւրաքանչիւրք ընկղմելք ի հեշտութիւն՝ լքան- նին ի վատահութենէ ի ինեղութեան. Վասնզի համայն Աստուածք լայնն հնծեծանաք իբրև զկանայս, և ոչ լսէի ինչ, եթէ ոչ զաղիողորմ ազաղակս և սղբս ի վերոյ վայելուչ կենի, և զունայն խաւսմունս ածց, առնել նոցա զոհս, եթէ կարիցէին ազնմանք հասանիլ ի ինաւհանգիստն. Այ ոք էր որ վերապահիցէր արագութիւն մտաց՝ և ոչ ոք առ ի հրամայել եթէ որպէս պատրիցէին շարժել զառագաստս և զառասանս, և ոչ ոք ի հետևել հրա մանաց. Երբ եցաւ ինձ՝ եթէ պտրա էի փրկիլոյ զհանն իմ, փրկել նա և զայլոցն. Այլոյ ղղէին ի ձեռն, քանզի նաւուղին շփոթեալ ի դինւոյ՝ որպէս զմի ի Պաքքանէից՝ (դ) էր արտաքոյ կայսելե ի ձանապարհայ ըզ-

վանգ

(գ) Անիծս. ազգեալ ի սա սպս Հայոց յերկրին յԱրտաշիսոյ որոյ ջոտքն են ընձանալք և ցոտքս. որ խոյնի հետուսանի զնոսա որս ըմլնեն. Պոշնիսիոս յհաւելցուցեն եթէ սա է փեա՛ կամ լեռ ի ծրհոսյին որում էրզրնսան աչխ չերլինս՝ այնպես յորգնաեց, որս ոչ ևս նկատին ծառայելեր ծոցոյ նորա.

(դ) Պատմանէ. նէին կանայք ոմանք՝ զորս զսհերն Պատմոյն չերեց չերես ամ՝ ի փեղերեն, ի վերոյ լերինն Աստերոն, ծոյց ի Լիմնոս, ա ի վերոյ ոլոց լերանց Թրակացոյ ա-

վանդ նաեւուն։ Վաղվանէրեցի զղաբհուբեալ նաեւսարս, և եաու ինձուցա-
նել զառաջասու, որը սկսան ուժեղաբար կառավարել զինս, և անցաք
հակամիաեալ յումանց յապատաժիչ՝ տեսանելով ի մեզ զմեզ վանդա մա
հու, և վերջապէս հասաք ի Սիլպոս։

Այն ատ զինքնաքաջ Թոռնէը երբև երազ մի՝ նոցա ամենեցունց՝ որը
պարտ էին ինձ զպահպանութիւն կենաց իւրեանց, որը և ապշեալք հայէին
յիս։ Իշը յամենեսեան մտիսի ի զարնան՝ յորում ժամանեցաք ի Սիլպոս,
(բ) որ էր սրբացուցեալ Աստիսի։ Այն եղանակ՝ ասէին Սիլպացիք,
պատահանի սոյնպ ոճուհուպ, քանզի իրև իւր ոչ եւորել նման զոմ բնութիս՝
և ծնուցանել զհաճոյս որպէս զծաղիկս։

Ի ժամանել իմ ի կղզին՝ զգացի օդ իմն քաղցր որ ընծայէր մարմ-
նոց թարկութիւն և ծուլութիւն, բայց ազդէր իդէ իմն հրճուալի զբօսա-
նաց։ Տեսի զհովիտս բնականաբար արդաւաճորս և ախորժելի՝ բայց էր իբր
թէ անգործ, ըստորում՝ բնակիչք իւր էին թշնամիք աշխատանաց։ Տեսա-
նէի յամ կողմանց զհանդս և զերիտասարդ աղջկունս՝ որը երթային եր-
գելով զգովեստս Աստիսի բանաւիլակ՝ ի տաճարի իւրում։ Պերճկու-
թիւն, ցնծութիւն հանդէպ և շնորհք փայլէին հաճատարապէս ի դէմս իւր
եանց, բայց շնորհս այս՝ էր յոյժ տուիացեալ։ Աստ տեսանելիք անդ ազնիւ
ազգամատութիւն իմն, և ոչ ևս սիրելի ամենթատութիւն՝ որ ոտ առաջել
մեծ ախորժանս զերկիրս։ Պակասս տեսիլ դիմաց նոցա՝ և շատ
երեսաց իւրեանց՝ անպարկեշտ զբօսք թողլեալ ընթացք և սիրահար
հայեցք նոցա՝ որք թոռնէին որոնել զմարդիկս։ Համանապէս և փոխադրեա
բար յայտնութիւնք նոցա ի մէջ իւրեանց՝ առ ի բորբոքել զմեծ սէր
բահարութիւն։ զհասկն ասացից, այն ոմ՝ զորս տեսանէի ի սոյն կանայս,
երև իւր ինձ զազիր և գարշելի։ Ոմանք կային ջանալ հաճեցուցանել զիս,
բայց գարշեցուցանէին։

Տարել եղէ ի տաճարն ոճուհուպն Աստիսի, որ կոչիւր Սիլպէրի, ի
և ունի զբաղումս ի կղզեաց, բայց յատկապէս պաշտեալ լինի ի Փաթմո՝
յոտալի՝ և ի Սիլպէրի, յորում զնացեալ եղէ։ Տաճարս այս էր բոլորո-
վիմբ կճեալ, և էր կառուցեալ հանդիսարան մի, որոյ սիւնք էին այնքան
լաւք և այնքան բարձր՝ որը հիանալի շքեղութիւն իմն ասպին շին-
ուածոցն։ Որոց կամարացն և խարսխոց ի վեր՝ տեղիս տեղիս էին ձակտք մե
ծամեծք, յորս տեսանէին քանդակեցեալք հանդիպ ախորժելի պատկերք
ոճուհուպն։ Ի դրան տաճարին խուռն բազմութիւնք ամբոխիչ գային շա-
բունակաբար ի կատարել զնուստմունս իւրեանց։ Ոչ սպանանի ամենեն ի
ներքս ի տեղին սրբացուցեալ՝ ոչ ինչ զոհելի։ Ոչ ոչ ևս կիզեալ լինի
անդ՝ ոչ յայլ ուրեք ձարպ որթուց և եզանց։ և ոչ նաև արսիկ անդ արիւն
նոցա։ Ատուցանեն անդ միայն առաջի սեղանոյն զանառանեան ընծայե-
ցեալս, և ոչ կարելի ի ընծայել, եթէ ոչ մատղաշս ազխտակս՝ թարց բծի և
արատոյ, ծածկեալ փոքերը կարմիր բեհեզեաւ՝ ձամեաւորեալ ոսկե-
թելիւ. որոց եղջիւրը ոսկեպատեալք և զարդարեալք բազում՝ անուշահոտ

ծաղ

Ներկայ նոցա ի չէռնին գաճաղանս ծաղիկաւ ի ձաղկանց Թէկղի հոլիցելոյ · որբեալ
յԱնտոյին քարգմանիչանց։

(բ) Անդրա. է ելանէ թ ի նոր ծիրիրեալ ծովս, յոյժ ազգասաճար և յոյժ վայելուչ,
որ էր սրբացուցեալ Աստուածոյն Աստիսի։

ծաղկանէ։ Եւ զկնի մատուցեալ լինելոյ առաջի սեղանոյն՝ յղեալք լինին յայլ [illegible] որոշեալ տեղի. ուր սպանեալք լինին առ՝ ի նաբաւականս քրմացն ածուհտոյն։

Ընծայքին նմանապէս յամ՝ ցեղից անուշահամ ցրքեաց և օդեաց. և զկնի յոյժ քաղցր քան զՆեքեաբ։ Քուրմք նորա զեղեալք են երկար և ապիտակ հանդերձս ընդ ոսկեայ զօտեաւ. և ծոլք՝ ի նոյնոյ մատչէ՝ ի քղանցս հանդերձիցն նոցա։ Նախալք լինին տիւ և գիշեր՝ ի վերայ սեղանոյն յոյժ անուշահոտ ծխանելիք արևելեան, որոց ծուխք կերպաւորեալք իբրև զամպս երանեն մինչև ցկրկինս։ Ամպոյն սիւնք նորա զարդարեալք են զանազան ծաղիկք կախեալք՝ ի վունջս։ Եւ բոլոր անօթք որք՝ ի սպաս զոհից՝ են ոսկեայք։ Արբացուցեալ անասուն մի զմուսոյ՝ շքջապատեն զինուժեալս բոլոր տաճարքին, և ոչ ունի չինքեան, եթէ ոչ՝ երիտասարդ պատանեակս, և երիտասարդուհի աղջկունս հազուագիւտ իմն գեղեցկութեամբ. որք կապեն մատուցանել զզոհս Քրմայ՝ և համարձակին լուացանել զհուր սեղանոյն, բայց լըքուելութեան և անառակ համարձակութեան նոցա՝ նաեւ ցաւանն զպատաւէ ազնուդ շքեզափառ տաճարէ։

Ի նախնումն գարշէի յայնոյ ամենից զոր տեսանէի, բայց կարի իմն ազդեցմամբ սկսան հակել զիս։ Եւ համայն ընկերակիցք նեղազդէին ինձ՝ ոչ գիտեմ՝ ընդպէսի հակեցումն յանկարդութեան։ Ի յոյսն էին զանմղութեան և հաւատոյ եղելութեան իմ, և ամօթ խաղալ իմ՝ կատականք իմն էր լըք բացեալ ամբոխին ոյնմիկ։ Ընդ և ոչ զանց առնէին իրօք իւիք առ՝ ի արձարձել զանառակութեան իմ, զրգռուցանելով յիս ձաղակ հեշտութեաց՝ ներածել զիս՝ ի ջարուելութեան։ Զգայի զիս տկարանալ օր ըստ օրէ. և բարւոք կրթուելութիւնք զորս ընկալեալ էի, իբր ոչ ինչ էս օգնէին, և համայն բարի առաջադրութիւնք իմ՝ ի դերեա երանէին, մինչ զի ոչ էս ըզգայի յիս կար ընդդիմանալոյ ախտին, որ յամ կողմանց տատապեցուցանէր զիս, ունելով ինքնին վաստիարտ առնել իմն առաքինութեան։ Ի նէ ես որպէս պարէ մի՝ որ լողայ՝ ի մէջ խորին և յորդահոս գետոյ. որ յսկզբանն վերամբառնայ զինքն ընդդէմ հոսանաց պատառելով զջուրս, բայց եզերք նորա եթէ ոչ իսկն հարնէ, և ոչ կարէցէ երանել և հանդչիլ՝ ի վաղձանի աշխատեալ սահէ առ սահէ՝ զորութիւն իւր թողու զինա, և անդամք իւր տկարացեալք թուլանան. և զորիդ յորձանք գետոյն բանուելութեամբ տանին զինա։ Այսպէս նմանէ աչք իմ սկսեալ էին նեանմնալ՝ և սիրտ իմ նուաղել. որ ոչ ևս կարէի վերակոչել՝ ոչ զգանականութիւն իւն իմ, և ոչ իմիտ ածել զիմաստնական առաքինութիւն հօր իմոյ։

Եղբարն՝ յորում հաւատայի տեսանել զիմաստունն Պղնեթօր՝ իջեալ՝ ի դաշտն Ջիլեկի, եզերեաւ՝ ի վերհատել զիս, և գաղտնի քաղցր թարկութիւնն մի՝ սիրապատեհ լինձ, և սիրեի ահա զինոյն խարշիկ հեշտութեան՝ որ առաջի երեակ առ երակ՝ և թափանցիւր մինչև ցուղեղս ոսկերաց իմոց։ Ընդահանել ոչ սակաւ հառաչանս՝ ի խորոց օրտի՝ հեղուի զգառն արտասուս. և մնչելով որպէս զառիւծ՝ ի բարկութենէ իմմէ՝ ասէի, ոմ թշուառ երիտասարդութիւն. ոմ ցաւք, որք անդէտաբար զբօսնուք՝ ի մարդկիս. ընդ ձեր անցուցանիք զնոսա ընդ սոյն հասակ՝ որ է ժամանակ խելագարութեան՝ և չերմն պրեցոզ։ Ո՜հ, որ ոչ եմ ծանկեալ սալիտակ հերոյք, և կորացեալ մրջ՝ ի գնդեզման՝ որպէս Յակոբէ պապն իմ, զի մինչ լինէր ինձ առաւել քաղցր՝ քան զամենայն տկարութիւն, յորում տեսանեմ զիս։

Հաղիւ թէ խօսել էի այսպէս՝ յանկարծ իմ մեղմանալը՝ և սիրտ իմ արթնալ՝ ի խելառ ախտակիրութենէն՝ վանելը յինքենէն ելք թէ զամ պատկառանաս։ Եւ տեսանէի զիս ընկղմեալ՝ ի խորս խառատին խայթոցի ։ Ի՛նչպէս պսակիկ ամբոխման՝ երերեալ արշաւէի ասա և անդ՝ ի մէջ սրբացուցեալ անառա- ւին, նման պատճառին խոցեցելոյ յօրսորդէ, որ արշաւէ դէպ՝ ի նեղս անառա- ւին՝ առ՝ ի մեղսացուցանել զպատճս իւր։ բայց նման մանչացուկիչ զոլով մխալ՝ ի կողս իւր՝ հետևի նմա ամ ուրեք. ամէն նման՝ ի դերևս արշաւէի մոռանալ զիս ինքնին, բայց ոչ լինչ կարէր ապաքինել զվէրս սրտի իմոյ։

Ի՛նչպէս ժամանակ տեսի բաւական հեռի յինէն՝ ընդ հովանաւոր նոյնոյ խիտ անտառի՝ զպատկերը իմանանոյն Ա՛ննէթօրի, բայց դէմք նորա այնքան դէղնացուներ, և այնքան տրտմալ և տխուր։ որ ոչ լինչ խնգալութիւն կարէի զգալ յիս։ Ա՛յդպսկեցի իսկոյն ։ դու՛ես ուրեմն ո՞վ սիրելի բարե- կամ իմ, ո՞վ միայնակեաց իմ, դո՛ւ ես այժ ուրեմն դո՛ւ ես Ա՛ննէթօր։ Ո՞վ դուդ իցէ պատկերը ի՛ երևակայական՝ որ գայ՝ ի խաբել զաչս իմ, արդեօք դո՛ւ ես Ա՛ննէթօր։ Ա՛ն թէ ոչ ես դու բնաւ՝ ի դասս ներքնական հոգւոց՝ որք վայելեն զառաքինութիւնս իւրեանց, որոց ձեռք չնորհեցին զուտ հաճութիւնս՝ ի նեղ յաբիսնական խաղաղութեան, ի դաշտին Ա՛լիզեանց։ Ա՛րդեօք ոչ ե՞ս բնաւ ոգի քոյ՝ առաքեալ գթած՝ ի չարիս իմ։ Յօսեաց Ա՛ննէթօր, ո՞ղջ ես առակաբեր, ուրեմն բաւական երջանիկ եմ ես՝ ի վայելել զքեզ։ Ա՛ղ ո՞չ էիցէ սա, եթէ ոչ՝ ոգի ինչ սիրելոյ իմոյ։ ասելով զայս զպատ- սիկ՝ արշաւեցի դէպ՝ ինա՝ լի ուրախութեամբ, մինչև ցկորուսանել իւրք դնչաւութիւնս։ Այսպէս հանդարտաբար թափոյ առնելոյ զոնի քոյլ մի դէպ յիս։ Ո՞վ ածք՝ գիտէք դուք, եթէ որպիսի՞ ուրախութիւն եղև ինձ՝ յորժամ ձեռք իմ զգացին շօշափել զնա։ Ա՛յս ապա, ոչ է (առէի) ուրախ սառնէրը ինչ։ կայծակ դնա և փարեալ զնովաւ՝ ասէի, ո՞վ սիրելի իմ Ա՛ն- թօր՝ աչդեօք իրաւի ունիմ զքեզ դրկեալ աչդեօք փարեալ եմ զքեզ, ասելով պապակս ուռգանի վերնաս նորա առաւօք ապառասեալ իմոյ, և ամպի փարեալ զնովաւ՝ թափոյ ի աչքիդ խօսիլ ինչ։ Յ՛նա հայեր յիս աչս բաբար՝ լի խանդակաթ աչօք գթութեան ։

Ա՛երջապէս՝ ասեմ ցնա, ասէաղ ինձ, ուստի՞ գաս, յո՞րպիսի յորո- գայթս ոչ թափեր զիս երբեք՝ ի բաժանիլ քոյ յինէն, և՞րպէս լինիցոյ ես պժմ թափոյ քեզ։ Ի՛սպոյ նա ոչ լինչ յոտալով պատասխանի հարցմանց իմոյ։ փախիր ասէ ինձ՝ ահարկու իմն ձայնիւ, փախիր. և աճապարեա՝ ի փախչիլ։ Ա՛յս երկիրն ոչ ապա պատգ, եթէ ոչ՝ զհոգիս, օգնի զոր չնչէ՝ ի սմա, ընդ նաւորել է. և մարդիկք ժանտահաբեալք՝ ոչ խօսակցին, եթէ ոչ՝ ի հաղոր դիլ միմեանց զմահաբեր թոյնս ։ Պղնգութիւն և անկարգ վաճառաւոր՝ որք են առաւել քարշելի չարութիւնք, եղեալք յանառակ փանաւորի՝ (ք) լցուցանելով զաշխարհ՝ լցին մոլութեամբ զսիքառս, և ոչ թողին ասա նշոյլ լինչ առաքինութեան։ Փախիր զնոյդ յամա, ա՛ի յետս հայեսցիս՝ ի փախ չելիդ՝ նա և հետոց քոց. և ջնջեա խապաս մինչև ցփոքր ա՛ի յերշտակ՝ զաբ- շելի կղզի այս պատրիկ՝ ի մտաց քոց ։

(ք) Փանաւորա. ինչ հնդնալի. Ա՛ւե՛ր ի ժողովիներ չղեաց զնա չերեկը՝ ընդ վանգի հոգ ասելի գոյ։ զոր Ա՛ղեկսեևէ եբեաց, և էլեն անոի ամ ոչ ասա ասելոյ՝ յորամ եղեալ էին, և պարանքան յաշխարհս, ոչ գնայլ, էին ոչ գնայ անկալուներնա- ամ՝ որ յոտանց ոգելին գնանէր։ Ա՛ղամբ Փանաւորա՝ գնագոյն ներայոյցաոցանէին. այսինքն՝ նշանակելին զբնութիւնն ։

Ոչ լռեցի իմ զսուտ խոհոյն զդայլ խաւար ամպոյ միոյ՝ փարատիլ յաչաց հոգւոյ. և թողոյր ինձ տեսանել զուտ լուսաւորութիւն մի. և ուրախութիւն մի քաղցր, և լի հաստատուն վստահութեամբ միով վերածածանիլ ՚ի սրտի իմում՝ Աբրահամ եւ Իսահակ եւ Յակոբ զանազանակալ յայնմանէ հնդիկ և յիմարական յոյս բախտի թննէ՝ յորմէ զգայութիւնք իմ թիւնաւորեալք էին. Օ՛ի այն միոյն՝ էր ուրախութիւն իմն արբեցութեան և պղտորեալ. որ ներքազդէր զախտակրութիւնս կատարիս, և դառնակսկիծ խռովայս մոր մերիս. Իսկ այս միւսս՝ է ուրախութիւն իմն բանաւոր. ունելով յինքն նաև երջանկական և երկնային էրս, զոլով միշտ զուտ և բարեխառն, որ առնէն ինձ չքեցուցանէ. և որքան առաւել քնկղմի ոք ՚ի սէր, առաւել ևս քաղցրանայ՝ և բնակիցուցանէ զոգին, թարց խիք վրդովմանց. Եւ ահա այն ուրախութեամբ հնդլով յայնժամ բազում արտասուս՝ զատնեի, զի ոչ ինչ էր այնքան քաղցր, որքան լալ այսու եղանակաւ. Երանի՝ ասէի, մարդկանց, որոց առաքինութիւնն ցուցանէ զինքն համայնից գնդեցիկս թեամբ իւրով. կարելի՞ է արդեօք տեսանել զնա թարց սիրելոյ. և կարելի՞ է սիրել զնա թարց լինելոյ երջանիկ։

Այնժամ ասէ ցիս Անդեօր, Ջանա՛ դու գնալ առաջի, և ինձ պարտ է ահա՝ թողուլ զքեզ և գնալ, զի ոչ նեղեալ է ինձ՝ այլ և ամենայն։ Ասէ ցնա դուս ուրեմն՝ պատասխանեցի, որպիսի անմարդաբնակ լերկիք՝ ընդ քեզ ոչ հանուիլ էիմ երբեք. Ի՞նչ հաճատար կարես բնաւ փախչել լինիմ. զի մեռանիմ ես ամենաւաղդ ՚ի վիր հետոց քոյ, քան թե թողում. Խնդրով պատիւս՝ ասէ ինձ՝ զորութեամբ՝ ներ բազկաց իմոց՝ Ընդունի՛ ասէ ցիս, յուսալ քոյ ունիմ զիս. Ընդուներ Անդեօր վաճառաց զիս Ընծավաճառից՝ Աբրահամ, և նոցա գնացեալ դոլով ՚ի Դամասկոս՝ Սորոց՝ յաղագս վաճառականութեան իւրեանց, կամեցան թե թեթեւ նալ լինիմ, կարծելով առանալ ինձ իմ գումար գրամոյ՝ Զգայիլ կոչեցեալ յուսմունէ, զոր արուեստ գործ ունիմ՝ առ ՚ի ծանօթանալ ծխոյ Ղուեցաց՝ և ուսանիլ զգիտութիւնս նոցա։ Զգայիլ գնեաց զիս ամբաւ գնով. և բատորեալ լուսաւ լինէին զծեռս մեր՝ ցանկացաւ անցանել ՚ի կղզին Արևաւ. առ ՚ի ուսանիլ զհմտանական օգնեան Անդեօր. Եւ մինչ ՚ի նաւահանգիստ մերում հոգմանէք սոփոկեցին զմեզ ձայն՝ ՚ի կղզւոջն՝ սպասելով յաջողակ հողմոյ, եկն առնել զուարճ իւր ՚ի տաճարին, և ահաւասիկ ելանէ. Հողմանք կոչեն զմեզ. և առաջաւորք մեր ահա ուռուցեալք են։ Ընացիր բաւ առաջ սիրելի իմ Յովհաննէք. Վարի մի որ երկնչէ յանձ՝ պարտ է հետ իմ հաստատամտիլս ինձ իւրով։ Ընդ ոչ ևս ընեմ ինձ լինել ինչինն, որ եթէ էցէ, գիտեն նոքա, որ ոչ լինիմ ուժք, եթէ ոչ՝ քոյդ միայն։ Ընացիր բարեաւ. Երկնաւ գաղտաստանս Հուլիսի և գարնասուս փչեալ էին։ Երկնաւ նմանապէս և զնաւս արագաւս։ Ոչ ուշ պաշտպանք անձին զաց. յոր պահի երկրի առեալ թողուլ զՅովհաննէս։

Ա՛ն, ոչ, ասեմ ընդ, սիրելի իմ Անդեօր. ոչ է կախարդ ՚ի քէն թողուլ զիս ասես. մանաւանդ ապա քաղցր է ինձ ուսանիլ, քան թե տեսանել զքեզ գնալ առաջի աւանց իմ։ Այլ Աստուծ որ քոյ՝ էցէ այնքան անգութ. Ոչ է եթէ սուտամբ ընդու անեալ է ՚ի մանկութենէն իւրմէ. Ասէ յարձականել զքեզ ՚ի գերեզ իմոյ. Պարտ է զի կամ սպանցէ զիս, և կամ ներիցէ. զի հետանցցոյ քեզ, ուր և երթիցես. Ու ինչ՝ ըն ասիցես զիս փախչել ասես, և ոչ կամիս զի փախիցեմ հետանալով ՚ի հետս քոյին

քոյդ։ Ահա գնամ ես խօսել ընդ Աղայելի, կարելի է գուցէ զթասցէ երկնաւոր սարդուխեցեալ և արտասուաց խնդրոյ, և բառնասցէ սիրէ զիմասուխեցի, և գնասցէ այսպս ի հեռաւորս՝ որոնել զնա. անկարելի է նման ունել սիրտ մի վայրենի և անողոք։ Երթամ գնա յոտս նորա, և փարիմ ի ծունկս նորա. և ոչ թո՛ղում զնաւ գնալ. եթէ ոչ՝ հաճեսցի ինձ հետևիլ քեզ։ Սիրելի իմ Աճէն Թօր՝ առնեմ գնս զերկի ընդ քեզ. և հրաբիրեմ գնա տալ նմա. և եթէ նա վանեսցէ գնս, ոչ այլ ինչ ձարակ վասն իմ, եթէ ոչ զերծանիլ ի կենաց։

Յայսմիկ վայրկ՝ ի կոչել Աղայելի զԱճէնթօր՝ ածասպարեալ ընդ յաւուրց նորա խոնարհեալ անկաց յերկիր։ Երկեցեալ Աղայելի ի տեսանել անծանօթի ումեմն՝ ի սոյն գրուելոն. ասէ գնա. Օ՛ի՞նչ խնդրես, պատասխանեցի նմա, կնայա։ Ջանգի ոչ կարեմ ես ապրիլ. եթէ ոչ ներիցես, զի հետևիլիմ Աճէնթօրի, որ է ընդ քեզ։ Նա եմ որդի մեծին Յուլիսի՝ առաւել խնամասնոյն Թագաւորացն Յունաց, որք տապալեցին զամբարտաւանն քաղաքն Տրոյիոյ. հալածակիցն ի բոլոր Ասիայ. Ոչ ասեմ քեզ զնուաստն եմ առ ի պանծալ. բայց միայն առ ի ներելոյ քեզ զԹուլեալ ինչ ասիցէ ջանկուռն իմոյ. Որոնել եմ զհայրն իմ՝ ներառեմ ծովու ունելով ընդիս այն այր, որ էր վասն իմ՝ այլ իմն հայր. ապայն լռացոյն ձախողակ առ ի յարատարելոյ զյաբիս իմ՝ եթարձ յինէն և զերկաց քեզ. Ներիմ ուրեմն զի և ես լինիցեմ նմանապս զերկի քոյ. Եթէ ձշմարիտ եթէ գուս սիրես զաբդուրեալ. և գնաս ի Արեւմուտս ուսանիլ զօրինս բարեդոյն Թագաւորին Քրիստոսի, ով խոստացուցանէր զսիրտ քոյ բնաւ՝ ընդդէմ հառաչանաց և արտասուաց խնդրոյ. Տեսանես ահա որդի Թագաւորի մեծի՝ զնդեալ ի խնդրել զծառայուն ոչ փոյն ակնկալութեն իւր. որ յայլոտ նուէրս կամեցաւ մատանել ի Աբիսինիա, առ ի վաստրել զերերութեն. բայց նախկին ձախորդութեք իւր՝ ոչ էին, եթէ ոչ ի տկար զգայնութե և ի բնական բաղձին. իսկ այժմ երկընչի յոչ կարելոյ լինել ընկալեալ ի շարս զերեցաց։ Ով Աճէ՛ք հպեցար ի՞ւրդ ի չարիս իմ։ Ով Աղայել ի միս այծ գուս զԱինօս (ժ) որպ հիանալի խնամասութեան. որ և գասելոյ ես զնդ երկոտեանս ի Թագաւորութեան Փլուզութենէ։

Աղայել հայելով յիս քաղցր և մարդասէր սիրտ՝ տարածեալ զձեռն իւր յարոյց զիս, ասելով, չեմ անաւելակ խնամասութե և շնորհայիս Յունաց, Աճէնթօր ունի պատմեալ ինձ բազմիցս՝ եթէ որպիսի վտանգ ստացեալ է ի ձէ Յունաց. և որքան համբաւ քաջութե նորա տարածեալ է առ ամենայն ամբոխս արևելեան։ Հետևեաց ինձ որդի Յուլիսի, ես եղէց հայր քոյ՝ մինչև զառանիցես զայն՝ որ առեալ է քեզ կեանս։ Օ՛ի եթէ ոչ եղէց ի գուե շարժեալ վասն փառաց հօր քոյ՝ և վասն ձախորդութեց նորա և քոյ. սէրն զոր ունիմ վասն Աճէնթօրի զրաւէր զիս հոգասնակել վասն քոյ։ Իրաւի զի գնեցի զնա ոչ զերկի, բայց ունիմ զնա ոչ հաճատարիմ բարեկամ։ Ընթացեր՝ որպ արժեցաւ նա ինձ, արար առնել առաւել սիրելի և առաւել պատուական բարեկամ, զոր ունիմ ի վերոյ երկրի։ Գոհ ի՛նձմ խնամասուէ և պարտիմ ինձ վասն այնց ամենից սիրոյ՝ զոր վասն առաքինուե։ Աղդ այսմիկ կիսի ապատե նա՞ նմանապէս

(ժ) Աինօս՝ որպէս ժառանգեալ և Հրոմոսէն՝ Ասիոս Պօլիոնէն խոստովան Յիշեալ առաջոյ. ոչ եղև խոստովան Աղեքսանդրոյ. և ըստորագրեալ էր յոչ ոտիկէ Տետիէրսի ընդ՝ Փլաւիոն ընտրեալ ընդ պատմոյ պետնոյ։

պես լինիցիս և դու, ոչ ինչ խնդրեմ ես ի միտդ և ի մեռանդ, եթէ ոչ զսիրատս ձեր։

Ի միում վայրկենի անցի ի յոյժ զառն ցաւըդ՝ ի յոյժ առաւել զոճառդ ուրախութիւն, որքան և կարելի է մարդկանց մահկանացուաց զգալ Տեառնէ զնս փրկեալ ի զարհուրելի յորդոյնէն, մերձենալով յերկիր իմ, և զառանելով օգնութիւն՝ առ ի վերջ զանձնալ անդ։ Ձաշա- կէ զվերեւթարութիւն լինելոյ ընթեր առն միոյ՝ որ սիրէր զնս ահա վասն զուա առաքինութեան, վերջապէս զառանէի զնմ, զառանելով զ Ա֊ստեծոյ՝ առ ի ոչ և ո թողոյ զնս։

Յառաջնում Գլխէ զեպ առ ամն ծովու, և մեք հետեւեալ նմա մեռաք ի՛նաբ, և ի հաքարշք մեզնաբար հերկիւն գծոյն։ Ա֊ելեն զկփւռ մի խաղալը յատաղատի մերում, և բոլոր նաեն ոգևորել ընկալնոյր քաղց բրիկ շարժմունս։ Ա֊ղջին Ա֊ելոնս՝ աներևութանալը փութով։ և Գլխէ անհանգուրժ գոլով ի գիտել գներքին խոկմունս իմ։ Հ֊ասց զի իսկ կըզ զոյն։ Գասցի նմա անխտրաբար և հարազատօրէն. Թէ որպիսի՞ վատնոյ երիտասարդութիւն իմ՝ սատրպնալ էր զնս, և զգաստերազին՝ զոր ունէի կրնալ ներ խնդ ենքեան։ Խանդագատեալ նորա զաղբանալով յախտէն, տասց զանձս զայսոսիկ՝ Ա֊ղ Ա֊ստեւս ձանաչեմ զկարողութիւն քոյ և որդւոյ քոյ. և ծխեցի զնունկս ի վերայ սեղանոյ քոյ. բայց ներսիա եթէ անարգեմ զազիր վաճառութիւն բնակչաց կղզւոյ քոյ. և զգաբշ լբրու- թիւն նոցա՝ որոյ ասնախմբեն զնաբակատիս քոյ։

Յետ այնորիկ՝ սկսան զրուցատրել ընդ Ա֊ստեծոյ զնոյն նախկին ներ գործութիւնէ՝ որ կերտեալ ունի զերկին և զերկիր. զնոյն անվազման և ան փոփոխ լուսոյն՝ որ հաղորդի ամենեցունց ի մարդ բաժանելոյ. և զնոյն ամե- նաբաբեր և բնդհանուր ձնմարտութենէ՝ որ լուսաւորի զնմ միտս, որպէս արեգակն՝ որ լուսաւորի զնմ մարմինս։ Ճարակիչն նաեւ՝ Թէ այն նմ՝ որ՝ որ ոչ ունի երբէք տեսեալ զնոյն փոյծատ լոյսն, է կոր մի՝ որպէս կոր է ի ծնէ։ Ա֊նյուցանէ զկեանս իւր ի մէջ մտաւախտատ գիշերի, նման այնց ամբոխից՝ զորս արեգակն ոչ լուսաւորէ ամենևին մինչև ցբազում՝ աւուրս տարւոյն։ Հաւատայ այնպիսին դոլ իմաստուն, բայց է անզգայ։ Հաւատայ նա տեսանել զնմ՝ և ոչ տեսանի ինչ, և մեռանի Թարց տեռանելոյ ինչ։ Ե֊ռաւել եւս՝ ոչ տեռանի, եթէ ոչ՝ խաւար և տատակատա լոյս, եթէ ոչ՝ ունայն սառերս, եթէ ոչ՝ երեւակայութիւնս, որք ոչ ինչ ունին իսկ ուԹիւն։ Ա֊րդարև այսպիսի են համայն մարդիկք՝ որք հակիրաք և ընկերք մեռք են՝ ի զգայական հեշտութիւնս, և յերեւակայական հրձոճանս։

Ե֊ռ ոչ գոյ բնաւ՝ ի վերայ երկրի ձնմարիտ մարդ, բաց ի՛ն ոցունց՝ որք խոր հին՝ սիրեն՝ և հետեւին նոյն յաւիտենական բանական ձնմարտութեան։ Օ֊ն նաե որ ազդե՝ ի մեզ մինչ մտածեմք զարթիս, և նաե որ բմբռնե և կասե զմեզ յորժամ խորհիմք ղշարիս։ Ի՛նամնե ընկալեալ ունիմք զայս բանականութիւն, և զկեանս. և ե նա որպես ովկիանոս մի լուսոյ. և մեք մեր փոքրիկ աղբերք՝ որք երանեն և վերադառնան անդ ընկղմիլ ի՛նմա։

Ա֊ևե որքան տակաբին ոչ իմանայի ես կատարելապես զիմաստութի՛ն այսց բանից, սակայն ոչ միայի ի՛ձաշակելոյ՝ ոչ դիտեմ որպիսի քաղց- րութիւն՝ պարզ իմն նուրբ իմայականութե։ Ճարունակելին նորա ապա խօսիլ գՀեղինակութենէ ձգ, հոկայից՝ բանաստեղծից. և զոսկեայ զա- րդն, զքրհեղուզն, և զնախկին պատմութենէ մարդկային ազգի. նահ-

զ Ասպնէ գեղոյն, (բ) ուր ընկղմին հոգիք մեռելոց. գյաւիտենական ան-
ջանաց, որ է պատրաստեցեալ վասն չարաց՝ ինձ թանձր խաւարին սար-
սափոյ: (գ) և զնոյն երկնանիկ խաղաղութենէն՝ ուր հրճուին արդարք՝ ի
դաշտին Ալիգէի, ԹարգՀրկիզէլ կոթողանոցելոց քնաւ:

Մինչ Ազգել և Ահնէթ խոսակցէին զայսպիսիս, տեսաք զԴրբինա
ծածկեալսաղ իբր յոսկւոյ և՝ ի կապուտակապ ծիածանոյ, որոց՝ ի կայտառել
իւրեանց՝ վիսմիսառնապին բոցոյ փրփրալի կոհակք ալեաց. Ծկնիկ նոցա
պայն Թրիլիօնք՝ հնչեցուցանելով զվարդ՝ ընդ որոյն Վհանքիէլ իւր-
եանց, որ շրջապատեալ էին զկաս Ամիլիէլ (դ) ընտրեալ՝ ի ծովացին
Հոյց յառաջել սպիտակագոյն քան զձիւն: Ընդ պատասխանի զարդ կոհակ
Թողուլն զինի իւրեանց զերկոսեան շաւիղս՝ ի ծովս. Աչք նոցա էին բոցա-
փայլք և բերանք նոցա ծխալիր. Ատաք ծծուհտացն էր՝ ի միոյ Վհանքիէլ,
(ջ) ի մեծ բազրակ յոսոսէ.) Հիանալի պատկերաւք քանդակեալ և
ունէր փայլուն Թիւնէ մի առաւել քան զվարսկր, որոյ անիւքն էին յոսկ
եայ. և Թոնիւր էին Թռչէր՝ ի մանկերանցն Ջուրց Խումբք Ճաճերժա-
Հարսից պատկեալ ծաղկամբք բազմին խառնեալ՝ ի յոտուստ կառացն որոց
դեղերկիկ վարսք կախեալք՝ ի վերայ Թիկանց նոցա՝ ալէծփեալ խաղային ընդ-
ահորժ փչման հողմին: Ընտուհին ունէր ի ձեռս ձիս ոսկեայ գայիսօն
իւր՝ առ՝ ի հրամայել ալեաց, և միւսովն առնէր՝ ի վերայ ծնկաց իւրոց
զփորբրիկ ծածկ փայէ մեծ որպէս իւր կախեալ յատուկ իւրոց: Ընտ ապա-
ծառ՝ քաղցր՝ և վեհմափառ. որ փախուցանէր զհողմն փրփրալոս և զամ-
պամած ալեկոծութիւնս: Թրիլիօնք (ե) առաջնորդէին ձիոց՝ որք
ունէին ոսկեզօծ պախուրսս: Մեծապոյն առաջատ մի ձկնկանի՝ փող-
պողեալ կոհականացք՝ ի մէջ օդոյ, ի վերայ կառապ ծծուհւոյն, և էր
հիսուսուցեալ՝ ի ընծայիկ բազմութենան Թիւիւն զեփիւռից, որք բանս
քարէին մղել զնա հնչմամբ խրխնջոց:

Երեւիւր նաև՝ ի մէջ օդոյ Ընօյէ (զ) ըստսպիտակ՝ անհանդիստ
և յաստուցեալ. դէմք նորա խիստ, և սերտամած, ձայն նորա սպառնալից,
ընդ նորա զԺնդակք և վայրապահք, և ասէր նորա ցի՝ ի մէ Թիւն և զԺնդակ-

քո

(բ) Ասպնէ գեղոյ. անուանեալ էրն՝ ի Պռոֆեսիոսաց Լէթէ, ի Յոյն բառէ, որ նշանակէ Ասպէն, այսինքն՝ Տռոսացումն. չանգչ յետոյ էրն՝ ըստ այ բառանոյ ընծայեցուցանելոյ անդնդոց:

(գ) Տարտարոս, է սէրն ինչ՝ ի գիշեռ՝ ուր ընդ էին պանդխտեալ: Պռոմանեալ էրն՝ ի Յունաց այսու բառիւ, որ նշանակէ սպրդեալ ի մէջ, և առանձնացեալ նուէն գողոնի և սոսկալոյ՝ ի դիտոց:

(դ) Պրքիլիէլն, գոսպոդ Ասիանոյ և Տօրէէն, որն Նէբէսունի, և Ընտուհի ծովոյ:

(ե) Թրիլիօն. ոչ ինչ. պրպ Նէբէսունի և Պրքիլիէլի. բանասիրքն ասեն՝ Թէ նա է գողն Նէբէսունի, և անբնայացուցանեն՝ ի մարդ ինչ գոլոյն, որոյ ի վայր մարմնոյն էրքրն՝ ի ձուկն՝ պոմպ գլխոյ. և առնէ զիրենս ոտ ձկոյ. առնելով գնդ՝ ի ձկունն Կօձ. այսինքն՝ ոսոխ ի նոր և գոր- ծոյ զոր՝ ի գործ ածէ վասն գողոյ:

(զ) Ընօյէ. պրպ Ժողովրդեանն և Ընտուհի, գիսիրք Հնդեսոց Տրօյեցոյց, քանզ ոչինչ ոչ գոյ ասել ի նմա ի հողմոյ, ըստ որպիսութենան եղանակին:

բոցոյ. որ պահելով ի լուսեղեան վեհարանէն Աքոռիլօն, հալածէր բոլոր գամպս. Ընհամար Պալէնայք. ՚ի՝ կէտ չկու՛նք, և ամ՛ անձոռնի պլանդակ ծովայինք՝ ելանելով ՚ի վեր ՚ի խորոց անտի յայրէ իւրեանց՝ առնէին ռնգամբք հոսումն և անդրահոսումն դառն ալեաց, առ ՚ի սեւ անել զաճուճին։

Վերջ Հարկաւոր Գրքոյ։

ՆԻՒԹ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴԻԳՐՔՈՑ.

Թագաւոր պատմէ ինչ ի ժամանակին ի Սկիւթս՝ լսեաց, զի Խոշընէք Թագաւոր նոյնոյ երկրին՝ ոտնէր զհետ գնայիւ զդէրն, ասա ի ներսիսել զնոսա զնոցա քաղաքացիսն, և Սկիւթացւոց իմացուալ զբնակին լինել արքան պատրաստ նորա՝ հակառակելոյն ընդ եկեալ յերկիրն իւրեանց. Եւ զինի քաղաքացիսն անհաճատուքեանց՝ գնաքանիալ ընդ ընդոթել զայլ ին Թագաւորն. Շարայարէ Թագաւորն ինչ ոչ պակաս ի ժողովն նոցա՝ վերընկալեալ զյաղթանակութիւնն ի պատերազմն տգոյնոնս, և տինչ զինադիր կողմալ ի Սինոպ ի գերդ օրինաց իւրոց. Եւ ինչ ոչ պակաս ծերունի պատահարոյ երկրին՝ և հարցան տրիսին ոտնել ընդ նահատակ իւրեանց, աշխանալով գնմատուածքն իւր.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԼԼԱՄԱԿԻ

Գլուխ Հինգերորդ.

Երբ հիացեալ էաք յայսմիկ տեսարանի, ձանձրացել սկսաք ղիերկնս կրնար, (ա) ունելով տակաւին բաւական ձգունս ի զանազանել զանպա երկինչ՝ և զբուռս ծովու։ Տեսանէաք փուքիանդս զդազաթն Խաոս լերին, ուր ամբառնաքը ի վերոյ ալոյց լերանց կղզւոյն, նման ծերագոյն եղջերու՝ նեռ անտառի՝ բարձրացուցանելով զհիւղահերձ եղջիւրս իւր, ի վեր գլխոյ մատաղ այծեամանց որք հետ կեն նմա։ Սակաւ առ սակաւ առաւել յայտնուէին տեսարք դիերկրս այնմիկ կղզւոյ՝ որ ներկայանայր առաջի աչաց մերոց իբրև զվայելչ հանդիսարան մի։ Ընդ որքան երկիրն Վիպրոսի երևէր անդորր և դանցառեալ այնքան սոյնպ կրնար տեսանիլ արդասաւիրը և զարդարեալ իմ պտղովք վասն աշխատասիրութեան բնակչացն։

Տեսանէաք յետ կողմանէն՝ զհիւղօրայս բարձրք կաղդուրեալս, և ըզ չրջապատս պարսպացն ամրոցայ՝ համահաւասար իբրև քաղաքաց՝ լցեալ շինուածովք. նաև զքաղաքս Սիծաշուքս փառաւորանս կառուցեալ։ Ոչ գտանէաք դաշտ ինչ՝ ուր ձեռք ջանակիր գործաւորաց չհպէք մնեալ. զի առ ամենայնի խոփն թողեալ էր վնորագոյն հետս, փուշ և տատասկք, և այլ ամ վայրենի խոտք և բոյսք՝ որք անօգտաբար ծածկեն զերկիրք, անճաշնօքք ելեն յերկրի այնմիկ։ Ձայնաք ախորժանօք ի խոսս ձորոց, ուր երամք կովուց բառանջէին ի մէջ գէր արօտից՝ առ ընթերս ագռևոց։ Ընդ ոչխարք արածէին ի վերոյ զառ ի վայր բլրոց խայտալով։ Ի այնատարած գաշտին ծածկեալ ի նորաբողբոջ հասկաց՝ ձնձղեն գփարթամ պարգևս՝ առատին Աերեն։ (բ) Ընդ վերջանալ լերինք զարդարեալք ի թփից և յողկուզից խաղողոյ սիպ նորոգ գուռնամարեցելոյ, խոստանային մշակացն զգագայր բնծայս Պաք քոյն (գ) առ ի մեղմացուցանել զվիշտս և զաշխատանս մարդկանց։

Ինձեմօր լինելով յայլում նոճապի ևս ի Կիպրոս, պատմէր գմեզ զրս ինակը, ասելով. սոյն կղզի հիանալի ամ օտարականաց՝ և հրչակաւոր վե

ի ըս

(ա) Կիպրոս. Ներկայումս Կիպրոս, Կղզի միջերկրեայ ծովու. հարաւակիսալ ասիա խորոց լամափոյն գնիսոց. և ունէր հարիւր չորսաս։

(բ) Անգլ. որ ունի գորենոյ և դաղձոյ։ Այս ոչ ուսոյց մարդկանց հերկել զերկիրը. գոլով այսու պիտանի իրիք ժամանակ ճանապարհորդելոյ ընդ Պաղեստին։

(գ) Պաքոս. Տիոսքորոս և Լիմոս նշանագրեն զերկուսին գերբաստուն գորձառուին սորա, որպես ինչ ճանապարհորդեալ ի հնդկս հերոսքն բերեցս, և արհեստ գինելոյ գիմեզ՝ և վաճառելոյ զերկիր՝ ասս ուսոյց։

իւրոյ հարիւր քաղաքաց, բուծանէ Լեռից աշխատանաց գնամ բնակիչս նոցա
ոչխարաց և իցեն անհամբոյր ։ Վհանգն երկիրն ոչ դադարի երբէք ի բաշ-
խելոյ զաւրիս իւր այնոցիկ՝ որք գործեն գնա ։ Ներկեալ լանջքն նորա ոչ
կարեն ակարանալ. և որքան առաւել իցեն մերկիկք ի քաղքի միում՝
միայն Լեռ իցեն աշխատաւորք. այնքան առաւել վայելին զառատութիւն,
ոչ գոյով հարկաւորելոյ ամենևին լինել յաշակոտ միոյն ընդ միւսոյն ։
Վհանգի երկիրն՝ մերս այս բարւոյ, բազմացուցանէ զպարգև իւր բան Լեռից
որդւոց իւրոց, որք արժանաւորին պատուոյ նորա վն աշխատանաց իւրեանց։
Անափառութիւն և ազահութիւն մարդկանց՝ են միշտնակ ազբիւրք Լեռ-
ռաւութեանց իւրեանց։ Մարդիկք կամին ունել զամ, և անկանին յո-
ղորմելութիւն վասն չափազանց ըղձից իւրեանց. որք եթէ կամիցէ ապ-
րիլ չափաւորապէս՝ և բաւականանայցէ շատանալով վասն հնարից
կաւորաց, թեանէ՝ ան ամենևին առաւութիւն՝ խնդութիւն՝ համա-
ձայնութիւն և խաղաղութիւն։

Այլ աշխատասիկ այն՝ որոյ Աստուած առաւել խնամատուն և յոյժ բարե-
գործն՝ ի Լեռ ազաւորաց՝ նզի վերահասու։ Այլ այն ամ՝ զորս տեսանիք առա
ջել հնանալի՝ ինձեր կղզւոյս՝ են պատուք օրհնաց նորա։ Այլ Լեռ ութիւնն՝ զոր
տուց առնել մանկանց, ընծայէ զմարմինս առողջ և ուժեղ։ Այ արժին նորա
՝ինաւկին հասակի իւրեանց՝ շատակել ազջամիս, և աշխատասէր կենդանի
միով։ Ոչ ոք նոցա Լեռ ամ հիւանդութիւնք Լեռ արիացուցանեն զմիս՝ և զմարդ
միս։ Ուսոն և ոչ առաջադէն երկիր գալ նմա ախորժ ինչ, եթէ ոչ՝ առ
՝ի լինել անյագեցելի վասն առաքինութեան, և առնել բազում փառս։
Այս ոչ առնանի քաջութիւն միայն արհամարհելով զմահ՝ ի մէջ վտան-
գաւոր պատերազմի, այլ նաև ոտնակոխել զառաւել մեծ հարստութիւնս՝
և զանձնասէր հեշտութիւնս։ Այս պատճառ լինին երկիր կերակրիւ ախոր,
որք ներկիւք են՝ իմէջ այլոց ամրոխից։ Այ յանկն՝ ապերախտութիւն՝ մոր
դահաճութիւն, և ազահութիւն։

Այ ան անափառութեանն և իզարարոյութեանն՝ ոչ գոյ բնաւ հարկա-
ւորութիւն անհնարառնելոյ քանզի սորա անձանօթք են՝ ի կրեսէ։ Այ մե-
նեքին աշխատին, և ոչ ոք մտածէ հարստանալ. իւրաքանչիւրն հաճատոյ
գոլ բաւական վաստակարկեալ յաշխատանաց իւրոց, վասն քաղցր և բարե
կարդեալ հնձի միոյ յորում վայելէ՝ ի խաղաղութեան զառատութիւն
այնց ամենից, որք ձմեռատակս հարկաւորք են կենաց։ Այս ոչ ներքեալ
լինել, ոչ պատուհասական գահոյս և կարասիս, ոչ փառաշուք հանդիսիս,
ոչ հնչեալիք խրախճանաց, և ոչ տակիզած պատանց։ Օ գնա սոցա են՝ ի
նուրբ սարեզնոյց քարոզք գնճնաւորեալ, զոյց բոլորովիմբ հասարակ և
առանց զարդուց նշողից։ Վհանգի խորհուրդ սոցա ժուժ կալք, յի՝ համառաք
և առաղջարքք. և բնութիւն սակաւ գինի։ Վչխաւոր պատրաստութիւն ընթե
րեաց սոցա՝ է մարդոյ և սպիտակ հաց, հանդերձ պաղովք զորս ծառք ըսա
ինքեանց բնականաբար ընծայեն, և կաթն խաշանց իւրեանց։ Այ առաւել և ս
եթէ կամ՝ լինի, ուտեն սակաւ ինչ հասարակ կերակուրս, Լեռից ձարպա-
լոր արգանակին։ Յաւելս ջանան՝ ի պահպանել զօրեղ և լաւագոյն եղինս
աքեաց իւրեանց, առ՝ի լաւ և ծաղկեցուցանել զհոգատարձութիւն
Տունք նոցա են յբստակք՝ դիւրահանդիստք՝ յարմարք և վայելուչք, բայց
առանց զարդուց ։ Այ ձաշուք կառուցմանց՝ ոչ են անահեղակք, բայց
վերապահեն զնոսա միայն՝ վասն առձեռնոյն ածց. քանզի մարդիկք ոչ հա
մար

մարգաւիճն ունել տունս նման այնց անմահից։ Ա երջանիկս Ա ծառայն քարիք Վարուցացոյց են առաջնոյ լինելն, զօրեղ լինելն՝ քաջ լինելն՝ խաղաղասէր լինելն՝ և միաբանիւն ընտանեաց. ապաստանիւն ամ՝ քաղաքացոյց, արհամարհանաւն աւելորդաց, կրթուելիւն աշխատանաց, սակաւամեծ լինելիւ, կերակրոյն առաքինութեանց, հպատակութեիւն օրինաց, և երկիւղ արդար Ածոյ։

Ասացեալ ենք, յորում կայանաց իշխանութիւն թագաւորին. Պատասխանեաց. Թագաւորն կարէ զամ՝ ի վերայ ժողովրդոց. բայց օրինք կարեն զամ՝ ի վերայ նոցա։ Ունի նա ինքնակալ կամաւորութիւն առնել զբարիս, բայց զձեռս կապեալս առնել զչարիս. քանզի օրինքն չանաչեն նմա՝ որպէս առաքել պատուական ասեն զորոյ զամբոխն, ի պատմանի՝ զի լինիցի հայր բոլոր հպատակաց իւրոց, և կամին, զի ամի միոյն այր ամի՝ ծառայեսցէ իմաստութեան և բարեկարգութեան իւրով՝ ասեն երջանկութեան բոլոր մարդկանց, և ոչ թէ բոլոր մարդկին ծառայեսցեն ողորմութեան և նմանոյն աշխատանաց իւրեանց, ի մարդելութենէ, ի հպարտութենէ և ի ամբարտաւանութենէ ամի ամենայն մարդոյ։ Թագաւորն ոչ պարտ է ամի լինել ինքն իրաց հպատակաց իւրոց, առաքել քան զայն որ հարկաւոր լցէ, կամ առ՝ ի օգնել նոցա իւրոց աշխատակիցս գործոց. կամ առ՝ ի տագաւորել, ամբոխն զպատիւ այնորիկ՝ որ պարտ է պահպանել զօրինս։ Նաց յայտնանէ պարտ է թագաւորին լինել նաև առաքել ժուժկալ. առաքել հեշտասէր հեշտութեանց և առաքել զդայն հպարտութեանց և ամբարհաճոյութեանց՝ քան զայլս։ Ոչ պարտ է նա ունել ամենևին առաքել հարստութիւն և հեշտութիւն. բայց առաքել խնամատարութիւն՝ առաքինութեան և վասս քան զայլս ամ։ Պրատաքսա պարտ է լինել պաշտպան հպրինեաց հրամայելով զօրաց, և ի նեղբաւսա զառաջնոր ամբոխին, առ ի բնակել զնոսա լինել բարիս՝ փիսոնես և երջանիկս Ոչ ոք արարին զնա թագաւոր բնաւ վասն իւրոյ ինքեան, այլ առ ի լինել մարդ ամբոխին։ Որ պարտ է տալ ամբոխին զիւր բոլոր ժամանակն, զիւր բոլոր ջանն, և զիւր բոլոր սէրն։ Որ ոչ է արժանի թագաւորութեան՝ միանգամ ոչ մոռացեալ ինքեան՝ դիպէ զանձն լինել ջոկ. վասն բարեաց ամբոխին։ Ա ինասն ոչ կամեցաւ զի որդիք իւր թագաւորեսցեն զինի ինքեան, եթէ ոչ պատմանաւ, զի թագաւորեսցեն հանելով պատ զիրոյ ասացեալ օրինացին։ Հանգի առաքել սիրէր զամբոխն՝ քան զորդիս իւր։ Որ պատ խնամատարել ընծայեալ ի Աստուծոյ զիւրս հասանն ամ բարեկարգութեան նախնեացդ զիւրոց հասանն ամ բարեկարգել ամբոխն՝ վասն իւրեանց յաւելուածոյ, որ կամեցան ծառայեցուցանել զամբոխն՝ վասն իւրեանց յաւելուածոյ։ Ա երջանիկս վասն իւրոյ ուղիղ դատաստանի՝ արժանաւորեցաւ լինել՝ ի դժոխս՝ ինքնակալ դատաւոր մեռելոց։

Ա ինչ խօսեր Ա ենեթոր պատկս՝ մերձեալ՝ ի կղզին տեսանք զՏիտոս Վեսպասիանոս (դ) զոր ունէր համանմանութեի մեծի Ա արիւբինեի ոսին՝ զոր տեսեալ էաք

(դ) Տեսաք. որպէս Ա ինէնին և հայր Իտալի, յորժ հաշտեաւնեց ծագուցասէրս. նոյն եաև ընծայեսցուն Ա ինէնի՝ ի պատերս Ա ինեայ, որոյ հրամանաւ սպան զնոյն հաշտեցեր Ա ինէնիոսն, այնուամենայնիւ և այնպէս ջրկտպոյս յիշեալ, յորում հանդերձ ոչ ևս էպէնին ելանէր։ Ա ետ եղև նոյն ինքն քանդուլիեցեաւ ընդ

Հեգեստաս։ Եւ ասա ՚ի զննանել մեր զայն զեղեցիկ կերտուածն՝ առեալք ամբոխին ծանկիլ զիրերս ծովու. որոց ՚ի հարցանել մեր զառիթի պատճառն շտապելոյն արշաւանաց. ահաւասիկ ասեն՝ զոր Աւետեքբալի անուամբ կրեսցեալ ոմն պատմագիր մեզ։

Ասացինէ որդի Տէվքալիոնի Թոռն Պինոսի՝ ասէ ցմեզ, զնացեալ էր եւնա ոմն զայլ Թագաւորութեան Յունաց՝ ՚ի պաշարումն Տրոյիայու. և զինեալ կործանման քաղաքին այնորիկ՝ արար զառաւտառս առ ՚ի վերադառնալ ՚ի Պետակ։ Այլ գալով ալէկոծութեանն այնքան ասասիկ, որ նաւապետս նաւուն՝ և այնոքիկ ամենեքին որք փորձառեալք էին նաւարկութեանն. անդառնալի հաւատացին նաւարկութիւն իւրեանց։ Իւրաքանչիւր ոք տեսանէր զնաւն ծովու ՚ի կլանել զինքեանս, և իւրաքանչիւր ոք ողբայր զառնապէս զիշխանութիւն կորուստ իւր։ Մէ յոտաստով գնան զարամանի հանդիսաւ հոգւոցն այնոցիկ՝ որոց մարմինք ընկալան զերեզմանս, յետ անդ բանցանելոց նոցա ՚ի դժոխս Սէիքս։ Իսկ նէ՝ զայն՝ և զնաւս ամբարձեալ յերկինս՝ կոչէր զԱեդուն։ Մի կարօղ ոմն (ազատակէր) դու որ ունիս կոյսերութիւն ծովու՝ հաճեաց ՚ի լսել ապերջանկիս միոյ, եթէ արասցես ինձ վերատեսանել զԱթաւ զերծուցանելով ՚ի չար բռնութենէ հողմոյ, զոհ ցեղ քեզ պնասկին անձն՝ որ ներկայացնաց առաջի աչաց քումց։

Յայսմիկ միջոցի՝ որդի իւր գալով անհանդուրժ ՚ի տեսանել զհայրն իւր՝ աճապարէր գնալ ընդ յառաջ նորա, միաբիլ գնովաւ, ուր գիտելով ապերջանկին Թէ արշաւէր ՚ի հորուստ իւր։ Օ երջեալ հօրն յայնկոյս հառաչեր առ բաղձալի նաւահանգիստն, ընդհակառակ լինելով Աեդուին ՚ի լսել ուխտ իւրոյ. բայց փութալով զգայ Թէ՝ որքան Թշուառելի էր ուխտ իւր՝ Աստուածութիւն մի Թշուառութենէ երկնցուցանէր գնա հասանել ՚ի ափ իւրացնոց, և սպասաւիրն հայիլ յայն՝ զոր անէր առաւել սիրելի ՚ի վերոյ երկրի։ Այլ անգութն Աեդիմէ (ե) անուամբ՝ ածուխին՝ որ հակէր ՚ի պատժել զմարդիկս, և զեր քան զամենեսեան զամբարտաւանն Թագաւորս, դրդէր զ Ասացինէ պատժօղ և աներեւոյթ ձեռամբ միով։ Ուստի, և Տաղիբ Թէ համարձակեցաւ ամբառնալ զաչս՝ տեսանել զորդի իւր՝ միայ ցամաքել ՚ի զարհուրանաց, և աչք իւր ՚ի դիրեաս որոնէին զայլ ոք՝ պակաս սիրելի քնքշանն քան զորդին իւր. իսկ որդւոյն անկեալ զայրանոցաւ նորա՝ հզի բռնութիւն ապրեալ լատուրամ հայր իւր՝ ո՛չ բարիոք պատասխանելով խան դահաժուԹեանն իւրոյ՝ լայր անմխիթար։ Աէ ցնա՝ ուստի գայ այդ ախորժ քոյ ծիլ հայր իմ, զինի պատճան աննեղկայութեան. գուցէ ահաձին ՚ի վերատեսանել զքեզ ՚ի Թափառութեան քում, տալով խնգութիւն ուրուդ քոյ. Օ՞ Թնէ զորձել ես իմ, զի չրջեցուցանես զաչս քոյ ատ և անդ յերկիւղ առեանելոյ գնես։ Հայրն տանջեալ ՚ի գառնապէս կսկծանաց՝ ո՛չ ինչ պատասխանէր. վերջապէս գինի խոր իմն հառաչանաց ասէ։ Ո՛հ, Աեդուն, որպիսի ուխտ ատարի քեզ յորում արժանութեան Թրաշիւն եղեր ինձ

(ե) Աեդիմէ. գրատոր յոտագիրելոյ ե Աեսնեսիկէ, (ազգինն հայկազունեան.) որոյ պատկերագրեան չունցանաճարտց. ուստիք գոհար ի հուսկոյ առ ՚ի Թուին ին. ընդել հնագոյն չգտայ։

յալեկոծութեանէ. Տուր զիս յայլս և յայլառաժս՝ որք պատրաստեալ են ջախջախել զիս՝ եդիրել զոսկրսալի կառնն իմ, և զմոզ ապրիլ որդւոյ իմոյ։ Ո՛վ ածք անգութք՝ ընկալարուք ահա զարիւն իմ, և խնայեցէք նմա, առ լով պատկէս քաղշեաց զսուր իւր մեզ ինքեան, քանզ նոքա ամենեքին՝ որք ձերձ կին նմա կալան զձեռս նորա։ Ծերունին Սիմէոն՝ ի թոռդմանն ածց, հաւատարէ նմա եթէ կարէր հաձելոյ ցանել զՆէրդուն, քան զայլ մահ որդւոյ իւրոյ։ Ստամուքք քոյ՝ ասէր, լիալք են անխոհեմութեաբ. ածք ոչ կամին երբէք պատուիլ անզգամութեաբ. զոր լիր առ ի ոչ շարակ ցել ի աղաւնոյ ուխտի քոյ զոյն՝ որ ի ընդդէմ բնութեան, ի կատարել զնա։ Ատոյ հարիւր եղիցես յաչէս սպիտակս քան զձիւն՝ առ Նէրդուն, հիւղալ զարիւն նոցա՝ չուրջ զանձով նորա պատկառ ծաղիանքք, և ձխնաւ զանոյշ խունկս ի պատիւ ածց։

Ստամնեակ լսէր զայս ամ խոնարհեալ գլխով, քարց առնելոյ պատասխանի. սակայն բարկութիւն վառեալ յաչս նորա և դէմք իւր դիմագունեալ և պղակերպեալ. փոխարկէր յամենայնում բոպէի զդոյն իւր, և զոզոյն բոլոր անդամք նորա։ Ասայն կիսով որդի իւր ասէր ցնա, ահաւասիկ եմ ո՛վ հայր իմ, որդի քոյ պատրաստի է ի մեռանիլ առ ի զիջուցանել զնածն ծովու, զի մի արկցէ զքարկութիւն իւր ի վերայ քոյ։ Մեռանիմ յօժարութեբ, զի մանչն իմ փոխանակելով զդոյդ, կեցցես դու. խոցեա զիս ո՛վ հայր իմ, և մի երկնչիր քնաւ՝ զատնել զիս որդի մի անարժան քեզ, որ երկիցէ ի մեռանիլ վասն քոյ։

Ցայնժամ Ստամնեակ բոլորովիմբ արտօքս ինքեան, և ձգէ ի ծովէնս պատառեցել ի ժժոխարին Ադքից, (յի՛ դատերց ժժոխոց. որք են փոխանակ Յաբեբ Ժահաքսից՝ դաշտին Իլիղմանց, կարդել ի պաշտօն ածց և ածուհացւ) ապ շեցուցանելով զամենեսեան՝ որք հայէին ի մօտոյ, մխեաց զսուրն ի սիրտ որդւոյ իւրոյ. և արագաքայլ լի ճիտով և արեամբ, առ ի մխել իսկական յայնս իւր։ Ասոյ եղև կրկին անդամ՝ արգելեալ յայնոյանէ՝ որք շուրջն կային։ Ընկաւ որդին նոր արեան իւրոյ, և առաւելք մնացեալ ձագկացին զաչս նորա։ Եբաց նա սակաւիկ ինչ և ա՛ի լոյս, բայց ոչ կարաց պատահիլ, զի ոչ և կարաց առնել իբրև գեղեցիկ շուշանի միոյ հովացաւ, որ ի հատանիլ գերքանդեաւ յարմատոյն՝ անկեալ թառամի, ոչ և կարելով կեալ, թէ և ոչ ունիցի տակաւին կորուսեալ բնաւ զնոյն գոտարթի զոյն, և հրճուալբար փայլունութիւն. որ ապ վայելչութիւն ասէաց։ Այն գունակ և արդին Ստամնեակի նման թառամ և նուազագոյն ծաղկան միոյ, հատեալ եղև ի նախկին հատակ երեսասպրդութեան իւրոյ. ոչդ հայրն վաւն խարմանց սատկի կսկիծանաց սրտին՝ ոչ գիտէր թէ ո՞ւր էիցէ, զի ինչ առնիցէ, և զի՞նչ պարտ է առնել գոյց, շրջէր եղանակելով խելառաբար դէպ ի քաղաքն, և գոռայր հարցանելով թէ ո՞ւր էիցէ որդին իւր։

Ցայսմիկ վայրի բոլոր ամբոխն խղճահարեալք ի յոզոյալի տեսլենէ մանկանն, և լի ցասմամբ ի բարբարոսական գործոյ հօրն, ազաղակէին. Թէ ածք արդարք եռաւն զՍտամնեակ ի ձեռս Ադքից ժժոխայնոց Նէ բար կութիւն իւրեանց՝ յորդորեալ զնոսա ի զէնս՝ կալան իսկոյն զքերթս և զքարինս, զի անհամաձայնութիւնն լցոյց զբոլոր սիրտս նոցա մահացու թունով։ Աբեսալիք, խմասաւն կրետացիք, մուսացան զխմասաւութիւն՝ զոր ի ննախնեացն այնքան սիրէին, և ոչ և վերաձանաչէին զԹեռն խմասաւ նայն Ամենօր։ Խարեկամք Ստամնեակ՝ ոչ և փրկութիւն լինչ գտանէ՝

քով նմա, եթէ ոչ տանել ՚ի նաւն իւր. որոց մնալ ընդ նմա ինքեանք եւս փափաքեան առ ուղիս ածից։ Ապրդարձեալ Տոմիւնէի առ ինքն՝ շնորհս կալ լինել նոցա. որք առարկեցին զնա յերիցն միոյ՝ զոր առաջեալ էր արեամբ որդւոյ իւրոյ. ուր ոչ եւս կարէր բնակիլ։ Յոկ հոլմոյ առաջնորդեալ նոյն դէպ Հիսիփրէ, զնացին հիմնել անդ նոր թագաւորութիւն մի երիցին Պաւլինեան։

Որդ Աքեսացւոց ոչ եւս ունելով թագաւոր ՚ի հառամարել, յառաջագրեցին ընտրել զոմն՝ որ պահեցէ յամրողջութեան՝ զօրինս այգին հաստատեալս։ Եւ ահաւասիկ եղանակ՝ զոր ընկալան նոքա ՚ի սոյն ընտրողութիւն։ Խոլոր գլխաւորք հարիւր քաղաքացս հանդիպողեալ ՚ի միասին սկսան մտաւոյանել զոհս, և համագումարեալ բոլոր գիտնոց՝ յաչէստ հանդիսաւորեալ՝ մերձակայ քաղաքաց, ՚ի քննել զիմաստութիւնս այնոցիկ՝ զոր կարծէին արժանի հրամայելոյ. պատրաստեցին ընդ հանուր Թէատրոնս, յորում ամենեքեան որք կային հրամայել՝ մատուցանեն. Եթէ զի կամացան տալ զարժանաւորութիւնն թագաւորութեան այնմիկ անձին՝ ոչ գտանիցէ յաղթող այլոց ամենից, թէ քան մնալոյ և քան մերձենալ քաջութեան. կամելով ունել թագաւոր մի որ էցէ անձամբ զօրելի քաջ և երագ. և հզօրութիւն զարգարեալ իմաստութիւն և առաքինութիւն. վեց և կոչեցին նաև զմի առաքեանս։

Ամենքեքեան զինքն պատուելոյ զայս ամ հիանալի պատմութիւն, ասէ ցմեզ. փութայարուք ուրեմն և դուք՝ ոմ նշդնէք, գալով ՚ի ժողովս մեր՝ գնել մնալոյ ընդ այլոց. եթէ ածք նախասահմանեալքն յաղթեալ նահատութիւն մեզ ՚ի ձէնջ, թագաւորեսցէ յայսմիկ երկրի Հետեւեցաք նմա ոչ ինչ ըղձիւ յաղթանահատութեան, այլ միայն վասն հետազօտութեան, առ ՚ի տեսանել զիոր մի այսքան գերազանց։

Յամանեցաք ՚ի բակ առեալ առ մի յոյժ լայնատարած, շրջապատեալ ՚ի թաղ անտառէ, և ՚ի մէջ բակատութեան պատրաստեցեալ ձիարձակ տեղի իմն մեծ՝ վասն մատուցանելոյ բոլորեալ ՚ի ճիվաղարանէ. որոյ յատակն էր ծածկեալ ՚ի գալար խոտոց, յորում դասեալք նահատակն ամենեքեան ՚ի թաղելն ՚ի հասանել մեր անդ ընկալան զմեզ պատուով. գոլով կրնատացեալ ազգ մի ՚ի մէջ բոլոր ազգաց աշխարհի, որք ՚ի գործ ածէին զհիւրընկալութիւն, առաքել պաշտօնութեամբ և առաքել հանճարեղութեամբ քան զամենեսեան. Որք և ետուն մեզ նստիլ և հրաժիրեցին ՚ի մարտ. Խնդրեցաք Պէնեթոր ներսումն վասն հասակի իւրոյ, և Պղտիկ վասն տակաւ առողջութեան. խակ երիտասարդութիւնն և զօրեղութիւնն իմ՝ ոչ ներեին ինձ հրաժարիլ։ Պէն արկանէ ի անդադար ՚ի Պէնեթոր, առ ՚ի դիտել զդիտաւորութիւնն նորա, և ՚ի գիտելն, զի բաղձայր մարտի իմում, ընդունելի ուրեմն զհրաժիրմունս զոր առնէին ՚ի մերկանալ զգեստուց իմոց՝ հեղին զանգիշ իւրս պաշտառս ՚ի վերայ բոլոր անդամոց իմոց, և խառնեցայ ընդ մարտիկս։ Պէհեն յամ կողմանց ՚ի՝ առ ոչ որպէն Յուլիսի՝ որ գայ առանալ զյաղթութիւնն և զարժանաւորութի. քանզի յոլով ՚ի կրնատացւոց ոչք եկեալք էին յԱթաք, մինչ մնանուն էի, ծանեան զիս։

Պկսան նախ բմբշամարտիլ։ Ծագոսացի ոմն իբր երեսուն և հինգ ամաց՝ գեր անցեալ եղև. ամենեցունց, ոչք խլեցին մենամարտիլ ընդ նմա. և գոլով նա տակաւին ՚ի մէջ Հանգոյն երիտասարդական ուժգնոյ թէ իւրոյ, ունելով զգաղտիս ամպաջիլս և թաւս, որ մինչև ցփոքր շարժմունս՝

զրա առնէք, երբէ՛ն մանուկը նէր, և էր առյգ՝ լի և հաւատը կապակցէլ
և զօրեղ։ Ա՛չ Թոռէ ցաւ նմա արժան զիջանել յաղթել զիս և հայելով՝ ի մա
տաղ մանկուկ իմ՝ համ ցաւ խու սել։ բայց ես յառ աջել նէ բիւայցայ նմա։
Յայնժամ փակ ցաք միմ ութք, ձգէլով զմիմեանս՝ ՚ն ջին ց կորուսա հշտաուն
և եղաք Թ՛ինք Թ՛իկան, ոսոչ ոսկս ։ և բաղուկք՝ ոյօձից, պատած լք Թ՛իմ
եանս ։ Թ՛ըսքանչիւ լքս բանադատանել ջանայաք վերացուցանել զիշամին
յերկէ։ Երբեմն ջանայք յեղակարծել զիս զդուլ յայծակոդմանէ, և էր
բեմն բռնաբարելով հարացուցանել ՚ի ձախակ դին, և մինչ կազդ ընդիս
պասէս, զդեսալ Տալն գնա այնքան ուժեղալ՝ որպ մէջք ծալեալ՝ ան
կաւ ՚ի վերայ աՀաղոյ և յարեալ ՚ի վերայ նորա ՚ի զուր ջանայր բառնա
դնել գիս, զի անդարձ առնէի կալեալ ՚ի նեզբոյ իմ։ Յայնժամ բոլոր ամ
բոխն աղաղակեաց, յորում ուեխուն որուայն Յուլիսի։ Եւ Լօզոսացին Տար
եալ ամօթի՝ օդնեցաւ յինէն յառնել յերկրէ։

Ա՛սան Ա՛կոթի կամ Ձէսոթի, (ղ) որ է բառամբ մարանչիլ, եղև առաւել և զժոխարին։ Փարեցաւ առն միոյ որդի՝ ՚ի Սամոս քաղաքէ՝ զոյով առաջեալ բարձրաբարձ Տամբաւ իմն ՚ի սայն ցեղ մարտի, բոլոր ամ
նեքին տեղի եառն նմա, և ոչ ոք էր, եթէ ոչ՝ ես զոր յուսայի յաղթել։
ԼՀար նախառաւն ՚ի զլուխ իմ, և ապա ՚ի կուրծս, որք եառն ինձ՝ փախել
զարիւն, և խաւար առնոյ ծածկեալ զաչս իմ, անկայ կորուսեալ յինէն.
յարոյց զիս, և ոչ կարի՛ առնուլ զշունչ։ Լայց կրկին զօրացայ ՚ի ձայնէ
Ա՛նթէոբի, զոր դուէր, ՚ի՛ որդի Յուլիսի, Թողո՛ւս զքեզ յաղթել Սըրա
մըտուելիւն իմ կրկին տալեալ ինձ ուժեղութիւն, զերծայ ՚ի կրկին հար
մանէն՝ որպ նեզբոյ անկանելոյ էի, և դինի ՚ի դէպ հաս ելանելոյ բաղմամբ
Սամոսացւոյն, որ ՚ի զուր բարձրացուցանէր զբաղուկ իւր՝ յանկարծ ըմբռ
նեալ եղև յինէն, ՚ինչպէս կացուելեան ի բուռ։ քանզի մինչ պատրաստեր
հարկանել ինձ, ամբարձի յանկարծ զ Ա՛կոթն իմ՝ առ ՚ի հարկանել նմա
յաՀաս ուժգնութիւն։ որպ ՚ի կամին խուսափել՝ կորոյս զհամակշռութիւն
իւր, և եղև հարեալ որ և իսկայն տապածեալ անկաւ յերկիր։ Պատուէր
զՀեռս իմ յաբուցանել զնա, բայց ես զինքն թաթաւեալ ՚ի մէջ փշոյ
և արեան։ ուժգին հարեալ ամօթի՝ ոչ և ս կարաց վերանորոգել զմարտն։

Հնոտոյ սկսան արշաւանք կատարել, որք եղեն մանաւանդ ՚ի յաջո
զահուԹենէ բաղդին։ Հանդիպեցաք ինձ առաւել փորձն և առաւել Թըռ
չունն, յաղագս Թ՛ե Թ՛ևութեան անուշոյ։ և ուժեղութեամբ Հոյ։ Կալաք
զարշաւանս, և ահա առն միոյ փշոյ վերացեալ ծածկոյց զերկին։ Թողի
սկզբանն անցանել ոյոյ ընդ առաջ իմ։ Երիտասարդ էին ՚ի աշէդմո
նացի՝ անուանեալ Պրանեօր, Թողոյր նախ գայլս ամենայնին գինի իւր։
Ա՛ետացի մի անուանեալ Փիլոքլէս՝ հետ իւր ՚ի մտոյ։ Հխօմնք ազգա
կան Յասմինէի, որ մեր խիզ էր հասանիլ նմա, Թողուցու ցեալ զպահոյ ըցս
Հոյ՝ գոլշացեալ քրտամբք, էր բոլորովին կախեցեալ ՚ի վերայ այծըմ
եալ վաթսուն նոցա, և շարժմունք անուշոյ հառաչ իւրոց, էին այնքան սքա
Թախիծք, որք երեխին որպէս Թևոց արձակ՝ պատուաել գոն։ Օ՛օրաց
եալ Հոյ իմոյ՝ սակաւ առ սակաւ ընկալան զշունչս, և Թողի կարի յետ

Նոյս

(ղ) Ա՛ետի նոյ Ձէսոթի։ Գոյթի ինն յատուկ մարդի, որ Հերոյ ինն անալ շինեալ ՚ի Հնոյ եղանց, վերջալաւ արձակ, անյուշանկին ՚ի յիշատ՝ հարյուրեալ նոյնոյ։

կոյս իմ, երբ համոյն զաշնասիկ՝ որք արշաւեալք էին այնքան շտապօք։ Հրամայեաց ազգական Թոմիթեայ՝ յամապարելն յոյժ զինս իւր՝ առաւել զօրանալ՝ ընդդէմ Պարսից, և երթալ անհմամբ զոյս ևս իւրոց՝ ի թագաւորել։

Փոխեալ յոյժ հակառակ կամեցմամբ ի վարսից ձիոյն՝ ոչ կարացաւ ունել զինքն հաւատաւոր, յոտնուցմանն միոյ ձիոյ՝ անկաւ յերկիր, և ելոյծ յոյժ երջանիկ կարծելոյ ի վաստակ զմահ։ Պարանեօք տեսանելով աչօք չի ցասմամբ լինել իմ՝ մերձ ինքեան, վերակրկնեաց կոչ առխաւնօք զարշաւանս իւր։ Եւ ընդ միմեանս զնացին, և երբեմն խօսէր ընդ ձիս իւր, առ՝ ի զօրացուցանել զնոսա։ Երկնչէր, զի մի՝ անցից ընդ առաջ իւր, քաջորդեմ ձիանք իմ բարձրաք գոլով կառավարելոյ՝ սակաւ էին յոդնեցեալք, և մերձ անցս նելոյ զնա։ Ասաւ ոչ տայ իմն ակնկալութիւն ինձ ես նմա, եթէ ոչ՝ ի խոտ փանել զանցս իմ, որ և առ՝ ի ընկճել զնա՝ եդ զինքն յորոգայթի դիմել ընդ առաջ իմ, ուր և բնաւ անձին մի կառացոյ խորոց։ Եւ ես ոչ մնացի զայլ ինչ, եթէ ոչ առնել շրջան մի, առ ոչ պատահել խոչնդոտութեան նորա։ Յե զինի բոսիկ միոյ՝ հասեալ զնա ժամանել յերզ արշաւառիզացն։ Յայնժամ ամբոխեալ աղաղակ երարձ, կրկին անգամ ևս յաղթանակութեան որդւոյ Յուլեսի, ահաւասիկ այն՝ զոր ածք սահմանեցին քաջագործել՝ ի վերայ մեր։

Յետ այնորիկ աւուրս ելանել զինուորն կրետացւոց՝ տարան զձիոյ՝ ի հնոցին՝ և սրբացուցեալ յանտառ մի, մեկուսացեալ՝ ի տեսութենէ պիղծ, այսինքն՝ ոսկի, կամ արտաքին մարդկանց։ Ուր ծերք ունէին զոր Ինսո կարդեալ էր դատաւորս ամբոխին՝ և վերահասու կացեալ վարիչս օրինաց՝ համաժողովեցին զմիմեանս։ Նայք մեք պնդիկ որք մտեալք՝ ի խաղաց, և ոչ թողաւ պլոյ ումեք մուծանել անդ։ Նացին խնամատունք պնդիկ զգրեանն՝ յորում գոլոր օրէնք Ինսոյի համագրեցեալք էին։

Օգտի յես լցեալ ամենայն խանդութենէն և պարտաւորութենէն իմն՝ յարգանաց, ի մերձենալն իմ առ ծերունիս, որոց հասանն ընծայէր զնոսա յարգելիս։ Թարց խլելոյ ի նոցունց զզօրութենէն յիշատականութեան իւրեանց, որք և բազմեալք էին կարգաւ և անշարժք ի տեղիս իւրեանց՝ ունելով առնեցունց զհնգեր յոյժ սպիտակացեալս։ Երբեմն փայլել ի դէմս իւրեանց քաղցր և հանդարտ խնամատութիւն մի, որք ոչ շաւապին բնաւ ի խօսել։ Եւ ոչ ասէին ինչ, եթէ ոչ զոյն՝ զոր առաջադրեալք էին ասել։ Յե յոր ժամ լինէին ի զանազան կարծիս, էին այնքան բարեկարգեալք իւրեանց՝ իբրն ի զատագոլել զառարկայս իւր, մինչ զի կարծեալ լինէր՝ եթէ ի մի ևնգէն դիտաւորութեան ելեին ամենեքին։ Երկար փոքաւորութիւն իրաց անցելոց, և հմտութիւն գործառութեանց ներկայից՝ ապա նոցա ծանօթութիւն ի վերայ ամ իրաց ապագայից։ Իսկ այն որ կատարեանկէր զերբեմն ցութիւնս նոցա՝ էր հանդարտութիւն մտաց՝ ազատութիւն ի խելացն կրից՝ և զերծումն ի մբռաց ցածին երիտասարդական անկարգութեանց։ Ցահեմանութիւն միայն զօրծածիւր ի նոսա, և պատրաստ մնձի առաքինութեց նոցա՝ էին այնքան բարձրաք տիրելոյ զգայութեանց իւրեանց, որք թարց աշխատանաց հաշակէին զքաղցր և զաղնիւ հանգիստ, և տարաժանս, լսել իրաց՝ ի տեսանելն զնոսա՝ քաղցրագոյր, զի կեանք իմ՝ արշաւիկն ի խակոյն համանգամայն յայսպիսի յարգելի ծերութիւն իմն, զոր ոչ ասասպրդական հասանն ապերջանիկ՝ զոլով այսպէս զոտոզ՝ զանգի այնքան հեռացեալ՝ ի սղնգիսի պայծառափայլ կատարելութենէ, և յանդորրութ։

Նախ

Ալեկիին ի ծերունեաց՝ երայ զերբս օրինաց Աստուծոյ, որ էր անծանոթն զիրք նմա՝ միշտ ներփակեալ ի մէջ ոսկեայ արկղի, ընդ բազումանց առնշակոց ծխանելեաց. և համբուրեցին զնա հանդերձ ծերունեաւքն անծաւ յարգանաւք. Վասնզի ասէին նմա՝ զնեի ածց՝ յորոց օրինաւք բարիք ժամանին, ոչ ինչ պարտ է լինել առաւել սրբացեալ առ մարդիկս, եթէ ոչ օրինացն սահմանեցեալք ի նոցունց, առ ի ընծայել զնոսա բարիս՝ խնասուններ և երջանկիս. Հրէութեանս ամենեքեան որք ունին զօրինս ի ձեռին, առ ի կառավարել զամբոխն, պարտին միշտ ի ծաղել զինքեանս կառավարիլ յօրինաց. քանզի օրէնքն և ոչ ևս մարդն պարտ է իշխել. Հրէ պատճառք սոցին խնասանոց. Հրէ այն որ նախագահն էր, յառաջադրեաց զերբս հարցմանն. որք պարտէին վճռիլ ըստ դիտման Աստուծոյ.

Ալեկիին առարկայն էր ի գիտել ևթէ՝ ո՞ իցէ առաւել ազատն՝ յամենից մարդկանց. Ամենք պատասխանեցին, ևթէ՝ նա է ծածկապատ մի, որ ունի ինքնակալ իշխանութիւն ի վերայ ամբոխից իւրոց, զորով յաղթօղ հանդերձ ևշխանաւք. Հայր յառաջարկէն զալ առն միոյ այնքան փաթեթաւոր, որ կարէ հաճեցուցանել զամ իւր. Հայր առացին ևթէ՝ պէտ մի որ չէ ընտէ ամենատացեալ. և ձանապարհորդէ ի բազոր կողմունս իւր ի զանազան երկիրս, ոչ լինելով երբէք տառապանկեալ օրինաց և կանոնաց ազգի միոյ. Հայր երեսակերպեցին ևթէ՝ պէտ մի վայրենի՝ որ կելոյ յորում յանտառի՝ միայ անկախ, այսինքն ազատ. ի բազոր տերութեանց՝ և ի հարկատուութեանց. Հայր հաւատացին՝ ևթէ իցէ պէտ մի նորագիւտ վերծեալ ի դերութենէ, ըստորում եղանելով ի դժնդակ ծառայութենէ՝ առաւել վայելէ զքաղցրութիւն ազատութեան՝ քան զայլս. Յետ ամենից վերջապէս ծանուցին զոմ առն միոյ՝ որ ի մեռանիլն է. քանզի՝ մահն ազատ զամենեսին, և բազոր մարդիկք միահաւանի ոչ ևս ունին կարողութիւն ինչ ի վերայ նորա. Ի ժամանել ինձ կարդին՝ ոչ ինչ դժուարութիւն եւս պատասխանին. ըստորում ոչ երբէք մոռացեալքի զայն զրոյ Աստուծոյ ասէր ինձ. Ազատ ի հանդերձ մարդկանց (պատասխանեցի,) է նա՝ որ կարէ լինել ազատ նոր ծառայութեան իւրոյ ընտրեան, յորում երկրի և յորում ապրելոյ ևթէ, նա է ամենազատ. միայն ևթէ երկնչիցի յոմն, և ոչ ունիցի երկիւղ յումեքէ, եթէ ոչ միայն ի Տեառնէ. Ի մի բան, մարդ ձշմարիտ ազատ նա է՝ որ միայնակ համայն յերկիւղէ. և համայն յերկիւղէ՝ ոչ սոսկանկանի, եթէ ոչ ի ոմն, և իրաւանց. (է) Հոգին ծերունեաքն ժպտելով ամենարին միմեանց և ևղեն ապշելոք ի տեսանել զի պատասխանի իմ՝ էր ազդարև ըստ բանից Աստուծոյ.

Հետ որոյ յառաջադրեալ եղև երկրորդ առարկայն պատ. թէ ոմ իցէ առաւել երջանիկ ի մէջ մարդկանց. Ուրախանային ը ոք ասէք զայն՝ որ զայր ի միտս իւր. Ասէ՝ ևթէ պէտ մի՝ որ ոչ ունի ինչ և ոչ առողջութիւն՝ և ոչ պատիւ. Ասէն ասէր ևթէ նա է որ ոչ ունի զոք բաղեկամ. Յետ միւսն հաւատացէր ևթէ իցէ պէտ մի՝ որ ունիցի ստահակ զա-

---

(է) Այդ և նման ճանր. Յառաջիկ հաւատոցի ինչոյ՝ ասա՝ ի ընծայիչ հանդարտ. է ասել զոյնաստուածութիւն նմին՝ որպէս նա պարտ է կոչել միշտ ինքնակալութիւն կենդանոյ. նոյնպէս՝ նոցա յանգգիտութիւն՝ և ստանոյ նմին ընդդէմ օրինաց. նոցա գանգատաւորութիւն՝ և նոցա անչնաջրութիւն՝ ոտնել ետոտրիտել հնազանդութեան նմին՝ օրինացն Աստուծոյ.

Հակառակ անարժան ինքեան։ Հակառակ ելր իմաստուն ոմն՝ ի հ զպաշտելոյն, որ ասէր. առաքինի ապերջանկին յամենից մարդկանց՝ է այն, որ հաստատ գոյ ապերջանիկ, քանզի թշնամուելիւն պակաս կսխէ յերջանկութենէ, զի կրեալք լինին, քան՝ ի չունելոյն թշնամիս։ և յանհամբերութենէ՝ որովք յաղեալ լինի ապերջանկութենէն իւր։ Ի սոյն բանի՝ գոյոր հանդէս մեծաձայն գոչեաց ցնոսա, և իւրաքանչիւր ոք հաստատաց, թէ պիտանի հ զգայոյն առաջաւ սքմանաւորութենէն՝ ի վերայ սոյնոյ առարկային։ Բայց Հարցեալ եղև և ինձ դիտաւորութենէն իմ։ Պատասխանեցի նոցա հետ եղելով առաքեալ Պետրոսի Ինձ ծովի։ Յաւէտ ապերջանկին յամենից մարդկանց՝ է թագաւոր մի՝ որ հաստատ լինիլ երջանիկ՝ ընդ սպեղով զայլ մարդիկս որ ընկալեալ իրաւի ապերջանիկ է նա վասն կռուելեան իւրոց. զի ոչ ճանաչելով զ ապերջանկութենէն իւր՝ ոչ կարէ զերծանիլ, մինչեւ ընդ երկնչի ի ճանապարհէն։ և չվարաւելին՝ ոչ կարէ դադարել ճանապարհ ի խուռն ժողովուրդ զայ՝ հասանել միտն ցնա։ Այդ բանաբարեալ է ի հրից իւրոց, և ոչ ճանաչելով բնաւ զպատճառելին իւր՝ ոչ ճարակի ամենեւին զքաջութենէն, և զախորժանս առնելոյ քարիս. և ոչ ևս զգոյ զկրաճանս՝ զոր առաքինեան։ ուստի և ապերջանիկ նա՝ և արժան է լինելոյ, քանզի թշնամութենէնք իւր քաղմանան միշտ և սրշարէ ի հոգուստ իւր, և ածէ ի պատրաստի են ընկղմել զնա ի պատիժ իմն յաւիտենական։ Ակնյն բոլոր ժողովն խոստովան եղև թէ յաղեցեալ իմաստնոյն է զգայոյզսդ։ Ընդ ձերունիկ յայտնեցին թէ՝ հաճեմատեալ էին ընդ զաւազանն Ինձ։

Ոմն երբորդի առարկայի հարցեալ եղև, թէ ումն յերկոցունց թագաւորաց կամ նախադասելի. ի՞ մի կողմանէ թագաւոր մի մարտիկ և անյաղթելի ի պատերազմի, և ի միւս կողմանէ թագաւոր մի թարց փորձառութենան պատերազմի, բայց յարմար ի կառավարել խնամոնաբար զամբոխն իւր ի խաղաղութենան։ Պատասխանեաց մեծագոյն մասն, թէ թագաւորն անյաղթելի ի պատերազմի է նախադասելի. առ ընդ օգտ ասէին՝ ունել թագաւոր մի, որ զիսիպէ բարւոր կառավարել ի խաղաղութենան, եթէ ոչ զիտեցէ պաշտպանել զերկիր իւր, յորժամ գայցէ պատերազմն։ Կանգուն թշնամիք իւր յաղթեն զնա, և ամբոխն սատակեալ մնան ի ծառայութենէն։ Այլք հաճատեին զներկոսին, թէ թագաւորն խաղաղաբար էջեր յաւուրսն. քանզի երկնչ լոյ ի պատերազմ՝ վասնրէ զնա ջանիւ իւրով։ Այլքն ասէին թէ թագաւոր մի մարտիկ աշխատէր ի փառս ամբոխին իւրոյ, այնքան բարւոք՝ որքան վասն իւրոյ ինքեան։ Յետ ընծայէր զՀպ տուսն իւր լինել տէր այլոց ազգաց, փոխանակ թագաւորի միոյ խաղաղասիրի՝ որ պահէ զնոսա ի յամենայն ծուռութենան։ Կիտէլ կամեցան և զնմն խոկանալ, որոց պատասխանեցի այսպէս.

Թագաւոր մի՝ որ ոչ գիտէ կառավարել, եթէ ոչ՝ ի խաղաղութենան՝ կամ ի պատերազմի. և կամ որ ոչ է հմուտ առաքինորդել ամբոխն իւրոյ, նաև յերկուս կացութիւնս յայտնիկ. ոչ է նա, եթէ ոչ կէս թագաւոր։ Այլ եթէ բաղդատեացուս զթագաւոր մի՝ որ ոչ առնէ, եթէ ոչ պատերազմին, ընդ թագաւորի միոյ խնամատոյ՝ որ թարց ունել պատերազմի բաւական գիտէ պաշտպանել զերկիր իւր ի հարկաւորութենան իմիք, միշտ սպարապետաց իւրոց. զոանեմ ի սմա նախադասութիւն եմն ի միւսոյն։ Վասնզի թագաւոր մի լրապէս հակեցեալ ի պատերազմ՝ կամելով միշտ ի

տաբաձնել զտէրութիւն և զսահմանս իւր՝ և զիշառ խանգարել զամբոխն։
Արեգին առ ի նոյ օգուտ ամբոխի միոյ՝ զի լծապատոր իւր տիրեացէ պլոց
ազգաց, մինչ ողորմելի է այն որ է ի նեղջոյ իշխանութեան նորա։ Այնպա
էանգապատ երկար պատերազմունք առ բերանն միշտ զինի խրխունց այնքան
քաղաք՝ անկարգութիւնս, մինչ զի յաղթ անձամբիչք ինչ անք և աղաչա-
ղին՝ ինոյն ժամանակի շինել մնաց։ Ինդեղ տեսել ի ոչ ըրքանեաց արժե
յառ Յուշեայ յաղթանակութիւն ի Տրոյա զի ուխտի քան զամս ասան
ձեայ երկիր նոցա առանց լծապատորի, որ կառավարէր։ Այժ և առաւել
զի ամ իր աղմկեալ լինի պատճառաւ պատերազմի՝ յորդ՝ որ ինքն, և երկրագոր-
ծութիւնն, և բոլոր արհեստքն նուազեալ են մանկանն։ Այժ զի առաւել
քարի լծապատորք և՝ մինչ պարտաւորեալք են պարտասանել զպատերազմն
հարկաղրեալք են առնել զմիմեանց չարիս, որ է նեղել հանաբատկութիւնե,
և կատարել գիամն չարագործաց։ Այսան զի ոչ քան չորս ձիք զեն՝ որք
պատրաստք լինէին ի ժամանակի խաղաղութեան, զորս հարկաւոր լինի
վարձատրել նոր անկարգութեան պատերազմի։ Այնենին ոչ որ ամբոխ
ունի, կարաց ալծապատոր մի մարտիկ՝ Թարց ընդերձեալ քաղաքեաց ամբոր-
հաւաձութեան նորա։ Այրարեկ մի՝ որ ընդեալ ի փառաց իւրոց, էր պէսքան
ամերնալ խանգարել զյաղթանակիչ ազգս իւր, որքան զայլ միւս յաղթե-
ցեալս։ Այնապատոր մի՝ որ ոչ ունի ամենեին հարկաւոր հմտութիւն վասն
խաղաղութեան, ոչ կարէ բնաւ տալ հպատակաց իւրոց զձաշակ պատոց
պատերազմի միոյ՝ բարբոք ներելեացէլոյ։ Այանդէ նմանի առն՝ որ պահպանիցէ
զարտ իւր ընդդէմ դրացւոյն, և յափշտակիցէ գայն՝ որ է նորա, քայց ոչ
դիտացէ՝ ոչ հիմարել, և ոչ սերմանել առ ի ժողովել զհունձս։ Այոմէ
պէսպիսին դոլ ընտել միայն՝ առ ի խանգարել՝ յափշտակել, և տապալել
զբոլոր աշխարհ։ Այոչ առ ի ընծայել զամբոխն երջանիկ՝ յամառնաբար
կառավարութիւն իւրով։

Այհետզուք այժմ առ ծագաւորն խաղաղասէր։ Այերաբէ է որ ոչ է
յարմար՝ ի մեծամեծ առաջնորդս տիրոդութեանց։ Այ՝ ոչ է հակեալ՝ ի
վերդովել զհանդիստ ամբոխին իւրոյ։ Այամենեցուն յաղթել զայլ ամբոխս, զորս
գտատատանն՝ ոչ ունի տարեդիմել նմա։ Այայց սակայն՝ եթէ ձեմնրտա-
պէս է յարմար կառավարել՝ ի խաղաղութեան, ունի նա զմեմ հարկաւոր
արուհատութիւնս, ի դնել զամբոխն իւր յապահովութեան՝ ընդդէմ թշնա
մեաց իւրոց։ Այնա ահաւասիկ հնարն՝ որով դնեն զնոսա յապահովութիւն։
Այնա ուղիղ բարկարգ և խաղաղ՝ ինկատս դրացեաց իւրոց, և ոչ խոր-
հի բնաւ ընդդէմ նոցա քր ինչ, որ կարիցէ վերդովել զխաղաղութիւն։
Այև հաւատարիմ՝ ի գաշնակցութեան իւրում՝ և գաշնակից իւր
սիրեն զնա, և ոչ երինչն ամենեին՝ և ողջամբ հաւատան նմա։ Այե՛ երե
ունիցի զորացի իմն ազմկասէր՝ խռովարար՝ և փառասէր՝ հանդոյն միւս մե-
ծամեծ թագաւորաց՝ որք երինչեալ կամակեն՝ ի սոյն ազմկասէր զորացն,
ոչ ունելով երե ինչ ընդ խաղաղասէր թագաւորին, միաբանին խափոն ըս
բարւոյն՝ առ՝ ի պաշտպանել՝ ի լինելոյ միասեալ յանիրաւութիւն միւսոյն։
Այե՛ մինչ թագաւորն ազմկասէր քաղձայ նորոգ ստացուածոց՝ լինի առե-
ցեալ և մոխացեալ՝ ի հանդոյն միւսոցն։ Այոկ քարեյաջողութիւն՝ հաւա
տարմութիւն՝ և քարի կարգութիւն խաղաղասիրին՝ ընծայեն զնա լինել դա
տաւոր բոլոր տէրութեանց շրջապատելոց զնա։ և յառաջագրեն նոցա
շարունակաբար զօրինս։ Այե՛ պատկառ ունի փառս լինելոյ որպէս հայր՝ և

օրինս

օրինադիր Համայն ազգաց Թագաւորաց։ Հաւատիկ յառաջագէմ արդիւնս
Ճորութիւնք՝ զորս ունէր յարտաքուստ։ Բայց առաւել հիանալիք են այնք
զորս վայելէ՛ ի ներքոյս Թագաւորութենէ իւրոյ, ըստորութիւ
՛ի պահպանել վաղադրութիւն. և դիտէ հաւատաւոր կառավարել յաչէս
իմաստնական օրինաց՝ զամբոխն իւր։ Հանդէպ բառնալ զնաւագաձոյ փառս
մոլութիւն՝ և հնազանդել իգաբարոյութիւնս, և զիմ անպիտան արհեստս,
որք առ ոչինչ օգտին, եթէ ոչ՝ ի հանդիպել ձախտս։ Այլ քաղաքացուցանէ
զայնս արհեստս՝ որք իրաւամբ օգուտ և ձեմարիտ հարկաւորք են կենաց. և
դէպ՛ ի վերոյ կոչէ զՊատուակս իւր յերկրպագութիւն, որոյ ներբանէ ըզ
նոսա յառաջութիւն ամ՛ իւրոյ հարկաւորաց։ Ընդհատեցի ժողովուրդս
այս՝ ՛ի ներ ազգէ ծիսի իբրեանց՝ կրթին ապրել սահմանաւք՝ առանձնով դիւ
բաբար զիւեանս՝ ՛ի գործոց երկրի իբրեանց, որ բազմանայ անհնարաբ։

Այլ ահաւասիկ ՛ի ներ այսպիսի Թագաւորութենան միոյ՝ ժողովուրդ մի ան
թիւ. բայց ժողովուրդ մի՝ առաղջ՝ և ուժգին, որ ոչ երբեք Թուլանայ ՛ի
հնչուութենէ, զի կրթեցեալ և վարժեալ է յառաքինութենան. և ոչ բնաւ
ընդառնալ լինի ՛ի քաղցրութենէ պղերգ և հնչուածիս կենաց. դիտելով ար
համարհել զմահ։ Ոչ ի բարբոք սիրէ մեռանիլ, քան Թէ կորուսանել զայն
ազատութիւն, զոր ձաշակէ ՛ի ներքոյ իմաստուն Թագաւորի միոյ, որ ունի
յառաջագրեալ՝ ոչ Թագաւորել, եթէ ոչ՝ ՛ի Թագաւորեցուցանել զիրա
ւունս։ Ուստի մարտիկ մեռանիլ Թագաւոր մի՝ յառնելէ ՛ի վերոյ այնոյ
ամբոխի. ոչ գոանէ բաւական բանական ընտ սովորութենան գաստիարա
գիլ ՛ի ճակատ. կամ ուղղել զիրքենայս իւր՝ ՛ի պաշարուածն քաղաքի միոյ։
Հանդի գոանէ զինս անյաղթելի վասն իւրոյ բազմաճորութենան՝ քաջու՝
և վասն համբերութենան աշխատանացս. վասն հրեշտութենան ՛ի ժուժկալու
թիւն աղքատութենան, վասն ուժեղութենան ՛ի պատերազմի. և վասն առա
քինութենան, որոյ ձախողակի պատահմունք են՝ ոչ կարեն յաղթել։

Այլ իմիաստպէս՝ եթէ այն խոհեմ արքայ՝ ուշ է բաւական փորձ առեալ
ինքեամբ մնալ զգօտս ՛ի պատերազմի, առ հրամայել զայնս՝ որք հմուտք
են, ընդ որոց գիտէ վարել Թագոյ կորուսանելոյ զիշխանութենէն իւր։ Իսկ և
քննիչնոյ ՛ի դաշնակցաց իւրոց օգնութիս։ Յորժ հպատակք իւր բարբոք սիրեն
մեռանիլ՝ քան անկ մնալ ՛ի ներքոյ ազերութենան այլ ինչ բառնաւոր և անկ
բաւ Թագաւորի։ Այլ ձեզ խոկ ինքեանք մարանչեն վասն նորա։ Տեսէք
ուրեմն զիպելիսն օգնութիւնս ունելոյն նա ՛ի ներ առաւել մեծի վասնզի,
եզբակացուցանեմ ուրեմն, Թէ՝ Թագաւորն խաղաղասէր՝ որ ոչ գիտէ
ինքնին առնել պատերազմն, է Թագաւոր մի յոյժ կառավարեալ։ Քանզի Թէ
և ոչ գիտէ լցուցանել զինին ՛ի մեծագոյն պարտուցն իւրոց, որ է յաղ
թել Թշնամեաց իւրոց. բայց վերահասեալ Թէ՝ է ոչ սակաւ անբաւա
պէս գերազանց քան զմասնիկ Թագաւոր մի, որոյ պակասի հարկաւոր ոք
պեսութիւն վասն խաղաղութենան, և ոչ է յոյժ, եթէ ոչ՝ ՛ի պատե
բազմ՝ միացն։

Տեսէք ՛ի մէջ համախումբ ժողովոյն զբազում անձինս՝ որք ոչ կարէին
առ վինքեանս ՛ի հաճախութիւն սոցին առաւելութի իմոյ. քանզի մեծագոյն
մասն մարդկանց գոլով խաղաղք իբր յիրաց զարմանալեաց. յո՝ արբե
ցեալք ՛ի յաղթականութենէ և ՛ի տիրապետութենան, նախատասէին
զսուտ քան զայս՝ որք էին պարզք՝ հանդարտք՝ և հաստատք. յո, որպէս
են խաղաղութիւն՝ հաշտութիւն և բարեաց կառավարութիւն ամբոխին

Բայց

Ասացի բոլոր ձերումէիք խոսուովանեղէն՝ եէ խօսեցայ ոդի զ Մինոսն.

Յայնժամ առաջինն՝ ի ձերումենաց աղաղակեաց, տեսանեմ զկա-տարումն պատգամացդ դաբերացին Ափոլլոնի, (յի՝ նախազուշակութեանն նորա,) որ ձեմ քնակչաց կղզւոյս մերոյ յայտնի է. մինչ Մինոս որոնակ հ հարց ձեց՝ առ՝ ի դիտել, եէ ցորքան ժամանակս եիազաբերելոցն էր ցեղն իւր՝ հնաւանելոյ օրինաց իւրոց՝ զորս հաստատեալ էր, ձեզ պա-տասխանեցին նմա, եէ ցեղն քոյ վերջանայ յորժամ օտարական ոմն մտանէ՝ ի կղզի քոյ՝ առ՝ ի եիազաբերութեան զօրէնս քո. Ունէք որ եր-հիւզ եէ՝ նշդեհ ամն գայր՝ ի ատանալ զիզզիս. բայց ձախորդութիւնք իասնէին է, և խմատութիւն որդւոյն Յուլիսի, (որ առաւել քաջ էր նայ քան զայլ ոք՝ ի մարկանացուաց՝ զօրէնս Մինոսի,) ցուցանէն մեզ զնմայրաձայս Օրակլէին, յի՝ դաբերացին. Ուրծամ առ ինձ յայտնիմք՝ ի եիազաբերութեան զայն՝ զոր նախատեսմանութեանն պարգեւ մեզ ի եիազաբեր.

ՆԻՒԹ

ԱՆՑԵԱԼԸ ԳՐՈՒԱԾ.

Ծնեալսա պատճէ վէրջաբանել էր ի Մատենաշարութենէն Արիստոտէլ՝ առ ի վերջ ճառելոյ յիւրոց, և յառաջագրելոյն նորա զԱրենիօբ՝ որ նման առ հրաբխաբղխեալ ի պատ ճէն. Ալբըլատիկ ի բառել ժողովեցան ի Մենելաբ ընտրել ի քառից յոգեներ զոմն, յոր առաքեսցէ նորա զայն առ՝ զոր լսեալ էր վասն Ալբիոնեօսին՝ որ իսկոյն վերադարձոյց էգե Մատենաշէն ի նոյնատեղ Աիկն։

Այլ ոմոյ Արենիօբ և Մենելաոս քաջեալք էին ի նամ՝ առ ի գնալ յիւրաքա Խայդ Ալեքսանդր՝ առ ի հրամայել զյառաջագիտացն Արենիոս՝ որպ նորա հանգիստել ալիսոնականաց, որք զինի նահանգիցն քաղեցան՝ վերադարձան էգե յԱյեհոհոգն Բհալիէոն ի նղզոզ էտրոմ։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԷԼԱՄԱՔԻ

ԳԻՐՔ ԱՂԵՒԵՐՈՐԴ.

Հակոյն ծերունեաց ելել ՚ի կեդրոնէ սրբութեան՝ անտառին՝ և նախկինն ՚ի նոցունց կալեալ զձեռանէ իմմէ՝ ծանոյց ամբոխին. որք ան հանդուրժք սպասէին վճռահաւատութեան, եթէ ունէի՞ արդեօք ատացեալ զարժանաւորութիւն ՚ի վերայ այլոց։ Հաղիւ թէ եղերեաց զբանս իւր, լուաց խուռն շնչիւն ՚ի հանդիսին, որոց իւրաքանչիւրն ձայն բարձեալ հրձռճանօք ազաղակէր, ընդ որոց և համայն անկիւնք և ժայռակայ լերինք վերահնչէին զձայնն, թէ՝ որդին Յուլիսի համանմանեալն Մինոսի լինի թագաւոր ՚ի վերայ կրետացւոց։

Ապառնի իմ բոպէ ինչ՝ ասէի նշան ձեռամբ ՚ի խնդիր, զի լռեցեն ինձ. մինչ Մենթոր խօսէր յականջս իմ. հրաժարե՛ դու ՚ի հայրենեաց քոց. փա ռասիրութիւն թագաւորելոյ՝ տայ քեզ մոռանալ զփիղկեղփւխ, որ սպասէ քեզ ոչ վերջին ակնկալութիւն իւր. Ալմանապէս և զհնծն Յուլիս՝ զոր ունիք յա ռաջադրելք են շնորհել քեզ։ Խանդս պատրիկ ներհպատանեցեալք ՚ի սիրտ իմ պաշտպանեցին զիս քննդեմ ունայն ըղձից թագաւորելոյ։ Ամբողջ խորին լռութիւն տիրեալ էր՝ եւ ինձ միջոց խօսել պատեր։

Ամէն պայծառագոյն Կրետացիք, ոչ ես արժանի եմ նեւիս հրամայել ձեզ. գուշակութիւն դարբրայէ՝ որ դոյն ինչ յառաջ ասացեալ եղև. բարբոք նշանակեաց թէ ցեղն Մինոսի ներքի ՚ի թագաւորելոյ՝ յորժամ օտարա ազգն ոմն մտեալ ՚ի սոյն կղզի՝ տայ տիրել օրինաց իմոցուն թագաւորին այնմիկ։ Բայց ոչ ասաց թէ նոյն պանդուխտն թագաւորէ. կամիմ հաւա տալ թէ ես եմ նոյն օտարականն նշանակեալ ՚ի դարբրայէն. և ունիմ ըստացուցեալ զնախասացութիւն նորին։ Այս եմ որ եկի ՚ի սոյն կղզի, և քա ջայայտեցի զձշմարիտ իմնդրաժեծս օրինացն. և բազմամ, զի մինուին թէ իմ օգտիցեն ՚ի թագաւորեցուցանել զօրէնս ՚ի միասին, ըստմամ՝ զոր ընտ իկնիք ՚ի թագաւոր ձեզ։ Իսկ ուրքան վասն իմ, նախադասեմ զհայրենին իմ՝ զողորմելի կղզին Իթակա, քան զհարիւր քաղաքն Կրետի, և քան ըզ փառս և զփարթամութիւնս այսորիկ գեղեցիկ թագաւորութեանդ։ Ներեցէք զի հետևեցայց այնմ՝ զոր նախասահմանութիւնք կարգադրեալք են։ Օ՜ ներ թէ մարտեայ ես ՚ի խաղս ձեր՝ ոչ էր բնաւ ակնկալութիւն ՚ի թագաւորել

ասաս, զի առ ի արժանաւորել պատուոյ [illegible] ձերոյ, զիւմանէ զի
շնորհիցէք ինձ օգնական լինել վերադառնալ փութալով ի տեղի ծննդեան իմոյ։
Ասաւել սիրեմ հնազանդիլ հօր իմոյ Ոդուսիսի, և մինչեւ արիլ զմայրն իմ՝
վիճնէլոպէ, քանեմ լաւագաւորել ի վերայ ընդհանուր ամբոխիդ։ Ոչ Աստ
տացիք, տեսանէք դուք զիարս արտի իմոյ։ պարտէ զի Թողից զձեզ բայց
մահն միայնակ կարէ եղծանել զյիշատակ ձեր յիշողականութեան իմում, և
եղելոյ զերախտագիտութեան իմ։ Այո մինչև ի վերջին շնչառութեան իւր
Թէլեմաք սիրելոյ է զձեզ, և ի փառաւորութեան ձերում՝ մանաւանդ իր
եւ զիւրն իսկական։

Ձայնէ Թէ եղերեցի զրանս իմ, յարեաւ լուռ իմն շշունչ ի միջ հան
դիսին՝ համանման իբրև ալեաց ծովու. որք Թաւալկոխեն ի վինի միոյ յա
յէ կողմանէ միւսմ։ Ոչ ին ոմանք զուցէ նաժուժի իմն էին սա՝ ի ներքոյ
մորդկային իմաք կերպարանի։ Ոմանք այնպէին Թէ ունէին տեսակ յայլ իմն
երկրի՝ որք և ձանաչէին զիս։ Այլք աղաղակէին Թէ պարտ ստիպել
դմա ի Թագաւորել ասաս։ Ուռանայի վերջապէս ի կրկնել զրանս իմ, և իւ
րաքանչիւր ոք ջանայ լռել, ոչ դիտելով զուցէ Թէ կամիցէ ընդունել
զայն՝ յորմէ ի նախնուանն հրաժարեալ էր։ և ակայ առել այսպես։

Ներեցէք ոմ Աբետացիք զի ասացից ձեզ զայն զոր խոկամ։ Ձաւել
իմաստութիւնք էք դուք ի համայն աղգաց. բայց Թուի ինձ Թէ իմաստութեի
մի իրաւք նախատեսութեի իմն՝ զոր դուք ոչ նկատիք։ Զարտիք ընարել
ոչ զայր մի՝ որ գիտէ քարբոր ձառել ի վերայ օրինաց. այլ զայն՝ որ ի կիր
արկանէ հաստատ առաքինութիւն միով։ Ասան իմ, տակաւին երիտասարդ
եմ ես, և հետևաբար առանց փորձառութեան. և սորեղեալ բռնութե կրեց,
Ընդ առաւել եմ տակաւին ի հասակի ուսանելոյ հնազանդութիւն՝ առ ի
հրամայել յաւուր միում, քան Թէ հրամայել այժմիկն։ Այլ որոնիք ուրե
մէն զայր մի որ յաղթեաց այլոց ի խաղս մարձանց՝ և մեաց. այլ որոնեցիք
զայր մի՝ որ յաղթէ իւրոյ ինքեան՝ և ունիցի զօրինս ձեր գրեցեալ ի խորս
սրտի իւրոյ. և բոլոր կեանք իւր լցէ շարունակաբար վերաւեցեալ այսու
օրինաք, որոյ զգործս՝ քան Թէ զբանս իւր՝ ընտրեցէք։

Ոչ ոք ներունիք հրաժարեալ ի սոյն բանիդ՝ և տեսանելով միշտ ամէն
դժուասանութեի հանդիպիս՝ ասեն դիս. ըստորում ինձ բառնան զանկալու
Թիս մեր տեսանել զքեզ Թագաւորել ի միջի մերում, օրինակ մեզ ուրեմն
ի դատանել Թագաւոր մի, որ արասցէ Թագաւորեցուցանել զօրինս մեր։
Ոանաչէ՞ս դու զայր՝ որ կարէցէ հրամայել այսու բարեկարգութեի։ Ասեմ
ցնոսա. ձանաչեմ զայր մի ի լեռ, յորմէ ունիմ զայն ամ, զոր դուք պատ
ուէք յիս. խնամատութեի նորա՝ և ոչ իմ, զորս խոսեցայ. նա ազգեաց ինձ
զամ պատասխանիս զորս լուայք յինէն։

Այնժամ բոլոր ժողովն էարկ զայն իւր ի վերայ Մենեթոլի, որոյ
ցուցանէի կալեալ զձեռանէ. պատճառով նոցա զամ հոգեբարձութեիս իւր՝
զորս ունեաց ի մանկութեի իմմէ, և զվատնգս յորոց զերծոյց զնս, և զձա
խորդութիս որք վերաժամանիլ կուտեցան ի վերայ իմ, մինչ մանաւանդ
ի բաց արկոյ ունէի զհետև ինն խրատուց Նեստոր։ Ինախնուան ոչ էր նկա
տեցեալ Մենեթոս վասն իւրոյ հասարակ և անշուք զդեստուց, և վասն հա
ստատ կացութեիդ. և առ առաւել իրբ շարունակ լռութեի, և յամրաշարժ և
ծանրաբարոյ դիմոյ իւրոյ. բայց յորժամ կրկնակրկնէին ի նկատել ե
բևեցաւ ի դէմս իւր, ոչ գիտեմ, ոբպիսի վերնագոյն իմն փառահղուեի

և

և տեսանելոյ զզօրաթիւրութիւն աչաց նորա, և զզօրութիւն որովք առնէր մին
չև յմահուննս զործածութիւն, հարցաքննեալ ոքանչացան և յառաջադրե-
ցին առնել զնա թագաւոր։ Այնմհետ պաշտպանելով զինքն՝ առնոյց վզո-
վիլոյ՝ ասէ ցնոսա։ Զառաջադիմ համարիմ քաղցրութիւն աննշան կենաց միոյ
քան զփայլուն ահ արքունի արժանապատուութիւն։ Կանգնի բարեգոյն թագա-
ւորք և՝ գոլով ենթակայ նոյնոյ ապերջանկութե՛, պակասիք՝ ոչ կարելոյ առ-
նել իբրու թէ բնաւ զգործս բարիս՝ զորս կամիմ։ ասէ պատրեալք
ի համբոյց՝ առնեն զչարիս՝ զորս ոչ կամին առնել։ Զաւել և թէ
թշուառանալի է ծառայութի, և թագաւորութի ոչ է պակաս՝ ինձանէ, քանզի
է ծառայ։ է ինձ նպատակ՝ այր ոք՝ (ասէ) յորժամ է թագաւոր՝ կախեալ
կայ յոյնչափ ամենից, որոց ունի պիտոյութի հնազանդեցուցանել։ Երբեմն
այնմիկ՝ որ ոչ է պատուաւորեալ հրամայելոյ։ Ոչ պարտիմք մեք, եթէ ոչ՝
վասն հայրենեաց՝ (յորժամ նա հաճաւոյ մեզ զիշխանութի։) զոհել զպա-
տուէ մեր։ առ՝ ի աշխատիլ վասն բարեաց հասարակաց։

Այնժամ Արեւտացիք ոչ կարեցին ընդդատանուլ յայլեկամնէ իւրեանց
հարցին ցնա զո՞ր պարտիմք ուրեմն ընտրել զայր մի. պատասխանեաց. այր
մի՝ որ ինչ բարւոք ձանաչեցեալ՝ ի ձէնջ. ըստորում պարտ է զի զձեզ կա-
ռավարիցէ։ և որ երկնչի՝ ի կառավարել զձեզ։ Այս որ բաղձայ թագաւո-
րուե՝ ոչ ձանաչէ զնա, և ոչ ձանաչելով երբէք՝ ոչ լցուցանէ զպարտաւո-
րուե իւր։ Որոնք նա զայն վասն իւրոյ ինքեան, և դուք պարտիք բաղձալ
առն միոյ՝ որ ոչ ընդունիցի, եթէ ոչ՝ վասն սիրոյ ձերոյ։

Ժամայն Արիստացւոց եղեալ՝ ի մէջ օտար իմն հիացման՝ ի տեսանել
զերկուս պանուխագս՝ որք՝ ի բաց վանէին զթագաւորուե վերախնդրեց-
մամբ յայնքանեաց այլոց, կամեցան գիտել թէ ընդ ո՞ւմ էաք ժամանեալք։
Այնժամ ասէ ցնոսա։ Ես ոչ ինչ ունիմ ասել ձեզ, բայց զի ձեզ ոչ
եղև հանդիսարկուե խաղուց. եկայք նոցա զՎզայէլ, ընդորում Այնմհետ
եղև հանդիսարկուե խաղուց. եկայք նոցա զՎզայէլ, ընդորում Այնմհետ
և ես եկեալ էաք՝ ի Վկալրոսե։ Ապա պատասխանեցան նոցին՝ եղեն առա-
ջեալ և ասեն՝ յորժամ զիտացին թէ Այնմհետ լեալ էր ծառայ Վզայէլի, և
Վզայէլ ազդեալ յիմաստուե և՝ ի շնորհաց գերւոյն, արարեալ էր զնա խոր
հրոդակից և հարազատ բարեկամ իւր, դնելով զնա յամենայն ազատուե, և
ասա այն էր որ հրաժարեցաւ լինել թագաւոր։ Եւ թէ Վզայէլ եկեալ էր
ի Վամասկոսէ ասուրց՝ ուսանել զօրէնս Մինոսի, որ այնքան սէր իմաս-
տուե յցեալ ունէր ի սրտի իւրում։

Այնժամ ծերունիք ասեն ցՎզայէլ. մեք ոչ համարձակիմք աղաչել
զքեզ՝ ի կառավարել զմեզ. քանզի դատելի թէ դու ևս ունիս զնոյն դի-
տաւորուե Այնմհետ։ Այժ արհամարհէք դուք զմարդիկս՝ առ՝ ի կամիլ
յանձն առնուլ զանհանգստուե կառավարելոյ զնոսա։ Այս կարի հրա-
ժարեալ եմ՝ ի վարեմատ և՝ ի պատուաւիլ արժանապատուե արքու-
նական. առ՝ ի դնել զսա ընդ աշխատանաց ցաւակցուե՝ ի հովուել զամ
բոխն։ Պատասխանեաց Վզայէլ մի հաւատացք ոչ Արեւտացիք թէ արհա-
մարհեմք զմարդիկս, ոչ, ոչ, այլ դիտեմ ես թէ օրքան մեծ փառք լինի
աշխատիլ առնել զնոսա բարիս՝ և երջանկիս. բայց սոյն փառք լի է ձգամբք
և վտանգիւք. և անոտի պատուաւիլուե որ ընդմանայ միայեալ ընդ աշ
խատանաց, ոչ կարի խոտորեցուցանել եթէ ոչ՝ զողիս անափառս։ Վեանքն
է համառօտ՝ և մեծութիք գայթագուցանեն ուժգնեալս զիւրս, զորս ոչ է
կարելի հաձեցուցանել։ Եկի ես յայնքան հեռաստանէ՝ ոչ թէ ստանալ

գործիս՝ որք են մեռուածք, այլ առ՝ի ուսանիլ ոչ ինչ ունիլ հոգս։ Մնացէք բարեաւ, ոչ մեռանիմ։ Եա ինչ, եթէ ոչ վերադառնալ՝ի կեանս մի խոստով և առանձնացեալ. ուր խնամոտելի բանանիկ զբերու իմ, և ամենայն ակնկալութիւնք՝ որք առ քարշին յառ աքինուէ, վասն այլ ինձ բարեաց կենաց ջնջի մահուամբ, մխիթարեն զիս՝ի սրտմտիլ ծերութեան։ Եթէ ունիցի իրի խիք բաղձալ՝ ոչ ինչ ցանկալի լինիլ ետուսոր, այլ ոչ միւնիլ ամենևին յայսցանկ յերկուց արանց, զորս դուք տեսանէք։

Ա երջանիկ ազատակիցն Աթանասիք խօսելով ընդ Մինեթոբի առաւ միոջ առաքել խնամոտուն, և առաքել միոջ՝ի մէջ համայն մարդկանց. առ միոջ ուրեմն ոչ՝ այն՝ զոր կարիք ընտրել՝ի ետագաւոր միոջ. ոչ երբէք ետուք զձեզ փնտրել առի. եթէ ոչ նախ ուսուցիք միոջ զընտրուելն զոր պարտիք առնել։

Պատասխանեաց Մինեթոբ. միտ եմ ես՝ի միջ խուռն ամբոխին, տեսի զայր մի՝ որ ոչ ցուցանէր զինքն ըղձահակաւ՝ի ետագաւորելն, զոլով ծերութեան մի բաւական գօրեղ։ Հարցի որք անդն կային եթէ ով էցէ նա, պատասխանեալ եղև եթէ՝ կոչիւր Աբեսեթօսիմ. և զուարթ հետևաբար ասել եթէ երկոքին որդիք նորա ետին՝ի ետիմս մագաւակցոյ, և ցուցանէր ոչ ունել ինչ ուրախութեի. և մանաւանդ եթէ ոչ ըղձայր վասն միոյն զմանգաղ ետագաւորիսցէ քան զի սիրէր զնոսա իւր։ Ծանեայ եթէ հայրս այս՝ սիրէր բնական սիրով միով զմիոյն յորդւոց իւրոց, որ զարգացեալ էր առաքինութեամբ. և ոչ հանգչէր զմիսն նոր անկարգութեան նորա։ Հաւելեալ հետազօտութեամբ՝ հարցի, զի՞նչ կանոն ունէր ծերութիւս այս։ Մինն՝ի քաղաքացւոց ձերոց՝ պատասխանեաց. երկար ժամանակ կրեաց զդէնս և մարմնոյ նորա ծածկել ի սահմանք վիրաց. բայց զուտ առաքինութեի իւր ետ շնաւոյ զոլով մարդասիրութեան. ահաւասիկ եղև խոստնեալ. ուսոյի և արդեւեայ գնա՝ի պատերազմն Տրոյեայոց, զի երկնչէր լսել առն միոյ՝ որ տայր նմա զխնամոտնական խորհուրդս, որոց ոչ կարէր հետևել. նախանձեալ նաև փառացն և համբաւոյ՝ զորս կարէր սա ետագոյ կարծեաց ստանալ փոխանակ, և մնալ ետեալ զամենայն պաշտօնս ընկալեալս՝ի տանէն, եթէ ոչ զոր հարստութեի. Այլ սա հաճոյ իւրում ազգասութեի՝ կնոջ հանդարտ ինն ուրախութեի, ետու՝ի տեղի մի՝ դոյն ինչ առանձնացեալ նոր կղզւոյս, ուր գործէ յանդասանի իւրում՝ խնկական ձեռամբ. Մինն յորդւոց իւրոց աշխատի ընդ իւր. և սիրեն զմիմեանս խանդաղատագոյր. զոլով երջանիկ՝ի շնաւանալ իւրեանց. և ընդ աշխատանօք ունին զառատուին ամենայն հարկաւորութեան, յառաջս առանձնացեալ կենի միոյ. Խոհեմ ծերութիւս բաշխէ հիւանդ և աղքատ զրայեաց իւրոց՝ զամենայն աւելորդս պիտոյից իւրոց. և որդւոց իւրոց, տայ գործել ամենայն երկրագործութեան, կրճէ զնոսա և ուսուցանէ, և զատէ զամենայն վէձս զրայեաց իւրոց. և է իւր հայր ամենայն ընտանեաց՝ Խնկ առևրջանկութեի իւր՝ է որդին երկրորդ, որ ոչ կամի հետևել և ոչ միոյ խրատուց իւրոց. Հայրն զինի հաւնեցելոյ բազում ժամանակ՝ ջանիւ ուղղել զնա յառաքինի իւրոց, վերջապէս ստոյգ գնաց, և եղև բաժնիչ եղեալ՝ի տնտեսս անափառութիւս. և յամենայն հեշտութիւս։

Հաւասիկ ոմ Աբեսեթոբ որ ինչ պատմեալ եղև ինձ. և դուք պարտ ունիք գիտել եթէ պատճառ եմ ես հոյժ ձշմարիտ՝ Աբդ՝ եթէ նոյն այր էցէ այն-

այն

աչս՝ ոչ եւ նկարակ ձեռն, վասն ի՛ր առնել զկապ ընդդէմ գու՝
մարել զայսքան անծանօթ անձինս . ունիք դուք ի միջի ձերում զայր մի՝
որ զձեզ ճանաչէ, և դուք ճանաչէք զնա : Թէեւ գիտատ, որ և յուսանել
գքաջուն իւր՝ ոչ միայն ընդդէմ նեռից՝ և ազգանց , այլ նաև ընդդէմ
սատանայի ազգատուէն : Երկնչեալ է գինարբհակ ամուլքն ասացեալ աղ
ձատանաց. սիրէ զաչխատանս, և դիտէ զորքանուքն օգտի երկրագործուն
վասն ամենեքին միոյ. մեծանձնդ զի անարդէ զանափատուքն . և ոչ կարող
քնաւ հեղգանալ՝ վնասից սիրոյ միոյ զորդիս իւր, սիրելով զանքինուն միոյն,
և առելով զանատ միւսոյն : Ի միւ բան, ահա այր մի՝ որ ի արդէն հայր ամ
բոխին : Հաւատասիկ եթագաւոր ձեր՝ եթէ չէմարիտ է զոր դուք բաղձայք
եթագաւորեցեալանել ի տան ձերում զօրէնս խոստանոյն Աինօսի :

Կոլոր ամբոխն ագաղակեաց չէմարիտ . Արիսթօտէմ է այնպս՝ զոր
դու ասացեր, սա է նա՝ որ արժանի է եթագաւորելոյ : Իսկայն ծերունիքդ պատ
ուիրեցին հրաժիրել . և դառաձ ի միջ բազմութեան՝ ուր խառնակալ կայր
հուսկ ամենեցուն : Երեսեցաւ նա հանդարտ . և ի բացացայտել նմա եթէ
կամին առնել զնա եթագաւոր, պատասխանեաց. ոչ կարեմ ես համաձա
չիլ եթէ ոչ ընդ երից պայմանաց : Նախ՝ եթողում զեթագաւորութիւնս
յետ երկուց ամաց՝ եթէ ոչ բերիցեմ զձեզ յայլ ես լաւագոյն՝ քան զիս եղեալ
և կամ եթէ ոչ սատարիցէք զձեզ օրինաց : Երկրորդ՝ եղիցի ես ազատ առ
ի համահետիլ պարզ՝ և շատացնել կենդ մեր : Երրորդ՝ որպիքն իմ ոչ
ինչ ատենան բարձրութեան ունիցին զինի մահուանն իմոյ. և ոչ ինչ զանա
զանութեան և պատիւ տրիցի նոցա, եթէ ոչ՝ քան ազգականաց իւրեանց, ոչ
և այլոց քաղաքակցաց մերոց :

Ի բանս այսոսիկ՝ ամբարձաւ բիւր ազդակ ուրախութեան միանգ ցոյն,
և նախորդն ծերունեաց որ էր հասակ՝ և պահպանիչ օրինաց, եղ զՏիատեան
(յի՛ պատ.) ի գլուխ Արիսթօտէմի, և զհինգին զոհս ձուպիկերէն, և
այլոց ոճս մեծամեծաց : Արիսթօտէմ տալով մեզ ընծայս, ոչ ոսկ քան
վնէմնափառ սովորութեան եթագաւորաց , այլ քան հասարակ աշխոհութեան,
պարգեւեաց Աչխէլի զօրէնս Աինօսի՝ գրեալ նորին իսկական ձեռամբ. ըն
ծայեաց նաև բաճակոն լրութեան զամենայն պատուիս Արեւացւոց, սկսեալ
ի ժամանակի Աինուբնօի, (յի՛ երեսակի, որով նշանակին և գնոյ) և ա
կաց գարոյն : Բայց բանեալ նաև ի նոցա զամենայն տեսակս լաճա
գոյն պատրոյն Արեւի՝ անծանօթից Աարմատան . և եւ մատոյց զամենայն
օգնութիւնս՝ որք կարէին ունել հարկաւոր պիտոյութեան.

Երբ բատորում շուտափոյթ և մեք հնձել, պատրաստեաց և վասն մեր նոյ
մի՝ ընդ բազմութեան եթագաւորիցի՝ և զնուորեալ ոգանց . հրամայեալ
բառնալ վասն մեր զգեստ և զեղօշափ . յորում ժամու եղ և հղումն յայո
զակ նոյնել մեզ Աինոպ . բայց գոլով ներհակ Աչխէլի ստիպէր նմա համ
բերել : Ի տեսանել նորա զօրութիւն մեր՝ փութացաւ զմեզ ընդ պրելեց
որ ոչ եւս պատրեր տեսանել երբէք Արդարք են(ասէր) ածք տեսանելով
նոցա բարեկամութիւնն մի՝ որ ոչ է հիմնեալ, եթէ ոչ՝ ի վերայ առաքինու
թեան. յաւուր միում հրկին միաւորին զմեզ յերկրանիկ դաշինս , ուր ասէ
թէ՝ բարիքն զկնի մահուան վայելեն զյաւիտենական խաղաղութիւնն.
անդ տեսանէմք միանալ հոգւոց մերոց՝ առ ի ոչ եւս բաժանիլ քնաւ. ոհ,
եթէ ամիւնք իմ կարիցին նմանանալ լինել հատաժողովիցեալք ընդ ձերոց,
Պարսաբերեն զբանս զոյսոսիկ հեղոյր զառատ արտասուաց, և հառաչանք

քեզ զձայն նորա. և մեք ոչ պակաս լսեալք քան զնա. և եկն ընդ մեզ մինչև ՚ի նմանէն։

Իսկ Աբրահամ խօսեցաւ ընդ մեզ այսպէս. Դուք եկէք որդոյն ինչ յառաջ արարիք զնա թաղաւորս. յիշեցէք զվտանգս ուր արկիք զնա. խնդրեցէք յածց զի նեղչիցեն յես ձշմարիտ իմաստութեան. որոյ դերազանց եղ իշէց այնքան բարեկարգութեամբ յայլոց մարդկանց, որքան զերազանց եղէ իշ խանութեան. Ի կողմանէ իմէ. աղաչեմ ածց առաջնորդել ձեզ երջանկասլս ՚ի հայրենիս ձեր, և տալ քեզ Ծնէլամանք տեսանել թագաւորեալ զՅուլիս ՚ի թաղաղութեան, ընդ սերեալս Հայ մօր քոյ Վիհնէլոփեի։ Ահա եառ քեզ լաւագոյն նաւ ևս, յորով ՚ի քաղաքէ՞ և զինուորեալ արամբք. որք կարեն ծառայել քեզ ընդդէմ անաւղաչ արանց. որք հալածեն զմայր քոյ ՝ Ի՞ր Աղնեթօր՝ խնամուելի քոյ, որոյ ոչ ինչ է պիտոյ, ոչ թողոտ ինձ խնդրել ինչ վասն քոյ. Վտանգէք երկոքեանդ և ապրեսջիք երջանիկք ՚ի միասին. Յիշեցեք զԱբրահամ. և եթէ Աթաքացիք ունիցին երբէք պիտոյութեամբ ինչ ՚ի Կրետացւոց, հաշուեսա ՚ի վերայ իմ մինչև ՚ի վերջին շնչառութեան կենաց իմոց։ Ընդդէմ կալ զմեզ, և մեք ՚ի մասուցանել նմա զշնորհակալութիւնս՝ ոչ կարէք արգելուլ զաբտասուս մեր։

Այնչ հողմն ուռուցանէր զառագաստ՝ խոստանալով մեզ քաղցրիկ նաւարկութիւն մի, ահա լեառն Խառ ոչ ևս երևէր մեզ, եթէ ոչ՝ երբեմն սիւն մի, և բոլոր երեքեան կրնան անհետ լինել։ Ես կողմունք փիլիփոննէ զի (իբ՝ մօռայս.) Թոռէին դիմել ՚ի ծով ըստ այլոց մեզ։ Ես ահա յանկարծակի մթին և սեաւ ինչ փոթորիկ մըրկահասն ալէկոծեաւ՝ շրջապատեաց զերկինն, զայրացան բոլոր ալիք ծովու. տիւն փոխարկեցաւ ՚ի գիշեր, և մահն նեղ կայացաւ մեզ։ Ի՞նչ Աբգուն դու ես որ շարժէ զերդիկս քոյին ամբարհաւճար Թրլիա՞նեին, իբ՝ Կոնքիւ, զհամայն ջուրս կայսերուն քոյ։ Ի՞նչ ամ առ ՚ի վրէժխնդիր լինել մի արհամարհանաց զորս արարիք, մինչ էաք նեղ տաճարի իւրոյ ՚ի Ալեթէրայ՝ ՚ի կողմն ոչն Ակալեոսի, գնաց գտանել զՅես այս, (իբ՝ զԱրգուն,) և խօսեցաւ ընդ նմա վշտագնութ, որոյ ականջք դեղեցիկք՝ թացել էին արտասուօք. (դոնէ այսպէս հաւատաց ինձ Աղնեթօր. քանզի որում գտատխաբակեցել էր ՚ի բոլոր ծածկին իրս, և ՚ի գաղանիս) ըմբերիմս գու ծմ՝ Աբգուն, (ասէր,) զի երկոքին ամբաստանեաք՝ կատակեցուն ան պատժելաբար զկարողուլ իմ՝ Ի ոչան և տեսին Աչք ինքեանք ևս, որ սոյն մահկանացու յանդուգն համարձակեցան դատապարտել զայն միմ՝ որ զոր ՚ի կողոպուտ իմում Պարթին աչք բաւական իցեն խոհեմութեամբ ընդդիմանալ ամ փորձուեց, և անուն խելառուն տան սիրոյ։ Առացի՞ալ ես գուցէ, զի ծնել եմ՝ ՚ի կայսերուն քում. զինչ յապաղել դանդաղիս ՚ի թագաղել զսոսա զերկոսին՝ ըստ յատակս խորոց։

Ձայնէ ևս խօսեցաւ այսպէս, Աբգունն ուռուցել աւերաբեր զալիս մինչև յերկինս, և Ալ Հնութեան զոհաբերացեալ յանձն իւր՝ հաւատոյդ նաւարկ հուն մերում գոլ անվտարելի։ Յաւարտեան շրթունքն ազազակեալ, եթէ՝ ոչ ևս կարէր ընդդիմանալ հողմոյն, որք վարել մեզ ընդ ինչ զմեզ բռնութեամբ։ Որ և յուժգին բազմանալ հողմոյն՝ խորտակել կայմն մերոյ՝ զինի սակաւ ետ պէտ զգացաք, զի ծայրք ապառաժից բանային զյատակս նաւուն, և մնանք լոյծ ջրոյն յամ կողմանց գնայր ընկղմիլ։ Ձամայն եթէ արբշիռ ամբարձել յա լառած գազաղակս դէպ յերկինս՝ ողբալին զմահ ի բնանց։ Ընդդէմ կալ իմ՝ Աղնեթօր ասէ ցընա, ահաւասիկ մահ, և պարտ է քաջուլ ընդունել զնա.

Ընդ

Ոչ ոք ազատեալին զմեզ յայնպանեալս վտանգիցն՝ առ ի կորուսանել այսօր. Ձեռ
ցուք Անդեմօր մեռցուք. միսիթարուի լինի ի մէնջ իմ մեռանիլ ըստ քեզ. և ան
օգուտ եմն լինիցէ վիճակ կենաց մերոց ընդդէմ մահուց։

Պատասխանեաց Անդեմօր, ձշմարիտ վատահուին գտանէք միշտ օգնուիչ
քինչ Աչ ի բաւական լինիլ պատրաստակ հանդարտաբար ընդունիլ զմահ. այլ
պարտ է թարց երկիւղիլ առնել զամ ջանս. առ ի վատրել զնա։ Այլցուք ու
բեմն դու և ես՝ զմի ի սոյն թիանալ զերանաց. և մինչ սոյն բազմանի երկ
չոտ և շփոթեալ արանց ի զուր ցաւէին վիր կենաց իւրեանց. զոնէ ոչ կորուս
ցուք մեք զոսկի մի՝ առ ի փրկել զմերս։ Աբելով իսկոյն առել վկացին՝ և հատ
զկոյին արդէն բեկեալ։ Աշ կախեալ զնա ի ծով՝ ի հանել կողմանէ նաւուն՝
հարկ շառաչելոյ. և սլացեալ ինա ի ձէջ կատաղի ալեաց՝ կոչեաց զնա յան
ուանէ քաջալերեալ հետևիլ ինքեան։ Ասդ՝ ոտ մեծազոյն ծառ մի՝ որոյ վէր
համայն հողմուկք յաւնեն լճշնամարար ի ցնաւնել, իսկ ինքն կեայ անշարժ
խորուէլ արմատոյ իւրոյ, այնպս՝ որ մրրիկք ոչ կարեն շարժել, եթէ ոչ՝ միայն
զտերևս նել. այսպս և Անդեմօր ոչ միայն լեթ հաստատ էր և քաջ, այլ և
քաղցր և հանդարտ. և թոմէր եթէ հրամայէր հողմոց և ծովու. չհետևեցայ
նմա։ Աչ ոմն լինէր կարող ոչ հետևիլ դոլով քաջալերեալ ինմանէ։ Ասաջ
նորդեաք զմեզ ինքնին ի վէր ածոյով ալէծփեալ կայմի, որ էր մեծ լեռն օգնուի
մեզ, կարելով նասիլ ի վէրնէր. քանզի եթէ հարկ լիցէր մեզ լողալ առանց
նորին միջնորդուեր, զօրուի մեր փուխոյ լինէր անկարացեալ։ Ասայց ստէպ
ստէպ անդրաշրջելով ալեաց զմեծահասս ինացան, զտանէաք զմեզ ընկղմեալ
ի ծով, և ըմպեաք զդառն աշխս, որք զերուին ի բերանոց՝ յրընդդէմ և յա
կանջաց մերոց. և առ ի վերըմբռնել զվերին կողմն փայտին՝ հարկադրեալք
էաք դիմամարտիլ ալեաց ծովու. որք մերթ ընդ մերթ՝ այնքան բարձր՝ որք երբև
զերկինս հեղեալք անցանէին ի գլխոց մերոց. և մեք չանայք կանուլ զմեզ հաս
տատ, յերկիւղէ. զի մի ի նեղ ածնոյ բառնոյ զորշիցէ ի մէնջ կայմն, որ էր
միայնակ ակնկալութիւն մեր։

Գոլով մեր ի սոյն սարսռելի կացուն՝ կայր Անդեմօր աշխատիսի հնդաթ
տաբար, ոչ և այժմ նստել կայ ի վէր թարմ սկզբ։ Ասէր ցնա. ոչ կարեմք
կարծել դու, եթէ կեանք քոյ բացարկեցել լինի ի բառնուի հողմոց և ալեց.
Հաւատասն դու, եթէ կարօղք են նք կորուսանել զքեզ եթարց հրամանի ածց.
Ան չ, ոչ, ածք վճռատհատն զմեմ։ Ասրեմն յոժց և ոչ ի ծովու, պատ է երկն
չել Աեթէ իցես ըն յատակս խորոց՝ ձեռն մեր ածելիցէ քեզ՝ հարկ զքեզ արտա
քարշել։ Աբ եթէ վերացեալ իցես ըն յՕդևմպ, ի յերկինս. և տեսանիցես
դասեաց ի ներքոյ ոտից քոց. հարկ մեզ ածելիցէ ընկենուլ զքեզ ըն յատակս
խորոց, և զահավիժել զքեզ ի բոց խաւարային տարտարոսի։ Ասհաւ հետ
նայի վէր բանիցս այսոցիկ՝ որք դոյն ինչ միսիթարէին զնա, բայց ոչ ունէր բա
հական ազատ միտս, առ ի պատասխանել նմա։ Ասրաժամանել պէշերայ՝ ոչ
ես տեսս զնս, և ոչ ես կարացի ես տեսանել զնա։ Ասյուցանէ աք զպիշերն
ազջոյն՝ զազալով ի կրտոյ ձբր կեսամահ. ոչ գիտէաղով եթէ՝ այլ կոծուի ծովու՝
ձէր զմեզ արկանէր։ Ասրջանայս հողմնուեք սկսան մեղմանալ, և ծովն մանչե
լով մռայլ ամպոյ ահիւնն. հասանմանել առն՝ որ քարկացել յերկիր ժամանակ, և
գոլով խոնջել, ոչ ես ունի, եթէ ոչ՝ ճնացորդ ինչ ի պղտորել զայրացմանց.
որոյ այնք ոչ ես ի ն, եթէ ոչ՝ երբև ծփանաց նորաբողջ բուսոց՝ ի մէջ
գործեալ ագարակի։

Ասյսու ամէն՝ եկեալ արշալուսոյ՝ ի բանալ Աէդմ արեգական զդրունս

երկ

երկնից, աճեսուր մեզ օր մի գերեցիկ. Երևելք բոլորովիմբ բոցափայլել. և աստեղք՝ որք ըստ երկար ժամն վերերևելք էին, աջօգելք փախչէին ի ժամս նել Ֆէպուսի, այլ՝ արեգական. Տեսաք ի հետաստանել զցամաքն, ուր հողմն մերձենցուցանէր զմեզ. Հայնժամ զգայի վերածնանիլ յուսոյ ի սրտի իմում. Բայց ոչ զոք տեսի յընկերաց մերոց. յայտ իմն է. որը կորուսեալ զմտահուն երևոյն ըստնաբուն ընկղմեցեալ յալեկոծուէ. Ամերձենալ մեր ի ցամաքն՝ մղէը ծուխ զմեզ ի ծայրս ապառաժից, առ որս լինեսաք ջախջախեալք. բայց ընդդէմ նոյ կայաք ծայրիւ կայմին մերոյ, զոր Աննէթ օր այնպէս կառավարէր, ոպէսզի՝ հը մուտնաբաստեսո մի զղէկն. Ընդ այսոյ վասրեալ մեր վերհիւզալի ապառաժս՝ զը տաք զմեզ ի վախճանի հասեալ առ երդ մի դիւրին և ասիրկ, և լողալով ի ծոցս աշխատանաց երկաք ի ցամաք ուր անդ տեսեր զմեզ ոմն Ծուհի մեծ, որ քնակիս յայսմիկ կղզւոջ. որև զկնէալ խնամարհեցաք ընդունիլ զմեզ

Վերջ Վեցերորդի Գրքոյս.

ԵՒ Ի ՀԱ

ԵՕԹՆԵՐՐՈՐԴԻ ԳՐՔԱՑ

Վասնզի ընդհատել ես սպեղծմանէն՝ ուր զանց առնու ի գործ ածել գէթ զմի ինչ հնարս, առ ի նոսին ինդրոյ խորհ, և գրուծել ես ի սերտասուսն ինչեան։

Մինեւր իայնու զՄենելտոս ընդունելոյ զնուագութիւնս բանից իւրոյ՝ ընդդէմ արուեստից հնոց գամանդ՝ սոյնոյ ՀՀջնուհուոյ, և ընդդէմ Վասնիոնի, որը Մինեւր բերբերեալ յօգնութիւն ՀՀջնուհուոյն. Մենելտոս և յաջորդահարսն Կիմոթէ՝ ուր առաջ զնացին սերտոց քուրջ ինն զնուագանիլ զնուագերգութիւն. զոր ստեղծեցեալ նոցա Ապոլլինոսէ՝ Վասնիոնի լինելոյ, և յետոյ զնացեալ նոքա՝ ընդդէմ երգելոց սերտասուց. և զերգսոնն իւր՝ ինդրոյն Մինեւր. զի իւրանդեր Մենելտոս ինդրելոյ իւրմէ.

Վասնիոնն սկսեալ զնա, և հարցմունքն յաջորդահարսէն՝ սկսել զնաւն, զոր Մինեւր ըստ ընդել էր. և ի ժամուն՝ յորում Մինեւր առաջարկել զանէր զՄենելտոս ի նուագելոյ սերտոն զնա յայտել Մենելտոս զմոյ չնչէութեան զմտացն ուրախութիւն՝ ի զերանալն սկսել նաւել. և Մինեւր՝ որ զմոյ զնա, գտահալեցեալ էրոյն զնա ի ծով, և ինչն և անյաջ զինն նը, առ ի երկայնմամբ սպեղծացուցանել զնա՝ յայտնի նաւ, զոր զերանալ ի պատրաստ ոչ իարգելել ինոյն էրմանէ։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒՂԹԱՑ

Գլուխ Ա.

Յորժամ Թագաւորք եգիպտացւոց զբանս իւր, համարձակ խաբեբայից՝ սուտ ոգւոյ անշարժք՝ և աչք իւրեանց հաստատեալք՝ ի վերայ նորա՝ հայելով մինն առ միւսն, ասէին ցըմիաբան. Ո՞րք են ուրեմն արքայ այսոքիկ պատգամ սիրեցեալք Յաճոյ։ Լսե՛հարք երբէք ասել ումանք զայսպիսի զարմանալի պատահմունս։ Գնեցարանցիսկ է արդէն որդին Հոլխի քան զամենեսին՝ ի ձոռոմաքանութեան՝ լիմաստութեան՝ և յաբիւրեան։ Որ, որպիսի դէմք, որպիսի դէղեցկութիւն, որպիսի քաղցրութիւն, և որպիսի համաստութիւն Լայց զնա՞ր ազնուութի՛ւն, և կամ զնա՞ր միծամոգութի՛ւն. եթէ ոչ դիտեցէ՛ք զնա՝ գոլ որդի առն միոյ մանկանացուէի, դիւրաւ լինէը հաւաստացեալ եթէ էր Պաքքոս (ա) կամ Աէրգուս (բ) կամ եթէ նոյն ինքն միծն Ափոլլոն (գ) Լայց որ՞ է Աէնեթօրս այս՝ որ եղեւ գոլ այր մի հասարակ. նանո՛, և՝ ի միջակ ունութե՛ն. խակ յորժամ նկատեալ լինի զդուշութի՛ւ, գաւանի՛ ի՛նմա ոչ գիտեմք, որպիսի գերազանցութի՛ն ինչ՝ ի վերայ այմ մարդկանց։

Այսչափ վկայիմս զբանս զայսոսիկ շփոթմամբ միով, զոր ոչ կարէը գտ զել։ Ա՛չք նորա երբեմն գնային անդադար՝ ի Աէնեթօրէ առ Թագլաւոր, և՝ ի Թագլաւոր առ Աէնեթօր. կամ լսել մերթ, զի Թագլաւոր վերակրկնացէ զերկար պատմութի՛ն սոյն պատահմանց իւրոց, և տալ յանկարծակի հաւանել բնաւ զբանս նորա։ Յարեաւ վերջապա շտապել և տարածել զ Թագլաւոր մաքս մեծագնակ յանտառս մի գմանոյ, ուր Թարդ զանգատութի՛ն՝ ի գործ էած զամ հնարս, ՚ի գլուխ՝ ՚ի գլուխ՝ ՚ենանիկ եթէ՝ արդեօք Աէնեթօր ո՞չ էցէ Աէնեթօրն

(ա) Պաքքոս, որպէս ժողովրդեանք և Աերէնէ, պատիւ Բաքոս խոփաճորթ Թագլաւոր, հնարիցս զերծցեմոցն գնեալ։ որոյ բանասացեալ եղեւ Աէնեթօրն. և զկնէն ամաէցս, էամ ցիտա, առ ՚ի բանասացանել նմ այնոցիկ՝ որք ուրիցէն գտանէին զնէ՛ նա ՚ի գինի, վէրսպատանան անգնցայ, և յինէն ցնորեալ և պղծուց։

(բ) Աէրգիոս. (փայլածոս) որպէս ժողովրդեանք և Ռոմէ ասեն Աէրլանին. է սա խոցմանել և առաքհանդամ Աէնց, և է նոա Աէ ժողովրդեանն՝ վերատանան նէ՝ և գողոց։

(գ) Ափոլլոն. որպէս ժողովրդեանք և Լատինացէ, էոլիցամ սա հնարիչ գիտոց՝ տատալ գուրէ՝ նադէ՝ և արհեստ նախագուշակութեան. սա է նմանատիս խոցմանց, էամ հիւանդեալ և նուիրեալ էստծոյ։

իմն՝ աբօղեաւ ՚ի նեղբեղ մարդկային կերպարանի ։ Թէլեմաք ոչ կարէր ա-
սել նմա ինչ. քանզի Մինէրվիա յընկերակից իւր ընդ նմա ՚ի կերպարանի
Անթեմօրի, ոչ ինչ ունէր բնաւ յայտնեալ նմա, պատճառաւ յաւէտ երբ
տասարդութեան նորա. ժանաւանդ զի՝ ոչ ևս հաւատայր գնա տակաւին դալ
քաւական խորհրդոց իւրոց. Հաղորդել նմա զիտութիւնս իւր։ Այլ՝ նա
ևս կամէր փորձել գնա յառաւել մեծ վտանգս, որ եթէ դիտեսցէ, թէ Մի-
նէրվիա է ընկեր իւր, նախասարսա օգնութիւն մի՝ ապա նմա առաւել իմն վըս-
տահութիւն, ուստի և կարէր բնաւ չունել աշխատանս՝ արհամարհել զգ
դիպուածս՝ առաւել երկիւղալիս։ Այր վասն և կամեցաւ նա զՄինէրվիա փոխա
նակ Անթեմօրի. վասն որոյ և բոլոր հնարք և արուեստաբ Հալևիսոյի ելին ՚ի
դերեւս, առ ՚ի բացայայտել զայն՝ զոր բաղձայր ՚ի գիտել։

Ի սոյն միջոցի հանգոյն յաւերժահարսութիւնք շրջապատեալ զԱնթեմօրիե՝
հարցանէին հրաճեպութեամբ զպատմութիւն իրս ։ Անոնք հարցանէր զորպիսութեանէ ձա-
նապարհորդութեան իւրոյ յԻթոպիայ. և միւսն կամէր գիտել, թէ զ-
ունէր տեսեալ ՚ի Լասմոսիս։ Իսկ այլ միւսն հարցանէր՝ եթէ ունէր ծա
նօթութիւն ընդ Հուլիսէ, յառաջ քան զնալ նորա ՚ի պատերազմն Տրոյեցւոց։
Ոմոյ պատասխանէր ամենեցունց քաղցրութիւն. որոյ բանք էին և էին պարզք
բայց լի շնորհօք ։

Հալևիսոս ոչ կացեալ երկար ժամանակ ՚ինոյն խօսակցութեան ընդ
Թէլեմաքէ, և մինչ յաւերժահարսունք զբաղեալք էին՝ եղանակելով վեր
դրեն՝ հաճոյել զծպտունս, առ ՚ի զբօսանս Թէլեմաքէ, դարձաւ անտի, և
առեալ ՚ի կո ասպոյս զԱնթեմօր, առ ՚ի տալ նմա խօսիլ։ Իսկ ոչ քաղցր
դոլշեք քնոյ՝ ոչ ինչ թեղուն երևակերպիլ ՚ի ծանրացեալ յաչս՝ բոլոր
անգամօք վատահեալ առն միոյ ։ այսպէս և Համոզիչ բանք Ծուխանն ոչ
ինչ կարէին ներազդել ՚ի սիրտս Անթեմօրի, վասն որոյ և զդայր Հալևիսոս
միշտ՝ ոչ գիտեր, եթէ որպիսի իմն կերպիւ արտաքսեալ նա՝ զամ՝ քանս իւր,
և եթէ որպէս ՚ի ծաղր ածէր զՀամոզիչ շողոքորթութիւնս՝ զոր հնարէր ։
Երբ որպէս կարծրագոյն ապառաժ մի՝ ամբարձեալ ծածկէ զձակատ իւր ՚ի
ձեռ ամպոց. և ոչ ինչ հոգայ զբռնութեան հողմոց. այսպէս և Անթեմօր հան
տատ ՚իներ խնամանային առաջադրութեան իւրում ։ Թողոյր զինքն զրկիլ
՚ի Հալևիսոյ ։ Երբեմն տայր նմա յուսալ, թէ շնորհէր՝ գնա Հալևիսոս ՚ի
հարցմունս իւր, որով կարէր իբր ևէ՝ արտաքարշել զձշմարիտն ՚ի խորոց
սրտի նորա, և ապրիլ ՚ինոյն կիսոյ յորում կարծէր Հալևիսոս հասանել
բաղձանաց իւրոց. ակնկալութիւնք իւր ՚ի գերեւս եղանէին. և այն ամենայն
զորս երևակերպէր ունել, յանկարծ փախչէին ՚ինմանէ, և միով հասուսա
պատասխանատրութիւն Անթեմօրի՝ զարձեալ ընկղմուր յածհաւատութեան։

Երբ այսպս անցուցանէր զաւուրս. ապրիլ հանդերձով զկնի Թէլեմաք. և
ապրիլ որանեալով զմիջոցս բաժանել ՚ի Անթեմօրէ, զի ոչ ևս յուսայր օգտիլ
՚ի խօսից նորին։ Երբ երբեմն վերակարգէր զառաւել գեղեցիկ Հաւերժա
հարսունս իւր ՚ի ծնուցանել զոգոց սիրոյ ՚ի սիրտ երիտասարդին Թէլե-
մաքի։ Երբ ահա ետուն թէ ի առաւել կարօղ ՚ինմանէ, զայ յօգնութիւն
իւր, առ ՚ի արդիւնաւորել զոյն առաջարկութիւն ։

Ի հնութեան միշտ ցասուցեալ յարհամարհանաց՝ զոր Անթեմօր և Թէվա
մաք ցուցեալ էին ՚ի Պիպրոս՝ առ հրաւէրս նոցա. և ոչ կարելով միսի
թարել ՚ի տեսանել գերիս յանդուգն մահկանացուս՝ զբնակել ՚ի հող-
մոց և յալեկոծութեանց, արծարծեալ ՚ի Նէպտունէ. դառն արտասուքիր

ցա

ցաճախցու Թէ գանկատեաց Յուսիմէրի. Սակ Հայրն ծնող ժպտելով Թագը կամէր յայանել նմա Թէ՝ Մինչ բիւն 'ի ներքոյ պատկերի Աչնեթոսի՝ ունէր փրկել զորդին Յուլիսի, Թագաւորեաց նմա որոնել զմիջոցս, 'ի խնդրել զկին ժ յերկուց արանցս յայտնանէ։ Երեսաց Ա հնիւսի անտի յերկինց՝ ոչ ևս ածելով 'ի միտ զանուշահոտ բուրմունս՝ որք ծխալք լինէին 'ի միջոյ սեղանոց 'ի Փռաւիս, 'ի Միսրայս և Յունաստան, եմուտ 'ի կառս իւր՝ երեսաց յազաւնեաց. և Թռեաւ միբակուելով յինքն զորդի իւր, զոլով սիրեալ 'ի միտս նորոգ վեղեցկութենն իմն 'ի վերայ զեղեցիկ ասպետ յայնմ ժամու։

Տեսանե՞ս դու ոմ որդեակ իմ՝ վերկուս արս գայսոսիկ, որք արհամարհեցին վկարողել քոց և իմ, ոմ այսուհետև կամիցի պաշտել զի զ երեմ, հար զնեաս քոց յերկոսին անպատ սիրոս նոցա։ և ահա ևս ինքնին իջեալ 'ի կղզին՝ խօսեմ ընդ Քալիփսոյի։ Ասաց, և պատառելով զօդս՝ ընդ ոսկեզօծ ամպով միոյ՝ ներկայացաւ Քալիփսոյի, որ 'ինդնուսի կիսի՝ էր միայնակ առ ընեները աղբեր միոյ՝ բաւական հեռի յայրէ իւրմէ։

Ոմ ապերջանիկ ծնօղ հի՝ ասէ ցընա. ապերախտն Յուլիս արհամարհեաց զքեզ. որդի նորա՝ առաքեին առաւել ևս խիստ՝ համանման արհամարհանաս՝ քան զայն՝ պատրաստակ քեզ Ասց ահա Քալիփսոն. յո՛ սէր, ինք նէն ևնէ՝ վասն ժխնդիր լինել վասն քոյ Թողում զնա ասա՝ և բնակիցի 'ի միջ Յաճերժահարսիկ քոյ, որպէս երբեմն մնաուին Պաքքոս միաց 'ի միջ Յաճերժահարսիկ Լասսո կղզւոյն. (դ) Թէպէտ ամենայնիւ զնա ոմ մնաուկ մի հասարակ, և ոչ կարելով պաշտպանել զինքն 'ինձանէ. փուԹով զդայ յայնժամ զկարողութիւն նորա։ Ասաց, և վերադարձեալ Թռեաւ ընդ ոսկեզօծ ամպոյն՝ յորմէ ելեալ էր, Թողուլով զանուշահոտ բուրմունս, որովք համոյն անասունք Քալիփսոյի եղեն լցեալք։

'Ի քնահիլ սիրոյն 'ի միջ բադիցն Քալիփսոյի. որ Թէ և էր ոճուհի՝ զդայ զբոցս նորա. որք սփռեալք տարածէին 'ի լանջս իւր։ Այր վասն և առ 'ի ԹեՀեանալ 'ի տանջանաց նորա, եթ զնա փուԹով Երվարսի կոչեցեալ Յաճերժահարսին, որ կայր առ ընեները իւր։ Ասց աՀաղ քանիցս զղջացաւ զկնի առնելոյ այսպէս։

'Ինձախնամ՝ ոչ ի՛նչ համարագտաւիր առաւել անմիջ՝ առաւել քաղցր՝ առաւել սիրելի՝ առաւել հանճարեղ՝ և առաւել հնարիւղի մանկանս այսրիկ. 'ի տեսանել զնա զբօսալի՝ համոզիչ՝ և մշտածիծաղ. որ կար ծնալ լինելը Թէ ոչ ինչ կորեր պարգեւել, եԹէ ոչ՝ ախորժս և հաճոյս Թիւնս։ Ասց հայր Թէ առաւելայ եգի հաճատ ողջագուրմանց նորա՝ ըզդացեալ եղև, ոչ կամէ որպիսի ժանտ մի՝ Թիւնաբորիլ։

Մանուկն չար և խարեբայ՝ ոչ ողջագուրէր, եԹէ ոչ՝ առ 'ինձնդիր. և ոչ ծիծաղէր երբէք, եԹէ ոչ՝ վասն անգուԹ չարեացն զորս արարեալ էր, և կամ զորս կամէր առնել։ Ոչ համարձակեցաւ մերձենալ 'ի Մինեթոր, որոյ խառնուԹիւն երկուցանէր զնա, և զգայր, զի անձանօԹս այս՝ էր անԹափանցելի, մինչ զի և ոչ մի՝ 'ինձախց իւրոց լինէր միանգամայ։ Սակ ՅաՀերժահարսանքն փուԹով զգայնի զՀուրն, զոր մնաուկն խարշիկ բորբոք եալ

(դ) Սոյն Յաճերժահարսուհիք էղեծոյն Լասսոսի, որ 'ի նեղ գնէր ծովու. ոտա վասն վայրապարուիկան՝ զոր ոանին հոգեստախուճիս յաղագս զարգացման պատճառի, ընդ որում ցերկիսին՝ անդրափոխեցան յատորեղս, որ էղեն Փլեսոտ։

նալ կը. բայց գազէին ջանիւ՝ զնոր խոցնալ զերս իւրեանց, որ իբրև քաղց կեղ սփռեալ տարածիւը ՚ի սիրտս իւրեանց.

Յովհաննէս տեսանելով զնոսա ոչ զբօսնոյր և խաղայր ընդ Յաւերս ժահաբոյս. վերըլրնդնալ ՚ի քաղցրութիւն և ՚ի գնդղդ նորին, ընդգրկեալ ընկալեալոյր զնա՝ այնքան ՚ի վերոյ ծնկաց իւրոց, որքան և ա՛ի ջ բազկաց. Օգալ սկսաւ յերկեան անհանգստուել ինն, որոյ զպատճառն ոչ ինչ գտա նէր. և որքան յաւէտ որոնէր զբօսնուլ ընդ նմա անմիգաբար, այնքան առա ւել աղմկալ տկարանայր սիրտ իւր. Տեսանե՞ս ասէր ցՅովհաննէս, յաւերս ժահաբոյսս այսոքիկ՝ որքան զանազանելագոյնք են ՚ի կանանցն Աղբրոսի. ո՛րոց դէմս ցկու եթիւնք՝ ստեղիքն ինչ պատճառաւ պակշռուելեան իւրեանց. բայց անմահական գեղեցկութիւնքս այսոքիկ՝ զուցանեն անմեղութիւն ի հա մառատութիւն մի՝ և ողջմիտ պարզութիւն մի. քան զամէն բերկրալի. յաւէրն իւր այսպէս շառագունեալ լինելին դէմք իւր, և ոչ գեաեր վասն էր. և ոչ ևս կարէր լռել. բայց հայիւ եթէ սկսէր՝ ոչ կարէր եզեղել և քանզ իւր հատ եալք լինէին, և երբեմն ՚ի ցայլն նսեմ և եթարց խիք զայսուե.

Ա՛ստ ցնա Աղնեթօր, ո՞վ Յովհաննէ. որոգայթք Աղբրոսի ոչ լինչք հին ՚ի համաբաղդատութիւն այսց, յորոց դու զքեզ ոչ պաշտպանես արդէն. Ախաթ լիսի գան հկականք գարշելագեացն, և ապեղ լրբութիւք պատճառեն զայրացմունս. իսկ համառատ գեղեցկութիւն է առաւել վասնզաւոր. ՚ի սի քըն՝ եթէ ոչ սիրել, նեղէ ոչ՝ գառաքինութիւն, և անդգալաբար եթողուն զինքեանս անկանել ՚ի խաբէական ախորժս ախտակրութեան, որ ոչ լինի զդացեալ, եթէ ոչ յորժամ որ ոչ ևս ժամանակ շիջուցանելոյ զկուր բորբոքեալ ախտին. Փախիր ո՛վ սիրելի իմ Յովհաննէ. փախիր յայսպանի յաւերժահարսից. որք ոչ են այսպէս ձև ացեալք, եթէ ոչ՝ առ ՚ի բարեբաղ ևս պատրել զքեզ փախիր յորոգայթէ եղիսատարդութեան քոյ. և զկը քան զամենեսին փախիր ՚ի սոյն մանկանէ՝ որ չէ ՚ի քէն ձանաչելեալ. Սա է սէրն Ռուփեսոն, զոր վերնիւս մայր նորա երեր ՚ի սոյն կղզի, ա՛ռ ՚ի վերժ խնդիր լինել վասն արհամարհանաց զոր յուցեր ՚ի Սիրեցոյն Աղբրացուց, յաղագս հրաժիրանաց զորս արարին քեզ խոցեաց նա զսիրտ Յիուդայն Քալիփսոյի, որ սիրահարեալ է վասն քոյ. Տոչորեաց զհամայն յաւերժահարսունս՝ որք շրջապարեալք են զքեզ. և առչորսն դու զքեզ ինքնին, ո՛վ ապերջանիկ այր երիտասարդ՝ եթարց զգալոյ ինչ.

Յովհաննէս հառանէր առեալ զբանս Աղնեթօրի, ասելով ցնա. ընդէ՞ր ոչ բնակիցուք ՚ի սոյն կղզի. Յուլիս ոչ ևս ՚ի կենի, զի վարկակ հետ պատած լինել եթաղեցեալ ներ ալեաց. Փենելոփէ ոչ առանելով ըզ վերադառնալ նորա, կամ՝ իմ՝, ոչ կարէ ընդդիմանալ այնքան բռնադատ զոյ. և Իզար հայր նորա առիկեալ ուի գնա ընդունել նորոգ այր մի, և՛ ի վերադառնալն իմ յԻթաք՝ գուցէ ախանիցեմ զնա գրաւեցեալ յայլ քան նոր ամուսնութ, պակասեալ ՚ի հաճոյս զոր տուեալ էր հօր իմոյ. և Իթա քացիք մոռացեալ զՅուլիս՝ ոչ կարելի վերադառնալ անդ, եթէ ոչ յո բոնել զհաճատսի մահ մի. ըստորում սիրահարք Փենելոփեի՝ սիրապատեալք են բոլոր անցից նաճախնդրոսին, առ ՚ի բարեբաղ և ա՛ճատել զհորուսա մեր՝ ՚ի գարձի մերում անդ.

Պատասխանեաց Աղնեթօր. ահա պատուդ կոյր ախտակրութեան. զի որոնակ լինի կարի նրբամտութիւն իմ առիթ՝ որք օգտին ախտին, և կա փուցանեն զաչս առ ՚ի ոչ տեսանել զսոյն ամ՝ որք գատապարտեն զնա.

Ա՛ննե՛ն ոչ ևն հանձաքե՛ղք , եթէ ոչ՝ ի խարել զինքեանս, և ընկղմել ի յատուկ խիղճս իւրեանց ։ Ա՛ռաւել՛ ես ուրեմն գուցէ զայն ամ՛ զորս ասեք արարչին զեզ առաջնորդել ի հպարտնին քոյ ։ Ա՛ղ եղեր դու ի Ա՛խէ՛ զնատու՝ Հանդերձեալ իւնքն զորոց գիւրձառեր Յ՛ԱՀԱՏառ , ո՛չ վի բուդար ձան նորա բոլորովիմբ յանկարծ ի պատուիր և յերջանկութիւն Ա՛ր ձեռն անձանօթ վերաբարձ զքեզ ի հ՛մայն յորդայնէ՝ որք սպառնային զկոյ քոյ ի Ա՛ծոր քաղաքի, ուրեմն զինի այսքան զ՛ոնանալի աքանչելեաց՝ անդէ առնաս ասակաբնին աշոյ՝ զոր նախասահմանու՛թին ունի պատրաստեալ քեզ Ա՛ոյց զի՞նչ ասացից. անարժան ևս դու ։ Ա՛ստ իմ, զնամ ևս, և բարձրք գիտեմ նշանել ի կողգոյս յայսմանէ ։ Ա՛նարժ ն պիտի օրգի պնդելի հօր միոյ խնամոյ և առատաձիրտ ազնուոյ, ասէր ընդ քեզ առ կեան մի հեղգ և անարդ ի միջ իգայ ։ առնելով զնեմ ընդդէմ հաճոյից Ա՛ծոյ, զայն՝ զոր հայր քոյ հաճատոյ անարժան ընդ քեզ առ ։

Յանդիմանական բանքս այսորիկ ներադրելոյ քո ականջիդ մինչև ցը խորս սրտի Ա՛ստուածդի, և զգայր մորմոքել ի բանից Ա՛ննեօրի Գոլով վշտաց իւրոց խառնակ ընդ ամօթոյ. և երկնչէր ի բարկութէ և ի չոր՛մանէ այնպիսի առն միոյ խնամոյնոյ, որոյ պատասխանիւ էր անչափ. բայց կերպ լիմն ծնդականն, որ ոչ ևս ձանաչելով զինքն՝ առնէր, զի ոչ ևս երբնայն առաջին ժարդն ։ Ա՛յ՛նչ ուրեմն ասէր ցը Ա՛ննեօր՝ արտասուալիր աչօք, ոչ ի՞նչ հատարեա գու զանմոռութիւն, որ յԱ՛ծու հեզոյն խոստացեալ եղէ։ Ա՛յ ինչ հատարեմ՝ ես՝ ասէ Ա՛ննեօր, զայն ամենայն . որոյ ընդդէմ առաքինութեան՝ և ընդդէմ հրամանացն Ա՛ծոյ ։ Ա՛ստքինութիւնն կոչէ զքեզ ի հայրենիս քոյ՝ առ ի տեսանել զՅուդիս՝ և զՓիւնեկոփիկ։ Ա՛ստքինութիւնն պատուիրէ քեզ՝ ոչ անկանիլ ի խնդրոյս ախտակրութիւնս ։ Ա՛ստ՝ որք ազատեցին զքեզ յայնքանենաց յորդայնէ՝ առ ի պատրաստել քեզ փառք իմն, համանման այնմ՝ որ հօր քոյ, հրամայեն քեզ ի քաց ելողուլ զայն կղզի։ Ա՛ծոյ ի բանէ՛որ սէրն այն միայն կարէ և կամի ունել զքեզ առ ։ Ա՛յ՛ . զի՞նչ առնելոցիս զանմահ կեանք մի ելարց ազատութեան . առանց հնորհաց առաքինութեան . և ելարց փառաց ։ Ա՛րդարև կեանքս այս չինէր տակաւին առաւել և ելՀՀառելի, ըստորում ոչ ևս կարէ ևդելիլ ։

Ա՛նդիմանք ոչ պատասխանիդ բանից նորա , եթէ ոչ՝ Հառաչանս. որ բեմն բազմապ ելեմ Ա՛ննեօր ակամայ արտահանելիդ փուլելով ի կղզեայն ան՛ . և երբեմն ելոճիր նմա յամն հասանել ժամուն՝ յուրում Ա՛ննեօր չաճեալ լսէր առ ի՛ոչ և ս ունել առաջի աչաց իւրոց բարեկամ մի խիստ՝ որ չանդիմանէր զինքն ի տկարութեան իւրում ։ Հաւանչն սոյնպիսի անհա մառանչ մուծմունք առնչին զսիրտ նորա. որոց և ոչ միայն ի նուագունց ու նէր հատատատելի . զոյով արտ իւրոյ որպէս զնամ խաղալիկ հատանն ներ հակ հոգւոյն Ա՛ստքի մի կուսակցեալ՝ ընդ տարածեալ և անշարժ առ ափն ծովու, և մերթ մտեալ ի խորս նահ՛ անտառաց՝ հեղոյր զրտան արտասուս Յր նեհարացեալ, և աչք իւր խորանկեալ և լցեալ ծախիչ հրոյ. Ա՛ն մ՛ք իւր դիմադրանեալ, վատեալ, և սպառկերպեալ. և ոչ հաճատացեալ լինէր քնամ՝ եթէ տեսցէ Ա՛ծ լամանք, որ ամենատնոյր զաղաղակնման մռնչելոյ վրդ տաղնեալ առ իւծու։ Վ՛ատեցկութի իւր՝ ուրախ քնութիւն իւր՝ և ապիրհ զոհաբերութիւն իւր՝ հեռի փախչէին ի՛ նմանէ, և նմանիւր ծառկան միոյ՝ որ բացեալ յատուածոյ բուրկ զանուշ հոտ իւր ի դաշտի, բայց ապակ առ ապակ, յերկակին կորուսանելով զղջարթի գոյն իւր՝ ի առաջել քամ

քի, խոնարհեցուցեալ զգլուխ իւր, ոչ ևս կարելով ՚ի վեր պահպանել զաչս և որդին Յուլիան հանդերձիւ ը մերձել ՚ի դուռն մահու։

Ընդ այդ տեսանելով, զի Յովհաննէս ոչ ևս կարէր ընդդիմանալ բըռնութեան կրից իւրոց. խորհեցաւ համանգամայն հնար իմն՝ առ ՚ի փրկել զնա ՚ի մեծ չարագործէ չարամանէ. Նկատեալ էր, զի Հալիփաս ևս անդրնաբար սիրահարեալ էր Յովհաննէսի, և Յովհաննէս ոչ պակաս սիրէր զերիտասարդուհի Յաբերժահարսն Էվքարի, ըստորում՝ անգամ սէրն՝ առ ՚ի վշտացնել զմարհիանոսս՝ առնէ երբեմն սաիաճ սիրել զանձն՝ յորմէ ելեալ սիրէցեր։ Յառաջագրեց Մհնեթօր բորբոքել զչարակոտուի Հալիփասի Վասն Էվքարի առնել ըզ իւր ՚ի Յովհաննէսէ չարս։ Եւսաի Մհնեթօր ասէ չր Հալիփաս, նկատեա՛ ՚ի Յովհաննէս կիրք իմն արուր ոչ առնեն ոչ եմ տեսել ՚ի նմա. պիտի՝ ապն զգեստանք տիրան տիրաժիլ նմա առաւել քան զայլս. և ոչ ևս սիրէ ինչ, եթէ ոչ՝ զնուաստս և զլիրիս վայրենիս. գուցէ դու ևս այն ՚ի՞ր ես, որ ազդել արծրծես ՚ի նմա զայս մեծաչարքրդ իդէս։

Հալիփաս ՚ի լսելն զայս զայսպիսի՝ զչար սատանի բարկութիւն իմն, և ոչ ևս կարաց ըմբերել Յովհաննէսէ այս՝ պատասխանեաց, որ արհամարհեաց զնա՝ հաճութիւնս կղզւոյն Կիպրոսի, ոչ կարէ ընդդիմանալ չափաւոր դիրկակալութեան մերոյ՝ Յաբերժահարսին իմոյ. որպէս հանապազակից ուրեմն պատճառ՝ ունել առնել զայնքան զործառութիւնս զաբժանալիս, մինչ սիրտ իւր հակի պղերգաբար ՚ի վախճան հիշատութիւնս որով ոչ երբէ ծնանել եթէ ոչ՝ առ ՚ի անցուցանել նահատ կեանք իմ ՚ի մէջ բարկաց տիար իդէ մերոյ։ Մհնեթօր տեսեալ ախորժանօք թէ յաչակոտութիւնն արտափ աղմկեալ վերովէր զսիրտ Հալիփասի, ոչ ինչ յաբեղ խօսել յերկիւղէ, զի մի դիցէ զնա յերկայութիւնն ինքեան՝ ցուցանելով միայն դէմք մի ախուռ և վշտալեալ։ Կանկառիլ սկսաւ ՚ի ծուխն ցուցանելով զանձնջանս սրտի իւրոյ, վասն համային իրաց՝ զորս տեսանէր. և շարունակէր նոր ՚ինորոյ զայլ և այլ գանկատս։ Այն որս՝ զոր ծանոյց Մհնեթօր, եղերեցաւ շարժել զնա ՚ի բարկութիւն Կիտաց Հալիփաս, զի Յովհաննէս ոչ որոնէր ինչ, եթէ ոչ՝ աքօղել յայլոց յաբերժահարսից առ ՚ի խօսակցել ընդ Էվքարէ. որք և արգէն խօսակցեին վասն սոյնց երկրորդի որոց. ուր նախատանէր, զի լինելոցն էր՝ ոչ եղեալն էր ՚ի նախկինն։ Եւսաի առ ՚ի ցրել ըզ նպատակ Յովհաննէսի՝ յայտնեաց զկամն իւր, թէ և ինքն կամ լինել ընդ նոսա բայց համանգամայն ոչ կարելով տանել զբարկութեանն իւր ասէ ցնա այսպէս։

Ո՞յսչ՞ս ուրեմն ոմ յանդուգն երիտասարդ, հակը ՚ի կղզի իմ առ ՚ի փախչել յարդար նաճատեսութենէ միոյ՝ զոր Աչբդուհին արծարծեաց ՚ի վրէժ խընդրութենէ Ինոյ, որք կամ՚ին պատժել զքեզ։ Ոչ մնաը դու ուրեմն ՚ի սոյն կղզի (որ ոչ է բացեալ ումեք մահկանացուաց.) եթէ ոչ՝ առ ՚ի տանուրդել զկարողութիւնն իմ և զնէր, զոր վկայեցի քեզ։ Ո՞վ Ինուիք Օլիմպէ և Ալեքսէս. այսենքն՝ երկնից, և գժոխոց. լուարուք ապերդանիկ Ինուհւոց միոյ, փութացարուք ՚ի պատժել զայս նենգաւոր՝ զայս ապերախտ, և զայս ամբարտաւան։ Յիշ ըստորում առաւել խնամ և առաւել անկրաւ ես դու առակէին քան զնոյր քոյ. խնդրեմ յերկնից, զի կրկնես զառաւել մեծ չարիս՝ և զառաւել անգութ պատիժս քան զնորայնս։ Ես. ոչ. ամենևին ոչ վերաւորանիցես զնոյրենին քոյ՝ աղքատ և ողորմի ի նմանէ այն. զոր ոչ ամաչեցեր նախատասել զնա քան զանմահութենէ։ Սակ՝ ես առաւել՝ կորնչիցիս դու ՚ի ծովս, տեսանելով զնա ՚ի հեռուստ. և մնալոյն քոյ հղեալ

խա

խաղալիկ ոլեաց՝ լինի՛ ինորդ արկեցուլ Թաթոց անկալուԹեան գերեզման նի՛ ի վերայ աճապոյ պարիկ եզերց Քէչք իմ տեսցեն զնա կերեալ յորդանոյ և ի Լեռնէսոց . տեսցէ նմանեալս և նա՝ զոր սերեա . տեսցէ զնա՝ և զպոյծ փողոսիկ սրտի իւրոյ , և անմխիԹաբուԹիւն նորա՝ եղէցի ելջանկուԹիւն Քալեփսոյի։

Ի խօսիլն այսոցիկ՝ ունէր զակունս կարմրացեալս և հրաբորբոքս , որոյ հպիցք ոչ ճարին հաստատ՛ ի վիւռ՝ տեղւոջ և ունէին ոչ գիտեմ՝ որ՛ պիսի նախմուԹիւն լիներ գազանական . այսք նորա զողոջուն և ծածկալիք՛ ի սեռ և ի դէմն բժիշկ Փոխարինէր յիւրաքանչիւր րոպէի զգոյն դիմաց իւրոց, և ստէպ ստէպ գոյնաՀատափոխ՝ մահացու դէմունուԹիւն իմն սփռեալ տարածիւր ՛էնոյ ։ Ա՛րտասուք իւր ոչ ևս հոսէին առատաբար որպէս ՛ի նախնումն, Թուէր ԹԹէ բարկուԹիւն և յուսահատուԹի՛ իւր ցամաքեցուցեալ էր զաղբիւրս նորա, և Հազիւ իջանէին քանի մի կաթիլք ՛ի վերայ պտից իւրոց։ Զայն իւր նմանանալոյն խըղճմտիլ և բեկբեկիլ ելանէր ՛ի սաստիկ բարկուԹենէ ։ Ա՛ենէօր հայելով ՛ի սոյն համայն շարժմունս նո՛ր. ոչ ինչ ասէր ցՔԹխլամաք, և համարէր զնա որպէս հիւծանդ մի անակնկալ քարձիԹողի եղէլ՝ արկանելով առէպ ստէպ հայեցս ինչ գԹուԹե՛ ՛ի վե՛ր նո՛ր Թխլամաք բարբոք ձանձրանալով ղինքն յանցաւոր և անարժան ՛ի սիրե լուԹե՛ Ա՛ենէօրի, ոչ համարձակեր ամբառնալ զաչս՝ յերկիւղ յանդիմանելոյ աչաց բարեկամին իւրոյ, որոյ նոյն իսկ լուԹիւն բաւական դառապատիժ գնա։ Ա՛ենէօր ընդ սիրե խորհէր գնալ անկանել զպարանոցաչն, և ցուցանել Թէ՝ ո՛րքան ի դէպ եղեալ էր ՛ի յանցանս իւր, բայց ընկերք կեալ լինէր սիրե՛ ՛ի վատի ար իմն յանԹեղ. և սիրե մանաւանդ ապէս յերկիւղ. քանզի ոչ կամէր արատաբարձել յորոգայԹն՝ որ Թուլիւն նմա քաղցր. և տակաւին ոչ կարէր առնել՛ ՛ի կամել՝ յաղԹել զնեղլուա ախտակրուԹիւնս իւր։

Ա՛յն և ևս ծանուհիք Օլեմպի խոստ առեալ ՛ի միջ խորին լուԹեան՝ հաստեալք ունէին զաչս իւրեանց ՛ի վերայ կղզւոյն Քալեփսոյի, ՛ի տեսանել Թէ՝ ո՛ լինիցի յայլ անակնէ. յո՛ Ա՛ենէրիա. կամ Քուփիտոն. յո՛ խնամուԹիւնն, Թէ ուր՝ Քանզի Քուփիտոն ՛ի խաղալն ընդ Ցաւերժահաղորդ, եգեալ էր զամենեսին ՛ի հուր ՛ի կղզւոյն ։ Իսկ Ա՛ենէրիա՝ ՛ինքնիշխ պատակերն Ա՛ենէօրի, ՛ի գործ ածէր զյաչողակոտուԹիւն անբաժանելապես ՛ի սիրոյ, ընդդէմ ՛ինքեան սիրոյ։ Ցո՛ պիԹիէր յառաջադրեալ էր լինել նկատիչ սոյնպիսի մարտի և մնալ անդանազան ։

Իսկ որբան առ Ա՛վքսիր երկնչէլով յոյժ, Թէ Թռչլամաք փախչէ յինքենէ, ՛ի գործածէր հազարակիրկ արուեստս. ունէր զնա միշտ ՛ի կապանս իւր։ Ցո՛ էր ահա ՛ի պատրաստի երԹալ ընդ նմա յերկրորդ յորդանս իւր, գոլով զգեցեալ որպէս զՏիանոյ։ յո՛ Ա՛նհիտ Քանզի Ա՛ենէաս և Քուփիտոն սփոԹել էին ՛ի վերնոյս նորոգ գեղ իմն, այնքան չքնաղատեսիլ՝ որ յաՀուր պնդիկ գեղցկուԹիւն իւր՝ նախմայուցանէր զգեղ ինքեան Քալեփսոյի, որ տեսանելով զնա ՛ի հեռատեսանէ՝ նկատեաց ՛ի նմին կիսաջ ՛ի միջ ջինջ և պայծառ աղբեր իւրոյ, և հարաՀ յանԹեղ զնա Ուստի և աջողեալ զինքն ՛ի խորս այրին իւրոյ խօսէր ինքնին միայնակ այսպէս։

Ա՛յ ինչ օգուտ լինէ ուրեմն ՛ի կամելոյ վերսին իմ՝ զերկուս սիրա հարս պատսպիկ, յայտնելով նոցա Թէ՝ կամիմ և ևս լինել ընդ ձեզ ՛ի սոյն աղս։ ՊաՀպտ էջէ ինձ արդեօք գնալ։ Վտանգից արդեօք ՛ի յայլ անակնէ կամ

կամ ԹԷ ծառայեցուցանել զդեղեցկութիւն իմ, առ ի զերծանելոյ առ-
նել զնա։ Պարտ արդեօք զի Յովհաննէս ի տեսանելն զնա առաւել ևս
սիրահարելցի վասն Էվքարիի։ Ով առիղբանիկ զի՞նչ դործեցեր դու։ Ես
ոչ գնացեալ ևս, և ոչ ևս դնայցեն իսկ նոքին. և բարւոք գիտեմ զայդ։ Ես
գնասա Էհա գնացեալ գտանել զՅէնեթօր, և աղաչեցից նմա զի հանցէ զը-
Յովհաննէս ասասի, և տարցէ Յէնեթօր։ Բայց զինչ ասեմ ևս. և միանդ լինիլ
ցիմ, յորժամ Յովհաննէս գնասցէ ասասի։ Ուրեմն եմ ևս, և զի՞նչ ինձ
առնեն Ով անգութ Ա՛նհնա։ Ա՛նհնա՛ դու խաբեցեր զիս։ Ով նենգա-
ւոր պարգև՝ զոր ետուր ինձ։ Ա՛նառուկ չարասէրիկ, ահա թէ ինչպէս ոչ
ոչ բացի ևս զսէրս իմ քեզ՝ եթէ ոչ՝ ակնկալութեամբ ապրելոյ և կեալ եր-
Ջանկասքար ընդ Յովհաննէսի, խակ դու ոչ եղեր Էհայն սիրս, եթէ ոչ՝ ա-
մուկս՝ և յուսահատութեան։ Օ՛ի ահա Յաջերժահատութեամբ իմ՝ ապրասամ
բեցան ընդդէմ ինձ, ածուխ ԹԷ իմ՝ ոչ ևս օգնէ ինձ լինել, եթէ ոչ՝ քնծայել
զիս յաջխանեական յապերժանկութեան։ Ով, եթէ լինէիցէ ազատ՝ տալով
ինձ մահ, առ ի տալ վազճան վշտաց իմոց։ Ով Յովհաննէս ապրատ զի դու
մեռանիցիս, բաւարուսի ևս ոչ կարեմ մեռանել։ Ով քեզ ինչ եղեց քեզ
յապերախտութեան քում, և Յաջերժահատն քոյ տեսանիցէ, զի խոցոտից
զքեզ առաջի նորա։ Այլ ոչ ունիս իրաւունս ով ապերժանկի Վայրկեա,
զինչ կամիս առնել դու, կամ՞ս կորուսանել զանմեղ մի, զոր դու ինքնին
գահավիժեցեր Էի սոյն ևշխատանքն զայս։ Օ՛ի ես եմ զոր եդի զսոյն քոյս
բորբոք հուր Էի կուրծս ողջախոհին Յովհաննէսի։ Ով, ո՞րպիսի անմիտ դուեմ,
ո՞րպիսի առաքինութեան. ո՞րպիսի գթութեան յանխոց, և ո՞րպիսի քաղուածէ
ընդդէմ ամենայն հեշտութեանց։ Ա՛յն ԹԷ պարտ էիցէ ևս ինձ ատել զսիրա
նորա։ Ընդէ՞ր Էի քոյ ևշողոքս զիս՝ եթէ ոչ առնկեցէ ոգւոյն։ վա՜յ. դուցէ
ոչ ևշողոքեցար զիս. և կամ ես ոչ տեսանէի արհամարհանս զիս Էի նմանէ,
պատճառ ոչ կելով նորա, եթէ ոչ՝ ընդ խոչնդոպի իմոյ։ Ես, ոչ ասելիմ ևս
եթէ ոչ՝ վասն յաչեիս արժանաւորութեան իմոյ։ Ընդէ՞ ուրեմն ով Յովհաննէս,
գնա անդր քան զքոյն, և Էհոդ զԷվելիտա անմիսիթարելի, ոչ կարելով ըմ
բերել կենաց, և ոչ դտանելով զմահ։ Էհոդ գնա անսփոփելի ծածկեալ և
լեր ամենայն յուսահատեալ ընդ ամենայնս Էվքարիի։

Խօսելով ինքնին այսպես միջնադի յայրն իւրում, ել յարտաքս քան-
կարծակի զոյրաքնեալ, և գոչեաց. Ա՛ւր ես Ա՛նհնէթօր. այսպէս ուրեմն պարտ
պատեալ զՅովհաննէս՝ ընդդէմ ախտից. յորոց Էհոդու ինքեան յաղեցեալ
բել. Ներկհ՞ս դու միշտ սէրն հսկէ և արթուն կաց ընդդէմ քոյ. ես ոչ
ևս կարեմ ըմբերել այսմիկ Էհոյ անզգանգամութեանն, զոր դու յուսացանիս
Արդ՞ս տեսանել անհոգութեան զորդին Յուլիոսի որ անարգելով զպատիւ հօր
իւրոյ՝ ետես մտաց ցանկալ կամի զարարչ տեսանասարմանելի թեանն իւր. արդեօք
Էի քեզ, կամ ԹԷ ինձ՝ հաճատացեալք էք զնա ծնօղ իւր առ ոչինչոգին
նան։ Ա՛հա որոնեմ ես զմիջոցս ապաքինել զվէրս սրտի նորա, և ոչ ինչ կո
գաս։ Զոն անգ ահա Էի տեղի ինչ յոյժ ներփակեալ ոգւոյն անտառի՝ բազ
մութեամբ տախտակաց՝ գերանաց՝ և պղոց նեղեցոյց, յորմէր Էի պէտս կա-
ռուցմանց նաւուց, ուր և Յուլիս անդ շինեաց զնաւ իւր՝ որով ել յայս-
մանէ կղզւոյ։ Ա՛յնուհետև գտանեալ անդ ոչ ինչ խորտիսք յորում գտանին
համայն գործիք հարկաւորք առ Էի հատանել տաշել հարթել և միացու ցա
նել զնաւ մասունս և զկոմմանս նաւուն։

Ձահիւ ԹԷ ասաց, խակն գղջացաւ։ Խակ Ա՛նհնէթօր ոչ կորուսանելով

դանէ բոլոր մի՝ գնացեալ փութով՝ ի տեղին եդիտ զգործինն, և արիւնալ յերիվր զամ հարիւրեւոր նիւթիւն՝ կառարեալ կազդուրեալ կառոյց յաւուրս միում գնաւէն։ Հանդի կարողութիւն և հանձար Աննէոսի՝ ոչ ունէր կատարտութիւն բազում ժամանակի՝ առ՝ ի եզրել՝ ի սուղ միջոցի զառաւել մեծամեծ գործառութեամբ։

Վալիփսո զառանցուով՝ ի մէջ սարսուռի և անտանելի մուառանջութեանց՝ յանհնարինս վարանէր. զի՝ ի միոյ կողմանէ կամէր յաջողեալ գործոյ Աննիթոթի. և՝ ի միւս կողմանէ՝ ոչ կարէր՝ ի բաց թողուլ զորսն՝ ուր Յովքարի լեալ էր ազատութիւն բնդ Թէլամաքի, բառորում յաչագկոտութիւն իւր՝ ոչ նեղէր սմենն ին կորուանել զանսութիւն երկուց սիրտ հարց։ Ուստի ջանայր դարձուցանել բոլորովին զորս՝ ի նոյն կողմն, ուր գիտէր շնորհ Աննիթոթի գնաւն։ Լսէր անտի զբաղիլ կայնոց՝ և ուռան, ունելով զանկնդն՝ ի պատրաստի, և իբրաքանչիւր հնչմանեք հարմանց սարսռեցուցանէին գնա։ Այց և սրինչէր յոյժ յոյսի միջոցի, թէ սոյն վարանմունք մի յաւիշտակեսցեն՝ ինամանի զոմն զոյն ինչ զտեսուլ նշմարանաց և ակնարկութեանց Թէլամաքի, որ առ երեսաստղուհի յաւէրժահաղորն Յովքարի։

Յայսմիկ վայրկ՝ առէր Յովքարի զԹէլամաքէ, ծաղրական ձայնիւ. «ոչ երինչս թէ Աննիթոթ այսպանիկ զբեզ՝ զայլ քոյ յորս առանց նորա. ոհ, որքան ցաւակցելի ես վասն կնոջ քոյ ընդ հսկողութէ այսպիսի աշխատակիր զաստիարակի, որոյ ոչ ինչ իր կարէ ամենևին մեդմացուցանել զխստասրտութիւնն, զորով նորա Թշնամի համայն հաձուելոցն։ Ընչ ոչ կարէ ըմբռնել, զի զոնէ ձաշակիցես և զմին, համարելով քեզ յանցանս՝ նաև զառաջել անձդ էքս։ Արդեւք էր կախաղ լինիլ քեզ՝ ինամանէ՝ մինչ տակաւին ոչ էիր՝ ի հատկի կառավարելոյ զքեզ ինքնին, բայց զինչ ցուցանելոյ քոյ զպնդան խնամուոյն՝ ոչ և այսպարիս Թոդուլ զքեզ դնել՝ ի տեղի մանկան։

Այն նենդագիտնար բանէք՝ ներթափանցեալ՝ ի սիրտ Թէլամաքի, վերայելին զցասումն ընդդէմ Աննիթոթի, որ չանպար առարարժել զմանգաքեր, և երինչէր վերահայիլ՝ ինա։ Այց զի այնքան աղեկեցեալ էր՝ որ ոչ ինչ պատասխանեաց Յովքարի։ Ալ երջանիկ զէպ երեկոյի զոյց՝ ածեալ որսոյն՝ ի միոյ՝ և՝ ի միւսոյ կողմանէ՝ շարաւեալ իմն բանաւորեալ յանկիւն մի անտառն, որք տեսին զինքնատն կաթի մերձ՝ ի տեղին՝ ուր Աննիթոթ զործեալ էր զօրն ողջոյն։ Վալիփսո՝ ի հեռատեսանէ տեսեալ զնաւն եղեռնալ խոյին ծածկեցան աչք նորա՝ ի միում վայրկենի՝ ի տեսեալ ինչ մերձին ամպոյ, հա մանման մուհուճան։ Ծուխկ իւր դոզալով ոչ էս կարէին ունել գնա՝ ի վեր ինքեանց. և սառն քրտունք մահուան հոսէին համայն յանդամոց իւրոց։ Ալ ասն որոյ հարիւալ եղև յինուէ՝ ի վերոյ յաւերժահաղորդից, որք շուրջ էին զիւրև. և՝ ի տարածելն Յովքարի և սզեալս օգնել նմա, մերժեաց գնա արիանկոյ ցասմնական հայեցս ինչ՝ ի վերոյ նէ։

Թէլամաք տեսեալ գնաւն՝ բայց ոչ երբէք զԱննիթոթ, զի՝ ի բաց գնա ցեալ էր անտի՝ զինչ լրացուցման գործոյ իւրոյ, ի հարց Ծուխցն Թէ վասն ոչ էր իցէ տա պատրաստեցեալ։ Վալիփսո ոչ կարելով պատասխանել խոկոյն՝ բայց վերջապս ասէ, ես էառ չինել զդա առ՝ ի ուղևորել զԱննիթոթ. զի ոչ և լինչս շփոթեցեալ՝ ի սոյն խոտորումոյ բարեկամէ, որ ներհակեալ բարեբաղդութէն քոյ՝ նախանձի՝ ի տեսանել զքեզ լինել անմահ։ Աննիթոթ Թո զո՞ւ զնս, զի՞նչ առնէ ընդես գոչեաց Թէլամաք. ոհ Յովքարի եթէ Աննիթոթ Թողու զնս, ոչ զոր ունիմ, եթէ ոչ՝ զքեզ վիաշնակ։

Ցախեան բանքս այսորիկ՝ ի բերանոյ իւրմէ՝ յետ ազդուրելոյ կրկին իւրոցն և ի հայեցեալ ետես զմանկանն իւր յասելն զսոսա . քայց ոչ ունէր ազատուել ի մեծաձեալ վիշտակութենէն բանիցս այսորիկ, և ըղձակից ժողովին ապշեալք մնային՝ ի լուելն։ Լվքարէ շառագունեալ պինդ խռնարկեցուցանէր զաչս կայր յետոյս բոլորովին լուռ և անշարժական , մինչ զի ոչ մնար ձայնակիւր երևիլ քայց ունելով այսքան ամօթ յիրենս իւր, ի հասու սրտի իւրոյ ՝ինեղբարս ամենիսեան զուրախութիւն։ Իսկ Թէլեմաք ոչ ինչ զգայր յինքեան՝ և ոչ ևս կարծէր ել ի խօսակ էր այնքան անզգուշաբար. և զայն համ զոր ասաբ՝ համարէր ինքեան ոտն երազ մի, քայց երազ մի՝ յորում միայն խառնուիլ և շփոթիլ։

Վհա խիստ առաւել կատաղի քան զնատակ առիւծու՝ յորմէ յափշտակին կին կարիւնք, արշաւէր դէպ ՝ի ննջեցեալս անտառին , և մարց հեռանալոյ յուզի ինչ, և ոչ դիտէր ել ուր երթայր ։ Այնջապէս եդեալ զինքն ևրթ ՝ի մուտս սպրի խորշ՝ ուր Անհնեաց ապաստ նման։ Ո՞ր խոյն ՝ի տեսանելն՝ առ ցրնաս. եղէք առաջ ՝ի կղզւոյ խմիջ ՝ոչ այսդուխդ , զոր եկեալ էք ՝ի վրդովել զհանգստառելիւն իմ, հեռասցէ չինէն անզգայ երիտասարդս՝ և զոր ոչ անխոհեմ ձերուենէ. ապա թէ ոչ՝ զդասջիք վուտեղոյ զայն՝ որոյ կարող է բարկութիւն ածուէտոյ միոյ, եթէ ոչ արտահանիցես զնա առաջ բոլոր ջանիւ. զի ոչ ևս կամիմ՝ տեսանել զնա, և ոչ ևս ներել, զի գոնէ մինն ՝ի յաւերժահարսից խմոյ խռսիցի կամ տեսանիցի ընդ նմա. այլ ջան և ահա երդնում ՝ի ջուրն Ստիքս, երդումն՝ որ դողացուցանէ զնոսա Հայց գնացարդ դու ոչ Թէլեմաք, զի տարիք քոյ՝ ոչ են ներելոյք. ոչ ապերախտ. ոչ ելանիցես ՝ի կղզւոյ խմէ, եթէ ոչ՝ առ ՝ի լինել բարեբեղոյք ՝ի նորանոր ձախորդութիւնս։ Հղէց քեզ վրէժխնդիր, և ապաշաւեսցես ՝ի կորուանել զՀաղիսէոյ բայց ՝ի զուր՝ Նէրդուենն ցասեալ ընդդէմ հօր քոյ՝ վասն զպղծացուցանելոյ զնա ՝ի Սխալնեայ. և վասն ժխտելոյ Աստնեսի, զոր աջհամարհեցեր դու ՝ի Վիպրոս, պատրաստէ քեզ այլ խիստ կածուի Տեսցես դու զհայր քոյ՝ որ ոչ է մեռեալ. քայց տեսցես զնա ետոյ ձանձ չելոյ. և ոչ միասցես ընդ նմա յԻթաք, եթէ ոչ՝ կինք լինելոյ քոյ խաղալիկ առաւել անգութ քան զի Էրթ դու. և ևս երդնեցուցանեմ զքեզ զգուելիւնս երկնից, վրէժխնդիր լինել քեզ Հղեալ մեսցես ՝ի ՄՀ ծովու՝ կախեալ ՝ի ծայրէ ապառաժի միոյ, հարեալ ՝ի կայծակ. և ՝ի ղերեզմանս հոչեսցես զԱալիկսս, որ ՝ի տանջանս քոյ լցցէ բերկրանաք։

Հետ ասելոյ զբանս զայսոսիկ՝ վրդովեալ և մշտաշնեալ զոյով ՝ի միասն իւր՝ էր ուտ ՝ի պատրաստի՝ ունել զոյ լինն ներհակ առաջադրելիւն, մինչ արձաքծեալ Պրտփեմոն կրկին ՝ի սրտի իւրում՝ զնորոգ խղձս, վերստին պահել անդ զԱԹէլեմաքէ։ Վհանդգէտ նա, և ո՞ քանակիցէ ասա, ասէք ինքնին, կարելի է զի գայցէ վերջոյ զայն ամ՝ զոր արարի նմա։ Լվքարէ ոչ կարէ առել նմա որպէս զնա անմահութիւն։ Հայց ոչ առաւել կայր Հաղիսէոս՝ դու զքեզ ինքնին դաշնացանեցեր երդմամբ քով. ահա դու զքեզ ինքնին զբաւեցեր, զի ջուրն Ստիքս՝ որով երդուար, ոչ ևս ներել ինչ յասել քեզ Թէպէտ ոչ ոք յաչս զանս զայսոսիկ՝ բայց ներսնային զայրացմանք իւր՝ նկատեալք երև նմին ՝ի դէմս նորա, և Թուէր թէ արտահոսէր ՝ի սրտէ իւրմէ ջհամայն թիւնաւորեալ ժանաս՝ սեաւ գետոյն Քոսիթեայ։ (ը)

Վար

(ը) Քոսիթ գետ, ՝ի ՝ի գետոց Աքերոնի (յոյ՝ Աստղիկ) ոգ ե ինն ՝ի ընդ գետ գետոց

Մարտեցաւ Ամաղէկացին, և Յեսուէ՝ (բարձրք տեսանելով Եհե ոճ-
պիսի ինչ լինի այն՝ զոր ահ բեր յաչագիտս՝ ոչ հնարեսցի. և Ճանաչմունք սպա
ռնաց Ամաղէկացի՝ վերակրկնեալ գայթ նորոգ ներզգայնմամ ՅԱՏուէնայն.
Նմանի Պարք քանի՞ ի միոյ՝ ոտ ընդոյ զօդն ձիւռ իւրով դպղեալ հնչեցուցանէ
զարձր լսելիս Ամարաչի, արշաւեալ դէպ յանտառն, ուռնեալ զնետս ի ձե
ռն, և կոչեաց ցՀաւնայն յաւերժաւորումն՝ սպառնալով միանգ զնետ իւր
այնց ամենից՝ որք ոչ հետ էին նմա, զոյց երկուցեալ յայսմանէ սպառ
նալեաց՝ խուռն ընդ անապատն զնա ի նորա։ Ցվքարի ևս յառաջանայր ընդ նո
ցառատաձեռ աչօք հայելով ի Ամաղէկացիք հետաստանէ. ընդ որոյ ոչ ևս
համարձակէր խօսիլ Մովսէս ընդ Յեսուէ ի տեսանելն զնա առ ընդերբ իւր,
և փոխանակ դիմանելոյ ի բարկութենէ՝ յորդոց հնազանդութեան նոցա.
զրկուէր նոյ ինորոյ գյաստմն իւր, տեսանելով, զի վշտագնութիւնք սրտի
նորաց և ևս յուժեղ էին զդեղեկացութեն նորա։

Ասէ Ամաղէկացիք յայսմ միջոցի մեռցուք միայնակ ընդ Ցնեթօրի, սնկամ
ի ծուռնկա նորա. քանզի ոչ համարձակէր փարիլ որպէս յայլսում նուաղի,
և ոչ ևս հայել ի նա։ Ելոզայր զառուս արտասուեաց, և կամէր խօսիլ,
բայց հատեալ զաղով ձայնի իւրոյ՝ առաջել ևս պակասէին քանք իւր. և ոչ
գիտէր՝ ոչ զոն զոր պատ էր առնել. ոչ զայն՝ զոր առնիցէ, և ոչ զայն՝
զոր կամիցէ։ Ա երջապէս ազատեցաւ ոմ ձչմարիտ Հայր իմ, ոմ Ցնե
թօր, ազատեալ զնա յայսքանէ սոց չարեաց. ոչ կարեմ ես, ոչ ընդունել ըզ
քեզ, և ոչ հետեւիլ քեզ. ազատեա յայոց չարեաց. ազատեալ զնա յիմ
յինքնէն, և առաւ ինձ մնաց։

Գարձեաց գնա Ցնեթօր, միսիթաբեաց, և քաջալերեաց. և ուսոյց նմա
համբերել ընդնին՝ ի թարց համակրելոյ զախտակրութենէն իւր. և առ ձնա.
զրկի իմաստնոյն Յոլքոր՝ զոր ոճք պղնձի սիրեցին, և հետեւին սիրել առ
հասին. արդասիք իմն ազգի նոցին ոյս, զի համբերցիս դու այսպիսի զար
հուրելի չարեաց. Ա՛ա՝ որ ոչ ի բնաւ փորձ առել եսկական տհաճութեան իւրոյ՝
և բանեալեան տխուն, ոչ ի տհաճին իմաստուն, քանզի ոչ ձանաչէ զինքն
տհաճին. և ոչ դիտէ պաշտպանել զինքն։ Ցնձ առաջնորդեցին քեզ՝ ոմն
Եհե ձեռամբ, մինչև ցհզեռս գրոյ. առ՝ ի ցուցանել քեզ զամ՝ խորհո
քաւոր Եհոզոյ անհանիլ. Ասէր այժմ զայն ամ՝ զոր ոչ ուսանիցէ իր
բնաւ, եթէ ոչ էիցէ փորձառեալ. և՝ ի դերեւս լինիցէ խօսիլ քեզ զդաժան
նուեիչ սիրոյ, որ ձանոյկ զմարդիկս առ՝ ի խանդարել զնոսա ի փափաձանէ.
և՝ ինչերքոյ երեւնալի քաղցրութեան միոյ՝ զաղէ զատրասփիւռ զառնու թիւն
իւր։ Ցհին մանուկս այս լի հրձուեանօք՝ ի մէջ ծիծաղանաց՝ խաղալոյ՝ շնորհոյ
և ախորժից. տեսեր գնա, և խրատ զբիա քոյ. և քոյ առեալ հաձուելութեն՝
Եոզեր նմա խրել։ Ասնկեր առիթս աբօղել զվէրս սրտի քոյ. Ցանապիր խա
քել զինս, և խաբել դքեզ իրրեն, ոչ ինչ ուեղոյ երկիւղ յիմիքէ.
Ձայեալ՝ ի պատուս՝ խոյտ յանդգնութեան քոյ. Ա՛յժմ իրդրեա զմահ,
որ մեզանէ սկսեալ խնայեսցէ՝ ի քեզ։ Ա՛ծուհին ադիւեալ՝ ահա
նմանի գժոխային Ա՛լքի միոյ. Ցվքարէ առջորի անդուլի հրով միով առա
ձել քան զամ՝ ցսէս մնայս։ Ձամայն յաւերժահաստութիւնք յաչագիտութիւնք
միմեանց՝ ի պատրաստի են պատասխանելոյ փոդոսանէ զմիմեանս։ Ցհաճարիկ
այն

զոր ընդասպիրեալ յԵհոզեղեն ելեալ՝ ի գժոխոյս. Ձանգ անուն որոյ՝ նշանակի ոգի
որ ինչ յԵհոզոյանէն զաղտեալս ոչնչացնէ՝ ոչ ևս ի գժոխոյս։

այն՝ զոր նենգաւորն սէրն առնէ, որ երեւի պատրիսի քաղցր։ Ալ երբոտոյնքը
ուրեմն չհամայն՝ վատահուելիւնս քոյ։ Ա՛հ, ես ոքըան սիրեմ զքեզ ես՝
մինչ զի բանան այսպիսի զնչեցիկ լեզն ձանձրացաբէ, առ՝ ի փախչել՝ ի սիրոյ,
և վերատեսանել զքաղցրիկ հայրենին քոյ։ Հալիվոս ինքնին ես սուիպեցնել
արտաքսել զքեզ։ և ասէնե բոլորովին՝ ի պատրաստ, արդ՝ առ ի՞նչ դան
դալիմք՝ ի Թոդուլ վիզիկս, ուր առաքինուելի՝ ոչ կարէ գնակիլ։

Ա՛նելով զբանս գայսոսիկ՝ կարաշ Ա՛ննէօր զձեռանէ նորա, և քաղ-
շեալ տանէր առ աին ծովու։ Ի հլամանք հետեւիւր հայելի՝ հայելով միշտ
յետկոյս իւր։ Ասրհեր զի՝ վքարէ՝ որ հետանայր՝ ի նմանէ։ և ոչ կարելով
տեսանել զերեսս նորա՝ հայէր՝ ի գեղեցիկ հիւսեալ հիւս նորին, և՝ ի փոշ
փողան գետսս, և յանկեաւ լսելացս ձի կաւելով համբուրել զհետս քայ-
լից նորին։ Ե՛ի կորուսանել զտեսուելիւն նորա՝ պատրաստեալ յարդա-
բեր զահանջս տակաւին երեւակերպելով լսել զձայն նորա։ Ա՛ր գոլով աննոր
կայ՝ բայց նկարեալ յաչս իւր՝ տեսանէր օրպէս եթէ կենդանի առաջի աչաց
իւրոց, և հաճատոյր իսկ խօսիլ ընդ նմա, ոչ դիտելով եթէ ուր էյն, և ոչ
կարէր լսել Ա՛ննէօրի։

Ա՛երջապէս ընդոստուցեալ իբր՝ ի խոր քնոյ՝ առ ց Ա՛ննէօր՝ յառա
ջաղբեցի հետեւիլ զնզ։ բայց տակաւին ոչ ատացի բարեաւ մեռ մի Ա՛վքա-
բեի, լաւ համարիմ ձեռանել, քան եթողուլ զնա այսպէս ապերախտուելի,
սպասեմ դոյն ինչ՝ զի վերատեսիլ զնա զանէ՝ անգամ մի եւս, վասն վերջին
հաճոյի, առ՝ ի տալ նմա բարեաւ մեռ մի յաբեհանական։ Ա՛երեա զանէ
տակաւին մի, զի ատացից նմա, ոմ յաբերժահարսն, ձեզ անդուելիք, ձեզ
յաջտակոյք երջանկուելիան լինդ՝ տեսանել զնա՝ դեռ ատեն, բայց առանն
նոքա մնաւանդ՝ զի հատանիցեմ զկեանս, քան եթե կատեցայց երբեք ի-
շելոյ զքեզ։ Ա՛ւ հայր եմ, կամ եթող զնա՝ ի սոյն վերջին ժամելիարուելին՝
որ ե յայժ երաւացի, կամ առ յինէն զկեանս իմ յայսմիկ կետ։ ոչ ոչ կա
ցիմ ես ձեռ՝ ի սոյն կղզի, և ոչ ես տալ զքս՝ ի ձեռ։ քանզի սէրն՝ ոչ ե
բնաւ՝ ի սրտի իմում, և ոչ զիտեմ զայլ ինչ, եթե ոչ՝ զուտ բարեկամու-
թիւն և երախտագիտու թիւն առ Ա՛վքար։ Ա՛աւակասն ինձ զնե անգամ՝
ցի ատել ցնա բարեաւ մեռ։ և չուեմ՝ ընդ քեզ եթերբ յառնցան։

Ա՛երբան խղճամ քեզ՝ ասէ Ա՛ննէօր։ ախտակրուելի քոյ՝ ե այնքան
կատաղեալ՝ որ ոչ ճանաչես զքեզ։ Հաւատաս զոյ հանդիսա՝ և ինդրես
զմեզ։ Հաւանձակես ասել՝ եթե ոչ ես բնաւ յայնեցեալ՝ ի սիրոյ։ և ոչ
կարես հրաժարել յաբերժահարսէն զոր սիրես։ Ա՛ւ տեսանես, և ոչ զգաս
ինչ, եթե ոչ՝ զնա։ և կոյր և խուլ ես յայլս։ Ա՛յր ի՝ զոր ջերմն պատակեզ
ատորի և լինի արտաքոյ ինքեան, ասէ թե ոչ եմ ամենեն ին հիմանդ։ Ա՛ի
կոյր Ա՛վքամք։ դու՝ ի պատրաստ էիր բայ արկանել զվնէնէլօվէ՝ ոք
սպասէ քեզ։ զՅուլիս՝ զոր դու տեսցես զ Ա՛վքար՝ ուր եթազաւորելոյցես,
նաև զիաւս և զբարձր նախատահմանուելիւնս՝ զորս Ա՛ձր խոստացեալ ե՛ն
քեզ՝ այնքանեք զարմանալիօք՝ զորս տրարին յօդուտ քոյ։ Հրաժարեցար
դու՝ ի համայն բարեացս՝ առ՝ ի կեալ անտրպտուտ առ ընեերս Ա՛վքարի։
Ա՛սես դու տակաւին եթե սէրն ոչ ե բնաւ կապեալ զքեզ՝ ի նա։ զինչ ե
այն ուրեմն որ զքեզ վտոզէ։ վասն ի՞ր կասիս մեռանիլ։ վասն ի՞ր խոսեցար
առաջի Ա՛ծուհւոյն այնքան անզգայաբար։ ես ոչ ամբաստանեմ զքեզ յա-
դագս անհաճատարուելեան, այլ ոգեաւ զիւրուելիւն քոյ։ Փախիր ոմ
Ա՛ստլամաք փախիր, զի ոչ ե կարելի յաղթել սիրոյ, եթե ոչ՝ փախատակաս-

Ա՛ղ

քնդդեմ այսպիսի զօրեզ Թշնամւոյ՝ ձշմարիտ քաջութիւնն կայանայ յերկնչելոյն, և՛ ի վախչելին, Թարց երկմտելոյ՝ և Թարց տալոյ ինքեան ժամանակ զառնալոյ՝ ի նկատել յետակաց իւր։ Ալ ես մոռացեալ վհատանակութիւն իմ՝ որոյ արժեցար ինձ՝ ի մանկութենէ քումմէ. նա և զմանգս՝ յորոց խորհուրդք իմ զերծուցին զքեզ։ Ուստի կամ հաւատա ինձ, հի ժուժկա, զի Թողց զքեզ։ Ա՛հ, եԹէ գիտիցես Թէ ո՞րքան վշտալի է ինձ տանուել զքեզ աջշաւել՝ ի կորուստ քոյ։ ԵԹէ գիտիցէիր զայն ամ՝ որոյ բմբերկեմ, միանչ ոչ համարձակիէի խօսել ընդ քեզ Երդարև մտցեն՝ որ ծնաւ զքեզ յաշխարհ, պահաս երկնեաց քան զիս՝ ի ծնանելին իւր։ Այլ՝ ի լուսնեան. կիր զանգեան. հեծեծեցի հառաչանօք, առ՝ ի տեսանել արդեօք վերադարձեալ՝ ի քեզ՝ որոնեմ զիս։ Ալ որդեակ իմ, սիրելի որդեակ իմ, սիրտ հայր զսիրտ իմ, ոտ՚ւր ինձ զայն՝ որ սիրելին է ինձ քան զիրիկամունս իմ։

Տո՞ւր ինձ զԱխլամաքն՝ զոր կորուսի։ Տո՞ւր զքեզ՝ ի քեզ ինքնին։ Օ՜ի եԹէ յառաջագիտեմ լիցի՝ ի քեզ առաքինութեն՝ քան զախտակրուն սիրոյ աղջ լինիմ ես, կալով երջանիկ խակ եԹէ յաչէիցի՝ ի քեզ ախտակիր սէրն քան զառաքինութեն, Ա՛հնեօրն ոչ ես կարի տալել։

Ա՛մէն Ա՛հնեօր խօսելոյ այսպես ընեն անոյք զէպ՝ ի ծովեզերն, Թ՚ևլամաք ոչ էր տակաւին բաւական զօրեզ հեռակ նմա ինքնին, քանց բաւական էր Թողու՚լ զինքն լինել տարեալ առանց իմիք ընդդիմակայելեան։ Ա՛մենքին միշտ զաղեալ ենեմ պատկերի Ա՛հնեօրի՝ ծանկելով զԹ՚ևլամաք՝ յաչխարհ (զ) իւրով աներեւութապար, և սիգելով շուրջ զնովաւ ձնաւ պայեի իմն ծածկին՝ ասոր նմա զգալ վատահուելիեն ու, որ ոչ ունէր տակաւին փորձառեալ՝ ի նախնւոն, յորմէ հեռ՝ ժանեանալ էր՝ ի սոյն կղզի։

Ջանին նորա վերջապէս՝ ի տեղի ու բարձրաբերանդակ, որպ ալիք ծովու բաղխմամբ փորեալ էին՝ ինեզբրստ. զորով մտցաուտ քարանձաւ ու մա շեցեալ՝ ի կոհակաց։ Ջայնին՝ ի նոյն բարձրութենէն՝ Թէ նաեն զոր ինքն Ա՛հնեօր պատրաստեալ էր, լցեր ոսկեայ՝ ի նոյնաւ տեղւոջ, բայց առ սէն տեղիկ իմն տխրալի։

Զորով սիրոյն ուժգնակի վառեալ նախանձու՝ ի տեսանել զի անծանօթ ձեռնեխ՝ ոչ Թէ միայն անազդելի էր՝ ինեմից իւրոց՝ այլ և յափերչ ոսկէր յինքենէ

զնոյն ասեմ ։ Ժողովեցէք ինքն հայր ածց՝ համայն կարօղութիւնբ իւրով՝ ոչ համարձակի գառնալ՝ ի սոյն սարսափելի երդմանէ ։ Եւ ոչ Թագաւոր՝ ի կղզւոյ իմիք, եւ և դու ոչ նենդաւոր մանուկ. զի դու առաւել արարեր քան չարիս քան զնա։

Յանդգնացուցանելով սիրոյն զարտասուս նորա՝ ասէ ցնա նենդալի ծի ծաղմամբ. ահա յիրաւի մեծ իմն շինօղութիւն, եթէ դու առնես ինձ՝ և հետեւեաց դու երդմանդ քոյ, և ոչ արգելուբ ընաւ զքեզ Թագաւոր Պիղատոս։ Այլ ես՝ և ոչ յաւերժահարուածք ունիմք երդուելով՝ ի Յոզբն Պիղիքս, ի Թողուլ զնա գնալ։ Երեթեւ ահա ազդել նոցա զկիրպս պրելոյ նաեւան, զոր Պիղն Թօր շինեաց պնդան Քանիւ արագուելեան։ Ուստի՞ցի արագութի՞ նորա զոր հիացեալ զքեզ, լինի՝ ի դերեւս, և նոյն ինքն լինի ապրեալ՝ ի նմին ժամու. ոչ ես ձեալով ինքեան զալ իմն մինչոց՝ յափշտակելոյ՝ ի քէն ըզ Թագաւորք։

Ճանդգնական բանքս այսոքիկ՝ սողոսկուցին զականկալութիւն և զուրախութիւն մինչև ցիսուս երիկամանց Քալիփայէն, եհան զնփիւռ հողմոյ, որ զովացուցիչ փչմամբ իւրով յեզերս աղբերց՝ զերացուցանէ զնաշխինս Թալ կացեալս՝ ի տապոյ՝ ամառնային ջերմութենեան, և վտարեալ մերժեցին ըզ յուսահատութիւն ձեռնհէդն ։ Ապրց պայծառացան դէմք, և քաղցրացան աչք, մերին սերտութիւնք՝ որք մաշեին զսիրտ նորա, հերքելոցն՝ ի ծիւռմ բոպէի՝ ի նմանէ ։ եկաց, և ակառաջ խնդալ, ողջագուրելով զաւազանեօղ սէրն։ Եւ պատրաստեալ ինքեան զնորանոր տանջանս։

Ձրձուելով սիրոյն՝ ի տալ նմա հաւանութիւն, զնաց նմանապէս հաւատալ զյաւերժահարուածն, որք երկրմամբ գրոնելոցն՝ ի լերինս նման հոսի ոչխարաց. որք՝ ի բարկութէ սոսկալ գայլոյ փախչին հեռի՝ ի հովուէն։ Օ՞ որա ժողովեալ՝ ի մի՝ ասէ ցնոսա։ Թէ մանուկ ատակաւին՝ ի ձեռս ձեր է. քանզի՞ զնա փութացարուք այրել զնաւէն՝ զոր յանդուգն Պիղնեօր շինեաց՝ ի փախչիլ Յակոբն նորա վառեալ ջահի՞ք արշաւեցին բորը քանիւ առ ծովեզրն, և բարձեալ զաղաղակս սարսուելով գլուխս իւրեանց երբև Պօքքա նէիլ, լուցին զհուրն, որ ահա բարձրանայր բոցն սպառելով զնաւէն՝ որ էր կազմեալ՝ ի չոր փայտից՝ և ծփեալ՝ ի ձիւթով՝ և՝ ի նաւթէ, որոյ ծուխ և բոց ամբարձեալ վերանային մինչև յամպս։

Թէ՞ Պիղատոս և Պիղնեօր տեսին զհուրն՝ ի բարձրութէ այնմիկ ապաւաժ. և՝ ի լսել զաղաղակս յաւերժահաքսից՝ Թէ՞ Պիղատոս դրդեալ եղև՝ ի հրձռնանս. քանզի սիրտ նորա ոչ էր տակաւին բոլորովիմբ բժշկեալ։ Եւ Պիղնեօր զգայր, զի ախտակրութէ՞ւնք նորա էին ոմի հրոյ միոյ՝ ոչ խպաւ շինօղ՝ հրոյ, որ մերթ ընդ մերթ արձակելով շանթս՝ հանէ արտաքս՝ ի նոր քոյ մխոյն զգաղում կայծս, և զգոյս։ Էհայ ուրեմն՝ ասէ Թէ՞ Պիղատոս, նոր՝ ի նորոյ հանգուցս կապանաց խմոյ, և ոչ ևս մնաց ինձ յոյս Թողոյց գկղզին։

Պիղնեօր բարբաջ տեսանելով զի Թէ՞ Պիղատոս զնայր անկանել վերսին բոլորովիմբ յառաջին տկարութէ՞ն իւր, և ոչ ևս գոյր ժամանակ գոնէ կո րուսանել բոպէի մինչ, ՝ի տեսանել նորա՝ զնաւ մի՝ ի հետեւուստ՝ խոսխոնել՝ ի մէջ ծովու, որ ոչ համարձակէր մերձենալ՝ ի կղզին՝ քանզի համայն նա Էպտիացք գիտէին Թէ՝ կղզին Քալիփայի՝ անմատչելի էր՝ ի բոլոր մնհկա նացոցս. խոհոյն խնամատուն Պիղնեօր կանգնեալ յհեռոյս կռմնակ Թէ՞ Պիղատոս որ կոյր՝ ի ծայրի վիմի մինչ. գահավիժեալ՝ ի ծուխ. անկանելով ինքն և զնաւն նորա Թէ՞ Պիղատոս յեղակարծ վերըմբռնեալ յայսպիսի բուռն յանկ

մա

ՄՆԱՑԵՔ ՆԿԱՐԸ ԶՈՒԲԱ ՅՈՎՈՒՆ . և ՀՂԵ ԽԱՂԱՂԻԿ ԱՂԻԱՑ. քայց վերադարձ
ՁՆԱԼ ՅԻՆՔՆ, և ՏԵՍԱԼ ԶԱՍԻՆԵՔՈՐ՝ ԶԻ ՄԵՐՔ ԻՆՔՆԱՆ ԱՀՃՈՆ՝ ՕՂՆԵԼ ԱՒ՝ ԻՆՁ
ԼՈՂԱԼ. ՈՉ ԵՒ ՄՈՌԱՆԱՅ ՁԱՅՆ ԻՆՁ , ԵԹԷ ՈՉ՝ ՀԵՌԱՆԱԼ ՝ԻՆՁԱՆ ՎՍՏԱԳԱԼԻՆ
ԿՂԱՑԱՆ .

ՀԱՒԱՏԱՐԺԱՀԱՐՈՒՆՔ՝ ՈՐՔ ՀԱՒԱՏԱՑԵԱՆ ՈՒՆԻԼ ՁՆԱ ԲԱՆԱՏԱՐԿԵԼ ԶԲԱՐՁԵՆ
ԶԱՐՀԱՐԵԼԻ ԱՂԱՂԱԿԱ, ՝ԻՄԱՆԱԼ ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՈՉ ԵՒ ԿԱՐԻԼ ԱՐԳԵԼՈՒԼ ԶՎԱ
ԽՈՒՐԱ ՆՈՑԱ . ՓԱԼԻՓԱՍ ԱՆՄԻԼԵՒՈՐ ԵՒ ՅԱՒՍԱՀԱՌԱԼ ԵՒՈՒԱ ԿՐԿԻՆ ՅԱՅՐ
ԼԱՐ. ԵՒ ԵԼԵԼ ՁՆԱ ՀՂԱՒՈՒԱԾ ԱՂԱՂԱԿԱՀ . ՏԵՍԱԼ ՍԻՐՑՆ ՓՈԽԱՐ-
ԿԵԱԼ ՅԱՂԹԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ԻՐԱՑ՝ ՅԱՄՆԼԱԼԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒԱԾՆ, ԱՄԲԱՐՁԱԾ ՅՕՂՆ
ԲԱՂՄԱՄԲ ԼԵԱՑ ԻՐԱՑ. և ԼԱՌԱԾ ՀՁԱՑ ՄԱՆԱԼ ՅԱՆԱՏԱՆ ՝ԻՍԱԼԻՑ, ՈՐ
ԱՆՁՈՒԼԹ ՄՆԱՑ ԻՐ ՍԱՏԱԿԲՆԱՆ . ՝ԻՆ ՈՉ ԻՐՔ ՄԻԹԱՐԻՐ ՄԱՆՈՒԿՆ ԱԱՐ-
ՀԼ ԱՆԶՈՒԼԹ ՔԱՆ ԶՄՆՐ ԻՐ, ԵԹԷ ՈՉ՝ ԾԻԾԱՂԼՈՎ ՀԱՆՔԱՆ ՎԱՆ ՀԱՄԱՅՆ
ՀԱՐԱՑԱՆ՝ ԶՈՐՍ ԱՊԱՐԱԿԱՀՔ .

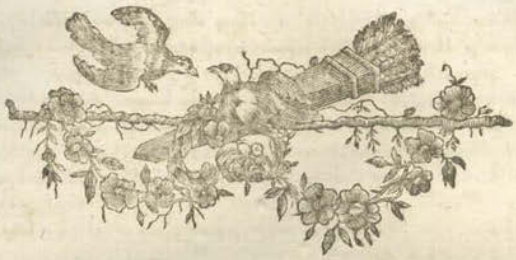
ՀՄԱՅՑ ՀԱՒԱՏԱՄՔ ՈՐՉԱՓ ՀԵՌԱՆԱՑՔ ՝Ի ԿՂԶԱՅՆ՝ ԱՅՆՔԱՆ ԶՁԱՅՐ ՀԱՃՈՒՔ
ՀԱՐԱԾՆԱՆԱԼ ՔԱՅՈՒԼԵԱՆ ԻՐԱՑ, և ՍԻՐՑ՝ ՎԱՆ ԱՌԱՔԻՆՈՒԼԵԱՆ. ՂԱՂԱԳ
ԿԵՐ ԱՍԵԼՈՎ ՅՐ ԱՀՆԹՈՐ , ՓՈՐՁԱԱԲԱԼ ԸՆԴՈՒՆԻՄ ԶԱՅՆ ՈՒՄ՝ ԶՐՈ ԱՍԷԻՔ
ԻՆՁ, ՈՐՈՑ ՈՉ ԿԱՐԷԻ ՀԱՒԱՏԱԼ ԼԱՐՑ ՓՈՐՁԱԱՒԼԵՔ : ՂՐԳԱՐԱ ՈՉ ՅԱՂԹԻՔ
ԱՓԱՆ, ԵԹԷ ՈՉ՝ ՓԱԽՉԷԼՈՎ ՝ԻՆԱՆԱՆՔ : ԱՒՂ ՀԱՅՐ ԻՄ , ՈՐՔԱՆ ՍԵՐԻԿՔԻՆ ԶԻՍ
ՂՆՔ ՄԱՂՈՂ ՀԻՆԱ ԶՕՁՈՒԼԵԱՆ ՔՈՅ : ՂՐԺԱՆ ԷՔ ԵՍ ԶՂՒՂ՝ և ԲԱՐՁԻԼՈՂԻ ԼԻ
ՆՂ ԻՆՔՆԻՆ. ՂՀԺՄ ՈՉ ԱՍ ԱՐԿՆՉԻՄ , ՈՉ ՝Ի ԾՈՎՔ՝ և ՈՉ ՝ԻՑ ՀՈԳՈՑ. և ՈՉ ՅԱ
ՀԿՈՂԱԼԵՔ. և ՈՉ ՀՆՁ ՍԻՐՔ ԻՄՔԻՑ, ԵԹԷ ՈՉ՝ ՅԱԽԱՏԱԿՈՒԼԵՔ ԻՄԻՑ. Օ ՝Ի ՝Ի
ԱՓՐՅՆԷ ԱԱՀԱՒԼ ԱՐՀՆՉԼԻ. ՔԱՆ ՝Ի ԲՈԼՈՐ ՆԱՀԱՒԱՐԿՈՒՑ .

ԳԻՐՔ ԵՐԵՄԻԱՅԻ ՄԱՐԳԱՐԷԻ.

ՆԻՒԹ ԵՐԲՈՐԴԻ ԴՐՈՑ

Աստամ էր ելեալ Աբդալի հրամանատար նահանգին Թիֆլիսոյ՝ ընկալեալ սկսել յարշաւել ի վերայ Քաքեթոյ և Կախեթոյ՝ ի նմանէ։ Աստանաիկա այս վերջանալով՝ ելեալ ի ղամայ՝ պատրաստել մահ փիլիսլեանին, և Ալեքսանդրէ. Հայեսոյ վերամբառնալն Պալխատալի յանկոյս խափանմունքեան, որ էր ի ընդհատմունքեան, վասն անգութ խաւսեցողութեան հօր իւրոյ, յարբասանանութենէ Ալեքսանդրէ։ Եւ դնէ ինչ ինչս ի ձայ՝ զոր Աստամ տասոյն Թիֆլիսոյէ և Անդիջանէ, Ալիքեան հաղորդութեամբ երկեցոյ՝ և չնաքի իւրոյ՝ համակրութեան շուրջ ընծաւան Թիֆլիսոյ, և ընդերկեցոյ, և զայլ գովելին ազգութեան։ Անդիջան ապա առեալ չկամ ի՝ նահանգեցոյ առաքել հաղորդ զան Ալիքեան։ Աստամ պատրաստ էհոյ ղաղթմանալիս Պերսիկեանոյ։ Ասացոյց իւրոցն հաւատեանն օգոյն, և զայլ գերեզմանութենէ նոյնոյ երկրէ, որոյ կնութիւն առնէր ի հանապատ՝ ի նեղ ժողովրդոյ վարուց։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԷԼԱՄԱԿԻ

Գլուխ Ա-Ընթերցուած։

Ընաւէն խաբսիաւ՝ դէպ որդ յողալով դիմէին նաբա, էր նաե մի փիւնիկեցւոց. որ գնայր դէպ Այփրէն, իբ՝ Ըլպանիա։ Այն փիւնիկեցիք տեսեալ էին զմէնտէլամբ՝ ի ճանապարհորդութեան Էդիպատոսի, բայց ոչ կարէին ճանաչել զնա՝ ի ծովու։ Էյ յորժամ մերձ եղև Մէնթօր այնպափ՝ ինաւէն՝ որքան բաւականէր լսելի լինել ձայնի իւրոյ, ասլաբձեալ զղուխս իւր՝ ի վերոյ ջուրց՝ ազաղակեաց մեծաձայն։ Որ փիւնիկեցիք, այն քան բարեկամք Համային ազգաց. մի՞ ուրանայք զիեանս երկուց արանց՝ որք յատան՝ ի մարզասիրութիւն ձեր։ Էթէ պատիճն ածց՝ ի գութ շարժէ զզ ձեզ, ընկալարուք զմեզ՝ ինաւէն ձեր. երթիցուք և մեք առ ամենեսեան՝ ընդ որս և դուք երթայցէք։ Հրամայեաւ նաւուն՝ պատասխանեալ, ընդու նիմք զձեզ յօժարութեամբ. ոչ չեմք անտեղեակ այնմ՝ զոր պատմէ առնել այնց անձանօթիցդ՝ որք երևին յայսպիսի ձախորդութեան. և խոյնն ընդունեցեալ եղեն՝ ինաւէն։

Հաղիւ մտեալք՝ ինաւէն՝ ոչ ևս կարելով ընդառութեան ձեռնին անշարժք, բստորում լողալոյ էին երկար ժամանակ մեծաւ բռնութեամբ, առ՝ երընդիմանալ ալեաց. որք և սկսան սաչէ առ սաչէ վերաբնակիլ զոր բութիւն։ Էտուն նոցա զգեաս, քանզի հանդերձք նոցա թացեալք էին՝ ի ջուրց՝ որք զեղուին յամ կաղմանց։ Էյ յորժամ առին զօրութիւն խօսելոյ, բոլորեալ փիւնիկեցւոց շուրջ զնոքաք՝ բացաձին լսել զձախողակի դիպուածս նոյն։ Էհարց նոցա հրամանաւոր նաւուն, եթէ արդեօք կարացիք մտանել՝ ի սոյն հղոյն, յորմէ երկիր։ Պատնէշ սակ՝ ասէ, տիրեալ յանդուգն ծձուհւոց մերոյ՝ որ ոչ կարէ բմբերել ումեք մատչել՝ ի նա. և շրջապատեալ գոլով յերկին զալէ վտանգաւոր յատաւաժից՝ ընդդէմ որոց գոյ ծանր մարտնչել, ոչ որ կարէ մատչել, եթէ ոչ՝ արհեցմամբ նաւատրհութեան։

Ընդ Մինթօր՝ արդարև սուգ՝ ի միոյ նաւաբեկութեանէ եզաք ընկեց եալք անդ։ Բայց եմք մեք, և հայքենին մերէ կղզին Իթաք. որոյ առաջի պարսիք անցանել՝ ի ձանապարհ ձեր, մերձանոյ Այփրէի, ուր երթայք դուք. արդ եթէ ոչ կարիք թոյլ գմեզ յիթաք, բաւական է, զի տարջիք զմեզ Այփրէն, գառաւելք անդ զբարեկամս, որք ունիցին հզօր առաջնոր-

դնել ՚ի հանգուցս Հանապազորհ լինի՝ որ ինձ մեզ վերածանանել ՚ի հոգւոյնին մէջ. որով զիցուք ձեզ մնայնջինեական պատրաստութ, վասն ուրախութեան առանելոյ զայն՝ զոր ունիմք առաւել սիրելի ՚ի վերայ երկրի.

Ասացեալ պատասխան Արիստոտէլ, եւ ցնծալմամբ զայր ՚ի լուսաբեհան, եթողով նմա խօսել՝ Քանզի սխալանք զորս արարեալ էր ՚ի կողմն Քալիփոսի, բազմից յաճախելոյ էին զնմանաւորութիւն նորա. մինչ զի ոչ ևս հաւատայր դոնէ ընթանալ ևս ՚ի գայթ հարիւորութեան՝ միւս հետևելոյ խմաանանալ Արիստոտէլ. Յոյժ ոչ կարէր խօսիլ ընդ նմա առ ՚ի հարցանել զդիտաբորութիւնն իւր, խորհրդակցելոյ ընդ աչս նորա, և հոգւոյ լինել նախապահ հանգիստ մտաց նորին.

Ընդամենառաքն Փիլիպիկանն արիւեալ զաչս ՚ի վերայ Ալէքսանդրի՝ հանարկը յիշողութեան իւրում առնուլ զնա յոյժ ժամանակի, բայց շփոթեալ զոլով յիշողականութեան իւրոյ՝ ոչ կարէր զանազանել. Նկատեաց զոր հարցանէր ասէ ցնա, յիշո զուարթ տուիր ինձ առնուլ զիս յոյժ նոճագի՝ որպէս թուէի ինձ. քանզի դէմք քոյ ոչ է ամենևին յինէն անծանօթ, բաւ ազգացման երևակայութեանն իմոյ. բայց ոչ կարեմ յիշել թէ որ տեսի զքեզ զուցէ յիշողականութենէն քոյ ջնջեալ իմոյ.

Պատասխանեաց Ալէքսանդր զոմարձախառն հիացմամբ, որով կերպիւ ըմբռնեալ կաս յերևակայութեան առանելոյդ քոյ զիս, նմանապես և ես տեսանելոյս իմ զքեզ. Թուէի ինձ թէ տեսի և ճանաչեմ զքեզ. բայց ոչ կարեմ յիշել յԱրիստոտէլ, թէ ՚ի ևէ՞ր. Յայնժամ Փիլիպիկեցին՝ ոչ այր ևս զարթեալ ցուցեալ յառաջոտու, վերայիչէ տակաւ առ տակաւ զանգնալ ներսոյս իւր՝ որ ցրուեալ էր ՚ի զարթնուն, գոչեաց յանկարծակի զոհ ևս Ալէքսանդր ընդորում Արարալ կայաւ բարեկամուիչ, յոյժ ամ վերադարձաք յԱրիստոտէլ. Իս եմ եղբայր նորա ընդ որում բազմիցս խօսակցեալ ես ևարդ տոսկ. Իս եմ եղբայր նորա ընդ որում բազմիցս խօսակցեալ ես ևարդ ծնաց Ալէքսանդր ՚ի ձեռս իւր դինի ուղևորութեան Արիստոտէլ, զի հարկ եղև ինձ գնալ անտի անդր քան զկատարն Ծովս. մինչև ցհանգստութիւն Պերճիկք, (ա) մերձ առ սիւնս Հերքուլէսի. ուստի ոչ արարի ինչ, եթէ ոչ միայն տեսանել զքեզ. ուրեմն ոչ է պարտ հիանալ եթէ կրեցի այնքան աշխատանս ՚ի ճանապարհ զքեզ հակոյն.

Ասաբար տեսանեմ, պատասխանեաց Ալէքսանդր. Եթէ դու ես Քաւսամ տեսի զքեզ միայն ՚ի գնալ քում. բայց ճանաչեմ զքեզ յայնմանէ՝ զոր Արարալ Ծանոյց զքէն ՚ի զորութեանդ մերում, մինչ տեսանէիր ընդ նմա. Ա՜հ, ո՞րպիսի ուրախութիւն, զի կարեմ լսել ՚ի քէն զլուրս առն միոյ՝ միւս սիրելոյ յինէն. լինի՞ նա միշտ ՚ի Մակեդոնիա. արդեօք կրկ՞ն անգութ ոչխարք ինչ՝ ՚ի կասկածոտ՝ և ՚ի բազբատոս Փիլիպպեցին՝ Քաւսամ պատասխանեաց հատանելով զբանս նորա, գիտացջիր զի Ալէքսանդր, բարեկամ ես առն միոյ՝ որ ունիցի զնա Հոգւոյ վասն քոյ. տարապոյ զնէզ յԱթենաք յառաջ քան զերթալն իմ Ընդհուպ. եղբայրն Արարալ՝ ոչ սակաւ բարեկամութեան ունի վասն քոյ՝ քան զնոյն ինքն Արարալ. Յոյ ի խօսին պատմէ՝ եռանս զի հոգւոյն որոյ ապասէ՝ սկսաւ շնչել. խնդրն հրամայեաց առնուլ զնաբերնան՝ և

(ա) Պերճիկ, տան ինչ Պոնտոսի, ոչ իմացեալ լինի վասն գտանելոյն ներքնոյ Ասիոյ Ալէքսանդրի. Եւ Արիանոս. Յոր ոտ անգր տան աշխարհն Գոնդոփեր՝ զոր ոչ ճանաչին քնաւ զոյգք, բնիկ ոչ գիտեն ներքնոյսոյ. և տան ինչ Ալ ջիանոս. ոչ ոտգիանին գնացելոյ.

ե բարձրացուցեալ զառաջասան՝ սկսան հերձանել զծոպն զօրուն[ք]ն [Ք]ին։
Իբ ինքն փութանակի եկն առ ընկեր զԹովմայն և Այնոքօրիկ, լսել նոյ
և խոսիլ [Ք]ն նմա։

Ա՛յժմ ասէ՝ հայելով ի Թովմայն, հաձելացուցիչ զհետապօտուն[ք] քոյ։
Փիլիմոնն ոչ և ոչ կինդանին։ Ա՛նքն արդարք ազատեցին զերկիր ի նմանէ։
Իբ ոչ հաճատոյր նա ումեք այսպէս և ոչ ոք կարէր հաճատալ նմա,
Քարիք շտապնային վճռատնկել և փախչիլ յանիրաւութենէ նորա, [Ք]արց յա
ռաջադրելոյ առնել չար ինչ նմա։ և չարքն ոչ կարէին ոչնիլ ապահով զգ
կեանս իւրեանց, եթէ ոչ՝ տալով փրկանս կինացն նորա. ոչ ոք էր բնաւ ի
Թվին, որ ոչ էրկեր յամենայնում աւուր ի մանդի, ի լինել նենգաւոյ կաս
կածոտու[թ]եան նորա։ Խափան պահապանք նորա՝ և ևս յաճէտ քան զայլս՝
ստորանկիւրքէին յայսմիկ վտանգի, զի բստերում եղեալ էր զկեանս իւր
ի ձեռս նոցա, առաւել ևս երկնչէր ի նոցունց քան ի ժեռացելոց ամենից
մերդկանց։ Ասաի ի վերայ յոյժ փութոյց կասկածանաց զոհէլ զնա չար
հոլով[ե]լ իւր, զոր այսպէս բռնի որոնելով ոչ կարէր լնաւ գտանել։ Ուրևի
այնորիկ որք աւանդապահ էին կենաց նորա, էին շարունակաբար ի մէջ
մտանդի վտան իւրոց երկրպագիկ և անհաւատարմու[թ]եան, և ոչ կարէին զեր
ծանիլ ի սոյն երկիւղալի կացուչէ, եթէ ոչ նախաժամանակ լինելով մահուան
աներաժէին, վասն անդադ[ա]ր կասկածանաց իւրոց։

Ա՛մարհաւաձէն Ա՛նեարսէ՝ զօրմէ յոչնչել ևս բազմից, եղև նախկինն
ի յառաջադրել զկորուստ նորա։ Սիրէր նա յոյժ եռանդնաբար զերիտասարդ
մի Թիբրացի՝ կարի փարթամ՝ անուանեալ Ժօազար. և յաւսպր նստուցա
նել զնա ի գահոյս արքունական, որ առ ի յանկ հատուցանել զերիտասար
դու[թ]իւն իւր՝ հաճատեաց Փիլիմոնի, [Ք]է՝ աճապն յերկուց արդուոց իւ
րոց Ժօաքիմ կոչեցեալն՝ չհանդուրժեալ կամի երանել յաթոռ հօր իւրոյ.
ուստի և խորհեալ ի չար՝ զնա արքային, և եդեալ զսուտ վկայս՝ առ ի ձեր
մարել զդատաստան իւր։ Ա՛պրծնիլն [Ք]ի ապաւէրն նա սպասնալիք գանձող
արդին իւր. և երկրորդին՝ որ հոչակի Պալիազար, առաքեցաւ ի Սամոս կղզի
պատճառանաք ուսանելոյ զձէն՝ և զիմաստուրիս Հունաց։ Ա՛նդղի Ա՛նեար
սին զնկոյզ արքային [Ք]է՝ պարտ հնարացանել և զնա զի մի ընդ չարա
խոհոյն միասցի։ Հաւիճ [Ք]է՝ բարձաւ ի նա՝ նորա որք առաջնորդէին նա
ւուն, զոլով [Ք]իւնաւորիկք յանգուլի հնձէն, կայան զկնի իւրեանց ըն
կղմել զնաւն ի գնելոն. և ինքեանք լողալով ժամանակաւք յայլ նաւս՝ փրկե
ցան, արկեալ զերիտասարդ Հագաւարան ի յատակս ծովու։

Ա՛յսու ամբ՝ սկրահաւաձելի[ք]ն Ա՛նեարսին ոչ էր անդիտելի յումեք
քէ, եթէ ոչ՝ միայն ի Փիլիմոնէ։ քանզի երևակիրճէր նա [Ք]է ոչ զոք
սիրէր բայ յինքենէ։ Ընդ որքան էր կասկածոտ [Ք]ի ապաւարս այս՝ այնքան
և լի հուրացուցանէր զնա միմիտ ի նմանէ, և սէրն էր միայն՝
որ հուրացուցանէր զնա միտ ի զբաղն ասելոյն։ Ընդայնիկ միջոցի ապահու
[Ք]իւն իւր դրեաց զնա՝ որմնել զառ[ի]թս ապառնալոց զհօտ զար. զի ոչ
մտածէր գայլ ինչ, եթէ ոչ՝ յոտիւտակէ գհօտ բստուե[ր]ութեն նորա, մին և
Ա՛նեարսէն էր ի ճնճղ վշտահրու[թ]եան։ Բայց Փիլիմոնն միշ տեսեալ
էր զինքն յոյժ յանհաւատարմու[թ]եան, յոչ կասկածոտու[թ]եան՝ սիրոյ և
ազահու[թ]եան։ Ա՛նեարսէ ջանայ խրել ի նմանէ զկնճռեն։ Ուանդղ կար
ծէր [Ք]է զուգ յայտնեալ եղեն նմա իր լինել, յանհամառօտ սիրոյ իւրոյ՝ որ
ընդ առն երիտասարդի։ Ա՛յլևայսպէս գիտէր և [Ք]է միայն ազահու[թ]են

նորա

Ներա բաւականէր սնանել զնա՛ ի գործ իմն՝ անգութ ազահութեան ընդդէմ ժողովրդին։ Այլ ակայացոյց ուրեմն Թէ՝ ոչ պարտ էր զոհել զոմն ոք առանց հրամանի, առ՛ ի ընդհատանել նմա։ Այլ Թէ և տեսանէր, զի գլխաւորը պաշտօնեայքը պատրաստ էին Թանալ զձեռս իւրեանց յարիւնս արդեացն, և սպասէր լսել յամառմ աւուրս լուր ինչ տպատաժգութեան, բայց երկնչէր հաւատալոյ ումեք՝ առ՛ ի ոչ լինել մասնակցել ոստի՛ ի վախճան նի առաւել ազահով հանդիպեցաւ նա Թէ նենգ զՊիլիմոնիոն։

Ուստէր նա միշտ միջամուխ ընդ նմա և ընդունի պատրաստէր զայն ամ զոր պարտ էր ուտել, ոչ կարելով հաւատալ ուստ, Թէ ոչ իսկական ձեռաց իւրոց։ Ակրիպիոսիւր՝ ի տեղի ինչ առաւել ևս կուսացեալ ընպատաւ իւրում՝ առ՛ յ չաչէս պահպանել զանհաւատարմութիւն իւր, և ոչ ուստք երևիւր յորժամ պատրաստէր զնոյն։ Ոչ ևս հանդրժակէր խրտնել ախորժ ինչ սեղանոյ իւրոյ, ոչ կարելով ձաշակել զայլ ինն խորտիկ քան զայնս՝ զորս ինքն գիտակ հնարել։ Ակնապիտս ոչ միայնակ հանդիպ հերձածքն՝ որք երևելոյ լինէին՝ ի խաղանոյն՝ ի խորտակարար իւրմէ։

Ակյլ նա ևս գինի՝ հայ՝ ազ՝ ձէթ՝ կաղին՝ և այլ ևս՝ զոր հաճելիք հասարակք, ոչ կարէին օգտել՝ ի պիտոյս իւր։ Ոչ ուտէր նա՝ եթէ ոչ զպտուղս զորս ինքնին քաղէր՝ ի պարտիզի իւրմէ։ Ա՛ զանդս՝ զորս սերմանեալ էր զնոսա ևիէր։ Ակյլ և ոչ ըմպէր զայլ ջուր, եթէ ոչ զայն՝ զոր ինքն յցուցանէր յաղբեր միոյ, զոր ամրափակեալ ունէր յանկիան միւսմ պատառի իւրոյ, որոյ զանազանի միշտ պահպանէր։ Ակյ Թէ և որքան երեխիւր բոլորովիմբ հաւատացեալ զինքն Ակթագրոսի, սակայն ոչ զանց առնէր նաև պատրաստել՝ ի նմանէ, զի նախ նմա տացը ուտել և ըմպել զայն ամ՝ որ պարտ էր լինել յընթերցս իւր։ Ոչ երբեմն ոչ էր կարելի Թիմաւորել նմա՝ Թագր նորա, մինչ զի Ակթագրոս ոչ ունկնդի ընծայ ակնկալութիւն ինչ, մտրել և ճաշել երկար ժամանակ ինչ ևս քան զնա։ Ասայց Ակթագրոս հնար հաց անդեղայ, յո՝ Թիւնաւորութիւն չէզ ինչ՝ ի պատաւէն միոյ յատաւել չարա ձրձակէ քան զինքն, որ էր հաւատարիմ՝ խորհրդակից առաքելութեան իւրոյ՝ ի պատրաստել զնոյն՝ ոչ և երկնչէր Թիւնել զարքային, և տա Թէ ոչ երբեք ժամանակ՝ ի վախճան առաջարկութեան իւրոյ։

Ակինչ զնաին՝ ի ձաշել, ենային ժամու պատաւն՝ զորմէ՝ ի վեր անդր ատացաք, յանկարծակի սարսռ զղջութիւն ինչ առ դրան անձնական՝ յորում ձաշէին։ Ասկայն Թագաւորն՝ որ՝ ի կասկածի էր միշտ Թէ գան՝ ի սպանանել զինքն, վրդովեալ ադմկեցաւ և արշաւեաց՝ ի դուռն առանել Թէ բա ևական ամրափակեալ է. և կամ Թէ ո՞րպէս՝ Ասկ պատաւէն խոյս տաւեալ զոյով անտէ՝ ոչ զգք տեսեալ անդ՝ ինոյ վարանեալ, ոչ գիտելով Թէ զի՞նչ հաւատացեալ շուրջ զայնս՝ զոր յոյաւ. և ոչ և ևս հանդրժակեցաւ բա նալ զդուռն՝ առ՛ ի յայտնել զիակաւելիսն իրին։ Ասայց Ակթագրոս հանգէր գնա, քաջալերեր և հրամիրեր ուտել՝ զի ահա արիակալ էր զի ոչնչ յոսկեայ բաժակ նորա՝ ինչ դիմեալ էր նա դէպ՝ ի դուռն։ Փիլիմոնիոն բան սովորական ծիսի իւրոյ՝ նաձևս ըմպել նախասէս, որ և նա վաստահեալ՝ ի Թիւնաճաշին՝ հարբ առանց երկիւղի։ Ելեալ որոյ նմանապէս հարբ և Փիլիմոնիոն, որ զինի սակաւ բոպէի՝ անկաւ նըգեղոհալ։ Ակթագրոս ձաղաչելով զնա կարօղ սպանանել յամի փոքու երկրպագելեան՝ զմտաւակայ իւր, սկսաւ պատաւել զհանդերձս և փետուել զհեր իւր՝ բառնալով ազատակ լալագոծ։ Վրէիեր զի ազաւէսն կիսամեռ, ունելով փոխել ներ բազկաց իւրոց, և ոտ

զա

զանիկ զնա հեղմամբ արտասուաց. քաւարար յոյժ քնէ դին արժէին աչ-
տասուք նենդաւորը կնոջն այնմիկ չարաձիկի. Ա երջապէս յորժամ առես
հատանել զօրուն Թագաւորի, և ինքն իբր զբծնել յերկիւղ՝ յաձնելոյ
սրբոյին սպանանել և զինքն՝ ընդ ինքեան, և անց խնդրեն յողջադուրիւն՝ և
յառաւել մարմնական նշանաց սիրոյ՝ յառաւել սաքսուկլի չարու Թիւն. ան
կամ՝ ի վերայ նորա և խեղդեաց զնա. Ապա առեալ զմատանին և զգաւազան
սրբոյնոյն՝ ելանէ՝ և բերեալ առ ինքն զեօթսդսր՝ ետ նմա զգինն և
զմիսն. Հաւատալով Թէ այնորիկ որք վշտապնեալք էին ի Փիլիմալիանէ՝
ոչ հրաժարէին հետ իլ բազմանալ իբրև. և Թէ սիրելին իւր՝ վերջնակալել
լինէր յաճոտ Թագաւորութեան. Ապա նորա առնէին՝ որք ազատարձք
էին հաւանհաճել նմա, զոյով անձինք անարգք և անհաւատարիմք՝ և ան-
կարօդք հարցապատ բարեկամութեան. և ի միւս կողմանէ լքանէին յերկիւ-
ղի Թշնամանց զորս Ալեքսանդրէ յարուցեալ էր ընդդէմ մինչեան. վերջապս
նաև երկնչելով առաւել և յիշխանութենէ՝ և ի հաւնդրէ անգՈՒԹենէ այս-
միկ անդադար վնաս, բազձալը իւրաքանչիւր որ վասն իսկական ազատհոգու-
անձին իւրոյ, զի և նա կորնչեցէ.

Ա՛ս այս նոյ՝ լցեալ պղտորոյի բեմն սրտիւք, և լսեալ լինելոց
յամ կողմանց շրուեալ ազգակիկ այնոցիկ՝ որք առիւն Թէ մեռաւ Թագաւորն
և ահացուցեալ միւն զմիւսն արշաւէին ի զենս. և երկեղն վառեալ լը և պատ
բաստք ըստ նմա այնոց առնելոյ էին. բայց զոյով նոցա ծայ-
բաբար հրձակութեամբ յայնմանէ լրոյ՝ տաքածեցին զհամբաւն ի բերանոյ առ
բերան՝ Թէ մեռ քրիստոս Ա՛լեքսանդր. և ոչ դատէ զոնէ այր մի՝ որ ցաւակցեցէ
արքային կորուանն. զոյով մահու եղ ազատուի և միսիԹարութիւն բոլոր ամբոխին.

Ո՛արհուրեալ Ա՛ղբպալի յայսպիսի յանկարծ դիպուածոյ՝ տղեաց ոչ
այր բաբի զԹշամառութիւն Փիլիմալիանի, որ մնասնել էր ինքնին զնեղով զինքն՝ ի
ձեռս անդգամին Ա՛լեքսանդրի. որ և բարբոք սիրեալ էր լինել բռնաւեր մի
պատնդակ, քան լինելոյ նա պարտաւորութեամբ Թագաւորի՝ հայր բոլոր ամբոխի
իւրոյ. խորհեաց փութով զարձին ընդունել, և ջանաց համաձայնութիւն ի
մի՝ զարս բարիս՝ ընդդէմ Ա՛լեքսանդրի, Ննի որպ լինէր տեսեալ Թագաւո-
րութիւն մի առաւել և անդուլ, քան զայն՝ որ երկիւր երկրիլ.

Ի՛սկայն Ա՛ղբպալ Թէ՝ Պալէսդրը ոչ երբէք հեղմամբ յօրժամ արկիլ
եղե ի՛ծով. զի նորա որք հաւատացին Ա՛լեքսանդրի Թէ մեռաւ, այնպս հա
ւատային, որք և առէին՝ Ապա վրիժուիլը նա իսկապս ի դլիսերի յողջանալ
և ամենը ձկնորսք Ա՛ղբտացիք ի՛զուր շարժեալք ընկալան գնա ի՛հատակս
իւրեանց. Ա՛յ համարձակեցաւ վերստացանել ի Թագաւորութիւն հօր իւ-
րոյ, յերկիւղ, զի մի կորուանիցեն վերստին, երկնչելով այնքան ի հաս-
կածոտութեն Փիլիմալիանի, որքան առաւել և ի՛ննդգամ դաւադնուն
Ա՛լեքսանդրի (ր) ուստի ևկաց տատանեալ երկար ժամանակ առ եզերս ա-
ղբտատանան այն ծովու, ուր ձկնորսք Ա՛ղբտացւոց սրկեալք էին. Ա՛ ան որպ
պարտաւորեալ նվել լինել հովիւ խաշանց՝ ի շահել զինանս իւր՝ ի վախձա-
նի

(ր) Պալէսդրը, պետանի ատ պատիէք Քարտլոյ Երկրորդի Նոփաճորի Ա՛ղբտացւոց.
ոչ գիւղ մանուկն հօր իւրոյ՝ և յետ հօրսերան պատերազմի երեքամեայ ընդդէմ Վրաց
ելեալ կռուեաւ ի Վրաստիայ ոչ ետնելով նորա երկար ժամանակի երբեմն առ ծով
եզերն. ուր ստացաք զինեն ի՛ նեղուցն ճանապէհեալ. փոխարկելով զքեզ նոր՝ ի նորոց
զգեցեալ նա՝ յոյլ քան յն, և պատուական։

Եվ եգիտ միջոցս ազգել Լարտպալի զկացուցիչն իւր, յորում դանէիք յոյժ վատահուելոյ հաւատալ զկեանս և զվարկուդ իւր, առն միոյ փորձառելոյ այնքան յառաքինութիւնս : Լարտպալ թէև գոլով խոչանկակալ՝ի օգնեն, բայց ոչ միրժեալ սիրել զորդին, և հոգալ զգուշանն. ոչ կանելով յանձին գայս աշխատանս, եթէ ոչ արգելուլ զնա գտանել պատասաւորս՝ի պատրաստութենէ իւրմէ՝ դէպ առ հայրն իւր. ուստի և գրաւեաց զնա տանել համ՝ բերութենէ զձախորդութենէն բարւոյ իւրոյ :

Պալէզազար զկուցեալ էր Լարտպալի, թէ յորժամ պատշաճ գտանիցես դուն իմ առ քեզ, յղեսցես ինձ մատանի մի ոսկեայ, որով իրազեկ լինիցիմ գոյց ժամանակի գալստեան իմոց առ քեզ : (գ) Լարտպալ ոչ դատեաց վարկան՝ մինչ՝ի կեանս էր Փիկմալիոնի, վերակուել զՊալէզազար, զի զնէր՝է գտանգի զկեանս Թագաւորին, և իւր Տանուտեարին . որ այնքան դժուարին էր փրկել զնա՝ի դժնդակ հետաքրքրէ որոմանէ Փիկմալիոնի : Ապա էակին յորժամ ապերջանիկ արքայն եգիտ զվախճան արժանի յանցանացն իւրոյ, ամենայարեաց Լարտպալ յղել զմատանին ոսկեայ առ Պալէզազար : Ընծեալ նորա անաչ փութով էհաս՝ի նաւահանգիստն Թիւրոյ, յայնմհետ միում ժամու՝ յորում բոլոր քաղաքն էր շփոթեալ, ոչ դիտելով ևս ոչ յաջողեցեալ Փիկմալիոնի : Իւրաքանչիւր եղև Պալէզազար՝ի Տանուտէրս յառաջաւորսն Թիւրոյ, և՝ի բոլոր ամբոխից. Ոչխ սիրեցեալ էր նա յառնիցն, ոչ ևս վասն սիրոյ Թագաւորի հօր իւրոյ՝ որ տեղին էր հայրապետ . այլ սիրատառաչ քաղցրութենէն և բարեկարգութենէն իւրոյ. Ընդհակառակն ձախողդութիւնք իւր՝ տային նմա ոչ վնաս՝ի համայն ռազմութիւնս նորա : Ընդ բոլոր Թիւրոյ բացիք խանդաղատանէին յօգուտ և յարդիւնս նորա : (դ)

Ի համագումարել Լարտպալի զղէտսն օրս ամբոխին և զծերունիս՝ որք անօրինեցին զնորոգ, և զՀաւատս մեծի ածուցին զիրենիկեցւոց, ողջունեցից ամենեքին զՊալէզազար՝ որպէս Թագաւոր իւրմանց. հրամայեալ նմա քարոզել՝ի հրապարակս. և բոլոր ամբոխն ընդ բիւրուծոր ղբօսանեաց՝ ընկալաւ խնդութեամբ. Ապա Լարտպալ՝ի խորս պալատին, ուր ընդ յոյժ և անարգ համանուագն իւրոյ Ժօազարի կոչեր նորա զնա՝ի ներփակեալ : Ընծ համայն չարաբարոյիկ՝ որք էին՝ի պալատին՝ ի կինդանութեան Փիկմալիոնի, զոյով ցրուաձեալ. (քանզի չարք երկնչելով՝ի չարաց՝ վասն անհաւատարմութեան միմեանց, ոչ բաղձան տեսանել զմիմեանս յատուկ ինչ խորհրդով՝ որ ի չարութենէ իշխանութեան .) որում ձանաչեն զնոսա թէ ոչքան խարդախութեամբ վարէին, և թէ ոչքան լինէր բռնութիւնք նոցա՝ի տիրելն իւրեանց : Հայր վասն բարեաց՝ դիւրաւ համաձայնեալ առարաղնին վատթարքն ամենեքին . քանզի յուսան

(գ) Պղտպալեան Պատ, ծղտսելով Տահճան Քրջնվելի, պնաեւ ունի հատատանել զայն՝ որ ի վաղ ժամանակս յատատպրեալ էր յօգուտ Լարտպալի Եղբորդւոյ Իւր ի քատանել նորա՝ նոյնն պետանելով ուրիշ ընդունելի՝ ի կետեն, ընդուց պնդատանել տոհոյ ինքեանէ, որ դրանեալ՝ ի Պլետա։ Ընծ հատցրէ պատմութեան՝ յատուկ մեքենայութեան աս ազգ ազնիւ, որ հանդիպեալ եղեն Լարտպալ՝ի ընդատատանել իւր։ Ծ. Ա.

(դ) Ա Իրտհատատատանեան Լարտպալ Եղբորդւոյ յանետ հոգ իւրոյ՝ ատատնալ ինքն զոր ազատ ինդրելիք, ընդ ազատ եղբտնատրեանն հորդրդատանի, այնինչ Փատլիքն ինն Ընդելատտոց։

պատ

Յարուցեալ Քրիստոսի, եւ յաղագս Հոգւոյն Սրբոյ, եւ ոչ եւս տեսանելոյ զնոսա ի մարմնի, եւ զայլ ամենայն զարհուրելի գործս, զոր ոչ կարացին ընդունել զանձինս իւրեանց

այսպէս առաքեալ էր զայնքան չարիս՝ այնքան արանց : Ամպոյն հնարէր կոյնչ
չհալք եղեն : Եկեր նորա անդրշէրչեալք ՚ի վեր, և արկանէր գազանական
հայեցս : Շրթունք նորա դղրդեալք առանձինն երբեք լուանոսի, ունելով
բացեալ զբերան իւր սարսռալի ձեռն միջոցէ : Ոտքն երկար նորա քար-
շերեալք և կռնչմամբ՝ ցուցանէին պլանդակ և զարհուրելի կերպարանս :
Օ՜ազիզ դեղնութիւն մի՛ և մահացու գրաւելն ակրեալ էր ՚ի բոլոր
մարմին նորա : Չէ մերթ ընդ մերթ կարծիւր թէ՝ վերականդանանայր. բայց
ոչ էր, եթէ ոչ՝ վերամբառնալ զմիչս : Ալ երջանիկս փչեալ զունչ իւր,
Թողուլ լի զարհուրանօք և երկիւղիւ զայնոսիկ ամենեսին, որք ականին նմա :
Ոչ առաջի՛կ ոգիս այս ՚ի Թարց կարծեաց ՚ի նոյն տերութի տեղի՝ ուր ան-
դունդն Տանեաւանք (ե) Քահան մնանջնապէս լեալ զնա յանօթա
անյատակս : Ուր Խաթոնն(զ) Թաւալել փշա զանիւ իւր : Ուր Թանեղալ (է)
պապակեալ ՚ի ծարաւէ՝ ոչ կարէ բմբել զնուր , զի հնդանի միշա արտաքս
՚ի շրթանց իւրոց : Ուր Սիղիք (ը) վերադարձուցանէ ՚ի զուր զվէմն,
որք անդադար անկանին հետևւաբար : Չէ ուր Թիլիլ (թ) զպոյ միշտ
պէս վերածննդել ուրուբք յարիս իւր, որ լափէ զնա :
Պալէ զարթ զերծեալ ՚ի սոյն պղտնդակէ՝ մանպոյ հնարհակալութիւնս տուր
անեթիւ զոհի՛ք և ահա սկսեալ ՚ի Թագաւորել ընդ ամենայն ինչ
ներհակ Փեհլևանիանի : Հոդաւանակ եղև ծաղիկ ցանկալ զվարձառականու-
թիւն , որ ՚ի նոսիզին էր օրբասօրէ : Չէ ևս ընկալաւ զհնարհաւրդ Ար-
պալի վասն գլխաւոր գործոց, և չիք ՚ի ինչ՝ որ չէ կառավարեցեալ ՚ի նմա
նէ. քանզի զգոյշն կամ տեսանել ինդնին : Ի՛ նա զամ զանազան կար-
ծիս, որ առնեալ լինի նմա, և վճռէ ՚ի վերայ այնմ , որ լաւագոյն ևս թուի
ցի ինքեան : Ալ թելադրել է նա յամենից . և ակրելով սակաւ նոցա՝ ունի
առաւել զանձս՝ քան զնայր իւր. որ ոչ լիներ ժողովեալ էր, եթէ ոչ՝ այսպէ
և անգութ ագահ լիներ : Ալ կայ ընտանի ոք՝ որ ոչ ապրեր նմա զկեն ամ՝

զոր

(ե) Տանեաւանք. գեղ է գիւղաքաղաք Տանձ ապատին Արբոյի, ամառանոցական ընդ
նոյն տանեաց ոգոց տեղ ոգոց ի՛նչ անց, որ ՚ի գիւղ գիւղն ապանին գազա
իջանեան՝ քան Ամիրեղբեքեան, զոր Ինձէ վերոյդ. որոյ վասն քանաղիչն ասէ
նէ՝ ՚ի փոքու տանջին անդադար ՚ի ցաւոց անել զնոսա՝ ՚ի ծայ ի՛ չանցատուն ի՛ագաս
(զ) Խաթոն, որպէ Փիլիպէ Խափաճորին Թէսաղոնիկեցոց , յի՛ Հռանիցոյս. կամ
լով Վոչիլ զլխնանն՝ ընդ փղելոց զամն ի, զոր Հռոմպիքեք ՚ի ՚ի ի՛ն-
բել պատ. յորմէ ծնան Ինդնիօրքանդ. չիս որոյ գիտալ ՚ի ՚ի փոքու. ոչ չէս
ՀԷրոյն ինչ՝ դիլ գազանացանք զանձ ի.
(է) Թանեղալ. որպէ Հռոմպիքեք և Ֆլօր չատ ՚ի ՚ի ՚ի

զոր ունեի, յորժամ գանձեիր ի հարկաւորս պիտոյութեանց։ Այժ այսու կերպ
պիւ այն ևս՝ փարեցամուխ եւն՝ որ Թողու նոցա, և առաւել իւրն, քան թէ
յափշտակիցէր ի նոցունց։ Այժ ոչ լինէր պիտոյ ունել նմա հոգս ի պահ-
պանել զնիւթսն իւր, ըստորում շղթապատեալ է միշտ յառաքել հար-
կաց և ի հաւատոյ պահպանութեան, որ է աչքն ամբոխին։ Վասն որոյ զը
տանի ի հպատակաց իւրոց՝ զի մի երկիցէ կորուսանել զնա, ուրեմն ո՞է
այն՝ որ առ ի պահպանել այսպիսի բաժին Թագաւորի մի՝ ոչ դնիցէ յորո-
գայթի զնիւթսն իւր՝ վասն նէ։ Այլ կեայ նա երջանկաբար, և ամ ամբոխն
ապրի ընդ նմա երջանկութեամբ։ Երկինչէ նա ի դնել զծանր հարկաւորութեամբ
ամբոխին, զի մի՝ նեղեցին, և ամբոխն երկնչի յոչ մնալոյ նմա զբաւա-
կան մեծ մասն բարեաց իւրոց։ Թողու զնոսա ներ առ առաւելեան, և այն
առաւառելիւն՝ ոչ առ նոցա, ոչ լրջառելիւն, և ոչ հպարտութիւն. քան-
զի աշխատասէրքն գոլով՝ առնելիք են զինքեանս ի վաստակեանց եւն, և
հաստատք ի վերապահել զամբողջութիւն վաղեմի օրինաց իւրեանց։

Երջանիկ ի նորոյ վերամբարձաւ Փիւնիկէ յառաւել մեծութիւն և ի
փառս, քան զորս ունէրն. և հղի պարտաւորը Թագաւորի իւրոյ,
վասն այսորիկ փառաւորութեան՝ զոր վայելէ այժմ ի ներքոյ կառավարու-
թեան նորա։

Ասէ Նաբդալ կառավարէ զինի նորա՝ գոլով երկրորդ նորա։ Ահ, ոմ
Թէ ասելանք, եթէ տեսանիցէք զքեզ այժմ, օրպիսի ուրախութեամբ ընկալցեալ
էք զքեզ առ մեզ՝ օրպիսի հաճութեամբ լինէր նմա վերայոլել զքեզ յԻթաք
փառաւորապէս՝ ի հպարտնին քոյ։ Այղէ ոչ եմ ես առաւել բազդաւոր
առնել զայն ինձ, զոր նա ինքն ցանկայր առնել, իբ առանել Իթաք զորդին
Հուլիսի, և գնել ի գահոյս իւր, առ ի Թագաւորել այնպէս խնամառնաբար՝
որպէս Պալէդազար Թագաւորէ ի Բաբել։ Օ, կինի բանից Աստուծ Թէ՝ որոմ
հրամուեալ է պատուհասել Փիւնիկեցւոց՝ որ վիպեալ եղև նմա, ես առա-
ջել ի նշանաց սիրոյ՝ զոր ընկալաւ ի հնախորդութեան իւրում, ողջագուր
նոց զնա խանդաղատագաբար։ Հետորդ եհարց Աստուած Թէ՝ որո՞մ պատահ
մանիք եմեւնա ի կղզին Վալիփսոյի։ Թէպէտ պատմեաց նմա զնմ
անցս իւր՝ զինչ չուման իւրոյ ի Թէբէ։ Նախ՝ զանցանելն իւր ի Պիլոս,
և որո՞մ կերպիւ զատանէն իւր անդ զԱհնեաս. ապա զհանապարհորդու-
թիւն իւր ի Սիւտ, և անդ զընդհանուր խաղ ման ընտրելութեան Թա-
գաւորի, զինչ փախստեան Թագմենէ. և ապա զբարեկեցիկն Հնիւսի, և
զնաւաբեկութիւնն իւրեանց, և գախորժանս՝ որով Կալիփսոյ ընկալաւ
զնոսա։ Նաև զյաջողութիւն ածուհւոյն՝ ընդդէմ յաւերժահալոցից
իւրոց։ և վերջապէս՝ զգործս Աինեասայ, ի գահավիժել զսերեալին իւր ի
ծով՝ առանելոյն ի հեռուստ զնաւն Փիւնիկեանս։

Երբ քիա այսոյ ամենից խոստակութեանց Աստուծ պատրաստեաց նոցա
մեծաճաճ և փառաւոր ճաշ իմն, և առ ի վայելել առաւել ևս զմեծ իմն
ուրախութիւն, համագումարեցաց ի մի զնոսա հանիւս, յորոց կարելի էր
հրամել։ Երբ միանգ ասէր ճաշն՝ որ սպասաւորեան էր յերիտասարդ Փիւ-
նիկեցւոյ, յորդեցելոյ զսպիտակ հանդերձս, և ի պահելոյ ի ծաղիկանց.
ծխեալ եղև առաւել անուշահոտ ծխանելի արևելեան։ Երբ համայն դիւք
բազմեցաւ ի խաթարշիչ լսելագէ էին ի զանազան նուագարանաց, ձի՝ ի փո-
ղոց, քնարից, Թմբկաց, և ի տաւղից. որք մերթ ընդ մերթ հնչեցուցանէին
զոլն՝ համաձայնութիւն քաղցր ձայնից իւրեանց, եղանակելով զերգս արժանիս

լսելի լինելոյ ՚ի սեղան ածց, և ՚ի հրաձմանս ունկանց Քիլլենի ինքեան։ Յոր այնքան քաղցր եղանակէին և երգէին, մինչ զի Թարթեմոնք և Աերքոք, և համայն ոճոլթիւնք որք հնազանդէին Աերքոնէի, նաև բոլոր անձանձնք ծովակինք եկեալք ՚ի դիմացին և ՚ի խորասոյզ յայրէ իւրեանց՝ գային ՚ի խուռն, պատկ զնոսն ՚ի հրաձմանս սոյնց լինձկից։ Այսպա խուռմբ մի երբ առաջադաց՝ հայոյ ագիւտ լինի զերդկուելոյ զեցեսալք ՚ի նուրբ բեհեզոյ, սպիտակ քան զձիւն, պարելով կաքաւեցեան երկար ժամանակ ըստ ձիսի պարուց քաղաքի իւրեանց, յետոյ՝ ըստ Դիոքսացւոց։ և վերջապէս՝ ըստ Յունաց։ Յր մերթ ընդ մերթ հնչելիւնք փողոց զղղէին զալիս մինչև զբերս հեռաւորս։ Ասոնքիւն զիշերոյ՝ հանդարտութեան ծովու՝ և շրջոյն լռաւարութեան լուսոյ՝ տարածեալ ՚ի մակերևոյթս ջուրց, և ձաձախ կապուտակութեան երկնից՝ սերմանեալ ՚ի փայլուն աստղս, օգտակ են ընծայել զինձոյս հանդիսի այսմիկ՝ յաՀետ դեպալի։

Թէպէտև՝ զուարճ և աղդու իմն բնութիւն ձաշակիդ զայս ամ հրաձանս, բայց՝ ոչ համարձակիմ տալ յաՀետ նոցա զսիրտ իւր բոլորովիմբ, քաստորում փորձառեալ եմ այնքան ամսոմով ՚ի կղզւոջն Քալեփսոյի, եթէ աչքան ՚ի պատրաստի է երկիտասարդութիւն սահիլ դիւրաթաթս, վասն որոյ և համայն Հաձուելիւնք՝ թէև առաձիլ անմեղք պակուցանէին զնա, և ուղղելով յամենից կասկած՝ նկատէր և որոնէր միշտ յաչս և ՚ի դէմս Աենեասի, եթէ կի՞նչ պատճառ էր մտածել ՚ի բոլոր Հաձուելս այսոսիկ։

Աենեաս բազում ախորժանօք տեսանելով զնա ՚ինեն այսր ամբոխեան՝ ձևակերպէր իրր թէ՝ ոչ նկատէր ՚ինա Հուսկ յետոյ մոլորեալ՝ իրա բնկարգութեան Թէպէտ՝ ասէ ցնա խնդալով. գաս՝ զգոն յորմէ երկնչիս, գովելի ես յայսմիկ երկիւղդ. բայց ոչ պարտ է ասանել անդր քան զչափն։ Արդարև ոչ ոք բաղձայ յաՀետ քան զիս՝ ձաշակել քոյ զախորժանս հրաձանաց. բայց այնպիսի հրաձանք՝ որք ոչ երբէք ախտակրեսցին, և ոչ ամենևին հնդացուսցին զքեզ։ Այս ունիս ապետութիւն հրաձանաց առ ՚ի զբօսնուլ, և ձաշակել զնոսա պինդ՝ որոց դու տիրեսցես. և ոչ թէ նք տիրեալ ծառայեցուսցին զքեզ։ Բաղձամ՝ քեզ ունել հրաձանս քաղցրս և բարեկարգս, որք ոչ խլիցեն երբէք զբանակունել քոյ, և ոչ ընծայեսցեն զքեզ բնաւ նմանել կատաղի գազանաց, կամ անասնոց։ Այս ժամ է պժմ հանդչելոյ ՚ի բոլոր մտաստանջութեանց քոց. ձաշակեա դու բախումէ շնոր հակասութեան Աոսամի՝ զոր ընծայէ քեզ. և ուրեմն լեր ոմ Թէպէտև բախ լեր. զի իմաստութիւնն ոչ զիտէ չիտնել։ ոչ ՚ի տիրութեան, և ոչ յուրախութեան. քանզի նա միայն է որ տայ զձշմարիտ հրաձանս, և զիտէ եղանակաւորել գնա՝ ընծայել մարդս և կայուն։ Այս միայն է որ զիտէ խառնել զինդուն և զոյ բախումն ընդ ծանր և խիստ աշխատանաց, պատասխանել զուրախութիւն և տխրութիւն ՚ի միասին. և փոխարինել զաշխատանս ընդ հրաձանաց. և հրաձանս ընդ աշխատանաց. և ոչ ամենևին բնաւ երբ ևս բախ՝ յորժամ պարտն է։

Աեսելով Աենեաս զբանս գայոսիի՝ տաւել քնար մի նուագածաց պինդ արհեստիւ և քաղցր եղանակաւ՝ ըստ Ձայնն երգոց, մինչ զի Աենեաս յաչադիտանալ եթող զնա անկանել յերկիր վառեցան աչք նորա, և զմիք իւր սպրկեալ ալեփոխեցին զդունս, և բոլոր երկիրք տեսանելոյ էր գկերպ և զամենի հարկ իւր, եթէ քարն Աենեասի՝ ոչ իցէր բարձեալ զոգի և զիմաս ամ բազմականաց։ Վասն զի բոլոր ամբոխն ոչ հասանէր կէր գոնէ

ընչառ ևարուեհան յերկիւղ վրդովելոյ կուսէ. և կամ կորուսանելոյ զեր
ինչ փոքր՝ ի սոյն Աշխարհս երկոց. և մանաւանդ եթէ՝ երկնչէին միշտ, զի մի
հասանելոյք փուճով՝ Զայն նորա ոչ ունէր իսկական քաղցրուն ինչ. բայց
յոյժ ևանախաւէր, զօրեղ՝ և տղդու ևատուելոյս՝ ինչև ցըփոքր իրս։

Երկեաց նախ զդրօեատս Հուպիլէբի, հօր՝ և Թաւաւբի. Ածց՝ և
մարդկանց. որ միով նկատմամբ դլեայ իւրոյ, այսինքն՝ կամաց իւրոց, շար-
ժէ զբնդհանուրս։ Հետոյ ներկայացոյց զԱինէբին, որ եղանէ՝ ի դլեայ,
այսինքն՝ յուղղոյ Հուպիլէբի. այսինքն՝ ի յոյս, կամ խոստուեհիւն.
Օ՞ր ածս այս կերպաւորի՝ կամ ծնանի յինքեան. որ եղանէ՝ ինմանէ ստա-
՝ի վարդապետել զմարդիկս ընդունակս։ Երկեաց Աինէբէ զձգնարուս-
թիւնս սոց՝ այնուհետ իմն ապրուս ձգնիբ և երանակաւ, և այնքան ևրեմնան
զուեհի, մինչ զի համայն բարմանիք հաւատային անդրափոխակալք յա-
ռաջել բարձրն Օլիմպ, յանդիման Հուպիլէբի Որոյ հայեցք էր առա-
ջել եռափանչիւռի, քան զերկս՝ և զհանդիսս իւր։ Երկեաց յիսոյ զապիր
Ջանհուեհիւն երիտասարդին Ասբախէ, (ժ) որ յիմարարար սիրահարեալ
իւրոյ իսկ զեղեցկուեհեան. որ Հայելով անդադար յինքն՝ առ ամէն աղբեր
միոյ՝ ւիւծեալ մնչելոյ զինքն՝ ի կրեց, և եղև փոխարկեցեալ՝ ի ծաղիկ մի՝
բաս անուանն իւրոյ։ Ալ երջապէս երկեաց նաև զողջալի մահ գեղեցկին
Յասոնի՝ (լ) որ եղև փղոտեալ՝ ի վարազէ. որոյ Աինիւս սիրահարի զո
լով՝ ոչ կարաց կենդանացուցանել, առնելոյն յերկինս զառնագին ողբս։

Ալոքա ամենեքեան՝ որք լսէին՝ ոչ կարէին տրգիլուլ զարտասուս իւր
եանց, և իւրաքանչիւրն, ոչ դիտեմ, օրպիսի հաճուեհիւն զայր ի լսելիս
Երէ յորժամ եզբեաց զերկս իւր, փիւնիկիկեք ապշելոյ հայեին ընդ միմ
եանս, և ոմանք՝ ինոցուեց ասէին. արդարև սա է Օրփէ. որ սոյնգունակ
քնարիւ իւրով համաժողովեալ բնաեանեցուցանէր զվայրենի գազանս, և
հիացեալ առնէր զանառաս՝ և զկիմն գինի իւր։ Երէ նմանապէս եղովեալ
հիացոյց զԱկրպէր, (լ) որ գազարեցոյց ժամանակ ինչ զառնչեան Պրզե-
ոնի, և Ջանիտեանց։ Ալսա՝ ի դուէ շարժեալ զանփոխելին փլուեօն,
(յի) Ահեղգրիւն՝ առ ի սարահանել ի դժոխոց զեղեցկին Երիտեա։
Ալլ ոմն ազգակէր, ոչ սա է Լինուս որպէ Աիոլեան։ Երէ այլ ոմն պա-
տասխանէր, դուք զձեզ խաբէք. սա՛նոյն ինքն է Աիոլեան։ Ցիդեալք ես ոչ
եր սակ վերըմբռնեալ՝ ի հիացմանէ քան զլեալ. քանզի ոչ գիտեր եթէ Աինն
եօր գիտէր այնքան հատարիւրեակ երգել և նուագել համաձայնուեհեբ
քնարի։ Աշխեհս՝ առացեալ ժամանակ սքօղելոյ զարթիլ իւր՝ սկսաւ տալ
գոլխոս Աինեօրի, ոչ սակաւ շառագունեալ դիմօք, ոչ կարելով հզբելոյ
զբանս իւր։ Աինեօր՝ որ տեսանէր զդիտեանս նորա, սկսաւ խօսիլ, որպէս
եթէ հատանէր զբանս նորա, և ջանայ սփոփիլ զնա, առելով նմա գոլասա-

նու

(ժ) Ասբախէ. էր այր ի բրիատապէր՝ յոյժ գեղեցիկ, որոյ Աեքիւէ՝ և Երփէբէ. որ
արհամարհեալ զԱյնս, (այսինքն՝ արյաքանչս.) և զայլ գիտս չամբերեալ տանել,
որ սիրահարեալ էին նմա. և ծագորդ պատահմանը էրոց՝ ի վեր անդր գրեալ
գտանի։ (Ասբախ՝ տաճկերէն Ասբիկ)

(լ) Ջոժ, որոյ Աինեյա Նափաճոյն Ակռոսն՝ և Աինեոսի. էին յոյժ սիրելոյ
ի Վենոս, զոր անդրադիմելոյ ընա ի նոյնիր էրէ. զինի մահանան նորա։

(լ) Ակրպէր. շատ ի բառասելոյն. զոր բանասիրեալ գտնեն ընա յոյսս գրեալոց, էքթա
պահապան։

Նուէրս եւս յարմար ըստ արժանւոյն։ Իսկ Աղիլեօս ոչ երբէք կարաց միջել թարել. քանզի զայր, զի Մենելաւոս զերազանցս ը յաւէտ յինքենէ, մանաւանդ Հաճատուելեամբ՝ քան թէ քաղցրութեամբ ձայնի՝ երգոյ եւնուա զի իւրոյ։

Յետ այնորիկ՝ Մենելաւոս ասէ ցԱտոամ, յիշեմ, զի ասացեր ինձ ի Ճանապարհորդութեան միոյ զոր արարեր ՚ի Պելիք, զկնի չուման մերոյ ՚ի Գիպիատոսէ. Պատմեն զնմանէ գոլ քաղաք մի՝ որ ունի այնքան զարմանալիս՝ որ հաղիւ թէ լինիլ հաւատացեալ. ապաւեմ զքեզ ասա ինձ, եթէ Ճշմարիտ իցէ այն ամ. զորս ասեն զնմանէ։ Պատասխանեաց Ատոամ, նկարեցեալ քեզ զհանգամանսն քաղաքին արժանի քեզմէ հաւատալոյ. որ զերազանցի քան զամ քաղաքս։ Եւ սկսաւ ասել այսպէս։

Գիտասցես Պելիք ընդհանուր յարդաւաճեալ երկրի միոյ՝ ունի մշտապարզ և քաղցր երկնի, ՚ի օդոյ միոյ. և քաղաքն կաղեալ ունի զանուն իւր ՚ի սոյն գետոյ, որ անկանի ՚ի ծովն ովկիանոս, միշտ սեռանց հետքերի, ՚ի կողմանս յոյնոսիկ՝ ուր ծովն գայթագեալ հաւանելով գերկիր՝ բաժանէ զերկիրն Ասորւոյ, հանդերձ մեծի Պելիկէ. Այն քաղաք ունի եւ պահել ևոյ տակաւին ՚ի վայելել ոսկեայ գարոյն։ (և) Որոյ ձեռն ե մեզմ, զի խաստաուն Քուրելն՝ ոչ փչէ առնն ինձ. Ջերմութիւն ամարայնոյ՝ և միշտ բարեխառնեալ ՚ի զովացուցիչ զեփիւռ, որ գայ ՚ի միջերկրեայ քաղցրացուցանել զօդն. և այսպէս ՚ի բոլոր տարին՝ ոչ է, եթէ ոչ երջանիկ առողջանալ ինն՝ զարնան և աշնան, որք երբ եթէ տան ցիւանոյ գձեռս. Հոգք ձորոց՝ և դաշտից՝ արտագրեն յամի ամի երկիցս զհունձս. Դանապարհք նորա զարդարեալք են ՚ի դաբեխից. և ՚ի լուռնեներաց, և ՚ի մշտադալար ծաղկաւէտ ծառոց. Երկինքն են ծածկեալք ՚ի հօտից ոչխարաց, որք յարդարեն զարօտ նրբազեղս՝ կրկնախնդրելիս ՚ի համայն ծանօթ ազգաց. Հազուագիւտ երակաց գեղեցիկ մետալից՝ ոսկւոյ և արծաթոյ՝ առատ գտանին յերկրի այն միկ. բայց բնակիչք քաղաքին գոլով ազնիւք՝ և երջանիկք յողջմտութեան՝ ոչ զկնի միջնակ գոսկին և զարծաթն հաշուել՝ ենթանց հարստութիւն. այլ պատուեն և յարգեն մանաւանդ զայնոսիկ՝ որք Ճշմարտութեան օգտին՝ ՚ի պիտոյս մարդկան։

Յորժամ սկսաք տուրևառութեան միոյ ընդ նոսա գտուք զոսկին և զարծաթին գործեալ ՚ի միջի իւրեանց՝ ոչ զերկաթ. (ասեմ բան օրինակի, ոչ եթէ միանգամ ՚ի պէտս գործեալ կառացք.) Երկոյն ոչ առնէին նորա առևտուր ուրեք ՚ի այլ տեղիս երկրի իւրեանց, ոչ ունէին հարկաւորութիւն ոչ ինչ գրոյից։ Որք առնեն իրք եթէ հովիւք, կամ երկրագործք. և սակաւ արհեստաւորք՝ սեռանին յայնմիկ քաղաքի. քանզի ոչ կամին ըմբռնել, եթէ ոչ այնց արհեստից՝ որք օգտեն ՚ի Ճշմարիտ հարկաւորութիւն մարդկանց։ Երեթէ և մեծ մասն մարդկանց երկրին այնմիկ գոլով տուեալք զկնի

(և) Ասէն ոմանք. առաքեալ էինն ժամանակի Թագաւորութեան Սալոմոնեայ, (որ է Խաղաղ, կամ նոյ.) Քանզի ՚ի ժամանակին յայնմիկ վաճառքին մարգարէք ձեղջերք ղրկեցին Ասորւոց, յորոց ինորդ աշխատանաց փորք երթիք պէտ արքային, և ղկորուզ ինք։ Այնուհետև. ազնուական պատասխանին Թագաւորիդ. Ես համայն մարգարէիս ձեռնպահ լինիմք ՚ի նոսին խոտորել սեղեւրութեան, և տարբերին յոչ երթալոյ. Ժամանակս այս՝ ոչ յորմէրն այլոց ինչ ժամանակի, երեք ոչ այնմ, յոր ասեին զնոցա ՚ի պրոպիտին փակիւրութեան ոչխարէ վաճառելոցս։

զինքեանս յերկրագործութիւն, կամ յարածուծն խաչանց. բայց ոչ ի բուռ
եղուն նաև զկիրառութիւն հարկաւոր արհեստից, վասն պարզ և զոհու-
նակ կենաց իւրեանց։

Վանայք նոյ մանկն զնուրբ և զեղեցիկ զասքն զայն, և զործեն զնուրբ
սրեղէնս՝ ի զաբմանալի սպասուածս Ինչպէս պատարտանն ոսկեայ և
զկերակուրս իւրեանց. զորով զիւրինք ի նոսա սուն աշխատանք. քանզի ըզ
մեծի մասին ոչ ապրին ի քաղաքին այնմիկ, եթէ ոչ պատով և կամաւքը
և հաղիւ անգամ մանկունք ի մորենի ձկտարաց առնեն նոքին՝ զհօշիկս
ըզեղեա վասն ինքեանց, և վասն արանց, և զաբակայ իւրեանց ։ Ոչ
գործ ինք եանք առնեն զատպետարս, յոր զվրանս իւրեանց, որոյ ամանք են ի մոմ-
եալ կաշուեաց, և ոմանք ի կեղևոյ ծառոց ։ Ինչպէս ըսմանեն զհանդերձս,
և պահեն զտունս իւրեանց ի զարմանալի իմն յատակութեան, և ի կաշ-
գործութեան ։ Այլ առանն նաև զոյր հանդերձս ընտանեաց իւրեանց,
զորով զիւրինք հանդերձից նոցա ։ քանզի ի իներ աշնալիսի քաղցր Ալիմակի
մոյ՝ ոչ տանին, եթէ ոչ կաոր մի նուրբ և ըսեղև կուաբոյ. որ ոչ ի նոա
եալ կամ ձևեալ ամենևին. այլ իւրաքանչիւր զգ արկանէ զնա երկար ծալ
մամբ՝ շուրջ զմարմնով իւրով վասն հաճոստութեան, տալով կերպս քոս
ախորժից իւրեանց։

Արդիկք ոչ գայլ ինչ ապրհաստ ի կիրարկանեն՝ բաց յերկրագործու-
թենէ, և ի հովուութենէ, և ի դնելոյ զերկաթն և զփայտն ի գործ ։
Այլ առ յոչ ինչ ի գործածեն զերկաթն, եթէ ոչ ի հարկաւոր գործ-
ած կերպի գործառութենանց։ Հոմանիք այնորիկ՝ որք վերանկատեն յար-
հեստ կառուցման շինուց, սեզոտուտ են ի նոսա ։ քանզի քեաւ ոչ շինեն
զտուն ինչ, զի առաւել հակումն և առքարշումն լինի ի սա յերկիր՝ ասեն,
առնել քնակութիւն ինչ՝ որ առաւել կացուն իցէ քան զմեզ. այլ բաւա-
կան է միոյն պատսպարել զմեզ ի զնստակաբառութենէ օդոյ ։ Ուստ միւս այլ
մամ արհեստք պատուհասք ի Հունաց, Հայգիպտացւոց, և յայլոց ամ
քաղաքավարեալ և կանոնաւորեալ ազգաց, արհամարհեալք են ի նոսին.
երբ ի հնարեալք ի մնափառութենէ և յիզաբարոյութենէ ։ Ընդժամ
ասի նոցա վասն ամբոխից՝ որք ունին զարհեստս զինչպիսի շինաճոյ ասանց,
և ոսկեայ և արծաթի անօթոց, և ձամպաւորեալ կերպասից, և ականց պատ
ուականաց. անուշահոտ ծխանելեաց, ախորժահամ կերակրոց, և գանազան
նուագարանաց, որք համաձայնութեամբ իւրեանց հրճուեցուցանեն զմարդ-
կին ։ պատասխանեն ընդ պատ բանից ։ ամբոխքն այնորիկ յոյժ ապերջա-
նիկք են, զորով կապակցեալք յայնքան աշխատանս, և ի հնարս, առ ի կոր
ծանել զինքեանս ։ Հանգի այն աւելորդութիւնք՝ ի ուլացուցանեն՝ ար-
բեցուցանեն և տանջեն զամենեսեան, որք վայելեն զնոսա. հալածելով
հարկել ի ստանալ զայն ամ անհրաժեշտ՝ պատրանսք և բռնութեամբ։
Արդեօք ոչ բարբոք կարեն անուանել զնոսա աւելորդութիւն մի՝ որ առ
ոչ ինչ օգտի, եթէ ոչ՝ ընծայել զմարդիկս ի լինելիք վաստակս։ Արդիկք
քաղաքայն այնորիկ՝ մի՞ եթէ առաւել առողջ և ուժեղք են քան զմեզ.
արդեօք ապրի՞ն առաւել երկար ժամանակ քան զմեզ. առաւել միաբանք
են միմեանց. ունի՞ն առաւել ազատ՝ առաւել հանդարտ՝ և առաւել զուարճ
կեան մի՝ քան զմեզ ։ Ո՛չ, այլ ներհակաբար պատին լինել յաչաղկոտք և
մախայսկոլք իրերաց. մուշտակք յոտն և ի չար նախանձու. և միշտ տանջեալք
ի մնափառութենէ՝ յերկիւղէ՝ և յագահութենէ. անկար և անհմուտք վն զուտ

և

և պարզ հանձնեցեալսանց և ախորժանաց. բաստրուա՛ լեալք են գերեալք այնքան ունայն հարկաւորութեանց. յորոց կախեալ մնայ բովանդակ երջանկութիւնն։

Արդ՝ շարունակեալ ասէր այսպէս՝ զայնցանէ խոհեմ արանց. եթէ ոչ ունին նորա ուսեալ զինւոտութիւն, եթէ ոչ՝ ի կրճատութեան և ի դասի արուեստից պարզ ընութեանն Օ՛ տրհուրիայ դարշին՝ ի քաղաքավարութենէ մերմէ ։ Չէ պարտ է խոստովանիլ, զի նոյնիսկ ես յոյժ առաւել մեծ՝ ի մէջ սերելի հարազատութեանն իբրեանց։ Ապա նորա՝ ի միաբանութեան Թարգ բաժանման երկրի իբրեանց։ Իւրաքանչիւր ընտանի՝ կառավարեալ է՝ ի մեծ իւրմէ, որ է ձշմարիտ Թագաւորութիւն զի հրամայէ ըստ հանգոյց իւրոց ։ Ձայրն ընտանեացն՝ ունի կարողութիւն պատժելոյ զիւրաքանչիւր որդիս և զթուռնս իւր. եթէ գործեն զչար ինչ. բայց նախքան զպատժելն՝ զնկուցանէ և խորհրդակցի ընդ միւսոց ընտանեաց իւրոց ։ Իսկ սոյն պատժելութիւնք՝ իբր եթէ ոչ լինին բնաւ, քանզի անմեղութիւն ծխիցն բարբոք հաւատարմութեան՝ կատարեալ հնազանդութեան, և գարշելոյն յախտից, բնակին՝ ի նոյն երջանիկ երկրի ։ Թ՛ողի եթէ Աթէթ (ծ). որպ ման ասի եթէ վերացեալ է յերկինս, առակաբն գաղտնալ կայ անդ՝ ի մէջ մարդկանց. քանզի ոչ է պիտոյ ամենեն ի դասաւորը՝ ի միջի իւրեանց, ըստ բուս խսկական խնդմանց իւրեանց դասակ գնոսա։ Ձամայն բարիք երկրին են հատարակաց։ Պատուղք ծառոց՝ ունդք երկրի՝ և կալեն խաշանց՝ գոլով փարեմանութիւնք իմն այնքան առատք, մինչ զի ամէն ի մի՝ այսպիսի շատ ցողք և բարեկարգք՝ ոչ ունին պիտոյանութիւն բաժանելոյ զնոսա ։ Հոյակիկ դեղեցիկ երկիր՝ իւրաքանչիւր ընտանիէ՝ ի շրջագայութեան, և միաբարկեն զվրանս իւրեանց՝ ի տեղւոջէ միոյ՝ առ միւսն. յորժամ կերթայք լինին ամպատղք, և վերջանան արօտք տեղւոյն, ուր կային՝ ինանկնուին ։ Ձայլ ոչ ունին բնաւ շահասիրութիւն ինչ՝ առ՝ ի ներկայիս իրերայ. ուստի և ամենեքին սիրեն զերեարս եղբայրական սիրով միով, որ ոչ երբէք վրդովի։ Ձի սոյն արուեստերրուն ունայն փարեմանութեանց՝ և խաղ հանձնեցեալ է՝ որ պատճառէ ՝ինոսա զայս խաղաղութիւն՝ միաբանութիւն և ազատութիւն. քանզի նորա ամենեքին ազատք՝ և հանհատասարք են ։ Ձ տեսանի ՝ինոր ոչ ինչ յատկացուցմանութիւն ունէր, եթէ ոչ այնմ՝ որ գայ ընտրեալ՝ ի փոր ձառութեանց յիմաստնագոյն ծերոցն։ կամ՝ ի գերազանց խոհեմութեանց ոմանց երիտասարդաց. որք երբէք զծերունիս վարժեալք են յատկութեանց պահպանութեանց՝ բռնութեանց՝ անիրաւութեանց՝ երդմնազանցութեանց՝ վէճ կռիւ, կամ բարբարոսական և թիւնաւորեալ ազգակ . ոչ երբէք լուեալ լինի ՝ի սոյն յաձգ սիրեցեալ երկրի ։ Ձմենեն ին երկիր նորա ոչ է ներկեալ յարենէ մարդկանց . և հագիւ տեսանի հնդանիլ զանձ գառանց։ Ձ յորժամ ասի նորա վասն արիւնահեղ պատերազմից, յափշտակու թեանն ստացուածոց, և կալուածոց. կամ առապալման տուրքերաց, որք յառաջայեալ և տեւեալք լինին ՝ի մէջ ազգաց. ոչ կարեն բաւական հիանալ ։ Ձոլ, ասեն, մի՞ եթէ արդ ստոյգ իրերայ գնահ մի ունապարեալ՝ մարդկին այնպիսի ո՞չ են բաւական մահկանացուք. գոլով հինգ այսպէս կարճ, եթէ եթէ հաւատան նորա լինել յոյժ երկար. ուրեմն նորա ոչ են լեալք ՝ի վերոյ

(ծ) Աթէթ. այսինքն՝ պատասխան, որպէս Հռոմիկներէն և Թէներեն ։ Ձեռ բնակելոյ տոցա ՝ի վերայ երկրի ՝ի ծուղ ժամանակս ասկեայ պատմոյն՝ վերացաւ ի երկնս ։ յորմէ մարդիկ սկսան ազգականել ընդ նոսա խոնարհել։

երկրի, եթէ ոչ՝ առ ի պատառել զմիմեանս, և փոխադարձաբար առնել ի
ճշմարտուն։

Այլև ասէ պկեղեցեանք՝ ոչ է կարելի զգալ, եթէ ոքան հիսպեալք
են վասն սիրապատուհասից. որք նոճանալ սիրեն այնքան մեծամեծ կոյս-
բութեանց։ Օ՞ր ինչ խնդագարութիւն՝ ասեն, ի դնել զարթօրութիւնս իւր-
եանց առ ի կառավարել զայս, որոց կառավարութիւն ասց ինքեանց զոյն
քան աշխատանս, եթէ կամիցին լրամտիլ՝ և բան կարգի արգարս դատաս-
տանի կառավարել։ Ասոյց վասն ի՞ր կարնուլ ախորժս ի կառավարել զնոսա
ի միասս ինքեանց։ Այլ ամ՝՝ զոր պարտ է առնել այր մի խոհեմ, է սահ-
մանել ի կառավարել զամբոխ մի՝ զոր Աստ կարդալոյ իցեն զնոքա ի նոյն
պաշտօն, և կամ եթէ ի կառավարել զամբոխ մի՝ որք աղաչանքն զնոքն ի լս-
նել հայր՝ և հովիւ իւրեանց։ Ասոյց կառավարել ամբոխ մի՝ ընդդէմ կամաց
իւրեանց՝ պատճառ առնել զնոքա յոյժ ապիրքանիկ, առ ի ունել ունայն պա-
տիժ մի՝ կանխուլ զնոսա ի դերութիւն։ Տիրապետօղն է այր մի՝ զոր Աստ
բարկացեալ ազգի մարդկան՝ եառն երկրի ի ցասման իւրեանց, առ ի զոր
ծանել զիմաստասիրութիւնս, և առարածել առ յամենեսին երկիւղ՝ ողորմ-
լութիւն և թուլատրութիւն. և առնել զմարդիկս այնքանիսյս գերի՝ որ-
քան են բնականապէս ազատք։ Այլ մի՝ որ որոնէ զիմաս, արդեօք ոչ գոտ
նէ բաւականապէս առաջնորդելն իմաստութիւնք այնոցիկ զորս Աստ եդիլք
են ի ձեռս իւր։ Այլ եթէ հաւատայ նա ոչ կարել արժանաւորիլ գովունց,
եթէ ոչ՝ լինելոյն բռնաւոր՝ անիրաւ՝ բարկացօղ՝ յափշտակօղ, և զրկօղ ան
զրիաբար զոցացեաց իւրոց։ Վասնզի ոչ պարտ է մտածել թագաւորս զբզ
պատերազմն, եթէ ոչ՝ առ ի պաշտպանել զազատութիւն իւր։ Զրանի այն
միկ որ ոչ լինելով ծառայ ումեք՝ ոչ ունի խնդիր զամբարհաւձանութիւն
առնելոյ զայլս՝ զերի իւր։ Այնծառայն սիրապատօղքն այնոքիկ՝ որք նկար-
ելք են այնքան փառաց, նմանին այնոց զհոտոց՝ որք արտասահման եղեալք
յորդ լմն հեղմամբ ընթանան վանմարաբար. բայց խանգարեն զնոմ արդասա-
լիք դաշտս՝ ընդորս անցանեն, զորս պարտ էին միայն առատանել։

Եհատ նկատման Աստուած զպկեղեցիք, Թ. վկայանք լի բերկրանօք արար
նմա զանազան հարցաքննութիւնս Աստուած՝ ամբոխն այնորիկ(ասէ) բանիցն զգինի
Պատասխանեաց Աստուած՝ ոչ համարձակին բնաւ, բառուցամ ոչ կամեցել
են առնել ամենևին։ Այ է՝ եթէ ունին կարօտութիւն խորհրդոյ. զի ոչ ինչ
երկիր արտադրէ առաւել քաղցր՝ և հանդ քան զայնս. բայց հաճին միայն
ուտել որպէս զայլ պատուղս. և երկնչին ի դինուց՝ որպէս յայտնի անօգ
մարդկանց. առնն եթէ սահ տեսակ ինչ թիւնոյ՝ որ դնէ զմարդն ի քայսու-
թրաւի ոչ մեռուցանէ, բայց անդրադիտել յանասուն։ Այս եթէ մարդիկք
կարին պահպանիլ զինանս և զօրութիւնս իւրեանց թարց գինուց. և ընդ
գինուց արշաւեն աղաւաղել զառաղջութիւն իւրեանց, և կորուսանել զմտ
բարի ծկաս։

Ասէ Թ. վկայմունք հետևաբար. յոյժ կամի գիտել եթէ՝ զի՞նչ օրէնս
կարգադրեն ամուսնութիւնք ազգին այնմիկ։ Պատասխանեաց Աստուած.
իւրաքանչիւր այր ոչ կարէ ունել, եթէ ոչ կին մի. և պարտ է նկատել
զնա որպէս զանձն իւր։ Պատիճ մարդ կանց քաղաքին այնմիկ՝ այնքան կախել
կայ ի հաւատարմութենէ իւրեանց՝ դէպ առ ամուսինս նոցա, որքան այս
տիճ կանանց նոցա կախեալ կայ ի մէջ այրոց ազգաց ի հաւատարմութենէ
իւրեանց՝ առ այրս իւրեանց։ Այ երկու երբեք ամբոխ մի այսպէս հաստա՝

եւ պատան նախանձոտք վասն մնդրութեան ։ Իսկ նոցա դիղեցիկք վա-
վուկք՝ եւ հաձելիք. բայց ողջամիտք, հաճատք՝ եւ աշխատասէրք։ Ամենա-
ցիրքն են հանդուրժք՝ ուրախք եւ երջարց արատոյ. եւ ոչ երկիւղ մարմ
նոց. Համաձայնք են պոլն եւ կինն ՚ի միասին վասն բոլոր հոգւոյ աշխատելոյ
բնաւնեաց ։ Պարն կարդադրէ զիմ գործս արտաքինս, եւ կինն ոչ յայլ
ինչ պարապի, եթէ ոչ ՚ի կառավարութիւն տան իւրոյ։ Ամենայն
իւր աշխատանաց իւրովք . եւ ծոռիկ եթէ ոչ է եղեալ նա, եթէ ոչ ՚ի հաձոյս
եւ յօգուտ առն իւրոյ ։ Պատանի զհաճատարմութիւն իւր եւ զվայելչութիւն,
ոչ այնքան վասն դիղեցկութեան. որքան վասն առաքինութեան եւ հնարից
լինելոյ իւրոյ։ Զի ձկնորիս վայելչութիւն նոցա տեւէ մինչեւ ցքվախանձ
կենաց իւրեանց ։ Ժուժկալութիւն՝ բարեկարգութիւն՝ եւ մաքուր ծէս
ամբոխին այնմիկ՝ առ նոցա զերկար կեանս բացորոշեալ ՚ի հիւանդու-
թեանց ։ Տեսանին անդ ծերութիւնք հարիւր կամ՝ հարիւր եւ քսան ամաց.
որք ունին առաւելին զոմարելութիւն եւ ուժեղութիւն իւրեանց՝ քաւական
նպատս ՚ի կառավարել զինքեանս։

Ինձ՝ լինէ յաճել Թովմային, ՚ի դիտել եթէ՝ որպէս վտարեն զպատ
քաղին ընդ պղոյ ամբոխից ամբոխից ։ Ինուին՝ ասէ Պետրոս, քաժանիլ է
զնոսա յայլոց ամբոխից. յի՝ ՚ի միոյ կողմանէ ընդ ծովու, եւ ՚ի միւսոյ բարձր
լերամբք դէպ ՚ի հիւսիս։ Պայ եւ միւս ամբոխք պատուէրն զնոսա՝ պատձա-
ռաւ առաքինութեան իւրեանց ։ Հանապազ միւս ամբոխք ՚յոչ կարելի
համաձայնիլ ընդ իւրեարս՝ կարելք ունին զոսա փոխանակ զատաբորի, ՚ի
վէձս իւրեանց։ Իսկ հաճատան սոցա զերկիր՝ եւ զքաղաքս՝ որոց ընդ վիձ
են ՚ի միջի իւրեանց ։ Իսկ քառորում՝ խոհեմ ազգս այս՝ ոչ է աթարեալ
քնաւ ամենեւին քանուելութիւն ինչ. ոչ ոք է որ երկպայիցի նոցա ։ Ծնծաղին
նոքա՝ յորժամ ասեն նոցա վասն Հաղաբորայ, եթէ ոչ կարեն օրինադրել
ընդ իւրեանս՝ զասկնանս ատելութեան իւրեանց։ Զուցէ երկնչին՝ ասեն,
եթէ պակասին երկիրք ՚ի մարդկանց ։ Պայ է եւ լինելի միշտ առաւել եւս,
որք ոչ կարեն գործել ՚ի նոսա։ Իսկ այնքան գոն եւ մեան ազատ եւ անգործ
երկիրք, մինչ զի ոչ հարկաւորիմք կամել պաշտպանել զմերս՝ ՚ի դրացեաց
մերոց, որք եթէ կամիցին տիրել զնոսա բռնութեամբ ՚ի մէնջ ։ Ընդ ոչ գոս
նեի ՚ի բոլոր բնակիչս Պետիքի, ոչ ամբարատաեան, ոչ բարձրամիտ. ոչ անհա
բաւատ. եւ ոչ ագահ առ ՚ի տարածել զտիրապետութիւն իւր ։ Ասատի դր
բացիք իւրեանց՝ ոչ երկնչին ամենեւին սոյնպիսի յամբոխէ միոյ, եւ ոչ ևս
կարեն յուսալ պահպանել զնոսա, ևման որոց եւ Թողուն զնոսա ՚ի խաղա-
դութեան. քանզի նոքա մնասցեն եթէ՝ Թողուն զերկիրս իւրեանց, եւ կամ
հաձին մեռանիլ, քան եթէ մնանիլ ՚ի ծառայութիւն։ Ասատի այնքան դրժ
ամարին է տառապանել զայն, որքան անհմուտ նա կամիլ տառապեալ ինքն
զայս։ Իսկ ահա այս է որ պահպանէ ամենահանդերձ խաղաղութիւն կմ
՚ի մէջ նոցա, եւ ՚ի մէջ դրացեաց նոցա մնանելենասպէտ։

Պատմ եզերեցաց զբանս իւր, պատմելով եթէ՝ որպէս կերպիւ վիճակ
կեցիք տարաբերալ էին զատութեամբ իւրեանց ընդ Պետիքացւոց։
Ամբոխս այս՝ ասէ, հիացեալք եղեն յորժամ տեսին ՚ի կողմանէ ծովու ըզ
պանդուխտ արս, որք գային ՚ի հեռաստանէ. եւ Թողին հիմնել մեզ քա-
ղաք մի ՚ի Պատաս կղզի. եւ ընդունելոցին զմեզ աղջամբ. տալով մեզ տան
յայնց ամենից՝ զորս ունէին, զոչ էին խնդրելով տատուցումն ՚ի մէնջ

(կ)Եւս առաւել հրաժիրեցին մեզ տալ ազատաբար՝ զհամայն աւելորդս առ ընդ իւրեանց, զինի այնց՝ զորս ժողովելոք էին ի կիրառուն վասն պիտոյից իւրեանց. և նա և ս յղեցին մեզ զբազում՝ փաթեամ՝ ընծայս ։ Քանզի առ խոթժ լիմն է նոցա՝ պարգևել պանծալեաց զաւելորդս իւրեանց ։

Իսկ վասն Աստուածոյ՝ ոչ ինչ աշխատանս ունեցան ի մեզ, զի անօգուտք էին ինքեանց։ Ծոմիւը նոցա էին մարդիկք ոչ են առուգանս խոհիմք, ի գնալ որսանել այնքան աշխատանօք զգենս՝ ընդ յերեսս երկրի՝ որք ոչ կարեն երջանկացուցանել զնոս, և ոչ և ս վարձատրել ի ձեռն բերս հաց կաբոր երս։ Ա՝ր բրիք առնեն մեզ, ասէին ց մեզ, այնքան զնորս երկրի. այլ շատացարուք ի գործել զնա։ Զինչ ոտ ձեզ զձեռնարկս վաթեամուեալ՝ որք բուծանեն զձեզ. և արտաքարշեցէք զպատուս, որք առաւել արժին քան զոսկի, և քան զարծաթ ընորում մարդիկք ոչ կամին զոսկին, և զարծաթն, ձեզ ոչ՝ ի գնել զկերակուրս՝ որով զարժանն գկեանս իւրեանց ։

Սակայ կամեցաք ուսուցանել նոյ գնաւարկուն, և առնել զմեզ գերի տասարդս նոյ ի Փիւնիկէ ։ բայց նք ոչ երբեք կամեցան գի մանկունք նոցա ուսցին ապրիլ ոտ զմեզ ։ Ա սանին նք՝ ասէին ց մեզ, ունիլ զպիտոյս համայն քրաց՝ որք հարկաւորք լեալք են ձեզ. և կամելով ունիլ զայնս՝ ի բաց թո զուին զառաքինուն, հետուն ել վաղեմաբ հնաբնեցմանց ։ և լինէին ոտ պէս մի՝ որ ունի զաւե սրունս, բայց կորուսեալ է զթռչել իւր։ Այ վարժէին վերջանալ ի պիտոյս այնոսիկ՝ ոտ հիմնադիր մերոյ, որ կրե միշտ զդերզորայս։ Հանապային նք վայ նահաբարուեր՝ ի պատճառս հնաբերոյ պահիկ արհեստի. բայց համարեն զոր արհեստ իմն՝ յայժ չարահնար և ձեռասարեր ։ Մինչեւ մարդիկդ այնոքիկ՝ ասեն, ունին բաճախանսոս ի քաղաքի իւրեանց զայն տուր՝ որ հարկա ժոր է կենաց իւրեանց. զի՞նչ կամին որսնել զայլ ինչս՝ յայլ աւրեք. ոչ բաժեն նոյ այնոցիկ՝ որ բաճախան պիտոյք են բնաւ ։ Երջանիք են ուրեմն այնպիսիքն՝ որ բաճախան պիտոյք են բնաւ ։ Երջանիք են ուրեմն այնպիսիքն՝ որ զհարկաւորսն միայն ունին ։ Ա՝ր ոչ կամին որսնել զայլ ինչս՝ յայլ աւրեք. ոչ բաժեն նոյ այնոցիկ

ՆԻՒԹ

ԻՆՆԵՐՈՐԴԻ ԴՐՒՑԻ

Ալ ինչու՞ պէտք ցասուցանել ընդդէմ Յիսուսմէ՝ ինդրելէ աչդուսան նոցա ՚ի Հառոյէ, քանզի՝ բայց ոչ նեղելով նախասահմանութեանն՝ չէ կորչիլ, քայլատրելոց աջուհասոյն, չէ գնացեալ համահնարել ընդ Աստիպոնի՝ հետացուցանել չՅիսուսմա յիմաչէ ոճ պանէը ընա Հոռոմ. Այսչափ ՚Աստիպոն խոքօշ աջուհի գ՝ ատ ՚ի մոլորել զնոսա չքէն Հրեայսահէ, ոչ հաճատալով մոռանել յ՝ ինա՝ հասնել չէ ատատիսուկ ՚ի նամա հանգիստն Աստնեա։ Յիսուսը նոցա խոսչնէ ընդունու չՅիսուսմա ՚ի ծոցանիմ նէալ չոպտա խոր. յորում պատրաստել էր ներկայուչէ ոչէսնէը զհին՝ ատ Հառոյ նէալ, վասն պատահման պատրաստի գոյ՝ ընդդէմ Աստնեայոց ։ Քրմապետն ՚ի ծնել ներկայուսնա և չէորսին ոչՅուիսոց՝ պայ բոլորովիմբ յոսատրուն Իսուհնէ նելատա առնելով զնա նէ՝ Լինիցի պատրաստ երկնաւորէն ի՞սոյ, այդ կրկոց ձորնէի հկ՞սոյ ։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԼԼԱՄԱԿԻ

Գլուխ Ութերորդ.

Երբ Թլլամակ և Պատամ ուր տեսանելով էին զիշերն արշաւէք՝ կէս ընթացքէն իւրոց՝ մոռացեալք զքուն՝ խօսէին ընդու միմեանս Պատրոկ և Լճնամի Ոճուէի մի հետացուցանէք զնոսա յինքեանք, զոր Աքհամոն նաւուղղիչ նոցա՝ ի զուր որոնէր. Վասնզի Աչքդուն էին և բարեբար փխունիկեցուց. բայց ուչ ևս կարէր ըմբռներլ. զի Թլլամաք զերծեալ եղեալ յայն կոծումն, որ արկեալ էր զնա ընդդէմ ապառաժից Վալիփսոյի։

Ա հնուս առաւել ևս ցասուցեալ՝ ի տեսանել զյաղթանակութիւն ոտն երբեմնասրդի՝ որ յաղթեալ սիրոյն և ամ հեշտութեանց. զայրագնեալ՝ ի վշտաց սրտին՝ ի բաց եթող զԱթէնէքա, զՓաքս, և զԹռայլոյ, և զնա միայն պատիւս՝ որք մնացեալ լինէին նմա՝ ի Ալպրոս, ըստորում ոչ ևս կարէր քննիլ՝ ի նոսա՝ ուր Թլլամաք արհամարհեաց զկարողութիւն նոր. Ալացաէ՝ ի փայտունն Օլենմ. ուր Աչք համագումարեալք էին շուրջ զաթոռով Ժուպիթերի, յորմէ նկատէին զաստեղս՝ որք շրջաթաւալ ընթացնային՝ ի՝ներքոյ ոտից իւրեանց. և տեսանէին զգունան երկրի, ոչ փոքրիկ գնատակ մի՝ կաշոյ, Աչ անհունն ծովք երևէին նոցա ոչ կաթիլ մի ջրոյ. յորմէ սոյն փոքրիկ գունաս կաւէայ՝ և սակաւ ինչ բարեխառնեալ։ Աւաւել մեծ թագաւորութիւնք՝ ոչ են յայս նոցա, եթէ ոչ՝ դոյն ինչ աւազ. որ ծածկէ զմակերևոյթս սոցին կաւոյ. Աչ առաւել անհուն ամբոխք՝ և կաթիլ զօրեղ ամբոխից վինուորեալ բանակք՝ ոչ են, եթէ ոչ՝ իբրև զմրջիւնս, որք դիմաբուխն ընդ միմեանց՝ ի վիրաց սոցին կաւեայ գնոցա, յաղագս փոքրիկ տերևոյ խոտոյ միոյ։ Սոյն Աչք անհամբ՝ ծիծաղին՝ ի վերայ յայժ ծանրադոյն գործառութեանց, որք տանջեն զմարդկային ակարութիւն. և թուէին նոցա իբրև զեղուն մանկանց. Աչ ապա՝ զոր մարդկիկք կոչեն փառք՝ մեծութիւն և կարողութիւն՝ և նըբին քաղաքավարութիւն, ոչ համարի առ սոցին վերնագոյն Աչ ութիւնս ինչ, եթէ ոչ՝ ողորմելութիւն և տկարութիւն։

Ի նոցին բնակութեան՝ յայնքան վերամբարձեալ յերկրէ, յորում ՀՈՒ պիէէր եղեալ առնի զաթոռ իւր անշարժ, աչք նորա թափանցին մինչև ցխորս, և տեսանեն ց վերջին կէտ ներքատրունակելոց սրտից. Վաղցր և պայծառ ակնարկութիւնք նորա տարածեն առ ամ ընդհանուր խաղաղութիւն և ցնծութիւն, իսկ ներհակաբար յորժամ Թեթափէ զդեսուկս վրդովից իւրոց, զդրդեալ տապալէ զերկինն և զերկիր. Աչք ինքեանք խոտորեալ՝ ի ձառապայթից փուռց՝ որք շրջապատեն զնա, ոչ մերձենան նմա. եթէ ոչ՝ ապտակօք և գոռալով։

Ձամայն երկնային ձեռն ի վերնէ՝ եւ ինքն ’ի նմանէ ժառանգ ընդ ամենեսեան եղեալ. յորժամ Ալէքսիս ներկայացաւ առաջի նորա՝ համայն զնորոգեալ եւ հրաշալանաք, որք ծնանէին ’ի լանջից նորա. այնժամ հանդերձեալ նորա՝ ունէին առաքել փայլատնութիւն, քան զամ գոյնս՝ որոյ զարդարի Իրինա (ա) ’ինչ թխապոյն ամպոյ, յորժամ դայ ’ի խոստանալ աշխարհիկաւ մահ կանացուաց գվախճան ալէքսիոսի մերկաց, աչեառվով զգարձ դիզեցիկ եւ պարզիկ աչուր։ Ձանդնդանք նորա շրջապատեալք ’ի հրէշակաւորը գօտւոյն որոյ վերայ երևէին երեք ընորհք. (բ) Վիսակ ածուհոյն կապեալք էին յետևուանէ՝ կարի իմն շնորհալի կերպիւ յոսկեայ փոկոյ։ Ձամայն ածուելք հիացեալք գեղեցկաւելեան նորա՝ որպէս ընդ բնաւ ոչ իցէին աներեալք զնմանին, խառնեին աչք նորա ոյր այնց մարգկանց՝ որոց յորժամ արեգական ջինէ երեսք գեշերոյ՝ գայ Ձաւուպայելիւք խորով ’ի լուսաւորել։ Եւ Հայելով ըմ միմեանս զարմացմամբ՝ աչք նորա միշտ վերադառնային ’ի Ալէքսիս։ Ոչ այ տեսանէին, զի ակունք սոյնոյ Ձուհոյ եղեալք էին յարտասուաց եւ դառնադոյն ցաւ իմն նկարեալ էր ’ի դէմս իւր։

Ալէքսիս ’ի սոյն կիսիք յաչքանայր զէպ յաերոս Ձուալիեցի՝ քաղցր եւ ընդելի իմն քայլիւ, երբեմն ընդաւազմանն սրաձոխ ընդհանուր, որ պատահէ զանհուն միջարկուէ օդոյ։

Ձայնցաւ ’ինա Ձուալիեցը հանուելոյ, եւ քաղցր իմն խնդութիւ ցուցա նելով՝ եկաց յառին, եւ գրկեալ զնա ասէ. սիրելի դուստր իմ, զինչ միշտ ունիս, ոչ կարեմ տեսանել զարտասուս քոյ ընդ այդ մորմոքանաց. մի՛ երկնչիր ընդ ’ի բանալ ինձ զսիրտ քոյ. որովհետև գիտես զկանոնաւորութիւն եւ զսէր իմ։

Ալէքսիս քաղցր եւ համեղ ձայնիւ պատասխանեաց հառաչելով ընդքսա պէս ’ի խորոց. ո՛վ հայր Ալ՛ց եւ մարդկանց, դու որ տեսանես զամենայն՝ կարելի՞ է քեզ չգիտել զայն՝ որ վշտագին զիս։ Ալինելիքն ոչ շատացաւ ’ի տալ մինչեւ ց հիմունս զամբարտաւան քաղաքն Տրոյիա՝ զոր պաշտպանէի, եւ հաս զվրէժ ’ի Փաքիսէ, (գ) որ յառաջագէմ հոմարեաց զդիզեցկուելիսն իմ քան զիւրն. առաջնորդէ այժմ նաև առ ամ երկիր, եւ ’ի ծով, որդւոյ Ձուխոսի, կործանողին Տրոյացւոց։ Ալ՛ահա ընկերակցեալ դարձ ազգաւոր ըմ ի՛ ձէ՛ամանքի՝ ոչ երևի աստ ’ի տունդ եւ ’ի կարգի իւրում ըմ այլ ածուելոց. առաջնորդեալ տարաբ զյաղթուզ երիտասարդն այն ’ի Ալիլրոս կղզի, առ ’ի ոանհաթ լինիլ ինձ։ Ալ՛ամարհեաց զկարդարդուէ իմ, եւ եղոյց զարձիլ ’ի ոճնա խըմբուեց՝ որք ընծայեալք լինէին ’ի պատիճ իմ։ Փակեաց նաև զսիրտ իւր ’ի

(ա) Իրինա. դրասոս Ձեուսոյին եւ Ալքմենոյին. ոտոյ Ալրգեայի։ Ձինեն հոմոսան գալ նմա առաքնանգամ Ժառնօնի. յի՛ օդոյ։

(բ) Ալ՛նկաս. քնոշ երբեմ գինուելեանց, կամ ընորհաց. այնինեն՝ պարգևաց, որք հա ատուածոցն ընձերոցելոյն նմա. զորս երեսանելեցելոյն քանատուղեն այսու գօտեամ խորհրդապնամբ. զորմէ առացամ ’ի ՁՁրի։

(գ) Ալ՛ըմնելով անհամալսյնուելեան, ասելոյ ինչոր գի, ’ի պաշտին ֆողմնեան՝ հարձ ատեցան Փնելեի, եւ Ժնելի։ Ալ՛ը ըստ նշանագրուելեան՝ որ ’ի վերայ նորա պարզ էր տալ գնա առաքել գերեզմանատան։ Ալ՛ատի Ժառնօն՝ Փալլատ, եւ Ալ՛ենեա վկնելն ընդ գիմեան. եւ ինդրելոյն զՓատրիսն ’ի պատել զվերջո երեսոց ընդ ամենայն Ալ՛ենեասի՝ ազգագրելոց ընդգրկմնեան՝ գնահատել գնա երեսոց Ալ՛ենեասի։

ի համին հաձոյս իմ, մինչ ըղձ արժան ոչ համարեցաւ զինէ մատուցանել զնուէնս մեր ի սեղանոյ իմոյ։ Ի դերեւս յարոյց Աբեղովն զիս ընդ անդամս իմոց զհայն և զծովս ընդէմ նմին, առ ի պատժել զնա վհատութիւնք զբծել ի սուրբ առաքինասիրութենէ՝ արկեալ եղև ի կղզին Վալիփսոյի, ուր յաղեցաց Ոդիսեանն իսկ ինքեան, զոր յղեալ էի անդ առ ի մեղկել զսիրտ յոյն և բիտասարդին այնմիկ։ Սակայն ոչ մատաչուելիւն՝ և ոչ գեղեցկութիւնն Վալիփսոյի՝ և կամ յաւերժահարսից նորա. և ոչ ևս բոցաբորբոք շարժմունք սիրոյ՝ կարացին անդրանցանել ի հնարից Սիներվի, զոր պաշտպանէ զնա Աբրդասէս հանդ զնա արտաքս ի կղզւոյն. և ահաւասիկ ես հարեալ համ յամենայն զի մանուկ մի յազեմանակաց ի վերայ իմ։

Ձուալիեն առ ի միսիթարել զԱնհիս՝ ասէ ցնա, Ձմարիտ դուստր իմ, զի Սինէրվին պաշտպանէ զսիրտ յոյն երիտասարդին այնմիկ՝ պատքաստելով նմա փառք ինձ, որ ամենեին այլ ոք երիտասարդ՝ ոչ է արժանաւոր։ Ցուրեալ։ Ցուրեալ ես. զի արհամարհեաց նա զնորան քոյ. բայց ոչ կարեմ առարգանել զնա կարողութեան քոյ։ Այլ համահաճեմ զնա սիրոյ քոյ, զի լեզուի նա տակաւին երբեմն ընդ ծով և ընդ ցամաք. և կացցէ հետի ի հայրենեաց երթոյ, ենթարկեցեալ նմա կերպի ձախորդութեանց և վտանգից։ Բայց նախատանս նմանութեան՝ ոչ խոստանայ զի կորիցէ. և ոչ նահ է առաքինութենէ նմա ի ձառագայթել մի լուսաւորը համանման առաւել քան զնիկ փայլական՝ եղ յաչեաց նորա, և համբուրեալ զԱնհիս խանդաղատաբար՝ ասէ ցնա ձանուշահոտ առաչինից քոյ ընդունայն, որով լցաւ ընդհանուր երկին Աձուհին ոչ սակաւ հաձութեանս զգաց յայսցանէ նշանաց սիրոյ՝ առաւել մեծագունին եձոյց, որ և հերքեալ սպառնացան արտասուք և վիշտք իւր, և հրձուանաք բերկրանաց տիրեալք երեսաց՝ ի դէմս իւր։ Յայն ժամ՝ ի վայր արձակեալ զքող իւր՝ ծածկեցոյ զպատկառանս և զշառագունել դէմսդ իւրոց՝ ինաց շիտեալ։ Ետոյր խոստեալ ինձ ետուն զոմանս նուէրս իւն բանից Ձուալիեէրի, և Անհիս ևս արդ կորուսանելոյ ըսպէ ինչ՝ գնաց գտանել զԱբեղովն, առ ի հնարել ընդ նմա զիջողս՝ ի խնդրել ընդ վերժ ի Ձուալմանէ։

Ի պատմել նորա Աբեղովնի զամ բանս Ձուալիեէրի՝ պատասխանեաց Աբեղովն, դիտեմ արդէն զանիսոխանելի հրամանն նախասահմանութեան. արդ ես ևս ոչ կարեմք ընկալել զԹզխմանք յայնս ծուլս, սակայն ոչ ևս զանց արասցուք ընծայել զնա ապերջանիկ՝ յամենայնի դիպարձ իւր յիմաց։ Ինանդի ոչ կարեմ հաձել ընկղմել զնաձն Փիւնիկեացոց, յորում գտանի բարեձեալ. ըստ որում սիրեմ զնոսա, զի ժողովրդք իմ են. և ոչ ոք յայլոց ազգաց՝ ունին արգասաւորեալ զկայսերութիւն իմ երբեք զնոսա, ի պատճառս որոց՝ եղև ծուլն շարկեալ ընկերակցութեանն բոլոր հեռաւոր ազգաց երկրի։ ԵՒս մատուցանեմք հանապազորդ զոհս ի վերայ սեղանոյ իմոյ. և են ուղիք՝ խոհիմք՝ և աշխատասէրք ի առ և ի տուրս. և բաշխեն յամենեսին հանդստութիւն և առատութիւն։ Ոչ, ոչ՝ ձգուհի, ոչ կարեմ ընկերել զի գոնէ մինն ի նաւուց նոցա ընկղմեալ. բայց արա-

քեզ, զի զնկատեալ նաեւուղղէն մոլորել ձանապարհաւ՝ հեռացեալ յԱթոռէ, Ա էնեւս հաձեալ ՚ի սուն խոսմունս՝ խնդալոյ չարութեաւ, և վերադարձեալ ՚ի ՚Ք եաչուն կոտս իւր՝ եղև ՚ի ծաղկաՀԻ ձորոյն Խաղիոյ, ուր խաղաք վայելչութիւնք՝ և խնդութիւնք վկայէին զերկիրսոյն իւրմանց՝ ՚ի վերուստ սաՀեալն զնա, կաքաւելով շուրջ զնովաւ ՚ի վերոյ ծաղկանց՝ որք բուրեն ՚ի նոյն հրձՀելի բնակութեանն։

Իսկոյն ՚Ի երդուն յոյսոյ զնծուհի մի պատարոյ՝ իբրև երազոյ. իսկ բայ որոշ զանազանութիւն. քանզի երազք սՀ խաբեն, եՀէ ոչ ՚ինչ ինչ. փոխանակ զի սոյն ՀաՀուիցէ կախարդիւր զգայարանս պՀոգւոյ՝ որք կոյին յորթեաս նուիրեան։ Այլ չարահնար ՀաՀուին շրջապատեալ ՚ի խուռն անկիծ աստՀասարս ՀԵՒոց՝ ՀԱՒն ՚ի սբսկիզբ նուրբ և կախարդիալ ցօղ լեան ՚ի վերոյ աչաց նաեւուղղէն Ա էհամուխի, որ նկատեր զգուշութիւն ՚ի լոյս լուսնոյ զընթացս աստեղաց, և զեզերս Խ էթաթի. որպ ժպտ ապատաժք երևէին յոյժ մօտակայ։ ՚Ինձին իսկ բռնի՚ ազգ զհակառքին սՀ և ես ցուցանէին նմա զերկինչ ՀշմարիտսՈւտ երկին մի՝ և ՀԱՒ ասեալ երկիր մի ներկայացուցանէին նմա. աստեղք ՀաՀէին որպէս ԵՀ՝ փոխարինելոք էին զինեցաց իւրեանց՝ դարձեալք յետոյս. և իբր ԵՀ բոլոր երկինն շարժեալ նոր ինն սրինաք. և երկիրն ևս էր իբր փոխեցեալ. և ապ ինն սուտ Խ էթաթ ներկայացոյր միւսդիակարին, մինչ հեռացեալ ՚ի Հշմարտէն Հրէարքան յաՀէտ յառաջանալոյն նաեւն դէպ ՚ի սոյն երեւակերպեալ պատրող կղզեցն կղզոյն, այնքան առաՀէք երեւակերպութիւնն ամՀարհեալ յետս վախչէր յառաջոյ ՀարսՈւ։ Հրէնա սՀ գիտէր ԵՀ զինչ հաՀատալ պարտէր ՚ի սոյն փոխառնել։ Հրեակերպեր երբեմն լսել զշշունչս՝ որք առ մօրբք են առնել ՚ի նաեւհանգիստս. և պատրաստաւիր բան հրամանին զոր ընկալեալն էր գնալ ՀրձՀնալ գաղտաբար ՚ի փոքրիկ կղզի մի՝ մերձակայ մեծի կղզւոյն առ ՚ի գաղել զինքնագործումն իւր անդ՝ ՚ի սիրահարացոյն Փհենէլօփէ. որք երդումեալքն էին ընդդէմ Ա էհամուխի։ Հրկինչեր երբեմն ՚ի ժպտս վիմաց՝ որք քարերկալքն էին հմայիչ կաղմուածս այնմիկ ծովու. և ԵՀՈՀԻւր նմա լսել սարսուռլի մռնչիւնս ալեաց՝ որք դնացին խորտակիլ ըմ յապատաժս։ Հրէ մերթ յանկարծակի տեսանէր, զի ցամաքն երևի իւր տակաբին հեռի, և լերինք սՀ էին յաչս նորա ՚ի նոյն հեռաՀարութեան. եՀէ ոչ՝ երբէք զամպս փոքրուձս, որք երբեմն նահանգուցանեն զհորիզոնն ՚ի մասանել արեգական։ Ա յոյժ Ա լեհամահ էր շուքաբեալ, և ապատՀորմուՀեք պատրիչ Ա ՚Ջուլեխան՝ որք երևակերպեալ աքենեցւոցանէին զաչս իւր, տալին նմա փորձ առնել կերպիւ իմիք աշտարակաձեւիս՝ որ մինչև ցայժմ անձանօթ էր ինքեանս. գոլով բանտարակեալ ներքինին ՚ի ՀաՀատալ, ոչ լինելով յորԹնուԹիւնն լինել յերեւակերպութիւնն միոց երազոց։ Ցայսմիկ վայրկ՝ հրամայեաց Ա էրդուն փչել սրն երեն Հպարոյ, առ ՚ի սրկանել զնաՀն դէպ ՚ի կողմունս Հիսպէրիոյ. (դ) որոյ պՀրան ուժգին նուԹիւք հնազանդեցաւ Հողմն, մինչ զի կարի փութով ՀՀառ նաՀն ՚ի վերոյ ալեաց՝ եղեր զոր Ա էրդուն ուՀնէր նշանակիլ։

Հրե ահա արդարոյն աՀեւոքը զօրն, և սատեղք որք երկնչէին ՚ի Հառաւ գայԹից սրեղական, որոց և գոլով յաչագիտաք՝ գնացին գաղել նոր Ա էվիանու զաղօտ բոցս իւրեանց, յայնժամ նաեւսարն աղաղակեց. ահա վերջա

սէս

(դ) Հիսպէրիէ, երբեմն լինի ասա պՀանակ Լատինացոյս, այսինքն Հեսպերիա ՚ի Յառաջադոյն. ետնագիր ասի զերկիր Եւրոպա, եչ ասա յաչխարհատես

ցչես ոչ. Եւ ի արեւմտից երկնային [illegible] ի կղզին Ալաք։
Ասէ ցնոսա Գէլոմաք, ի ձեզ ժամուս միայ կարես վերադառնալ ընդ
Փիղնէղմէ, և կարելի է գտանել զ Ցուլիս՝ վերամբարձեալ յանդառ իւր։
Եւ այն ձայնէ Գէլոմաք՝ որ անշարժելի էր ի իւրոց բազկաց քանց, զոր
Թեաւ. և յարուցեալ եկն առ զիկառիղին, ընդդրկեաց զղեկավարն, և հա
նիւ բացեալ զաչս՝ հայեցաւ զննոցաքար ի մերձակայ լերանս վշտացեալ
յոյժ, ոչ ձանաչելովն զնդիրս իւրոց հայրենեաց։ Ալ ոչ ինձ ասէ, ոչ ես ինչ
մեք. այս ոչ է քնած անձկալին իմ Ալեքսէսյալ ես դու ոմ Ալեհա
ման. ոչ բարբոք ձանաչես զկողմունս այսոսիկ՝ այնքան հեռի լերկիւ մերձ։
Ալ, ոչ, պատասխանեաց Ալեհաման, ոչ կարեմ խոսել զիս՝ ի ձանաչու մեն
եղբոց սոյնոց կղզւոյ։ քանիցս անգամ մտեալ եմ ես ի նաւահանգիստս
ձեր, և ձանաչեմ միշեւ ց փոքր վէմն իւր։ Եղերք Թիւրի՝ ոչ է այնքան յե
ղոզահաւասարեան խնամ, որքան սորա։ Ալհա ձանաչիս զայս լեառն՝ որ յա
ւելանայ։ Տեսանի՞ս զայս ապառաժ՝ որ իբրեւ զու բրդ բարձրացեալ կայ։
Ալ լաւս գալեն՝ որք խորտակին ընդդէմ այսոց վիմաց, մինչ դի Թաւին
ապառնալ ծովու անկմամբ իւրեանց։ Գնեմ ոչ տեսանես զառաջին Ալի
նէրվին, որ ժամանէ ի պատառել զամպս։ Ալհա ամբոցն, և առն Ցուլիսի
հօր քոյ։ խաբեա զքեզ ոմ Ալեհամանէ՝ պատրանաց Գէլոմաք, տեսա
նեմ ես բոլորովիմբ զնեղչութիւն, եղը մի՝ յոյժ ծանօթ ի ինձ բանիցս և տա
փարակ։ Տեսանեմ քաղաք մի՝ որ ոչ է ամենեւին Ալիմ ոճք, այսո
կերպիւ խաղ արկինք ի մարդիկս։

Եւ մինչ խոսէր նա այսպէս, յանկարծակի փոխեցան տեսութիւնք
աչաց Ալեհամանի, և հասան թռչնաւ հմայութիւնք, և տեսանելով զե
զերն այնպէս՝ որպէս և էին իսկ, վերամանուածաց զսխալանս իւր։ Խոստո
վանիմ ոմ Գէլոմաք՝ զոչեաց յայնժամ, ոչ ես ի ճշմարիտ ձեռութիւն մի՝
խաբեցաց զոչս իմ, որ հաճատոյն տեսանել զ Ալիմ, և բոլորովին պատ
կեր նորա՝ նեղիսյանայր ինձ. բայց այսմ բանիւ երևուեցաւ քեզի զերազ։
Ալհա տեսանեմ զայլ իմն քաղաք՝ որ ի Թաբոր կործեաց Ալանէն. (ե) զոր
Թոսիհնէ՝ փախեալ ի Արեւէ՝ եկն հիմնել ի Հեսպերիա։ Տեսանեմ ըզ
պարիսպ՝ որք բարձրանան և ոչ ինն տակաւին լրացեալք. տեսանեմ նաև
զնաւահանգիստան՝ որ չէ ևս ամբացեալ տակաւին կատարելապէս։

Ասէ ցնոսա Ալեհամանէ վերամիանալ ի զանազան նորագոյն շինուածս սոյնոյ
նորաշէն քաղաքի, և Գէլոմաք ողջոյր զձեռնարկութիւն իւր. Հոգոյն՝ զոր
Ներգուեան տոյր փչել ետուն զնաւս լցեալ առնտուրք՝ յանկիւն մի ծովուն,
ուր գտանէին դայանին, յորմէ եղեն զերծեալք՝ մերձ ի ինաւահանգիստան։

Ալհանդէս որոց յայտ իսկ էին, եթէ վրէժխնդրութիւնք Ներգուեան, և
կամ եթէ անգութ չարաշնարհութիւնք Ալհնիւթի՝ առն էին զայս ամ, ոչ ինչ
պարտ, եթէ ոչ ծնեալ ի տխրանաս Ալեհամանէ՝ յորժամ եղեն ինացն
ծանծաղ տեղիս։ Ալէ ասէ ցԳէլոմաք, ծուռ պիտի եր զիտել, բայց ոչ
կամի զկորուստ քոյ, այլ հակառակապէս՝ ոչ փորձէ զքեզ, եթէ ոչ ի քա
նել վասն քոյ ձանապարհ փառաց։ Ցիշեա դու զաշխատանս Հերքիւլեսի,
և քնկալ միշտ առաջի աչաց քոց զնմ անցս հօր քոյ։ Ալ ոք ոչ գիտէ
համբերել ոչ ունի սիրտ իմն մեծ՝ և ազնիւ։ Պարտ է համբերութիւն և

ժրտ

(ե) Ալանէն. Գլխաւոր Հաղտ Ալանիացոց. այժմ երկիր Օնտոնէի, ի գա
ւառին Փոլէյս՝ ընդ սեբտեմբեր Նոեղքոս։

Քրիստոնեայ վստահութիւն քան թողուլ անգութ բազդին, զի հաճեսցի ի հա
քածելն զքեզ։ Սակաւ երկնչիմ ի յառաջել յաստեղաց ձախորդութեանց
Նիբդունի վասն քոյ, որքան երկնչէի ի հանդիպել յողջադրմանց ածու
հեայն, որ ունէր զքեզ ի կղզւոջ իւրում։ Բայց ինչ դանդաղիմք, մնայուք ի
սոյն նաւահանգիստ։ Հաճախիկ ամբոխ մի բարեկամ, զի ի տուն Հռենոց
յոր ժամանեմք։ Թոմինէն հալածեցեալ ի ձախողակ բազդէ՝ ոչնչից զթու
թեի զժբազդելոյ. և խոկայն մնայր ի նաւահանգիստն Սալենթիւ. ուր նաւն
փիւնիկեցւոց ընկալեալ նովաւ սիրով. քանզի փիւնիկեցիք ի հաշտութեան
և ի վաճառականութեան էին ընդ ամ ամենից տիեզերաց։

Ամէն լսանք զարմացմամբ նկատէք սոցին նոքաճին քաղաքի՝ որ համա
նմանիւր մատաղատունկ ծառոց միոյ, զարմանայաք ի դիշերային քաղցր ցօղ
ամպոյնոյ՝ զայ առաւօտու զձառագայթս արեգական, որ գայ ի դէղատար
դէղ և զօրացուցանել զնա, որով ածի և բանայ զիւրում կոկոնս իւր, և տա
ցածէ զհոտաչ տերեւս՝ արձակելով զանուշահոտ ծաղիկս՝ ըստ հաղագաւկերպ
նորաձոր գունոց, որ յամենայնաւին անհարիւրութեան տեսանի ի նմանս նորա
դոյն զարդարանաց։ Զմնացեալս և նոր քաղաքն Թոմինէի ծաղիկաց բարդա
ճաճէր առ ամին ծովու. և յիւրաքանչիւրում աճուր՝ յամենայնում ժամու
ածէր մեծամեծառութիւն, և ցուցանէր ի հեռուստ հասոյն ծովաւոյ օտարա
հանաց՝ զնոր գարդս զեղուչին կառուցմանց՝ ամբարձելոց մինչև ցերկինս։
Ընդ ամ կողմունս և յեղերս ծովու՝ հնչէին աղաղակ գործաճորաց, և շա
ռաչիւն ուռանց։ Հարիւնք հանգալք կային յօդս ի մեքենայից առաստաղաց,
ճամայն զլուսաւորք ամբոխին զօրացուցանէին. զգործակալս ի գործ՝ մինչ
սկսանէր երեկ արշալոյսն, և թագաւորն Թոմինէն ինքնին տալով կարգս
դրութիւն ամենից յառաջացուցանէր զգործն՝ անհատատաչի իմն արագութիւ։

Հազիւ թէ եմուտ նաւն ի նաւահանգիստն, հասոյն Արեւտալիք և
տուն Թէոդոսի և Աենեթոսի ընդ նշանս հարթատար բարեկամութեան, և
խոկայն արշաւեցին զեկուցանել Թոմինէի զժամանելն որդւոյն Յուլեան։
Ընդ ին Յուլեան, ազաղակեաց Թոմինէ. այն սիրելի բարեկամին լսոյ Յու
լեան, այն խնամատուն հսկայնին՝ որոյ շնորհիւ մեք ի վախճանի տասալեցաք
զքաղաքն Տրեւեա. բերէք զնա առաս, զի յուզեցից նմա թէ որքան սէր ունիմ
առ հայր իւր։ Եւ խոկայն ներկայացեալ Ամէլիանք՝ խնդրեաց ի նմանէ իւրմ
ընկալուել, ծանուցանելով զանուն իւր։

Թոմինէ պատասխանեաց նմա՝ զուարճ և քաղցր դիմաք, թէ յորժամ
նաև՝ եթէ ոչ ասիցէիր ինձ զի լինիլն քոյ. հաւատայի յիս, թէ կարէի ձա
նալել զքեզ։ Օ՜ի ահաւասիկ նոյն ինքն Յուլեան, ահաւասիկ բոցափայլ ա
կունք նորա, և հայեցք՝ այսպէս հաստատ։ Եւ ահաւասիկ նաև դէմք իւր,
որ ի նախնումն յուցանի իւր թէ յուրա, բայց գաղեաց ամենայն զգայեցեալ
զամարձութիւն և զնորհաւորութիւն. վերամանաչեմ իսկ և զնոյն նուրբ
ծիծաղութիւն. զնոյն ազնիւ շարժմունս. զնոյն քաղցրաբանութիւն պարզ
և դաստիարակիչ, ոչք հաւատեն ամենից ուշնկնդրողաց՝ թարց տալոյ ժա
մանակի երկայնութեան։ Ընդարձ որդի ես դու Յուլեան, բայց լեցիս նմա
նապէս և իմ։ Ո՞վ որդեակ իմ, ո՞վ սիրելի որդեակ, ծրսլեսի պատահմունք
բերին զքեզ ի վերայ սոյն եզերայ։ Կուցէ զաս որոնել զհայր քոյ։ Ընդ
որ ի՞ կարէ տալ քեզ լուր ինչ։ Թագդն հալածական արար զնա՝ և զնա
ունէն նա ձախորդութիւն ոչ գտանելով զհայրենին իւր, և ես՝ ի պատիժ
իմ գտի զայն ունելով ընդդէմ ինձ զթարկութիւն ածց։ Եւ մինչ Թոմինէ

ասէր զբանս զայսոսիկ՝ պշուցեալ հայէր ՚ի Մկնեթօր, ոչ առ այլ ոք՝ որոյ դէմք իւր ոչ էին յինքնէն անծանօթ. բայց ոչ կարէր յիշատակել զանուն նոր։

Յայսմիկ վայրի պատասխանեաց Մխիթարիք՝ արտասուաթոր աչօք. Ներեա ինձ ով արքայ, զի ոչ կարեմ ծածկել ՚ի քէն զյաչս իմ, ՚ի ժամու նակի միում՝ յորում ոչ պարտ էի ցուցանել զայլ ինչ, եթէ ոչ զուրա խութիւն՝ և զվերամանաչելութիւնս այսքան ակընկալ բարերարութեան քոյ. բայց զահաճութիւնս զոր ցուցանես վասն կորստեան Յուլիոսի, նոքիմբք դու ինքնին ուսուցանես ինձ ձանաչել զապիրջանկութիւն իմ, ոչ գտա նելով զնա։ Երկար ժամանակ է ահա՝ զոր որոնեմ զնա առ ամ ծոխս։ Ամբ բաթկացեալք ոչ ներեն ինձ վերստին առնել զնա, և ոչ ես պիտի զի արդեօք արարիա՞լ իցէ նաեւ ներելութիւն ինչ. և ոչ նաև կարիլ վերադառնալ յԻթաք, ուր փախեալ էի ձեզ մեղի ՚ի բաղձանաց լինել ազատեցեալ ՚ի սիրահարաց իւրոց։ Հաւատացեալ էի զանել զբեզ ՚ի կղզւոջն Արեւել. և ծանեալ անդ զանգուեթ պատահմանն քոյ։ Երբ ոչ բնաւ անկ ուն նեկի մոռնեալ յեզերս Հնդկաց՝ ուր հեմնեալ ունիս նոր քու թագաւորութիւն. բայց բազդն՝ որ խաղ առնէ զմարդիկս, որ և կալեալ ունի զիս ՚ի ստատանման ընդ ամ երկիրս՝ հեռի յԻթաքէ, ՚ի վախճանի երկի զիս յեզերս քոյ։ Սակայն ՚իներ ամ ձախորդութեանց՝ զոր արար ընդ իս, սա է ոչ՝ զոր ասեմ յոյժ կամաւ և յօժարութեր. քանզի եթէ հեռացուցանէ զիս ՚ի հայրենեաց իմոց, զոնէ ծանօթացոյց զիս՝ քան զամենայնին առաւել գիտուն՝ և առաւել առատասիրտ թագաւորի միոյ։

Ապա բանի Խոսմիհ փարեցաւ խանդագաստաբար զ Մխիթարիք և ասէր ՚ի պալատ իւր՝ ասէ դնա, ոմի է ուրեմն խոհեմ ծերունիս՝ ընդ որոյ ընկերակցել ես, եթէ ինձ եթէ տեսանել եմ զնա յայլում նոճագի ես։ Ապ Մկնեթօր պատասխանեաց Մխիթարիք, Մկնեթօր հաւատարիմ բարեկամ Յուլիոսի, որոյ հաւատացեալ էր զմանկութիւն իմ, և կարեմ ասել եթէ՝ զքոյս ամ զոր ունիմ, պարտական եմ նմա։

Ապա Խոսմիհ յառաջ մատուցեալ ասէր ածեցեալ զձեռս առ Մկնեթօր ասելով՝ այս տեսանելեմք զմիմանս յայլում նոճագի. յիշեա դու զձա նապարհորդութիւնն քոյ՝ զոր արարեր ՚ի Պրիտէ, և զնորհուրդս բարիս՝ զոր հաւատ ինձ։ Այլ յայնժամ հաւատորքաք երիտասարդութիւնն և ձաշակք ունայն հաճութեանցն՝ կալեալք էին զիս. զինի այնորիկ հարկ եղեւ զի ձախորդութիւնք իմ զատախտակեալ ուսուցանէին ինձ զայն ամ՝ որոյ ոչ կամէի հաւատալ։ Երբանի եթէ հաձեալք իցէին ածք զի հաւատացեալ իցէի ես յայնժամ բանից քոց՝ ով իմաստուն ծերունի։ Այլ տեսանեմ հիացմամբ, զի իւր եթէ բնաւ ինչ ոչ ես փոխեցեալ զինի այնքան ամաց. այլ միև նոյն ինքն ես զուարթութիւն դիմաց քոց, և նոյն ինքն բարձրութիւն հասակ քոյ. նմանապէս և զօրութիւն քոյ. միայն եթէ սակաւ ինչ վարսք քոյ սպիտակացեալք են։

Ած արքայ՝ պատասխանեաց Մկնեթօր. եթէ իցէի մարդկային՝ նմանապէս և ես քեզ ասէի՝ եթէ դու ես պահպանեալ ունիս զնոյն ծաղիկն երիտասարդութեան, որ փայլէր ՚ի դէմս քոյ, յառաջ քան զպաշարումն Տրոյի պուն։ Այլ բարձր սիրեմ ահաձիկ քեզ, քան եթէ խարդախել ձշմարտութիւնս։ Անանձանձ զի ձանաչես յիմաստական բանիցդ՝ որ ոչ սիրես զմարդահաճս եթէն, և ոչ ոք ընթանայ ՚ի վաճառ ինչ խօսիցն ընդ քեզ ուղղութեր։ Այժ փոխարինեալ ես դու, մինչ զի հազիւ կարէի ձանա-

չնչ· որպ զպատճառն դիտեմ յայտնապէս, քանզի բազում վիշտս կրեցեր ՚ի ձախորդութենէս քոյ · բայց բազումն շահեցար ՚ի կրելն, զի առաքեր զնմանութիւն դիմաց, մինչ սիրան զարդացեալ զօրանայ յառաքինութեան շնորհաց։ Վասն որոյ ես ալ զքեզ առաքեցի զայս աշխարհս մարդին քան զայլս, վասն զի այդպարև ես պէտ խոստութիւնք մնայատանգութեանց՝ և աշխատանք մարմնոց են՝ որք յառաջ քան զժամանակն ծերացուցանեն՝ տակաւին փառաւորել վայելչութիւն՝ և կեանք պղերգ՝ առաւել և մարդն քան համայն աշխատանք պատերազմի ։ Ա՛ն ինչ գոյ առաւել վառաւորդ՝ քան զհեշտութիւն, յորում մարդն ոչ կարէ բարեկարգել զինքն ՚ի նմանել հեաւի՝ ըստ որում ինքն ստեղծողն ետ ՚ի խոստութենէն և ետ ՚ի պատերազմի՝ ունին համանգամ մայն վիշտս և հեշտութիւնս՝ դիւրաբեր պատճառել նոցա ծերութենէն, նախ քան ժամանել հասուածին, յորում պարտ է զալ ընականաբար ։ Կեանք մի ժուժկալ՝ բարեկարգ՝ պարզ և բացորոշեալ ՚ի կրից և յանցանգաստութեան՝ և նաև կանոնաւորեալ՝ և աշխատասէր ։ վերապահեն ՚ի մարմնի խոհեմ առն՝ զօրութիւն լաւ երիտասարդութենէն՝ որ ետ զարդ հոգւոյն ինքեան կամ պաշտպանութենէն՝ զանազի միշտ ՚ի պատերազմ եղուկել ՚ի վերայ եղեալ ժամանակի ։

Խօսիմն հրամեցաւ ՚ի սոյն բանից Արհեթերի՝ լսէր նմա երկար և ժամանակ, եթէ ևկեալ ոչ վկուցանիցէին՝ զոյն գոհից զոր պարտ էին առնել Յուպիտերի։ Ա՛ն լսէմոք և Արհեթեր հետևեցան նմա շրջապատել ՚ի խուռն ամբոխից, որք մնացեալ հետազոտուէ Հայիենոյս երկուանդնոց Աբէլեն Աալէնդացիք բնդ միմեանս, արքս այսոքիկ յոյժ զանազանեալք են ՚ի միմեանց ։ Երիտասարդն՝ ունի ոչ միտս՝ արկիսի զբաղքութենէն և սիրելութենէն լինի, համայն շնորհք և դիզեցկութենէ երիտասարդութենէ իւրոյ՝ սփռեալք են ՚ի վերայ դէմից և մարմնոյ իւրոյ · բայց սոյն գեղեցկութենէն՝ ոչ ունի բնաւ պղերգութենէն, և կամ իգաբարոյութենէն ինչ · այլ ընդ այսպիսի միտս երիտասարդութենէն՝ երեմ արի՝ զօրեղ՝ և ժիր յաշխատանս։ Իսկ միւսն՝ թէև յոյժ առաւել անցեալ ամաք· բայց տակաւին ոչ ունի ամենևին կորուսեալ ինչ յուժեղութենէ իւրմէ ։ Վերկայութենէ՝ ինախանձութենէ թէև թոյլ պիտ աշխէ, և պիտ շնորհալի լինիլ դիմաց իւրոց· իսկ յորժամ նկատիցի ՚ի մտաց՝ գտանի ՚ի պարզութենէն իւրում՝ նշան իմաստութենէն վկայեալ ընդ ամենի հիանալի շնորհաց։ Յիրաւի յորժամ ունք իջեալք են յերկնից առ ՚ի հադորդակցիլ ընդ մարկանացուաց՝ թարց կարծեց ընկալելք են սպնպիսի անճանաչելի և ճանապարհորդի կիրպարանս։

Ա՛երջապէս հասին ՚ի տաճարն Յուպիտերի ։ և քահորում խօսնէ գոլով սերեալ յարևնէ սոյնպ ՚ի՝ ունէր զնա զարգարեալ մեծաւ շքեղութեամբ։ Ընդապատեալ էր սա յերկրորդ կարգաց յարնիւ կձնայ սիւնից· որոց խարխոխք էին արծաթեայք։ և բոլոր տաճարն էր շինեալ յապիտակ մարմարիոնեայ քարանց· քանդակեցեալ պատկերօք՝ զոր ինչ վերացեալ առ մակերևոյթն, որք ներկայացուցանէին զ Յուպիտեր անդրանիկ եալ յերկն՝ ՚ի յափշտակել Եւրոպայ։ (ղ) Նաև զմասպարհորդու

(ղ) Եւրոպ. փոսոր Ազիոյ Խափճոյն փիւնիկեցւոց, և Տոյր Ագենորի. որ էրև յափշտակեալ ՚ի Յուպիտերէ ՚ինքնոյն ինպարուն երկին։ Ցորմէ ծաց անուն Եւրոպայ՝ շրջապատ մասին երկրագնդոյ ։

թիւն իւր ընդ Ծոմս նահատակեաց ՚ի Արեաք. որ ի՛ր ՚ի թէ ոչ ՚ի ծոմս
յարգելն զ Յուպիեր, ի՛ն ինչ ՚ի նմին անձանօթ կերպարանի.
Հետեւիւր նմանապէս ծնունդ և երիտասարդութիւն Ա՛ինոսի, և վիճակն
տեսանիւր սորին իւնատանին Ա՛ինոսի ժամանել ՚ի հասակ իմն կարօղ տալոյ
զօրինս բռնոյ իւրոյ՝ առ ՚ի բնծայել ինա մշտնջենապէս ծառայել
ի՛ն հլամաք տեսանէր նախարհալ նմանեալ զնշանաւոր դիպուածս պատրաստին
Տրդիտայ, ուր Խոսրովն տասգհալ էր փառս մեծի գլխապատուհեան.
Նա՛ ի՛ մէջ սորին ներկայացուցման ժամուն՝ որ անակաս զհայր իւր և Ճանաչեաց
զնա, զի կալեալ տիրէր զթէս Բ՛հոյի, որ տպանեցուն էր յայնժամ ՚ի Տէս
միտ։ (ե) յետոյ զվճռել Յուլիան ընդ Ա՛յրքի՝ վասն զնուց Ա՛հիլլի,
առաջի համարն գլխապատուց զօրացն Յուլիոս գաւմարկոյ ՚ի միասին. Նա՛
վերջացեալ զնոյնն Խոսրովիդ Հիշ՛ առ ՚ի հեղուլ զարիւն սրնքան անհիւ
բազմաւ Տրդիտացւոց։

Ի՛ն հլամաք խակին ՚ի Ճանաչել զհայր իւր՝ յայսց հռչակաւոր դործո-
ուելեանց՝ որոց վասն բազմիցս լսեալ էր, և Ա՛ինոսիոյ ինքն ևս ունէր
նմա պատմել. ևհի զարտասուս յայոց իւրոց՝ փոխելոյ զգինս. և երևի
յամ ապիկ զիմոց իւրոց։ Նաև Խոսիկն ի՛ն հլամաք առ ՚ի գաղել
զվերոյիչ իւր մեկուսացեալ յանկիւն մի, ասէ ցնա, մի յամենի ունիցիս ի՛ն
դու զքեզ տեսանել մեզ՝ այնքան վշտահնեալ վասն վտառաց և ձախորդու-
թեանց քոց։

Յայսմիկ վայրկ՝ խոսքն համաժողովիւր ամբոխն՝ ՚ի նենի այնց լայնատա-
րած կամարացն կառուցելոյ յերկոցունց կարգաց սեանց. որք շրջապատէին
զտաճարն։ Նորում՝ ՚ի երկու դարձ նորահաս մատաղ մանկանց և աղջկանց
որք եղանակէին զերգս գրուածից նոյն՝ որ ունի ՚ի ձեռին գկայծակն։ Ա՛ան-
կունքս սպառքիկ ՚ի ընտրեալք ՚ի պատկերի յաւետ ախորժելի, որք ունէին
զերկար հեռս ալեծփեալս ՚ի վերայ թիկանց իւրեանց. և գլուխք նոցա պսա
կեցեալք վարդով, և անուշահոտ օծանելեօք, և զգեցեալք սպիտակ
տախտ Խոսիկն արար Յուպիեր զոհ լինի ՚ի հարիւր եղանց, առ ՚ի լինել
նմա պաշտպան ՚ի մարտի միում՝ զոր ունէր յառաջագրեալ ընդդէմ գրաց
եաց իւրոց։ Ա՛րիւն աղջկիցդոց ծխեալ լինէր ՚ի համայն կողմունս, և առ-
սանիւր հառալ և հեղանիլ ՚ի միջ խորին ոսկեայ և արծաթեայ անօթոց։

Ծերունին ի՛ն հլաքան՝ սկսեալն ասել և քրմապետն տաճարին, ծած-
կեալ ունելով զգլուխն քղանչիւ՝ ծիրանի հանդերձի իւրոց, մինչ առ էր
զոհն՝ հեռս իւր ՚ի քննել զիմոցառս աղջկիցդոց, որք առաջին դաղդոյ-
ին, և զինի դնելոյ ՚ի վերայ օրացուցեալ հառանիկ՝ աղաղակեաց մեծա-
ձայն ոմն Ա՛նք. ոյք են ուրեմն երկրորդն պանդուխտքս այսոքիկ՝ զորս յերկ-
նից յղեցիք այսր. Ի՛ն արդ սուտ յառաջարկեալ պատերազմն մեր՝ լինելոց էր
մեզ ի՛ն շահաւետ. Նա՛ Ա՛պրհատ լինէր ահեղագին, նախ քան եւ երբէք բարձրա-
նալ նորա ՚ի վերայ հիմանց իւրոց։ Ջեռանամ զերկիւղած մի հակոյ՝ որոյ
ձեռամբ առաջնորդէ խնամատարեալ իւրեան. քանզ ոչ ի՛ն երեւիլ այլ ևս յառաջ
ընթանալ ՚ի հանկանացու բերանոյ։ Յառն ի՛ն զգաստի հայեցք նոցա
ի՛ն գաղանացն, և շանթք կայծից ցոլանային յաչսց նորա ։ և ի՛ն ոչ ի՛ր առ-

---

(ե) Տեսեալ. Խոսքաշարք Ա՛ղաքենի, Բոլոքանէր գլխո ի՛ն պետքիմբ պանդիտոց՝ որք
հանդէին ՚ի ուերոնիկեան ի՛ն. որոց յայնժամ ՚ի՛ն ի՛ն ի՛ն ի՛ն ի՛ն
յետոյ ի՛ն։

սանել նմա զայլ ինչ երևոյթս, քան զայնս՝ որք ներկայացեալ երևէին առա-
ջի նորա։ Ուստի իւր էին բոցափայլք և աղմկալք, և եր արեամբ ինքեան։
Այսոքա նորա սարսուռ, և բերան իւր փրփրեաւ։ Եւ վազվզեալ ձայն իւր
եր առաւել ուժգին քան զառ ձայնս մարդկանց. և ոչ ևս ունէր շնչառու-
թիւն. և ոչ կարէր նաև ամիրտիլ լինքն զողից ձայնից, որք վազվզէին գնա-
ցին։ Ապ երջանիկ Յովհան՝ ազազակեաց վերստին, զի՞նչ տեսանիմ ես,
զի՞նչ ձախորդութիւն մերժես. զի՞նչ քաղցր խաղաղութիւն առ՝ ինեն,
բայց զի՞նչ պատերազմունք՝ իդուբս, և զի՞նչ յաղթանակութիւնք։ Ապ
Ծերանալոյ քաջութիւնք քոյ անդրանցանեն քան զկոր քոյ։ Ապ ծերացեալ
եր շնաւին քոյ՝ տապալի՝ ի մէջ փոշեաց՝ լիներ քոյ արդ քոյ խորտակին զր-
բանիք պղնձայք, և անկանիցեն անդղրդելի պարիսպք քոյոս քոյ։ Ապ ամ-
ուսիկ. որ հայր իւր . . . . . Ապ այր երիտասարդ, վերառեալ-
ցես դու՝ ի վախճանի . . . . . ։ Ի սոյն բանիկ խօսք իւր մեռաւ՝ իբր
բանի իւրում, ոչ ակամայ լուռ՝ ի զարմացմանն ինքեան։

Հոգոյ ամբոխն մնայր Թմրեալ և ապշեալ յերկիւղէ. և Յովհ[illegible]
առեալով ոչ համարձակէր խնդրել ևս։ Ապ մնացեալն և Թէլամբք հինց
եալ հազիւ խմացաւ զայն զոր լուաւ. և հազիւ կարաց հաւատալ ունել լոր
եալ այսպիսի վերնագոյն գուշակութիւնս։ Ինելոր միայն էր, որոյ ձայնն
միայք՝ ոչ երբեք վազվզեալ դղրդեցաւ։ Ոտար ահ ցՅովհ[illegible] դիամն ձեց
քնդդէմ որոց ազգաց և ունիցիս պատերազմ՝ յաղթանակութիւն լինիցի՝ ի
ձեռս քոյ. և ունիցիս պատաւարութիւն ի վանս երջանկութեան վինուց քոյ,
երբեսասարդ որդւոյ բարեկամին քոյ ուրեմն մի նախանձէր բնաւ, այլ ար-
դիւնաւորեաց միայն զայն՝ զոր ձեռք շնորհեն քեզ նախիւք։

Յովհ[illegible] ոչ գոլով տակաւին վերադարձել՝ ի զարհուրանաց՝ ի զոր
որոնէր բանս՝ ինմանէ, զի լեզու նորա կայր անշարժ։ Իսկ Թէլամբք առա
ճել զգաստ՝ ասէ ցՅովհ[illegible], ոչ ինչ ազդուին հրաժանաց զգամ յիս վե
այնքան խոստացեալ փառաց, բայց զի՞նչ կարէին ուրեմն նշանակել նոյն
վերջին բանք, Եթէ վերառեսանես. արդեօք զՀայրն իմ Եթէ միայնակ Լեռաք
Ամէն. զի՞ն եզերելով Եթող զիս առաւել յերկրասյզ Եթեան՝ յորում ոչ
եմ։ Ապ Հուլիս. ծի՛ հայր իմ, պա՞տ ե ինձ ունել միութեան՝ ի վե
թառնանել գքեզ։ Ինչ՞ր արդեօք չ՛մերիս. բայց խաբեմ ևս զիս։ Ինդուեմ
Ոարերայ. ընկալնո՛ւս գհագուստ Եին կամ ախորժս՝ ի ծառս առնել զասիր
Յանիկ ապ, զի բաւական էր խօսք մի ևս միայն, և լինիցի կատարեալապես եր-
Յանիկ

Ասէ ցնա Ինելոր, ընկալ և յարդեա զայն՝ զոր ձեզ յայտնեն, և
ապ լինիր հետամուտ՝ ի գիտել զայն՝ զոր կամին ծածկել։ Օ՛ի յանգուցն
հետաքննութիւն՝ արժանաւորի լինիլ ամաչելոյ։ Ուանգի վասն խնամոց
Եթեան միոյ՝ կատարիալ բարութեան դադրին ձեզ՝ ի տիար մարդկանց գնա
խնամհանութիւն իւրեանց, յանձնախանգլի նախանձեթեան։ Ուաքան
օգուտ ապ՝ և նախատեսանել զայն՝ որ կախեալ է զմէնջ, առ՝ ի առնել
զբարի. բայց նաև ոչ է տակաւ օգուտ՝ չգիտել զայնս՝ որք ոչ են կախեալք
՝ի հոգս մեր. զոր ձեզ ինքեանք կամին առնել։

Ներագնեցեալ Թէլամբք՝ ի սոյն բանից՝ տմիտսիտաց զինքն յոյսով
ձգամբ։ Եւ Յովհ[illegible] վերադարձեալ յաչերցմանէ ի բմի՝ տկամակ դոմել
զմեծն Հուպիեէր, որ յդեալ էր նմա զերիտասարդն Թէլամբք, և վիմա
առնն Ինելոր, առ՝ ի ընծայել զինքն յաղթանակիչ Եր Հնաւանց իւրոց։

Եւ

Ի՞նչ չեմ այնորիկ՝ որպէս փառաւոր ձայն լսեմ՝ որ հեռուից գոհից, և խօսեցաւ ընդ երկանն հակառակ այսպէս։

Խոստովանիմ, զոր ոչ ձանաչէի տակաւին բնաւ բաւական արհեստս Թէոդորեայ յորմէ դարձայ ի կղզին Արեան, վկնի պաշարման Տրօյեայու։ Վասն զի զուք սիրելիք իմ՝ զձախորդուհիս՝ որք զկնի ձեր անդ՝ զկնի չհմանն մեծի կզուդն այնմիկ ըստ որում հաճասաւք լինել ձեր անդ՝ զկնի չհմանն իմոյ անտի։ Բայց տակաւին յոյժ երջանիկ լինէի, եթէ առաւել անգութ հարուածք բաղդին՝ ծգտեալք իցէ ինձ՝ դառնութեակիւ և ընծայել առաքեալ բարեկարդեալ։ Ընդ բաշխջեցի զծով որպէս փախստական, հալածեցեալ ի վրէժ խնդրութենէ ածոյ՝ և մարդկանց։ Ամենայն անցեալ մեծութիք իմ, ոչ ինչ օգտեցին, եթէ ոչ՝ առ ի ընծայել զիս յանկման խնամ՝ առաւել աւելի, և յաւէտ անբմբերելի։ Եկի ի դնել յազատութիւն ըզ Փինեաի (ը)ածս իմ՝ յայսմիկ անապատացեալ եղեր, ուր ոչ գոյ, եթէ ոչ՝ երկիր անգործ՝ ծածկեալ ի փշոց և յապառաժից։ Ընտաքն էին այն քան հնազոյնք՝ որքան երկիրն։ և ապառաժքն իրը անսպառելիք, յորում բնակէին գազանք վայրենիք։ Հարկեալ եղէ հրձռիլ ընդ թաւոյ սակաւ զինուորաց՝ և ընկերաց, որք յօժարութիւ կամեցան հետեւիլ ինձ ի ձախող դուխեան իմոյ, սիրել սոյնոյ վայրենի երկրի՝ յաւնելն ինձ հայրենի, ոչ եւս կարելով յաւսալ վերստանալ ամենևին զոյն բարեբաղդ կղզին՝ յորում ածք ծնուցին զիս ի թագաւորել։ Ընչաղ, ասէի ես ինքնին, որպիսի փոփոխութիւն, որպիսի սարսափելի օրինակ ոչ եղէ ես վասն թագաւորաց։ Պարտ է յուշանալ զիս այնոցիկ ամենեցունց՝ որք թագաւորին յաշխարհի առ ի դառնարանիլ նոցա՝ խնամս օրինակաւ։ Ձաւսաստան և երևակերպեն նոքա՝ ոչ ունել քնաւ ինչ երկնչելի, պատճառաւ վերամբարձման իւրեանց ի վերայ ամենից ճեպելոյ մարդկանց։ Ահ, նոյն իսկ վերամբարձութիւնն է՝ որ առնէ նոցա՝ լինել երկնչելի։ Ընդ ես երկիւղ թշնամեաց իմոց, և սիրեցեալ ի հպատակաց, հրամայելով կարող և մարտիկ ազգի միոյ։ և համբաւ իմ տարածեալ էր յամենայն տեղիս։ Թագաւորէի ինչպէս բարեբաղդ, ազգասայրք և վայելուչ կղզոյ միոյ, յորում հարիւր քաղաք հաստացանէին ինձ հարիւր յիւրաքանչիւրում ամի՝ ի հարստութենէ իւրեանց։ Ամբարիւն վերամանուէր զիս գոյ յարենէ Հունիայէրի ծնեալ՝ ինոյն քաղաքի։ Սիրէին զիս ոչ թագն խնամանոյն Ինձոսի, որոյ օրինք ընծայեաց զնոր լինել պատիւ կարօղ՝ և երջանիկս։ Ընդ գնել պակասէ երջանկութեան իմոյ, եթէ ոչ՝ գիտել վայելել զնա բարեկարգութեամբ։ Բայց հալածութիւն իմ, և համոզանք՝ որոց ունին զնէի, տապալեցին զանձս իմ։ Ի յայսմ ամենայնի ամ թագաւորք՝ եթէ ասո զինքեանս աւար բղձիլ իւրեանց, և ի խորհուրդս մարդկելոյդ անձանց։ Ջանայի ի տարհրեան յուսանել զոմարձ և յաւսալիս դէմս, առ ի քաջալերել զվատասուն հետեւելոյ իմոյ։ Ընտրեցուք՝ ասէի նոցա, նոր քաղաք մի որ միանձ արեսցէ զմեզ վասն այնց ամենից՝ զորս կորուսաք։ Ի մեզ ահա շրջապատեալք եմք յամբոխից, որք տուեալք են մեզ բարեաք օրինակ՝ այնոց յառաջատութեան մերոց։ Տեսանեմք ահա զ Ընտրանեմ, որ կառուցեալ կայ բաւական մերձ առ մեզ։ Ընդ ինքնե

Ձա

(ը) Փինեաի ածս, էրէն նահ Լ արք ։ այսինքն՝ ընտանիք, ազգէն ինչ, եթէ ոչ՝ հանուն պատիւոց նախնեաց ի գանուցան պնդիւ պատ. զորս հիմնուսոյ պատուհիկն օգնեցին ոմանց նախնեաց, տարուցանելով գինի ի կռուի ի պահ։

Փալանդէհ (թ) որ ընդ Լաչէդհմնացւոյ՝ հիմնեաց զայս նոր Թագաւորանիւս, և Զիկըրլէհէհ, (ժ) որ եւս զանուն Փէրէհլևացւոյ մեծի քաղաքին հիմնեալ՝ իւրմանէ՝ ի վերայ այսց ծովեզերից. Ակնհայտեցօ տակաւին նմա նաեւս ծերութիւնս մի։ Արասցուք զնոսա և մեք. Արդ եհաս առջև ամենեքեան սակաւ երեքեալ պանդխտիցք էին քան զմեզ։ Խաղցն ոչ վարի ընդ մեզ առաջի էր դժնդակ խոտագոյն քան զնոսա։

Մինչ զանացի այսու բանիւք մեզմայուցանել զ վիշտս՝ և դաշխատանաց ընկերաց իմոյ՝ գալէ ընդ խորս սրտի իմոյ ցաւ իմն մահացու։ Արիմարութիւն իմն էր ինձ, զի լսելս առէջևան՝ ի բաց Թողուցեալ զիս, և ակնակալ զնեղութս ամենայնիցն զիս խաւարտէ իւրով առ ի ոդբալ ազատարարսն զԶուռնաւեղի նախասահմանութիւնն իմ։ Երկու առուք գառն արտասուաց հեղաղնէին յաչաց իմոց. և քաղցը քունն՝ անծանօթ էր յինէն։ Յե հետևեալ առաւօտուն՝ վերստին ասի սկիզբն աշխատանաց իմոց՝ նոր իմն արտասուօք։ Ահաւասիկ՝ Ականեօթ այն՝ զոր արար, զի գնեզ զիս ծերացեալ։

Յե յետ երկրորդ Թոսմինէի զանվայնոյ սրտի իւրոյ՝ խնդրեաց ի ինձ քանաքէ և ի Ականեօթէ զոհնութիւն իւրմանց. զոր նեղեալ պատճառիվ յորում զտայ եղէ. և առի ցնոսա, վերստին զնեզ յԱրաք՝ երթ եղերքին պատերազմի։ Խաղց արդէն յղեցին զնաւս ի Համայն կողմանէ առաքել հետաւորս, առ ի ածել զլուր Զուլիխ. յորում մասին ճանապարհ ցերկիր և իցէ, զոր ալեկոծութիւն, և կամ ի բարկութիւն ածց արկեալ է զնա. և դիտեմ՝ բազբազ արատհանել զնա անտի, Հաճելոյ միայն ածց, զի տակաւին իցէ ի կենդանի։ Խակ վասն քոյ՝ ոմի Ամերտանք, առաքեցից զքեզ ընդ պանպիսի բարեաց նաւուց՝ որք ի Արիաց հասանիցեն կաուսկեալք, ըստորում արարեկցակաք են ի փոքրիկ Հատելոց ի լճանէն Խաա, (ի) ուր ծնաւ Զուպիհէր։ Յե անկարելի է տոկոյ սրբասուցեալ փայտի՝ կործանել յալեաց ծովու, քանզի հաղիւ նք և տասանաւք երկնչեին ի նմանէ, և յարուցեալ պատուհան զնա. մինչ զնեզ եւս ինքն Ակրդուն ոչ համարձակի զբզնել նոր մեծի բարկութեան իւրոյ՝ զոր ինդրեմ նորա։ Ձաւասառեալ ուրուն զքեզ՝ զի երջանկասար վերստաղնաս յԱրաք, Թարգ աշխատանաց և վաստկի, և ոչ ոք ածուխն իմն Թշնամի՝ կարէ այլ եւս տառապանել զքեզ այնպես ի ինչ ծովու։ Յե զի ճանապարհն գոլով կարճ և դիւրին՝ արձակեաւ ուրուն զնաւն Փիւնիկեացւոց, որք բերին զնեզ մինչև գաստ, և մի մտածեր զայլ ինչ, Ակն ոչ առանալ զիտաս, ի վերահասատանել զնոր Թագաւորութիւն Թոսմինէի, սիսիկով գնամ ձախորդութիւնս իւր։

Յե ի սոյն արժանութենան ոմ զորդն Յուլիան, լինիս վերագառեալ արժանաւոր զորդի հօր քոյ. Ակն ի երկիրն անդուէ բաղձն իմ ստացեալ եւս իցէ գնա

(թ) Փալանդէհ. յետ տասանեկին տարւոյ Օլիմպիականաց՝ յաղագրեալ տանի զԼաչէդհմնացիս ի տղայութեան իւրում ի տղայութեան յԱրաքացոյ՝ տիրեցեալ Թագաւորելոյ։

(ժ) Զիկըրլէհէհ. հաճատոյիմ ընկերս Հերբելոյ. որ ի վերտանելն, պարտաճոյնաց իւոր տանալ երջմամբ. ի ոտից չայեցնել ուշնանին զաշելի փերեզանի իւրոյ, Նպատիվնեց նմա զչնորհս իւոր ներելով տրնարհ Հերբելոյ։

(ի) Ի Խաա վհատելոյս անտառս ոչ սիրի երբեք տղեցան հրով երկնից, զինչ ինչ հասեալ ի երկոյ տղոյ ջրհեղեղին Տոհալէհի. և արդեաւք՝ յուլերց գերեզմանի, ոմանք պնդեալ երես յոյժ զերծոտեղ, ի Տոհիք ընտանի յոյժ երկին։

ի խաւար թագաւորութիւն փուխ ծնեալ (ւ) ևմ բոլոր յունաստան հրճուեալ
եաւ հաւատայ վերատեսանել զնա ի քեզ։

Ասայն բանի՝ Ֆիլիպիկոս պատասխանեաց Լուսինեի, այո սէ, զաք-
ձուսցուք զնաեն փիլիպիկոս, բայց զինչ դանդաղիմք մեք առնուլ ըզ-
զինս՝ առ ի յարձակիլ ընդդէմ թշնամեացդ, զի հզեալք են նոքա ահա-
նիկ՝ յառուկ թշնամիք մեր։ Եթէ նոքա յաղթանակիչ ի Ափիլիայ
վան Աշխարհի Տրոյեացւոց (խ) և թշնամւոց յունաց. երկբայիս զուցէ
թէ ոչ լինիցիմք առաւել ևս քաջեաւանդ, և յաւէտ ևս օգնեցեալ յնոյ՝
յորժամ մաքառիցուք վասն քաջի միոյ՝ որքայն յունաց, միոյն յայնցանէ՝
ոքք կործանեցին զփառաւոր քաղաքն Տրոյիայ. մանաւանդ ապէս՝ ըս որում
գուշակու թիւն Կաբիրային՝ զոր լուաք. ոչ բնաւ նեղչ մեզ երկբայել

(ւ) Փլոնիոն, որ ի Խեղդիքեոսէ. յոմ ընկերէ՝ ած և խոփաձոյ փոխոյ.
(խ) Աշխ. խոփաձոյ Աենիքեոսս, ոյ ընկալեալ զԱշխ, և զԱշխ, զեալ ընդ
գնին հրեղհմն Տրոյեոյս։

Ա՛ՐՄՂ ԽՆՆԵՐԲՈՐԴԻ ԳՐՔԻՑ։

ՆԻՒԹ

ՏԱՆՆԵՐԲԱՐԻ ԳՐՔՈՑ

Իսկզեն ընկերացան Մենելայոս՝ ազատը առնող պատերազմի, որ ընդդէմ Մանդրոբաղոսի. Եւ պատճառ նմա լինի՝ ծրագիրս մարելոյ այս նոցանէ՝ ինչպէս ասացի ընդդէմ իշխանին Էսթէրհազիի՝ յորմէ հինգհարիւր ոսկեայ դրամ, եւ ինչպէս խոշտանգելով գնացին ի ծրագիրէն. ուր ոմանք ինձանէ՝ իբրեւ անիկա ի նմանէ ազատեցան. Իսկ ես՝ առաջին նմա ընդդէմս պատճառեցի, ընդ որոյ ինձ պաշինն՝ հատուցանել ընդմարդ ջնջանաճարելու հաշուոյն։ Ապ այնուհետեւ՝ կանգնուցին ոյոց պայմանաց՝ գնդապետ յոհանէս՝ ինձմէ ընծայեանոյս, ոչ ոք գիտէին զոյն ընդունել պաշտպանելոյն ։ Ասաք եւ այն մարդոյն պատրաստել ի վերայ նորա ի պատերազմ ի ժամու այնոյ պատահելոյն՝ Ա՛ռաջնորդեցոյք ոչ ոք ծանոթքէին առանց ընդհանուր, հանգին վիճակելոյ ի գրասեն Սալենին, Ղեկոնօք՝ Ֆիլօքնէնէ՝ եւ Յաւլանէ, զոր նոքա ձերբ Ապօլէոն լինել անընդունելոն, երթալ ընդհանուր՝ ի քառասնից Առաջնորդելոյ ։ Եւ Սինեօք եկեալ ի Սալենին՝ գնաց դիմացի յոհաքիմ ընդհարեալ պատերազմ ոխերիմ քաղաքացիս։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԷԼԱՄԱՔԻ

Գրէր Տաճէցոյն

Ընդհանօք քաղցր և հանդարտ ախտածուխք հայելով ի Թէլամաք՝ որ ահա լիակիր ալեաւք ի քաջուխք վատահէր ի մարանչիլ. սկսաւ խօսիլ այսպէս. ուրեմն եմ յոյժ որդի Ոդիսեայ, տեսանել եմ ի քէզ այսպիսի Ջան իմն բերի, առ ի ստանալ փիառս, բայց լիշեայ, զի հայր քոյ ոչ սահայաւ ինձ այնքան ինձ հանգամաւ ի միջ Յունաց՝ ի պաշարման Տրոյիայու, եթէ ոչ ցուցանելով զինքն առաւել դիտաւն և առաւել բարեկարգ ի միջ նոցա։ Ընդկնի եթէ ուրքան անյաղթելի՝ և անընդդիմակայելի. և եթէ ուրքան վերաբերեր ահ և մահ ամենեցուն՝ ընդ որոց և մարանչէր. բայց ի զուր փորձեաց զատացումն յաղթուելեան ի Տրոյիայ. քանզի յաղթականաց նա ի վերայ Ընդկնի՝ յաղթողին Հեքթորայ, տապալելով զնա առ ոտս պարսպի իւրոյ։ Իսկ Ոդիսէոսի որոյ խորհուրդքն զարհուրելիւն իւր, երբեր հուր՝ և սուբ առ Տրոյիացիս, և ձեռաց նոցա պարտաւորելով ի վան կործանման այնոյ բարձր և սմբարտաւան աշտարակաց, որք ի տասն ամն խրոխտացեալ սպառնային զի չնամուելի իւն՝ համայն Յունաց. Քանզի որքան առաւել բարձր է Աինեդիսն՝ քան զԱրեթէ, (որ էր հրաման.) այնքան եւս խորհուրդ և նախատես արիւրելիւն մի՝ գերանցեալ ի գաղանահան և յանդուգն վտաւհուելէ. Ակնհայտաբար ուրեմն վերագնել զպարտպայս ասոյնոյ պատերազմի՝ որք պատահեալք պաշտպանել Աքայ փախչիմ ես յընդունայնիլոյ ի միջ վտանգի. բայց հաւատամ ոմն Խոժմենէ. Թէ պարտիս դու նախապէս բացայայտել մեզ եղէ ուղիղ և իրաւամբ իցէ պատերազմն քոյ։ Եւ ապա Թէ՝ ընդ որոց կամիս առնել, և վերջապա Թէ ոյք են զօրութիւնք քոյ, առ ի յուսալ երջանիկ վախճանի։

Պատասխանեաց Խոժմենէ. երբ ժամանեցաք ի սոյն կղզումնս, գտաք զամբոխ մի վայրենի, որք երերեալ տատանէին ներ անատաւ իցէ. տպրեալք որսով՝ և պտղով՝ զորս ծառք ինքնին բերէին Ամբոխս այս՝ կոչին Ան-

առաքինեք (ա) որոց երկուցեալ ի տեսանել զնաւս և զկինս մեր՝ մի՛ գուցէ

(ա) Անառաքինիք, էին չամբոխք Փուլիպոյս, ի Լոտոֆագոսեան Աֆրիկէոյս Աթոռոյ Նոյնպիսեաց ի լերինն Ատլանտ. զորմէ խօսի Փլինիոս. Որոց կարգաւն տալ՝ ոչ ուրեք, և ոչ նոճաստիք,

եալք քարշեցան ի լերինս: Եւ ընտրեաւ զինուորքն մեր՝ ունելով հետ զօտեւթիւն տեսանել զերկիրն, կամելով հաստատել յն՝ որպէս զայնմանէ հանդիպեցան ամենից վայրենի փախստականացս պատճիկ, որոց գլխաւորն ասէ ցնոսա, Ի բաց եթողէք մեզ զքաղցր եղբարս ծովուն՝ առ ի տալ ձեզ տեղի, և ոչ մեզ. եթէ ոչ՝ անըմբերելի լերինք: Ուրեմն իրաւունքն ի մեզ եթողչիք զմեզ զանկ տալ ի խաղաղութեան և յայգաստութեան: Վասն զի ահա այժմ ի գալ ձեր առաք զձեզ ցրուեալ՝ և առաւել անգօր քան զմեզ. և ոչ մեզ եթէ ոչ սպանանելով զձեզ՝ անհետ առնել յերկնից ձերոց զուրբ ձախողակի գիպուածոց ձերոց. բայց ոչ կամիմք քնաւ մահ և թափառել զձեռս մերս յարիւն պատճիկ՝ որք են մարդիկք երբեմն մեզ: Այլ գնացէք և յիշեցէք եթէ պարիք զիւանս ձեր առ մարդկային զգացողութեան մերոյ, և մի մոռանայք քնաւ եթէ ընկալեալ սոցանիսի գործ մի բարեկարգութեան և առատասրտութեան, յազգէ մեզ՝ զոր գուք կոչէք առ միկք և վայրենիք:

Եբդակալք այսպէս մերոյինք՝ ի բարբարոսաց՝ վերադարձան ի դաշտն, և պատմէցին զոյն ամ՝ որ պատահեալ էր ընդ նմանց: Ապրակալ զբանակացն մերոյ՝ հարան յանձի, տեսանելով եթէ Արկատպիք պարտաւորեցան վասն կենի իւրեանց՝ զոյց փախստական սրտից՝ որք համարեցին ի նմա՝ ի նոցունց նմանել մանաւանդ եթէ արդեօք, քան եթէ մարդկանց: Ոչ ինն եալ ապա գնացին յորս առաւել ևս ի զուարճին, ընդ ամ հերբալ զինուց. և վտանգել պատահելոյ լեռնականաց՝ հարան ի գիմի: Զոր մարտ իմն սաստիկ, և նախ քան յերկոցունց կողմանց եթափ ինն որպէս զդատարկս կարծեաց, որք ի մերկախառն եղանակի անկանին ի դաշտ: Որով սոխպեցան լեռնականք խոյս տալ յանմատչելի լերինս՝ ուր մերայինք ոչ համարձակեին մերձենալ:

Ոչնչի սակաւ աւուրց ամբոխեցան այնոքիկ առաքեցին առ իս զերկուս ծերուներս, յառաւել գիտնոց իւրեանց. որք եկին խնդրել յինէն զխաղաղութիւն, զերեալ զընծայս ի մերմէ վայրենի գազանաց՝ սպանելոյ ի նոցունց, և ի պատոյ երկրի. և զինի մատուցման ընծայից իւրեանց՝ խօսեցան ընդ իս այսպէս:

Մի արքայ՝ ունիմք մեք որպէս տեսանես ահա ի միում ձեռի սուր՝ և ի միւսում ոսոս ձիլենենաց. (Հիրաւի ունէին զմին և զմիւսն ի ձեռս իւրեանց.) ահաւասիկ խաղաղուն և պատերազմն ընտրեա դոցա և կամիս, մեք մանաւանդասլես բարձոք սիրելիք դհաշտութիւն, որ և վասն սիրոյ և խաղաղութեան՝ ոչ քնաւ ամօթ համարեցաք մեզ՝ եթողուլ քեզ զքաղցր և վայելուչ զերեսս ծովու. ուր արեգակն արդասաւորեալ զերկիրն՝ բերէ այնքան վայելուչ պտուղս: Վասն զի խաղաղութիւնն՝ առաւել քաղցր է քան զամ արդասիս: Այլ և մեկուսացեալք առանձնացաք ի մէջ բարձր լերանց ծածկեցելոց միշտ ի սառնացել ձեանց. յորս ամենևին ինն ոչ տեսանէին ոչ ծաղիկ գարնանային, և ոչ փարթամ պտուղք աշնանային: Արհուր եալ գարշիմք յայնմանէ զոյիր գործոց՝ որ ի նենգութեան զերկրային անօրէնս վանական վառաց՝ գնայ ի կողոպտել զգաճաճս, հեղուլ զարիւն մարդկանց՝ որոց եղբայրք էն ամենեքին: Արդ եթէ գու սիրահարեալ ևս այսմիկ ուշնայն վառաց՝ մեք ոչ եմք առնելն նախանձաւոր. և ցաւակից եմք վասն քոյ. և ապաչեմք ձեզ, զի սլաշտպանիցն գերեզ յայսպիսի ցասմանէ: Եթէ գիտուք եթէնք՝ զոյս ուսանիլն յոյնք այնքան ջանիք, կամ՝ քաղաքավարութիւնք՝ որով

պան

զանձան, ոչ գոյլ ինչ ազդեն, եթէ ոչ՝ գոյս անտանելի անիրաւութիւն. հաւատամք մեք վասն լինել կարի՛ երջանիկք յոչ ունելն ամենևին այս ինչ յառաջադրութիւն, և համարիմք մեզ փառս՝ կոչիլ հանապազ յիմարք և բաբաքարոք. քայց ուղիղք՝ մարդասէրք՝ հաւատարիմք՝ անշահասէրք, և կրեալք՝ ի շատանալ սակաւուք. արհամարհելով զնոսին վայելուչ հեշտութիւնս որք հարկադրեն զմարդիկս կարօտիլ բազմոց իրաց: Իսկ այն՝ զոր մեք պատուիրեմք, է առողջութիւն՝ բաւականութիւն՝ ազատութիւն՝ և ուժեղութիւն մարմնոյ, և հոգւոյ. նաև սէր առաքինութեան, որ կիւղ ածց, բարեպէս կենցաղավարութիւն ընդ դրացեաց, ներքնային սէր գէպ առ բարեկամս, հաւատարմութիւն ընդ ամենից մարդկանց, բարեկարգութիւն՝ ի յաջողութեան, հաստատուն՝ ի ձախորդութեան, վստահութիւն խօսից միշտ համարձակութիւն զշնչմարտութիւն. և վրէժ խնդրութիւն ընդդէմ մարդասպանութեանց: Հաւասիկ ամենեքին զոյս մատուցանեմք ձեզ դրացիս և դաշնակիցս. իսկ եթէ ձեզ բարկացեալք՝ այնքան կուրացուցանեն զձեզ, մինչև՝ ի քայ հերքել զհաշտութիւն. ուսանիք յայնժամ, քայց յոյժ անագան. և տեսանիք թէ մարդկիք որք սիրեն զբարեկարգութիւն հաշտութեան՝ առաւել քանսիրեալք և զօրեղք են՝ նաև՝ ի պատերազմի:

Զմինչ սոյն ծերունեաք խօսէին այսպէս՝ ոչ կարէի՛ ի քայ եթողուլ նկատել զնոսա: Հնէնին նոքա զերկայն և փառաւոր մորուս, զարքա նոցա կարճ՝ քայց սպիտակ. և յոնք նոցա եփաք, աչք իւրեանց լուրջք. և հայեցք մշտահաստատք. բանք նոցա ծանր և լի իշխանութիւ. և կերպք շարժմանց նոյ պարզք և ուշիմք: Որթքն զորս տանէին փոխանակ զեհատուց. հին տարածեալք և պատեցեալք՝ ի թիկունս իւրեանց. և եթողուին երկիր քազուկ լիս առաւել պտուղաբեր. և վկայեմ՝ բարբոք կերպաւորեալս քան զբնիսդունս մեր: Որոյ պատասխանեցի եթէ՝ և ես խնդրեմ զնաղատութիւն, և հաստատեցաք հաշտարմատք՝ ի միասին բազում պայմանս, և կալեալ՝ ի վերայ գհամոյն ազս՝ վերադիկն զնոսա պատերով և բազում ընծայիւք՝ ի տունս իւրեանց: Քայց Ինք՝ որք արտաքսեցին զիս՝ ի թագաւորու նախնեաց իմոց, ոչ գոլով տակաւին լքեալք՝ ի հայածելոյ գիս. որսորդքն մեր որք ոչ կարէին այսպէս փութով տեղեկանալ հաշտութեան զոր արարաք, հանդիպեցան՝ ինոյնսւմ աւուր մեծի բազմութեան այնց բարբարոսաց, որք ընկերակցեալք դեպապատին այնորիկ վերադառնային՝ ի բանակս իւրեանց, այսցեալ դիմեցին մերոյինք՝ ի վերայ նոցա յանմտիւր. և կռտորելով զմանս մի՝ հայածեցին զմեացորսն յանտառս: Հաւասիկ պատերազմն բորբոքել. և կարճեն նոքա ոչ ևս կարել ապաստանիլ՝ ի հաւաքել զինքեանս՝ ոչ խոստանալ և ոչ երդմանց մերոց:

Զմա՛ ի լինիլ առաւել ևս կարօղ ընդդէմ մեր՝ կուգեին յօգնութիւ ինքեանց զԱրբիհնացիս, Հիւրկացիս, Ալուանիացիս, Պրուխ հացիս, և զամբոխս Կրօնօծացուց, Կիրճեցուց, և Պրենտիացուց: Ալուանիացիք գան ըստ ձեռնադիրն կառաց: Ի մէջ Հիւրկիացւոց իւ բաքանչիւրքն զէնք եալք են զմորթս գազանաց սպանելոց՝ ինոցունց. և կրեն՝ ի ձեռս իւրեանց երկաթեայ ատար ուռն՝ չի մեծամեծ բնեռաք. և ինքեանք են հաստակաւ երկար գհսկայս. որոց մարմինք՝ ի ձեռն ժրաջան աշխատանաց՝ որովք շարունակաբար կրեն, ընկալեալք են այնքան ուժեղութիւն, մինչ զի միայն տեսուլ նոցա զարհուրեցուցանէ: Ալուքանիացիք (բ) եկեալք՝ ի յաւետաստանէ պահ

(բ) Ալուանիացիք. ասիոնք Քնօշիաստոցո, որք քնակին չերզոց իղմանց Փաքնոլքին:

պահպանեն տպիաւորին զբուն արմատս իւրեանց, ուստի դոյն ինչ մասունք
մերք են քան զայլս, բայց ունին յատկացեալ ընդ միմեանս կրթս ունելոյ
Յունական զօրաց՝ նաև զժնեայ զօրհնութիւնն բարբարոսաց, և զսովորու-
թիւն տանելոյ խոտս կնկի միոյ՝ որոյ լեալք են անչափ ազգք. և կրկին նք
վտանգ ինչ եթեւեկ՝ հիւսեալ կարծր ոսոխք խիզ ծառայ՝ շրջապատեալ ի
մերմէից. և զինեալք են երկար վաղակաւորաւ. Զրուխ իսկզիք (գ) եթեւեկ
յարշաւանս՝ ոչ էրէից. թէպէ եթէ առաւել եթարմ խոտք՝ ոչ են կոխեցեալք
ունի ոտից նոցա, և հագիւ եթազուն գհետս ոտից ի վերոյ աւազոյ. որք յան
կարծակի յարձակին ի վերոյ եշնամեաց իւրեանց. և անդրև ուեանան ասպա
նեցնով տրտմութեամբ. Ախմրիւք Հրօթոծացուց (դ) յոյժ երագք են ի ձգել
զնետս. Հասարակ պը մի ի միջ Յունաց՝ ոչ կարի յարել ազեղն մի այնպէս
որպէս տեսանի հասարակաբար ի միջ Հրօթոծացուց. որք եթէ հրամիրը
եալք լինին երբեք ի խոտս մեր, հաճատապէս ոտանան զաճար յազեմանս
կուեանն. Ցերեք նոցա միտք եք ի ծորանս եթիւաճոր խոտոյ խիզ, ոչ
ասի՝ եթէ գան յերգերդ Ախիւնս գեաց. որոյ եթգնէ մահացուցիչ. Ասպ վտ
Ցերկեամց ոյ, (ե) Պրինձափայուց, (զ) և Ի ոսոփայուց, (է) ոչ ասնեն
սոքա ինչ. եթէ ոչ ուժգուածեթէ մարմնոյ, և քաջօրէն իմն եթարպ արհասուն.
Ախզոգակ զոր ամբառնան միշնև յերկինս՝ ի տեսանելն զեթ հասիս իւրեանց
են զարհուրելիք. ի գործ ածին կատարելապէս զպարտաւորիկս, նաև մոցուցա
նելով զոչն պարտաքարոք. բայց մարանչին առանց կարգի. Ախասակ Ախին
եթօր այն՝ զոր բոլոյպէր գեաեր այժմ գեասս զառեթ և գհեմն սոյնպ պատա
բազմի. և եթէ ոյք են եթշնամիք մեր.

Օ ինի այսմիկ բացայայտաւեթանն՝ Ցերկանք անհանգուրժ ի մարտն
չեր. Հաճատպը ոչ ևս ունել ինչ եթէ ոչ առնուլ զհենս. Ախրեալ զնա տա
կաւին Ախնեթօր՝ ասելով ցը Ցոտնեանի պյսպէս. ուստի գպ, զի Հքրանեթա
ցիք գոլով ամբոխք երեսք ի Յունաստանեայ՝ միաբանին ընդ բարբարոսս ընդ
դեմ Յունաց. Ասուսի գպ, որ պնքան ծաղկեցեալ ծերակպաք Յունաց՝
եթարց լինելոց ասիպեցեալ կրեն զվիշտս սպնց պատերազմի, որ ի քէն պատ
ճառեալ. Ախ Ցոտնեան՝ ասես եթէ ածը ոչ են եթուլպաք ասկաւին ի հնա
լածել զքեզ. խոկ ես ասեմ քեզ. եթէ ասկաւին ոչ են երկրեալ ի դաստիա
բակէ զքեզ. Ախնքան ձախորդութեամբնք զորս կրեցիր, ոչ են ասկաւին
ուսուցեալ քեզ զպն՝ զոր զպատե՞ ասնել. ասս ի բնէ առաջի պատերազմի
որ գալոցն է. Ախն՝ զոր պատմս ինքնին զպարբսը հաճատարմութեամբ զաղ-
բատութեաց, բաճական է ցուցանել եթէ կարելի գոս կիսոյ բնդ նոսա ի խաղա
ղութեան. բայց բարկութեան և ամբարտաճանութ յատաջածին զպատերազմունս

(գ) Պրուխիացիք, ազգ ինչ Ցոտնեանց բնակիչ Ռայնոսի վերնոյ, որ է ընդ
հիւսիս, որ ընդոստ զնովնոցն՝ Սուէ, կամ Շվեցս. ասս ընդ Ցերս Ախնոս գետոյ.

(դ) Հրօթոծ. տաղտ ի ծովեանցնոյ Ցոտնեանոյս, ի վեր Ցիւսնեցնոյս, եւ ընդեն
փնդնուծիոյս, եւ Ախբեցոյս տաղտի.

(ե) Ներկիք. Ներկայատեալս Ախոյսս, ինոսրնի տաղտ ինչ ի բաժանորդաց Ախոփայնոյս
ի գծատակն Օնբանեցոյս, յոսկնտոսս, հնուն մեղն ազ՝ ծովեցոյն Ցոտնեանց.

(զ) Պրինձափայք. կամ Պրինձափայս ի նմանատիս տնեցնէն Օնբանեցոյս. եւ ի բաժան
նաճատանգիսն բոլոր Ցոտնեցոյս.

(է) Ախոսփայք, ոտ եւս նմանատիս ի տերնէ Օնբանեցոյս եւսանի նաճատանգիսն գի
ասաճելն բաժանս տան զամենեցուն՝ որ յնոտնեցոյ.

յաւէտ վանդալիս։ Արքէր առ նոցա զոր ի պատանդ, առնուլ նմանագա
և ի նոցանէ։ Եւ ելեալ ևս լինէր քեզ յոյժ ընդ դիւրանալ նոցա՝ վա
ղը յառաջաբարց քոց, առ ի առաջնորդել նոցա ապահովութիւն։ Ցհետ
այժմ ի վերանորոգիլ սմանց պատերազմի՝ պարտ է քո զգաստանալ
նել զերծելով նոցա պատճառս թէ՝ զինուորքդ իմ՝ ախարճանք յարձակել
են, ոչ գիտելով զաշնակցութիւն երդմամբ հաստատեալ ի միջի մերում։
Ընդ ասել ևս էր ընծայել նոցա զնմ հանաստուն, և ապահովել թէ, զորս խնդ
բէին։ և հաստատել խաստագին պատիժս զնդդէմ անց հպատակաց քոց՝ ե
թէ պարտաւորեցին պայմանադրութեանն։ Այլ սի երբէք խորհել ի զինք
սկսելոյ պսմիկ պատերազմի։

Ընդհատեալ ես՝ պատասխանեցոյ Յուսինէ, որ մեք ոչ կարեմք թարց
նուանութեան՝ որոնել գհաստատել ի սոյն բարեբարոսս, որք ազատաբար
նալք զուսմարեցին զհամայն արս իւրեանց, որք եկին ի հայաստին մուրանելոյ
որք և կոչեցին յօգնութիւն իւրեանց՝ զմմ մերձակայ ամբոխս, զնծայելով գնա
երկրայս, և նախանձաւոս ընդդէմ իմ։ Ուստի եթէ ես՝ եթէ առաւել
մանն ապահովութեանն մերոյ՝ էր տիրել փուլմ անակի վրայիկ խնդիր անցոյց ք
քանց՝ ոչ բարբառք նկատանելոյ ինոցունց։ զորս կալաք եթող աշխատանաց
որովք և եղաք զմեզ ի կարողութեանն ջնջելոյ զբարբարոսս զայսոսիկ։ Ք
որս բարձրացուցի անդ զաշտաւրակս, յորոց զորք մեր կարեն հարկանել նե
տուք զհամայն ճշմարիտ, որք հանիկին ի լերանց անտի զալ յերկիր մեր։
Ուստ մեք կարեմք մտանել յերկիր նոցա, և աւեր հարկանել զգիւղաքար
բնակութիւնս խորանց, յորժամ և հաձիցի մեզ։ Եւ ահա այսու միջոցաւ
կարեմք ընդդիմանալ անհամեմատ զօրութեամբ՝ այնքան բազմութեանն
անհիմ ճշնամանաց։ Եւ այսուհետև հաշտութիւն ի մէջ մեր և նոցա՝ եղև
յոյժ դժուարին։ Քանզի ոչ կարեմք մեք ճաղալ զաշտարակս զայսոսիկ
քարց գնելոյ զմեզ յորոդոյթ սրձակմանց և արշաւանաց նոցա։ Ումանա
պէս և նոքա համարին զմեզ երբեմն զքաղաքացիս՝ որք չանաւիք առաքել
ընաստ ի ծառայութիւն մեր։

Պատասխանեաց Արնեթօր և Յուսինէ, իմաստուն ճարտարութեամբ
դուռ և կամիս, զի բացատրիցի ճշմարտութիւն առանց խմիք հաւմոզանաց. և
ոչ ևս բնաւ յայնցանէ ակաւ արանց՝ որք երկնչին լսել զնա. որոց և պա
հասին արտնեղութիւնք առ ի ուղիղ. և ոչ զբաւճն զիշխանութիւն իւր
հանց, եթէ ոչ՝ ի պաշտպանել զհասարան՝ զոր ունէն արարեալ Դիտեցիք
ուբնին, զի սոյն բարբարոս ամբոխ՝ տուեալ է քեզ հիմնալի նշան իմն՝ ի
զալ իւրում խնդրել զհաշտութիւնն. արդեօք խնդրէր ի քէն զայն զ
ակարութիւնս։ Պակասիւր զայն սրանեղութիւն՝ և կողմնակալ ընդդէմ
քոյ. ասեսանես ահա յայտնապէս, եթէ ոչ ըստ որում վարժեալ է պատեր
յարկնաւ պատերազմի, և պաշտպանեցեալ յայնքան զրացեաց։ Ընդ վասն
էր և զայ ոչ համամանեցեալ զքեզ՝ նոցին բարեկարգութեանէ։ Այլ
ամենի մի վատթար՝ և փառք մնասիք արկեալ են զքեզ՝ ի սոյն վասնզ։
Երկուցեալ ես առնել զնշանակն քոյ առաւել հպարտ. քայց ոչ ես եր
կուցեալ առնել զնա յաւէտ կարող։ Ի միաբանել նորա ընդ այնքան ամ
բոխից ընդդէմ քոյ՝ վասն անհրաժ և ամբարտաւան դաժանց քոց. առ ինչ
օգտին քեզ աշտարակքս սոսկալիք՝ զորոց այնքան պարծիս։ Արդարև ոչ
առ ինչ, եթէ ոչ՝ ի դնել զհանգիստ զրացիս քոյ՝ ի հարկաւորութիւն՝ կամ
կորնչելոյ, և կամ՝ կորուանալոյ զքեզ առ՝ ի պահպանել զինքեանս ի

ասպա

զպատուական ծառայութիւնդ։ Այլ ունիս դու բարեգործութեամբ զսուտ
երեւիլ ոչ՝ յանգստասիրութենէն քո, և ահա յաղագս սոցա զանիս ի վեր
մեծի վանդիդ։ Արաւել ապահով ապաստանութիւն ամենայն միոյ ի
ուղղութենէն բարեկարգութենէն և հաստատմանէ, և ունել հաստատ
ապահովութիւն գործոցդ իւրոց, եթէ ոչ ի հմուտ, կամ յիշեալ ի բրա
նաբարել զերկիւղ նոցա։ Կարի առաւել ամենայն պարիսպք կարեն անկանիլ
ի զանազան պատահմանց յանկարծ եկելոց։ քանզի բազումն ի անկանան և
անհաստատ ի մէջ պատերազմի, բայց սէր և հաստատութենէն զգացեալ,
յորժամ զգայեալք են զգաթեկորգութենէն նոցա, ջանան զի տէրութենէն
իւր՝ մի լիցի քնած յաղթեցեալ. և ոչ երբ ի թշնամւոց ոտնահարեալ։
Այլ յորժամ մինն ի զգացեալ անկեաւթաբար տրձակիցն, համայն միաբան
շահատիրեալք ի պահպանութենէն նոցա զինեն միմեանս ի գէնս, ի պաշտ
պանել զնա։ Այլ ապաստանութենէն այնքան ամրանայ որք գտանեն զնա ը
ճանց ձեմարիտ շահեկանութենէն, ի պաշտպանեն զգայն ընծայեն քեզ
առաւել կարող քան զպատսպարակս, որք բնական քեզ անապա
քինել չարիս։ Ասաք եթէ ժառանգ եցէիր դու նախապէս զարել զնա
ճանձ համայն զգացեալ քոց, ահա նորածին բազում քեզ ծագիւբ յերկ
նիկ հաստատեան, և լինիցէր դատաւոր համայն ազգաց։ Հայսիկ բիտացուց
Յորդորեալ այժմ զայս ամ խոսակցութենէն, և դիցուք զմեզ ի քննել եթէ
ընդէ կարեմք ապաքինել զազատանին վասն անցելոց։ Ասու ինքնին առա
ջեր ենձ եթէ՝ ի կոչմանս պատսիկ դատանին գանազան ձերակոյսք յուշնայ
Այնքանաք պատքիկ պարտին առարտնել յօգնութենէն քոյ, քան որում ոչ
են մոռացեալք՝ ոչ զմեծահամբաւն Աինոս՝ որդին Յովսեփեայ, և ոչ
զհնչակաւոր գործս քոյ՝ ի պաշարման Երուսաղեմի, ուրնշանակեցար այնքա
նից անգամ՝ ի մէջ Հռոմայեցւոց յուշնայ, վասն օգտի հասարակաց հա
մայն յուշնասանեաց։ Վասն ի՞ր ուրեմն ոչ ջանաս և խորհիս զի ձերա
կոյսքս պատքիկ լինիցին դաշնակիցք և կոչնակալք քոյ։

Ասքա ամենեքին՝ պատասխանեաց Յոսէփոս, յաւաչաղրելք են ինել
անգամագանք. բայց ոչ ի միայն եթէ՝ ոչ են հակառակք առնել օգնելի ինչ
այլ նաև և փառաւորելի սոյնպ քաղաքի՝ զոր ունիք ի ինորոդ կառուցման
իւրեանց, զարհուրելոյդ գնասս, և Յիշեքս ասացիք՝ առաւել քան զայլ ամ
բոխս, պակասեալք են ի մէնդ։ Եթէ մի զոյգ էցեմք ի դիտման յաչխատա
կել զազատութենէն իւրեանց։ Այսոքոյ և խորհեն եթէ՝ զինի սուրաղնելոյ
մեր զնեռնային բարբարոսս, տարածեմք զաչխարհաւանութենէ մերյաւաւել
հեռաւորս։ Ի մի բան. ամենեքին ներչակք են մեզ և այսոքիկ՝ որք ոչ առ
նեն ընդ մեզ յայտնի պատերազմի, բաղձան կորանալոյ մերոյ, և նախանձն
ոչ եթողու մեզ զոք բարեկամ։

Օտար վերջաւորութենէ պատասխանեաց Արնեթոր. կամելով երեխ
առաւել կարօղ՝ խանգարեա զկարօղութենէ քոյ, և մինչ եղեալ ես յարտա
քուստ ննեթակից երկիւղի և նախանձու դրացեաց քոյ՝ մաշես ի ինքդքոյ ստ
բռնութենէ. զի հարկաղբեցեալ ես դիմակալել այսպիսի պատերազմի միոյ,
Ալ ողորմելի և կրկնապատիկ ողբալի Յոսէփեայ. որ նոյն ինքն ձախորդութե
ես ոչ կարացեալ է դատարարակել, եթէ ոչ՝ մանն ինչ ունիս դու գուցէ
զիտոյս երկրորդի միոյ անկման ես՝ առ ի ուսանիլ նախատանել զչարիս՝
որք սպառնան առաւել մեծամեծ եթագաւորաց։ Ասոյ ուրեմն հոգալ ինձ,
և պատրաստ միշտամիօջէ միայն, եթէ ոչ քեզ են ուրեմն այն քաղաքք յուշնայ,
որք ոչ կամին գաշնակցել ընդ քեզ։

Վա

Պատասխանեաց Թոմինէ, դիմաւորագոյնն ՚ի նոցունց՝ է քաղաքն Փարանղէս, (ը) երեք ամաւ առաջ հիմնեալ ՚ի Յալանղէհ է, ՚ի վերայ սղոց եզերց յորում համաժողովեաց բազմաթիւ դուստր իմն երիտասարդ արանց Լաքօնիացւոց, (թ) ծնեալոց յայնցունէ կանանց՝ որք մոռացեալ էին զգացական ոգս իւրեանց՝ մինչ էին ՚ի պատերազմին Տրոյական. և յորժամ վերադարձան ոչք նոցա՝ կանայքն այնօրիկ ոչ գայլ ինչ մտածեցին. եթէ ոչ՝ մերժել զամենեսեան, և դիմել դէպ նոցա իւրեանց ։ Այլ որոց և այն երիտասարդաց բազմաթիւն՝ ծնելոց արտաքոյ ամուսնութեան. ոչ և ճանաչելով՝ ոչ զհայր՝ և ոչ զմայր, մնան անբաւական ազատութիւն. որոց զոլով բռնադատեալ ՚ի խաստութիւն օրինաց՝ համաժողովեցան առ յանդուն՝ համաբնակ և ամբարհամառ դիւապաշտն Յալանղէհ, որ պիտոյ շահել զսիրտ արանցն իւրով հնարագիտութիւն, և ելն ՚ի վերայ սղոց եզերց՝ ընդ այսց Լաքօնացի երիտասարդաց ։ Ի միւս կողմանէ է Յիլօքեհէմ, որ ՚ի պաշտպանութեան Տրոյեացւոց առացաւ զմեծ փառս, տանելով յհնդեան գնեաս Հէղբիւլէի. ունէր սա ոչ հետ ասի բարեբաղդութեամբ զպարեհատս Փիլիկիայի (ժ) Հիբատի՝ սակաւ կարօղութիւն, բայց առաւել խնամութիւն կառավարել քան զԹարանղէհ ։ Ա երջապէս առկայեալ ունիմք ասա նաև զքաղաքն Ալեթա փնղէհ, (ի) զոր խոհեմն Ակսեօր հիմնեաց ընդ Փիլէյեցւոց իւրոց։

Ա երթ բռնեալ Մենելեօր. ունիս ուրեմն զԱկսեօր (ւ) ասա ՚ի Հէսափէրիայ, և ոչ գիտացեր զբաժին զնա ՚ի շահաբաժանութիւն քոյ. Ակսեօր՝ որ այնքանեցս անգամ առնեալ է զքեզ մարտնչել ընդդէմ Տրոյեացւոց. և ունէր քեզ զեզ այնքան բարեկամութիւն։ Արուսեակ և գնա՝ պատմեսցես Թոմինէ, զանս չթաքնարուքեն այսոցիկ. որք ոչ են ամենևին բաց քարոզք, եթէ ոչ՝ անուամբ միայն։ Հանդիպ այնքան ձարտարք և հմուտք երգնեն, մինչ զի հաճատեցին նմա թէ՝ կամիմ լքնել բռնակալ Հէսպէրիոյ։ Հաճատարմացուցանեն ընդ գնա ասել Ակնեօր. քանզի Ծդիւսմանք եռան գնա ՚ի Փիլօս. յառաջքան զալ նորա ՚ի հիմնել զներքոյտ իւր. և նախ քան վերքննուլ զմեծ ճանապարհորդութիւն՝ յորմանէ գՅուլիս Տակաւին ոչ է մոռացեալ նա զհոգեայն զոյն, և ոչ զնշանս խանդաղատութ իւրոյ՝ որ եռ որդւոյ նորա Ծդիւսմանքի։ Արդ գլխաւոր հարիւրապետութիւնն է մեզ ապաքէն նել նախ զերկրպագութիւն նորա. քանզի այն պատերազմ բորբոքեալ եղև ՚ի սահմանաց առնելոյ ՚ի քէն, առ հասնիլն զրօսիս քոյ. որոյ աներևութ նային ունային սոսկալոյ կարելի չիջուցանել նաև զոյն պատերազմ. վերքահրինեմ ուրեմն ՚ինոքոյ Լծոյ ընձ հոգալ զսոսա։ Ի սոյն բանիցդ խանդաղատեալ Թոմինէ՝ ընդդէմ կայ Ակնեօր. և ոչ կարէը խօսիլ ՚ի վախճան արտաբերելոց Հոգիւ զանս զայսոսիկ. ոչ խնայուն ծերունի առաքեցեալ յանց. առ ՚ի ապաքինել զմայ սխալանս իմ։ Խոստովանիմ առաջիկ

(ը) Փարանղէս, տարած Աւգենիէ, ՚ի գահաւորն Մոսկվայ, այժմ Արխանգելսկայան տարած Օնեղոնէզի. ՚ի վերոյ երկրէն ծիջգէն, ՚ի ծովս Լեվանտ Նափլիոս։

(թ) Լաքօնիոյ, գահաւոր ինչ Փելոպոնէսի. այժմ Մորեայ, ՚ի Աւոտոյ։

(ժ) Փելիկիա. այժմ Փերգիամօ, ՚ի Մոսկովիայ։

(ի) Ալեթափնղէ. տարած ինչ ՚ի ծովեզերեան Մոսկովիոյ։

(ւ) Ակսեօր. որպէս Ակսեայ, նոփտոյ Փիլոյ, ՚ի Աւոտոյ էրբ՝ հռչակեալ վասն իմաստութեան՝ և ծերապատիժութեան, և վասն երջանկացութեան. ոչ ասի ինձ սա՝ սոս երբեք հոգեաց։

գիւ ցաւնուլ ինձ ընդդէմ այնց ամենից՝ որք համարձակիցին խօսիլ ընդդէմ այսպիսւ ազատաբար իրրև զբեղ ։ Խոստովանիմ՝ զի ոչ ոք, եթէ ոչ դուա միայն կարես հարկաւորել զնս որոնել զհաշտութիւն ։ քանզի յառաջադրեալ էի կամ կոնչիլ, կամ յաղթել համայն թշնամեաց խնդց ։ Ոչացյ իրաւունք են հաճատալ խնամառնական խօրհրդոց քոց, քան մանաւանդ եթէ եմց ախտակրութեց։ Ոչ երջանիկ Թէոլոսոք, ոչ կարես բնաւ մոլորիլ դուա ոչ գնս, քատորում ունիս այսպիսի առաջնորդ մի։ Ոչ Աննեթօր դու ես առ՝ Խոսկնէի. և՝ քեզ են համայն խնամառութիւնք ածց ։ և նոյն ինքն Աննէրմն և՝ ոչ կարէ տալ առաւել փրկութիւս խրատս քան զայս ։ երթ խոստացիր. կատարեա. և տուր գնմ որ ինչ իմ է. Խոսկնէ ընդունի զայն ամ՝ զորս պատկան համարիս ։

Մինչ խոսակցէին այսպէս՝ լուծեալ եղև յանկարծակի ամբոխեալ շաւաչիւնք կառաց. խրնջիւնք ձիոց. երկիւղալի ձայնք մարդկանց և հնչմունք փողոց, որք լցուցանէին զոն պատերազմական եղանակաւ ։ Զգաստացէին Սալէնթացիք ։ ահաւասիկ Թշնամիք՝ որք ևն իմն շրջառեալ ձանապարհաւ՝ առ՝ ի վտարել զիշխս՝ պահպանեալ կրձիւ՝ դան՝ ի պաշարել զՍալէնթ։ Ո՞ան որոյ և ահա ձերք և կանայք հրապարակաւ երևէին ահա բնկիալք. եղև ի մէջ ասելոյ. զի՞նչ պարտ էր Թողոլ մեզ զսիրելի հայրն՝ ևին մեր՝ զորգասաւերն կրկտե ։ Հետևելով ապերջանիկ Թագաւորի միոյ՝ անդրանցանելով զայնքան ծովս՝ առ՝ ի հիմնել քաղաք մի, որ ահա դառնայ լոյծ յաշխարհս, ոմն Տրոյեայ ։ Տեսանէին՝ ի մերոյ նորամկրթ պատգամաւորէ՝ ի մէջ լայնատարած դաշտին՝ փայլատակեալ ընդդէմ արնգունն. զգէնս և զղբայս, զարդս և զվահանս Թշնամեաց, և խոտորէին այնքան Տեսանէին նմանապէս ՝ի նոսն՝ ամբարձեալ և գնգակս, որ ծածկէին զերկիր իրրև զտատասպաս հասկս, պատրաստեալ յաշնայիս, ՝ի գաշտի իւրում ՝ի Ակսիլիոյ ՝ի կիզոզական ջերմութենէ ամորոյնոյ, առ ՝ի վարձատրել զշնակս, վասն հասմոյն աշխատանաց նրանց ։ Երբ ահա տեսանէին զնոսս զինեալ հատուսաւսերօք. և նմանապէս դիւրաւ ճանաչէին զնոսրայքանչիւր ամբոխս՝ ելեալ ՝ի պատերազմ ։

Աննեթօր երեալ ՝ի վերոյ բարձր բլրոյն մերոյ՝ առ ՝ի հաւաքել և ցոյց տալ ճանապել զնոր. որոյ և Խոսկնէ ընդ Թէոլոսոքի հետևեցան զկնի ։ Հատիւ Թէ եղ ՝ի վեր անդր՝ երեսս եկեալ ՝ի կողմանէ մերոյ զՖիլոթէնէթ, և ՝ի միւս կողմանէ զԿնսեթօր ընդ Թսխոթեանէ որգւոյ իւրոյ. զի դիւրին էր ճանաչել զԿնսեթօր, վասն յարգելի և փառաւոր ծերութենէ իւրոյ։ Գուռ ուրնմն՝ աղագաւնէ Աննեթօր, հաճատալիք ոմ Խոսկնէ. Թէ՝ Ֆիլոթենէթ և Կնսեթօր հաձնալք լինէին միասն ոչ օգնելոյ քեզ ։ ահաւանիկ նոքա որք առեալք ևն զնս ընդմ քոյ. և եթէ ոչ խոսեմ զնս՝ միւս խուռն զինուռ թայ որք դան այնպիսի բարձոք իմն կորուած և հանդարտ քայիւք, ևն գորք Աչէդեմնացւոյ, հրամայեցեալք ՝ի Ֆիլոթենէթ ։ Ուրեմն ահա ամենքին ևն ընդդէմ քոյ, և ոչ ոք ե դրոյթ մի ՝ի կողմունս յայսոսկի. որ Թարց կա մոյ քոյ՝ չիցեն եղեալք Թշնամիք քոյ։

Կնսեթօր զրոնս զայսոսիկ ևՀ Աննեթօր ՝ի բարձրուէ այնմիկ բլրոյն, և ընդհանուր ժողով ՝ի մի դուռն քաղաքին, ՝ի կողմն յորում Թշնամիք ընդ առաջեալք ևին՝ և ևս բանալ զդուռն ։ Խոսկնէ ապերջանիկ ընդ վերումկան իշխանութիւն նորա՝ ոչ հաճարձակիւք գոնե հարցանել Թէ զինչ կամիք նշանակել։ Այս Աննեթօր նշանս ձեռամբ՝ Թէ ոչ ոք խորհիցի հետևիլ ինքք

ման, և դնաց ընդդէմ Թշնամեաց։ Օ՜ զարմացան ամենեքին ՚ի տեսանել
Թէ այր մի՝ միայնակ ներկայանայ ինքեանց։ Նշոյլ նոցա ՚ի հեռուստանէ
ոստ մի ձիով նետ ՚ի նշան խաղացուցանեն։ Նէ յոթժամ մրճեցաւ ՚ի տե-
ղի ինչ՝ յորմէ կարէր լսելի առնել զբանս իւր, ինդրեաց ՚ի նոցունց համա
ժողովել ՚ի մի՝ բոլոր զլեռապետացն զօրաց։ Նէ փութով հաւաքեալ յառա-
ջադէմ գումարեցան, ընդ որոց խօսեցաւ այսպէս։

Մի՛ այլ առաստաբերք գումարեալք յայդքան ազգաց, որք իբրև զջ
ծաղիկս բազմօրին ՚ի փարթամ երիվին Հնսիլ բլեհանց. զիաւմ ես, զկ
դուք ոչ կք եկեալք աստ, եթէ ոչ՝ վասն օգտի հասարակաց ազատութե.
դումի զմանացաղութիւն ձեր։ Լայց համբերեցէք, զի մեռանցիք ձեղ զմի-
ջոց մի դիւրին, առ ՚ի պահպանել զազատութիւն և զպատիւ համայն ամբո
խից ձերոց, եթպէ հեղոյց զարիւն մարդոյ։

Մի՛ Նհնեօր. խոհեմ Նհնեօր. որ երևիս ՚ի մէջ սոյնպ խմբի, զի-
տակ իսկ ես եթէ ոքբան եշտաւելի է պատերազմի, նաև ինքեանց՝ այնա-
կին՝ որք յարուցանեն իրաւամբ ենեթ պաշտպանութե ածց։ Պատերազմի է
մեծն ՚ի չարեաց՝ և ՚ի պատժոցն ածց, ՚ի տանջելն զմարդիկս։ Գիտեմ, զկ
ոչ ես մեռացեալ քնաւ զայնս՝ զորս Հայնք կրնցին գտան ամն, ընդդէմ
Թշնաւս պատերազմին Տրօյեացւոց։ Մե՛ն, որպէսի հերձուած ՚ի մէջ դլխա
պետաց. որպէսի անկարգութե բազդի. որպէսի կոտորուածք Հունաց՝ ՚ի
ձեռն Հէկթօրի. որպէսի Թշնաւութենք ՚ի մէջ հասնցն առաւել կարօղ
քաղաքաց՝ պատճառաւ պատերազմի. յաղագս յոյժ յաւելցման Թագաւո-
րաց իւրեանց. որոց ՚ի գառնալն ՚ի պատերազմէ՝ ոմանք նահաբեկք եղեն
՚ի Փրամնեմաւթս, այսինքն՝ ՚ի բարձրաբանդակս Քաֆարեկ. (խ) ոմանք
գոն զորքուկ մահս ՚ի մէջ բազմաց ամուսնոց իւրեանց։ Մի՛ ածք ուրեմն
՚ի բարկութե ձերում յարուցէք զՀոյնս, զնել ՚ինոյն հաչակաւոր աւուր,
Մի՛ ամբոխք Հնսիլեայ, աղաչեմ ածց, չտալ ձեզ ամենևին այնպիսի յաղ
Թանակութե ՚ի Թշնաւս։ Հիրաւի, զի Տրօյիա գոյր ՚ի մէջ մնիսրոց.
բայց վասն Հունաց յոյժ բարւոք լինէր, եթէ ունկնդէր նա տակաւին զմե
շուշտմունս փառաց իւրոց։ և հեղգացեալն Փարիսէ՝ տակաւին վայելիցէր
խաղաղութե զանազդ սէր իւր՝ ընդ Հելենէի։ Մի՛ Փիլօթետէի, դու՝ որ
երիար ժամանակ ապերջանկաբար Թողեալ եղեր ՚ի կղզին Լիմնոսի (Լիմ
նաց.) ո՞չ երևիս քնաւ դատելոյ Հանանման ձախորդութե մի, ՚ի մէջ միոյ
նոյնատարաս պատերազմի։ Գիտեմ ես եթէ ամբոխն Հջրանիացւոյ՝ որքան
ազմուկք զգացին պատճառաւ երկար հեռացմանդ Թագաւորաց՝ գլխապե-
տաց՝ և զինուորաց իւրեանց, որք գնացին ՚ի պատերազմն Տրօյեացւոց։ Մի՛
Հնսիլ՝ որք անցեալք էք աստ ՚ի Հնսիլեայ. յայտ իսկ է, զի ոչ աւելսիս-
թեցայք դուք, եթէ ոչ՝ վասն դժոդակ ձախորդութե մեծ, որ հեռաւեալ
եղև ձեզ ՚ի պատերազմն Տրօյեացւոց։

Օ՜ ինչ խօսելոյ այսպէս՝ յառաջեաց Մհնեօր դէպ առ Փիլիպպոս, և
Նէսթեօր՝ որ ձախաչէջ գնա, ել ընդ առաջ, ողջունել զմիմեանս։ Մի՛ Մհն
եօր՝ ասէ, բազմաւ ուրախութե իմով տեսանեմ զքեզ։ Ընդ բազում են

յոթս

(խ) Քաֆարեկ. Գլուխ սիմոնեան կողմն Հղկոսի Նեպտիմիէի, այսինքն՝ Հրոյ-
զատ, որ այժմ Հայի Գլուխ պատճի ասիցեն։

յորս անոր գլուխ յանձնեաւ Նահապետ ի Յովհաննէ, (ծ) ոչ ունէին յայնժամ եղեալ ոչ՝ զանն հնդեւտասան. և նախատեսանէին եթէ՝ լինելոց են դու այսպիսի խնասուէն, ոյզ և լուալ խոկ են զկնին։ Բայց ոչ զպիսիսի պատահմանէ այժմ գտա Էիս յայսմիկ տեղի։ Ոյզ են ուրեմն միջոցք՝ որովք կամիս նոցեցել զայս պատերազմ։ Խոժինն առիւծաց գլուխ խաղալ՝ ի վերայ իւր, իսկ մեք ոչ խնդրեմք զայլ ինչ, եթէ ոչ՝ խաղաղութիւն. և իւրաքանչիւր ոք ի մէնջ ունի զմեծ ինչս հաշատեղեաց։ Բայց ոչ և սա կարեւոր գտանել հաճատալ ի նմա զի սակաց նա զմեզ խոտանէնս իւր, դիպ առաւել մերձակայ ղերդիս իւր։ Հաշատեմի մեր ոչ լինի ընդ նմա հաշատիլ մի հաճատի, այլ միայն օգտել նմա առ ի գրաւել զկապակցութիւն մեր, որ ի միոյեան ապատանութիւն մեզ առնեցուն։ Քանզի եցոյց նա հանցն ամբոխից զքիտութեան ամբարհաճաճութիւն իւրոյ՝ ի դնել զնա ի գերութիւն, և ոչ եթէ մեղ զայլ ինչ միջոցս ի պաշտպանել զազատութիւն մեր, եթէ ոչ՝ ջանալ առ ի կործանել զնոսա թագաւորութիւն իւր։ Եւ ահա վասն վտանգաւոր անհաճատարմութեան իւրոյ՝ ժողովեցաք ի միասին, կամ կոքուսանել զնա, և կամ ընդունել ի նմանէ ջուծ ծառայութիւն։ Եթէ՝ եթէ դու կարես գտանել զկերպ ինչ, զի կարասցուք հաճատալ նմա. և հաճատել զբարեգոյն հաշտուի մի, բոլոր ամբոխս զորս դու տեսանես առա, յօժարութիւք ի բաց թողիանեն զզէնս, և խոստովան լինիմ աւրախութիւք. եթէ գերագանցեալ ես ի մէնջ խնասուութիւն։

Պատասխանեաց Արենեօք. ոմ խնասուտնդ Դևսեօր, զիարս դաս, զի Յաւելիս հաճատացեալ է լինձ զոգւոյն իւր Յովհաննէք. երիտասարդս այս՝ ան հանդուրժ ի գայանութիւն նախասամանութեան հօր իւրոյ, հանց ի փիլս, ի ջևանել ի տուն քոյ. ուր ընկալաբ գնա համայն նշանաձ՝ որ կարէ ակնկալել եալ լինել ի միոյ հաճատարիմ բարեկամէ հօր իւրոյ. մինչ դի՝ եւտուր խնդրեմ զորդին քոյ առաջնորդել և ընկերակցել նմա։ Այլաճ գնա այնորիկ զերկաք ձանապարհորդութիւն ի վերայ ծովու. ետես զԱխիլեայ՝ զՆեպիպատոս ըզկղզին Պիպրոս, և զայն՝ որ Արեստացոց։ Ի վաճառանի հոգմունք՝ կամ մնաճառանդ եթէ ածք՝ սրկին գնա ի հոգմունս այսոսիկ. ըստորում կաիմք գնա վերադառնալ յԻթաք։ Ուրեմն եթարց կարծեաց ժամանեցաք մեք ատ յաքճորապէս, առ ի վատրել ի էնենջ սարսափի և անգութ պատերազմին մի։ Օ՛ն ահա ոչ են Խոժինն, այլ որպէս խնասունդն Հաւլիսի, և ես, ոյք պատասխանեմք ձեզ վասն ամ իրաց ոյք լինին խոստացեալք։

Ասենք Արենեօր խոսեր այսպէս ընդ Դևսեօրի՝ ի միջ համագումարեալ զօրականաց, Խոժինն և Թագլամք ընդ համայն զինառօրեալ Արեստացոց հայեին ի բարձրութիւն պաղատանաց Յալենեի, և սպասէին զպատրուեր ի ձեռնադակիւ, եթէ ոմն ընկալեալք լինին զանք Արենեօրի. և բաղձային ի լսել զհնասունանան զրուցարանութեան երկուց խոհեմազարդ ծերուներաց. Արենեօր միշտ հաճատացեալ էր յամենից զալ առաւել փոքաուս, և առաքել զամենի ի հաճատարտ Հաւլիսեցոց. Օ՛ն նաեւ միշտ՝ մինչ առ էր պաշարումն Տրոյեայոյ. որ բաքնախառնէր զգոյեառանդ բարկութիւն Աքիլլեի. և գհպարատութիւն Պամֆնոնի. (կ) զհատութիւն Աքայեցի.

(ծ) Յովհաննէս. էր հոգեպետ Յարքասիայ ի յոյնս, ընդ յոյսոյ տան ինչ Լեւոնեայ. (կ) Պամֆնոն. խոշոր Պետրոս Տրոյեցոյս։

(ՀՀ) և դյանդուէն վատահութիւն Տիօմիտէ ։ Պատճ զի քաղդը հաւատացուցմունք բանից՝ իբրև զառուս մեղը՝ բղխէին ՚ի շրթանց նորա, և հաճող ձայն իւր՝ միայն առնէր ունկն դնել ընթերցանն համայն հաւատից ։ Ինչ զի երբ Աստուած բանդը զբերան իւր՝ նոքա ամենեքին լռէին, և ոչ այլ ոք էր, եթէ ոչ նա՝ որ կարէր հանդարտեցուցանել ՚ի բանականին՝ զդաղանացման յաստիճանի անհամաձայնութիւն ։ Եւ եթէ սկսանէ էր նա զգալ զվերատրութիւն յարատեան ծերութեան. բայց տակաւին բանք իւր էին լի զօրութեամբ, և քաղցրութեամբ. Պատմէր նա զիջս անցելս՝ առ ՚ի չատախրանիլ զերիտասարդս փորձառութեամբ իւրով. բայց պատմէր նա լի շնորհօք եթէ ինչ դպն ինչ խշմանաբար։

Ի բազոր Ցունաց՝ հիանալի ծերունիս այս եղեալ էր՝ կորուսեալ ունէր զընաիք դովասանութիւն և զվեհամտութիւն իւր, համաքաղաքացիք Աթենացւոց զի ծերութիւն սորա երեք իւր սխալեալ և անկեալ առ ընդերք ծերութեան Աթենացւոց, որպ երեք իւր եղեալ ասէք յարդելիք էին զգօրութիւն և զարժանութիւն բարեխառնեալ կազմածոյ նորա։

Գանգի բանք Աթենացւոց ոչգան և էին յամբաւարժք և պարզք, սակայն ունէին զոյարմութիւն և տիրողութիւն իմն, որ ակամբն պակասիլ միտցն, և ասէն՝ ձայն ասէք, էին կարձք՝ հատուկ և ոգորեալք, և քնած ոչ վթագիտնէր, և ոչ պատմէր ինչ առնելի, եթէ ոչ զայն՝ որ հարկաւորն էր, և պիտանի ՚ի վձռել։ Եւ եթէ պարտաւորութիւն առել բանիցս անդամ՝ զմի և զնոյն իր, էք առ ՚ի տապատորել ՚ի միտս ունկնդրողաց, և կամ՝ ՚ի հաւատացուցանել. առելով զնոսա նոր իմն կերպիւ, և կամ՝ ազդուս իմն համաձայնութեամբ։ Ունէք նմանապէս՝ ոչ գիտեմ, ոգրպէս հաճոյական և հրաշալի կերպ իմն, յորժամ կամէր առնապատել ՚ի պիտոյս պղոյ, և կամ առ ՚ի ծաւսուցանել զառարկայս ինչ առաքինութեանն և շնորհաց ։

Երկոքին յարգելի ծերունիքս՝ եղեն այնքան հաճելի առաջին իմն քաղաք համագումարեալ ամբոխից, մինչ զի հաճոյն դաշնակցիլ ՚ի հանդիսից Պալէնեի՝ ելանէին գիմիամբ, առ ՚ի առնանել զնոսա առաւել ՚ի մօտոյ. և ջանային լսել զիմաստնական բանս նոցին ։ Այնպէս և Իսոկրատ, և իւրքն առնեքեին բռնադատէին զինքնեան՝ լուրջ հայեցմամբ, և անթարթ նկատմամբ իւրեանց, անշուշտ լսանալ եթէ՝ զի՞նչ նշանակէին, և զի՞նչ նշանակութեամբ ելանէին շարժմունք, և երես մունք դիմաց նոցա։

(ՀՀ) Այլք, որպէս Օլիմպիոդորոս և Ղաղիոս. առ բնականաբանաց գՔսոսանորոս ՚ի Թառսոնեն Փոլատ, զնոյն ասեցեան Տէօկիանոս, բայց պատճառաբանեալ ՚ի

ՆԻՒԹ

ՄԵՏԱՍՆԵՐՈՐԴԻ ԴԱՐՁՈՑ.

Ծնեալսոյ թիւրեալ վիհինքօք ՚ի հիչ ջանչուցոց. Խոհելով գնթել զայն՝ որ անցք նէր ՚ի փչի նոցա, ասյ քանալ պատառ Սալքինի. Եփնացնել ժամանէ առ Անքիօք, Վնէրէյոսինի եւ յանկ հասուցանէ ընդունել ջանչուցոցն՝ պատչառս խուզղանինի, ու յոսալջարթեալ լինէր ՚ի հողմանի Խուզինէի. Մանանի քաղաքոյս այսուիչ՝ օդուս քարէիսր, ՚ի Սալինի. Խուզինէ ընդունի զայն ամ ու պայմանէցալ էր. Տուրալ լինի փոխանէցաբար պատառս դիանց. Խառնանի ընդհանուր ոգի ՚ի նէս զոհէց՝ ՚ի հիչ չալաչին, ե՛ ՚ի հիչ քանալին, սա ՚ի վերահասալալինի սոյնց ջանչուցոնինի,

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԷԼԱՄԱՔԱՅ

Գլուխ Մէտոանէտրոպ։

Յաջմիկ վայրի՝ Թէլամաք անհանդուրժ գոլով զանխուլ խուսափեալ ի բազմութենէն՝ որք շրջապատեալ էին զնա. և ընդաջող ի դուռն՝ յորմէ եւլաւնէր Մէնթօր, եա ինա բանալ իշխանութիւն։ Յոմից նէ լեռն հաճատացը զնա յիւր կողմն՝ զարմացաւ ի սահանել զնա արշաւել ի բանակ Եշխաաձաց, և ժամանել մերձ Նէսթօրի։ Նէսթօր ձանաչեալ ընդառաջեց նմա, բայց ծանր իմն քայլիւ, և յամր ի գնալ ընկալուլ զնա։ Ձնաւորեալ Թէլամաք՝ և ի հասանելն վարեալ զաբանոցսն ընկալաւ զնա ներ բազում երբոց, Լաթց կարելոյ խօսիլ ընդ։ Ալ երջանիկ գոչեաց, ով հայր իմ, (ոչ երկնչէմ կոչել զքեզ հայր. ըստորում ձախորդութիւք ոչ վերագանելոյ զձշմարիտ հայրն իմ, և բարերարութիւք՝ զորս ցուցեր ինձ, ասն երաշխաւոր այսպիսի խանդագատ անուան միոյ համարձակութիւ։) Հայր իմ, սիրելի հայր իմ. վերագանի՞ զքեզ ոչ, եթէ կարիցէի այսպէս վերագառանել զՅուլիս։ եթէ լեռն այլ իմն էր՝ որ կարիցեր մխեթարել զիս այս պիսի դաժան յանդգնամանի, լինէր այս պիսի՞նակ գտանել ի քեզ այլ իմն հայր, որպէս զնոյն ինքն Յուլիս։

Նէսթօր ի սոյն բանից՝ ոչ կարաց արդելուլ զարտասուս իւր. և առեալ առնելով զոյն՝ որք հեղեալ լինէին հիմն ընդ երեսս ի վերայ այտից Թէլամաքի, խաբեալ եղև գաղանի իմն ուրախութիւն՝ զի գիղեցկութիւնն՝ քաղցրութիւն՝ և ազնիւ վարագոյրի այսմիկ անձանօթ երիտասարդի՝ որ ընդ մէջ եանց էաթց խիթք պարագանութիւն՝ ի մէջ այնքան զօրաց Եշխաձաց՝ ապշեցոյց զհամայն դաշնակիցս. որք և ասէին ո՞չ է սա որդի այսմիկ ծերուն։ այ, որ եկն խօսիլ ընդ Նէսթօրի. այս առանց կարծեաց մի և նոյն իմաստութիւն յերկուսին՝ զանազանեալ միայն հասակաւ, որոց միոն ի ներքոյ էր ի ծադիկին, և միւսն բերբ առաքութիւն զհասուն պատգս։

Մէնթօր առնելով զբազում հաճութիւնս ի տեսանել վանդագատութիւն Նէսթօրի՝ որով ընկալաւ զ Թէլամաք. արդիւնաբերեալ ի նոյն երջանիկ դիպուածոյ՝ առ ցնա. ահաւասիկ որդին Յուլիսի յաչէտ սիրելոյն բոլոր Յունաց, որ և նմանատիպ ահա և քեզ պատկր սիրելի. ով խնամատուդ Նէսթօր, զսա տամ քեզ ահա ոչ պատանդ, և երբև գրաւ մի յոյժ պատուական որոյ կարես դու տալ հաճատարմութիւն խոստմանց Յոմիհնի։ Արդարև զա տեսջիր դի ոչ կամիմ զոյն կորուստ՝ որ հօրն, պատահիցի նաև որդւոյն, և կամ եթէ՝ անբաղդն փիննելոփե կարիցէ յանդիմանել զՄէնթօր. եթէ գոհ եալ ունի զերկրին իւր՝ վասն ամբարհաճութեան նորոյ արքային Այիհնեի։

Ընդ

քանզ այսու պատճառիւ՝ որ ինքնին եկն ի մատուցանել զինքն, զոր և Աստ
ծոյ ողորմութեամբ առաւ ձեզ, սկսանիմ ոչ ամբոխք դումար
եալք յայնկունն ազգաց, առնել առաջարկութիւնս ինձ՝ ի հատուցանել
պէտ առ ի միշտ խաղաղութիւն մի կայուն։

Ի սոյն անուն խաղաղութեան՝ լռէի եղև չնաշխարհ տրմուկ ինն դաս առ
պատ՝ յոմն կողմանց. և հասեալ զնացողն ազինքն աշնարիկ դուշխին ի բար
ձունէն, հաւատարով կորուսանել զժամանակին՝ յորում միչ անկն էր պա
տերազմել. կարճելով ինչ առքա ոչ առնեն զայս ամ խոսակցութիւն. եթէ
ոչ՝ թուլացուցանել զզաւռութիւն նոյ. և կամ՝ փախուցանել զաւեր ներնց,
Մանաւանդ ապէս՝ Մանաւրիացիք առանչին անհանդուրժարար, խոկալով
ինչ՝ Խոսկնչ յուսոյր մի սանգամ և խաբել զնոսա։ Ձսասի բազմիցս զի
մադրեին նոքա հատանել զգաստ Մկնեցոլի. Երկնչելով ինչ՝ զուցէ նմանա
ձակաւ բանք նորա գաղջացուսցեն զդաշնակիցս իւրեանց. և սկսան երկոյ
ել՝ ի Շաւնաց՝ որք էին անդ՝ ի ժողովել Տեսել Մկնեցոլի ինչ՝ ամառորեցք
ամել սոյն երկրայուն. առ՝ ի սրսկանել հերձուածս ի վիսոս բոլոր սմբոխին
Խոսոսոսկնիմ ասէ՝ վասն Մանաւրիացւոց, ոչնիչ իրաւունս գանկա
տելոյ և խնդրելոյ զազատութենէն ինչ, վասն չարեացն զոր կրեցին։ Ոչոչ
աչ են իրաւունք ամենեքին, զի Շոյնք՝ որք են ծերակոյտք բարւոք կանոն
աւորեալ՝ ի սոյն կոմսունս, իցեն երկոցք և նախանձոսք առ հնազանդ սա
ռելոյ երկրին. այլ ներհակաբար՝ այսոքին Շոյնք լինել համաձայնք՝ ի միջ
իւրեանց, և առնել զինքեանս պատուիր յոյնոց. Վասն ե նոսա՝ զի լեցին մի
ասն բարեկարգ. և ոչ մոռանալ ամենևին յափշտակել զերկիր զրացեաց իւր
եանց. Գիտեմ ես, զի Խոսկնչն ունէաց ապերջանկութենէ, ի սալ ձեզ սոյն
սոսէրը. Այլ դիւ բինչ հաւատալ ձեզ. կամ վտարել զերկիրս ի ձեր.
զի ահա Թէկլամաք՝ և ես. առաք զինէ՝ ի ձեզ պատանդ, պատասխանել ընդ
ձեզ զհաւատարմութէ Խոսկնչի. Ապա՛մք մեք՝ ի ձեռս ձեր, մինչ ցոյն՝ որ
ձեզ խոսացեալ համոյն իրք՝ հաւատարմամբ լիցին լցացեալք Գիտեմ,
ըմ Ապատուրնիք, այն որ զձեզ զայրացուցանէ, է այս. զի զինուորք Կրե
ատացուց կալան զանցս լերանցն ձերոց՝ դնելով զինքեանս ի կողմ միւս, զի
կարելցեն յարձակել և մատնել ի ձեռս ձեր, քանզի անգամ և հաճելի նէ,
յերկիրս՝ յորս դուք մեհեսացեալք էք. Թողով նոցա զհարեն երկիրս՝ որ
առ ոտն ծովու. Ձնոյն կիրճն՝ զոր Կրեսացիք ամրացուցին բարձր աշ
տարակօք, և լի զինուորեալ արամբք, են ձմանիկ ենթակայք պատերազմի
Պատասխանեցին ինձ ուրեմն, դո՞ն ևս այլ ինչ լեր ի մէջ ձեր՝ և նոյ.

Յայնժամ գլխապետն Մանաւրիացւոց՝ յառաջ մատուցեալ խոսկ
ցաւ այսպէս. ամենևին ոչ ունիմք դադարեալ մեր զայս պատերազմին. վիպք
են մեզ Ձնք. զի ոչ մերժեցաք զհատուցումն, եթէ ոչ՝ յորժամ հաշուել
փախեալ՝ ի մէնջ Թարց յուսոյ վերատանալոյ զնա, վասն վերոլիչ ամբոխ
հաճանալ Կրեսացւոց, և վասն անհաւատութեան՝ ուր երկին զմեզ նոքա
հաւատալ այսուհետև երդմանց նոցա Ազգ անզգայք են, որք ածին զմեզ
ահամայ յաստիճան սարսափելի իմն հարհաւորութեան, առ՝ ի կալուսլ զյոյս
առատ յառաջադրութէ ընդդէմ իւրեանց, զի ոչ և կարացաք այլով կերպ
այնր որոնել զատանդութէ մեր. եթէ ոչ՝ կոչեսցամք նորին. Վասն զոր
քան զահսկայնեն նոքա զնայն կիրճս՝ երկինչելիք միշտ, Թէ նոքա կամիցեն
յափշտակել զերկիրս մեր՝ խորհին գնել զմեզ՝ ի ծառայութիւն։ Օ ի եթէ
ձշմարիտ էցեր Թէ նոքա ոչ խորհէին, եթէ ոչ՝ կեալ ի խաղաղութէ ընդ

գրացիս խելեմանց, շատանալին պիտու՝ զորս տուէք նոցա ընթերց աշխատանաց, և ոչ և ս ընդունել պահպանել զնոյն կիրճս՝ առ՝ ի մտանել երկիր մի՝ ընդ զէմ ազատութեան. որով և ոչ ցուցանէին զնշան ինչ հպարտութեան. Այլ դու ոչ ձանձրանս զնոսա՝ ոմի խնամատուն ծերունի, զոր միք այն արդարև մեծաւ ընտրութիւնք ուսոյ ձանձրել զնոսա. Ընդունիմն՝ ոմ այր սիրելի ձեզ. յամենայնի գործել և զհնարիւորս պատերազմի, ընթերց որոց Հեռի լինայ ոչ կարեն քնաւ յուսալ խաղաղութեան մի հաստատի. Ոմ ազգ ազատասիրաց՝ խոնարհ՝ և անդուլ, զոր բարկացուսցէ ձեզ՝ առ սքեմեալն առ մեղ, ի վերոյ ասի, զնաստացուածսն իւր, և ի պատժել զնոս յամենայնի մերոց. Այլ զնոսն պատժելոյ զմեզ՝ ոմ ձեզ, ընթերց հեռի առնուք յիրաւի զվնաս ի ինէնջ, սակայն ոչ լինիք պակաս աշխարք ընդդեմ ընդ շատանալ մերոց՝ քան որ ընդդեմ մեր.

Յայսմիկ բանի բոլոր սիրեցեալ շարժեալ ի բարկութիւն, և ընտրեալ ընթերց Արեմ, յորմէ հրեշտան, և Պետրոս, ընդ անպիտան գաս առ դաս՝ առ ի բորբոքել նոսա սրտից մեծ պատրաստի, զոր Հնոցս ընդ ջնացոց շնջոցեալ՝ ոչ և վերակրկնայ զգաստս իւր այսուհետ. Ընդ ոչ ունելիցէ առնել ձեզ զայլ ինչ, ընդ ոչ՝ լոկ խոստումնս, դարձեալ բացասել հաստատ ձեզ բանից իմոց. բայց և ս մատուցանեմ ձեզ զիրս հաստատս և ընտիրս.

Ընդ դուք ոչ բարիք ունել զանս պատանդիս Լիմպեայսք՝ և զիս, առնեմ ընդս տալ ձեզ այլ և ս զերկուասան առաքել հաստրելիս՝ և յաճախ ազատաձանաւոր Արեւտացիս. բայց ուղիղ երաշունք են, զի և դուք ի կողմանէ ձերմէ՝ տայիք նոցա նմանապէս պատանդս. Բանզի Լուսաճինէ ի խնդրելն հպարտագոյնս զհաշտութիւն՝ ընդրէ զնա ընթերց երկիւղի, և առանց նուազս տութեան. Խնդրեն նա զհաշտութիւն, որպէս դուք և ս ասէք խնդրել զանս խոհեմութեան և բարեկարգութեան. Այլ ոչ զանս ընդ և պղերգ կինն միոյ, և կամ զանս անզօրութեան, առանձինս զմտանգս՝ որ սպառնացին լինել մարդկանց ի պատերազմէ. որպ զանս ի պատրաստի է նա՝ կամ կորընչել, կամ յաղթել. Այլ կամի նախադասել զխրելի հաշտութիւն քան զկնճռալից յաղթանակութիւն. Եկրաւի ամենեք յերկիւղ լինել յաղթել, բայց երկիւղ և լինել անկրաւ, և ոչ քնաւ ամենի կամիլ սպառքինել՝ և ուզղել զսխալանս իւր. Ուրեմն ահա առ ի ձեռն հրաւիրել զձեզ ի հաշտութիւն, և ոչ կամի քնաւ վերադնել զպատմանս իշխանութեան. բատորում ոչ ունէ պատահմամբ խիղճ հարկադրեալ հաշտութիւն մի. Այլ կամի հաշտութիւն մի՝ յորում ամ կողմունք իցեն հաճոյք. և վերջացեալ ամ խնդիք և նախանձք. և հանդարտեցեալն ամ յամութիւնք, և ապաքինեալն ամ կսկածելի անհաւատութիւնք. Ի մի բան՝ ունի զպն ամ բարի կամս զուարթութիւնս, որոց վասն հաճասաի եմ, զորս զուք և ս կամիք լինել. և ոչ խոսիմ վն սլոց իրաց, եթէ ոչ՝ ի հաճասեցուցանել ձեզ, որ ոչ ի դիմ ոաքն եթէ կամիք, անվրդով և անհանդարտ մտօք լսել զնձ.

Ոմարուք ուրեմն ոմ ամբոխք քաջագործեցիք, և ոմ դիմասպեաք այս պիսի քաղաքացիք՝ և պատկառելի միաբանիք. Ոմարուք, զի ես յառաջ արկից ի կողմանի Խոսկնեի. ոչ ի իրաւունք, զի կարիցէ նա մտանել յերկիր դրացի ևս իւրոց. Նմանապէս և ոչ ի ուղիղ՝ զի դրացիք իւր կարիցեն մտանել յիւրն. Համի նա, զի կիրաչն սպառքին՝ որք ամրացեալք եղեն բարձրաբերձ աշտարակօք, իցեն պատկառելիք յանգանգան զօրաց. Եւ դուք ոմ՝ Նէսքեօք և Փիլեմենէ՝ որք կք ի յուսնական սերընդոց, քաղց յոյսամիկ

դիպուածոյ բացորոշեալ էք զձեզ ընդդէմ Յոհաննէսի, այսպէս եզանակաւ
ոչ կարէք լինել երկբայ, ի լինել առաւել օգտակարք ի շնորհս առաքելութ
ձեր. զի այն՝ որ շարժէ զձեզ, է օգտակարութիւն հատարակաց, քան խա
զաղութեան և ազատութեան Հոգւոյն Սրբոյ։ Ուրախ լինիմ ես ի ձեր
պարծանք՝ և պահպանիչ անցիկ այնոցիկ, որք են պատճառք պատուհաս
մեզ։ Քանզի ոչ ունիք դուք սակաւ օգտակարութիւն յարկելոյն, զի
հին ամբաստանեցաք՝ մի կործանեացն ի Պաղեստին, որ ի նոր ուխտին
մի Յունաց, համամատ այնց՝ զորս դուք ունիք հիմնեալք, մինչ կամիք ազ
դարուել զի Յոհաննէս մի յարիշտակեսցէ զերկիր զրպարտից իւրոց։ Պատրաստ
ուրեմն համակրութիւն իմն՝ ի մէջ միոյն և միւսոյն՝ և մեծաւոր բերկրու
հուր և սուր՝ ի տուն ամբոխի միոյ՝ զոր պարտական էք սիրել ընկալարար
զիշխան՝ ի լինել դատաւորս և միջնորդս նոցա։ Ոչ ոք կարէ ասել ինձ, թէ
զպայմանս՝ զորս աքսորելոյն ցուցանեմ, ծանրս համարել թէ Յոհաննէս
կառարուն ակեսցէ բարեաւ համարեալ թէ. այո՝ ի պատրաստակ եմ հա
ճասցել։ Իսկ ինքն վասն հաճասարութեան՝ փոխանակարար պատանդք, որպէս
ասացի ձեզ. մինչև նոյն կիրճն և բուրգք լեցին եղեալք ի ձեռս ձեր։ Այդ
յորժամ ապահովութիւն Հոգւոյն Սրբոյ՝ ներհոտակս և ապահովութիւն Պա
լեցեալ՝ և Յոհաննէս, լեցին ի ձեզ յանձնիցեալք, լինիք հաճասարք. յետ
այնորիկ յորոց իրաց կարէք այլ ևս երկբայել. գուցէ ի ձէնջ ինքեանց,
Եթէ՝ եթէ դուք ոչ իշխէք հաճասարմանալ Յոհաննէսի, Յոհաննէս ոչ ի հր
մուտ ի խաբել, և կամի հաճասարմանալ ձեզ։ Այս սուրբ կամն հաճա
տալ ձեզ զհանգստութիւն՝ զկնանս և զապահութիւն բոլոր ամբոխին իւ
րոց, և իւրոց ինքեանց։ Այսպէս եթէ ձշմարիտ է՝ թէ դուք ոչ խնդրէք, եթէ
ոչ՝ բարի հաշտութիւնս մի, ահաւասիկ մատուցանեմ ձեզ. և մերժէք զնոմ
բազաղացս՝ բացատրեցի զնա։ Ձեզամ մի ևս ասեմ, մի երևակերպիցէք թէ
երկիւղն ստիպէ նմա առնել ձեզ զայն խոստմունս, ոչ, այլ խնամատութիւն
և իրաւունք են՝ որք հարկադրեալ զրաւմէ զնա հարկել ի սոսա Թագոյ
աշխատանաց, առնելով միայն զնոսա առաքինութեան. որ եթէ դուք վար
կիցէք զնոսա ի կատարութեան։ Ձշմարիտ է, զի սկզբանն սխալեցաք նա, բայց
ջատաւորի պիտի ի ձանաչելն խոստմանն իւրոյ զոր նախատակեցէք ձեզ։
Վասն զի սկատարութիւն առնոյնաւորէ և գոհհկ լինելոյ թիւն է մի յա
տուկ շահաւէտութեան իւրոյ, յետ այլ ումեք կարել ծանկել զխոստանա
իւր, ջնջելով պայծառանել զնա հայատարութիւն և իշխանութիւն։ Այլ մի՝ ոք
խոստանի զխոստանս իւր ի շնամանս իւրոյ, և խոստանայ ապաքինել. գուցա
նէ նոքին՝ ոչ լինել յանդուգն. իսկ ի շնամին յորժամ ոչ կամիցէ առ
նել հաշտութի, պարտ է երկնչիլ բազմապիսի յոյսսիսկ հատատատուն և յի
մատանական յառաջադրութեան։ Ոչ այլ ևս երկար ուրեմն չեմ ողոլ ձեզ, զի
կարիցէ նա առնել զձեզ յանցաւորս։ Ո՛ի յորժամ կատարունք ինքեանք
իսկ՝ լինին ձեզ վճիռ ընդդէմ ինքեանս։ Յոհաննէ՛ որ պարտ էր երկնչիլ ի գառանց
զնոս ցուսուցեալս ընդդէմ ինքեան, գառնէ դարձեալ գնոյ վասն իւր ընդ
դէմ ձեզ։ Եւ մարդասիրեմ ես՝ և ծիծաղանք ընդ ձեզ, վասն բարեաց պատ
ճառաց. և կամիմ միայն զՀամայնն ազատ երկնիլ, և դժոխոյ, վասն ուղիղ
առաքելութեանց՝ զոր արարաք։

Ձերբերեն զասոնս գայսոսիկ՝ ամբարձ զբազուկ իւր՝ առ ի ցուցանել
այնքան ամբոխիկ գոտեն ձիերնեալ, զոր ունէր ի ձեռին իւրում։ Ի նշան
խաղաղութեան։ Վերադարձաք որք հայեին ի նա ի մեծի հիացեալ ցնծալո

խոտղեալք յՅիսայիայէ բացայի, որ փայլէր յաչս նորա։ Յոր երեւիւր վասմափառ իշխանութիւնք միով դերազանցեալ քան զայնոսիկ առնեւին՝ որք առաջին ի յոյժ առաւել մեծամեծ անձինս, ի մէջ մահկանացուաց։ Այնառնալուք քաղցրութիւնք և զօրութիւնք բանից իւրոց՝ յափշտակէին զօքրաս ունկնդրողաց, նմանեալ այնց մոգական բանից, որք ի խորին լուծեան դիշերոյ՝ միով ակնարկութիւն կասեցուցանեն զընթացս լուսնոյ՝ և առաջադաց, և հանդարտեցուցանեն վիսատակն ծովս, որք և լռեցուցանեն զմանչիւնս հողմոց, և ալեաց. և արդեւնն զհոսանս յորձանուտ դեռուց։

Մինթեօր ի մէջ այսց զայրացեալ ամբոխիւ՝ կայր որպէս Պաքքոս, շրը քապատեալ յընձուց, որք մոռացեալք զգազանութիւն՝ դարձեալք էին յընտանեկութիւն, ի կարողութիւն ձայնի նորա, լսելով զոտս, և առորալնեալով զինքեանս ի զբօսանս նորա։ Յոր ահա եղև վուխանակի խորին լռութիւն ի մէջ բանակին, և զլխատեալք հայելով ընդ միմեանս՝ ոչ կարէին ընդդիմանալ առն միոյ այսպիսւոյ, ոչ և պիտելով թէ ոմն էդէ։ Ժամայն զօրքն անշարժ ՄՁացեալք՝ անթարթ ունէին արեւելք զաչս իւրեանց ի վէր նորա, և ոչ որ համարձակէր խօսիլ յերկիւղ, թէ գուցէ ունկնդիր այլ ինչ և ասելոյ, և արդելցի ի լսելի լինելոյ։ Յոր էէ իւրաքանչիւր որ հաճատոյր, ոչ ինչ և կարել շարակցիլ այնց բանից՝ զորս ունէր ասացեալ։ Բայց սակաւ թոռնեցեալք էին նոցա բանք նորա, և բաղձային ամենեքին, զի այլ և երկար ժամանակ էցէր խօսեցեալ։ Յորմէ ետ՝ զորս ասացեալ էր, ՄՁոյր որպէս քանդակեցեալ ի սիրտս նոցա, և ի խօսիլն իւր՝ լինէր սիրելի ամենեցուն, և հաճատալի։ և իւրաքանչիւր որ ՄՁոյր փափագանօք երբեք անշարժելի առ ի ժողովել ի միտս՝ մինչ ցվերջը բանս՝ որք երանէին ի բերանոյ նորա։

Այ երջապէս վինի բազում լռութեան՝ լսելի եղեն սակաւ առ սակաւ տատրածիլ միմեանս ի ականջս ընդ միմեանս։ որք ոչ և էին նոյն շշունչք աղմկելոյ՝ որք զորբորբէին զամբոխն ի բարկութիւն, այլ ներհակաբար էին քաղցր և օգտատէից։ և բացայայտիւր ի դէմս նոցա զարդ և բարեխառն իմն քաղցրութիւն։ Ոչ այրացեալքն մանաւանդ վինչ գազանի անկանիլ վինուց ի ձեռս իւրեանց։ Յոր գազանացեալն Ֆալանթէ՝ ընդ Աւգեդմնացւոց իւրոց՝ հի անոյր յերգչէն մեղմանալ սրտից իւրեանց, և այլք միւսք սկսան հառաչանօք ինդրել վերջանիկն հաշտութիւն, զոր Մինթեօր յուցանէր մատուցանել։ Ֆիլօթէթէ՝ որ և առաւել զիւրին էր շարժել ի գութ, քան զմիւսսն, ժամն փորձառութեան՝ իւրոյ խնկական ձախորդութեանց, ոչ կարացաւ առնձարկել արտասուաց իւրոց։ Նմանապէս և Ադեմթօր՝ ոչ կարելով խօսել ի խնդութենէ՝ զոր բանք Մինթեօրի պատճառեալք էին, փարեցաւ խանդաղատաբար։ և բոլոր ամբոխն համանդամայն՝ որպէս թէ էյէ առնչեան խառզութեան, ազաղակ եբարձ ի նմին ժամու ասելով, ով խնատուն ծերուն՝ եառուր մեզ ի բաց արկանել զդէնս։ խաղաղութիւն, խաղաղութիւն։

Ադեմթօր բարբոք առնանելով ոչ և և լինիլ ազատ՝ խօսիլ հետևաբար՝ շատանայ միայն ասել այսպէս։ Տեառնեո ով Մինթեօր, որոյ է կարող բան առն միոյ բարւոյ. զի յորժամ խօսին խմաստութիւնք և առաքինութիւնք՝ հանդարտեցուցանեն զմամբոխեալ կերս, և արդար ցասուցմունք պատեր բազմի՝ փոխարկին ի բարեկամութիւն՝ և ի խնդիր հաստատ խաղաղութեան։ Մինչեւ ընդունելիմ զայն ձեզ զոր յառաջարկեալ ունիմ։ Յոր համայն միւս գլխապետք՝ իսկոյն ի նմին ժամու ապրածեցին զձեռս իւրեանց ի

Ընդ այսմ Ներսէս դէպ ի դուռն Աղիենէի առ ի տալ զնա բանալ և վկուցանել Թոմինէի երանել ի քաղաքին ի դուրս, առանց պարսպոնութեան։ Յայսմիկ վայրի ընդդիմեաց Հեսեր ոմն ի Թլամաց ասելով, սիրելի որդի առաքել խնամոցդն համայն յուսոյց. խնդրեմ յածց, զի լիցիս խնամատուն նմին նմա. բայց առաքել երջանիկ քան զնա, ոչ ունիս գուտ առաքին վերայգացեալ ինչ ի պատահմանց նորա։ Երեւեալ պատճէն հօր քոյ՝ որոյ այնքան ունիս հանճարեղութիւն, օգտեաց մեզ ի շինուցանել զարիւթիւնն մեր։ Ընդ այսպանիկ՝ թէ եւ այնքան դժնդակ եւ դաժնաբարոյ, եւ թէ եւ որքան եւս ոչ էր տեսեալ զՅուլիս, ոչ ի բաց եթող ի լինել վշտակից ձախորդութեան նորա. և որդւոյ իւրոյ։ Ընդ այսպէս յանձնեցուց ազատեցեալ եղեւ Արվամիր ի պատմել նոցա զհանգն մահուան իւր, մինչև Աղիենէի և զհամայն կրկտացուցց, որք հետեւէին նմա։

Թոմինէի բոլոր դաշնակիցք զդոյզն վերափայլել սրտմտութեան իւրեանց. բայց բանք Աղիենէի շինուցանէին զայս հուր, յաւազ քան զբերբերին։ Օ՛ի՛ չ դանդաղիմք ուրեմն առ ցնոսա, ի կա տարուցանակ զսուրբ դաշնակցութիւն. որպ ձեզ լինին վկայք, և նախայհանգոյք։ Ընդ նորա առնուն վրէժ խնդրութիւն, եթէ ոք երբէք յանդգնի համարձակիցի ի ջնել։ Ընդ համայն սարսափելի չարիք պատերազմի՝ փոխանակ չարաչար հարուածելոց զանմեղ և հաւատարիմ ամբոխս, անկցին ի գլուխ երդմնազանցին, և ոչ քայակաց ամբարտաւանին, որ առ ոտն հարկանէ զօրէն պատիկ մեղ խաղալոթեան։ Ընդ նա գաղշեցուցեալ և անարգել յածց՝ և ի մարդկանէ, և ոչ բնաւ վայելեցեալ զպատուղ նենգաւոր գաճանութեան իւրոյ։ Ընկճացեալ Ալը դժոխացինք ինեքեան առաքել զարհամարհելի կերպարանացս՝ ի պատուցանել գնա ահաբեկեալ յոտսահատութէ։

Ընկճի առաքեցեալ Թարգ ախկալութեան գերեզմանի. և մարմին նորա եղեալ որս՝ և ածար շանց, և գիշատիչ թռչնոց։ Ընդ եղեալ ի դժոխս՝ ինեք խորին գոյ տարաւարսի, ի տանջանս յաւիտենից, յաւէտ անողոքելութեամբ չարչարեալ, քան զ Թոմինէ և զ Արքեօն. և քան զՅանիսեոնս։ Ապացոյց հաստութիւն եղելի մանաւանդպէս առաքել կայուն և հաստատուն, իբրև զարձանն Ահրիմանի։ (ա) որ հաստատուն կայ յերկինս։ Ընդ այն ամբոխք պահպանիչն գնա, և ձայնակոչեն զտուրս նորա, յորժամ յորդիս Ընտն ոչնոցին՝ որք երդնուցուն զայս. եղիցին յարգելացեալք սիրով և խաղաղութիւն ի բերանս յետագայ ազգաց մերոց։ Ընդ այն հաստատելոյն հիմնակալ ի վերոյ բարի հաստատմանէն՝ և ի քրտանց, եղիցի օրինակ հաստոյ հաստատութեանց, որ յապագայս առնէ ի բոլոր ազգս և յապագայ երիվի, որք կամիցին լինել երջանիկ, հաստատելով սիրելութիւն միմեանց ընդ միասին, ի խոտել իւրեանց նմանիլ ամբոխին Հեսափեցիոյ։

Ի սոյն քան Թոմինէ և միւս ազատեալք երգումն զնացազատութեան՝ ի նոյնանակնել պատմանէ, և առնել գնա յիւրաքանչիւր կազմանց երկոտանի պատանդ։ Ուրոց մինն յերկոտասանից՝ հաճեցաւ Արվամիր լինել ի կողմանէ Թոմինէի։ Ապա ի դաշնակցաց ոչ եղև հաճեալ զի Աղիենէ և ս

(ա) Աղիենէ. Խափառոր Աստղիտագրաց, հաւքնածոր աստեղաբաշխ, որոյ վասն առաքելին գոլեցեալ ի վէմ, և ամբարձեալ գինչ չերկինս. Ե ըստ պատմ թէ՝ պատճ գնէ ընդ նոյեան ջրհեղեղին չերկինս։

եւս իջեալ ընդ նոսա. քանզի կամէցան, զի լինիցի առ ընդեր Յոասիհնի մի
համահաճեցուցանելոյ ի կողմանէ Յոասիհնի՝ խորհրդակցացն նորին յաղագս
յառաջադրելոյ պայմանաց խրոյ, մինչեւ եղիցի լրացեալ հետեւումն համ
խոստացեալ երդմանց։

Օրհնեալ եղեւ ի մէջ քաղաքին՝ եւ ի մէջ բանակին հարիւր երիցք
սպիտակ իբրեւ զձիւն. եւ այնքան եւս եղեն՝ ի նոյն դէմ, որոց եղջիւրք էին
ոսկեզօծեալք եւ զարդարեալք ծաղիկամբք։ Ուժեալ լինէր ղողբիւնն՝ մինչեւ
ցմերձակայ լերինս՝ ի զարհուրելի բառաչմանէ զոհից, որք անկանէին նոքա
սրբացուցեալ սրոցն քրմապետաց։ Եւ արիւնք զոհից ծխեալք լինէին ծա-
ւալեալ յամ կողմանէս լայնատարած դաշտին։ Հոսեալք զերիվարին վասն
ի խաչեհնի (բ) անուշահամ դինիք, ամ առաւուտիէ. և Հարիւրասիւք
(գ) քննէին զիարտոս ողջակիզաց, որք ասկաէին դողդոջին։ Օրհնէք
ծխէին զխունկ ի վերայ սեղանոց՝ որոց ծուխք ձեւակերպին զքաւ ամ-
պըս, և անուշ հոտք նոցա բուրէին ի բոլոր դաշտին։

Օրհնօրէք երկուցունց կողմանց՝ հասեալ զնշանական ակնարկու-
թիւնս իրեարց՝ սկսան խօսակցիլ և պատմել միմեանց դիւրաճաշս իւրեանց
ձաշակելով զյառաջակայ քաղցրութիւնն սիրելի խաղակուիցն։ Խազուտք
յայնցանէ՝ որք հետեւեալք էին Յոասիհնի, ի պատանի Տրդիտայոս, վիրաւոր
նետելով զայնս՝ որք ընդ Ղեմեթրի, որք մնացեալք էին միայն ի մի
և նոյն պատերազմի, ընդդրկէին զմիմեանս խանդաղատութիւք, պատմելով
իրերաց փոխադարձաբար զայն ամ՝ որ պատահեալ էր ինքեանց, զկնի աւե-
րածոյ հուշակառոյ քաղաքին այնմիկ. որ լեալ էր զարդ համայն աշխոյ. Եւ
գոլով նոցա տարածեալք ի վերայ թաւիշ խոտոց՝ պատկեալք ի ծաղկանց,
ըմպէին զգինի ի միասին. որ բերեալ լինէր նոցա ի քաղաքէն մեծաճաշ անո-
թով, առ ի նմանատիպ երջանիկ աւուրս միոյն։

Խօսեցաւ Արենթօր յանկարծակի և ասէ ցմի ի ծառայից և գլխապետաց
համախուրձն՝ զոռմարելոյ ի ներքոյ զանազան անուանց՝ և գտնազան գրե-
խապետութեանց, ոչ լինիք այսու հետեւ, եթէ ոչ՝ ամբոխ մի միայն։ Ար-
գարև այսպէս կամին ածքն արդարք սիրոյդ մարդկանց՝ զորս ինքեանք կերը
պաճուճեալ արարին, լինել նոցա ի մշանջենական միաբանութեան, և ի կա
տարեալ համաձայնութեան։ Քանզի համայն սեռն մարդկային՝ ոչ է, եթէ
ոչ՝ ընտրեալն մի, յորոշեալ ի վերայ երեսաց ընդհանուր երկրի։ Ամ
ներքին եղբայրք էն, միայ և պարտին սիրել զմիմեանս այնպէս՝ որպէս եթէ
զինքեանս։ Այլ ամբարտաւանից այնոցիկ՝ որք որոնեն անդէմաբար սնոտի
փառք իմն՝ ի նենգ արուեստ եղբարց իւրեանց, որ է իսկական արիւն իւ բարոյ։
Այ պատերազմն է երբեմն հարկաւոր. և յերբեմն է այս, բայց ամենի մեծ է
մարդկային սեռի, զի պատերազմն որ ի դիպուածոյ խիղճ յառաջանայ, չիցէ
անմտաբանի։ Ամ ասիցէք ոմ՝ եթէ պարտ է ըղձալ այնմ՝ առ
ի սառանալ զիաւս։ Քանզի ձշմարիտ փառքն՝ կամ պատիւն՝ ոչ երբէք
դասանի արատաբոյ մարդկութեան. և ո՛ր որ նախադասէ զիւր յաւուրս պա-
տերազմին ի մարդկային զգայմանէ, պղտնդակի՝ ամբարտաւանն ոմն է նա, և ոչ

մարդ

(բ) Ի խոցիօն. անուն հեղհղանց և պիղծանց գինւոյ՝ և այլոց ըմպելեաց, որք առնէին
ի պտուղ սոսո ինչուրենացոց.

(գ) Հարիւրասիւք. Այսինքն՝ գոռշակիչք, որ երգմանէ նախասացեալ տպատանեաց.
որք տնկին զիարտոս ողջակիզեաց.

մարդ. Եւ ոչ կարէ նա ունել ինչ ամենևին, եթէ ոչ՝ փառս մնուխս։ Քառորում ձգնարիւտ փառքն՝ ոչ ուրեք դառնի, եթէ ոչ՝ ի բարեկարգուեաւ՝ և՝ ի բարեբարուեաւ։ Ուստի կեաց նա շողոքորդեալ և խաբեցեալ՝ ի հաձեցուցանել զնեաւլա մնափառուեաւ իւր։ Արդ վասն միշտ ասի ծածկաբար զնմանէ. (յորժամ կամիցի ոք ասել զձգնարիւտն.) եթէ՝ այնքան պակաս արժանաւոր է փառացն և պատուոյ՝ որքան յաւէտ բաղձայ ինքն լինել փառաւորեալ, անկրաւ ախտակրուեաւ իւրով։ Ուստի մարդիկք ոչ պարտին համարիլ ինչ զնա ամենևին, քառորում նա այսպէս սակաւ համարելով զմարդիկս՝ հեղու զաբիւն նոցա, վասն ապեղ և զազիր մնափառուեաւ իւրոյ։ Երբա նի թագաւորին՝ որ սիրէ զամբոխն իւր, և սիրեցեալ է՝ ինմանէ։ Հաճառս բիմէ դրացեաց իւրոց, և ունի հաճառարմուեաւ՝ ինոցունց։ Եւ փախանակ առնելոյ ընդ նոր պատերազմն, արդելու, զի մի ունիցին նիք ներ ինքեանց. և ասյ նախանձիլ ամ այլոց ազգաց, վասն երջանկուեաւն հպատակաց իւրոց, յուսնել նի այնպիսի թագաւոր։ Պատճեցէք ուրեմն միաբանիլ ժամանակ առ ժամանակ. ոմի դուք, որք տիրապետէք առաւել կարօղ քաղաքացն Հռոմ փերիոյ, և արարէք յերից երես ամ՝ ժողով մի ընդհանուր, յորում՝ ներկայ գտանիցին համայն թագաւորքը, որք աստ են, առ՝ ի վերանորոգել զդաշնակցուեաւն նորոգ երգմամբ, յորոգս վերահաստատելոյ զխոստացեալ բարեկամուեաւն, և զօգուտն հաստարակաց։ Եւ որքան լինիցիք դուք՝ ի միաբանուեաւնե այնքան ունիցիք՝ ի սոյն գեղեցիկ երկրի՝ խաղաղուեաւ պատիճ՝ և առատուեաւ՝ ի ներքնոստ. և արտաքնոստ լինիցիք միշտ անյաղթելիք։ Օ՛ի առ ոչ ինչ ունի եղեալ՝ ի դժոխոց անհամաձայնուեաւ, եթէ ոչ՝ առ՝ ի ատնջել զմարդիկս զի կարիցէ վերադիլ զերջանկուեաւս՝ զորս ձեզ պատրաստեցին նոցա։

Պատասխանեաց Նէսթոր. տեսանես դու իրուրեաւս՝ որով առնեմք գհաշտուեաւն. ուրեմն որքան հեռիք են՝ ի միմեանց առնել զպատերազմն, վասն անոսի պատուոյ. և կամ վասն անիրաւ ագահուեաւ, մեծանալոյ մեզ՝ ի վնասս դրացեաց մերոց։ Այլ զինչ կարեմք առնել՝ յորժամ գտանիցի մեծատակ թագաւորն մի բռնակալ. որ ոչ ձանաչէ առնևին զայլ օրէնս, եթէ ոչ զյատուկ շահասիրուեաւն իւր. և ոչ կորուսանէ ոչ ինչ պատեհ դիպուածս. առ՝ ի կորոպտել զերկիրս այլոց ազգաց։ Մի կարծիցես եթէ առեմ զայս վերնոսինէի, ոչ. ոչ և առնիմ վնաս ինչ սոյնպիսի կարծիք. այլ առեմ վերնոսին եթէ (դ) թագաւորի Տալեխացւոց. յորմէ ամենեքեան պարտիմք ունել զերկիւղ. Քանզի արհամարհէ նա զնոսա, և հաճառս եթէ համանն մարդիկք որք ծնեալք են՝ ի վերնոյ երկրի, ոչ առ ինչ են ծնեալք, եթէ ոչ՝ առ՝ ի լինել գործի ածելոյ ամենայն փառաց և պատուոյ իւրոյ՝ ծառայութեաւնե իւրեանց։ Օ՛ի ոչ կամի նա զհպատակս՝ որոց լեցի թագաւոր և հայր. այլ կամի ծառայս և երկրպագուս. և տալ մատուցանել ինքեան պատիւս ածուս։ Արդ մինչև ցայժմ կոյր բաղդն եղե՝ ի նեթիկունս, ՝ի յայժ անկրաւ բռնաբարուիս իւր։

Դարձարեցաք մեք գալ՝ ի Սալինէթ այսու դիտմամբ. նախ՝ ի բառնալ առաւել զանզոր թշնամի մի՝ որ տակաւին ոչ սկսի, եթէ ոչ՝ հատուտել՝ ի նորոյ՝ ի սոյն կողմանս. և ապա դարձուցանել զգնդս մեր ընդդէմ այլ ինի առաւել կարօղ թշնամւոյ. զի ահաւանիկ է առ նա զբազում քաղաքս՝ ի դաշնակցս մերոց. և Հրոթէոնացիքն կորուսին ընդդէմ նի զերկուս մրցանակս։

(դ) Պարսից. Քագաւոր Աղիոչ, և Տալեխացոց՝ ազգին Փոալեցոց. որոց զերբեն պատերազմ ընդ Թէոդոսոյ, վասն օգոի փօլենչէ ենասչէ էրոյ։

Ձամարձակէ նա ասել կամ լսել զԿարտուղի իւր, և՝ ի գործ ածել միա
հաղոյն զզօրութիւն և զգաւազանութիւն, առ՝ ի կարել յաղթահատել զնա-
միս իւր. Ունի գումարեալ զմեծ գանձս, և զօրականք իւր բարբառք վարժելք
և կրթեալք են՝ ի մարտ. որոյ դլխաւորք զօրաց փորձառեցեալք. Ոյժ բաղ
ձոք ծառայեցեալ է նա՝ ի պաշտօնատարաց իւրոց. և զոլով զդոյշ՝ ինքնին
վերահասու լինի հանուագաղ՝ ի վէր ամենից երայց, որք գործեալք լինին հրա-
մանաւ իւրով. Պատժէ նա խստաբար զփորձ յանցանս, և վարձատրէ ազա
տաբար, յո՝ առատաբար, զպաշտօնս մատուցեալս ինքեան. Ընդունել իւր
պահպանէ և քաջալերէ զվստահութիւն հաւատոյ զօրականաց իւրոց. Ոչ բաւէ
լինէր նա կատարեալ թագաւոր մի՝ եթէ իրաւունք և հաւատարմութիւնք
կանանաւորեցին զարթաս իւր. Այլ ոչ յաճոյ երևնչի, և ոչ՝ ի խոչընդոտ
խղճի մատց. և ոչ հաւատարի մնալ ինչ զանկ և զնոյն ինքն բարեհամբաւել,
նկատելով՝ ինա՝ ոչ անտաի իմն չարեսակերպութիւն. և դիտէ միայն, եթէ ոչ
ինչ պարտ է առնել, եթէ ոչ՝ սանձել զոգիս տկարաց. Ոչ հաւատարի նա լինել
այլ ինչ մեքուր և բաւական կացուն, եթէ ոչ՝ յատաջանալն՝ ի տերել զմեծ
փարթամութիւն. և լինել երկիւղ ամենեցունց. առաւն հարկանելով զամ սեռս
մարդկային. Վտանով զինք նորա գան երևել յերկրի մերում. որ եթէ
միաբանութիւն այսքան ամբոխից՝ ոչ դիցէ զմեզ՝ ի կար ընդդիմակայութեան
համոյն ակնկալութիւնք ազատութեց՝ բառնին՝ ի միջոյ. Ընդ շահաւէտ
Թուիմնէ է համանման մերոյս, առ՝ ի ընդդիմանալ սոյնոյ դրացւոյ. որ ոչ
կարէ ըմբերել ազատութեն դրացւոյ իւրոյ ամենևին. Ո՞ի եթէ միք լինի-
ցին յաղթեալք՝ Այլենթ և լինի սպառնացեալ՝ ի սոյն թշուառութիւն,
Ո՞ անասցուք ուրեմն ամենեքին ընդառաջել նմա՝ ի միասին. Այժմ միոչ խո-
սէր Այսպէս՝ յատաջանային դնալ՝ ի քաղաքն, քանզի Թուիմնէ ա-
պաւեալ էր համոյն թագաւորաց՝ և գլխաւոր զօրապետաց՝ մոռանել անդ,
առ՝ ի անցուցանել զղիշերն ողջոյն.

Վերջ Առաքելոցդ Գրքին.

ՆԻՒԹ

ԵՐԿՈՏՄԱՍՆԵՐԲՈՐԴԻ ԳՐՔՈՑ։

Ցկէսիոս յանուն Քրիստոս Աստուծոյ՝ ընդդէմ Տաճկաց ոտից ընտրեալ քարոզ։ Ա՛նկէսիոս ինչ պիտի ընել ՚ի բարձուս խաղաղութիւնէ ղեկավարեալ Սալիմէ. Խրթնել զմարդին չէզոքութենէն, խոհեմութիւնէ խօսիլ հաճելացոյնէ ընդ պատասխանի, ուխ ինչ մեծ հարթ աղուոց Աբեսաղոմ։ Ո՛նկ ուսումնասիրեցման նոցա՝ Ա՛նկէսիոս վերադարձ երթայն ՚ի տիս չորեքին, նաճատակ գեղին։ վերահասու լինի ամենից։ Տայ առնել խոհեմութիւն վնաս յանդիմանութենէն զմտաւոր՝ և խաղաղութիւն նոցա։ Խոհանել գոյ զմարդին չէզոքն զանազան քա ջին, յորոց ճանաչեցեալ լինիցի պատճառ՝ ասպնջական՝ և ակնարկ նոցա առ ՚ի զանազանել զբնութիւն։ Ընդհատանի զմին ի տասարդեցն. և վարդ զանօգուտ արհեստս առ ՚ի վերածուել վնաս աշխատութեան չէզոքութենէ, որ գնէ զմեռնելոյն յատուցս ՚ի և ՚ի պատիճ։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԻԼԱՄԱՔԻ

Գլուխ Առաջին։

Ամային գրականք դաշնակցեալ ուղղիչին ահա զվնասս իւրեանց՝ և բանակատեղն ձայնկալ եղև՝ ի դէմ զգայն փարեցամ տագաճարաց, առ յորս զինուորք Հնափերբացւոց վաստակեալք սպասէին քաղցր քնոյ։ Իսկ Թագաւորք յորժամ ընդ հետևակաց իւրեանց մնէին՝ ի քաղաքն՝ և զէն հիացեալք՝ ի տեսանելն՝ որ՝ ի մէջ այնքան աւուր ժամանակի կարօտք եղեն կառուցանելոյ զայնքան զեզեցկաշէն տունս, և կամ թէ վերոյմիւնք պատիսի ձեռն պատճառիլ միոյ՝ ոչ ամենևին էառուն տրտնել ահեցմանն՝ առնոյ նորածին քաղաքին, առ՝ ի զեղազարդել համանգամայն։

Օ տարմացեալ՝ ի վերայ խնամատարութեան՝ և հսկողութեան Յոսմինէի, որ հիմնեալ էր պատիսի զեղազարդ Թագաւորութեան մի, իւրաքանչիւր ոք զձառահատուածս, թէ՝ ընդ ամս եղեալ հաշտութիւն՝ առաւել և ս կարօտք լինէին դաշնակցիցք, եթէ Յոսմինէ մոցէ՝ ի կապակցութիւն նոցա ընդդէմ Տաճկաց։ որոյ և՝ լինելոյ յառաջարկեալ Յոսմինէ ոչ կարացեալ քան զսակաւ ոմանց ուղղոյ առաջադրութեանն նոցա, խոստացաւ տալ զօրականս Թագաւորին Ակնթօր, որպէս ոչ էր ամենևին անտեղեակ այնց ամենից իրաց՝ որք հարկաւորք են՝ ի ձեռնհասութիւն մինոյ, նմանապէս և ճանաչէր, զի զօրութիւնք Յոսմինէի ոչ կարէին լինել այնքան մեծ՝ որքան և երևէին, կալեալ զնա մեկուսի՝ խօսեցաւ այսպէս։

Տեսանես, զի ջանք մեր ոչ եղեն քեզ անօգուտք, ահա Սալինէթ դեռ հաճ՝ ի թշնամութենանց, յորոց սպառնայեալ էր, և ոչ մնայ այլ և ս լինել, եթէ ոչ քեզ միայնակ. առ՝ ի ամբառնալ գիտաս և զպատիւ քոյ՝ մինչև յերկինս, և հանդիսանալ իմաստութեան Ակնօսի պապին քոյ, ի կառավարել զամբոխն։ Ընդ այսակեմ ուրեմն խօսիլ ընդ քեզ զայսոցանէ, կարծելով՝ հանդիսանալ ձշմարտութեան, և գայրիս ի հանգիստ մարդկութեան զեզ։ Գիտացիր ուրեմն, զի մինչ Թագաւորք ամենեքին գոհ լինին զվարմանութենէն քոյ, խորհի ես ինքնին զյանդուգն շարժմունս քոյ։

Ի սոյն յանդուգն բառէ՝ փոխարկեաց Յոսմինէ զդէմս դիմաց իւրոց, և աչք նորա պղտորեալ շառագունեցան, և սակաւ մնաց, զի հառեալ ըզ բան Ակնթօրի յայտնիցէ նմա զբարկութիւն իւր։ Իսկ Ակնթօր ասէ ցնա՝

հա

համառատ և յորգամիտաբար ինձ ձայնիւ, բայց ազատ և համարձակ. գիտեմ, զի սոյն բառս յանդուգն՝ դժբնդոյդ զբեզ. և բարբոք տեսանեմ. զի ամ պղ որ բաց յինէն՝ արտաքոյ իրաւանց ունէր մեղանչել առելով այսպէս. Ռանդի պարտ յարդել զիագաւորս, և նկատել զմեծագործութիւն բարուց նոցա, ՚ի զրուցաբանէն ընդ նոսա, ըստորում բաւական խոցոտէ զնոր ձշմարտութիւն, թերց կցնլոյ զխոստովան բառս. Այլ հաւատամ թէ կարես ըմբռնել դու, զի խօսեցայց ընդ քեզ առանց քաղցրացուցանելոյ զխոստութիւն բանից իմոց, առ ՚ի ձանաչելոյ քեզ զխոտանս քոյ. Ամենաձանդ զի՝ դիտաւորութիւն իմ է ՚ի վարժել զքեզ, իմանալ կոչել զիրս իսկական անուամբ իւրեանց. և ձանաչել նաև թէ՝ յորժամ պղքասն քեզ խորհուրդս վասն կացութեանց՝ և շարժմանց քոց՝ ոչ համաքաձակին բնաւ ասել քեզ զայն ամ զոր ինքեանք մոռանին. ուրեմն եթէ կամիս ոչ լինել խաբեպետ՝ պարտ է զի միշտ առաւել և իմասցիս, թէ ոչ ասեն քեզ բնաւ ինչ ՚ի վերոյ լսիք իբաց՝ որք լինիցին յօգուտ քոյ. Իսկ որքան վասն իմ, կարեմ ես բարբոք քաղցրացուցանել զբանս իմ ըստ պիտոյից քոց, սակայն օգտակար է քեզ զի այր մի՝ թերց իւրոյ շահասիրութեան, և առանց համակեցութեանց ախտից քոց, ՚ի ծածուկ խօսիցի ընդ քեզ խոստ լեզուաւ. Ասացն ոչ այլ ոք բաց յինէն համարձակի խօսել ընդ քեզ այսպէս, և դու ևս ոչ տեսանես զձշմարտութիւն, եթէ ոչ՝ կիսատ, և կամ ՚ի ներքոյ կարի քաղարկութեանց.

՚Ի սոյն բանից՝ Խօսէին իսկոյն վերադարձեալ ՚ի ցաստմանց՝ և ցուցանելով զպատկառանս մեծագործութեան՝ ասէ ցԱՆԵՒՕԲ. Տեսանե՞ս ապ զինչ արգասանս ընձիւղեն սովորութիւնք լինել մարդկայնազեալ. Վանզի պարտաւոր դոլով իմ քեզ վասն փրկութեան նորոգ հագաւորութեան քոյ, կամիմ տակաւին դժտանել ՚ի խոստ բանից քոց. որ ոչ գոյ այլ ինձ առաւել և ձշմարտութիւն, եթէ ոչ զի հաւատացիդ ես՝ լինել լինելոցդ ՚ի լոկ զբանս բերանոյ քոյ, ուրեմն պէտ առ հագաւոր մի՝ զոր համազանք և մարդահաձութիւնք ունին հիւնաւորեալք, որ և ոչ ունի կարողութիւն ընդ ձախորդութեան իւրում՝ զտանել զարս առաքինիս և առատասիրս, ասել նմա զձշմարիտն. այլ ոչ գտի զայր մի՝ որ բաւական սիրով իւրով կամիցի դրժբնդոյ ցանել զիս, ասելով ինձ զիւաւորեալ ձշմարտութիւն.

Այսչափ զբանս զայսոսիկ լցան ասէք իւր արտաստօք, և փարեցաւ խան դաղտաստաբար զայարանոցաւ ԱՆԵՒՕԲԻ. Յայնժամ ծերունին խոհեմ ասէ ցնա. տեսանեմ զիս ստիպեալ ասել քեզ յաճախցութեամբ խոմ զայլ բանս առաւել խիստս, յորոց խորշիմ. բայց կարելիս գուցէ նենգել քեզ՝ ծածկելով ՚ի քէն զձշմարտութիւն, զի՛ր ուրեմն գբեզ փոխանակ իմ, և խոստովան լինիս եթէ՝ այս պարտ էի ասել քեզ. Ուրդ՝ զի եթէ դու խաբեպետ կամեցար լինել քանզի երկեաթ ունիմ զհորհրդականս առաւել հարազատս. Ուրդեօք ունիմս արձնեալ զարս առաւել անշահասէրս ինքեանց՝ և բարբոք յարմարս առ ՚ի լինել ընդդիմասաց քեզ ՚ի հարկաւորութեան. Ունիմս արդեօք ջան եդեալ բնտրել քեզ անձինս՝ պակաս արծարծիչս հաձութեանց քոց, և սակաւ հոգատունակս շահաճէտութեանց իւրեանց, առ ՚ի գատապարտել զախտակրութիւն՝ և զանուղղդ զդացմունս քոյ. Ես՝ որ գտեր զմարդկայդս ձգտեցեալս զնոսա. Պաշտպանեցիր արդեօք զքեզ ՚ինոցունց. Այլ ձի

թէ պարտաւորեալ ես ՚ի վերահաստատել զՅուլիս, եթէ տակաւին կենդանի է նա։ Եւ կամ դուն զորդին նորա ընդհատուցանել ՚ի կարող թէոդոսի Թագաւորի արտաքսելով քանզի անտի զսիրահարս փիղելփեի Աստի ոչ կրեն նորա աշխատանս ՚ի զգալ. եթէ սոցին պատերազմ խնդրէ բազմութիւն զօրս. վայ և հա մահաձին, զի մի տայցեն նմի յոյսմիկ յաւաջարկուածէ, եթէ ոչ՝ տակաւ մի օգ նութիւն ինչ ընդդէմ Տաւխիացւոց։

Ասոյն բանից Թէոդինէ՝ ոմն այր մի՝ զիբեծեալ ՚ի ծանրուէ բեռանց, որ նեղէր զնա. ասէ ցՊինեթօր. գիտե՞ս դու ով սիրելի բարեկամ իմ՝ եթէ համբաւ և պատիւ պաժմիկ նորածին քաղաքի իմում՝ յորում ասուձանի ժամանեն. որոց զտկարուէն կամիս ծածկել ՚ի Տաւխոյ դրացւոց։ Ասաց ինքյարմար լինի ասել եթէ կամիմ յղել զզօրականս յԱթաք առ ՚ի վերահաստատել զՅուլիս, և կամ դունէ զորդին նորա, մինչ Թէոդոսիոս ինքնին գրաւեցուցէ զնա ՚ի պատերազմ ընդդէմ Տաւխիացւոց։

Մի կասկածուս բնաւ աշխատանս՝ վերակրկնեաց Պինեթօր. զի ոչ առեմ նմի ամենևին ինչ, եթէ ոչ զձգնարիան. քանզի ահա նաւքն զորս յղեցուս առ ՚ի հաստատել զվաճառականուն, զնան նոքա ՚ի կողմունս Դիպսոտասի, և առնեն զերկուս իրս հատանգամայն, յր. մինն առ ՚ի հրաւիրել զօտարազգիսն վաճառականս ՚ի կողմունս քոց, և միւսն՝ որոնեալ զլուր Յուլիսի։ Ուր եթէ տակաւին կենդանի է, պարտ է զի ոչ լինիցի հեռի ՚ի սոյն ծովու՝ որ բազում ժանդ զՅունաստան քնդ Իտալիոյ. մանաւանդ զի երևեցեալ է նա ՚ի Փիւնիկէ։ Եւ մինչ յարժամ ոչ և ս լինիցի յոյս վերատանելոյ գնա. նաւք քոց յատուկ լիցի պաշտօն մատուցանել լինին նմա. տարածելով զհամբաւ անձին երիտասարդին Թէոդոսիոսի՝ յԱթաք, և ՚ի համարձակ քաղաքս, որք հաւատացին գնա դալ մեռեալ ոմն զհայր իւր։ Բայց ժամ սիրասիրք փիղելփեի լինին վերըմբռնելոյ ՚ի լսելն եթէ՝ ՚ի պատրաստի է նա վերադառնալ օգնականուէ կարող դաշնակցաց. ուստի և Թէոդոսիոս ոչ համարձակին հր նարել խաղս. Նմանապէս և փիղելփեի միաբարեալ՝ ՚ի քայ արկանէ զինչ ընտրելն զնոր ամուսին մի. և այսու կիրսլէ պաշտօն մատուցանել Թէոդոսիոսի. մինչ լինին նա փոխանակ քոյ ՚ի դաշնակցաց՝ ՚ինքն կողմունս Իտալիոյ ընդդէմ Տաւխիացւոց։

Բայսմիկ ասուեն զոչեաց Թէոդինէ, երանելի է Թէոդոսն այն՝ որ պաշտպանեցեալ ՚ի բարի խորհուրդ Խնամատուն և հաւատարիմ բարեկիմ մի՝ բարերար օգտ Թագաւորի մերոյ՝ քան զյաղթանակիչ գունեաս զօրաց Բայց կրկնակի երանելի է Թագաւորն այն՝ որ ճանաչելով զբարեբաղդութիւն իւր՝ գիտէ արդիւնաւորել ՚ի գործուէն խնամատարին խորհրդոց։ Հանդէպ բազմիցս հանդէպ ալի, որք արք բարիք՝ խնամատունք՝ և առաքինիք՝ հետացուցեալ լինին վտանառաքինեան իւրեանց. որոց առաքինուէն երկիւղ լինի այնոցիկ որք կամին ունկն դնել համոզից. որոց նենդուէն ոչ լինի բնաւ երկիւղ նոյ, որք յօժարին ՚ի լսել։ Եւ ահա ես ինքնին անկել եղէ ՚ի մէջ այսր սխալանաց, և պատճառիցն քեզ զնամ ձախորդուէս՝ որք եկին ՚ի վէր իմ, ՚ի սուտ բարեկամէ միոյ, որ համոզէր զանտառակրուէս իմ՝ ՚ինձ ակնկալուէ իւրոյ, թէ և ես նման նմա պարտ էցէի համոզել զքեզ։

Դիւրաւ Պինեթօր ետ զդալ դաշնակից Թագաւորաց, թէ՝ Թոմինէ պարտ է հոգուտնակ լինել երակուէց Թէոդոսիոսի, մինչդեռ նք տարցեն զնա քնդ ինքեանս։ Ապ յօժարուէ համաձայնեան ունել ներ զինակրաց իւրեանց զերիտասարդ զորդին Յուլիսի՝ յԷ հարեւր Արեւտեան երիտասարդաց, զորս

Յաւժմէնէ ետու նմա ընկերակցել. որք և էին ծաղկք. յի՝ բնաւիրք աղնուացն ի զորս Թագաւորն բնակէր ըստ ինքեան ի Պրիսէ: Սկսեալ օր ծագմանէն հաշ-
ժուէ՝ բազմացուցանել զամբոխն Քաջ վէր երկիւղ՝ զի մի բոլոր ամբոխն պղծեցուցանել անկցի ի տգիտուէ զինչ պատեցաղմի, հարկ է յղել զաղնիւ երիտասարդս՝ յօտար պատերազմ. առ ի կրթել և զաստիարակել անդ յար հետս պատերազմի. որք և աչք բաւական լինին ունել զբոլոր ազգն ի մէջ չքեղուէ փառաց, ի սէր զինուորուէց, յարհամարհանս աշխատանաց, նաև մահու ընկերան, և վերջապ ի նոսա փորձառուէ արհեստի պատերազմիկաց:

Գնացին դաշնակից Թագէորը հանդերձ յՅաւժմէնէ, հիացեալ վէր խմաս-
առէ Սկսեալ օր, և լցեալ ուրախուէ յաչէս և ս՝ զի տանկին ըստ ինքենս զԹվէլամնաք Իսկ Թվէլամնաք ոչ կարէր զցաւս սրտի իւրոյ մնմացուցանել յորժամ զգաց լինել բաժանեցեալ ի բարեկամէ իւրմէ:

Վերդ միւչ Թագէորք դաշնակից առնէին զբարեաճճիաս իւրեանց, և երդնուէին Յաւժմէնէի պահպանել ըստ նմա զվշանջենաւոր դաշնակցուէն. Սկսեալ օր ոնգեր զ Թվէլամնաք ներփակել ի մէջ բազկաց իւրոց, և ոռազանէր զնա արտասուօք իւրովք: Ուրախ եմ յոյժ ասէր Թվէլամնաք, վէր երթալոյ իմոյ առ ի առանալ զնաս, և ոչ եմ խոցեալ, եթէ ոչ՝ ի ցաւոյ բաժանման մերոյ. քանզի լաւ ինձ տեսանել վերստին զապերջանիկ ժամանակն այն՝ յորում Եդեսացիք բռնաբարեցին զնս ի գրկաց քոց՝ հեռացուցին ի քէն, եթէ զոր երթալոյ չես ահնկալուելի ինչ վերաբեռանալոյ զքեզ:

Պատասխանեաց Սկսեալ օր՝ ըստ այսց քաղցր բանից՝ առ ի միսիթարել զնա. ահաւասիկ ասէ՝ բաժանումն մի յոյժ զանազանել ի միւսոյն, զի սա ի կամաւ, և լինիցի համառօտ, մանաւանդ զի՝ դնաս դու որոնել զյաղթանա կուէ: Պարտ է որդեակ իմ, զի սիրիցես զնս սիրով միով՝ սակաւ խանդաղատ, բայց առաւել փառաց Աստուծոյ զքեզ՝ ի հեռաւորուէ իմմէ. քանզի ոչ ունիս զնս հանապազ ներկայ: Ոչ պարտ է զի լինիցի քեզ իմաստուէ և առա քինուէ. մանաւանդ եթէ ներկայանէ Սկսեալ օրէ. որ ազդիցէ առնել քեզ զայն ամ՝ զոր պարտիս առնել:

Ընդունէին գաղիցեալ՝ ինեբքոյ կնըսպարանի Սկսեալ օրի, ասելով զբանս զայսոսիկ՝ ծածկեց զ Թվէլամնաք Յոյժ խիղ իւրով, սիրեալով՝ ինեբս նոր ոգի իմաստուէ, և նախատասուէ: Նաև արիուէ իմն անդրդռելի, և քաղցր բա-
նկարգուէ մի՝ որք հագիւ զոսանկն ոք ամենեքին ի միասին՝ յառն մնուա: Պնաւ ասէր Սկսեալ օր, երթ ի մէջ առաւել մեծ վտանգի, և լինիցիս օգտա էհա յամենայնում նուազի՝ ուր և երթիցես Թագէորք մի՝ կորուսանէ զպա տիճ իւր ի բաց վաստկով յինքենէ զվտանգս պատերազմի, մանաւանդայս քան եթէ ոչ գնալով ամենևին: Վտանգի ոչ է պարտ ամենևին՝ զի վտահուէ պնմիկ՝ որ հրամայէ պյոց, եղեալ լիցի յերկրպագուէ: Ոչ Եթէ հարկաւոր է ամբոխի միոյ՝ պահպանել զդլուխ, կամ զԵթագաւոր իւր. բայց առաւել և առաւելն հարկաւոր է նմա՝ ոչ տեսանել ամենևին երկրպագել համբաւ իմն, վէր քաջուէ նէ: Վասիա ած ուրեմն՝ Եթէ այն՝ որ հրամայէ, պարտ է լինել օրէնակ համայն միւսոյց, արիացուցանելով օրինակաւ իւրով զհամայն զօրականս: Ամէն երկինչիր ուրեմն՝ ի վտանգ իմիք ոմ Թվէլամնք. և բարձրէ ի մանաւանդ զի կորնչիցես՝ ի մէջ պատերազմի, քան Եթէ յուսանել երկրպագուէ արիութեանդ. Հաստատիչք՝ որք ունէին առաւել քանս՝ արդիւել զքեզ զնել ի վտանգ ներ հարկաւոր դիպուածոց. Եղ լինին նախկինք առելոյ՝ ի ծածուկ Եթէ՝ պա-

կա

ինամին ի քեզ քաջութիւնք. եթէ գտանիցեն զքեզ դիւրին կասել ի նղութիւն դիպուածոց. Այլ մի երեխեսս այնպ որոնել գիտութիւն՝ թէ արդ օգտակրութիւն. Հանգիր արիութիւն ոչ կարէ լինել այնքան առաքինութիւն. որքան եթէ չիցէ կա նոնաւորեալ խոհեմութիւն. Որ պլինիանոս, լինէր խելաւ արհամարհութիւն կենաց և համարձակութիւն մի զազիր, նաև քաջութիւն ի մեծ անհարկաւոր, որ ոչ երբէք ունի հաւատութիւն։

Հանգիր նա՝ որ ոչ տիրէ ինքեան ի իներ վտանգից, է մանաւանդ զայրացնա՝ քանեմէ արի. Ունելով հարկաւորութիւն լինել արտաքոյ ինքեան՝ առ ի գերազանցել երկիւղի. Ընորում ոչ կարէ յաղթել մնա, յորքան սիրտ իւր է ի բնականէ կացուն։ Չի յայնժամ եթէ ոչ վախչի երբէք, գոնէ աղաչել դորուանէ զպատուէ մտաց իւրոց, որ հարկաւոր էր նմա ի տալոյ զարձոյ կանոնս՝ առ ի կորուսանել զեղ ընաձին իւր, և օգտել հայրենեացն։ Ընդ այնպիսին՝ եթէ ունի վստահութիւն զինուորի, ոչ ունի ամենևին տեղակալութիւն դլխապտի միոյ. տակաւին նաև ոչ ունի բնաւ արիութիւն զինուորի մի ևս, քան բում զինուորն պարտ է միշտ նկատել կամ պահպանել ի մէջ պատերազմի՝ զարագութիւն մտաց, և զգաստկարգութիւն հարկաւոր՝ առ ի հնազանդել զլխապտի իւրոյ։ Աւրեմն ո՛ւր յանդգնաբար գնէ զինքն յորդայնի, վըդռվէ ըզ կանոն պատերազմական վարժմանց, և առաջի օրինակ մի յանդգնութեան՝ եղեր արկանէ բազմիցս ի մեծագոյն ձախորդութիւնի գկամայն զինուորեցեալս։ Եւս աի նիզ՝ որք նախադասանն զանոռի ամբարշտութիւնս իւրեանց՝ քան զՀաւատութիւն օգտի հաւատակից, արժանաւորին պատժոց. և ոչ վարձատրութեց։

Արդ նկատեա ուրեմն սիրելի որդեակ իմ՝, որոնել զինս հանդերձ համբերութեամբ. քանզի ձշմարիտ միջոց՝ գտանելոյ գնա, է սպասել հանգարտութեամբ օգտաւէտ դիպուածոյ։ Ձաքինութիւն՝ առանձ զինքն այնքան յաճէտ յաղթելի, որքան յուցանէ զինքն աւելի պարզ՝ աւելի համատ՝ և յաճէտ ելնա մի ամ անակնատուն։ Ձի ըն չափու ամենեան հարկաւորութեամբ դնելոյ զինքն ի վտանգ, պարտ է ունել այնքան ի պատրաստի ներոյ օդնականութիւն նախատատութեամբ, և արտերդութեամբ։ Հիշեա նա և եթէ՝ ոչ է պարտ յարուցանել զնախանձ ումեք, և ի կողմանէ քումմէ և ս՝ մի ունիցիս յայտնութիւն բարեյաջողութեան ումեք։ Գովեա մանաւանդ զնոր ամենեսին՝ որք արժանիք են իմիք գովութեան, բայց գովեցեալս հարպատասխան՝ առելով բարի զնոցունց ախորժ անօք։ Ընաձ կեա զչարիս սլլոց, և մի՝ ի միտ ածեր, եթէ ոչ՝ յաճախցուիս։ Ալի վճռասիրեցիս զիր ինչ քնաւ՝ յանկարծ զհնազանդն գլխապտիս, որք ունին զայն ամ տիրեալս՝ զորս գու ոչ կարես ունել ինքեանն։ Ալունկն դիր նիզ յարգանաց, և խորհրդակցիր ընդ նմ։ Ի գործ առաւել գիտացդ՝ զի ուսուցանեն քեզ, և մի ամաչեր ընծայել դասատիրութիւն նիզ զայն ամ լաւագոյն գործս՝ զորս առնես։ Ալ երբեմն մի ունկնդրեցիս քնաւ այնց բանից՝ որք զրգռեն զերկիւղայուն, կամ զնախանձ ընդեմ քոյ, և ընդեմ միւսոց գլխապետից։ Խոսեաց ընդ նոսա ուղղութեամբ և հաւատարմութեամբ։ Ընչ եթէ հաւատաս եթէ ունին պակասութիւն ինչ ի քեզ՝ յիմիք պարտաւորութեամբ իւրեանց, բայց զսիրտ քոյ նիզ, և քոյոյ յայտնութեան զամ իրաւունս քոյ. որք եթէ բաւականք են զգալոյ զանձնաւորի սղնոյ յատկութեամբ՝ առանձնա զբարի կամեցողութեամբ նիզ. և ընկալեալս զայն ամ արդիւնս՝ զոր իրաւամբք կարես յուսալ ի նոցունց։ Ընչ ներկայաբար՝ եթէ ոչ են բաւական քեզ նեղք իրաւանց՝ ձանաչես զայն ամ զորս ունին վա քոյ անիրաւարկան և կամ վտանգաւոր, և զգոյշ լինիս առ ի ոչ անկանել ի փորձութիւն մինչ եզերեացն պատեալին, և ոչ ունիցիս ինչ յանդիմանելոյ զքեզ ինքնին

Ալայց

Խոյց զեր քան զմա՝ մի ասիցես ամենևին ընուրիւք այնպիսի մարգիկանց՝ որք սերմանեն զանհամեմատն և զհերձած , զպատճառս վշտաց քոց, զորս հաճատաս ունել իբրեւ ամէն ըզգալեաց բանականին յորում ես Այս շատ բայարեաց Այնհետ նաև եթէ ուսմամբ ես առա առ ի օգնել Թոմային՝ ի իներ հարկաւորութեան, ուր պարտ է նա աշխատել վերադարձուցանել ամբոխի խորհ, և եղերել նաև տալնամա ապաքինել զհիւանդն իւր, զոր շատ խորհուրդք մարդ ղեղուզաց ներկայացեալք են ի նմա, ի հիմնարկութեան նորոյ Եկեղեցւոյն իւրոյ։

Այնժամ Մելխիմք չհանդուրժեալ եղբայր Այնհետ զհիացումն՝ ընդ արհամարհանաց ինչ՝ վերադարձ Թոմային Խոյց Այնհետ վերակրկնեց խորհուրդ իմն ձայնիւ. հիայնեալ ես դու՝ ասէ ընդ, վերայնց՝ եթէ մարդկէք առաքել յարգելիք՝ և առաքել վարկանելիք՝ ընդեն տակաւին մարդկէք, և զոր ցանիցեն տակուին մեռոյորդ ինչ՝ ի մարդկային ակարուէ՝ ի սկզբանէ եթե կարդիցս. և անձողոպրելի շինեմանց եթագաւորութեան։ Իրաւի է զի Թոմային անեալ իներ մեռելոյն ունէ և իշխանութեան, բայց ոչ իներ պարտականել վինքն, եթէ իրէր փոխանակ նէր. Հնարիցէ վերյոյ եթողել ես նա վինքն լքառաջիկ յայնցանէ՝ որք ունեցան զհաճատարմութիւն. բայց առաքել իմատուն եթէորը խաբեցեալք եղեն միշտ, եթէև որքան առաքել պարտականել կամիցեն՝ առ ի ոչ լինել խաբեցեալ Հանգն եթէորը մի՝ ոչ կարէ զանց առնուլ ի նախանձել իւրմէ՝ յորում օգնեցեալ է ինմանէ, զորով հաճատացել նմա վինքն, և ոչ կարէ առնել ինչ ի մարցն։ Կաև եթէորը մի քան զյառուկ ասլոք՝ յոյժ պակաս ճանաչէ զմարդիկս, որք շրջապատեն զնա, քանզի միշտ կերպափոխելոք են առ ընթերեր նոր, և ի գործ ածեն զամ հնարս ի պատրել զնա ։ Ա՛ր սկսեալ իմ ի ձեռնամուխ, բազում փորձառուեամ առնելոցս դու . բայց գիտասջիր, զի ոչ զառանի ամենևին ի մարդիկ՝ ոչ նոյն առաքինուել , և ոչ նոյն իմացականուել, որ որոնեալ լինի։ Ընդ պարտ է գիտել և ներհմանալ եթէ եթէորը գոլով մարդիկ՝ սխալականք են միշտ և ոչ ժամանեն երբէք ի վախճան՝ առնել բարիս զմարդիկս զպնոսիկ. որոց մի ունէին պիտույն առնել զինք բարիս, յորոգս օգտի ընհանուր հրապարակի։ Ասաք և են նոքա միշտ ի յամառուն յանխղճուն և ի յոչորհատուն իւրեանց. և ոչ և ս են հաճատալիք, և ուղղելիք բնաւ։ Ընդ որքան առաքել ամբոխս ունին ի կատարելոյ՝ այնքան առաւել նախարարս պարտին ունել, զի ոչ կարեն առնել միայնակ։ Ընդ որքան առել և ս ունին հարկաւորութիւն մարդկանց՝ որոց հաճատարմանան զիշխանուել իւրեանց. այնքան առնեն և ս առաքանին ի խաբել առ սոյնպիսի ընտրողութիւնս։

Ա՛յնորիկ՝ որք սոյնպիսի հետաքրքրութիւն պարտ անդիմորեալ դատեն զեղ եթէորս՝ որք կատարեալն. եթէ հաճատացեալ լինիցէք ի վաղիւն նոյն կարողանալ ինքեանց՝ յոյժ պակաս բարեաց կատարեալն ինքեանք առնելոյ զինքն ախտիւնս նոցին՝ ընդ այլ անթիւ մեծամեծ սխալանաց ։ Հանգի կացուցի մի՝ յառակացեալ և առանձնացեալ յորժամ կցեալ լինի դոյն ինչ խելոյ՝ առ ի բարիս ձեռնամատնել. ծածկեն զնմ քնական սխալանս, և վերամբառնայ զնմ մեղրութիւն նոր ի խառնելն ցոլացմանս. և առնէ երեսել ի հեռատեսանէ այդ մի՝ յամ կողմանց արժանի յարգանց։ Ասլոց սոյն իշխանուել կեղծարուեն դնէ զնամայն իւրացողականութիւս ի խնամ իմն փորձառուել, և քանզի զմեծամեծ սխալանս Հանգի մեծութիւն է այդ առեակ ինչ որգան, որ զարգանայ յամենայնումն բոպէն ի յամ հնարակաց . և համայն պակասութիւք և յանցանք նոր երեսին ածել ի բարձր աստիճանի, ուր փոքր յանցանք՝ ունին զմեծամեծ

հետեւ

հետեւմունս. որոց և առաւել թերեալ բռնութիւն են դիմակացեալ.

Համայն ՚ի զբաղեալք են ՚ի նկատել զայր մի՝ միայնակ. և զաւել յամենայնսեամ ժամու՝ ամի անուսաուէր. Իսկ զնոքիկ՝ որք դատեն, ոչ ունին փոյթ ձառուել ինչ ՚ի կայսէ, և յոտնուէ՝ յորում զատանի նա. և ոչ եւս զգան ամենեին զդժբաղութիւն՝ զոր կրէ. Ա՛յլ կամին, զի մի՛ իցէ լուկ մարդ, մինչ զի՝ զնքան կատարելոյն ինդրելն ՚ի նմանէ. Թէպէտ մի՝ որքան բարի և խնամատուն և իցէ. ի տակաւին մարդ. որոյ միտք կամ խոհականութիւնք իւր՝ նմանապէս և առաքինութիւնք՝ ցրուեալք են և անկայունք. Երբ ունի և այս կամք՝ բարք՝ և սովորութիւնք, յորս ոչ ի ամենեին ոք ինքեան. Պաշտօրեալ ի նա յարանց շահասիրաց՝ և դաւաճանից. և ոչ զտանէ բնաւ զոհունակ՝ զոր որոնէ. Ընկալաւ յա մենայնումն աւուր ՚ի սխալանս. երբեմն յախտակրութեց իւրոց. և երբեմն ՚ի նախատինս իւրոց. Երբ հազիւ թէ ապաքինէ զսխալուածն մի՝ անկանի յայլ իմն. Հաւատսիկ ոչինչ առաւել փայլուն և առաւել առաքինի թէպէտպես, քան աւետել երկար՝ և յաճախ լռնադոյնք իցեն թէպէտութիւնք, այնքան յաճախ կարճ. և առաւել անկատարք են առ ՚ի ապաքինել ՚ի վախճանի զոյն՝ զոր ունին աւետեալ, քարոյ կամելոյ յսիզբանն.

Թէպէտութիւն կրէ ընդ ինքեան զամ ողորմելութիւ իւր, և անկարուել մարդկային՝ առաջ անհնի ՚ի նեղբոյ անտանելի ծանրուաց. Ընդդէմ պատահ ողբալ և խղճալ զթէպէտս, և ներել նմ. Եթէպաւ արդեօք ոչ են նք ողբալի՝ որք ունին զայնքան մարդիկս ՚ի կատելութիւ, որոյ սիրոյ անհնի են. որք և ասն այնքան աշխատանս այնոցիկ՝ ոյք կամին բարեբոք վաստակել զնա.

Երբ առ ՚ի ասել ազատաբար, մարդիկք են կարի առաւել ողբալի, վասն զոլոյ նոյ կատարելոյ ՚ի թէպէտս միոյ՝ որ ոչ ի, եթէ ոչ այլ մի՝ համանման ինքեաց. Քանզի պարտ էր ածց՝ ուղղել համ կատարելոյ զմարդիկս, և ոչ թէպէտութեց. Նոյց թէպէտութք եւ՝ ոչ են սակաւ ողբալիք. որոց ոչ զոլով, եթէ ոչ մարդ. յի՝ տկար և անկատար. ունին ՚ի կատարելոյ զայնքան բազմութիւն անհնից՝ ապականեալ և նենգահնար մարդկանց.

Թէպէտպես համարձակ զոնարհեալ ասել՝ եթէ ահատանիկ Ռոմայեցի վէր սխալանաց՝ կորոյս զթէպէտութիւն նախնեաց իւրոց. և այժմ եթէպէտ խոր հրոյտոց քոց՝ կորուսանիկդ նաև երկրորդապէս զՄալենին. Ա՛յլ երակրկնեալ Ահնհնօր. խոստովանիմ՝, զի արարեալ ի նա զմեծագոյն սխալանս. բայց որո նեաւ, տեսցուք եթէ ՚ի մէջ Յունաց՝ կամ եթէ ՚ի մէջ այլոց ըստ՛ոք կարզագ ըեցեալ ազգաց՝ զտանի թէպէտ մի՝ որ ոչ իցէ արարեալ աննեղուկ յանցանք ինն Ակայն յաւելու մեծամեծ մարդկանց՝ ՚ի մէջ բնական վարուց՝ և ՚իներ աստիճանի իմացականաւե իւրեանց՝ որք ներըմբռնեն ՚ի յանցանս, առաւել զոլիկք են այնոքիկ՝ որք ունին վստահութիւն ձանաչելոյ, և ապաքինելոյ զսխալանս իւրեանց.

Մտածեա՛ եթէ Յուլիա՝ մեծն Յուլիս հայր քոյ. որ ի նախագաղափար թէպէտութեան Յունաց. մի եթէ ոչ ունեաց պատճ և նա՝ զիւրն տկարուել, և սխալանս. Ընդեօք եթէ Մինկրիլն ոչ առաջնորդեցէր նմա քայլ առ քայլ, քանի՞ցս անգամ լինէր սատրանկել ՚ի շիտեանս՝ և ՚ի կորուստ. ուր բազդն խա զայր ընդ նմա. Քանի՞ցս անգամ Մինկրիլն կալեալ պնա ՚ի ձեռանէ՝ ունի ուղղել և առաջնորդել ՚ի փուս՝ ըն շաբիզս առաքինութե. Մի ապատիցես զու յորժամ տեսանիցես զնա փառաւք թէպէտութ յԱթաք, զտանել զնոյն թարց անկատարելութե. Օ՛ի տեսանես զնա ոյնպ՝ առանց երկբայութե. Քանզի եթէ ամ Յունաստն՝ և Ասիոյ, և համայն կղզիք ծովու՝ հնազանդ զոլիցին զնա

ամ

սակայն քաց ՚ի սխալանայ իւրոց՝ նոյն խոկ հազարակերպ զաքմանալիք լինին մոռացեալք (յո՝ յիշեալք լինին սխալմունք.) Եայժ երջանիկ լինիս դու ՚ի կարել նկատել զայս, և ուսանիլ անգիտաբ ոմն ՚ի գաղափարէ միոյ Աստ՛ծոյ, և յուր ինձ ոմն Թէոդոսիոս. առ ՚ի ոչ սպասել՝ առնել յառաջել մեծամեծ մարդկանց զայն ամ զոր ձշմարիտ մարդկաւին հնուաց է առնել, և երիտասարդութե ոչ փորձառել՝ Թողու զինքն ՚ի հետաքրքրուի իմն ամբարհաւճ, որ ահաձէ համ զաղափարաց, որոց ունէ սխալուի հետևիլ, և անկանի ՚ի նոր անպատ քինելի յամառուն։ Աւրեմն ոչ միայն պարտիս սիրել, և ջանալ նմանիլ հօր քոյ, Թէև որքան և իսկ անկատար. այլ նաև՝ պարտիս ունել բարձր իմն պատիւ և վարկմտանս՝ առաքեին ոյր խոստինէք. զի քաց յայնցանէ ամից՝ զորս ծանեայ զոլ ՚ինձ, է նա և բնականաբար հարազատ. ուզիղ հանդարտ ա առ՝ և բարեբար։ Աբիտուի իւր է կատարեալ. և առէ զիարդ խոստ. Եայժմ ձնանէ. և ապատ կամօք ղղջայ ձշմարտիւ ՚ի սրտի իւրում՝ Հանցան արատ քին խնդալականաւթիք իւր՝ մեծք են և չափաբերելք յաստիճանի իւրում։ Աղջմտալ իւր՝ ՚ի խոստովանել զանցանս, քաղցրուի իւր՝ և համբերաւթի՝ առ ՚ի Թողուլ ասելոյ ինձ նմա զանս առաւել խոստ. և վստահուի իւր ընդմ ինքեան՝ առ ՚ի ապաքինել հրապարակաւ զսխալանս իւր՝ վերադնելով ՚ի վէրամ քննողուեց մոռդկանց յուցանեն զձշմարիտ մեծագործուի նոր։ Ես բերադուելք և խորհրդականուելք ապոց՝ կարեն օգտել կերպիւ ինքք՝ յոյժ միջակ կացուն եղեալ առն միոյ. խոկ Թուսինէ ունի զերազանց ընդոհ իմ յաստուկ, որ կարէ Թէբոր ակ՝ պատճան երկար ժամանակ պատրաստել ՚ինեն դաւորաց, գրաւել զնա, առ ՚ի ապաքինել զյանցանս իւր։ Եչ տովիմք է կարի յոյժ փառաւոր, առ ՚ի վերամբառնալ զինքն պատի՝ որ ոչ ևս լինիլ անկեալ։ Ելիրաւի Թուսինէ արարեալ է սխալանս, ոչ ևս ամ Թէբորք առնեն բայց ոչ որ Թէբոր առնէ զայն՝ որ առ ՚ի ուղղել զինքն պատականի առնել։ Ելիմ կոզմանէ՝ ոչ կարեմ Թողուլ զնս Թարց հետանալոյ, և գովելոյ զնա, ՚ի կիսին յորում ներբ լինէ ընդհմարանելոյ ինքեան։ Ասացաց, և գովեա զնա դու ևս պատչէ՝ ոմ սիրելի իմ Թէոդոսիոս՝ զի ՚ի պատճառս համառոտ Թեան նորէ. որ վասն օգտի քոյ՝ առ ՚ի քեզ գրեցոսիկ խոստս։

Ասնեթոր զնկոյց Թէոդոսիոսի նաև ընդ այսց բանից՝ Թէ որքան վտանգաւորէ լինիլ անկեալ, ՚ի մտանել խոստոգոյն քննողուի ընդմ պատից մարդկանց և գեր ՚ի վերս ընդմ այնոցիկ՝ որք բնաւնաւորեալք են շտիմալի գործարարս կրուես կատարուելոյ։ Ասեաց ցոյց նաև զանս իւր ասել նմա, Թէ ահա ժամանակ՝ զի չոՀիցես դու. երթ բարեաւ, ես սպասեմ քեզ ասա՝ Ես սիրելի իմ Թէոդոսիոս յիշեա, Թէ այնորիկ որք երկնչին յոցց, ոչ ունին երկիւղ կնէ քնաւ ՚ի մարդկանց։ Գտանես ՚ի ծայրս առաւել որոգայթաւոր վտանգից. բայց գիտասջիր, զի Աստուածն ամենևին ոչ Թողու զքեզ ՚ի բացակայ։

Ասպիւ Թէ երբեմն զանս իւր, Թուեցյաւ Թէոդոսիոս լինիլ ՚իներ կայուե Ելնուտոն Աստուածն. և երբ յայնմիկ հիտոջ ՚ի հիւանդանալ Թէ՝ առաւել ևս նա որ խօսի ընքեան, երբ Ելնուտոն ՚ի ներոյ ոչ կրկէր քոգոպարկեալ գնարծեան Թէոդոսիոսի, յուցանելով զինքն՝ զոր Աստուածն, առ յոմին զայսոսիկ. մի մոռանայիս որդեակ զոմ ջանս և զհոգս իմ, զորս կալայ ես ՚ի մանկուէ քումմէ, առ ՚ի բնծայել զքեզ աստի և խնամատուն ունի զհոգս քոյ։ Ամ առնկես ամենևին իր լինէ՝ որ չեղէ արժանի այսց մեծաց օրհնակաց, որք առեալք եղեն քեզ. և կամ այնց գործոց ապաքինեաց՝ որոց վասն աշխատեցար ես ներքազդել ՚ի քեզ։

Յետ ահա ծագեալ արեգական՝ ասէ զօծս առնել ի զվարթնոց յորում ժամ եղեն Թէոդորոս ի Պալչնեհէ, ժամանել առ զօրս իւրեանց ։ Որոց զօրք՝ որք շուրջ զքաղաքաւքն բանակեալ՝ սիրով ընդունային ի ներքոյ հրամանատարից իւրեանց։ Յետ տեսանելոյ ամենեցուն տէգք բարձրացեալ ի գագաթս, որոց ցոլմունք՝ ըստ փայլուն մինդաց՝ խոտորին զաչս ակնարկողաց, և ամպ մի փոշ ևաց ամբառնայր մինչև ցամպս։ Ետես ինքն և Պետրոս եղբայր իւր զայն ի գաշտին՝ զգաշնակցեալ Թաղէոսոս, որք հետացեալք հեռանային ի պաշտպան քաղաքին։ Ապ երջանիկ բաժանեցան ի միմեանց՝ զինեալ ոտից ի գիր և ի մեւս կողմանէ զնչանս ձկնարիս բերել կամէին։ Ոտիւք և գաշնակից՝ ոչ էս ունեցան երկիւղուել, վն տեսելոյ հաշտուեցա, յորժամ ձանաչեցին զամբոխ սրտի Խոսկնէի, որ ներկայացեալ էր նմ յոյժ զանազանեալ յայնմանէ քան զօր էրն։ քանզի նախկին շարժ մտանք նոր դառնալ եղև՝ Թէ ոչ երբ ահա ի բնական զգացմանէ իւրմէ, այլ ի խորհրդոց մարդկելոյ՝ և անիրաւ պատճառ ոմոց առեալ էր զինքն՝ բոլորովմիջ յաւար։

Յետոյ մինչ գնացին զօրքն՝ Խոսկնէ առաքեաց զԱնդեօր յետ փողոցս և յանկիւնս քաղքին։ Տեսցուք՝ ասէր Անդեօր՝ ոմ արքայ արքան մարդկից ունիս՝ Թէ ի մէջ քաղքին և Թէ ի գաշտին, Թուեսցուք և քննեսցուք գնո Թէ զորքան երկրագործս ունիս ի միջի այ, և տեսցուք Թէ որքան զարգաս իս էրեղինաց արտաքինն երկիրք քոյ ի մէջ հասարակ տարեալ կամ զգինի և զձէթ, և զայլ էրս օգտաւէտս։ յորոց և կարելիք այսու տեսուլ դիտել, Թէ երկիրն արտագրէ զայնքան աւտուրիս, առ ի դարմանել զանակիչս։ Իբ կամ Թէ պաղատիցէ այլ և առ առաւօտն, զի կարեցէ ունել օգտակիր վաճառս ըստ ակաց աւելորդութեան իւրոյ։ Ընդեսցուք նմանապէս Թէ՝ որքան նաւս ունիս և գնաւարս, առ յորոց պարտ է դառնալ կարգաւորել քոյ։ Գնացեալ ուրեմն ի նաւահանգիստն և մտեալ յիւրաքանչիւր նաւս՝ վերահասու եղև քառ քանչ, ուր իւրաքանչիւրք ինուրց զնային առնել զառևրևաւորութիւն։ Հարց նաև Թէ՝ զինչ ապրանս բերէին և զինչ գնէին ի միջոցի։ զինչ էին ծախսք նմ ինաւարկուն և զինչ վճռարկուն՝ զոր վաճառականք առնէին ըստ միմեանս։ և զմիակրաչեցուն՝ զոր ունէին ի միջի իւրեանց։ առ ի գիտել Թէ՝ ուղիք և հանդիսաւորք էին, և կամ Թէ՝ հաճատացմանց նկատեցեալ՝ վերջապէս քննեսցուն զդիպուածս նաւարեկութեց, և զայլ ձախորդութիս առևտրոյ, առ ի նէ առաջ հրամանել ճիւռուց վաճառականաց, որք վն ապահուն շահուց բարեկեցս ձեռն բկանեն ի ծածանիծ իրս՝ որք ի վեր անդր են քան դկարողութիւն իւրեանց։

Կամեցաւ Անդեօր՝ զի խոտորաբար սրտմտեսին անանկ վաճառականաքն, քանզի Թէև ոչ են յանդգնութիւք բարի հաճատարծուք, բայց են միշտ չարք վ յանդգնուք իւրեանց, ձկտելով ի միմեանս. և տալով չարք օրինակ այլոց։ Ասաի և յայնժամ արարք հանդոս, տալով կէտ խիճ՝ որ դիւրին եղև ոչ էս անանկիլ ընտ. յի կացոյց զդատաւորս, որոց վաճառեկանք առցեն զհաշիւս ընչից իւրեանց, նաև արդեանց՝ ծախուց և ձեռնարկուեց։ Իբ ոչ եղև նի ներել ամենեքին՝ դնել ի վտանգի զարիս այլոց։ Նմանապէս և ոչ էս կարել դնել յորոգայթի՝ նաև խոկ գիւրեանցն, բայց ի կիսոյն ընչից իւրեանց։ Ապ էել էս՝ առնել ընկերակցուն ըստ այլոց ի ձեռնարկուիս, զորս ոչ կարեն առնել միայնակ։ Իբ անդառնալի էր հանդոս ընկերակցուն նմ, պատճառաւ խըտադոյն պատուոց եղելոց վնաց, որք եղէ ոչ հետեւիցէին։ Յայնժամ ազատուի վաճառականուքն՝ եղև ի նոր կատարեալ։ Իբ փոխանակ վշտացնելոյ

զնո՛ հարկադրուբ՝ խոստացեալ եղև համայն վաճառ[ա]ց[ի]նս վերադարձուել ինչ
պնոցիկ ամենեցունց՝ որք կարացին առ քաղքիշել ի Սալէնեթ զվաճառականս
քիւն այլ իմն նորոգ ազգաց։

Այսպէս ամ՛ ամբոխն անհատաբեակ սրշուէր ի խուռն ըղ ամ՛ հոդմանեա
և վաճառիսուէ սոյնոց քաղաքի եղև նմանել հոսման և անդրահոսման ծովու
և գանձք մտանէին ոմն զուլիս, որք գրեալ ի հոդմոց՝ դան ի վէրն միոյ, ուս
ան և ամ՛ իր բերեալ և տարեալ լինէր ապատաքար։ Եւ այն ամ՛՝ որ բերեալ
լինէր, էր օգտաւէտ, և զորս տանէին՝ եղ[ո]ցոյր զայլ իմն հարստուէ փոխանակ
իւր։ Վաստատուն արդար բնակէր ինաւճնդ ոմն՝ ի մէջ այնքան ժողովել
ամ՛ ազգաց։ Զաւուր հաւաքումն և հարազատուէ եղ[ո]ւէր եթէ՝ ի բաթճ
բուէ այնց վերամբարձեալ սրտմտից։ Հրաւիրէին զվաճառականս ի յայժ հե
ռաւոր երկրից։ և իւրաքանչիւրք ի վաճառականաց՝ կի զայնի յե զերց արև
ելեան, յորմէ արեգական յաճնդաւոմ աւուր երանէ ի կրծից ջուրց։ և կամ
զառնային ինդան մեծ ծովս, ուր արեգակն աշխատաւ չընեթացից իւրոց
գնաց շեղաւցանել զձառ ալ ոսկ ս իւր։ Եւ կէսքն անդ ամենեքին ի Սալէնեթ
ի խաղաղուեեան, որպէս ս եթէ լեկ[ի]ն ի հայբենեա իւրեանց։

Իսկ ինքն քաղաքին այդ աւաւ Հէնեթ ոմ՝ մնաւնաց՝ շուրմարեաց և
հանուեթիցն արեւաւորաց, և բոլոր վաճառակնցն հաւարկից։ Զաւարգելս
ամ՛ ապրանաց օտար քաղաքաց, որք կարէին նեղուիս ծանել զշքեղազարդ և
զիգաբարոյ հեշտուեան կանանաւորեաց նաև զզգեստս, զկերակուրս՝ զհան
գամանս, և զմեծափառ զարդս ասեց, վր ամենից զանազան ոգուե անձանց
Հրամայեաց նաև զհամայն զարդս ոսկեաց և արծաթեաց։ Եւ ասէ ցՅուդինէ
այգիսէ՞ս, եթէ ոչ՝ մի միայնակ միջոցս առ ի ընծայել զամբոխն քո հա
մեսա՝ ի բոլոր ծախս իւ բնանց. որպէ՞ս, զի իցես դու նոյ ինքնին օրինակ, յո՞
հարկաւորէ զի ունիցիս դուս արուարքու ստ ծայրագոյն վսեմագիաուե մի, բայց
իշխանուե քոյ լինի բաւական նշանակեցեալ և վերադանաչեալ՝ ինախաթուիցց
և ի գլխաւոր գործոն քոց՝ որք չգիտացեան զքե. յո՞ տուրնոյ օրինակ
շատանարոյ զգեստիւ միով՝ կարի յայժ նուրբ սարեկինաս՝ նեղրկեալ ի գոյն
բազմագոյն։ Զամանակ և անձամբոյք ներուե քոյ՝ տարցեն զնոյն զգեստն զինչ
քոյ. և բոլոր զանազանուե՝ ոչ յայլ ինչ կացուցէ, եթէ ոչ՝ ի գոյնն, և՝ ի թե
թեւ ձամուկ ոսկեթելս, զոր ունիցիս դու՝ ի քազանցս հանդերձից քոց։ Եւ
այն զանազանուե զուներց՝ պատրիցեն՝ ի զանազանել զզանազանուե աստիճանի
տուեց. Թէպէտ ունելոյ սիտպուե՝ ոչ ոսկւոյ, և ոչ արծաթոյ. և ոչ այլ ինչ
քրոց։ Զանազանութեան զգալիսուե աստիճանաց նոյն ըս սերնդոց իւրեանց և գիր
ինաթիկնե աստիճանի գայնոսիկ՝ ոլք աւելի հնագոյն ազի ինք են, և աւելի
փայլուեակք։ Հնոյնքիկ որք ունէին արժանաւորուե զի զիշխանու ի գործակա
լուե, լեցին բաւականանել հաճոյ՝ գալ զինի այնց հնագոյն և պատուական
ազնուաց, որք են յայնպիսի մեծի տիրոջուե՝ նախկին պատուոյ։ Եւ մերկիկ
որք ոչ ունին զնոյն ազնուաւն, ընձեռանն նոյ զանջատ հաւրինն բարերար յօժա
րուե, միայն եթէ՝ ի սուղորդաւսցեա զնոյն հպատանալ մի աւելի մեծի բարձ
րուե, և մի յայժ փառամոլի բազդաւորուե։ Այլ զոյնացնս զբարեկրօնուե
այնոցիկ որք ի մեծի փառաւորուե՝ իցեն հաստատ Աստուծով զանազանել
քնորելականու եթէ՝ սրպէս ստորգեալ նախանձաւ՝ ի այն, որ գայ ի միոյ
երկար հետ եալ նախնականուե եանց։

Եւ օրքան մի առաքինուե գեաեաց, զի հպատակք քոյ՝ մանաւանդ զի
փուեթով արիանան հետեիլ, և յայժ եռանդնագոյն ծառայել ներուե, միայն

ցեմ՝ առցես նմա զպատակ, և դիցես զարձանս ի բարի գործառութիւնս նմա, զի լե նիցի այն սկիզբն ազնուական որդւոց այնոցիկ՝ որք ունին արարիալ զայն Ա ձինք առաջին առաձնական զկնի քոյ՝ զհոգեցն սպիտակս՝ ոսկեայ ծոպիւ միով՝ ի ծայր հանդերձի իւրեանց, ունելով ի մատն մատանի մի ոսկեայ. և ի պա րանոցն ոսկեայ միառաղ մի նկարեալ պատկերաւ քով։

Երէ այնոքիկ որք յերկրորդ ասպիձանի՝ զհեծցին զերկնագոյն, կրելով արծաթեայ ծոպ մի՝ ի ոսկեայ մատանւոյն, և ոչ երբեք միառաղն։

Երբորդն՝ կանաչագոյն զհեաոս, բայց թաթոյ ծոպիւ՝ և մատանւոյ. սա կայն ընդ միառաղի։

Հոկ չորրորդն՝ ոսկեգոյն զհղկն,

Հինգերորդն՝ փարդագոյն կարմիր.

Վեցերորդն՝ կապոյտ.

Երէ եօթնեկերդն՝ որ է վերջին դասն, գոյն իմն լիմոնի, թէ սպիտակագեղին։ Ահա զհեաոյ եօթնոցդ զանազան ոճովք՝ ազատ անձանց. իսկ հասինջն ծա ռայք զհեաոսաէորիսին եօթն մոխրագոյն։ Երէ այսպէս ոչ ինչ լիմն ծախիւք իւ րաքանչիւր բազ յիւրում՝ ունել լինի զանազանեալ Ա յլն եղելոյն վտարանգ եալք՝ ի Ալէնեի՝ համանգն արհեստաւորք՝ որք գրաւեցեալք են՝ ի վերասակը արհեստս։ Երէ գրաւեսցին զինքեանս՝ ի հարկաւոր արհեստս՝ որք կերտեն զիոքը եթէ՛ս արհեստաւորին։ Երէ կամ՝ ապացին զինքեանս՝ ի վաճառականու թ. և կամ եթէ՝ կերտիցին յերկրագործու ես։ Երէ ոչ ներկոյկ բնաւ փոփոխել՝ ոչ՝ ի բնաւորել կերպասս, և ոչ՝ ի կերպս զհեաուց. քանզի՝ ամենայն իր իմն մարդկանց վերակարգեցելոց՝ ի պայծառ և յաշխի կեան իմն՝ հայել հակել՝ ի նորահնաւ զարդարունս սիրահարել։ Երէ ոչ նաև եթողութեան գոհ, զի կանայք նոյն և ա՝ նոյնպիսի անպատկան զարդարնոք՝ անկցին երբէք՝ ի վարս անպրկեշտու։

Ահնեթօր նման քաջհմուտ պատրիզպնի՝ որ հանճնելով սրբէ՝ իպատղ բեր ծառոյ զանօգուտս փայտս, ջանացեր բառնալ զանոսի շուքս՝ որք ապինեն զարս. և վերաբերել զամ իր՝ յաղնիւ և՝ ի ժուժկալ պարզուն կարգադրեց նմանապէս՝ և զկերպիս քաղաքացւոց, յի ազատաց՝ և գերեւոց։ Ասէ ամեն (ասէր,) զի աւուրս վերամբարձ մարդիկք՝ հասանեցին զմեծութիս իւրենց՝ ի չէր սխորժալիք որկրամոլուն, որովք և հեղգացուցել զոգիս իւրեանց խան գարեն անդադարիք զառագնութիս մարմնոյ իւրենց։ Ուանզի պարտին նք հաս տել զպատիւս իւրենց՝ ի բարեկարգութե, և յիշխանութե, առ՝ ի բարեբերել ոյզոց մարդկանց. և ունիլ զհամբաւս բարիս՝ ի նախահոգալ իւրեանց զոյս ըեգործութիս։ Պարկեշտութի և ժուժկալուի ընծայեն զկերպիս առաձնել հասն զազգիս. և արդարև՝ սա է որ տայ ընդ առողջութե՝ նաև առաձնել ուժգնուի, և բերէ սխորժս յաճախ զուտ և հաստատ։ Պարտ է քեզ նախ ուրեմն պնդաս տել զձաշ և զընթերցիս քոյ՝ ի բարձրագ կերպակրոյ, բայց թաթոյ խիզ ձրպպիր արգանակաց։ Ուանզի սա է արհեստ մի՝ թէ ինձաէորելոյ զմարդկիս զայնոսիկ որք ցասմնեցուցանեն զաճորժակս իւրեանց, քաց ի ձշմարիտ պէտոյէ կենաց։

Ասացին բարձրագ ձանապարհաց գյանցիս իւր՝ ի թողուլ բնակիչս նորագ քաղաքի իւրոյ պղերգաբար ապականել զմարս իւրենց. բռնաբարելով զամ օրինս Ա՛ինասք՝ որ ի վեր ժուժկալէ։ Ասացյ խմասուն Ահնեթօր զնկոյց և խելամուտ արար զնա. եթէ օրինքն այնոքիկ՝ որքան և եթէ էին վերանորգ եալք, եթէ յատկապէս եթէ՛ս ինքնին ոչ ասացեր նմ օրինակ իմն հեղինա կուէ իւրով՝ լինէին անօգուտք. և ոչ լինէր կարելի այլով կերպիւ ստանալ զնա։ Ասէ և Ասացինն փաստով կանոնաէորեաց զսեղան իւր, յորում ոչ եղ,

եթէ

եթէ ոչ՝ գերդպին հայց լիմի, և գինի քաղաքին, որ էր զօրեղ և ախորժահամ բայց յայժ սակէ քանակուէր, էր այնց հասարակ կերակրոց՝ զոր ուտէր էր այլոց Հայոնաց՝ ի պաշարմանն Ցրոյիայու։ Այսպէս ոչ ոք համարձակիւր արտաքս նել՝ ի կանոնէ միոյ՝ զոր արքայն եդ իւրոյ ինքեան։ Էր այսոյիկ իւ բանաչիւր ոք արտաւարեաց զշտայլարար զնդսուիքիւն, և զփափկուէ ձաշու և ընթրեաց իւրոց՝ յորոց սկսեալ էին զաղթել։

Հետ այսոքիկ արդելեաց նմանապէս Ալէնէօր՝ նաև զլոյծ և զիգական երաժշտուիս, որք ապականէին զհամային երիտասարդս։ Էր դատաստանէց՝ ոչ սկիզ խաստագոն պատժով՝ զտմբշային երկեցմունս, որք ոչ սկիզ արբեցուցանէն քոն զինի, յորոց և յանջապին բարք և վարք լրեալք պակղատուէք, և լքուէք։ Էր վերակարգեաց զհամային երաժշտուիս միայն՝ ինաւիկիս տա ձարին, առ՝ ի երգել զդովեստս ածց՝ և քաջաց, որք եւտուն զօրինակս առա ւել հայրապետիս ընորհաց։

Ալէնէրեաց նմանապէս եթէ ոչ՝ միայն մի տաձարէց՝ զմեծապարդ դիզա շէն կառուցմունս, այլ՝ ոգ սեանց՝ գիմաւորուեց՝ և կամարէց՝ և այլոց։ Իսկ մի տանց նոյ՝ զգաղաւիսարս՝ և զայրզ ձևս հասարակ շինուց՝ յայժ հաձելի. առ՝ ի հիմնել՝ ի մէջ չափաւոր ատաձառ՝ տուն մի զօսարձալի՝ և դիւրահանդիսատ մի եթէ ունական ընտանեաց միոյ. այնպիսի իմն կերպիւ՝ որպ դիզք երկն բարձ յատուարք՝ և օթևանք կամ սենեակք նորին՝ անդրաձեալք միմն՝ ի միւսանզի կարգք և յրստակուէք դիւրաւ լեցին պահպանեցեալք, և փոքր իմն ծաղեալք պաշտպանեցեալք։

Ամենայն նաև՝ զի իւրաքանչիւր առուն՝ սակ ինչ վարկանելի անձանց՝ ունէցեալ ապարան մի մեծապարկ, (իբ՝ Պալատ մի.) և փոքրիկ տաղաւարապարկ իմն հատատառեալ՝ ի վէր սեանց, վն տեսարանի փոքրիկ պատկաց, յորոց ամենեցուն ապատ անձինց՝ նայնոց ընտանեաց. քաղց արգել կարէ՝ խաստէ զբազմատեսէ լորդ և փեշտուք սենեակս։ Այսն զանազան ձևք ատանց՝ ըստ մեծատեն և ընտանեաց՝ օգտեն՝ ի կենդանացուցանել փոքր ծախիւք զմարդ ինչ քաղքեն, ուր միւս մնան՝ ահա կարելի կայ ըստ մեացածին հաձուեց իւրաքանչիւր ոց. գոլով բաց՝ ի մեծափառուէ՝ յէջարկուէ իմն՝ ապահարժ և անհանդիստ։

Էր ահա սոյն նոր քաղաք չինել և՝ ինչ յոյժ սուղ ժառանկիւրեան գի մերձակայ կողմունք Հայոնաց՝ յորդորեցին զմեզ հիւս. և եկին բազ մաթիւ որպէս դիր զօրաշորք յԱփիքացու՝ ըստ այլոց զօրաւորաց, այսու պայմանաւ՝ որ գինի կատրելոյ զօրաց իւրեանց՝ բնակիցեին շուրջ զԱլէնէթիւ քաղքով՝ զերկիրս՝ ի գոցել՝ որք օգտէ՝ ն բռմնացուցանելոյն զբնակուէն դշտին։

Ալարկ համարեցաւ Ալէնէօր՝ լինել պատկերանկարուէ՝ և քանդիզոր ձուէ վն գոլոյ այ տրհնատ իմն՝ ոչ՝ ի բաց արկանել. բայց կամեցաւ, գի սա կաշուց լեցի ներեալ՝ կերթիլ՝ ի սոյն արհնատ՝ ի Պալէնթի. Հաստատեաց նաև զարժատան մի, յորում կարգեցեալք էին վարժապետք՝ քաղցր ախորժանաց որք քննէին զդատաստիկս իւ երիտասարդաց. քանզի՝ ոչ է պարտ ասէր բնարել զանձինս՝ որք իցեն նուէն կամ՝ ոչ յարհնատի իմ՝ որք եթարց պատճառեսցեն ոչ են հարիաւորք, սակայն օգտիմ՝ զի և հնաւանդը ոչ պարտին կարգել եթէ ոչ՝ զմանկունս երբ ասիաս՝ ՝ի միւս՝ աշխարհի ի հացս հինուե. որ խոստան նոյ զբազում, և չնոր ՝ի կատարէլոյ։ Իսկ միւսքն՝ որք ծնեալք են յատակ այս աշխիք արհնատից. յորմէ լիցին գրաւեցեալք, յաչէտ օգտաւէտ ուէ վն հաստատ պետոյց ծերակուտին։ Էր ոչ էս պարտ ասէր՝ ի գրաւել զքանզակիչս, և զպատկերանկարս, եթէ ոչ՝ առ՝ ի պահպանել զչիշտ մեծամեծ

արանց

արինց. և մեծամեծ գործոց՝ որպէսզի ոչ ինչ ինձանէ ընդդէմ
հասարակաց, կամ՝ ի վէր գերեզմանիդ՝ պարտին լինել պահպանեցեալք վասն նոցա
կայսեր ամենից՝ որք լեալք են դեր՝ ի վերոյ հնձանիդ սիրոյ յոգուստ
հայրենեացդ իւրեանց։ Իսկ վասն ինացելոյդ՝ բարեկարգեալ և բաւականեալ ես զ-
ձեզ՝ ոչ արդելից, զի մի յեղանիցէ զհամայնս զայնս մեծամեծ շինուածս
կարգեցեալս վասն արշաւանաց ձիոց՝ և կռից. նաև բնչամարտից և բռնցամար-
տից. և այլ ամ կրթուելոցդ՝ որք վարժեն զմարմինս լինել առաւել արագա-
շարժք, և առաւել զօրեղք։

Երբարձ նմանապէս և զբազմութիւն վաճառականաց՝ որք վաճառէին զիւրեանց
մեռանելոցդ՝ և ոսկեհեղից, բերեալք՝ ի հեռաւոր քաղաքաց՝ որք ի մեն ծանրա
գինք։ Այլ անեաց նմանապէս և զանօթս ոսկեայ և արծաթեայ՝ յօրինեալ պիտի
ըստ ձոյ՝ և մարդկանց՝ և ամ անանց։ Երբ վերջապէս՝ ի հան գայնոսիկ՝ որ
վաճառէին զանազան բնկելիս՝ և գծխանելիս՝ և զանուշահոտ օծանելիս իւրա-
նաքանչիւր։ Նմանապէս՝ զի և զարդք իւրաքանչիւր ասեն՝ ի նոսին չափաւորք և հա-
մարակք։ և՝ ի նոյնպիսի իրաց արարեալք՝ զի կենցանի երկար ժամանակ։
Երբ այսպէս ահա բնակիչք Սալէնթի՝ որք մեծապէս տրանջալով զանհաւանին
զաղքատուէ իւրեանց, սկսան խնդալ ի ոչնչան զաչխարհ՝ փարթամու-
նէին։ Ասացէ ի ձեզ փարթամութիւք խաբօղք, որք աղքատացուցանէին զնո-
ւսկ այժմ վերադառնային լինել երաշտապէս փարթամք, ըստ չափու վաստակե
որքան լինէին մերկացեալք յաչխարհագործութենչ իւրեանց։ Զդ ահա փորթամանալ
այս է,(ասէին ինքեանք.) որ ի տարամարհել զոյնպիսի հարստու[illegible] որք վա
ճառականեն զոնն որուն, և պահասեցուցանեն զպիտանացուս, որք վերաբե-
րեն ի շինմարիտ հարկաւորութիւն բնական։

Ջ՝անաց Աննեթօր նաև՝ ի տես լեալ համայն ծովային պատերազմին
որ յառաջս պատերազմին նաեւց. և քննել զնմ՝ ամբարանացս նոյ՝ առ ի
գիտել, ի՞ զինք՝ և կամ ի՞ ոչ այլ միւս հարիւրս իրք պատերազմի՝ եղեն՝ եթէ
ճոք կարդագրուէ։ Հանդի պատահ (ասէր) լինել միշտ ի պատրաստի՝ առնե
լոյ զպատերազմն, վասն ոչ լինելոյ ամենևին հասեալ՝ ի կէտ ձախորդուե, առ՝ ի
առնել։ Երբ ի գտանել նոր զբազում պակասուիս համայն իրաց, փութանկ
ետ ժողովել զարհեստագործս, առ՝ ի գործել այնքան յերկաթեայ՝ որքան՝ ի
պողպատս՝ և՝ ի պղինձս։ Երբ ահա տեսեալ եղև շինիլ փառաց վառելոյ՝ և հնո
ցաց, որոց ծուխք և բոցք նմանեին հրոյ երկոյ՝ ի փրսխմանել։ Երեսնա լերկն
և շառաչիւնք կառանց՝ ի վէր սայից՝ որք ձնշեալք լինէին՝ ինեղբօր կրկնա-
կրկին բախեմանց, հնչեցուցանէին զմրճաձայ լերկնս. Ըստ եզերց ծովու՝ ի
միասին, և ի ծուխ ի բռնկեալ բոց լինել յայնմիկ կողմանէ՝ յորում՝ ալեացն
զօրացուցել քաջալերէր զվերոյիշեալ իւր՝ ի գործարանի կայծակինս հօր ձոց։
Երբ ահա վն նախատեսանէին իմաստասէրեան միոյ՝ երևելի՝ ինեղ խորին հայ
աստէեան յանկ հասուցանել զնմ՝ պատերազմական պատրաստութիւնս։

Յետ այնորիկ Աննեթօր եկեալ՝ ի քաղաքէն Ըստ Ասմենի՝ եգիտ զնմ
ինն տարածուէ արգասալիբ երկրի՝ որ ինայր երբ անպտղ։ Վասն զի ոչ եգիտ
գործեալ, եթէ ոչ՝ զկին, պատճառ զննասուէ և չքաւորութենչ գործաւորիցն
որք վն աղքատութ պահեսալք էին՝ ի վատահարէից և յուժգնութենչ մարդոյ՝
առ՝ ի դնել զերկրագործսն ի կերպ[illegible]։ Ի տեսանել Աննեթօրի զգաշան
խոպանացեալ՝ ասէ ցնմ՝ ընկերն՝ երկիրն ահա ոչ ինդրէ ինչ, եթէ ոչ՝ ի փար
թամացուցանել զընակիչս. բայց բնակիչք նոր պատրաստեր գտանին երկրին։
Այլգուզ ուրեմն զհմայն աշխատասէրդ արհեստագործս՝ որք են ի քաղաքին, որոց

որ

արհեստք՝ ոչ ծերկեն, եթէ ոչ՝ ապականել զվարս և զձեռս ամբոխին, և կարգեացուք զնոսա զի զործեսցեն ի դաշտս և ի բլուրս։ Այիրաբէհ, զի թշնամանի լինէ այս վտանգ, զի համայն մարդիկքն ազնուքիկ՝ որք կրթելք են յաջ հեռաս, խրնդրեն կանգք մի՝ անաշխատ և ոչ ընտէ վարժեալք են յաշխատս քացց ահաւասիկ միջոց մի ապաքինելոյ և զայս։ Պարտ է մանաւանդ զանտառս բանել երկիրն ի միջին և կուչել զմբռնին յօդնանութեան իւրեանց որք լինելոցին ունել հրամանք սոյ՝ իններ աւուրս աշխատիկը գործոց։ Ամբոխն այն յօժարութիւ գործէ, միայն եթէ խոստացեալ լիցի նոյ կերպիւ խմոք յարմիր վարձառուի՝ ի բերբոյ ոմնոյ երկրէ՝ զոր գործեն։ Այդպ կարեն նք և տիրել մանկան ինչ այլուս երկրէ, և լինին այսպ նեղմնորհացեալ յամբոխի քոյ. որ ոչ հանիկն ի միմեանս եռանդ։ միայն եթէ լիցին աշխատակք և հպատակք օրինաց Հմ այս պես ոչ ունիցիս դու այլ քեն և ս բարեզոք հպատակս՝ քան զնոսա, որք աձեցուցանեն զկարողութիւ քոյ։ Հմ արհեստքորք քաղաքին անդրափոխելոք ի գաշտն կրթեն զամենայնս իւրեանց ի գործ, և ի հանապազորդ աշխատանս, առ ի այլոցիւ գործոցդ։ Առաւել ևս հմայն որ ինադրքը օտար քաղաքաց՝ որք գոք ծեն այժմ ի շինս իններ քաղաքի քոյ, գրաւեցեալք են աշխատիլ ի մի մանսին երկրի քոյ. և լինել երկրագործք, մնալոցն զնոսա ի ամբոխիդ քոյ, մինչ չև աւարտեալք իցեն զգործս քաղաքին. և այն չափիլ առիթ լինի գրաւել դամենեսին՝ առ ի անցուցանել զկեանս իւրեանց՝ եթէ տրուն միայ՝ որ ի մշանջենաւոր այսպիսի քաղցր։ Հմ այն գործաւորք զոլով ուժգնք օրինակ նոցին օգտ առ ի զարթուցանել զարհեստգործս անդրափոխելոցս ի քաղաքէ ի գաշտն, ի որոց լինին միացեալք։ Եկեալ այսորիկ բոլոր երկիրն լինի քաղմաժողով, ընդ ուժեղագոյն և զօրեղ ընտանեաց՝ առեալ զինքեանս յերկրագործուեթիւն։

Ի ունիցիս հոգ վիր միացելոց՝ առ ի բազմացուցանել զամբոխն, զի պատեալ ժամանակնն յանեծուելոյն, միայն եթէ՝ դիւրացուցես զամուսնուին Հմ կերպ դիւրացուցման՝ ի յոյժ դիւրին, քանզի իբր եթէ հասայն մարդիկք կենալք են յամուսնուին։ և ոչ այլ ինչ, եթէ ոչ՝ աղքատասէր միայն որ արգելու։ Այդ եթէ դու ոչ ծանրացուցես զհարկաւորսն՝ ապրին նք իթարց ձգանց՝ ի կանանց և զաչից իւրեանց։ Քանզի երկիրն ոչ ի ամենեին ապերբախտ՝ ի զարմանել հանապազ պտղովք իւրովք զոյնոսիկ՝ որք գործեն զնա աշխատասիրուին։ Հմ ոչ ուրանայ զբարիս իւր, եթէ ոչ այնոցիկ՝ որք ժլատք են ընծայել նմ զաշխատս իւրեանց։ Ուրեմն որքան առնել զորդիս ունիցէ երկրագործք՝ այնքան առնել փարթամք են, եթէ եթէ որք ոչ աղքատացուցանեն զնոս։ Քանզի՝ որդիք նոյ՝ ի մանդ մանկուն իւրեանց՝ սկսանին օգնել հարց իւրեանց որոց առաւել փոքրերք արածեն զդառիսս ի մէջ խաշանց. և միւսքն՝ որք և ս անցեալք են ամք, հովտեն զմեծ երամս հօտից։ Հմ վերջանի՝ առաւել տա բնորքն գործեն զերկիր ընկերակցու Հօր իւրեանց. և մայր նոյ ի միասին բոլոր ընտանեօք պատրաստ հաւրիկ և սխորժ կերակուր իմն՝ վտառ, և վիր սերելի որդեկաց իւրոց, որք պարտին վերդառնալ ի տուն, վասնզեկալ ի գործ ծոց աւուրն աղջկն։ Քանզ նաև զմեծ իմն հուր՝ որք համայն անմիղ և խաղաղասէր ընտանիքն այնոքիկ՝ շրջնտեալք կալնուն զախորժ եղանակս երգոց, և երգեն ի բոլոր դիշերն սպասելով քաղցր Ա. յլ և պատրաստ վիր նոյ պահելոյ՝ և զշագանակս, և զայլ մերդս պահպանելոցս ի նոյնուս թառմ գալարուելեան, որպես եթէ լիցին յայնժամ քաղիցեալք։

Ընդ հովիտք վերդառնան ի փողոց իւրեանց, և երգեն ընտանեօք հան-

դերձ զնոր հրդեհ, որք ուսեալք են ՚ի վրանարկիկ մերձակայ ընտանեացն ՚ի
երիցագործք մնանեն ըստ հնոց, յի՝ սպրդից. և ըստ ծոց. և ելինք գան աշխատել
՚ի կոր ունելով լծկնոցս՝ յասն և ծայլ քայիւք, վերծեալք ՚ի վշոց խեժանի՝
որ ածկրէրը գնեն. Յայնժամ՝ ամ ձգուեալ աշխատեցաք եղերբին ըստ աւուրն ՚ի միա-
սին. և հանգիստ քոյ՝ որ ՚ի հրմնեակ ածց, սիրեալ ՚ի վերերիկն, փոխարկէ
զամ խոտակիր աշխատես նոյ ՚ի հրձուեանս, և կարնոյ զգոյր բնութիւն կապակալ
՚ինքեր քաղցր և կոխարդեալ երիցմանն, և ինքէ իբարաքանչիւր ոք ծարց նա-
խաճաշեալց զաշխատես՝ աւուրն հանդերձելոյ. Երբանի ապացոյց՝ որք
են ծարց ամբարշաւանձուե, ծարց անշահարուածուե, և ծարց նեղոցաւորուե
միայն ծեզ ածք շնորհեցին նոյ զեղբօրք մի բարի, որ ոչ վզոյոյիցէ ամեն ին
զանձեղ ուրախանել նոյ ՚Ասացի ոնպի սարսափել անդեղանել, որ վեր լի անահիտա և
ամբարաշաւան յերջանրուե միայ յանշնորհել ՚ինոցունց՝ զբարեր պատրաս երկ
րի նոյ, զոր ոչ ընկալանուն, եթէ ոչ՝ ՚ի ձեռն ազատ բնութ. և քրտամբք ձա
կատուց իւրեանց ։ Ա՚ղբարև բնութիւն միայն առաքար արդարէ ՚ի հերկեալ
բանջաց իւրոց զայն ամ՝ որ կարէ պիտանել վրանեղիւ բարև կրօն և աշխատել
արանց, բայց հոգարուսել և իրացեալ անսուտակութիւն ամանց ժողովանց՝
ներարանէ զպանքան անձինս ՚ի սարսափել իմն աղքատութիւն։

Ա՚ստ՝ ջ՚ինչ ասիցի ես՝ ասէ Յոհաննէս. եթէ նոյն ամբոխն՝ զորս ես տես
լոանեցից ՚ի սոյն արգելիս գաշտի, զանց արասցեն ՚ի գործելոյ Պետրոսեանց
Ա՚նեղեօր, արա ըստ ամ ներելոյ այնց ամենից՝ որ առնեանի հանդիպաբար ՚Քանզի
Քրիստոսք ասէ՝ զ՚ամանց նախատեսուե՝ ոչ դոյլ ինչ մասածեն, եթէ ոչ ՚ի
ծանրացուցանել զհարկս այնոցիկ հոգոյիկ որք են առել զգաստք
և հակոզք, և առաւել հնաբէորք առ ՚ի բազմացուցանել զբարիս իւրեանց. զի
յուսան կարի դիւրաբ ընկալուել զհարկս իւրեանց ՚ինոցունց. և յայնժամ
անիբ բեռնաբերին զայնասիկ՝ որք երկ են ինքեանց վրայ ծուլուե՝ անկելոյք յա
ճեպոյողրութիւն ։ Ջ՚նջեա դու զոյս ամ՝ վասնզի ոչ կարէ դրուիս, որք վշտաց
նեն զբարիս, և փարձաւորին ախտից, նեղածելով զծուլուե մի թշուառելի,
այնքան միասիր թշուառին ինքեան՝ որքան առ հասարակ տրուե։ Ա՚յր հարկս
՚ի պատիժ յանցանաւորաց. և եթէ հարկաւոր իցէ նաև խոստացն պատիժս
այնոցիկ՝ որք յուրանս յանդասանեն իւրեանց, որպէս և պատժեա զգինեաբորս
որք ՚ի բաց ելողուն զաեղիս պաշտօնի իւրեանց՝ ՚ի ժամանակի պատերազմի
Ա՚յժ անգրէրքձորին՝ տուր զարգելս ըստ քանակուե՝ և արժանաւորուե ընտան
եաց, որք բազմանան յաճելիս նոյ շնորհելով բաշին մասամբ գերկիր գործոց
էր։ Ա՚յժ ահա փաթեալ բազմանան ընտանիք նոյ. և թոյլ ոչ զօրանայ ՚ի զոր
ծել. և վերակոչին ըստ ինքեանց ՚ի ելնել յարքելիս Ա՚րով և արհեստ երկրա
գործուե՝ ոչ և ս լինի արհամարհել, ոչ լինելով վշտաշնեալ յայնքանեաց
չարուեցս Ա՚յժ առաքանի պատուով գործածուել ծոց, ձեռամբք այնոցիկ՝ որք
լինին յաղթահարիչք ըզդեմ թշնամեաց հայրենեաց իւրեանց Ա՚յժ ոչ լինի սիրէ գե
ղեցիկ սխորժելի՝ գործել զերկիր ժառանգուե նախնեաց իւրեանց, ՚ի ժա
մանակի երջանիկ խաղաղուե. քան առաւաքար պաշտպանել զնա ՚ի վրայ
մեն պատերազմի ։ Ջ՚անզի հանցն գաշտն ընանէ ծաղկամբ ։ Ա՚կրէ պահիկ
զնա ոսկեզօծ նկարաւք հասկից՝ Պաք քօ ձիկ առ յատս իւր գիանախահաս ծա
զաղ, որք հոսեն գառ ՚ի վայր լերանց զառուս գինւոյ՝ առաւել քաղցր քան
զ՚նկեքեար։ Ա՚յժ խոզք ձորոց հնչեցուցանեն զհամակաշունն երգով և նուագ
գարանաց հովուաց, որք ՚ի հնուսուս ՚ի պայծառանալ առաւոտոյ՝ երգեն զնդա
նակս աշխատանաց և ախորժից իւրեանց փաղաք. միով խաչինք նոյ կայսրալով

խաչ

խոյտալով տրաճեն ՚ի վէր նորաթաղեալ Թաթիմ խառոց և ՚ի միջ ծաղիանց Թարց երկիւղի գայլոց։

Ո՞չ լինիս դու երջանիկ ոմն Յաւիհնէ ՚ի լինիլ պատճառ այնքան բարեաց առնելոյ քոց սպրիլ ենթե հոգևանաբորեն անուշան քոյ՝ այնքան ամբոխիչ ՚ի ներ սոյնպիսի սիրելի լիճն հանգստուն ։ Այլ փառք արգելօք ոչ է առաւել բաղձալի՝ քան գինել զերկիրն յաւար՝ առ ՚ի ցրուիլ զամենեսին, որով իբրև այնքան ՚ի տան ինքեանց յաղթի անկողոց։ ոչքան այնց օտարաց յաղթ եցելոց՝ լինին կոտորուածք, սպանուկք, զաւհուրանք. տրտմալի ողբք, երկիւղք յոյս սահատուիք, և անգութ անբմբերելի սովք. յատաջացեալք և ներգածելոք։

Ո՞վ, որքան երանելի է Թագաւորն այն, այնքան սիրեցեալ յԱծց. որոյ ընորհեալք են այնպիսի սիրտ լիմն մեծ. առ ՚ի կամել լինիլ ինքեան այսպիսի քաղցր վայելուչս առնել՝ ամբոխի իւրոյ. յոյ ցանկալ ՚ի հանգն գործ՝ նոր Թէ՛ Էորուն իւրոյ՝ այսպիսի քաղցրագործ լիմն անասին. որ բովանդակ երկիրը փոխանակ պաշտպանելոյ զինքն՝ առ ՚ի ոչ առընկանիլ ՚ի նորըցոյ կարողուն նր՝ ՚ի ձեռն պատերազմի, գայթեն առ յոտս նր, աղաչել՝ պաղատել զի կամիս յի Թագաւորել ՚ի վէր իւրեանց։

Պատահանեաց Յաւհնէ, բայց զի՞նչ արարից՝ յորժամ ամբոխն զոլով ՚ի ինջ այսպիսի հաշառ նե և անուսուն բարեաց՝ ապանիկցին ՚ի հեշտուեցք և ՚ի վայելչուեց, և գառնացեալն ապստամբել շղդիմ լինի, նայնով զորութ ՚զորս ընորհեցք նր։ Ո՞ր երկնչիր բնաւ՝ ասէ Ո՞նեթօր, յայսոցանէ անպատահուեցք քունք՝ այս է բազբատոյ լինի, որ միշտ յերկեղն զԹշուորս խոտասբրաս, առ ՚ի համոզել զինքեանս՝ մինչ կամին ծանրաբեռնել զամբոխն հարկաբուեք։ Այլ դիւրին է գտանել հնարս ՚Ռանզի ահա օրէնքն՝ զորս ունիմք եղեալ այժմ վն երկրագործուեք, ընձեռնն զիւանս նյ աշխուել. և ՚ի ներ առատուեք իւրեանց՝ ոչ ունիցին, եթե ոչ միայն զերս հարկաբորս. զորուք բառնայք զամ արհեստս՝ որք յարդարեն զաւելորդս։ Այլ սոյն առատուեն պակասք բան ինչ ան ՚ի դիւրուեն ամուսնուեն, և վն մեծի բազմուեորուեն ընտանեաց։ Օ՜ք լինելոյ իւրաքանչիւր ընտանի բաղկացեալ ՚ի բազում անձանց՝ և գոլով երբ կիր նյ սկիզ՝ ունիցին հարկաբորուեն միայն զգալով ՚ի գործ անխափան, Թարց տալոյ խիք միջոցի։ Ո՞ր զի հեշտուեք և ծուլուեք են՝ որք ներբերեն զամբոխն ՚ի ոտահակուեն, առնելով զնն ապստամբս ։ Հիրաւի է զի ունիցին նյ զհացս՝ և զգամ առատուեիս, բայց ոչ ունիցին, եթե ոչ զհացս և զպատուղս երկրի իւրեանց, արդիւնաբորեալք քրտամբք երեսաց։

Այժ առ ՚ի ունել զամբոխն քոյ ՚ի ներ այսմիկ բարեկարգուեն՝ պարտ է ներկայացս տալ կնոնս, վր ասացեալ երկրին՝ զոր իւրաքանչիւր ընտանի՝ պարտ է տերել Գխոհս զուս, զի ունիմք միշտ տրտհալ զամբոխն քոյ յեօԹն ասպիձանս, ըստ զանազան ոճուեց իւրեանց ։ ուրեմն ոչ է հարկաւոր ներել իւրաքանչիւրոյ ընտանեաց՝ յիւրաքանչիւր բում՝ ասպիձանի՝ կարել տերելոյ աՀելի քան զտաքածուել երկրի, եթե ոչ՝ միայնակ վն հարկաւորաց՝ որքան և դարմանել զորէ զի իբս այնքան անձանց՝ յորոց լինին բաղկացեալք։ Այլ սոյն կանոն գալով անդառնալի, ապնիւք ոչ կարեն առնել զատացաւածս ինչ ՚ի միաս տղքատաց ։ Ասասի ամենեքին ունիցին երկիր ինչ բաւական. բայց ոչ ոք ունիցի յոյժ սկիզ, այլ վն և ասիպետք լինին բարեաբ գործելոյ։ Այժ Թէ զկնի ընթացից երկար ժամանակի՝ պակասիցին ասս երկիրք, լինին ազք գաւառք՝ որք բազմաՀորեն զսոյն տրուԹիւն։

Հաւատամ ես ինքնին, զի պարտաւորիս դու ունել ջանս՝ առ ՚ի ոչ Թո

զուլ դիմաց լինել յոյժ հատարակ՝ ի Լեզուսրուե քոյ, և եթէ անկեալք ի-
ցին զգազում օրինս՝ պարտ է ձևով իմիք արմատակալել։ Ջանալ զինեն և զո-
րուլ և հիմն առաւել մեծի չարեաց, ի մէջ ամբոխին, զի նա է որ պատճառէ
պչեմանդուլ ազմուկ չարաշնարուլ ծուլուլ՝ ահաձուլ գործելոյ, և զան-
կարգուլ ի մէջ ընտանեաց։ Յոյն ուրեմն զինեն պահպանեցեալ ունի առակ
ինչ դեղոյ. կի՛ոնդ ըմպիլ իմն յոյժ հազուագիւտ. որ ոչ լիցի գործածելոյ,
եթէ ոչ՝ յոյժակի զս, կի՛ ինաձակատես յատուկս։ Ասացեալ ամե-
նեքին առնել կանոն մի՝ պատճառ հարիաբար, եթէ նախ դու ինքնին ոչ տա-
ցես հպատակաց քոց օրինակս։ Այլ նա և՝ պարտ է անդառնալապէս պահ
պանիլ զօրինս Քինօսի. շուրջ զիրեարս լե մնալոյ. և պարտ է հատատուլ
հատարակ վարժարանս, յորում դատաստիկեալ լինի երկիւղն ածց, սէր հայ
բնեցաց, յարգուցն օրինաց. և նախադատուլ պատուոյ՝ քան զհեշտութեանս
և ինքեան կենաց։

Պարտ է նաև ունիլ զդատաւորս, որք հսկիցեն ի վէր ընտանեաց՝ և ի
վէր յատուկ ծխից։ Այլ դու ինքնին զդոյլ լեր զի ոչ լինիս Թէբոր. յի՛ հո-
վիւ ամբոխից, եթէ ոչ՝ հսկիլ զոհւ և զդիշեր ի վէր խաշանց քոց. որով ար
գելուս զանհուն բազմուլ անկարգուլեն և յանպատուս. և զպնոսիկ՝ որոց
ոչ կարացեր լատաւոքել. (յի՛ արգելուլ) պատժեալ յակզբանն խատուցս։ Այլ
սա է տեսակ ինչ զԼուլեան, տալ լը պատանատրուլեան ամենից՝ օրի-
նակս այնոցիկ՝ որք ունան յընեցս անկարգուլեան։ Ո՛չ հեղմուիլ դոյն ինչ
հարկաւոր արեան՝ խնայեալ լինի բազմացն։ Այլ Թէբորն պահու ցեալ լինիլ
ի հպատակաց՝ Թարգ հարկաւորուլեան գործածելոյ առնել զնատուլեն
Ասացն ոմանք գարշելի էր իմն է՝ ոչ հաւատալ Թէբորի մէջ՝ գտանել զհաւա-
տուլեր, եթէ ոչ՝ իներ վշտացնուլեն ամենից. ոչ ասելով զնոյնուսին
և ոչ առաջնորդելով յատարկուլեն. և ոչ ևս բնաւ լինել ինքեան սիրելի՝ ի
նոցունց. այլ զնեղ զնոն երկիւղիւ՝ մինչև ցյատահատուլեն, և հատուցանել
մինչև ցպարհատրելն հարկաւորն. և՛ ոչ կոտրել ըմբերել ազատաբար. և
և՛ ջանալ զերծանիլ յանգուլեն սիրողուլ նորին։ Ընդ սիրատուլեն է այս,
արդեօք հատանի գուցէ՝ ի փուռ այսու եղանակաւ։

Ի միտ առ դու, զի յոյսդ երկրի սիրողուլն Թէբորաց է առաւել քան
նախալ են այնորիկ ուր այլիմնապէս Թէբորուլքն են սակաւ կարդոք. քան
զի՝ խլնեն ձեզ զմա՛, և տան զամենեսին յաւերքուսին, սիրելով միայնակ բոյոր
աերքուլեան։ Ասացն Լեհաստուր տրուլեի այսու կերպիւ ելեալ ակարանայ,
ընտրեալ երկիրն մեզ անդորն, և իբր Թէ խոպանացեալ անապատ. քանզի
քաղաք պահասին ի բնակչաց օրքատարէ, և վաճառականունքն ցամաքի։ Այ
որովհետև Թէբորն ոչ կարէ լինել Թէբոր միայնակ, և ոչ ի մեծ, եթէ ոչ
իբրոյ ամբոխիւ. ուրեմն ոչնչանայ սակաւ առ սակաւ՝ յոչնչանալն անդադար
քաղ ամբոխին իւրոյ, յորոց առաքելեր գիտելեամուն և գիտողուն իւր, և
դատարկանայ տրուն իւր յարծաթոյ՝ և՛ ի մարդկանց։ Այ այն վերջին կո-
ղուստ է յոյժ առաւել մեծ՝ և կարի անապատքինելի քան զայլն ամ։ Ինքնա
կալ կարողուն իւր առնէ զոյնքան գերիս՝ որքան ունի զհպատակս։ Ասքեն
գնա ամենեքին, և ձև ակերպին իւրաքանչիւրքն ի հպատակել գնա՝ դոզալով
յոմի միոյ փորր հայեցից նը. բայց սպասեն գոյն ինչ փոփոխուլեան։ Այն
պատնդակ կարողուն ի վերամրձակալ մինչև ցվերջին ծայր բռնաւորուլեան՝
ոչ կարէ տեւել երկար ժամանակ՝ ի զգալեցուցեալ և զպրացուցեալ ունե-
ղուլ զգուշոր անդամս այսորիկ ահ բուլեան՝ հարկադրեալ առիպէ զհամեն

մարմինս տրուէ ի ման՝ քաղձալ եւ աւելի քան զոսկի եւ զարծաթ ի քէն ընդունել զխրատս քո, եւ ի նախանձի պատուհասիդ ոչ հանդիպել, զորս ի քէն կորնչանալ խորտակիչ առնես զամենայն ինչս ժամանակաւոր՝ նախանձք՝ երկիւղք՝ դառնութիւնք՝ եւ անհաստատութիւնք, ի մի բան՝ համայն չարութիւնք, եւ չարիք մեռանին ընդդէմ միոյ այսպիսի առեքինի կարողութեան։ Այլ քաղաքն՝ որ ի մէջ անտի բազմութեան ի ներքոյ ոչ դառնայր զմի ոք՝ որ համարձակէիցեր առնել նմա վնաս, ոչ դառնայ ի ներ ձախորդութեան իւրոյ զանձ զմի ոք՝ որ չկարենայ շնորհել նմա անմեղադիր առնելով, կամ պատուհասելով զնա՝ քանզի ի շնութեան իւրոյ։

Այսու ամենայնիւ զգուշանալ պարտ է՝ եւ մանաւանդ հաւատացեալ ի Քրիստոս՝ ամենապարտս ի մանուածրել զ՚ի բացարկել երկիւղն, զոր ի լցուցանել զնոսա համայն անօգուտ արհեստաւորսն, եւ հետեւիլ այնց ամենից հանուցս՝ որք յառաջադրեցեալքն ի Քրիստոս, վերստահելով միայնակ զերկիւղս որք սոսկանալի էին վասն որմնադիր գործուածոցն՝ որք ոչ կարէին հերկել։ եթէ ոչ՝ կինն աւազակին գործոց իւրեանց, որ ի քաղաքին

Վերջ Երիտասարդութեան Գրքոյ.
Եւ Առաջին Հատորի.

Ց Ա Ն Կ

Ցառաւէ նշանաբար անդանդ եւ իրաց մանրամասնաբար՝ նիշ առաջին հատոր պատմագրիս պարբերութեանց, ըստ կարգի տիտղոսիցն։

Աղաչէ փափագօղ իմաստից և ծնողից կրեատացւոց՝ գիրք Ի. յերես 61։
կամի նա ուսանիլ գիմաստնական օրէնս միտօսի։
ընկալնուս զգիրս օրինացն միտօսի յարեւելս ածէ միջ՝ գիրք Ը 85։
գիտայ նա ՚ի լեզուացուցիչ՝ գիրք։ Ի։ 63
հրաժարի ՚ի լինելոյ թագաւոր կրեատացւոց՝ գիրք։ Ը 83
Ակն, կամ հեռ։ կղզին սիրսէ։ գիրք։ ա։ 17։
Աթանեթէ թագաւոր մոաբիտացւոց։ գիրք։ Ժա։ 154։
Աթհամահ կախարդեալ ՚ի նէդրդունէ։ գիրք։ Թ։ 126։
Աւետարք որ էր նոյն ինքն հիւրքիւլէ։ գիրք։ Ի։ 53։
Ախաեմենն և ամբարտաւանն քարք նորա։ գիրք։ Ժ։ 146։
Ամթեոնեթէ կամ ամնեթուս քաղաք կիսարասի։ գիրք։ Ի։ 49։
Ամատրդամու նկարակիրսուլի։ գիրք։ Ի։ 46։
Ամիհիլիւիլ, և վիսարդուլ սոյնպէս ածուհոյ։ գիրք։ Ի։ 64։
Այաքսէ որ վիճէր ընդ ակամէնեան։ վասն գինուց աշխարհի։ գիրք։ Ի։ 131։
և ամբարտաւանութեան սորա։ գիրք։ Ժ։ 147։
Ընդհատացիք առաջք են և հաստատք։ գիրք։ Ը 121։
Ընթեռլէ մոցը յուլիսի։ գիրք։ ա։ 11։
Ընհամնաձայնութեան, և իւր ոսկեայ խնձորն։ գիրք։ Ի։ 124։
սա է ազբիւր և արմատ՝ ամ թշուառութեանց։ գիրք։ Ժա։ 154։
Ընշիհ, որպ գերեզմանն էր ՚ի սիսիլ։ գիրք։ ա։ 20։
Աշխարհ թագաւոր սիսիլեացու, որ էր որդի քրինիղի։ գիրք։ ա։ 20։
յեղակարծ ասպատակեալ լինէր ՚ի բաբելաբոսաց։ 21։
բնականուս զօրնուէրն ՚ի մէնեթօրէ և ՚ի թեհլամաքէ։ 22։
Աշխեօա գերազանց նոմադիւք։ գիրք։ Ը 114։
յաշաղկոտութեան սորա՝ վասն նոմադիլոյ մէնեթօրի։
Աշխէն, որպ փեսէն թագաւորին թեհսասլիայ, որ լեալ էր հալածական ՚ի պաշարմանն արօյիայու։ գիրք։ Ի։ 53։
գէնք սորա։ գիրք։ Ի։ 131։
յաստեղական բարք սորա։ գիրք։ Ժ։ 146։
Աշխատանքն և աղբիւր առատութեան։ գիրք։ Ի։ 45։
Աւետարսէ կին փիկմալիոնի թագաւորին թեբիացւոց։ գիրք։ Է։
հնարագիտութիւն սորա ՚ի գաղել զաստեղութիւն իւր ՚ի փիկմալիոնէ որ սիրէր գնա։ 50։
՚ի գերեզս սիրէր սա գմայաշօն։ 51։
սիրահարութեի սորա վասն ժօտպաբի։ գիրք։ Ը 107։
թիւնէ զփիկմալիօն։ 108։
ոչգիս ննեթարկաբ ՚ի բարկութենէ ամբոխին։ 111։
թիւնէ գինքն ինքնէն։
Աւետիս դաւսար ժուպիթերի։ գիրք։ Ը։ 118։
Այսմեթ թագաւոր թեհսասլիու։ գիրք։ Է։ 32։
Արտասթ թագաւոր արկայի և առաքինացւոց և վաստիար բարք նր։ գիրք։ Ժա։ 156։

Աստամ

Ամսամ հղեալդ նաթալիէ, հրամանատար նաեւու, գիրք. Ը. յերես.
բաբեկամութիւն և սէր սորա առ Թէլամաք, 106.
Ամն որդի սէնիրայ Թագաւորի հիւլրոսի, գիրք. Ը.
փարատիլ սորա 'ի վարագէ, և անդրադարձին 'ի վէնիւսէ, 115.
Բիսեթաէմ և որպիսութիւն նորա. և Թագաւորին 'ի կրետէ, գիրք. Ը 84.
Բիծնօթիեանք, որք էին հսկայք յունաց, գիրք. Դ. 46.
Բշաւանք կառուց, առ 'ի Թէմսիլ հրետուցուց, գիրք. Ե. 73.
Գիւղացիք ամբոխ լինին զարհուրելի, գիրք. Ժ. 139.
Գիջոն Թէ ո՞ր, գիրք. Է. 89.
վն ի՞ր անկաւ յերկիր. և յի՞նչ պարապեցաւ, գիրք. Ը. 32.
վասն ի՞ր վերակոչեցաւ յերկինս, 33.

Զաւակս կղզի սպանիացւոց պէթիքեանց, գիրք. Է. 45.
Գնգիսիւրէ և հրձռւանք վէնիւսի, գիրք. Լ. 124.
Գինի և չար ազդեցութիւն նր, գիրք. Ը. 119. և Ժբ. 176.
Գօլու, կամ կօլօ կղզի օժիժի գիրք. Ա. 12.

Դաշնակիցք նեբՀակիք խօսմնէի. և առնեն խաղաղութիւն ընդ նմա, գիրք. Ժ. 139. և Ժա. 155.
Դաշան եւիպէի, գիրք. Դ. 59. և 64.

Ընդիպատս Թագաւորութեան մեծ. և առաւոտութիւն նորա, գիրք. Ը. բարբառ կառավարութեան նորա, 26.
Ընթաշտութիւն և օգուտ նորին, գիրք. Ը. 114.
զոր ն 'ի սմանէ վանելի է 'ի քղքէն, և զոր պահպանելի, գիրք. Ժբ. 171.
Ընկոյզ դուստր աժիհօրի, գիրք. Դ. 62. և Լ. 130.

Ոչնագանութիւն զգեստուց 'ի ձանտլեր զատիճանս ընակչացն սալիհեթու, գիրք. Ժբ. 170.

Ոժխէ ոգուէթի սպնոյ զարհուրելի վահանին մինէրվի, գիրք. Է. 101.
մինէրվի տայ զսա Թէլամաքի 'ի պահպանութի, գիրք. Ժբ. 163.
քուլիսաօն ոչ կարաց Թագաւորել միւս քան 'ի սմա, գիրք. Դ. 56.
Համանմանութիւն նորա ընդ վահանին ժուպիթերի գիրք. Ա. 22.
Ոնիա կին աշխարհի, գիրք. Ա. 20.
Ովքարի յաՀերժահարան քալիփսոյի, գիրք. Է. 91.
Ոտանա լիառն՝ ոք արտահանի գհուր, գիրք. Ը. 32.
Ոչոլէ դուստր ժուպիթերի. և ածուհի հաղցոյ, գիրք. Է. 64.

Պիշամարտութիւն զոյ սոկրատի 'ի կրիտիաս, գիրք. Ե. 72.
Թէլամաք սառնայ ղյաղիաճակութիւն 'ի սմա, 73.

Թագաւորք որք առնեն սիրելի վինքեանս, պանպանակալք են յայնցանէ, որք պահուցանեն զամբոխն, գիրք. Է. 26.
առաքեալք, որոց պարտին հետել Թագաւորք, 27.
'ի սխալանս աննախրելիք են Թագաւորք գիրք Ժա. 156.
յոյժ խնամատուիք նոցա և խոբեբկալք են, գիրք. Է. 29. և Ժբ. 166.
զԹշնամութիւն իւրեանց ոչ կարեն ընդքնին առանել գիրք. Է. 36.

քառի եղաւէրքդ՝ ողորմելոյ լինելն գիտիք մեհեանն, գիրք. Ը. 35.
խնդան՝ եմեհան չար եղաւէրութ, գիրք. Ը 109.
արպհոսելի առիճանի չար եղաւէրութ, գիրք. Ը. 35.
ոգուելի նոցա, որոց իմաստու ի՞ն ոչ բարկիսիդ դաժնելի 36.
որպհոսելի ազահ եղաւէրութ, գիրք. Ը. 42.
իշխանասելի եղաւէրութ, յորում պատահ կացանել, գիրք. Ը. 69.
նոցա որք կարծեն լինել երջանիկ՝ ընծայելով դամբանն իւրեանց յորոց 76.
մերձելի, ապերջանիկք են քան զմա մարդիկս. 76.
եղաւէրութ որք ոչ գիտեն կատարել ոչ ինձ պատերազմի, և ոչ
ի հաշտ ե, ոչ են, եթէ ոչ կէս եղաւէրութ. 76.
եղաւէրութն մարթիկ, եթէ խաղ փառն իւր նախադատելի. 78.
եղաւէրութ ոչ են, եթէ ոչ զերիք ծուռ ցնծալ, գիրք. Ը 83.
յորոյ պատրեն նոցա զերազանցել քան զ ալ տակս իւրեանց. 86.
յորոյ կացանել ձմարիտ փառն ամենելոն նոցա, գիրք. Ը. 113.
վնդ ը առաւել աչքն քան զայր գիրք. Լ. 130.
վերամբարձելի նոցա, սառըսպեղ ջնոցա հանգոյն երկիւղի. 133.
զքեզ պատրաց լինել վատահուն նոցա ի պատերազմի, գիրք. Ձբ. 163.
առ ոչ պատրաց լինել կարողութեան նոցա չափակցեալ. 161.
ձրագիսք կիրճեալ պատրեն նոցա արտաքս զփառս. 164.
պատրաստեալ ձեզ նոցա զօրացեալ ի ոտս բանակին,
աթոռոցք ձեր առաւել հերքելք են յայնց, որք. և այլն. 165.
եղաւէրութ եթէ ոք որպէս վա՞ ինքեան, տհաճելի է գիրք. Ը 83.
և Ձբ. 176.
՛ի եղաւէրութենէ հրաժարելոյն, մեհենօր, եթէ լսելոք և ազատիլ.
գիրք. Ը 83.
եղաւէրութենէն արիսթոտիմ ոչ ընդունելոց՝ եթէ ոչ երիւք պայման
նաւք. գիրք. Ը 85.
եղանելոյ եթէ ա՞ր. ե գիշեր. գիրք Ը. 112.
եղաւէրելոյ ցաւոյ առիճանի ատելոյ հիմնեալ՛ի փալանելէն. գիրք. Լ. 133
եղելոյ ի նոսին՝ ի գիշերոյ գիրք. Ը. 53.
եղերգութ ոչ ոգեկոչելոյն և փնդրելոյին. որոց վա՞ գնացք՝ ի սխալեալս չէ մեհե-
[illegible] գիրք. Ա. 11.
[illegible] ի ծնողս բարեպաշտ՛ի տարփացուցս, 18.
[illegible] 19.
[illegible] 20.
[illegible] 21.
[illegible] 22.
[illegible] 25. 29.
[illegible] 29.
[illegible] 30.
[illegible] 31.
[illegible]
[illegible] 34.
[illegible]
[illegible] 36.
[illegible] 39.

Ներսէս և Ջանիք նուիրակք գնան ՚ի փիլիմալիճոնէ. 40.
որմնի ՚ի փիլիմալիճոնէ. և զերծանին հնարիւք սահմանակէ. 49. 51.
բառնի ՚ինաւ ընդ կիսարացիս, և ուղեւորի. 52.
տեսիլ երազոյ ՚ինաւուն, գիրք. Ը. 55.
ժամանէ ՚ի կիսարս. և գարշի յախտից նոցա. 58.
գտանի գինեմօր է ապրի, և հետևի նմա. 60. 62.
ջուէ անառ ընդ մինեմօրի և ապրի ՚ի կրկին. 63.
ունկն դնի խոստացուածիւ մինեմօրի և ապրի. 64.
առաքեն զդերեանս, և զամ ՚ի թիւ բերեի ՚ի ծառս հինն ծովու. գիրք. Ը. 70.
ժամանեալ ՚ի կրկին. յոյ զպատմուելի խոստմնէ. գիրք. Ե.
մրցանակի ընդ այնասիկ. որք պարտէին յաղթանակութիւն առանալ
զթագաւորութիւն երկնացուց. 73.
քաղցրացուցեալ զօրէնս մինեմօր. պնդեալ նոցին ծերութեանց. 75.
կրկնացիք կամին զնա լսել զաւետարանչացանել գիրք. Ը 81.
հրաժարի ՚ի սոյն պատմուց. 82.
Նմինապէս և մինեմօր հրաժարի. 83.
չուէ անառ զնալ յերկիր. և քննախնդրուել վիճելոյ՝ հանդիպի ալէ-
կոծուել. և ընկենալ նաւուն՝ անկանի ՚ի կղզին քալիփսոյի. 86. 88.
սիրահարի անդ ՚ի վարձէ, և դժրեղացուցանէ զքալիփսո. գիրք. Ը 94.
յաւերժահարսութիւնք այրին զնաւն, զոր մինեմօր շինեալ էր. և արկին
նմի չուէն նոցա անառ. 102.
գահավիժի ՚ի մինեմօրէ ՚ի ծով, և ելանէ ՚ի կղզւոյն. 102.
նաւն փինեհասցւոց քնհանուն գնացս. գիրք. Ը 105.
առաջի վիպէ նմա զպատմուելի երկրացւոց. 107.
նմինապէս և պերճիքացւոց. 116.
ներքուստն հետացուցանէ զնաւն յերիսաքէ. գիրք. Ե. 126.
հասանին ՚ի քաղաքն սալէմի.
սիրով ընկալեալ լինի յիսոմինէէ. 128.
լսէ զնախատուհանքն երի քրմապետին. 131.
գնայ ՚ի բանակն դաշնակցայ խօսել լ նեսեօրի. գիրք. Է. 149.
ամուլ պատանդ ՚ինաւս վասն հաշտուելն իսոմինէի. 154.
գուէն գնալ ՚ի պատերազմ ընդ դաշնակցայ. գիրք. Թ.
բարձրք դատաբարեալ ՚ի մինեմօրէ, գնայ ՚ի պատերազմ. 163.

Թնդալ. շքեղափառութիւն նորին քաղաքի. 27.
Թերթ մագր քալիփսոյի. գիրք. Ա. 11.
Թրթռիլեի Թէ ո՞ իցէ. գիրք. Է. 39.
Թէրմոդերի քուրմ ապողոնի. գիրք. Ը. 31.
Թէոփան ծերունի սիրելին Աթէն. գիրք. Ե. 131.
Թվիլի Թէ ո՞է. գիրք. Ը 212.
Թուր քաղաք փինեհասցւոց. և փառք նորա աղաւաղեալ. գիրք. Է. 45.
Թուրիացիք կամ փինեհասցիք. փարթամուելի և կոծողուելի նոցի. 46.
Թրիմօն. Աե ծովու. գիրք. Է. 64.
Ժոփա ամուսին փիլիմալիճոնի. գիրք. Է. 50.

Ժողովուրդ երիտասարդ Թէլեմաքի յոյժ փարթամ համանի ասացախօսի.
գիրք. Ը 107.

Աղաքոյությեան և առաքեան առն Իգաբարոյի՝ դիրք. ԺԹ՝ 50՝
Անքնահալք ոգւոյն առաւել լինքնիշխանք են, այնքան յաւէտ անկաշօղք լի
նին՝ դիրք. ՃԲ՝ 176՝
Առա. լեառն կրնոի առաւել բարձրադոյն՝ դիրք. Է՝ 67՝
Առալի լեառն կիպրոսի. յորում էր տաճարն վենիւսի՝ դիրք. ԺԷ՝ 58՝
Առօրեայ Թադաւոր կրնաք, առնէ ուխտ յանդուն՝ դիրք. Է՝ 70՝
ձեռամբ իւրով զոհէ զորդին իւր՝ նոքա դուն՝ 71՝
փախչէ՝ ի կրնակ առ սալէնէ՝
հիմնէ անդ նոր քիմն Թագաւորութեան՝ 72՝
ոչ ընկալաւ սիրով զՔՆԷՕր և զկնէ էլամնաք՝ ի սալէնէ՝ դիրք. Լ՝ 128՝
զբաբէլ պատերազմիլ. և խնդրէ զօգնութիւն՝ ի նոցանէ՝ 134՝
զբաբէլ դնալ յայլեայն պատերազմ. և ՔՆԷՕր վերծանէ՝
դիրք. ՃՈ՝ 157՝
՝ի դնալն Թէ էլամնաքի առ դաշնակիցս, ՔՆԷՕր տայ նմա աէնոխս հաշ-
առութեան՝ 154՝
բանակն դաշնակցաց չուէլցին գինի, ՔՆԷՕր և Ք.ոնոցն աշխատին՝ ի
կարգադրել զսալէնէ՝ դիրք. ՃԲ՝ 168՝
Երիտ զուսար Թագուհւոյն. սուրհանդակ ժողովի և ՃԾուհի անձրևոյ՝
դիրք. Լ՝ 124՝
Իբսիեն որդի Փիլիմեայ Թագաւորի Թէսսալիոյ՝ դիրք. Ը՝ 112՝

Ապերջնեցոս որ՝ ի կրնակ՝ և որ յեպիպատոս՝ դիրք. Է՝ 69՝
Ահրեմէ հայր յուլիսի. որդի արսակեայ՝ դիրք. ԻԱ՝ 11՝
Աքոնի գաւառ փիլիփոնի գի. պսակեցն մօռացու՝ դիրք. Շ՝ 143՝
Էսեբիկեն քնակիչք լաոդիկ. քաղաքի. որոց Թագաւորէր անեխիմաէ՝
դիրք. ԻԱ՝ 17՝
Երանան որպ անստուգ պատրաստակին գնելեցոս նահուց՝ դիրք. ԺԷ՝ 48՝
Լամոս կղզի՝ ի միջերկրեայ ծովու՝ դիրք. Շ՝ 145՝
Լինոս որդի ապոլլոնի՝ դիրք. Ը՝ 31՝
նահապէտք գերազանցապէս զաէդիղս՝ դիրք. Լ՝ 114՝
Խալդիոն Թէ գինչ՝ դիրք. ՃՈ՝ 155՝
Երիսափէ մայր նարսիլի՝ դիրք Լ՝ 115՝
Ուքանիացիք ամբոխք մարտիկք հետևակեայ՝ դիրք. Շ՝ 139՝
Օքրանիացիք ամբոխք անյաղթելիք՝ 140՝

Սոհեմեթէ կամ խնամատեր, և Ճշմարիտ աստիճան նոր՝ դիրք. Լ՝ 118՝
հանդարտակցութեանէ զսիրտս՝ դիրք. Շ՝ 153՝
Տորափոր պր սէբլօսիի՝ դիրք. ՃՈ՝ 17՝

Ծերունիք օրհնատուպք մինօսի. և բարձք ոտից նոցա՝ դիրք. Է՝ 74՝
Ծուլուէ ընծայէ զամբոխն լինել աստհակա և ապստամբս՝ դիրք. Շբ՝ 175՝

Պաբելոն քաղաք աքերկիպաս՝ հիմնեալ՝ ի ախաբանէ՝ դիրք. ԺԷ՝ 42՝
Պախարացւոց բարք և վարուցատուԹիւնք՝ դիրք. ԺԷ՝ 58՝
Պախրոս կղզի միջերկրեայ ծովու՝ և որպիսութիւն նորա՝ դիրք. ԺԷ՝ 58՝
Պրետացւոց երջանկաբորութիւն. ձկունք. և օրհնեալ մինօսի՝ դիրք. Է՝ 68՝
կերպ ընտրութեան նոցա իւրեանց Թագաւոր՝ 72՝

Պրիտ

Արիաւ որ ներկայապէս կոչի քաղաքայ. կղզի ՚ի միջերկրեայ ծովու . երկիրք
արգասաւորք. յորում շուք և սնապատուիք անձանօթք են։ գլուք. Ը։ 67։
Արձու լեւն մանկանց. և որոց վասն պարտէ ուշիլ զանս։ 68։

Ա

Աւրինու սիչք դու շակիչք նախասացուլեանն։ գլուք. Ժա։ 155։
Աւսիկրի գաւառ մերձ ՚ի սահմանս իտալիոյ։ գլուք. Լ։ 126։
Աւրքու լէս որպէ ժուպիթէրի։ գլուք. Է։
Աւրքէօր յաղթի յաշխարհ, որ էր քաջն տրօյեացւոց։ 53։
Աւիկր քաղաք ՚ի սեսիլեայ։ գլուք. Ա։ 21։
Աւռսմաք կաւիր անցանել ՚ի կառամարտուիս զէնէլմաքիւ։ գլուք. Ը։ 73։

Զ

Զանազ ըն սօրի՝ կալեալ իտօմէնէի և յուլիսի։ գլուք. Լ։ 131։
Զէլէնէ որպ ոսա նշանակէ զնաղաղուլեւն։ գլուք. Ժ։ 138։ 145։

Ա

Ալաշօն արհամարհէ զսօնարպէ և կորնչի ՚ի նմանէ։ գլուք. Է։ 50։
Անառաւ բիաչքք՝ ամբոխք ՚ի լեռագաւօրուլեան նաբօլէու, որք կողուն զե
զբա ծովու իտօմէնէի։ գլուք. Ժ։ 137։
պղպմանն՝ զոր առնէն ընդ իտօմէնէի։ 138։
պարբառաւին ՚ի պառեզրազմ՝ 139։
դաշնակիւ ովք իւրեանց հաշուին չէ իտօմէնէի, միջնորդուլեամբ մէն
լեօրի։ գլուք. Ժա։ 153։
Անգլուլեւն և իգաբարոյուլեի խանդարէ զնագաւօրուլի։ գլուք. Է։ 46։
տիրէր սա ՚ի կիպրոս։ գլուք. Է։ 58։ 60։
անծանօթ էր ՚ի կրետէ։ գլուք. Ե։ 68։
Անէնէայ քաղաք ՚ի ծովածոցին եարանեի։ գլուք. Ժ։ 143։
Անէնօփէի ոգուլեւն, անկումն, և վերականգնուիւն։ գլուք. Չ։ 29։
Անէնէա՝ եէ ո՞ իցէ։ գլուք. Ա։ 18։
Անէնէօր՝ եէ ո՞ իցէ։ 12։
գնէրի վառառ յերեւելիայ։ գլուք. Չ։ 30։
դասախարակի զազաքէլ միմէ գնէրի էր նմա։ գլուք. Է։ 61։
դասախարակուլեւն նորա՝ զոր առ իտօմէնէի։ գլուք. Ժբ։ 159։
Անտասիի գաւառ յերկրի օթրանեի։ գլուք. Ժ։ 140։
Անհրժ առաջնորդեալ զասախարակի զնէլմաք, ՚ի նէրքոյ հերպարանի
մէնէօրի։ գլուք. Ա։ 12։
Նկարակի բպու լեւն ոսկոյ Ձծուհւոյ։ գլուք. Է։ 56։
վո էր պատու կերպիւ երեւեցաւ եէնէլմաքի։ գլուք. Ճ։ 90։
Անոս եէ ո՞ իցէ և պատաճորուլեւն նորա ՚ի դժոխս։ գլուք. Է։ 62։
լաճագոյն օրհնք նորա։ գլուք. Ե։ 69։
յարդանք և պատիւ, որք ունէին վասն օրհնոյ նորա։ 74։
Անձք սպարապետ անպէլիացւոց։ գլուք. Ը 110։

Յ

Յուլիս եէ ո՞ իցէ։ գլուք. Ա։ 11։
անհանդուրժ սէր իւր վասն վէնէրէօվի։ 16։
ասպիճան որպիսուլեան նորա։ գլուք. Չ։ 26։
՚ի գնալն որոյիս, ասց խրատս եէնէլմաքի։ գլուք. Է։ 40։
նա է գաղափար եագաճորացն յուլեացւ։ գլուք. Ժբ։ 166։
Յուշկապարիկք և որպիսուլեւնք նոցա։ գլուք. Է։ 64։

Ցարսրոյ հրամանատար նաւուն ինչխեանց. որ ընկալաւ զՔրիստոս և ըստ
քեզ ամենայն իւր. գիրք. Ի. 39.
Հոգ նորա առ՝ ի գաղել զքրիստոս ի ծանօթութենէ փիլմոնի. 41.
վարդանուշ նորա յորժամ բաղատրօղել եղև, և ոչն զերծաւ. 49.
Հաւատարիմ գոյն քաղաւորին իւրոյ. 43.
վերակոչեալ գպրէ ատար՝ դնէ ի գահոյս. գիրք. Ը 109.
Կառավարութիւն իւր ննեի պրէ ադարի. 113.
Ցարսիզ քեզ ո՞րդեկ. և որպէս անդրադարձաւ. 115.
Ցասսս կոդի՝ ի միջերկրեայ ծովու. գիրք. Հ. 91.
Ցերդուն վասն միջնորդի վերջ ժ[illegible] լինել քեզ քրիստոսի. գիրք. Ի. 86.
Ցիւլէս քաղաւոր գիրքն. գիրք. Ժ. 143.
Ցիմաքն ծնունդ պատմող. գիրք. Ե. 70.
Ցերեքեան ծնունդ ծովու. գիրք. Ը. 114.
Ցերեքեան ներկայացան կոչի նարատ. գիրք. Ժ. 140.
Ցօնաքրի լեառն արբատիայի. գիրք. Ի. 57.

Տարիպաէ ապաւաժ, ի ձէջ սիսիլու և նաւսիոլի. գիրք. Ա. 17.

Ուխտադրութիւն խաչին և առ նէգդուն. գիրք. Ե. 70.
Ուղի գիտ. գիրք. Ի. 64.

Պալէսդաց որդի վերկմալիոնի. առաքիլն՝ ի սամոս, ընկերացեալ լինի՝ ի ծով.
գիրք. Ը. 107.
զրծանի՝ ի հնդեմանէ. 109.
դառնայ՝ ի քէիր խաղաւորել գինի մահուանն հօր իւրոյ. 110.
բարեգործ շարժուճն և կառավարութիւն իւր. 111.
Պատահմունք քէլմանքի, դոլ այլաբանութիւն քանասաւորական.
գիրք. Ա. 13.
Պաքքանէ քրմու հիք պաքքոյի. 57.
Պաքքիր կամ պաքքո որդի ժուալիքէրի. գիրք. Ե. 89.
գլխաւոր գործք նորա. գիրք. Է. 67.
զարդացուածք նորա՝ ի յաւերժահարսէց նասսոյի. գիրք. Է. 91.
Պէքիք գաւառ ապանխայոս. որ ընկալաւ զանուն՝ ի գեաղոյ. գիրք. Ը. 106.
նկարագիրքոյ քէլն քաղաքին և հիանալի ծէռ քանդչացն. 116.
գործածութիւն երկրագործութեան՝ ի սմա. 117.
Պիլ քաղաւոր քէլէի. որ սիրէր զամբոխն ի բր. գիրք. Ի. 42.
Պիքշոյի յաջորդէ հօր ի բոյ սեռոյքի և օրպիս սիրէ նորա. գիրք. Ի. 35.
խոստանայ ի բր պատճառ զպատահմունքն և կրնայ՝ ի նմին. 37.
Պրինձայացիք ամրոնք հէպէրիոյ. գիրք. Ժ.
Պրուքիացիք նմանապէս. 140.
Պօրիոնան գուքս. և պատի նորա յերիքատարգուն իւրում. գիրք. Ը. 15.
սկիզբն դատաստանի քէնան նորա. 26.
ծնունդ և մահ նորա. 14.

Սաքուրեա որոյ քաղաքութիւն կոչիւր դար ոսկեայ. գիրք. Ը. 116
Սալենի որ ներկայացաւ երկիր օքեանի. գիրք. Ժ. 137
հիանալի լինի յիսուսէ. գիրք. Ժ. 152

Ալէհեացիք որոց մայրութուղաք էք՝ ի Քէբուռէ նախօրեայ, գիրք. Ի. 127.
Ակամ գործի ինչ քառամբ մաքանչէլոյ, գիրք. Հ. 73.
Ախօսքիր և դրուատք նորա, գիրք. Ը. 28.
՝ի յանդիմանի նա՝ եթէ ոչ՝ վասն երկու իրաց, 29.
եզիբատացիք անփափոխք եղեն վասն մահաբան նորա, 35.
Ակրէ ածուհի ցորենոյ, և այլ պատգոյ երկրի. 67.
Ակրայէր ի շուն եռագլուխ յանցս գժոխոց, գիրք. Լ. 115.
Ամէնքս գնա գժոխային ճանապարհի. գիրք. Ի. 57.
Ամիսի քանի՞ լոյս, գիրք. Լ. 112.
Ամէնէրի՝ ի կիպրոս կղզի ուր պաշտեաւ լինի վէնիւս, գիրք. Ը. 58.
Ամէնբօն լեառն մեքա քահին, գիրք. Ի. 57.
Ամբակ դուսար աբեզահան, գիրք. Ա. 17.
կղզի նորա, որ կոչի նաև այիա.
Ամենք հերքիւ լեր գիրք. Ը. 41.
Ամբողի փօլինիմեան և խորափոր պղբ իւր՝ գիրք. Ա. 17.
Սօփրոնիմ դինչ խրատ եւս խոսինհնի առ՝ ի լցուցանել զխոսաուանի իւր.
գիրք. Հ. 71.

Ա յնհիւս կամ փայլատէ. և որպիսութիւն նորա գիրք. Ի. 55 և Լ. 124.
՝նախահեցաուէի տաճարի նորա որ՝ ի սիրէրա, գիրք. Ի.
՝ի վաշիս և յիտալի՝ ի կիպրոս կղզի. 58.
և պաշտօնն՝ որ ընծայի նմա.
վրէժխնդրութիւն նէր վա աշխատարհաց Քէլամաքի, գիրք. Ը 86.
և Ջ. 91. և Լ. 125.

Տանէհառնք յիսուն դասերք և այլն, գիրք. Լ. 112.
Տանս Քաղաւոր արկղի.
Տարտարոս Քէ զինչ տեղի էդէ, գիրք. Ի. 64.
Տիտալէ հռչակաւոր անձն. վասն լաբիւրինթոսին կբէտի, գիրք. Հ. 69.
Տիտոն կին սիշէլի, գիրք. Ջ. 42.
Տիտմոսէ որպէ Քիտէի. Քէրէոս ի Քէօլէյի. յանդուգն վատահ, գիրք. Ջ. 147.
տէրէ ձիոց ընտրոյի, գիրք. Լ. 131.

Ըհաս Քաղաւոր Քրտաճի. սպասնանի՝ ի յունիսէ և՝ ի տօսքատէ. և լսիլ՝ Ը
լինի՝ ի ձիոց իւրոց, գիրք. Լ. 131.

Փանտոր կին հիանալի, գիրք. Ի. 60.
փարքամունիի աղբի. ի անհանդստաւքէ և չարեաց, գիրք. Ի. 42.
փարքա Քէ ո՞ էդէ, գիրք. Լ. 124.
փէքել վասն ի՞ր հիմնեալ նզէ. 134.
փէլե անհամաձայնուքի, էարկ խնձոր ոսկեայ, 124.
փէլեփոնէդ որ պատմ մօսայ կոչի, գիրք. Ղ. 86.
փէլուս քաղաք եգիպտասի, գիրք. Ի. 35.
փէնաքէ ածք մանր, գիրք. Լ. 133.
փէնելոփէ կին յունիսի և գործակցութիւն նորա, գիրք. Ա. 17.
փիլիացիք ամբոխք նախօրեայ, գիրք. Ժ. 143.
փիլմալիօն՝ քառաւորութիք և անգիտութիք նորա, գիրք. Ի. 42.
Քաղաք գիօշիա օրինաւոր ամուսին իւր. 50.

վասն երբ սպանանէ զիշատակէ ըղըզէ իւր և յղէ ղալիէազար ի սամա-
գիրք. ը. 107.
Վերանալ Թունով յասեր արլէնէ. 109.

Վալիփաս ծծուհի դաւսար սէր լանէի գիրք. ա. 11.
էր անմխիթար վասն չոմմանն յուլիսի. 13.
ժամանակաւ Թէ լամնաքի ՚ի կղզի իւր մխիթարել զնա. 14.
արլիսուէնի ծծուհւոյս. և այրի իւրոյ. 16.
՚ի տալն նորա Ճաշ Թէլամնաքի, սիրահարի նմա. 55.
հոգւոսնակուէնի իւր ՚ի հանդուցանել զԹէլամնաք. գիրք. ը. 97.
ոչ կարէր ըմբերել միմեանս օրէնս. 98.
Ջանք նորա առ ՚ի ընծայել զԹէլամնաք սիրահար ինքեան. գիրք. է. 96.
յաչադուսուէին նորա վասն էվքարէի. 99.
Ջառապանաց իւր վասն արտահանելոյ զմինեթօր և զԹէլամնաք ՚ի կղզւոյն
Թւրքի և յուդայնի զոհելոյն զնոսա. 102.
ցասմնուէին նորա ընդդէմ նոցա. 109.
յաճախ ժահարսունք նորա այրեն զնաւն. 56.
կղզի նորա էր անմատչելի մարդկանց. 91.
Հարլո երկրորդ ի ազատ անգլիացւոց. գիրք. ը. 140.
Հուքինօն որդի մինեւսի. ծծ սիրահարուէնի. գիրք. է. 110.
աղջատ ըսնդիր դաճաճանուէնի իւն նորա. գիրք. է. 98.
Հրօթօն քաղաք քալապրիայու. գիրք. ժ. 17.
Հրօթօնիայու աբագուէնի իւն արձակելոյ զնաւսն
Հրոմվէլ՝ կեանք նորա և արլիսուէնի նորա. գիրք. է. 43. և ը.
Հօսկէթ գետ և փերէն.
Հօրսիր, քօրթու կղզին.

Ովկ անապատ հզիպատոսի, ուր յղեցաւ եղև Թէլամնաք. և ազատեալ
եղև հերքիակոսապանն ՚ի նէստոր. գիրք. ը. 29.
Ովժիժ ուրախ կղզի էր և ունէ անուանիւս. գիրք. ա. 12.
Օրինէ Թէ ո՞վ էիմ. ըսնդէ ՚ի դժոխս. գիրք. է. 31.

Փալանթէ գլխապէտ լաչէդէմոնացւոց. գիրք. ը. 134.
արլիսուէնի նորա. և Թէ գոր քաղաք հիմնեաց. գիրք. ժ. 143.
Փատռէլ որդի փիկմալիոնի. գիրք. է. 107.
Փէտաբենացիք ուր յուլիս է հայ կղզի նոցա. գիրք. ա. 17.
Փէնելոպիք ազգ են Թիւրքիայիք. և կարողուէ փարթամաբար նայ. գիրք. է. 41.
Փիլոքթէթէ որդի փանի. բարձրացաւցանէ զպարիսպս փեթելի ՚ի հեռվե-
լեայ. գիրք. ը. 134. և ժ. 145.
Փօլիսեռ քաղաք ինչ յարքաստիայ. գիրք. ժ. 146.

ՎԵՐՋ.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԷԼԱՄԱՌԻ ԱՐԴԻՒՈՑ

ՅԱՒԼԻՍԻ.

Բարձել և յարտագրել ՚ի Աւձէ Ֆրանչէսքօ Ֆիւնէլօնէ, Բրհի Նպիս հոգոսէ Սալվեսաքի. որ էր դասատարափիչ Պծմնփտա Թադտաղնոյն Ֆրանսայու, որ և եղև յետոյ Բրհի Նպիսհոսոս և Դուքս Վանտ բէէ, և Սեպուհ Պապերական.

Ա երբսաքն Նորոգ սրբագրեալ և ուղղեալ ՚ի վերայ ձեռա գրոյ Հնդկականն. և թարգմանեալ ՚ի Վալլիսական լեզ ուէն Յետալիական բարբառ.

Նշ այժմ փոխադրեալ ՚ի Վալլիսցւոց և ՚ի յետալիացւոց լեզուէ ՚ի Հայ բարբառ՝ Ջանիբ և աշխատասիրութիւն Մարդար Ջաքարիայի Խո ձէնց Նրևանցւոյ.

Սբեռգբեալ ՚ի Տպարանի Ս. Էջմիածնի ՚ի թուականութեան Մեծի պետ Կոստանդնուպօլսեցւոյ Մարտիրոս.

Տպագրեալ ՚ի Վ. Հոսփիտալ Հայրապետական Լատասնցուղ և Քահանայից Աթոռոյն Էջմիածնի Տն ՂԱԻԿԱՅՈՒ Երիցս երանեալ Սբազանութ Կաթուղիկոսի ամ Հայոց.

Հրամանաւ Ս. Աթոռոյն Էջմիածնի Ծայրագոյն Նուիրակի՝ և Հիւսիսային կողմանս եղել ազգիս Հայոց Առաքելատարած Ս. Աշնորդի, Սանահնեցի Երիցայրապետի Աբ ղուկեց՝ Իշխանականաց Տն Յովսեփայ Սրբազան Վարդ Եպիսկ. Հիմնադրի նոր Նախ. Ջևան և Գրիգորեանց Քաղաքացն.

Բծրիմէ և ձանիս Խորհրդատու և Մխիթարեան՝ Ջ. ազգայնոյն Պոյծա Իշխան Ազգ Յօհաննէսին Վարդանեան, Բնակիչ ՚ի Ղնդիւս, ՚ի Աստր.

Ցամի Տն 1793. ՚ի Օգոստոսի 20. Իսկ ՚ի Թուին Հայոց ՌՄԽԲ.

ՀԱՏՈՐ Բ.

Ի տպարանի Նորին Խարձր Սրբազնութ, որ Բրբեմեանցն պատճառաց եաւնէ՝ գոնարեթառատ և արդիւնաւէտ տրոմք, ՚ի Հնդիկս՝ ՚ի գանա զան քաղաքս բնակիւղ Խարեսէր ամբոխին Հասարակութեն.

Ընդ հովանեաւ Երկնահանգիստ Աթ խալ Վանիցն՝ որ ՚ի Նոր

Ն Ա Խ Ի Ջ Ե Ր Ե Ն.

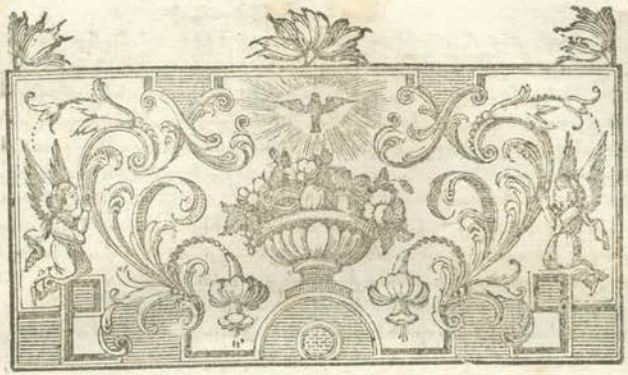
ՀԱՏՈՐ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՆԻՒԹ. ԵՐԵՔՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴՈՒ ԳՐՔՈՑ.

Յաջորդն պարտ Աէնէասի վհատասպանաբ էր Փրիամէլեայ, և գլխահանաբ զոհ ճաշանաւինն սպանոյ խորհրդանի էրոյ, որ համայնեալ ընդ Դիմոթէոսի՝ իմիջ ձորասանել վճիռ էին, և նենգել էրոյ ինչ։

Լուսաւորմանի ըն անասնեալ այսոց երիտասարդ ընդդէմ ճիլօնեան, իորգե վրի մանբաս գնալ պանանել գնա անդ՝ ոչ աստիճանէր ի պարտ ինչ, ցորամ հրա մայէր նահապետին էրոյ։ Վերնել Դիմոթէոսի ի հարկանէն՝ ճիլօնեան զերծա ցեալ զէնուն էր՝ հպատակեալ էրգն ի Սոֆոնէզէ, զինի յանկնէլոյ զիրամանատրոմի նահապետին՝ ան Փօլիդն, զոր Լուսաւորն անուանեալէր հրամատիճ էրոյ։ Ա՛ց յորդոն ևս լիէ՝ երեք չէզոբ նենգութեան Փրիամէլեայ՝ ոչ էպակէ ոնել յաստիճան քնան պահպանել հետանալոյ ի նմանէ։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԹՒՂԱՄԱՐԻ

ՀԱՏՈՐ ԵՐԿՐՈՐԴ։

Գլուխ Երեսուներորդ։

ԵՒ ահա հասեալ քաղցր և բարեկարգ կառավարութեանն Խոսրովիդեմ տաբածեալ՝ խուռն տաքրշիր յամէ կողմանց զամբոխս, որք գային յօդել ընդ նոսա, որոնելով զբարեբազդութիւնս իւրեանց՝ ունել հովանաւորութեանն՝ սպասս սիրելի տրուեւ ինքեան։ Եւ ահա դաշտք և հովիտք՝ որք՝ ի վաղ ժամանակաց ծածկեցեալք եին փշովք և տատասկալին վայրենի խոտովք, խոստանային զվարթամ հունձս, և զպտուղս՝ մինչև ցայն վայր անծանօթս։ Եւ երկիրն բացեալ զկուրծս իւր վիրաք խոփոց՝ պատրաստեաց զանձս, առ՝ ի վարձատրել զդործունեայս, և անկասկած ելիք քաղաքաց կառավարչին յամէ կողմանց։ Տեսանել լինէր՝ ի մէջ ձորոց՝ և՝ ի վերայ բլրոց հօտ խաշանց, որք խաղասալով կայտառին՝ ի վերայ դալար խոտոց. և յոգնալեաւ նախիրք և զանց և կովուց՝ հնչեցուցանէին զարթարութիւնս լերանց՝ բառանջմամբ իւրեանց, որք և ամ խաշինքս այսոքիկ ազատին՝ ի պարարտացուել զերկիրն։ Եւ Անն քաջ էր պատճառ ունակաւոր այսց խաղաղութեանց։ Զանգիր, եա խորհուրդ Խոսրովայ նախ վհատահարել զնոսա ընդ փխռսխեթացւոց (ա) ընդ համային աւերմունդ իւրաց՝ զորս ոչ եա ներելի լինել՝ ի Սալխեթ, որ պահասիւր՝ ի խաշանց։

Ժամանակս յաջոսիկ՝ քաղաքն և շրջակայ գիւղաքաղաքք լցեալք էին՝ ի գիւղեցկագոյն յերիտասարդաց, որք բազմամեայ միջոցաւ սատակեալ, նուազ կային՝ ի մէջ ազգակից իւրեանց։ Որք և ոչ համարձակէին ամուսնանալ, յերկիւղ բազմայուսանելոյ զչարիս իւրեանց։ Այլ յորժամ տեսին թէ՝ Խոսրովիդեմ ազգեալ եղև՝ ի մարդասիրութենէ՝ և կամի լինել հայր իւրեանց։ ոչ եա երկեան՝ ի կանանց՝ և ոչ յայլոց պատժոց, որովք երկին առնուն զերկիր։

Այժ

(ա) Փխռսխեթ. ամբոխ ինչ մերձակայ Տաշիացւոց. որք ընակէին՝ ի նոցն կողմանս Խոռասանոյ, ոչ այժմեան երեսք Պարսից, ի ծագամասին Նաբատեայ.

Յիշ ահա ոչ այլ ինչ եւս լսելով լինելը անդ, եթէ ոչ՝ ձայնք հրամանաց, եւ երդք հալածաց՝ եւ շինականաց, որք հանդիսացուցանէին զհարսանիս իւրեանց։ Յիշ երեւակերպիւր իւրացանչիւրոյ ուրուք տեսանել զիան ոմն (բ) չէ խմբոյ մերոյ յուշիպարիկ՝ խառն ընդ Փիլիպեայ՝ (կիսամարդ կինդանի.) կաքաւել յինչնական փողոյ՝ ընդ հալածեալսն անտառաց։ Որում ամենեքին զայլով հանդարտեալ եւ ուրախք, բայց ուրախութիւնք նոցա էին բարի կարգելոցք հաճելիք. որք ոչ ներքաղէին. եթէ ոչ արիւթաբար զօրանալ՝ ի դարձեալ եւ յաշխատիլ։ Ամենայն եւ էին առաւել զբարիքք եւ առաւել առաղնք։

Ծներք հիացեալք առեանդելով զայն՝ որք ոչ եւս տարեթուիլ եալք էին յառաջ յբնութեան երիսաց ամենց իւրեանց, լռէին վասն առաւել ինդալոնք խառն ընդ խանդաղատանաց. եւ ամենայնիւ զդողդոջիւն ձեռս իւրեանց զէտ յերկինս՝ ահիւն, օրհնեալ ոմն մեծ Հաւսիլիմ էր զնա ազատեալն միր՝ որ համանմանի քեզ. որ եւ էր առաւել մեծ պարգեւ քոյ զոր շնորհեցեր մեզ։ Երդարեւ ծնեալ է նա վասն բարեաց մերոց. ընծայեալ նմա զամ բարիս զոր ընկալաւ՝ ի նմանէ։ Յիշ թառուցք եղեալս մերոց՝ սերեալք յայոց ամուսնութեանց՝ ոչնեցելոց ի նմանէ, պարտաւորք լինէին նմա ամենեքին մինչ չև ցծնունդս իւրեանց։ Եւ լեալ նա ձիմբրա հայր այսց ամենից ննեմակալից Ընդ երթասարդք՝ և զառերք երթասարդու հիք՝ որք ամուսնանային. ոչ առնէին փայլել՝ ի մէջ ուրախութեանց իւրեանց, եթէ ոչ երգել զդրօսաւոր պարոնիկ յորմէ այն քաղցր վախճուածք և հրճուանք պատճառէին ընդ նմա։ Որոց բերանք առաւել և սիրտք՝ շուրջանակաւ լցեալք էին անուշութեան նորա, և երջանիկ համարիւք նա՝ որ առաւելն զնա. և երկնչէին կորուսանել. զի պահպանելի նորա էր խանդարտն ի իւրեանց ընտանեաց։

Յայժմ Յոսէֆ խոստան եղև. Ինչ եթէ ես՝ ոչ բնաւ զգացեալ ուրեք այսպիսի զուարթ և ազդու հաճութիւն լինի՝ լինել սիրելեաց յաւիտենից, և առնել երջանիկ զայնքան մարդիկս։ Յիշ ասէր ես ոչ էր իմ հաճատացեալ առնելոյ ամենեցուն թէ՝ հանապ ամենայն ինձ ուրախ լինիցին, եթէ ոչ ինչ կացուցանեն, եթէ ոչ լինել երկնչելի։ Յիշ ես ամենայնիւ մարդիկս ամենեցունց արարչագործելոյն վասն նոցա։ Յիշ այն ամ զոր լսելոյ էի ասել վասն Յոսէֆեայ լինել նոցա սէր և վախչութիւն՝ ամենեքին իւրեանց. Յոսէֆ ինձ զոյ զառ առաւելն։ Այլ այժմ փորձիմ ձանաչել զձշմարտութիւն։ Աբրամ պարտ էր զպատուիցեալ քեզ ես՝ որպէս ես իւնաբարեացն զոչխարս իմ, մինչ առաւել մատաղ մնային ինձէն, ի վերայ Յոսէֆեական իշխանութեան։ Յիշ այս եղև առիթ բռնութեան ասկերջանկութեան իմոյ։ Յիշ յայժմ ահաւ Յոսէֆ վիպել պատկ.

Փրօֆէկիա՝ սակաւ մի առաւել անդեալ ամէն քան գիս, եղև միջնեակն ի համայն երիտասարդս՝ զոր սիրեցի առաւել զբարեաց և համարձակ բնութիւնն նորա էր ըստ ախտից իմոց. եմուտ առ ի հանգոյս իմ՝ ես համակրել զխոտորութիւնս իմ՝ երկայնացոյց գիս, վասն այլ իմն երիտասարդ ասէ՝ զոր սիրեի ներանապէս, որ անհանգիստ Փիլոքլէ։ Իր առերեսս զաճ յաճոյ, և մեծատոհմ, բայց բարեկիրթ։ Ալ երդանիկ զմեծութիւն իւր՝ ոչ թէ ինձ վերամարձակել, այլ առ ի յոյսիել կինքն, և ոչ առնել ամենեքին զիր ինչ անարդ։ Յոսէֆ ընդհատ համարձակ՝ ի վերայ սիրատենց իմոց. և յոր ժամ

(բ) Փան ասէ. էր ազն քնարիկ. պաշտեցեալ Յունաստանեայս՝ ի հովիտս, ոչխարակեր եալս ցամս քաղցրագործելոյն ազնիւ՝ ոգ կրնէր ցնծութեամբ ոչխարս, յորմէ էնէոյ ղըն ինչ։

Ճամբ ոչ իշխէր խօսել լուռելի և անխրատ ի միմեանց իւրոց՝ բաւական ծանուցանել ի նոսին եթէ կամի յանդիմանել զնոս։

Ասէ ցնոսին. Ես տարաբաղդ շարժմունք ներս հաճելիք ի ինձ, և միշտ բացայայտել եթէ՝ ունկնդիր լինիմ նմա հաճատարմութեամբ ի բոլոր կեանս իմ, առ ի պատուհասել զնս ի չողոքարկի խոսից։ Այլ ներ նա ինձ զայն ամ՝ զոր պարտիմ առնել, առ ի յանձնել ի վերայ շաբաթային Աստուածոյ և ընծայել զաւազութիւնի իմ երջանիկ։ Ախրաբ ոչ ունիմ նա զինչ խորհիլ իմանալով՝ որպէս ունիս դու՝ ով Աստուած։ բայց յառաջադրութիւնք ներին ի ինձ բարիք, որպէս և ձանձրանիմ յայնժամ։ Իսկ սակաւ առ սակաւ չեմ բանիանալ Փրօթէ զիւրոյն՝ որ էր յաշակերտ և ի հպատակութիւնի, ասացեալ զնս ի ինձանէ։ Յառաջագոյն ներ նա այր մի հանդարտ, և իմաստուն ըստ ամենայնի։ Ոչ ունէր նա զինչ խոհել զնոյն և շաբաթային միոյն ասել ինձ զհնարիսին, մինչ կամիմ ունկնդիր լինել նմա։ Հանգիր բարին իմ ի ես, և ոչ ի ել ի բերկրութիւն, զոր որանկ[ա]

Փրօթէ զիւրա հաճատարմ լինէ կարի ինն ազդեցմամբ եթէ՝ Փիլոզոփ ի ես չարաչար և հպարտ ոմն, որ դատաքննէք զնմ զործառութիւնս իմ. և այնչափ ոչ խնդրէր ինձ յինէն, ոչ ի ես, եթէ ոչ վասն հպարտութեան, որ ոչ կարէր ընկալուլ պարզն ինչ յինէն։ Հանգիր կամիմ ցուցանել զինքն լինել այր մի ազնաւազգի, և զնմանեալ քան զնմ պարիս։ Շարունակեաց ապ ես եթէ՝ Նա որ խօսիմ ընդիս այսպիս ազատաբար՝ ի վերայ սխալանաց իմոց, այնու հաճարձակութիւն խօսիմ նմա ընդ այլոց։ և այսպէս զաւական զինու քանիմ եթէ՝ յոչ ինչ պատուի համարիմ զնս, և այսու կիրպիւ նուաստ առնեմ լոկ զհամբաւ իմ՝ կամիմ զի հոչակիմիմ մեծաշուք շնորհի իւրոյ՝ բանալ ինքեան շարիկ ինն ի պատուրութիւն։

Ընկերանն ասէ ինն ոչ հաճատարի եթէ՝ Փիլոզոփ ի միտ ածիմ զհոգի միտել զնս յանդուգն. քանզի ի միջ չհմարիտ խոհեմութեան՝ զոյ յայտնի ինն ուղղութիւնի, և ներքինացութիւնի, որ ոչ երբեք կարէ ներհակիլ և ոչ ևս ասել ինն ինձ ասիլ ի չհնազանդել զհնարիսին, միայն եթէ՝ եթէ զոյղ մտադրութիւնի ինն ի ես ի ինձ ասել զհնարիսին, զոր ոչ ասիմ ես ինձ ասիլ ի ես։ Ասացի ընդդիմի Փիլոզոփի օր ընդդիմ ասկարութեան ախտից իմոց՝ քննիչն։ Ասացի ընդդիմի Փիլոզոփի օր ընդդիմ ասկարութեան ախտից իմոց՝ ասաւծ առնիցէ զնս։ և համահաճատի Փրօթէ զիւրոյ՝ և անվանելի հանճարեղութիւնի՝ զոր ես ի ինձ ասիլ ի ես

քիմ. ընդդէմ կեցի զնա մեծաւ ուրախութեամբ, և հաւատացի զնա գոլ յայժ երջա-
նիկ, վասն զի ասէր զնա հաւատարմութեամբ իմ առն միոյ՝ որ կարծէր պատեհ
յաղթօղ ոմն ախտից և շահախնդրութեանց իւրոց։ Ասացի ամենայն արդարև թա-
գաւորք արժանիք են յաճախագնութեանց։ Այլ այս բարբառ ձանձրացոյց զիս, զոր
ես ոչ ճանաչէի զնա ինքնին, և դիտէր թէ թագաւորք հաւատարակապէս կա-
կածողք են և անվստահք։ Ասեն ածողք վասն հանապազորդ փորձառութեանց՝
չարաշնար և նենգաւորք գաճաճանութեանց մարդկանց ապականեցելոց։ Երբ
անվստահ լինիցին, քանզի ընկերակցք գոլով՝ ի հեշտութիւն՝ սովորք են ունել զյա-
ռաջագահ դործակիցս. որպէս թէ՝ ի մոռանալ իւրոց իւրականաց՝ ոչ ինչ ունել
ինքեանց հոգ ինչ։ Դիտացի ուրեմն թէ՝ ոչ էր նմա դժուարին՝ ի գնել զնա
յերկրպագութեի, և յաչագիտութեի առն միոյ՝ որ իրաւամբ արարեալ էր զգ
գոյս մեծամեծս։ Անաւանդապէս՝ ի հնազանդութեան նորա կարէր տալ
կատարեալ դիւրութիւն ինն, ի՝ ինննդել և ի՝ ինչութեանէ զնորին։

Փիլոքլէ՝ ի գնալն իւր՝ նախատեսեալ զայն ամ՝ որք պատահելոց էին ինք-
եան, ասէ ցիս. յիշեա թէ ոչ ես կարեմ պաշտպանել զնս. քանզի ոչ ու-
մեք ունին գնելոյ ես, եթէ ոչ թշնամեաց իմոց։ Երբեմն ծառայելով քեզ
վտանգիմ կենաց իմոց՝ գնամ յորդպէտ, առ ի ոչ ունել զայլ ինչ վարձատրու-
թիւն, եթէ ոչ զաւարկութիւնն քոյ։ Այսուհետև դու ինքնին զքեզ՝ ասեմ ցնա,
փրկել գիտես ոչ բնաւ խօսք վասն քոյ, որպէս դու ասես վասն նորա։
Պարտ է նա զքեզ և ունի ի պատուի. և հաւատաց զքեզ արժանի առաւել
ես մեծի ասպնջականի, որ եթէ սկսանիցէ վերստին ասել ինձ ընդդէմ քո
զան ինչ խոկոյն կորուսանիցէ զհաւատարմութիւնն իւր։ Այլ երկնչիմ զնա,
Ո՛րպէս և մի խորհիցես զայլ ինչ եթէ ոչ բարբառ ծառայել ինձ։ Ողջոյց
նա, և եթող զնս յայլ ինն յօտար ոգևկութեան։

Պարտ է ինձ խոստովանել քեզ ո՞յ Արիստոտէլ՝ զի բարբառ ասեանակ
ես յայնոսիկ էի՝ որքան հարկաւոր էր ինձ ունել զայազում անձինս՝ ի
խորհրդակցել։ Երբ ոչ էր իր ինչ առաքել ես չար և վատ ոչ սիրեցան վ
բարի համբաւոց իմոց, և ոչ այնքան ես՝ վասն բարբառ յանկ երևեան իրակու-
թեանց իմոց, որքան յայտնել յանձնեալ լինելոյ ի ձեռս առն միոյ
միայն։ Ասէի զնորա առեալ, զի իմասանական խորհուրդք Փիլոքլէի՝ բազ
միոցս վերծուցեալ էին զնս ի բազում սխալանաց։ Որ բարբառ հեղինակու-
և իշխանութիւն Փրօթէգինոյ գահակիցէր զնս։ Դարձ բարբառ ես զգայի
լինել ի Փիլոքլէ հիմնեալ բարութիւն, և ուղղութիւն իմն, որ ոչ ամ-
նեին սեռանիւթ ի միտս։ Ոչորց Հոդեալ էի Փրօթէգինոյ՝ կալեալ զնշ
խանութիւն իմն խօսել վճռահաստատ և համարձակապէս, վասն այնց է
ցոց՝ զորս ոչ ես կարէի ասանել։ Օ գուեալ էի՝ ի գտանել միշտ ի միջ եր
կուց արանց, զորս ոչ կարէի համձականել։ Երբ ի միջ այսր ասրժանման
բարբառ կամէի յաղագս իմոց սխալութեանն՝ դնել ի ծախս վտանգի զքեզ ինչ
՝ի գործոց իմոց, գոնե վայելել զաղաւթութիւն, ոչ ունելով զնշ համար
ձակութիւն ասել նաև ինձ ինքնին՝ այնպիսի ամենայն իրաւանց միոյ՝
յաղագս սխալութիւն, զոր կալեալ էի։ Այլ այդ ամենայն իրաւունք՝ զորս
ոչ համարձակի զնել ի յայտ, ոչ թագուցեալ զգործածութիւն գաղանագո
քն սրտի իմում. առ ի լինելոյ ձեռնարկ առիթ այնց ամենից՝ զորս առնէի

Փիլոքլէ յաղթեալ զբնութիւն, և ընկալեալ ձգմարիտ յաղթանակու-
թիւն՝ ամենայնիւ վերագառնալ ի Սիւրիա, առ ի յառաջադէմ լինել
չար և վատթար նենգութեանց՝ յորոց ունէր կասկած։ Այլ Փրօթէգինոյ

առիւծին ոչ ոտանգեալ ժամանակ խաբէից գիտ. զրկ նմա իբր թէ՝ կամիմ
ես, զի ի քումմանք հանդերձ զգեստս նաւուն ի Բարփաթէ կղզի առ ի յաւէտ
տրպիեանարել զյաղթականութիւնն, հաւատասցուք ինձ՝ կարել զիւրաքանչիւր
առանալ վկայիչ։ Ոչոյ արար գնաս իմն կերպիւ, զի բազում իբր պահապան
ին Փիլտքէի՝ ի տղայութիւն յառաջարկել իմիք ձևանարիանեան։ Եւ ասէ
ցոց նմա հնարանալ այսպիսի հնարանի միոյ՝ յորում գնացան անկարգու
թիւնք պատճառ էին ի հնաւ իմն։ Եւ ի սոյն միջոցի շահեցաւ զիմացն՝ ի
յոյժ չաբաձձիկ պաշտօնէից իմոց, զոր ունէի առ ընծեր իմ, արնկատիք
միշտ ցմանուանս հասոյն իրաց իմոց՝ առ նմա հաւիբ. թէև յիւրմէ
կարծիբր թէ՝ ոչ առանձին զիմանան, և իբր թէ՝ բնաւ ոչ իցեն լսելք
հատարտիք յոչ ինչ իրոս։

Սոյն պաշտօնեայ անուանեալ Ռիմոգրատ՝ զոյ յաւետ միտւմ ասել
ինձ խորհրդաբար թէ՝ ունի բացատրօղաւ գաղտնի և ամէն իր իմն յոյժ
ժամանգաւոր։ Փիլտքէ՝ ասէ, կամի ծառայեցուցանել զոքս նաւասրակի
քոյ՝ առ ի էլ թէ թագաւոր Բարփաթէի. գլխաւորք զօրականաց յաք
նալք են նմա, և հանդոյն զօրականք սառնալք եղեն ի նմանէ՝ վասն առա
ւաւրական զօրաց նորա, և առաւել՝ ասան զնաւասիսն և չարաչար ազատ
հանարձակեալ թեամբ՝ որ եթող գնասս կնալ քան կամաց իւրոց։ Եւ ահա
մասիկ դէր մի զոր գրէ առ մեզ՝ ի թագաւորութեան իւրոց, ի վերայ նպատակի
թագաւորութեան իւրոց։ Իսկ ահա ոչ ևս կարելի է երկարել՝ վասն պատճառի
յայտնի իմն փորձոց։

Ընդ երկար եմ զնոյն գէր՝ առաւել թագեցաւ ինձ յիմել ի ձեռաց
Փիլտքէի, զի ունէր կատարեալս նմանութիւն ձեռագրոյ նորին, զոր
Փրօքէ գէլա հնարեալ էր ընկերակցութեամբ Ռիմոգրատի։ Այսն գէր էարկ
գիս յօտար իմն յայտնութիւն, և կրկնակրկին ընթերցմամբ շարաւնակաբար
ոչ կարէի հաւատալ գիս՝ թէ ինչ գրեցեալ ի Փիլտքէի, վերայիչելով
յամենայնայ միտս իմ զնմ նշանս սիրոյ և հաւատարմութեան՝ և բարի հա
ւատարմութեան, զոր յուսկսեալ էր յանշահասիրութեան իւրում։ Եւ
ոչ գիտէի թէ գիշեր զարթնել և գիշեր միջոց գտանել առ ի յ
գիմանալ գրոյ միոյ՝ զոր առտիւ հաւատայի, և ձանաչէի գոլ նկատ ի ձեռս
նէ Փիլտքէի։

Ռիմոգրատ յօրժամ ետես՝ թէ ոչ ևս կարէի ընդդիմանալ նենգու
թեան իւրոյ՝ ընդառաջեաց այլ ևս հանարձակիմ առ գիս՝ (ձև ակնարեր
լոյ իբր թէ երկնչէր.) նշանակեցուցանել քեզ բան մի՝ սոյն գրոյ՝ զոր
Փիլտքէի առ գաբակամ իւր, թէ կարես խոսիլ հաւատալով Փրօքէի գէ
լային, վասն իրի միոյ՝ զոր կարէ նա գնկուցանել քեզ նշանդրոյ իմով։

Ասաի հաւատամ Փրօքէ գէլայ ևս հաղորդակցել է խորհրդոյ Փիլտքէի,
ի բաժանել յիւրմանս զամար կղզոյն Բարփաթէի։ Ռիմոգրատ ևս ինք
նէն, զի նոյն ինքն Փրօքէգէլայ է՝ որ խնամատար գրոյ՝ յղել զնա ընդ
դէմ Բարփաթացւոց, զինի ժամանակի ինչ հատանելոյ խորհրդոյ քեզ նոցա
հակ նորա. ոչ առնէր առեղ առեղ յայտնի նամագրի. և ներկայիցաբար սկսաւ
գալիլ զնա և բարեխոսել վասն նորա յանձնացնուի գերդաստանի։ Այլ և ի
վաղ ժամանակաց հետէ տեսանին ընդ միմեանս յոյժ հանդուրժ։ Ամարդ
կարծեաց Փրօքէգէլա կապակցեալ է ընդ Փիլտքէի՝ բազմանալ ի միջի իւր
եանց քան չափս զատացուածս Բարփաթէի։ Եւ տեսանելս ինքնին, զոր կա
ցուցաբ առ, զի Փիլտքէի առնէին զնոյն յոտաշարհուրեան իւր ընդդէմ ամե

Ընդ կամ նոցա. և յառաջադրեալ է կորուսանել զդօրուքեղ նաւուց քոյ սա
՛ի յանդ հասուցանել զամբարհաւճութեան իւր. Հաճասաց դու՝ ի կո-
չեր սա օգնել հպարտասէ նորա, եթէ տակաւին թշնամիք իցեն միմեանց.
Ո՛չ, ոչ, ոչ և ոչ կարելի երկիցս՝ եթէ՝ այլն երկու արք՝ ոչ իցեն միաբան
ընդ վերամբառնալ՝ ի միասին՝ ի մէծ իմն էշխանասէր. և լինել առաքի կործա-
նելոյ զպահպան՝ յորում դու Թադասիրեա. Աղդ խօսելով ընդ քեզ պատկե-
պիտեմ, զի առորագնեմ զիս ՛ի վտանգ բարկութեան նոցա. քանզ եթէ անհա
ձոյք են հարապատ խորհուրդք իմ, Թագ առաքելն զիշխանութիւն քոյ ՛ի ձեռս
նոցա, զի ոչ լինէ վտանգ ՛ի ինձ, միայն Թէ առիցեմ՝ քեզ զձշմարիտն.

Այլն վերջին բանիք Ի-ումդատի՝ արարին յիս մեծ իմն ապատրանք, և
ոչ ևս հաճասացի Փրօպէդիայի՝ ոմն բարեկամի նորա. Հայտնի վկայէ Ի-
ճգրատ ասէ յիս՝ Լաւագոյն ասէր ինձ, եթէ ապատաս, զի Փիլոքլէ ունիցէ
առաջնութիւն կղզւոյն Հարփասէի, ոչ ևս լինիմ ժամանակ արդելման յառա-
ջադրութեան նորա, քանզի դու ածել գնաս ՛ի ձեռս քոյ մինչդեռ կարող ևս
Ընդ ուրեմն՝ զղջեալ և ապաշխարել զոյզով իմ ՛ի խորամանկ դաւաճա-
նութենէդ հանդիպիչ մարդկանց՝ ոչ ևս զիտեմ եթէ՝ արդ պարտիմ հաճասալ
զնոս, զինի բազմաքրոյզ գազարանական նենդութենէ Փիլոքլէի, և ոչ ևս ա-
ռանելով զոք ՛ի վերայ երկրի նեղ առաքինութեն, ՛ի կարել ինձ ասել նմա հա
ճաս. ուստի յառաջադրեցի փութով կորուսանել զնենգաւորն զայն Ի-ում
երկնելով ՛ի Փրօպէդիայէ՝ ոչ զիտէի ումն առնել ընդ նմա, քանզի գա-
նելով և զնա յանցաւոր՝ խորշէի նմանապէս հաճասալ զնա և նմա.

Ա երջապէս ՛ի նեղ վիզս ածին զիս՝ ոչ կարացի արդելել
զնոս յասելոյ Փրօպէդիայի, Թէ՝ Փիլոքլէ եղև ինձ յերկրպաս, Ի-ումդ
ցաւ նա ապշեալ. և նենգակցացոյց ինձ զաւգիղ և զբարեկամդ շաթ մնալոյ նոր,
առաջարկելով զմեզ հաճասաբեմ ծառայելով. Ի-մի քան, արար զայն ամ՝
որ պարտէր ՛ի հաճասալ ինձ Թէ՝ էր ընդ նմա յոյժ բարեբաղ միացեալ
Ի-միւս կողմանէ Ի-ումդատ ոչ կարացս քակել մի՛ և ևս առաւել նշանակե
լով ինձ զայս նրբաճիւտ զառակութիւն, առ ՛ի պարտաւորել զնա ՛ի կորու սա-
նել զՓիլոքլէ, մինչ ասկաւէն կարէր ապահով լինել ՛ի նմանէ. Տես սիմ սի-
բելի իմ Աննեօր. ոչքան ապերջանիկք են Թագաւորք, և ոչ սուր նղելք
են ՛ի լինել խաղալիկ մարդկանց. մանաւանդ Թէ յոյժամ՝ յորժամ մար-
դիկն այնքան իրևիւն զոյզ յոյս նոցա.

Խորհեցայ ուրեմն առնել խորին նրբամտութիւն՝ առ ՛ի նենգանել
զյառաջադրեալ Փրօպէդիայի, յղելով խորհրդաբար զԻ-ումդատ առ
զօրս հաճասասակին՝ ապստամբել առ Փիլոքլէ. Առն ևիմ կեղծաւորեալ
Փրօպէդիայի՝ ոչքան և կարելին էր ՛ի խաբել զնա, այնքան բարեբաղ ոչքան
ևցոյց զինքն ոմն այլ մի՝ որ բնականաբար դիւրաւ լինի խաբեցեալ. Ընդունաց
ուրեմն Ի-ումդատ և եգիտ զՓիլոքլէ յոյժ շփոթեալ, յաղագս հանելոյ զո
բոյս հաճասն ՛ի յամանք, քաստրեալ առնէր բազում իրաց պակասու ի. Քանզի
Փրօպէդիա՝ ոչ մատեալ զայլ լինէր, եթէ ոչ՝ զատահնաբ գիրն, որով կա-
րել հրամանել զախտեան ևւր. և կամելով յայնմիկ միջոցի ունել ՛ի պատ-
բասխ զայլ ևմն առնէ՝ ևս ՛ի վախճան հաճասցանել զնոսա իրաւութեան
իւր՝ ձախողակի դիպուածոյք իրացն Փիլոքլէի, յայնպիսի ժամուցս ևմն ձեռ
նարկելոյ՝ ունէր զանցապարտել յղել նմա վկայութիւն զնոսա, զի
զանդաժամութեալ անկանիցէր իրաւամբ ՛ի պատիժ յանման իմն, որպ վն ան-
քան յառաջացել էր զիս յայնմանակութեան. Իսկ Փիլոքլէ դէմ եդեալ քա

ջապես ընդդիմանայր պատճառի միոյ՝ վհատեցոյ սրտից
արուեստն, և հանձնարար քաջութեանն, և զանձն սիրոյ զօրականաց՝ որք ունէին
առնու: Երեքն և ծանանն ամենեքին՝ ի մէջ բանակին՝ եթէ տայն արտեալ ու-
զոյց՝ ինաեւսյն՝ ի ցանաք՝ էր յանդգնութիւն, և յոյժ վնասակար վասն ինք
նանց Աստուածոյ: Բայց Յանայր իբրեւ զանայր որ բարեբաստ յանկ հանել
ոչ եթէ՝ ի յաղթանակու եթէ յայտնել՝ կախեալ կացին կամաք և բարեգո-
դութիւնք իւրեանց. և իրաւացն իբրեն յօժարեալ են՝ ի դնել յորդորելի ըղ
հանս իւրեանց՝ յամենայնում կիսի, ինչպէս կատարեալ ոչ պատիկ ի-
մաստուն զկատարած միոյ՝ և հոգատնակի, առ՝ ի լինել սիրելի ամենից:

Ելիմդրատ կրէր զամ երկիւղ՝ ի կամին կորուսանել զայն ազատա-
պետ, ի մէջ զօրաց միոյ՝ որք սիրէին զնա այնքան եռանդնաբար: Բայց կա-
տարի և կայր ամրացաւանեալ Ելիմդրատի՝ ոչ գտանէր ամենեւին դրժ-
ուարութիւն՝ ի հաստեցուցանել զՓրօթէդիւս. ընդ որոյ ինքնակալաբար հրա-
մայել երեւակրատը ինքեան. զինի մնալան Փիլոքլէի. Բանդի Փրօթէդիւս
լոյս ոչ կարէր թմբերել առն միոյ բարեաց՝ որոյ տեսութիւն միայն՝ լինէր ծա-
ծուկ ինն յանդիմանութիւն չարագործ. ես ոչ իրաց: Անաւանդ զի՝ բանտ
լոյ նորա զաչս իմ՝ կարէր խանգարել զամ նկարագիրառեալ հնարս իւր:

Ելիմ դրատ շահիլ զիտաս երկուց դլխապետաց՝ որք անբաժանելա-
բար էին առ ընթերը Փիլոքլէի, խոստանայ նոցա ի կողմանէ իմէ զմեծ-
մեծ վարձատրութիւնս, և ապա ասէ ցՓիլոքլէ. Եթէ՝ եկեալ է ասել նմա
հրամանաւ իմով զերս խորհրդոցս, զորս չէ պարտ յայտնել, եթէ ոչ՝ ի
ներկայութեան այնց երկուց դլխապետաց, և Փիլոքլէ ներփակի ընդ նոսա
և ընդ Ելիմդրատայ՝ ի սենեակ մի: Բայց ժամ Ելիմդրատ արձակէ զղալ
նոսին՝ ի հարկանել զնա՝ որպ ի խոցս տալն՝ սպրդեալ դաշնակին՝ ոչ թա-
փանցէ՝ ինձրոյ Իսկոյն Փիլոքլէ թարց չխոնանայ խլեալ զդաշնակն՝ ի ձե
ռաց նորա՝ ածէ՝ իգործ ընդ դէմ նորա, և ընդ դէմ մեռոյ երկուց, բառ-
նալով ազատակ՝ ինձին ժամու՝ փութանակի արշաւեալ զօրականաց խոց-
տակեն զդուռն և զերծանի Փիլոքլէ ի ձեռաց չերից դաշտանն արանց,
որք եկեն բմբռնեցելոք, և ընկեն խոցան յօշաւոեալք, ոչ այնքան առաքի
եր բարկութիւն զինաւորաց, եթէ Փիլոքլէ՝ ոչ արգելուցոյր զդաշտնին:
Ձեռ այսպիսի առեալ զԵլիմդրատ մեկուսի՝ հարցանէ նմա քաղցրու-
թեամբ՝ ոլ պարտաւորեալ է զնա առնել զայդ գործ չարութեան. Ելիմդրատ
յերկիւղէ՝ զի մի սպանցի, աճապարեալ յուցանել նմա զհրամանն՝ զոր գրով
տուեալ էր սպանանել զնա: Ոչ ոպէս միշտ յոտն և անարգք են մանկունք,
ոչ մտածէ զայլ քնչ, եթէ ոչ՝ փրկել զկեանս իւր, բացատրօգեալ վիպէ
Փիլոքլէի զամ դարանակալ դաւաճանութիւն Փրօթէդիւսի. Փիլոքլէ
զարհուրի՝ ի տեսանելն զայնքան չարութիւն մարդկանց, և կսկիծ կիսոյ
կատարեալ բարկութեան՝ բացագոյակ բանակին, Ելիմդրատայ գոլ
անվնաս. և դնելոյ զնա յապահովութիւն՝ մերոյդ ի Արեւտ: Այս յանձնէ
զհրամանատարութիւն զօրուն առ Փիլիմոն, զոր անուանեալ էր նոր հրամա-
տակին՝ զրեցելոյ եմով ձեռամբ, յանձնել նմա զկատարութիւն զօրուն,
յորժամ ապանցին զՓիլոքլէ: Ալ երկոսեան յորդոյն զկնութիւնս զօրա-
տարութիւնն՝ զոր պարտէին ընդ. և ինքն գիշերային ընդ թեթև ձեռակի
մեռ՝ անցեալ գնաց ի Ամոն կողմն. ուր ապրի և կեաց հանդարտաբար ներ
աղքատութեան, և առանձնութեան, աշխատելով ի քանդակագործութեան.

առ ի գարմանել զկեանս իւր. ոչ ես կամելով լսել խոսիլ զմարդկանց ներ

գոհանալ ամենայնիւ, բայց դէթ ի վերջոյ զքեզ ազատեսցայ, որով վճռեալ հաճատոյ լինել նոցա առաւել ապիրկանկի, և առաւել կծու՝ քան զամենայն մեղադիրս։

Ցայսմիկ ինչքան հատեալ Ահնեթօր զբանս Յոսէնեի՝ ասէ ցնա, Ինձ ոչ ինչ ժամանակ ի ձանձրանալ քո զշնորհատուէ եղէն։ Ես պատասխանեցայ Յոսէնէ. Ծանեայ սակաւ առ սակաւ զնենգաւորդ դաւանութեանդ Փրօթէ զիլայի և Դիմոքրատայ. և ինքեանք ևս ի ընտանեացն միմեանց, բառնալով զոր բարբառ ասէին մեալ ի միաբանութեան. որոց հակառակութեանէ եղեր ևայ ի յուրանալ ինձ ինչ պատրս գրոյն՝ յորում արկեալ ունէին զիս։ Յորժ ուրեմն վերադիմեցայ Ահնեթօր, ոչ ընտրեցի զոչ զմանն երբէք վերծուանել զքեզ ի միջի՝ և ի միւսոյն։ Այլ պատասխանեցայ Յոսէնէի. զուցէ ոչ ձանձրանս դու զհարուածելն թագաւորացդ, և զշնորհեալ վրդովմանէդ մուծս նոցա։ Օ՜ի յորժամ առնեղքս դիմեցնես անգամ մի՝ ի ձեռս աքանչ՝ որք ունին դիմարս ցուցանել զինքեանս հարկաւորս, ոչ ևս կարեն յոտոյ ունել զերծ ի նոցունչ։ Երբեմն որք առաւել աքսամարչին քեզ թագաւորս, առաւել և ազաբրեալք ընկալեալք լինին ի նոցունչ, և շնանին յաչեսս բարերարելեացդ։ Ահնեթոր ի զայրացման զՓրօթէ զիլա՝ թողուլ ինա զնա զամ իշխանութեան իմ։ Ընդ այնմ ես ասեմ, ձանչէի զնա, և ոչ ունէի զօրութիւն վերընկալնուլ զիշխանութեան իմ, զոր թողեալ էի նմա, ի միւս կողմանէ զանանչի զնա բան ախորժից իմոց. և առաքեցի ի հաձոյս իմ. այլ և հնարագէտ ի համակել զախտակրութեան իմ, և հոգուս նոցա շահասիրութեանէ իմոյ։ Երբեմն ունէի իրաւունս բան ասիր իմոյա՝ կանուխ իմոյ՝ ներելնմա ըն սրտի իմում, զի ոչ ձանչէի զձշմարիտ հնարս դիտութեանէ ընտրելոյ զայր մի բարի, որ կարասխրեցի զգօրծառութեանս իմ։ Զանգի հաճատացի ոչ լինել քեզ այր ձշմարիտ առաքինի՝ ի վերոյ երեսից երկրի. և ես՝ բարութեանէ սրտի՝ կայնայր միջոյ՝ ի գերեզմի տեսութեանէ դիմոյ։ Ուրեմն զի՞նչ փոյթ ի քէն՝ ասէի ընդ ինքեանս, հոգուսնախիլ զիրծուցանել զիս ի ձեռաց ածն միոյ չարագործի, առ՝ ի անկանիլ ի ձեռս այլոյ ասելոյ, որ ոչ լինիցի ոչ անշահասէր, և առաւել հարապատ քան զայս։ Ըստ որմ՝ ասէ ի սոյն միջոցի նամարատակ զօրուն հրամայեցեալ ի Փիլոմինէ՝ վերադարձ՝ ի Կիրճոէ, և ոչ ևս մնանձնի զառաջնումն կզգոյն Ռաբսաքեհ։ Ուստ Փրօթէ զիլայ ոչ կարէր խորհուրդս կվտանելով պօղել ինձ՝ ոչ էի անտեղեակ, և ինձ ոչքան վշտագնիւր նա ի ղեկուել իւրում՝ ինձ Յիլօքլէ չը ի Կամոս կղզի՝ արտաքոյ խնդր երկիւղի։

Ահնեթօր կրկին և հատ զբանս Յոսէնէի առ ի հարցանել նմա ինձ՝ զինչ պատրուակ չարագոյն նենգաւորութեան մտանելն ինձ՝ ունէի ես տակաւին վճռատհաս զհամառարմութեանդ գործոց իւրոց ի Փրօթէ զիլայ։ Պատասխանեայ Յոսէնէ, յորժ ինձ ամի և ես գործառութեանց. և առաւել և անհոգ առ ի զերծուցանել զիս ի ձեռաց նորա, քանզի պատրէի զդնել զոյնը կամ նոյնս զոր հաստատեալ էի վասն հանդստութեան իմոյ. և հնարել փոխանակ նորա զայլ ամն նոր գործակատար։ Ուր և առ այս ոչ իշխեի ամենևին լինել ձեռնամուխ, ուստի և սկրէի կախուցանել զաչս իմ, առ՝ ի ոչ տեսանել զինեն զհամեստ դաւանութեանէ Փրօթէ զիլայի։ Ընդ մինչ արէի զիս միայն՝ ի զեղուցանել ամենց խորհրդակից աքանց՝ ինձ չէի անտեղեակ անհաստատութեանէ նորա. և զայնպէս երեսակիպութեանէ դիս ոչ լինել խաբեբայ, ինձ ոչ կամեալ և գիտելով, առնելով մերթ ընդ մերթ զգալ Փրօթէ զիլայի՝ ինձ ըմբռնելի

ես ձգիմ անհաւատացս հնարից իւրոց։ Հաճելի լինիցէ ինձ միշտ ասել քնդ-
դէմ նմա՝ զպատնեշով հրապարակաւ զոմանս իրս՝ զորս ունիցէ ստրատել, եւ
վանելով իմ ներքինի խորհրդոց իւրոց։ Թող՝ որ ձանձացէ նա զիս ոգեւք
եւ զծուլութենէ իմ, ոչ վերստին ընաւ՝ ի հանգոյն ժամանաց իմոց։ Եւ զիրա-
գառնայր յանդառնութիւն՝ ի ժամ։ Կիրարկանելով երբեմն զիւրեն ինձ կարի
հարկաւորսն, եւ երբեմն քաղցրութեամբ եւ հանճարեղութիւն հնարիւք շահել
զսիրտ իմ։ Եւ մանաւանդ զայն՝ յորժամ զդայր ես մանաւանդ ի ձգելմ
նորա, վերակրկնէր զինեան լեզու՝ առ ի հնարել զնոքայդն իրս զբռնանալոց, զի
ես զմայրուցանելոյ զոգիս իմ, կամ առ ի զրաղեցուցանել զիս ի գործ ինչ
յորում ինքն ունիցի պատեհ հարկաւորսն, առ ի ցուցանել արժանաւո-
բանի ձառանդնեան հոգոյ իւրոյ, որ վէր իմոյս վրայ՝ և բարհամբաւեն։

Եւ որքան և լինէի նկատիչ ընդդէմ հնարիցն իւրոյ, այլն ձնչ համո-
զանաց նորա սահուկրեալ լինէ՝ առաքանէին զիս միշտ լինել յօդելեցեալ
ի նմանէ։ Գիտէր նա զամ խորհուրդս իմ, և օգնէր ինձ ի վարանման ի-
մում, զօրացուցանելով զիս ի նեղս առաւել զժոխարին գործոց իմոց։ Եւ
ապա դաղալ յինէն զամենայնին՝ իմով ինքեան իշխանութենէ։ Ոչ կարի ես
ոչ կարէի մտածել կարուսանել զնա։ Թող պահպանելով զնա յաստիճանի իւ-
րում՝ եղի զամ ասս բարեխ ի կացուցեալ մի՝ որք ոչ կարէին ներհակացու-
նել ինձ՝ զիմս ձշմարիտ և ճշմարիտ շահաւէտութեան։ Եւ յայն ժամանակի
մինչև կատարած՝ ոչ ոք եղև որ ի տարն ինձ խորհուրդ՝ ելնելոյ խօսել զձշմա-
րիսն հանդգնակատաց Ա առնորոյ և ձշմարտութենէ հնազացաւ յինէն, և սիա-
լութեամբ՝ որ պատրաստ զանկուածն ինձ ազատութեան, զայսմ հաց. ունելով
զհնար զվիրաւորել՝ առ անդառնալի ամբարտաւանութեան փրօթէգիայի։ Եւ նոքա
առնէին՝ որք ունէին զառաւել չէ բնաւ անդ Ջանս՝ զանազանութենէ և զհան-
ձնէն իմոյ, հաճատացին լինել արատաւոր պատրաստութենէ ի խաբեբայիս։
Եւ զինչ այսպիսի ինձ ոչ ոք արհամարհանաւ ի մէջ՝ ոմ սիրելի իմ Աինեաս, և ինք-
նին նրվիրելի, ինչ ձշմարտութիւն՝ ի խոհական մարդկութեան՝ մի պատասխանիցէ
զամենս՝ առ ի վերստին ասելոյ ի դատաստանի զիս. զի ոչ ես ունելով զորութիւն
ճշմարտելոյ նմա՝ շահաւէտ նորա տանջանաց էին ինձ. և զոչնչ որ պատճառ
եալ երբեմն բազում ի խայտառակս մեռանց, ի սպրդ կարելոյ արատաբերել զիս յայս-
պիսի ինչ ստահանելի չանհանդատանութեանց։ Աինգկուածի իմ՝, և սիրապետութեան
փրօթէգիայի՝ որ անզգայաբար կուլանէր ի վերայ իմ, սրկանչին զիս ի
հիւսել ինձ յատահատութեան. որ երբ ոչ ես լինել կարող վերստաձեալ յոտա-
տութենէ, ոստահ և ոչ կամէի ես ասանել զիս այսպես յանհետալի կացութեան. և
ոչ նահ ինդրել ես ասանել զայդ։ Գիտես դու ով սիրելի իմ Աինեաս. զի
ունայն մեծութենէ, և մեստահ փառասիրութենէ ես ոստահ՝ ներ որոյ անանկն
ոչ կամին ընաւ ունել յանդիմանութիւն։ Եւ առ ի ձծածկել զմի սխալութիւն՝
առնեն զհարիւր բազս որք մանաւանդ ես ի փոխանակ խոստովանելոյ դոյ խոտից
նոյ. և կամելոց աշխատանս առ ի ասպքենել զանձնեան ի քանից՝ պարտաւո-
րին ես ոստոյ զինքեանս լինել խոտեցեալ ի հանգոյն ժամանակս բոլոր կենաց
իւրեանց։ Հնազանդիկ կացուցեալ ի անհոգ ես ոստաբերութեան, որ առաւելեալ
եր պատճառ և ինձ կացուցիչ, մինչև որ հարի ձգիւ ինձ գնալ ի պաշարումն
Տրոյեայոյս։

Ի գնալ իմ ես ոստոյ զինրօթէգ զիրս՝ որ զործոց. և առաջնորդէր նոցա ի
հետաբերութենէ իմում՝ իշխանութենէ՝ և անգիտութենէ, և բոլոր ես ոստաբերու-
թենէ Կրետացւոց առանձինն ի ներքոյ բռնաբարութենէ նորա։ Թող ոչ

զբ իշխէր ազգիդ քոմա առաւտպան սիքսոնին, զի գիտէիր ամենեցունց
քեզ երկնչելի ես՝ ի տեսանել զչմարտու՛թ, և թէ՝ բարձի քեզի առնէի
յանդիմանել փրօքէդիլոսի զհամարձակս գայն, ի՝ որք յառաջադրեին խօսել
ներհակ նորա, և՛ զբան նորա պակասեին՝ ի բացագոչութիւն, այնքան չարա-
քեցնորա խաստանայր՝ և ծանրանայր։ Ինչ զի նա՛ հարկադրեաց զիս ար-
ատաքել զարժանաւորս ծերութեանն Աերբոն, որ այնքան փառաց հետեւակ էր
քան՛ ի պատշ ըռամ Տրայեանոս։ Եւ զայդ բոլորովին եղեալ էր նախանձաւ ընդ
այնց ամենից՝ զորս սպրծի, և ընդ այնց համարէին՝ որ յուշանէին զառաքի-
նութիւն։

Պարտ է ես՝ զի գիտիցես դու սիրելի իմ Աինեթոս, զի համարձա-
խորհրդ ապերջանկութիւք իմ եկիր՝ ինանիել, և ոչ ե այնպես մ՚ հրաւիրեալ ի-
մոյ՝ որ պատճառեաց զառաքեալդ Աերեսացւոյ, որքան վրէժ ժխնդրելիք
ածոց բարկացելոց ընդդէմ ախտակրութեանց իմոց, և քինախնդրութեանն ամբո-
խոյն, զոր Փրօքէդիոս գրգռեալ էր՝ ի վերայ իմ։ Ասաք յորժամ հեղի զոր
ինն արդեաց իմոց Արեսացիք գոլով զգուշեալք՝ ի խռովարարոյ կառավարու-
պից՝ ունէին ամենեքին կորուսեալք զհամբերութիւն իւրեանց. և յայնժամ
այն վերջին տոկալն գործեալ ոչ սրաւ զայլ ինչ, եթէ ոչ՝ յուսալնել
նորա արարքեսա գայն՝ որ՝ ի վաղ ժամանակաց հետէ ատիպելալ ունէին
՝ի խորհուրդս իւրեանց։

Վ՚ինդրեսա հետս եցաւ ինձ՝ ի պաշարումն Տրոյեացւոց, և սայր խորհրդաբար
հաշիւս առ փրօքէդիլոս գրեալիք իւրովք, վասն այնց ամենից՝ զորս կարէք
բացագոչել Արեսք տեսանել զնս գերեցեալ. բայց ոչ հոգայի մտածել
ինչ՝ գոլով յուսահատեալ՝ ի գտանել հնար ինձ զերծման։ Այլ՝ ի ժամա-
նել իմ՝ ի Արիսե՝ մինչ յորժամ ապատամբեցան յինէն Արեսացիք, փրօ-
քէդիլոս և Վ՚ինդրեսաերն առաքինք՝ ի փախչել և ետուն կարծեաց բարձի
Թողն առնէին զնս՝ եթէ ոչ էրկէ տեսիցեսցէ փախչել և ես իբր փուճով
զինեն նորա։ Ջոհասան լեր ինձ սիրելի իմ Աինեթոս, զի մարդկիկ սահակք
պիշ սակաւք են՝ ի բարեչաիտութեան, և երկչոտք՝ ի ձախաբդութեան, և
ետուն խոհն շահաբեալք, եթէ ինքնակալ իշխանութիւն նորա բարձրի՝ ինա
ցոնց. և տեսանին այնքան անսպասելաբար ցաւուցեալք, ոլքան լսալք էին
ամբարտաւանութեամբ բարձրացեալք, անցանելով՝ ի ծայրն միոյ՝ առ միւ-
սըն՝ ի մեռ թոպի։

Ընդ ձեռ Աինեթոս, բայց ուսալ գայ, որ զինի Ջանաչելոյ քոյ հիմնա
պես գայս երկնչին չարարչ՝ ի սոս՝ ունիս տակաւին առ ընդեր քոյ։ Ալ
հիանամ ես ի՝ ձեռնհաս հետեւեցան քեզ՝ զի ոչ գայս նորա այլ ինչ առնել
բարեաց քան զայս՝ ի հետեւիլ քեզ, վասն օգտի իւրեանց։ Վ՚իցուք թէ ա-
բարեր նորա գործ իմն առասպելս բարեվերին, տալով առն ապատանի
՝ի նոսրահասակս քաղաքի քոյ, բայց ընդէրե դնոյ գքեզ տակաւին ի
ձեռս նորա, զինի այնքան բարեբարոսական փորձառութեանց։

Ալ՚ գիտես դու պատասխանեաց Խոմինէ, թէ որքան անօգուտ են
համարձ փորձառութիւնք՝ վասն թուլութեան և անհոդ թագաւորաց, որք
գետն և ապրին թագոյ մտանոհ լինելոյ ինչ. որք և ոչ ունք յանձնից, և
ոչ հաւանչակին ուղղել զանկորգութիւն ինչ։ Ալ՚նքան ամայ բնաւորել
ասղորութիւնք իմ՝ շղթայք երկաթեայք գոլով՝ կապեալ և շղթայեալ
ունէին զնս յամ ժամ՝ ի սոյն երկաթին սոս, որք և զինի լինելոյ իմ ատ՝
արեկին զնս ի մէջ այնքան բաղմագումար ժողովոց, զորս տեսեր ինքնին,

վինչ

ինչ զի՝ ակարացուցին զսոյն նորածին նուաւելն, և առքարշելին զսոյն ստեղամ. որ գայր ի ձմեռ և խանգարել գիս՝ ես ասէ քոյ. և երեսոյկ գնոյն Քրիստոսեայն՝ զոր փորձ առեալ գայցի ի վերեսն։ Այլ ահա ի վախճանի քոցեր դու զաչս իմ, աղեխլով ինձ վասուհ քաջալերութեի՝ որ պահասիւք չիս, առ ի դնել գիս արտաքոյ ծառայելոյ, և ոչ գիտեմ թէ զի՞նչ ասիցեր ի՝ներ իմոյ ինքեան. քոյոյ գայս գիտեմ, որ անսէ և եմ՝ յորում ես դուստ, գդամ ես գիս գոլ ինն մարդ. քան զոչ է յատչէն։

Այսպա ես Հարց Այնեմ օր յայտնեմ. Թէ ոչ բոլիսի խոհմունք, և զիաջիք շարժմունք էին Փրօթէգինէյի՝ ի վախճանիս յոյսմիկ երեսուելոց. Վասասանեալ ետուին, ոչ ինչ առաւել նեղնդահնար խորամանութեի գտուն նի ջոյնս գորս աչք նա, գնոյ ժամանելոյ քոյ պարս՝ ի՝նախնուեն՝ ոչ եմոզ զնմ արհասս՝ զորս ոչ՝ է գործ է ած՝ առ ի՝նեղբազդել յիս գարանակալուչք երկբայութիւն ինչ՝ ի միտս իմ։ Այս երևայեմ ոչ ասէր ինչ ընդդէմ քոյ, քոյ տեսանել զանազան անձինս՝ որք գոյին ազդել ինձ, Թէ ոյն երկուս տարականք՝ Թէ ին յոյժ ձերկիւղչիք, որոց գինն ասէին, է որդի խոբէ քոյին Յուլիոն, և միւսն՝ ոյր մի գալ կեալ և խորամուտ. որք սովորք են՝ ի խառնակել գիմագաձորութեի ըստ Թագաւորաց. ո գիտէ եմէ ոչ իշխեն ատտ էսրեալք զառաջադրութեի ինչ՝ նաև՝ ի վերոյ քոյ։ Ո՞ի ահա ոյն Թագաւորականք՝ ինքեանք իսկ պատմեն Թէ՝ ունին պատճառիք գինծամն վրդովմունս՝ առ նոմ քաղաքս, ընդ որս ունին անցիկ։ Այ՛ահաճախիկ առ ի նորոգեի մի նորածին, և առիւծին ոչ բաւիք հատատակալ. որ՝ ի դոյն ինչ շարժմանէ կարէ կոթծանիլ։

Փրօթէգինէյ ոչ ասէր ինչ բնաւ, քոյոյ ընդայր նախագիտութեանցն ինձ գվատնգս՝ և գնեաւ մնացս համարն ազդեցողութեի՝ զորս ասէր ինձ վերընդունել. և կամէր որպէս գիս յատուկ և իսկական շահատէրս իմոյ։ Այ՛ասէր, եմէ գնես դու զամբարն՝ ինձ առաւելն՝ ոչ ես աշխատին նոքա, և հայրատունն, միչ գի ոչ ես կարէ վարիլ ընդ նոսա, և լինին միշտ պատրաստք յատուս մի՛ել։ գի ոչ է, եմէ ոչ՝ անգրուելի և ազդալուելուին որք գնեն գնոսա նոմ յոյ հնազանդութեի, և կասին յընդդիմանալոյ իշխանութեի։ Այ՛ապ սակս ընդայր կալնուլ գիւր առաջին կորոդութեի՝ առաքանել գիս՝ ի կամս իւր, ծածկելով գդէսաէորութեի իւր՝ ընդ պատրուակաւ նախանձայուզութեանն, ի պատշաճ իմ։ Այսմհետ՝ ասէր, բարձրացուցանել զամբոխն՝ ցածուցանելս գկորդութեի Թագաւորութեի քոյ. և առնես առ գիմ անապաքինելի չիսս ինձ ամբոխին, ըստորում ունի պիտոյութեի վասն իւրոյ հանգստութեի՝ գինել նուաճեալ, և բնաւարար՝ ի ցածութեի։

Պատասխանի նմա վասն այսոյ ասէին, Թէ լաւ գիտէք եւ պահել զամբոխն՝ ի պարտաւորութեի իւրմանց, առնելով գիս սիրելի նոցա. ոչ Թագաւոյս ցանելով բնաւ գիշխանութեի իմ, Թէ և ոչքան Թէ ինձ ացուցից գիտոյ կարութեան. այսինքն. պատճառելով խաստոյս գնմ յանցաւորս, և ազդալ՝ ի վախճանի որդուոյ նոցա զբարի կրթութեի. և համայն ամբոխին կատարեալ կորդարութեի իմ, առ ի ունել գնոսա՝ գիալ՝ ի պարզ ժառանգ, և յաշխատասէր գիանս։

Այ՛ոչ ասէի գնա՝ ոչ Թէ ուրեմն կարելի ատորադրեալ զամբոխ մի՝ Թարգ առնելոյ նոցա մեռանիլ՝ ի սուռ, ոչքոխ անդրեւելիւն, և ոչքոխ գարչելի քաղաքավարութեիւն, կամ խոհմութեի։ Այ՛ոչքան ամբոխս ատեանն ոչ կատարելոյ քաղքութեի, որք գիշ ամենահաւատարիմք են Թագաւորին

թերեանց. Քանզի այն՝ որ պատճառէ զազատամարտութիւն, ի միաբանութեան եւ խոչանակիչ վարք մեծամեծացուցանէ զանձն, յորժամ տացի՛ ի թագաւորէն չափազանց հրամանատարութիւն, թողուլ յոյնել զխաղաղութիւնս իւրեանց՝ անդր քան զայնմանն. այլ և բազմութիւն մեծացս եւ փոքունց՝ որք ապրին ի մեղկութենէն, շքեղասիրութենէն եւ ի ծուլութենէն՝ նոյն և այժ մեծ ինն բազմութիւն ազանց առնելոց զինքեանս ի պատերազմ, որք ունին նախնեացն զայլ՝ արդասաւոր աշխատանս՝ ի ժամանակի հարստութենէն. այլ նա և յաւտահատութիւն ընդ չարեաց ամբոխեցն, և վերջացեալ ի խառնարատութենէն և յաղմնականութենէն թագաւորացն՝ և թուլութենէ նոցա, որք անկարօղք լինին հակելոյ ի վերայ զործակալաց արուեստ, առ ի ընդառաջել վտանգմանց և խարդախութեանց։ Հաճախի առնէ՛ք՝ որք պատճառեն զազատամարտութիւն, և ոչ թէ հացն՝ որ թողեալ լինի ուսոլ աշխատասիրաց՝ ի խոտորեցուցեալ, զոր սահմանեալ ունին ինքն քրիստոս ի քահանայ իւրմանէ։

Յորժամ փրօկոպիոս լինէր իմ անշարժ յոյսովիկ յառաջադրութեան, կալաւ զկորովն բոլորովին ներհակի՝ իւրոյ անցեալ յառաջարկութեանց. և անկասկած հետևիլ իրակուեաց՝ զոր ոչ կարաց եղծանել ։ Այժմ ձևանայ ունել ձայնակիր, և ոտի թէ յաղթելոյ, խոստովանելով ինձ զպարտաւորութիւն իւր՝ երբ լուսաբարեալ իմ վնաս յոյսիս մասին։ Ընդ առաւել և զայնմանէ, որոց կարծէք բազձալ՝ ի հանգստանալ և յօգնութիւն աղքատաց. զի նախկին՝ ի ներկայացուցանել ինձ զսիւռոս նոցա, և առաջադրել ընծայ ի նմանէ։ Ինձ նոյն դաս ինքնին որ զովի զերդ, յուզանելով զազատութեան. և ոչ թողու ամենևին ինչ և իցէ իւր, թերթ խօսելոյ զբնին բարեկամ առնելոյ իւր ինչ թերթ քոյդ հաճոյ ։ Իսկ վասն Ինձգրատոյ՝ սկսաւ նա ոչ ևս վարել սերով ընդ փրօկոպիոսի, և մտածէ ընծայել զինքն անկաս ի նմանէ. բայց փրօկոպիոս մոխացեալ է նմա, որոց ներհակութեան եղև. զի ձանաչել եառն ինձ զնենգաւորութիւնս իւրեանց։

Ինձգրատոյ ծիծաղելով պատասխանեաց Յոաննէսի այսպէս. ուրեմն լիցի ևս այնքան ասիցէ, մինչ զի Թագեալ ես զքեզ բնաւթարել յոյնքան ամենից կուսէ ննջաւորելոյ, որոց ձանաչել ես զնաւթամանի խարպատն զաւեանանելի։ Ապրակիկնեաց Յոաննէս, ո՛չ, ոչ գիտես զոչ զայն՝ զոր սմարդիկք չարաչհաւոք կարօղք են՝ ի մէջ մտոց՝ ակն և անհոգ Թագելոյն մեզ, որ յանձնել է ի ներ զամ գործս իւր։ Ամաւանդ՝ զի ահա ասայի քեզ Թէ փրօկոպիոս զիտէ փոխել զտուս՝ ունի այժմ զաւգմունս իւր իւրև զերդ. մի բարեց հնդակաց։

Ինձգրատոյ Ինձգրատոյ ժամ իսն զիմք առել այսպէս, յոյժ բարեզութ առանամ Թէ որպան զիտացանցին չարք՝ ի վերայ բարեաց՝ առ ընծեր Թագաւորաց. և առնելոյ օրինակ իսն ես դու ինքնին։ Օ՛ ասես Թէ բարեկ ես զայդ ես՝ ի վերայ փրօկոպիոսի, և ասկաւբին հակառակեալ են առ ի Թագաւորել զիտասարան իրակուեաց քոց՝ առ այդն այս ասացեալ կիցէ։ Գիտասջէր ոչ արգոյ, զի չարաձիկք ոչ են ասինն ին մարդիկք անհնարաւոր առնելոյ զբարիս. Ընդարձ առնին նոքա անգանազանակս զբարին՝ քան զչարն, յորժամ բարին կարէ ծառայել ամբարաւանեան նոցա։ Եւ չարեաց ոչ ինչ գնոյ արժէ նոցա առնելն, քանզի ոչ ունին զայլմունս ինչ բարեաց, և ոչ սկիզբն ինչ առաքինութեան, որ ամանձահարիցէ զնոսա։ Այլ նոքա առնեն նոքա զբարիս առանց աշխատանաց. քանզի չարեալ ես նոցա առիթ զնոյ առնել զնա, առ ի համարել բարիս, և զառարել զնեցուածս մարդասանց

Քեզ՝ առ՝ ի խոսել և և պատկանաւորս, ոչ են նոքա կարօղք առաքինու՛ե, թէև որքան և բնեկցին կիր առնել գնա, սակայն կ՝ ըսդք են առակիչ ամէից պղոց՝ առաքել և սոսկալի մ՝ լի՛ թէ՛ս, որ է կնդատորու՛թի՛ն։ Ասի որքան կամիս դու՝ թարգ պատճառանաց գործել զարթիս, փրկիչ կեղ լինի պատրաստ առնել ընդ քեզ՝ առ՝ ի պահպանել զերկնաւորն իւր։ Խոց եթէ առակ ինչ զպայծ՝ ի քեզ դիւրու՛թի՛ն ունկնդրել. ոչ թողու քնաւ՝ ի գործ ածել զամ հնարս, առ՝ ի արկանել զքեզ՝ ի սխալանս, և առ՝ ի վերքնկալ՝ նել ազատաբար՝ զիաբշիկ և զգազանակոն բարս իւր։ Արդեօք կարէս ուրեմն կենալ դու պատուով և՝ ի հանգստաւ՛թե, մինչ այսպիսի այր մի՝ պարտ է զքեզ յամ ժամ, մանաւանդ եթէ՝ քաղցուց՝ դիտես, զի խնամատուն և հաւատարիմ Տէր քեզ կեայ ազգատ և անյարդել, ի Յամառ կղզին։

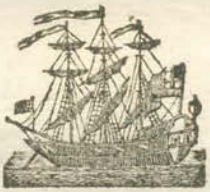
Խորհեաց զիտես դու ոմն Ասածկեղ զի մարդիկք խոշխիկ՝ նենդաւորք և յանդուգնք, որք լինին ներկայք, սիրեն տիար լ՝ ազատորաց։ Այլ նաև պարտ է քեզ առակիլ՝ եթէ՝ ազատորք ունին նմանութիւն և զայլ ինչ ապերջանկութի՛ն, որ ոչ է տեսանել՝ յի՛ զերազանց մեռանելոյն՝ և զհարազատ ծառայելն առն մեծ հետացելոյ։ Արդեօք՝ ինչ մ՝ բղխանց՝ որք շրջապատեն զԱչէսիս, լինի պատճառ, որ ոչ ոք գտանի՝ ի արուեստ ազատորութե՛ն ինչ՝ ի խորս սրտից նոցա։ քանզի ոչ ինչ փոյթ է նոցա փառս ունել, եթէ ոչ պնդմ՝ որ է ներկայ։ և որ համարձակ հանդգնի՛ նոցա՛ն ընացեալքն փառ՝ լով ջնջին։ Այնուհետեւ՝ զի առաքինութի՛ն՝ տեսանել լինի սիրելոյ՝ է նոցուն։ քանզի առաքինութի՛ն փոխանակ հանդգնելոյ՝ զիմաստնանալ յան դիմանել զտկարութի՛ն նոցա։ Ասաս ուրեմն զբոմանալն ինձ է, զի Եկեղեցի ոչ են սիրելքս, մինչ առաւելս ոչ են սիրելիք, որք ոչ սիրեն զպղինչ, եթէ ոչ՝ զմեծութի՛ն և զհեշտութի՛ն ի բնանց։

Ի՛ՀԱՅՐ ՆԵՐԵՔԱՍԱՆԵՑՒՈՅՆ ԴՐՔԱՑ։

ՆՒՒԱ

ՀՈՐԻՋՏԱԿԱՆԵՐԻՈՐԴԻ ԳԻՐՔՈՑ

Ամենից պարտաճուկն վարժեցաւ՝ առաքել զիւրեանէնսն ի միմեանց՝ ի Սահմանս. և վերադարձեալ զհինսն՝ վերստին ընտրեաց ի պատուի իւր, հնազանդեցեալ ճշմարիտ ի խաղաղասէր սոյնոյ հրամանի՝ հեռուի տիրապետութեան. Հասանի ընդ առաջ եղեալ ուրուն ի Սահան, ուր փոխեալ զերծելոցն էր Ցիլոյն՝ շտապեալ ի փախուստ զնոսա ի սպառ ասառնոտելու Ա՛ն հոգի նա վերադառնալոցն, եթե ոչ՝ քաղցր գիտութիւն. գնալ զնոսա տալ եղեալ քեզ ասէ հրամայեն. Խառնի ի նոսա ընդ հեռուի՝ և հասանի ի Սալեն. Եւ խոհեալ ըստ որում ոչ էր նոյն առաջնին՝ վերընդունու ընդ յոյժ սիրոյ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԻԼԱՄԱԲԻ

Վէրք Հոլեռասանէսցւոյ։

Զինեն ասէին Ալենթօրի զգանս գայսոսիկ՝ հաճառասեաց Խոսկինեին ազ տաքսել զՓիլբերթ ասիկ՝ և զԻնկրաս. ոտ՝ ի վերակոչել զՓիլբերթ։ Ալինգտոկ ընդդիմուելի՝ որ արդելոյր զԱդաւէրն, էր երկիւղ նոցա, ի խոսուելի Փիլբերթին։ Խոսոսմանիմ ասէր, թէ ոչ կարեմ հրաժարել յերկիւղէ, վասն զարձի նորա. եթէ ոգքան սիրեմ և՝ ի պատուէն ունիմ զնա, զի ի մեռաւ մանկուելի մինչև ցարդ՝ կրեցեալ եմ լինել զովեցեալ. շողոքորթեալ՝ և կուրսաբար ծառայեցեալ։ Օ՜գոս ոչ կարեմ յուսալ զառնել ի Փիլբերթէ։ Քանզի եթէ առնիցէ իր ինչ՝ որ ոչ հաճելոյ ինքեան, խոկայն ցուցանելոյ ինձ բաւական պատուր զէմն՝ գառապարտեր զերծոս իմ։ Ընդ յորժամ լինիմք առանձինն ընդ նմա, կերպով և շարժմունք իւր թէ և էին բարեկիրթ և յարգանօք, բայց խիստ քիչ ի միտ։

Ալ առաւանեա դու՝ պատասխանեաց Ալենթօր, զի թաղէորք ապաքան եալք ի շողոքորդուելիեց՝ խիստ և խոժոռ համարին զայն ամ, որ ե պատ և հարատաւ համանին նոքա մինչև ցայն դիւրայոյժ առակիան, մինչ զի երևակերպին՝ եթէ ոչ ոք ունի եառնդնապան հոգս ի ծառայել նոցա. և ոչ ևս սիրեն զիշխանութիւն նոցա, եթէ ոչ լիցին պատրաստք ի համոզել զինքեանս, ի կիրառել թէ գառաւել անբրաւ կարդուելիս իւրեանց։ Ընդ քան (ցի խօսք) ազատ և ուղիղ՝ թէպի նոցա ասէի, դատաքննութիւն, և յանգիմանութիւն։ Ընդ լաւ են աշիքան փափկասիրաք, մինչ զի ոչ ամ՝ որ ոչ համոզիսն, զժգոհացեալ զպրացուցանեն զնոսա։ Ասցեյ մտիկ ասել և յառաջ։ Ալենթօր եթէ Փիլբերթ առաւելեալ խիստ և խոժոռ. բայց խոստովանիմ նորա արդեօք ոչ արժէ առաւել ևս լաւ քան զմարդելութիւն՝ չարաչար չիկ խոհեմութեամբ քոց։ Ալ՝ ուր գառանես դու զայր մի՝ եթարց արատաց։ Ընտաւեսո բուելի նորա է՝ առաւել համաբաւակատար ասել՝ քեզ զչմարիտն։ Ալ՝ է առ այն՝ յորմէ ահաւոր պատիս երկնչել։ Ասցեյ զի՞նչ ասացեյ. մի եթէ ոչ է առ արատ մի չարկաւոր ոտ՝ ի ուղղել զբեզ։ և ոտ՝ ի յաղթել ահաւասիկ քոց՝ որք վասն ձշմարտուելիե, ուր համոզանք արկեալք են դեզ։ Պարտ է քեզ ունել զայր մի՝ որ ոչ ասիցէ ինչ, եթէ ոչ զճշմարտուելիե, որ և բարձրք սէ քեզ զքեզ։ զոր ոչ գիտես դու սիրել զքեզ ճշգրտ, և ասիցէ քեզ զճշմա-

քեան ընդգիմ հաձոյից քոց. զի ըստ նմին ամենայնի
քոյ. և այն չարիս ոչ ինչ ի միտ լիցի։ Եկեալ դու ի
յայժ երթանիկ ելիր ձնանիլդ պղ մի ինչ թագաւորս ի
առաւծոգեալ ես, որ յայժ պատուական զանձն բազում
առեալ մեծ պատիճ՝ որպ վասն պարտի հեթինոյ յանդ. ի հարս առնելը զգա
պիսի պղ մի՝ գոլով անարժան նմա, զի ոչ դիտէր պատշանել զնա։ Ապ
զի նա արատաց բազի արանց՝ պիրակ ձանաչել և ոչ թագուլ զնոսա ծառայ
ել նոցա։ Ուզիա զնոսա, և մի թագուր զքո ընտիր կուրանալ առ նոսին
ձոջան հոգս նոցա անզգու շաբար։ Ապ այնպէս զիր նոցա յորդոնէր, պատ
ուէր զառաքինութիւնս նոցա, զոյց հրամարիտ ես զիտես ձանաչել և
պատուել նոսա։ Ընդ մանաւանդ զոդ զիր յայժ ի լինելդ՝ ոյզ և եղեր
յերկար ժամանակ իրրև զթագաւորս ես իւրեալս, ոյզ և էիր, ոյզ շատանան
միայն արհամարհել զարս մեղս և ապականեալս, իսկ ոչ ի քոց թագուն զրա
ժել զնոսա հաճատարմութիւնդ, և ընտրել բարեբարս ես։ Ընդ ի միւս կողմանէ
ախտակալեալ ի ձանաչել զառաքինիս, ոչ տալով նոցա, եթէ ոչ զասարկ զո
վեստս, թարց կիրառս ես հոժարապէս նոցա պաշտօնս, և շարահիւսեալ
զնոսա յընտանեկանս ես։ և ոչ և ես շնորհաշնորհ նոցա բարեբարեալ ինչ։

Այնժամ Յոաննէս խոստովանի, եթէ արդարև յայժ ի լիս եր ընդհան
յատպել այնքան ժամանակ ապատիլ զանձն զոնէին խոշտանգիլոյ։ և ոչ
պատճել զայնոսիկ որք խոթեալ էին զինքն։ Ապ նմին օր ոչ ինչ աշխատանս
կրեաց ևզրակացուցանել թագաւորին ի կորուսանել զնորհրդականն իւր,
քանզի պոյտս դիւրաւ ոչ ժամանի միշտ ընծայել զինչ հրդեհանս երիցի ի
և միասաիր առ ուսարս իւրեանց։ Ապ զի թագաւորք միշ լինին զղջե
ալք և շիտիճեալք յաւուրք՝ ոչ և ս որոնն ինչ, եթէ ոչ՝ վատրիտիլ յինքս
անոյ զնքծանել։ Ապրնկանք նոցա ի գործս ելանեն, և պարտնք մա
տուցեալք ինքեանց յինէն մոռացեալք, և անհուն խորհրդակցաց իւրեանց
ոչ ինչ տհաճու ի պատահուն նոցա։ Ապ եթէ ոչ և ս ասացն զնոսա։

Ուսցին հրամանաց թագաւորն խորհրդակաց ընդ ժ և խիսիկ ի որդեր մի
ի գիտաւոր գործակալաց տան իւրոյ, անուն կոչեալ գիրոթեէ գելաւ զ'էնեմնգատա, և
տանել զնոսա առ ջամբ ի Սամոս հզոր և թագուլ անդ, և բերել զբ ինքեան
գինիլոյն յատպատնոյ իւրոյ։ Ընդ ժ գիտէին հիացեալ տաճ, ոչ արդ
գործ լիցի գործել այժմ ի թերիրերցու ոյնել գկատարած քոյ։ Ուրիդրն
արդն պնորիկ պատճառեցին գհամարն եր շատանալ իւրոց քոց. և բոլոր ազոյ
ամբոխին, և էն ահա քանամբ՝ յորս խոշտանգիլոյ պատրաստեալ ոյզ զրա
քեալ, միոյ գի հագիւ զատիկ ար գնդրել ի պատրաստեալս, ար զնոսան ան
գուէլ է անկրաւ բանս երրորդելոյն նոցա։ Ապ ձնդնէն հանդն գանձոյ գնոսիկ ոյզ
արանն միշնալ ի թեզ. միոյ ոյզ լիցի շատ զոջ բաց ի ինոցունց։

Ընտրոյ՝ ընդ ժ գիտէին բացագտանս եր թագաւորին պատգամել ընդ
գու եր նոցա, զոր բնաւ եր թագաւորն ոչ էր լսելոյ խօսել գայնպիսի,
քանզի ոչ ոք համարձակէր ամբաստանել։ Պատմի նմա և զոր ուներ ա
յտ գործել գատաստան դաժանագործութեան ևրն՝ երդնուլով ընդ դէմ կենաց
Ապ նմին օր, զոր ի լսելն գայս ամ՝ առակացաւ հիացաւ թագաւորն։

Ապ թագաւորն ընդ ժ գիտէին դնալ և առնել գկնոջն գիրոթեէ գելաւ ի տան իւրում,
որ էր գոն ինչ վտքր. բայց առաւել հանդստալի և առաւել զոհարձալի
քան զայլսան Յոաննէս ի, որ զարդարեալ էր զնա մեծաճոխ զարդիւք, զոյս
առաջանալ էր յարևնէ ողորմելոյս։ Ընդ նա յոյժ ամ ի մեծ ապարանքն

մեռաւ՝ մերձ բարձուն այն եւրոպական ընկերութեան փափկասրտ՝ ի վերայ ծերանալոյն եւ ասկնկելիւ ձանձրանալ մահկանացու, որ ի ծերութիւն իւրում եւ իւրք ի հաչեալ յաշխատանաց, որպ ոչ գիտեն օրհնել զայրագին արեւելեան եւ ցասմանական դէմս ցուցանելոյն։ Ի տառապել ամենայն ազգաց՝ շրջապատեալ զնոսիւք կարգաւ նստէին, ունելով զդէմս իւրեանց ի ծովն Փրօթէ զնայեալ։ որպ դէմ ինչ ծովային ակն՝ պատրաստաք սպասել, և հագիւ ի բանալոյ զերան իւր՝ ամենքեան աչս դնէին ի տեսանել ի՞նչ կամէր ասել։

Ի մի ոմն ի գլխաւորաց զօրուն՝ պատմէր նմա հազնէրդ ական իմն հանկարծակի զայն՝ զոր Փրօթէ զէլս ինքն մատուցեալ էր պաշտօն ընդ առաջս նորա։ Այլ ոմն հաւատայր նմա՝ եւ ծով պիտի էր խոսիել միայր իւր՝ առնել զբնութ կեանս, և ի որդի հօրն ասէ։ Երբ ի՞նչ ոմն եղանակիր զեր գրս, յայտնի և ասէր եղ՝ Փրօթէ զէլս դատարկ ի՝ ի Աւզէ՝ ունէր նմանութեան և հաւատարմի Աթոլէնի վասն ամ հանդարտութեց, և դիտուեցոյ իւրոց։ Այլ ոմն առաջ անարդ և առաւել լերը երաժիշտ՝ կոչէր զնայեր պատանեաւ ոմն իւրում՝ Հնարիչ և պարզեւիչ բարեաց ոյոց։ և հայր ամ զոհիս՝ որ երջանկացս ցանկ զնոսա։ Նկարէր զնա էրը ի՝ ունել՝ ի ձեռին նկղբեր առատաձեռն՝ ամ քարեաց։

Փրօթէ զէլս յանր զայս ամ՝ դժուաստուելի խոժոռ և գայրագին դիմօք ասէ ես որ՝ ի՞նչ ես որ բարբար դիտակ զայ ինքն արժանի առաւել ևս բազում մնձի գրաճառեց, և առնէ նոցա յայժ մնձ խիճ շնորհ՝ ի թողուլ այսպէս զոհելոյ։ Ուներ նաև հաւդիւ ոմն՝ որ կալաւ զհամարձակաւ ի խօսիլ ընդ նմա յանկանէ, առ՝ ի տալ բան ինչ ծաղրածակած ընդդէմ բարեաց կանոնաց հառաջարանելոյ, զոր Ինչպէս նախահպատոյ հաստատեալ Վայտեաց Փրօթէ զէլս, և խոկայն բոլոր ժողովեալք եղեն զինքեանս ի ծիծաղել։ Էէև մնձ մեռն նոցին՝ ոչ կարաց ասել եղ ինչ դիտել՝ էէ ինչ ունէր ասացեալ։ Այլ Փրօթէ զէլս փառաւոր վերընկալեալ զիւր հպարտ և խոժոռ դէմն, իս կայն իւրաքանչիւրոք ի բարձրաձայն կրկին ծիծաղել և ի լուր լինել։ Ընդ բազում ածելոյ որոնէն զրպարտ՝ յորում Փրօթէ զէլս կատիցէր դառնալ, և ասնկնդիր լինել դէպ ի՝ ծնօտս, որք և երես էին շիտակ նայք և տարակուսական քանզի պարտ էին խնդրել հնարս ի՝ ինամել, որոց տիկնայսմայոյ շարժմունք խաչէին վասն ինքեանց, համանմանեալ բան խոնարհուն՝ ոյ մօր, որոյ առ ասս խորանին՝ խնդրէ յորոց զառաջնորդել միածին որդւոց իւրոց։ Էէ ոչ ասաց ամենեքին երես էին հաճոյք և սիրաշարժ Փրօթէ զէլսին, եթէ ասէին ի սիրատ իւրեանց՝ ընդդէմ նմա նախանձ մի՝ անշիջանելի։

Ի սոյն կէտ՝ եմուտ Հերմէզ զիպիպ. և առնալ գաւառ նորա բացայայտեաց եղ՝ զոյ՝ ի կոդմանէ Թագաւորին, ասնել ինա՝ ի հղլին Ասոս։ Յայս ցանկ բանիկ՝ հաճոյն մեծաշուք խրտխտականուելիք Փրօթէ զէլսի անհան ոյ միմի գլուխցնելոյ՝ ի զազաթանկ լերանց զոս՝ ի վայր։ Էէ ահաւասիկ ան կոտ զոզալով ասէ յոսս Հերմէզ զիպիպ. լայր, և միայր ապշել։ շուրթեցաւ և զոզայր, Փաթեցաւ՝ ի ծունկս առն պատուիկ՝ որ ժամ միյոսոյ ոչ զիջանէր գնանկ պատուել զնա միով ամենայնիւ զիպ ընդունելութեամբ ինչ զնա զոհասանուելէ՝ տեսանելով զինքն կորնչեալ ևթոյ փրկուե ։ փոխարէն կեցին զհամարձակ իւրեանց՝ ինամելոյն առանց գիտուե։

Հերմէզ զիպիպ ոչ կամեցաւ ևթողուել նմա ժամանակ, գոնէ առանել միջին բարեաւ միայ ընտանեաց իւրոց, և ոչ ևս առնուլ խորհրդական դրուե

ՀԱՒԱՏՔԻ։

Ի ՍԱՐԱՊԻՈՆ ԵՒ ՅՈՎՍԷՓ

կինդանի, և թաւիւր՝ յորոց և ասեաւլ լինելը, իբր թէ՝ կաշիք ընծեռանել։ Պայեալ հաձոյ Հէժ ղիվփվե՝ ի առեսանելն զայն արձանս՝ ել յայրէն, և եաես՝ ի հեռատեսանէ գՖիլոքլէ՝ որ ընթեռնոյր քնդ հոլանեաւ ծառոյ միոց բազմաւալ՝ ի վերոյ գալոյը սիզոյ։

Ֆիլոքլէ՝ ի տեսանելն զնա՝ ոչ գիտաց գԹէ հաւատալ. ոչ է սա՝ ասէը ինքնին, նայն Հէժ ղիվփվե։ ընդ որոյ երկար ժամանակ կենդտաղափաքաք՝ ի Աբխազ։ Ոտոյ ևր՞ն երեւակերպել պարտ է՝ զի գայցէ նա՝ ի սոյնպիսի կողզի հեռաւոր։ Գուցէ ոգի նորա է սա. որ զկնի մահուան իւրոյ՝ վերադարձեալ ունի այսր յերկրի Աթոքս գնացս։

Մինչ Ֆիլոքլէ երթայասիկ երեսակայեաւ, Հէժ ղիվփվե կհաս այնքան մերձ՝ որ ոչ ինչ արգելոյր՝ ի ձանձրել և ընդդրկել զնա. փաքեալ գնոյսոյ Ֆիլոքլէ, և ասէ. դուն ես ուրեմն ով սիրելի և վաղնջի բարեկամ իմ. զինչ դիտաւորեալք և համարձակեալ ելիր գքեզ՝ ի վերոյ սոյն եղերս, Ասան էր թագոր գկողկն Աբխազ. գուցէ և սա ևս ձախորդութեի համանման ինձա՝ որ յափշտակեալ է գքեզ՝ ի ծոցոյ հայրենեաց մերոց։

Պատասխանեաց Հէժ ղիվփվե, ոչ բնաւ ինչ ձախորդութի, այլ մանաւանդ եթէ՝ շնորհք ածց առաջնորդեցեն։ Ոչ պատմեաց նմա խոկին զմեծ մեծ չարութիս Փրօթէ գիլոյն, և գնաւնահութիս՝ որ քնդ Թիմոքրատայ. այլ զի շատ առ որս գահավիժեալք էին գԻտաքնէ. գիտաւ նորա դէպ՝ ի հոդմանս Հէժփէրիոյ, գհիացուրեալ Ալէնեթի, գժամանել Մենեթօր և Թէլեմաքի, գնմանատիպ յառաջարկութիս՝ զորս Մենեթօր եղեց յանկնջս Թագաւորին, և զի շատ առ Ալէնեթի երկուց չորաձիգացս այսոցեկ։ Ալբջանդ շարաչեցաց և ս Թէ՝ բերեալ էր զնոսա՝ ի Սամս, առ՝ ի տանջիլ յաջորս, ուր նորա տանջեալ ունէին գՖիլոքլէ։ Հաւանիլ յետոյ ասէ ցնա Թէ՝ ունի հրաման տանել գնա՝ ի Սալենեթ. ուր Թագաւորն Ճանաչելոյ զանձնուրեի նորա՝ կամի յանձնել ինքեան զնմ գործս իւր, և վերընկալուլ զնա բարեբարուր։

Տեսանելոյ դու՝ պատասխանեաց նմա Ֆիլոքլէ, զգոյն խուզ՝ որ առաքեալ յորմայէ լինիլ Թագաւորն վայրի դազանաց, քան Թէ բնակուրան մարդկանց։ Ճաշակեցի առ՝ ի մէջ այսքանիկ ամաց՝ առաւել քաղցրուրի և առաւել հանգստուրի, քան՝ ինչ ոսկի զօծ տպարանիկ Աբխազ։ Արդեկ ոչ ևս խաբեն զնս. քանզի ոչ ևս տեսանեմ զնոսա. և ոչ ևս լսեմ զՀամոզիչ և Թիւնալի զբուցատրուրեան նոցա, և ոչ ևս ունիմ պետրուրեի՝ ընդունել զնոցունց. Ընդ իմ միանալ յաշխատանս՝ դիւրաբար ընձեռանին ինձ բաւական բանեանց և դործանի, որք Հարկաւորք են, և ոչ պիտոյ է ինձ՝ ոդի և տեսանելս, Եթէ ոչ՝ կարը ինչ հիւրպատու՝ ի ծածկել գնս։ Ես ինչ ունելով պետրուրեի ընտրելում վայելեմ գնորս՝ որ ինձ կան, և քաղցր զազատուրեի. և խաղատուրեի գբանից իմոց՝ ուստ ցանկն ինձ առնել զայս բարի սովորուրեի. վճռեր ուրեմն գնացից ի՝ նորոյ որոնել վիրատին զմարդիկս յաշխարհատս՝ խոսել բայս՝ և անհատատս։ Ես ոչ սիրելի իմ Հէժ ղիվփվե, մի՝ նախանձիր երջանկուրեի իմոյ։ Փրօթէ գիլա մանաւանդ զինքն ինքեանն՝ կամելով նենդել Թագաւորին, և կորուսանել գնս. բայց ոչ ինչ չար տարր լինի, այլ փոխանակ չարեաց՝ տարր յայժ մեծ բարեաց։ Հանդի ազատեալ գնս՝ ի վտդովմանց և՝ ի ծառայուրենց գործոց։ Պատրաստեր եմ նմա վասն սիրելի առանձնուրե իմոյ՝ և անմոռ հեշտուրենց, զորս վայելեալ Ճաշակեմ։ Ես Թագաւորիդ ոչ Հէժ գլիփվե, գԹագաւորիդ առ Թէ՝ ըսօր և ամենայն

ի մեծախառնութենէ իւրում, և արար առ ընդհեր նորա զայն՝ զոր կամիս զի
ես առնիցեմ քեզ։ Յիմէ որովհետև այդ իւր՝ որ այսքան ժամանակ կախուց
եալ էին առ ձկնորսութենէ, և այժմ ի վախճանի բացեալ եղեն ի ձեռն
նոյնոյ առն խիստանոյ, զոր անուանես Ահնեթոր, դուն զնա ունիցի առ ընդ
հեր իւր։ Ասէ ցանի իմ՝ զինի նաեմարեկութենէ միոջ՝ ոչ է պատահն լինել մե
ղուլ զնաեհանդիսան, ուր ալէկոծուիք արիւն զիս եղջանիկոբաց. և դնել
զիս կրկին ի խաղալիկ և ի հրամանն հաղնոց։ Ահ, ո՞ըքան արժանաւորին թա
գաւորք ողբալոյ։ Յիմ, ո՞ըքան արժանիք են յաճախակութենէ նորա՝ որք ծա
ւային նոցա, զի ելեկ չարք են՝ ո՞ըքան խաշտանկին զմարդիկս, և ո՞ըպիսի
առնչանք պատրաստեցեալք են նոցա ի խաբեայն տարտարոսի։ Իսկ ելեկ
բարիք՝ ո՞ըպիսի ներհակութենէս ոչ ունին ի յաղթել։ ո՞ըպիսի նենդութենէս
ի վտարել. և ո՞ըպիսի չարիս ի հեռի Արկին անգամ և առեմ ոմն Ալէժանդր
պէտ, թող զիս մեռանի ի նենգ եղբանիկ աղքատաւոր իմոյ։

Ապա Փիլոքրէ խօսէր այսպիս բազում հրաժարական սիրկալութէ. Ալէ
ժանդրիմիս հայեր ի նա հեռացմամբ. զ՝յայլում նաեադի ի Արեան, յորժ ամ
կառավարէր զառաւել մեծամեծ գործս, տեսեալ էր զնա փախ՝ նիհարաց
եալ և անզօր։ Հանգի եռանդնաւոր և խիստ բնութենէ նորա՝ ելս ծեռ մըչեր
զնա ներ աշխատանաց. և անհամեմատ նրբաքննութենէ իմն կամելով առնել
ի համոյն գործառութենէ՝ ոչ կարէր տեսանել ի զարգ բարկութենէ՝ ապա
տից անպատժեցեալս. վասն որոյ և ոմն տհաճելի կերպ՝ խանգարեին զա
նէ առողջութենէ իւր. բայց ի Յամոն՝ Ալէժանդրիմիս տեսանէր զնա գիրաց
եալ և ուժգեղ. և անցեալ ամք տհաճելի ծերութենէ՝ վերանորոգեալ էին ի
ծաղկեալ երիտասարդութենէ մի՝ ի գէմն իւր։ Հանգի ժուժկալ՝ հանդարտ
և աշխատասէր կեանք իւր՝ արարեալ էր նմա զոր իմն բարեխառնութենէ։

Ձեռնարկեալ էր ի տեսանել զնա զպատգամ փոխարկեցեալ՝ առաց յոյնէ
Փիլոքրէ ծերացելով. ոչ մատաղտուտութենէ և կատարեալ առողջութենէ զոր տե
սանէր, առանձնութենէ իմ պատրուակաց ինձ թշնամիք իմ երասն ինձ զոյն
զոր ոչ բնաւ կարէի դառանել ի մէջ առաւել բարերարդութենէ իմոյ։ Ասէր
կամիս դու, զի ի քաց արկիչ զատպղ բարին՝ առ ի հետ իլ զինէ սուրն. և
ընկղմիլ վերջապէս ի մէջ նախկին ողորմելութենէ։ Ա՛չ, ոչ ես դու առաւել
անգութ քան զվրէժիչ կենցաղ. ուրեմն մի նախանձէր եղջանիկութենէ՝ զոր ըն
կալաց ի նմանէ։

Յայնժամ Ալէժանդրիմիս ներհպատպղ նմա, ասկայն ի դիրս՝ զհա
մայն բանս զորս արժանի հաւատալոյ կարել հաւատալոյ զնա։ Ալ երջանիկ
անգամալի իմն ես դու ուրեմն (ասէ ցնա) վասն հաճելի բնակութեանց, ի առ
առանել զաղգականս քոյ՝ և զարեկամս՝ և զսիրելիս, որք հաւատչեն վասն վե
րադարձման քոյ, և միայնակ ակնկալութենէ նոցա ի քէն լինելիք ու
րախութենէ։ Այլ դու՝ որ երկնչիս յնոյն, և սիրոյ ես հաւատացման պատրա
ճութենէ քոյ։ ոչ ի՞նչ համարիս ձեռնդել ի ազատութենէ՝ զոր նմա առ
նամ բարութենէս՝ զոր կամի առնել՝ և ընդ այլ զայրան ոչ ոխս յերջանկաւո
րէ։ Ներհպատպղ ես արդեօք առն միոյ խնամատուն փլ խոփափ՝ նախապատրաստ
յամենից սեռից մեղացորդաց մարդկանց՝ բարերար սիրել զերն հանդատուել,
քան զերարօրութենէ քաղաքակցոյ իւրոց։ Ալ լիմեռա հաւատայիս՝ զի՝ ի
դժբախտեալ ցասմանէ՝ ոչ ես կամիս տեսանել զինագործն, բայց գիտել
պատրաստ, զի եթէ ես՝ որ կամեցաւ առնել քեզ չարիս, ես պատճառաւ, զի
ոչ կարաց ձանաչել զքեզ։ և ոչ երբէք կամեցաւ մեռուցանել զնշուցիրքս

քաջի՛ եւ առղիդ Փիլոքլէն։ Ասացի այժմ՝ որ Անտաչէոսց, ա՛չ եւս Համարի դբեղ վասն պատրաստելոյ եւ ճարպութեան մարմնոյ։ Եւ ասացի կարճեալ զիւր վարժութիւն բարեհամուեալ ի վերս հինդանոցին՝ ունի՛ ի սրտի իւրում։ Եւ անհամբեր սպասելով՝ ինչ անհանգստութեամբ իւրով՝ եհուն զօրս եւ ժամս մի բաղարձանն քոյ։ Արդ ասի ունելոցդ ես սիրտ մի այնքան յոյժ կարճ՝ ասս՝ ի լինել աննկարելի եթագործոյն քոյ, եւ համայն առաւել խանդագոյս սիրտ՝ ասց քոյ։

Փիլոքլէն՝ որ՝ ինանհանգուն՝ ի վերադանձանելոյ խօսքս զՀերմիպփեն՝ ու նէր խանդագոյս՝ եւ ոչ ըստս սիրտ իմ, բայց՝ ի լսելն զայս զայսոսիկ վերջին կոլոյ վնասս եւ խոժոռ դէմս իւր նման ապառաժի միոյ, ընդ որոյ հողմի՝ ի դիպել մարանչին, եւ առ որ համայն ալիք գնան՝ ի խորտակիլ առգնապատ։ Ասացի անշարժելի, եւ բոլոր ապառանք եւ իրաբառնուելիք Հերմիպփեն առնեն ինչ ոչ զառանձ ինչ՝ ի մտանել՝ ի սերտ նէր։ Ասացի՝ ի կիսոյն յորում Հերմիպփեն սկսանիր յուսահատիլ ի հաձելոյ գնա։ Փիլոքլէն խոր հեզաւակնալ ընդ ածց լուսոյ՝ ի դէմսոց եթուընոց, եւ ծանեալ՝ ի փորոտեալ սղջակեալ եւ յայլոց նախապատրաստեալ եթէ՝ պարտ էր հետեւիլ Հերմիպփեն։

Համեմատ ոչ եւս ընդդիմացեալ պատրաստացաւ՝ ի գնալ. բայց ոչ եթ բիր եթագոյ զգացոյ անհամբերելի զալոյն պատրաստութեամբ՝ ի բաց եթողուլ զաթոռժս եւ զհանգիստ նէր սրոյ ապրիլ այնքան ամս։ Ըմբաղ ասէ, պարտ է, զի՝ ի բաց արկիլ զբեղ՝ ով սիրելի խուղ իմ, ուր խաղաղ քունն զպար յամենայնում զիշերի՝ ի հանգուցանել զիս՝ յաշխատանացդ կերակիս։ Ասա փալաքս (ա) մանկին ինձ՝ ի ձէջ ապրաստութեանն իմոյ՝ զաւուրս ոսկեայ եւ մեռանքսայս նայնում զիշերի՝ ի հանգուցանել զիս՝ յաշխատանացդ կերակիս։ Ասա փալաքս (ա) մանկին ինձ՝ ի ձէջ ապրաստութեանն իմոյ՝ զաւուրս ոսկեայ եւ մեռանքսայս Ասպա անկաճ՝ ի վերոյ երեսաց եւրոց լուսով՝ պարտ մնաւ ցանել Հերմիպտեսէի (բ) զոր երկար ժամանակ զոմայուցեալ էր սպոժառ եւ յատակ ալեաց ջուրց։ Ասաե ոգնունեալ զյաչեցժահարուածս որք բնակիչն ընդ ամ մերձ ձակոյ լերինս։ Նմանապես և զհամայն Ասծուածս զարշապարեան և զամենս որք ընդ ամ մերձ ընդ ամ ծովեզերս

կամելով շարժել ի գնա ի դէպ ուրեք, և զբաղել զի խնդրիցէ ի Թադաւո-
րէն վերադառնալ իւր ի Սալինէ։ Ուստի Փիլոջէն զորով յոյժ ուրախ առ
ի չխոստանալ նմա աշխատել առնել գնա վերակոչել զի բարձրագ գիտէր ա-
ռաւել քան զայլ ևս՝ ոչըրան զնա ազնուական լինելոյն էր զարգ նորա. ուստի խո-
տեցաւ ընդ նմա յոյժ քաղցրու ի ձէ, ցուցանելով զբաւականութիւն իւր. հրաւ-
ռիկեալ զնա՝ և յորդորել խրատեաց՝ ազատիկել ոճից, ժանգուր վարուց
և մեծամեծ հանձարու ի ձէ գնան խոհական չարեաց իւրոց։ Եբ ըստորուա ան-
զևկայական էր ի Թադաւորն կալեալ ունի յարքունիս գամ ինչ անիրաւա
քար առացեալ Փիլոջէն ի զիլոյն, խոստացաւ նմա գերկուս իրս, զորս և կատար
եաց առա հարատատակ ։ Նախ՝ ունել հոգս կնոջ և զաւակաց նորա, որք
գնահեալք էին ի Սալինէ։ Ի՝իներ ողորմելի և ապրատիելի աղքատութեն՝
առորանկնալք հրաւորակական անարգանաց։ Երկրորդ՝ յղել Փրօ-
ֆէն գիլոյն ի՝ինոյն հետաւոր կղզւոջ օգնութեի ինչ դրամոց, առ ի մեղմացուցանել զղջ
ինչ զնաստեի Թշուառուն իւրոյ։

Յայսմիկ ժամանակի՝ մեծ յաչողակ հոգի ինչ ուռուցանէր զառապատա
նատեան, ՚ի ժկզիժէ անհանդուրժ՝ զանազգ չարեաց ընդ Փիլոջէն։ Փրօ-
ֆէն գիլոյ հաճս գնաստ բարձեալ ՚ի նաւ. և ոչ նորա ձեռնին պղուցեալք և
անխոցեալք ՚ի վերոյ եզերց, հնարեալով նաւուն՝ որ պատառէր զալիս ծո-
վեան, և հողմունք հեռացուցանէին սակս Սիրիոսի՝ թէև ոչքան ոչ ևս
կարէք տեսանել զնաստ, վերադառնային յերեսակայութեի իւրաքանչիւր
նկարեցեալք կերպարանաց նոցա՝ առաջի աչաց իւրոց ։ Ուստի և աղիեալ
յաստանալ և բարձրի Թագի եզեալ յիսկական յուսահատութեի, փեռեալով ըզ
հերս իւր՝ գլորեալ Թագալիւր ՚ի վերոյ աշաղոյ։ Ոչ բառանանալոց զնոցա լե-
նել անդուեի. և ՚ի դուր կոչեալ յօգնութեի ինքեան գնաց. որ խլանոյր աղա
չանաց իւրոց , և ոչ գիշանէր ապատել գնա յայնքանանաց չարեաց. որ և ոչ
ունէր վատահութեի տալոյ ինքն ինքեան գնաց։

Իսկ նաւուն Փիլոջէնի օգնեցեալ ՚ի Նէրգունէ և ՚ի հողմոյ՝ հասանի
փուեալ ՚ի Սալինէ ։ ՚Ի գիւղացուցին արքային եկ՝ ասա մանանն ՚ինաւա-
հանդիսան , խոկցն ել ընդ յառաջ Փիլոջէնի Աննեօրիւ , և ընդդիմաց
խանդաղատաբար։ Ա՝իսկաց նմա զդուռ ասմանու ի ինն՝ ունել գնա հալած-
եալ սրտիւքան անիրաւութեի ։ Ի՝ն սպա սատրասուեի՝ փոխանակ համարիալ
լինելոյ տեարու ի ինչ Թագաւորի գիշ՝ եղև նկարեցեալ ՚ի բոլոր Սալին-
Թացւոց՝ էրբև մեծի այնիւ զօրուեի Հոգւոյ, որ համբառնայ ՚ի վերոյ իս-
կական սխարանաց, խոստովանելով գնա վատահութեի առ ՚ի տպաւքինելը Հա
մայն մարդկէք լալին յոյ բախուեի, վերատանելով զոյր ոչ բարի՝ զոր ոչ
գիր ոչ ոճրոն, որք և լսէին խօսել նմա ընդ Թագաւորին՝ այնքան խնամուեի
և բարու ի՝ն։

Փիլոջէն համառաւ և յարդելի ի՝ին զիմք ընկալեալ զողջագուրել Թա-
գաւորին՝ և գինի հանապատասխանելոյ նորա՝ ջանացը անհանդուրժաբար
ՄԿուսացեալ ամփոփել ՚ի զրաճառից՝ և ՚ի գգաճանաց ամբոխին՝ հետե-
լով Թագաւորին ՚ի պալատս։ Իսկոյն Աննեօր և Փիլոջէն գնացն խոկ համա-
խոհ հաճատարմանեի ունեցան միմեանց , ոչ Թէ անցուցեալ էին գկնի
իւրեանց ՚ի փառսն, Թէև ոչ երբէք տեսեալ էին զմիմեանս։ Ո՝ւրախ
խնդացեալ են առ գնան ընտրզական չարաց՝ ՚ի ձնանչել զարքին, և պար-
գևեալ են բարեաց զնոցա՝ առ ՚ի ձանաչել գմիմեանս։ Ի՝ն առ ժամուն
Փիլոջէն խնդրեաց ՚ի Թագաւորէն մեկուսանալ միայն Սալինէի առ անձնա-

քիչ՝ ուր չորեքնախկնոյ գաւառքն էր՝ ապրեալ թէ, ոչ ունէր կնոջ եալ ի միում: Իսկ Թոպաւնոն ուներուսի ինչ ընդ նմանն և զնայր էնմա իբր թէ յանձնարանում աւուր ի քահանայ զնեալսան, և քննել ածդ ըզ կերպս՝ առ ի վերստաւատել զօրինս, և տալ պարզ և յատակ դատաստան ի մէջ՝ առ ի ստգիանաւորել վկասաւորն թէ վասն բարեաց ամբոխին:

Երթալ դլխաւոր երք էին որք քննեցան. պատկեր, երթալ մանկանց, և հեգալ կելոյ ի ժամանակի հաշտուե Աստ Հնդեօր վասն մանկանց՝ առ համ անկանի հոգաստնակել ծնողաց և ազգակիսաց, քան թէ՝ ծերակուտին, Հռոմ ի սոքա մանկունք են ամբոխին, և սպասեն անհալաւթիք և զօրութիք իւրեանց: Երբ ոչ և սէ ժամանակ ու դրկելոյ գնասա՝ յորժամ լեցին աւերբել. դալով գժամանին յորժամ առաքնջասել գնասա՝ ի շար բարուց իւրեանց, երբ լինին սպասկանակք: Ասաի յոյժ բարձր և ընդհատ ձայն, քան թողալ ժամանել յարժանաւորսն թէ պատճ: Հարսկիկեր նա և առ թէ՝ թագաւորն ի հայր ամբոխին, և մանաւանդ թէ՝ առաւել յատկանա հայր ամէն երեխասարդաց՝ որք են ծայրիկք տղեն, և քաղարում պատուք ոչ յոյլ ինչ պատրաստին, եթէ ոչ՝ ի ծայրիկս. ուրեմն մի զանց արասցէ թագաւորն ի հսկել և առլոյ հսկել ոլոյ՝ ի վերայ կրթոյ թէ, որք տոհ ելալ լինին մանկանց: Լոյն ուրեմն հասատատուն առ ի պատճառանա թէ օրն ձայն Աստուած, որք հրամայեն թէ կրթեսցին վանականս արհամարհել զմահ և զդաժ. և դիցեն պատիճս ինքեանց ի փախուստ հեշտութեց՝ և փառ թամոլեն: Երթէ անիրաւ թէ՝ առաւացուէք՝ ո վերնախոս թէ, և մեղկասկալ երաբարցուէք՝ երեն համարեցեալք վասն ուսոյ. Երթ և ես ուսուցի նոցա՝ ի դիւրութիս մանկութէ՝ եղանակել զդրօսաս քաջաց և արեաց, որք սիրելիք լեալք են ածց, որք և ունեն արարեալք զաշխատանն դրծս հայրենեաց իւրեանց, պայծառացուցանելով զքաջութիս իւրեանց՝ ի մարտի: Օ՜ի սերտիկ երաժշտական երգոց՝ արասցեն զնասա սիրասիրել ոգւոց նոցա, որովք բարք իւրեանց լինին առաւել քաղցր, և առաւել մարքուր: Ասացին նաև լինել սկրտնակք՝ դէպ առ Աստ բարեկամս, հաճառս բիմք՝ դաշնակցաց իւրեանց: Երթ ուղիք՝ ի մէջ բերիկս, նմանապես նաև յառաւել անդուէ Աստնսին իւրեանց: Երեսաև՝ սակաւ լեցին երկչոտք ի մահաճանէ և ի ստնջանաց, քան թէ զայն ինչ յանդգնանալ խոշոր մտաց իւրեանց: Բերդ՝ եթէ կանխաւ լցին մանկունք յաղցանել մեծամեծ բարեկրօնութեց, և ներմուծցին ոգիք ի սերտս նոցա միշտաւ քաղցրութէ նք գոց, սակաւք գտանին որք ոչ վառեցին սիրով փառաց և առաքինուե:

Հարցաքեաց նաև Հնդեօր թէ՝ լինէր յոյժ օգտաւէտ ի հատատակել զընդհանուր վարժարան ի երթալ երեսաւորաց, յառաւել աշխատասէր կրթուեսն մարմնոց. առ ի վառել զնդուլն և զնդուլն որք ապա կանեն զառաւել բարի բնութիս: Լոյն համեցաւ յօրինել զազգութէ զնասան խաղաց և ասպարանաց՝ որք մարդին զամբոխն յարթութէ, մանաւանդ զանս վարժեն զմանկունս ընդպոլ երթալ և դիւրաշարժ յամ կողմանս՝ և առժիզս: Յարկեցեալ նաև վարձատուս իս՝ առ ի հնարել զազգութէ գիւտս յաղթանակութէ: Լոյց այն՝ որպ առաւել բազմացր վասն յաւելս բարեաց ծախց՝ էր, զի որք երեսաւորացք ամուսնասցին կ նեսաւ: Երթէ՝ ազգականք նոցա առանց խոք նկատելոյն շահասիրութէ՝ թողցեն բնարել նոցա ընդ հնգետանց կանոցս զնդուլիս մարմնով և մտաք, որպ կարէցեն սերտհարել

պանել զերկիւղածարդս մարդուբ՝ անմեղ աշխատասէր՝ քաղցր և ըղձատենչ
ջան պատժոյ և վաստից։ Յիշեցէք՝ որ սիրէր զպատերազմ՝ ասէ ցնա, թէ
զաւր ամենեսեան յաշխատանս զարս երկիւղածարդս, ընդ այսց կրճատէք եթէ
եթաղճս ինձառա թուլանալ՝ ինձեր հանապազորդական հաշուոյ։ ուր նորա
ոչ ունէին փորձառութիւն եմն պատերազմի, և ոչ հարկաւորութիւն ինչ փոր
ձելոյ զարբութիւն իւրեանց։ որով և անզօրացեալ ահարկանայ անզգալութիւնք
ազգն, և պղերգանայ քաջութիւնոցա։ Քանզի վայելչութիւնք ապականին
գնեաս կրճատեց, և մեռս մարտիկ ամբոխն՝ ոչ ինչ աշխատանս ունէին յաղ
թել սոցա։ ուստի փոխանակ վատթարել զչարս՝ որ պատերազմին առբերի
զկնի իւր, մատնեն՝ ինեղբոյ սարսափելի ծառայուն։

Պատասխանեաց Հերակլ, ասէ՝ Ընդ այսոսիկ ես ոչ ինչ ունիմ ասել
սարսափելիք՝ զորս դու ոչ մատածես։ քանզի պատերազմին ահարկայութիւնք
զհետ բերեալ իւրոց զոր

ցոյց գիտցաւուքեան։ Եւ ես զսուտ կերպիւ պահպանես զբարձրագոյն հանճար ինձ առ ընդեր պատմանակցաց քոց, և յայնժամ զաշխատուն քոյ լինի որոնեցեալ յամենից՝ և երկուցեալ ի կորուստենէ։ Եւ զայսպէս թերթ ունելոյ զպատուիրեալսն ի տան քումմէ, և թերթ ծախուց՝ ունիցես հանապատ գիրեսատրեալս պատճառ բազմականաց և վարձել ի քաջուն։ Այլ թէ և ունիցես խոստացեալ ի տան քումմէ, ոչ թերացուսցէ առնելոյ զմեծ պատիւս այնոցիկ՝ որք ունին զհանգամանս նուիրս՝ և զարիւնս պատարագին։ Քանզի ձշմարիտ միջոց հետացուցանելոյ զպատուիրեալսն՝ և պահպանել զերկար հաշուոյն է՝ ի գործ ածել զդիմս, և պատճառել գմարդիկս՝ որք ոչ կարեցեալ են ի ձեռնասուն ինչն ի միջոցս արհեստիս։ Եւ առ ուղիղ միշտ զաչսն ածելով՝ որք կրեալ են ի հետեւումս տեղիս, որք և ձանաչեն զդէմս նոցա՝ և զիրեսն՝ և զձեռն, որով միրգակաց ամրոցք առնեն զպատեարսն։ Եւ այլ սահմանն պարտ է լինել և նշոյ անյարմարութեք ի յաւանել զպատուիրեալսն վն ամբարհաւճռանել, և ոչ երկուցս վն անզօրութեն, յայնժամ լինելով այսպէս միշտ ի պատրաստի առ ի պատերազմիլ յորժամ լինի հարկաւորութեն՝ ոչ ժամանակ առնել նոցա պատերազմ իբր թէ երբէք առնեն ինն։

Եւ ակ վն գաշնակցաց՝ ձանձրոյ յորժամ պատերազմիցեն ընդ առնել զպատեր բազմեն՝ միանգ ըստ միւսոյն, ի քեզ անկանիլն լինել միշտորդ. որով և առանաս գիտուս առնել հաւատոյ և առնել հաւատոյ, քան զայնս՝ որք առանձին պատերազմեալ յաղթեալ անակուռ։ Եւ առ և արդ հաւանեալսդ ի սէր և ի պատիւ օտարազգեացս. յորոյս առնեն ընդ ինձ, Եւ թէ ձերոցս ի վերնոյ հաւատարմութեն՝ ոչ թէ ձերոցս ի վեր հպատակ քոց սերոցդ։ և լինիս գրաւական խորհրդոց նոցն, զատաքինեալ պայմանաց, և որ սրտից նոցն։ և բարի համբաւ քոյ հռչակի ընդ յոյժ հեռաւորս երկիրս։ Զնոսն քոյ լինի ոչ անուշ հոտ բուրատուն՝ որ բուրել լինի յերկրի կերկիս, և յամբոխ առ ամբոխս առնել հեռացնակաւ։ Եւ դու լինելով քոյ յայսմիկ առաքմանն երեք ամբոխ ի մերձակայ յարձակիցն ի վեր քոյ, թերթ կանոնց՝ և իրաւանց, զոմանք զքեզ ծարժ ի պատերազմի և պատրաստ, բայց այն՝ որ ի յոյժ առնել զօրեղ, զոմանք ևս զառ քեզ բարեկամն և օգնականս, զի համայն զրաւիքդ քոյ զինուորին վն քոյ, և հաւատամ են թէ ի պահպանուն քոում ի փախել կայ հաւատալ ամբոխն իւրեանց։ Զայ վերադարձուելի մի յոյժ առնել հաւատամ քան զնոմ պարծանս քազաքաց, և քան զնոմ յոյժ ամրացուցեալ հրապարակս։ Հաւատիկ ձշմարիտ միջ։ Բայց օգնական սիրք են այնոցիկ թերթորք՝ որք զինուցեն որոնել գնա, թէ և ոչ ի հետ ի նոցունց։ Այլ ընդ ամենն գինի խարխին առանձ բն, թերացուսցէ յեռակոյս զպատուիրս, քանզի ոչ ձանաչեն գնա։

Եւ մինչ Ալենեթօր խօսէր զայսմ՝ Ֆիլոքլէս հիացեալ նկատէր ի նա։ Ալա ակնարկել ի վեր թերթորն հրամուիրէր ի տեսանելն թէ՝ արդեօք բազմանօք հա մահատարք ըն խորս սրտի իւրոյ զայն ամ քան՝ որ ելանէր գնա ի առա առաքելն խնամատարեան՝ ի թերանոյ ասացեալ օտարականն։

Ալ ինչ ըլլի՝ ի պահակի Ալենեթօր հաւատարէր զայսմն ի մեջ Ալաչենի զնա քարեաց օրէնս, և զառաքել օգտակար կանոնս կառավարելոյն, ոչ այն քան առ ի ծագկեցուցանել զերթորեան Թոսինեի, որքան առ ի յուշ ունել Թեկլայեաց՝ (յորժամ վերադառնայցէ անտի.) օրինակ մի տղոց ոսկեան, զի ծանիցէ զայն ամ, որ խոհեմ կառավարել մի՝ կարէ առնել առ ի ընծայել զառաքեալն յերկրանակութեն, և առ ի տալ բարի թագաւորի միոյ՝ փառք ի միշտ ժամանակս։

Ալ երեք Ճառք Ճոխաբանականք զերթոյ.

Նիւթ

ՆԻՒԹ

ՀԱՆԳԵՏՄԱՆՆԵՐԲՈՐԴԻ ԳՐՔՈՑ.

Յետոյ՝ ի քանալին պաշտպեցաւ՝ սանդալ ըմբռ Ֆիլըմէնէն, որ ի նաքնոցին ցաւահիւանդ մահացաւ նմա պատմառաւ Շուլխի հօր իւրոյ։ Ֆիլըմէնէն պատճառ նմա պղտոտհրոնոս իւրոյ ինչիան, նէր որոյ մահճանէ մանուածոյգոց ջրատուն պատմուճանի՝ մահճան Հերկիւլէն. պատմաւէդեալ ի քիւնամոր գիքոսոց՝ ըմբ Սէնքեզ Ալեսս տուճիալէզ Տէժանէրէն. Պատճ նմա ևս ինչ հղի ընկալաւ յոյնհանէ ամոլի գհամաւթի նէսա իւր, իւրոյ ոյոյ ուշէր ի ծրելի տանուալ գատարն Տրօյեա։ Եւ նէ հղի էրն նա պատմէդեալ վասն ոգոնի տանելոյ գիոգհոյդ Հերկիւլէն. ևս գհամայն էտրն ըմբ ինեսոյ ի Լիմոսն. Եւ նաև ինչ՝ հղի օգոնէցաւ Շուլխ ի Լեգիւօրհե տա ի գերհել ընա գնալ ի պատերազմն Տրօյեայա. ոպ էրն ատաջ քաղել ի վէրաց իւրոց, ոպէզանէօ ոգտոյն Լոտոփուէն։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԷԼԱՄԱՔԻ

Գլուխ Ընդհատասներորդ։

Այսու ամենայնիւ մինչ Թէլամաք յաւելանէր զբաջութիւն և զարիւթիւնն իւր ի մէջ վտանգից պատերազմի, ՚ի չափել իւրում ՚ի Սալէնթէ, քանզի շահել զսիրելութիւն ծերոց դիւթապետաց, որոց համբաւ բարի և փոր ձառուի կատարելապէսն էր. Նէսթէր գոյակ տեսանել զնա ՚ի Փիլո, և որ առնէր զսէր Յուլիսի, ընկալնոյր զնա ոչ իսկական որդի իւր։ Տոյր նմա բազմութիւն դաստիարակութեան՝ որք համայնացանէին զնա զանազան օրինակաց պատուոյ լով նմա զպէն ամ՝ որք ՚ի մանկութենէ իւրմէ պատահեալք էին ինքեան նմանապէս և զշահ նշանակելի դէպծառութեան՝ զորս ունէր տեսանել, առնել քաջաց յանցելոցն ժամանակի։ Ցիշողականութենէ խնամառուն ծերունեացս՝ որ սպրեալ էր յերկու կնաս մարդկանց, էր ոչ պատմութենէ մի հնոց դարուց քանդակեցեալ ՚ի վիրաց մարմնոցանայ վիպի, և կամ փորեցեալ ՚ի վէմ պղնձոյ, Փիլոթենէ ոչ էր հակակալ ՚ի նախնուաճ սիրել զ Թէլամաք՝ ոչ զ Նէսթօր քանզի նախանձն զոր ունէր դաջմանեալ այրեան երկար ժամանակ ՚ի սրտի իւրում քնդդեմ Յուլիսի՝ գաշրեցուցանէր զնա յորդւոյ նորին, և ոչ ևս կարէր տեսանել, եթէ ոչ՝ առնչնոյր սրտի զպէն ամ ընդհս՝ որք Թուխեին ՚ի ձեռ պատրաստ ալէքին յորդւոյն այսպիսի աւն երիտասարդի, առ ՚ի բնձայել զնա հանճարեղիւ քաջացն՝ որք առաքելացէն զքաղաքն Տրոյեայ։ Ուստի վերջապէս բարեկարդութեն Թէլամաքի՝ յաղթեաց ամ յասմանց Փիլոթենէի, որ ոչ ևս կարաց դաշտպանել զինքն՝ գոնէ ոչ սիրելոյ զնոյն ընդհսալի ոգուն, զոր ունէր պնդեան քաղցրութ և համեստութ։

Պաշնոյր զ Թէլամաք առնել ոտէպ և տանք ցնա, ՚ի դիւտանի իմ, (քանզի ոչ ևս խորհիմ անուանել զբեզ պատիս.) խոստովանիմ, զի հպոր քոյ և ես՝ երկար ժամանակ Թ հնամեայոք միտանց։ Խոստովանիմ նմանապէս՝ որ զինէ կործանելոյ մեր զամբարտաւան քաղաքն Տրոյեայ՝ սիրտ իմ տակաւին ոչ էր հաշտեալ ամենեին ընդ նմա։ Ես յորժամ տեսի զբեզ դիպելոյ տան ջանաց, ՚ի սիրել զառաքինութենէ առ որդին Յուլիսի. որ վասն և բազմիցս յանդիմանել եմ զնա ինքեան։ Այլ ՚ի վախճանի՝ յորժամ հնորհն ք քաղցր ուղիղ՝ երբէմն՝ հանճարեղ՝ և համառօտ, դերազանցէ ամենեքումբք։ Ցիսո որոյ յայտնացաց փիլոթենէի զդիտաւորութենէ իւր՝ Թէ կամէր պատուել նմա զպէն ամ՝ որ ունէր բորբոքեալ զայնքան առ երութենէ ՚ի սրտի իւրում ընդ դեմ Յուլիսի։

Պատրաստ եւ ուրեմն ասէ սկսել զպատմութենէ իմ յառաջել բարձր սկզբանցն՝ հետևեալ ըստ նմին մեծին Հոմերոսի, որ ազատեաց զերկիր յայնքանեաց

յայլանդակաց. որոյ համալսարանութեանէ՝ մին ոմն հռետոր առնէին՝ ոչ ինչ
եթէ ոչ իբրև զի ինդն առաջի մտցրից, և իբրև զառնիկ առաջի արձակ։
Իսկ Լիշեաուեցիքը ծորա եւ եմ՝ եկին յախտակիրուեցէ միոյ, այսինքն՝ ի սի
քահարուեցէ. որ պատճառեաց բոլորովին զառաջիկ ասացեալն դմ քաղաք
Լիշեաս՝ Հերքիւլէս՝ որ յաղթեաց այնքանից ահագնակերպ պիտանակաց. ոչ
կարաց յաղթել ոմոյ ամենեցուն ահասակրուեցէ. և ասէն անպուճ մանկանն
Ռաւիտոնէ, որ կատակ արիւնաւ խաղացը նոմաւ։ Ի հարկէ թէպէ պատճա
ռանաց վրայիկեալ ինքեանն՝ եթէ այնքան մեռացեալ ունէր զնախկին փառա
քեր, ինչ էր նուազագոյնս ժամանել՝ ի մանել զմա՞ չս ի հրձնեանս Օնիա
լէ թագուհեաց | խոսպի. (ա) իբրև առաւել անարգ. և առաւել իգաս
բոյն, քան զայ մարդիկս, որ այնքան վերմբռնեալ էր ի կոյր սիրոյ Յո
լով անգամ խոստանայր ընկեր ինձ եթէ՝ այն մեռանի կինոյ իւրոյ ունէր ա
քոտացուցեալ զաս աբլնուբեթիս իւր. և իբրև եթէ նահանջուցեալ էր զինուս
այնքանից քաղուածոց գործոց իւրոց։ Ո՛հ. ով ասէ. այնպան ի սիարուեցէ
և անհամառաուեցէ մարդկանց՝ որք խոստանան զայ ինչ յայ զօրուեցէ, և
ոչ ձեռն հատուցա զոնչ յիրն կենաց Ո՞ւր, վա՛շ, դի մեծն Հերքիւլէս անկա
նիցի ի կախարդի սիրոյ՝ զոր սակաւ ուրմանուհեր։ Ոչ ինչ զՀերքիւլէսէ,(բ)
և լինէր յայժ երջանիկ, եթէ ձեռացեր հատուա՝ ի սէր այսիկ կնոջ, որ եղև
աճուսին իւր։ Այդ չքնաղ և բարեշիր երիտասարդութեանէ ախտիւնեցոյն Ի
լէն՝ որ զայ հրձնեանս պատրաստեցեալ ասանէր ի գնմա իւր, յաւելուածակալ
պերճուց զանազան Տիժանիրէ գտարեալ՝ առեղծ յաչագնուսեցեալ՝ յիշ
եաց զգեստան այն Լիշեաս՝ զոր Ոնեօր Ոնեսս Թոդեալ էր առ նմա, ոչ
միջոց ևս՝ հաճասաի չիջուցիչ սիրոյ լանջացն Հերքիւլէսի. եթէ յամենայ
նաւմ նուազագ ցուցցէ՝ ոչ բժշկել ի սիրելոյ երթեալ զայլ ոմն կին։ Ոչ
այն զգեստ գոլով ներկեալ Լիդեանաւն արեամբ Ոնեօր, գազէր յիրգեան
գի այնն նեռնէ, որով մահացոյ էր սոյն մեծ հսկայ՝ դիցեխաբէն այն։ Ո՛ւ զի
սես դու, գի նեռաց Հերքիւլէսի՝ որով խոցեցոյ զնենգաւորն Ոնեօր, եթա
եալ կին յարիւն Հերոյ | Էրնէի. (գ) որով և Լիդեանուհեացն նեռաց Հեր
քիւլէի, այնպիսի իմն կերպիւ. որոց անբժշկելի էին վէրք. զորս ոչ առնէին
Հերքիւլէ զգեստաւորեալ ձգնով զգեստիւ՝ զոյց խոսկն զհուր իմն
ծախիչ, որ Լիդեանցիւք մինչև յաւերժ անկեցոյ իւրոց Ոչխանայր սար
առնէի և անհնարին ձգնէնս ի մէջ Ոնեօր Լիդեացիքն, որ մերազգեալ ընդ նմա
հնդեցաւցանէր զնմ՝ խորս հորոց, մինչ զի և ծոլիս ինքնին երթեալ ի վշտացն
եալ Ոհաւիղ կատարն եզինք և ցաւիք՝ որք բառանչեալ զոչէն ի մարտն

չէլ

(ա) Հերքիւլէ զինի այնպան ֆառաւոր յաղեանդիքեց՝ եղև անչափելի՝ Ինչ
նոց Օնեալն. որ վասն սիրոյ նորա անգրաժիշեալ ընկալ ի յոգիսոտ, և ընկալ
եալ զնեռ ի նանոցի՝ որոյ զինեալ նորէ ոչ ոյնոց Լիդեացոյ։

(բ) Տէժանիրէ. զառաջ Լիդեա ինգաւորի Լիդեացոյ. որոյ վասն սպան Հերքիւլէ
զԼիդեանէ Լիդեաս հարմարէ նենգ զեղծեալ յաթեան Հերոյին Լիդեաս պեռել
զնոն ձեռ տգոտ՝ ի ամենեանեանն զգեստ ի Տէժանիրէէ Ոչ նա յիշոյ
Հերքիւլէ. որոյ չէ զգեստ ինգաւորն ընկալ տուղեր ի նոյն Լիդեացոյ
ցեալ սպան զնոն չիոյ ոչ ոյնոյ Հերքիւլէ սան ի ոյնոյ՝ ի յոգիսոտ

(գ) Էրնէ. էր անուն մեծ Լիդեանոյ Լիդեայ. հալածեցեալ ի նոյնոյ Հերքիւլ
յոյ ոյնոյ, ի մէջ Լիդեացոյ. որ ոմանք զԼիդեանոյ հալեցոյ, զոր Հերքիւլէ սպան զնոյ։

չել իւրեանց ընդ միմեանս, այլ առնէին այսքան քաջաբերել և ահագին թնդիւն գոլոյ ձայնից։ Այսպէս | ըստ՝ որ չքմեղիցի մատաղ նման ի կոմսին Տիբերիոս զի խնամել զգեստ այն, զոլով համարձակեալ մերձենալ նմա. իսկ Հելքիւզ ի նեղ վշտակիր ցաւոց իւրոց՝ կալեալ զնա արձակեաց զլացաւմամբ ի յօդն, որպէս զտարաբեր մի. որ ի բուռն կարողութենէ ձևացն անցեալ ի բարձանց լերանց անկաւ ի մէջ ալեաց ծովու։ Իւր յանկարծակի փոխեցաւ մկն մի ապառաժ. որ վերապահէ տակաւին զկերպարան մարդոյ. գոլով միշտ բազմեցեալ ի գայլայրեալ կոհակաց. ահաբեկելով ի հեռաստանէ զմատաղեալ նաւուղղիչս։

Օ. Զինն այսպիսի Թշուառութենէ | ըստ՝ կարծեցի ոչ եւս հաւատալ զիս Հերքիւլիսի, և խոհացեալ Թագուհի ի՝ինէն առաւել խորափիսս այրից. Տեառնէն զնա՝ արմատակից առնել դիւրաւ միով ձեռամբ զատաբար ծառս, և զինուորն մեզրիս, որք ի բազում դարս արհամարհական զգաստութեան բռնութեամ հոգմոյ՝ և վոխադրակայ. և միւսով ձեռամբ ի դերեւս ջանացը կորզել ի բաց զզեստն Թշուառ՝ որ կպչեալ ընդ մարմնի՝ և իւր Թէ միայ եալ էր յանդամս իւր։ Այնորքան պատառէր զհանդերձն՝ այնքան և ա քեր ձեր ի մարմնոյ և ի մարճոյ իւրմէ, յորմէ իւրև զեռայ հոսեալ արեան ոտա պաներ վերկեր։ Վերջապէս խնդրականութենէ իւր զերազանցել քան զցաւս գալոյց գօրութենէ, առաջինն ոմն սիրելի իմ Փիլոթէհէ, զարբիս՝ զոր ասէք եւուն ինձ ի հրել։ Ընդարձ են նորա, զի զժրեցան յինէն, քանզի նենգեցեալ հարատամ սիրոյ տուանութենէ։ Այնոքիկ յաղթեալք իմ զանհաւն Թշնամիս՝ Թագուհ եղէ տարեդարձ յաղթել վասն սիրոյ տուոր զեղեցկութենէ. որ և տկտ մեռանիմ. և մեռանիմ հաձու Թէ առ ի մեղմացուցանել զբարկութենս ձեզ։ Այլ վայ ինձ, ոմն սիրելի իմ, ոչ փախչես յինէն, խայեցք և վիշտք ցաւոց եւուն զօրծածել ինձ ընդդէմ ողորմելոյն | Ըստ՝ անբուժ խոսուվեն ի անգութ. որպ վասն արդարև կարի յանդիմանելի զիս ինքնին զի ոչ գիտէք նա՝ Թէ որպիսի Թագն մատուցանէք ինձ. ուստի և ոչ էր արժանի այնպիսի Թշուառութենէ զոր կրեաց ի ձեռանէ իմմէ։ Այլ հաւատա՞ք դու, Թէ կարի՞մ մոռանալ զբարեկամութենէ զոր պարտ եմ քեզ. և Թէ՝ կա միմ հանել զվիշտս քոյ. այլ ոչ, ես ոչ Թողից հրբեք սիրել զՓիլոթէհէ. Փիլոթէհէ վերընկալուս. ի կուրծս իւր զոգի մի՝ որ ահա ի պատրաստի է չաւել. և նախ որ համաժ ողովուցի զաձիւնս իմ, ոյր ես ասրեմն՝ ոմ սիրելի իմ Փիլոթէհէ. Փիլոթէհէ, մի միայնակ ակնկալուի իմ, որ միայ ինձ ի վերայ երկրի։

Այսպէս բան՝ աձապարեալ արշաւեցի ի՝ինա, որ ընկալեալ զիս ի գերիս իւր՝ կաձիր փարել զինեւ, բայց յերկիւղէ բորբոքելոյ և ի կուրծս իմ՝ զանգուած հուրն՝ որով ինքն առչորեալ առնչիւր՝ չդաւ յետս. ահագ ասելով ահա նոյն իսկ վառեալ սպառաւմն իմ. ոչ և նեղիլ զոնէ ողջագուրել զերկուս։ Այսպէս իւրաւմ այսպէս ժողովեաց զմտանչն ծառս՝ զորս զգիտանելոյ, և գիշեաց գնոսա որպէս արձան մի ի գլուխ լերինն։ Իւր հանդարտարար ի վերայ արձանակոյս փայտիչ՝ և տարածեալ զմերձն առ իւրոյն։ Այնմէն, (դ) որով ի՝ինչ ժամանակս ծածկեալ էր զերկուսն իւր, մինչ գնայր ի ծայրն

մեռ

(դ) Այնմէն. անդառ ինչ (Յոհաննէս, որ Հերքիւլէս զորան զառնւած ի ահագին, որպ տոլեալ զերեսփոփոխելոյն գնչ՝ չնշառակ այսորհին տալով ի նոյն։

միով երկրէ ցմիւսն. առ՝ ի եղջանիլով զայլանդակս՝ զերծուցանել զապրիմա
նիկս և ընկղմանցեալ՝ ի վերայ նոցա՝ հրամայեաց վառել զՀուր
նաժիսկին։

Զնաք իմ դոզալով՝ և պաշարեալ՝ ի սաքսամիմանէ՝ ոչ կարէին ուրա
նալ նա զոյն անդուլ պաշտօն, քանզի կանգնք իւր ոչ և ակն վառ ունէր
պարզև ինչ ուժոյ՝ որ պնդեալ էր նմա ի շուռտալի։ Յոր երթիկն և ինքնին՝
եթէ տալնատ ցաւոց իւրոց մի նեղբիցեցեր զնա՝ մինչև առնել զերթ ինչ ան
վայել ացոյ առաքինուածոց, որովք ունէր հիացուցեալ զաշխարս։

Յոր մինչ հառս զի լոյզ սկսանէին ձախել զկոյտս փայտից, դուշտաց
յաղեժամ, սերեալ իմ Թիլեմէթեմ այժմ գիտեմ փորձ առեալ զքոյ ձիմա
բիտ բարեկամանէ. քանզի սերեցեր զայսաիւ իմ առաւել քան զկեանս զոր
ձոջ քեզ շնորհեցին. Եթողում քեզ ուրեմն զայն՝ զոր ունիմ առաւել պատ
ուական՝ ի վերայ երեսաց երկրի, գնասս իմ ներքինեցեալ յարիւն Հերոսի
Ոդիսէի, որոյ վասն գաւրէզք գիտես, զի վերջն՝ զոչս առանն, անողջանա
լիք են։ Ապրիզ լինիս և գու անյաղթելի՝ ոյզ եղէ ես. և ոչ ոք մահկանացու
կարէ խշտել մարտնչել ընդ քեզ։ Ձերեսս, զի ահա մեռանիմ ես հաւատա
բեմ՝ ի սիրելուն մերում։ Յոր մի մոռացիս բնաւ ինձ՝ ոչքանդէր սէր իմ
վասն քոյ։ Ընդ եղեռն ձշմարիտ է, զի սիրտ քոյ դադար զգուշի ինչ վասն չար
եաց խմոց, բարձաք կոչեաս տալ ինձ վերջին մխիթարուն՝ խոստանալով ոչ
բացատաքողել բնաւ ուստք մահկանացուաց՝ ոչ զմահ իմ, և ոչ զաղէտն՝ ուր
ամիսվեսս զմխիրս իմ՝ Խոստանայի նմա. ահաղ երգուցայ ես, ոտոզանելով
զդիպակեայս փայտից նոցա՝ արտասուօք խմովք։ Ակայն ձառապայթ ինն խըն
դուն երեւեցաւ յակունս իւր. քայց փութանակի փայլակք բոյոյ շրջապատ
եալ՝ հատին զձայն նոցա կորուսանելով զտեսուն իւր։ Ցեսանէի գնա տա
կաւին՝ ի մէջ բոցոյ, խաղաղ՝ և պարզ դիմօք. ոտ ի՛ք ինչ՝ ի մէջ հատին
շրջապատեալ՝ բարեկամաց իւրոց՝ ծածկեալ բուրմունք անուշահոտ ծխա
նելեաց, և պատկերեալ ծաղկանց՝ ի խրախճանուն վայելչական ինձոյից։

Ծախեաց հաւրն փութով զայն ամ՝ որ էր՝ ինամ երիրային և մահկա
նացու, և ոչ ինչ՝ ինա բնաւ յայնց նէ ամենից՝ զոր ընկալեալ էր՝ ի ծնա
նել իւրում՝ ի մարդ ասրերց. քայց վերապահեաց հրամանաւ Ձեուսի էրի
գնոյն նորոգ և անմահ բնութիւնն, և զնոյն քայց երկնային, որ ձշմարիտ
ակնդէն կնոջ՝ զոր ընկալեալ էր՝ ի հերն ասց։ Յոր այսպես դնաց ընդ նմա,
պատկերն՝ ընդ անմահ բնութե՝ կնալ՝ ի ննդեցոյ ոսկի տօն լուսափայլ խորանաց
Օլիմպի, բնակել զնդեթար. ուր ասէր շնորհեցին նմա վասն ամուսնուեայ՝
զսերու հին Հեպէ. (ա) որ և ասուհին երիտասարդու հեայ. որ և մատուռս
կէր զՆդեթար՝ ի բաժակ մեծի Ձուսլեմէթի, նախքան զոր Վանամահ
ընկալաւ զոյն պատիւ պաշտօնի։

Իսկ ոքքան վասն իմ, նեաքն պնդեցին զոր ես լինէ, առ՝ ի զերապան
ցել՝ ի փառս, քան զնմ քաջս և զհսկայս, եղիս ինձ առիթ անխուսափելի և
անվախճան անասնելի ցաւոց։ Վանզի յայնմիկ միջոցի մինչ եթադաւոր
պայմ նակից յաստղաբերացին վրէժխնդիր լինել Մինոսի՝ բնդդէմ ան
արդեն Փարիսի, որ յսրիշտակաւ էր զինեն Հերկեզ, և կործանել գերուե
ցեալ՝ ի բացեայս։ Ձիսլենանն դաբիրաց՝ ձանոյց նմի եթե ոչ կարէին երբեք յու
սալ երջանկական եզերել զայսաերաշխն, եթե ոչ ունկնդրէն զնեաս Հերկեզի։

Հոս

(ա) Հեպէ. գեսսոս գիտանոնք, սասոնց հօր. էրոզ սա զինեն անկանել՝ ի մարտս
ձեւոյ՝ ի նեղեաց՝ ի բոժոյ ժուսլեմէթեայ՝ որ գիր եա զղուշացնս այս Վանամահէ։

Յուլիս հայր քոյ՝ որ էր առաւել վայելեալ, և առաւել պատահաքակիր հանձարեղ՝ քան զամենայն խորհրդականաւքեանց. յանձին կալաւ հաւատալ ձիս գնալ՝ ի պատանի Տրոյեացւոյ, առնելով զնեաս Հերքիւլեայ, զոր հաւատացեր ունէիր ընդ քեզ։ Ռանդի՝ ի վաղհասակ զոլով՝ որ Հերքիւլէս ոչ ևս անսանիւը՝ ի վերայ երևեալ երկրի. և ոչ ևս լուծեալ լինէր ասել լուր ինչ զդարձոյ՝ սղոյ գոլի. և Յոյնք ոչ գիտէին զինչ հաւատալ վասն նորա։ Օ քոմի ասէր թէ մեռեալ էր. և այլք պնտէին թէ դնացեալ է մինչև յԵրբասկ առուցեալ (զ) ի տիրել Թեթիայ։ Ասացն Յուլիս հաւատայր թէ մեռեալ է, և յանձն էառ խոստանալ զնա։ Ասէր եկն դասնել զնա՝ ի ժամու միում յորում՝ ահէին ոչ կարէի մխիթարել՝ ի կորուստ ամենայն Հերքիւլէսի։ Այլ և կրնայ ամենայնս՝ ի միբանէնալ չիս. քանզի և ես՝ ոչ ևս կարէի անսանել զնա, և ոչ ևս կարէի բնկնել, զի տա՜ նէին զնս հետ՝ ինձին յանապատ Օթէայ լերինն։ (է) Յորում ունէի տեսեալ զիւրուստ սիրելի ձին։ Նոյն ոչ ինչ մտածէի, եթէ ոչ՝ ներկայ ցուցանել ինձ զբնաւկիսպուրելիւն ասյոց հակայի, և աշխարել զնս, ասսա նելով զանխրաւի՝ և այնքան թշուառելի անդիս։

Ասացն քաղցր և կարօղ հաւատացողութեի էր՝ ի վերայ շրթանց հօր քոյ. և երեխէր այնքան սխրալի՝ որ էրբև զնս հեղոյր զառուս անմխիթար արտասուաց, որով դիտայ նաև ազդազարար շահել զսիրտ իմ, տագնապելով զհաւատարմութեի իմ. և զրդռնալ զցաւակցութեի իմ մերձնեցուցանէր զնս՝ վասն թագաւորացն Յունաց, որք երթային մերձենալ վասն ուղղել ի բաւանց. որք և ոչ կարելոց էին յանկ հասուցանել քարց ինձ։ Իսկ ոչ կարացաւ արտաքարշել զանձ նշոյլ ինչ՝ ի բերանոյ իմմէ վասն խորհրդոյ մահուան Հերքիւլէսի, զի երկուձակ էի ոչ ումեք յայտնել բնաւ։ Այսպէս նա ոչ ևս երկմտեալ երկեայր թէ՝ ոչ իցէ մեռեալ, և խնդրէր յինէն ժամելով՝ յայտնել զանձին՝ ուր ամփոփեալ էի զաշխնս նր։ Այլ ինձ. զի սխալեցայ ես առնել երդմնազանցութեի մի, ասելով նմա զգաղանիս՝ զոր խոստացեալ էի ոչ ումեք յայտնել ամենևին։ Չէ ունեցայ ակնարկել՝ ի սակ դերդումն իմ, ոչ իշխելով ընդդիմանալ նմա, տալով աքացի ոտիւք գևանցն ուր եղեալ էի զնախիքս Հերքիւլէսի. վայ և ձագ պատժեցին զիս։

Ցետ այնորիկ հնար եցայ գնալ՝ ի շրթահիլ ընդ դաշնակից թագաւորացդ, որք ընկալան զիս այնու ուրախու թեք, ոչ թէ՝ ընկալեալք ունէին զՀերքիւլէս։ Չէ միևնոյն անցանելոք՝ ի կղզի ն Իմնոսի կամելով յայտնել Տամայն Յունաց զայն ամ՝ զորս նեաք իմ կարէին առնել, պատրաստեցայ հարկանել զդուռ ի՝ որ ձորակէր յանապատն, բայց անդգուշաբար թագի ան կանխի յարձգանգ նետին՝ ի վերայ ոտից իմոց։ որով ալաքն միանգամ արագ ինձ վէր ի՝ որ տակաւին զգամ զցաւս, և փորձառեալ իսկայն ծանեալ գնոյն իսկ ցաւն՝ զոր Հերքիւլէս ունէր կրեալ։ յայտնելի զկղզին տիւ և գիշեր ազազակաւ իմով Ընդուն ի սեաւ և ապականեալ հոտելով՝ ի վերայ իմոց՝ և առածեալ՝ ի յօդն՝ սփռէր՝ ի բոլոր բանակն Յունաց զգաբշահոտութեի ի

կա

(զ) Աւրքն առասպելեալ ունէին Ապոլլոն շրջանացն հիւսիսոյ. որ՝ ի հիւսիսոյ ասլիճանն ասլիճան ուսին իջանացն ասլնդին։

(է) Օթէա. լեառն գ՝ ի նոյնոսս Թեսալիոյ, տարածեալ գնալ ցծոցն Էվբէոյ. ասլինն՝ Ասլոլլոնեայք։ Եւ հասլիճեցեալ վասն գերեզմանի Հերքիւլէսի. որ և՝ ոմա եղելոյ Նիւթասլոյ՝ ի նեղմանէ ասլնելոյ։

կարօղ հեղձամուղձ առնելոյ զաչէսն զրնդ անձինս։ Խոյր բանակն քաոսին եւս սարսեալ տեսանելով զին՝ ի ծայրագոյն եռչուաւորութիւն, և եղծափակել զատեաց իւրոցքանչիւր ոք՝ թէ պատիժ բնաւ ոչ ոս, որ յղիցեալ եղև ինձ յարդար ածց։

Ցուլես՝ որ հաճեցոյց զիս գնալ ի սոյն պատերազմ, եղև նախկինն քարձի թողի առնելոյ. և ծանեայ զինքն, զի նա արարեալ էր զայն՝ որ ի բուց արկին զիս անդ միայնակ։ Ռանգի նախադասեալ էր զօդուսն հասարակութ Ցուսաց՝ և յաղթանակութեն նոցա՝ քան զերբաշանց բարեկամութեն, և կիր յատուկ բարերարութեն. զի անտանելի էր վիշտ իմ, մինչ զի ոչ ես կարի ինն ի բանակին գոնե զոհ ես մատուցանել. որ այնքան ատրտուն վիրաց էմոց և գարշահոտութեն իւր՝ և բռնութեն ձիոյ տղայկի իմոյ՝ այլևեալ վերգոյնը զորոյր բանակին։ Սակայ ի կիսոնն յարտմահան բարձի թողի եղեալ զիս՝ էբդոր Ցուսաց՝ վասն խորհրդատուութեն Ցուլխի. սոյն արարք նոցա թոյնեցաւ ինձ սարսուռլի եմն անգթութեն և առաւել չար նենդաւորութեն անգամ բերելի. բայց աճաղ ինձ, զի կորբ էի և ոչ տեսանէի թէ ուզիղ և երբաշտեցի. զի առաւել բարի և իմաստուն մարդիկք ես էդկեն անգութ ասելք ընդմ ինձ, քանզի ես ինքնին զպրատուցեալ էի զնոսա։

Ինձայն անդ իբր ցամ ժամանակս պաշարման Տրոյեցոյս միայնակ, Թարց օգնականութեն՝ Թարց ակնկալութեն, և Թարց քաջալերութեն յուսոյ, Թողեալ՝ ի սարսուռլի ցաւս՝ ինձին յանապատ և վայրենի կղզոյ. ասր ոչ լսէի ինչ ևԹէ ոչ՝ շաչիւն շառաչիւն աւեաց ծովու, որք զայն խորտակել ընդդէմ ապառաժից։ Գոյ ի սոյն միայնակութեն զիսորդոյն այր մի դատարկ ատրճ վիսի միոյ՝ որ ամբառնայր զէպ յերկինս՝ զերկուս ծայրս նմին երկուց գլխոց, յորոց միոյն ելանէր պղծած աղբիւր մի։ Ուր էր սոյն այր՝ որ զազանաց. որոց կատաղի բարուց ենԹարկեալ կայի աչէ և դիշեր. Հաւաքեցի զտերևս վասն մահճի. և ոչ Ցայգեալ էր ինձ՝ ի բոլոր ընչից իմոյ, եԹէ ոչ՝ զտերևիցդործ անօթ մի վայտից։ Ուր ծոմէինք պատրաստել հանդերձիցդ՝ որովք փաթուԹէի զվերս իմ, յարգելու հոսմանէ արեան, և սրբէի նոքօք զԱրտախս և զվերտոյ իմոյ։ Ընդ բարձի Թողեցեալ ի մարդկանց՝ և մնանեալ ի բարկուԹէի նոցա՝ անցուցանէի զաւուրս իմ միայնով գնեալս որոշ յայլսն Թռչունս՝ որք Թռչէին շուրջ զիս մանէն, ըմպել յաղբերէն։ Ուր յորժամ սպանանէի զԹռչուն ինձ՝ ի բուծս մըն իմ, պարտ էի գնանուցաղ առնել զնս ցաւօք և հեծուԹիւն՝ ի ժողովել զաւար իմ, և այսու կերպիւ պատրաստէին ինձ ձեռք իմ զայն՝ որ դարմաներ զիս։ Ուր ժողովեալ զնոսիսա վառէի գհուր աշխատել՝ ի հարուածն զայլ խաղից։ Օ՛ի Թռչակքն՝ որոց Ցայգք Թողեալ էին ինձ՝ ի գնալ ի ըսնանց անտառ, ես ևցին սակաւ ժամանակ։

Ասց սոյն դժնդակ կեանք՝ Թուէր ինձ քաղցր, գոլով հնոյ՝ ի խաբեբայ՝ և յապերախտ մարդկանց, եԹէ ցաւն ոչ վշտացնէիցէր, և եԹէ շարունակաբար ոչ էիցէն հանդիսացեալք ի միտս տխրալի ասնջանաց ձախորդուԹեն իմոյ։ Ա՛հ, որուիսի անգԹուԹիւն՝ ասէի ինքնին, հանել զայր մի ի հայ բնեռաց էւրոց, ոմն ևԹէ մի միայնակ կարօղ վերժխնդիր լինիլ վասն Ցունաց, և ապա Թողուլ ի սոյն անբնակ կղզի՝ ինձ քնոյ։ Ռանգի ներձգէի ես մինչ Ցայգք չուէցին անտի։ Դառատց սրսուն ԹԷ՝ ոլքան եղև հիացումն իմ. և ոլքան զարտառաւս հնդի ի զարԹնուէն իմ. յորժամ առի նաւուց պատառել զայնս։ Ա՛հ, վա՛յ, զի որոնելով զհամայն կողմանս նոյնպ վայրենի և ահալի կղզոյ՝ ոչ գտի ինչ եԹէ ոչ՝ զգաւա-

Բերդաբև ոչ դայր յայնմիկ կղզւոջ. ոչ նաւահանգիստ, ոչ տուրբ առուքեի, ոչ երթևեկութիւն, և ոչ մարդիկ ոչք կամաճօրաբար ուղեւոր մերձենային անդ. և ոչ առասանէին, եթէ ոչ գժբազդք որ յայն կոծուելի բռնադատեալք էին. և ես ևս կարելի էր յատուկ ընկերակցութիւն լինել, եթէ ոչ՝ ի նաւաբեկութեց. Եւ այն այնոքիկ՝ որք պատահական կամաւ մերձենային, ոչ էչխէին ընկալուել զիս՝ ինձէս իւրեանց՝ մանել զիս ի հայրենին իմ, քանզի երկնչէին ամենեքին ի բարկութենէ ածց՝ քան թէ և ես ի Յունաց. ուստի էի ամբ տասն յարս ըմբերի ցաւոց և սուգ՝ անուցանելով զվէրս իմ՝ որ ապառէր զիս, և ակնկալութիւն մեռանելոյ ի սրտի իմում։

Յաճախ միւսանգամ ի դառնանալն իմ յորմէնէրոյ զբաշխական տունիս վասն վերացն իմոց՝ յանկարծակի երևեցաւ յայրէ իմում ի մեռանելէն իմ երիտասարդ այր մի՝ դիզեցիկ և շնորհալի, բայց մեծաոգի և հասիէ հսկայ. Յոմէրացաւ ինձ տեսանել զՅշիլէ, որ այնքան ունէր զկազմուածս և զչափս՝ և զընթացս հասանդամանս։ Այլ հասակ ասոյց նորա՝ միայն զգացուցանէին ինձ թէ սա ոչ կարէր լինել Յշիլէ. Զգայի ի դէմս իւր համանգամայն ցաւակրութիւնք և վշտանմուխք ի միասին. Այլ ի տեսանելն զիս՝ ծրմրմեցաւ, թէ սիրով վշտով և հեծութիւնք զհանգարտել լինէին. և վշտալի ցաւակիցք ազազակք իմ, որք հնչեցուցանէին զարձագանգս եղերց՝ կսկծեցուցանէին զսիրտ նորա։

Ասէմ ցնա միմ օտարական յայժ հեռաւոր. ոթղիսի ձախորդութիւնք բերին զքեզ ի սոյն անմարդաբնակ կղզի. Նա՝ ասէ ինձ. Ցու նաց. Այն զգեստ որ տակաւին սիրելի էնէ այսքան. Ա՜հ, զի՜նէ, կամ ո՞ յամեցուցանի քենէ լսել զթարգման քոյ, և զտանել ի շրթունս քոյ զլեզուն զոր ուսեալ ունիմ ի մանկութենէ, որ ոչ ևս կարացի խօսիլ ընդ ումեք՝ յետ այսքան երկար ժամանակաց՝ ինձէր սղոյ միայնակութենէ իմոյ. խօսեաց ընդ իս և մի ունկնդիր բնաւ երկիւղ ի տեսանել զայր մի՝ այսպէս թշուառացեալ. այր վասն պարտիս ունիլ զգուշ։

Հաղիւ թէ Նէօփեթօղլիի արտարկեալ թէ Յոյն եմ, ազազակեցի միմ քաղցր բարբառ, որ զինի այնքան ամաց լռութենէ և ցաւոց՝ թմրած միտ թարուեցի, կրկին լսեմ. միմ որդեակ իմ. զի՜նչ ձախորդութենի, զի՜նչ ալէկոծութենէ, և մանաւանդ թէ՝ որ հոգին յաջողակ երեր զքեզ ասա, առ ի եղերել զտաբիս իմ. Պատասխանեաց ինձ, ի կղզւոյն Աքիրոյ (բ) եմ ես, և այժմ վերադառնամ անդ. և ասի թէ՝ որդի եմ Նէշիլէի. և դիտես զոհ զինացեալին։

Համառօտ բանիք այսոքիկ՝ ոչ հանդարտեցին զհետաքրքիր թիւն իմ, ասեմ ցնա, միմ որդի հօր միոյ՝ զոր այնքան սիրեմ. միմ ծնունդ Լքեամէհէի, (թ) ոնգ եկիր ուրեմն այսր. պատասխանեաց թէ՝ գայր ի պարտիմանէն Տրօյիայու. ասեմ ցնա. ոչ երբ դու յայնժամ՝ ինախկին ուղև օրալեան այնմիկ. ասէ ցիս, և դու ոչ երբ պատասխանեցի. բարերք առասեմ որ ոչ ձանաչես, ոչ զանուն Ֆիլոքթեթեի՝ և ոչ զայն ըզհանգուն հոգոյ, ամաղ

(բ) Աքիրոս. Ե Նոյն ի Բերկինելայօք, երբ տասան հազար հոգով ի Նէոպտոլեմէ. ի Լյուքիայէ. զեղ ի նոյն հիւսիսային։

(թ) Մայր Նէշիլէի՝ սա ի պերելոպ գնալ ի պատերազմ Տրօյիայու. իմոյ գնա ի զեղեա սղելյան, ի որոյն խոփառորին Լյեօփեթէ, որ էին պերակոր Տեր տանէ. յորմ առնեաց զԱքիլլ, էտ գնեօփեօլիէ։

անբաղդութեան, յոր եմ ես։ Հալածիչք իմ այսն առնեն զիս ներ ողորմելութեանց իմոց։ Հուսահատան ոչ գիտեմ զոր ինչ կրեմն. որ և՛ ի սմա յաճախանայ ցաւք իմ, Ո՜հ, Աթբիտեանք (ժ) են ոյք բերին զիս՛ ի սոյն կացուն, որոց ձեռք արասցեն փոխառութիւնս։

Ասքս պատմեցի նմա եթէ՝ ոմոյ կերպիւ Յոյնք քարձի Եռոյն սրտբին զիս. որպ՛ ի լսելն զգանկատ իմ, սրտ նմա զիւրն և ասէ, զինի մանուանն Աշիլլէ . . . խոհուն հատ զառնս նորին՝ ասելով. ոնգ. մի՛ եթէ Աշիլլէ մեռեալ է. ներեա ինձ որդեակ իմ, զի արդելում զյաջայարութիւնն պատմութեանդ քոյ՝ հանդերձ արասաւօքդ, զորս պարտ եմ հօր քոյ. պատասխանեաց Նէօփիօլէմ, մխիթարես դու զիս հատնելով զառնս իմ; զի ոքան քաղցր է ինձ՛ ի տեսանել Փիլոթէթէն՝ ողբալ զհայրն իմ։

Ա՛ երթասիեալ զառնս իւր կրկին՝ ասէ ցիս, զինի մահուան Աշիլլէի, Յուլիս և Ֆէնիս եկին որոնել զիս, հաւաստելով թէ՝ ոչ է կարելի առանց իմ առապալել զքաղաքն Տրօյիս, և ոչ կրեցին աշխատանս ինչ՛ ի տառնել զիս ընդ ինքեանս. քանզի կոխիծ մահուամն Աշիլլէի և բազմունք ժառանգելոյ զիւառս նորա՛ ի սոյն հռչակաւոր պատերազմի, յոյժ դիւրաւ զբաւեցին զիս հետեւիլ նոցա. Ժամանեցաք՛ ի Սիւժէ, (ի) և բանակն բոլոր գաւմարեցնակ շուրջ զինեա՝ երդմնաւէ խրաքանչիւր զի պահպանել զԱշիլլէ։ Այլ ասէր զինաւ ոչ ևս էր . Ընդոլով իմ մանուկ՝ և թարց փարձառութեան՝ հաւատացի յոտառ ունել զոյն նմ գովասանութիւնս զրոս ասացին ինձ. և խնդրեցի փութով Աշիլլէի զզէնս հօր իմոյ։ Պատասխանեցին ինձ անդէնաբար՝ եթէ ունիցիս դու զիմացեալս ամ որ յաստակացեալ է նմա։ Այլ ինձ զինուց՝ ահմանակցեալ են նոքա Յուլիսի. որ՛ ի լսելն իմ խոհուն ազգիկալ լսոյի զայրացեալ Ասցի Յուլիս առանց վզդայմանի ասէ ցիս, ոմ ասր երկնասարդ, ոչ էիր դու չէ մեզ՛ ի մէջ այսր վտանգի զի երկար պաշարման, ուստի և ոչ ունիս արժանաւորութիւն այսպիսի զինուց։ և զի ահա խօսիս յոյժ ամբարտաւանութեամբ, բնաւ երբէք ոչ ունիցիս զնոյն։ Ընդ կողոպտեցեալ անիրաւաբար՛ ի Յուլիսէ՝ վերադառնամ՛ ի կղզին իմ Սքիրօ, ոչ սակաւ զայրացեալ ընդդէմ Յուլիսի, քան ընդէմ Աթբիտեանց։ Ես ո՛ր որ լսեցի թշնամի նոցա՝ կարէ լինել սիրելի ածց Փիլոթէթէն ոհմ ասացի քեզ զմեզ։

Հարցի յաջորդ՝ ց Նէօփիօլէմ. որպէս՝ Աչիսան Թրոյամանեան ոչ կարաց արդիլել զոյն անիրաւութիւն։ Պատասխանեաց՝ Կռուեցի բարձր ձայնիւ, Յուլիս ոչ մեռանէր. այլ հակադարձաբար փառաբանի՛ ի մէջ զօրուն։ Այս հարցի դնոյ Պնեթիլոքէն՝ որպէս՝ ի մասն նոյն Նէսեթօրի և զմեն Փաթրօքլէն՝ այնքան սիրեցելոյ Աշիլլեայ։ Նորա և մեռեալք կին, ասէ ցիս խոհուն գուշեցի կրկին, ոհ. մեռանի՛ք են ուրեմն, ասաղ դիմէ ասես դու ինձ. ահա անդուէ պատերազմի՝ հնձէ զբարիս և խնայե չարաց։ Յուլիս ուրեմն է տակաւին՛ ի կենդ, ուրեմն նմանապէս և Թրոսիեթէ (լ) ողջ թարց կարծեաց։ Հաւատի այն ամ՝ զոր ձեք առ նմն

(ժ) Աքիլլեանք, որպէս Աքիլլէն, Աչիլլեան, և Պելիդայք.

(ի) Սիւժէ. որ այժմ կոչի Երենիքեցի գաւշ՝ կամ Պռուսա, ի Պաստուրիայ, ի ծայր ծովեզրեայն Վոսիփորոս, յանդիման ծայրին Թռմանիոս. ուր ներկայ գնի ինքնակալն Տրոյի։

(լ) Թրոսիեթէ. Քեղուլ տրամաբանութեան եւ առաւել անուն ոմն՝ ի ձէջ բանասիրին Յու

նեն, և մեք տակաւին զովութիւն գնասա։ Այլ մինչ կի ես ցառաջեալ ընդդէմ հօր քոյ, Աբեղիմելիքի շարաւնակուց խաբել ինս՝ կցնորի զերեսուն ամս, սրդ հեռացեալ ի բանակէ Յոնաթայ՝ ուր չարն գերազանցի բարւոյն՝ գնամ ապրիլ յօժար հաճութեամբ՝ ի վայրենի կղզին Աքերոյի. ուրեմն մընացիր բաբեաւ, գնամ ես, և ձեք բժշկեսցեն զքեզի։

Խակին ասէ ցնա. ով որդեակ իմ, երգնեցուցանեմ զքեզ ի սէր հոգւոյ հօր քոյ. և ի սէր մօր քոյ. և վասն աշխ ամենից՝ զորս ունիս զուտ առաւել սիրելի ի վերայ հրեսաց հրկրի. ոչ Թողուլ կիս միայնակ՝ ինձ ապն չարեաց, զոր տեսանես. չէմ անտէղեակ եմ՝ ոքեան բեռն լինիմ քեզ. բայց յս մեծ լիներ քեզ բարձի Թողի առնել կիս ասս. գնակ արկ կիս յայն խորշս նաւու քոյ. ուր զքեզ ոչ առնէ անհանգիստս։ Այլ ոչ ոք է, եթէ ոչ՝ անձն ախոժասիրս, որ զիտէ եմ՝ ոքեան փառք է մարդոյ լինել ունիք բարեաբար։ Արեմն մի Թողուր կիս բնաւ յանապատի միում՝ ուր ոչ է երևիլի մարդկանց. տար կիս յերկիր քոյ, կամ Այիա. (ա) որ ոչ է հեռի ի լեռնէն Օթէայոս. և ի Թրաքինացի. (ծ) և յախորժելի կողմանց Ափերքոյի։ (կ) Հաճեսցի քեզ զերծուցանել կիս աստի, և տանել առ հայրն իմ, վայ, դուցէ երկնչիմ եմ մեռանել էցէ. զի ծանուցեալ եմ նմա յդէպ ինձ գնաւ մի՝ որ ոչ եկն, ուստի կամ մեռանել է, կամ ապնոքիկ՝ որք խոստացան ինձ առել նմա զերշոտուքի իմ, ոչ ունէին կատարել զխոստումնս իւրեանց։ Արեմն առ քեզ դիմեմ ով որդեակ իմ, յիշեա զանկայուն Երշոտուքի մարդկայնոյ երաց. և ի միտ ածէ եմ՝ ապն որ է ի մէջ փառաւորուքեն, պարտ է երկնչիլ ի խարդախելոյ գնա, և օգնել ապերջանկաց։

Այհաւասիկ ապն՝ զոր կսկիծք ցաւոց իմոց տապն ինձ՝ ասել Աբեղիմելիքի. որ և խոստացաւ առնել գիս ընդ ինքեան։ Արկին գոլեցի յայնժամ, ով օր երջանիկ. ով սիրելի Աբեղիմելիքի՝ աթժանաւոր որդի փառաց հօր քոյ. ով սիրելի ընկեր թակից իմ ապոր ու զարհաւորուքեն՝ նեղեցէք, զի առաց ցեց բարեաւ մնայ ապն բնաւուքեն։ Տեսէք ուր կացեալ եմ, և ծաներ քուք զապն՝ զոր կրեալ եմ. արդարև ոչ զբ կարէր ըմբռնիլ. բայց հարկաւորուքեն գաստիարակեաց գիս. զի նա է որ ուսուցանէ մարդկանց զապն ամ՝, որք ոչ կարեն զգալ պլոյ կերպիւ, եթէ ոչ՝ երկեք իւրեանց. իսկ նոքա որք ոչ ունեն կրեալ բնաւ. ոչ երբէք գիտեն ինչ. և ոչ ևս ձանչեն, ոչ զարբս՝ և ոչ զարբիս, և ոչ նաև զմարդիկս՝ և ոչ իսկ զինքեանս։ Այ զինէ խոսելոյ այս պէս՝ կայ զադեն իմ, և զնեռս։

Աբեղիմելիքի ազազակեաց ինձ նեղել, զի համբուրեայ զգենս զապնոսիկ, պնքան բարեհամբաւս և արբացուցեալս, վասն անյագելուքեան Հէր քերելէ։ Պատասխանեցի նմա եմ՝ կարօղ ես ամենից. զի զուտ ես ապն ով որդեակ իմ, որ ընծայես այսօր ինձ լոյս. պարգևես ինձ զհայնէնին իմ, և ըզ հայրն իմ քեռնաւարեալ ծերուքեն. զոխերելիս իմ, և զիս իսկ ինքնս. ուրեմն կարօղս զուտ ժառելի այսց զիւուց, և պնդալ լինել միայնակն ի միջ Յոնաթայ՝ որ եղեր արժանի հալել նմա, և առ ժամայն Աբեղիմելիքի եմաւ ի յայրն՝ ի տեսանել և ի խրճնալ ի զենս իմ։

նաց, որ և բնանալուքեն լինէր ընդ ասասքել գիտաւն գէհատիաց։ ասասլ և Աշխարհ ի բարքացեալ սաքն ընտ հով բասքե։

(ա) Այիա. յուլիոպոլ Նեյրս Փօմբե, որ է Այրիոզ։

(ծ) Թրաքինաց. Հասաս ինչ ի Թրակասլաց։

(կ) Ափերքոս. Թեսասլիա, որ է Նաոեաց. գեղ Փելէ կրկն։

'Ի սոյն ինքեան ըմբռնեալ եղէ յանդուրժ ցաւոց միոյ՝ որ այնքան վշտաց
նեալ վհատացաւ զիս, որ ոչ ևս դիտէի զինչ առնել. և որոնէի զհատու
սուբ իմն՝ 'ի հատանել զոտն իմ. Փոչիցէ ուժդին ձայնիւ, ոմ մահ այնքան
քաղձալի՝ վասն կրթ ոչ դաս. ոմ երջանասքդ այրեայ զիս 'ի սոյն ժամու,
որպէս այրեցեր ևս զորդին Յուլիսեէրիս, ոմ երկիր. ոմ երկիր ընկալ զկե-
սաւոր մի՝ որ ոչ ևս կարի վերադառնալ.

Բայամանէ վերաբերմանց ցաւոց՝ անկայ յանկարծակի 'ի խորին թաղ
կացմանէ իբր նոճաղնալ. և ուժգին հոսումն քրտանց՝ դոյն ինչ հանգուցեալ
ձեր զիս, արտահղմամբ փսեցեալ անաւ արեան 'ի վիրաց իմոց՝ 'ի սոյն ա-
ջոյն յորում թմրեալ ձեռին, դիս բնկեր Աէօփիճոլէմի առնուլ զընկեր իմ
և չուէիլ բայց գոլով նա որպէս Աշիլլէի՝ ոչ էր ծնեալ 'ինձնիգիլ ինձ.

'Ի զայրանալն իմ ծանեայ զդիւթանան իւր, որ հառաչէր ոչ այլ ա-
զոր ոչ գիտէ ընդունել. և գործել ինչ էգիմ կամաց իւրոց. Տեսանեմ զբնդ
ամբոխեալ առաւ գնա, զինչ ունիս ուրուն 'ի միտս քոյ. Պատասխանեաց
ինձ՝ թէ պարտ է քեզ հետս իլ ընդ ինս 'ի պաշարութեն Տրոյիացու. վերադրկ
ընդ խոհն, ահ, զի՞նչ ասես դու ինձ որպեսզի եմ, մանաւ ինձ զայրագ
զայդ. Ամանեալ դաշնաւորեալ եղէ ուրուն, ազգ մի քաղաքացի ինձինէն զկանս
իմ Աէմ. ոչ պատասխանեաց ամենևին, հայելով յիս հանդարտաբար. և
ոչ ինչ դարձեր զնա 'ի յաճախացութենէ իմ. Աւասի անկեալ 'ի յուսահատութեն
աղաղակէի այսպես. ոմ ծովեզերք. ոմ բարձրաշխարհակ Իթաքացիոյ, ոմ գա-
զանք, և ոմ ապաւէժք, ձեզ դանկասիմ, քանզի ոչ զոք ունիմ, եթէ ոչ զձեզ.
որոյդ կոչ եղեալ զիս, զի դուք եք տալոյը 'ի վայր իսկ հեռի ունկն
դնել վշտացուածոց իմոց. Աահ, պարտ է ինձ ուրուն լինել ներգործ՝ յորդ-
ւոյն Աշիլլէի. Օ՛ի լալ նա յինէն զորբացուցեալ տեղն Էնդքուլէի. և կա
մի տանել զիս բանի 'ի բանակն Հունաց, առ 'ի յաղթանակել ինձ. մի եթ
ոչ երևի՝ եթէ առ յաղթանակել 'ի վերայ մահացուս միոյ՝ առաւելի միոյ՝ և
ունայն պատկերի միոյ. Աահ, եթէ յարձակեցաւ 'ի վերայ իմ յառաջուցեն
և յուժդուեն իմում. բայց տակաւին և այս 'ինձկայուն՝ ոչ է, եթէ ոչ՝
պատրուական յեղակարծ ըմբռնուին. Աերընդպատաց 'ի քեզ ոմ որդեակ
իմ, գարձիր համամանիկ հօր քոյ. վերադարձիր նմանել քեզ ինքնին.
Օ՛ի՞նչ ասես դու. ոչ ի՞նչ պատասխանեաս բնաւ. Աոմ ապառաժք վայրենիք
'ի ձեզ վերադառնամ կրկին, ահա մերկ ողորմելի և բացարկեալ մահանիմ
միայնակ՝ առանց Լեռչակի բուժանելոյց, ըն խորս պսակիկ այրի. ոչ ևս ունե
լով զաղեղն իմ՝ առ 'ի սպանանել զդազանս, որք սպառելոյ են զիս. ահ, ոչ
ինչ փոյթ, լեզուի որ ինչ լինելոցն է. բայց դու ոմ որդեակ, ոչ երևիս ողբա
չարաձակիկ. ինչ և եթէ խորհուրդ քոյ՝ Լեողուլ զնա՝ առաւ ինձ զձեռս իմ՝ և
գնաս ասես.

'Աէօփիճոլէմ ապատասխանեաց ինձ՝ առ ցիս՝ խնայարհ և մեղմ ձայ-
նիւ, համձեալ եթէ ունձ՝ որ ամենևին ոչ եթէ երեալ 'ի Աքերոյէ. 'Ինոյն
կիսաք աղաղակեցի, ահ, զի՞նչ ասեսանեմ ես, ոչ է սա Յուլիոս. խակայն
լուաք զձայն նորա, որ պատասխանեաց ինձ, այո ես եմ. Աստատվանիմ քեզ
զաստղն՝ ոմ Աէլամաք, որ երեկ խաւար եղաւ ուրուն Փլուտոնի էկեր
զաստղն՝ ոմ Աէլամաք, որ երեկ խաւար եղաւ ուրուն Փլուտոնի էկեր
'ի բացայայ, և եթէ տեսանել էկեր զտարտարփլիս տարտարոսն, զորս ծածք ինք-
եանք ևս երկնչեն 'ի վերանկատել. ոչ այնքան լինեի սոսկացեալ 'ի սեծ իկեր
հիւղն՝ որքան սոսկացայ յայնժամ 'ի տեսանելն իմ զհոգի քոյ. Աղաղակեցի
հրկին, ոմ երկիր Լիմեսի՝ զբեզ կալնում վկայ. ոմ արեգակն՝ տեսանես

դու և Տոմբերը՝ Յուլիա պատասխանեաց ինձ՝ առանց վրդովմանն. Յուլի
ի՛ երեն կամ զի հետ եղուցից զքեզ ինձ ։ Համարձակի՞ր դու առնել ցնա,
անձանել զՅուլիեմբ . առանձին դու զերիտասարդ սքոյ՝ որ չեր ընտ
ծնեալ վասն անձնիշխ , և ըմբռնել այժմ՝ ի հետեւութիւն այնր՝ որպ պատ
ուարել ես դու առնել վնասս։ Ես յո՞ ոչ ի՛ խաբել զքո՛ զ՝ ասէ Յուլիա,
կամ սպանանել եկեալ եմ ասս. այլ ասս ի պատահանել զքեզ՝ ի սոյն ո
րումն կացուցեալ, բժշկիլ զքեզ և ընծայել զքեզ ի փառս՝ ի տապալել
զՏրոյեան. և վերատանել ի հայրենին քոյ ։ արդ դու ես, և ոչ Յուլիա, որ
եսպ խշնամի Իմ լինիս։

Յայնժամ ասացի Հոր քոյ դպիր եմ՝ զոր բարկութիւնն կարէր ազդել .
վիրջապես ասեմ ցնա , որովհետև բարձի քոյոյ պատրեր զես ի վերայ այն
եզիպց. ընդ՞ երբ ոչ եղուցաս զնա ի խաղաղութի։ Վնաս զիտաս մարտի յոր
ման պատահելն՝ և ամ հանձնելն ձեզ՝ վայելչասքիր, նոյնպս և զերիտասարդն քոյ
ընդ Ալերեանց. և եթե զես ի կամս ի՛ երեք շնաւատութիս իմ։ Ո՛չ խոյդ է
զես այժմ հանել ասսի. զի ոչ ես իմ ինչ՝ և ոչ Յուլիա իմ ։ Այնչափ ոչ
հաւատաս նոսա զսոր, ոյք հաւատացեր յայտնի նաւագի եմ՝ ոչ ես իմ ի
կացուցեն երանելոց ի սոյն կղզւոյ . և եթողիր զայնս ի միջ առանայնաց.
որ ազատակ իմ, և գաբշահոտութիւնք վերայ իմոյ՝ չհանեցեալ արդիւնքն
զքո՛ հերքելիս։ Ո՛վ Յուլիա՝ հիմնական չարեաց իմոց. զոր ասեք կարեն քեզ .
. . . Այլ ասեք ոչ լսեն ինձ. այլ մանաւանդ եթէ՝ անդրադարձցին
զօրացուցեալ օդնեն ընդհանուր իմոյ։ Ո՛վ երկիր, ո՛վ ասեք, եթէ ասիւսին
ասոց ինչ՝ ի՛ձեղ բաւական արգարութի՝ առ ի ունել գեղուեցն ինձ, պատ
ժեցէք. պատժեցէք զՅուլիա, և յայնժամ հաւատամ զես ողջոյնաւ։

Ամենք խօսէի ասէին՝ հարց քոյ հանդարտ հարեք յիս վշտահիր իմն զե
մեք, ոյ զոր ասի՝ որ ոչ եթէ զժամենիցի. այլ ըմբռնեալ ներկ ապիական վրդով
մանց՝ ապիջանակի զեղ վշտագնեցելոյ ի բաղդէ ։ Ընդ առաջակ զնա նմանն
վիրի իմիք՝ որ ի կատար լերին ձեղ՝ արհամարհեալ զյաւորեն հոլմոյ՝ եթ
զու ախտանալ բանալեն նոցա, միոչ ինքն ասեղ անշարժելի։ Յայնս և
հարց քոյ՝ կրկով ի լռութիւնե սպառէր ակարանալ յաւժանց իմոց. քանզի գի
տեր եմ՝ ոչ է պարտ դիմադրել կրեցդ մարդկանց՝ առ ի առարկանել զնոսա
իւրեանց, եթէ ոչ յորժամ ակամեն ակարանալ կերպիւ իրիք վատա
հեցմամբ.

Ահա որպ ասէ ցիս՝ պատաս. ո՛վ Ֆիլոթեմէի. ոչ են բանականութիք
քոյ և վատահութիք ։ Ո՛չ հաւասիկ ժամանակ արդիւնաւորելոյ. Ինչ եթէ
քաց առաս զնա՝ ի հետ իմ ի՛ զ՝ առ ի կատարուածակիլ զմեծ նշանակութիւն
Յուպիթերի, որ ի վերայ քոյ, ի՛ որ կարգել ուսի զքեզ ի սոյն զործ, ոնա
ցիր բարեաւ. արժանի ոչ ես զնա լեալ ազատիչ Յունաց , և տապալիչ
Տրոյեացոց Ահաց ի՛ Լիմեաս. և զնչքա սպառիկ զորս ասեմ ընդ ես, ասեն
ինձ փառք մի՝ որ պատրաստեալ էր քեզ. երթեկութիւք Ֆէօբեօլիմ, ասե
զուտ խօսել ընդ նմա. և զնոսն վշտակցութիւն առն միոյ՝ ոչ է պարտ թո
ղուլ մեզ զիրկութիւն ընդհանուր Յունաց ։

Յայնժամ զգացի զես՝ ոյ մատակ ի առնչեալ, որպ զան յափշտակել
զիրբնա . որ և լցուցանէ զանատաս ահագին մունչմամբ իւրով . և ասէի,
ոյ խրթնի, ոչ բնաւ լռոնիզ զքեզ, զու լինիս գերեզման իմ, ոյ բնակու
եի ցաւոց իմոց՝ վիրաւորեալ ասս առանց բաւականելոյ՝ և Թարց ակնկալու
թեանց։ Ո՛վ ասպր լինէ սուր՝ առ ի մեռ լիս։ Ա՛հ, եթէ թաղուեք կարեցեն

առնել զիս՝ սէր խլրտանց. ըստորում ոչ եւս մնայի գնասս իմ՝ ինասա
Ա՛ղուեղին պատուական, աղերսի սրբացուցեալ՝ զձեռանէն որդւոյն Յուսին
Լեկրի. ո՛վ սիրելի Հերքիւլէ. եթէ միայ՝ ի քեզ տակաւին զգացուն՝ ոչ
ցաւնուս, զի աղէկն քոյ՝ ոչ եւս՝ ի ձեռս հաճատարիմ բարեկամին քոյ.
այլ յանմնաքուր ձեռս նենգաւորին Յուխոյ: Ո՛վ եթէ չունէք աւարառուք,
և զաղանք պատառօդը, մի՛ եւս փախչէք յաչէս յոյսանէ. զի ձեռք իմ ոչ
եւս ունին գնասս, ողորմելի եմ, և ոչ եւս կարեմ օգնանել զձեզ. եկայք՝ ի
լափել և ապառել զիս: Ամ մանաւանդ եթէ՝ կայծակն Յուպիտերի մնաք
բացուցէք զիս:

Այլ քոյ՝ ի գործածեալ զմի ինձոյս առ ի հաճատարուցանել զիս,
գաւառայ վերջնոյն եթէ՝ քարբոք լինի վերապին տալ ինձ զգնաս իմ. ուստի
եւս նշմարանս Աչօսիքօլիմի, զոր փաւլոմ մատոյց ինձ: Այնուժամ առնամ
ցնա արժանաւոր որդի Աշիլլէ՝ ասէ յուցանել զու զքեզ՝ որ եսդ: Այլ
Թող ինձ մնալ՝ ի թշնամին իմ: և եթէ ասէ գնեսա մի՛ ընդդէմ հօր
քոյ. բայց Աչօսիքօլիմ արդեւ զիս ասելով բարկութեի քոյ վրդովէ զքեզ
և ոչ արգելու՝ ի առաւանել զանարժան գործս զորս կամիս առնել:

Իսկ Յուլիս երբեմն այնքան հանդարտ՝ ընդդէմ նեափեց իմոց, որքան
ընդդէմ նախատանաց զորս ասէ ինձ. զկնէցեալ եղէ յոյսանէ քաջագէտ
մտքիդ և ի հաւաքեալ նորա, և յամօթի հարայ՝ ի մտի յառաջին շարժ
ման բարկութեի իմոյ՝ ի գործածել զինս իմ՝ առ ի սպանանել զոյն՝ որ
հրկիզ եւս ինձ զնոյնս: Այլ ոչ տակաւին բարկութեի իմ ոչ չիջնալ յոյժ
անմխիթար լինիմ, յաղագս գոլոյ իմ պարտաւորեալ վասն զինուց իմոց՝
առն այնմիկ՝ զոր այնքան սիրէ:

Յայսմիկ միջոցի Աչօսիքօլիմ առի ցիս, գիտասջիր, զի ոմն ուղիղ Հե
լենոս (ՀՀ) գոյր Արկիս, ի քաղաքէն Տրոյիայու, վասն հրամանի և պղծե
ցութեի ոճոյ՝ վերապրացոյց մեզ զլինելոցն: Ասէր՝ եթէ անկանի ասի ըզա
նին Տրոյս, բայց ոչ կարէ անկանիլ, եթէ ոչ՝ ունի ինչ ընդ լոյն հարկ անցել
յայսմանէ որ ունի զնասս Հերքիւլէ. և այլն ոչ կարէ բժշկիլ, եթէ ոչ՝
յորժամ լինիցի առաջի պարսպացն Տրոյիայու, և սրովք Աքտրալափէ (Հ)
բժշկեսցեն զնա: Ի սոյն կիսոջ զգացի յիրիւս անջատել մտաց իմոց. ցի՛
եղէ խանդաղատեալ՝ ի պատմելէ Աչօսիքօլիմէ. և՝ ինձոյն քարոք հա
րատատուեցի ընդրեն, որ զաղէկն իմ՝ հրկիզ գարձեալ ինձ գնաս: Այլ ոչ կա
րէի յառաջադրել զիս՝ ի առանել ընդ հակ կրկին շնորհել զիս՝
և զիւանս իմ՝ Յուլիոսի, և վասնեալ ամօթ իմն՝ ոչ ընդոյր ինձ հակիլ՝ ի մի
կողմն, և ասէի ցինքեան՝ տեսանելոցդ ուրեմն ընդ Յուլիոսի և ընդ Աքրիա
նոսէ. զի՞նչ, և ծոյ կարծեցեալ լինիմ արդեօք՝ ի մարդկանց:

Աչ՛ինչդեռ էի՝ ի միջ այսմիկ երկմտութեան, լսեցայ յանկարծակի զձայն
ոմն ահաւոր՝ առաւել անդր քան զմարդկային. և առեալ զէրքին լէ՝ ի միջ
լուսաւոր ամպոյ՝ շրջապատեալ՝ ի ճառագայթից փառաց. դիւրաւ ճանաց

դիակ

(Հ) Հելինէ. փոխանակ Փրիամոյի ի Լիտոպոլիս. ապ գաղանաբար յայտնեաց Ցուանաց
գլուսաբերն քրիստոս անուն՝ ի գրելիս. որոյ խոսքին տիրել Տրոյեցոյս:

(Հ) Աքտրալափէ. որդի Աչիլլեայ. որ էր ներհակասցեալ՝ ի բժշկութեան տրիճոսի,
զոր խոտոտեալ ոչնցուցեալ պատճէրն՝ ի ներբոյ ի էր գործոս անհնար գնչիս, տանամ գաղա
ի ելոյթիւրց՝ և՝ ի փերգամոս պատճէրն գնա. որոյ՝ Հոմերոս անհնար գնչիս որդեո՝
հաշտեցուցեալ բժշկեցոյ, ոտոյ գնան ելոյթոյ Ասոլոն, և գնան փոսալիոյ:

զկապմաճաձոնորին, որ էր բաճական մեծահասակ և յաղթանդամ, և զպատրգ
հերպս իւր։ Ոսպց ունէր զեմ մի տիրոզական և վանմափառ. որ ոչ երևեալ
էր ի ինձա բնաճ՝ այսպիսի մեծափառութեի իմն յորժամ վանէր զպյոնդահան։
Ոսկ ցիս, ահա լսես և տեսանես զ Հերքիւլէ. որ թողեալ զբարձրութի Օլիմ
պի՝ ևկէ ծանուցանել քեզ զկորման Ցուպիթերի։ Գիտես դու քեզ՝ որպզ
աշխատանք առացյ զանմահուն ։ Ընդ պարտ է քեզ, զի երթիցես դու ընդ
օրդւոյ Աշխիկ. առ ի ընթանալ ի վէր հետոց իմոց՝ ի շաւիղսն փառաց։ Ընդ
աղջացքս դու. և մխանայս զնեատ իմ՝ ի փայթիս՝ ի հեղինակն այնքան չար
եաց։ Ոչ զինչ կարծանմանս Տրոյիացոյս՝ առնկեցս դու զփարթամ հպարտ
ատաս. և յրեսոյս առ Փիլոքտէտ հայր քոյ Օթէոս լերին. և ասն կողո
պուտաք եղեալք լեզին ի վէր զերկանի իմոց, ոպ Թէ յիշատակ յաճիանոտ
կան յաղթանակութե նեսցէ իմոց ։ Ոչ դու՝ ոպ որպէ Աշխիկ, բացացոյ
տեմ քեզ՝ Թէ ոչ կարես յաղթել Թարց Փիլոքտէտէ. և ոչ Փիլոքտէտ
Թարց քեզ։ Գնացէք ուրեմն ոպ զերկուս առնեսս, որք որոնեն ի միասին
զատար իւրեանց։ Ոչ ես յոկցէք ի Լիմնոս կղզի ի Տրոյիայ, առ ի բժշկել
զՓիլոքտէտէ։ Ընդ զեր քան զամենեսին՝ ոպ Յոյնք, ակրեցէք և պահպա
նեցէք զորինս, քանզի այլ ոչ ևս երկնեքին մեռանիլն, իսկ նա ոչ մեռանէ բնաճ։

Ոչինչ լսեալ էի զգանս գայսոսիկ՝ ապշապակեցի մեծամանչ, ոպ օր երբա
նեի, օր քաղցր . յուսանոմ դու զքեզ վերջանս զինչ այնքան ամաց։ Ընա
զանդեմ քեզ , և երթամ զինի ազուռնելոյ զառիւս այսոսիկ։ Ինացիր բար
եաւ սիրելի խուղ իմ , մնացէք բարեաւ յաճերժահաւատունք կռապաշտից
կոզմանցս, ոչ և ս լսեմ դէսմն մրճիշնեն ծովուս այսորիկ։ Ինացէք բար
եաւ ոպ եգերք ծովու , ուր այնքանիցս բիրեր ընկեր բռնութե հողմոյ։ Ինա
ցէք բարեաւ ոպ բարձրաւանդակք , ուր արձականգն պատասխանէր այն
քանաց զանհատանոյ իմոց ։ Ինացէք բարեաւ քաղցր աղերք , որք էիք
ինձ այնքան զառն։ Ինացիր բարեաւ ոպ երկիր Լիմնոսի. և թող զիս՝ գնալ
երջանկանալս. բաւորուս երթամ յայն աեղին՝ ուր կոչէ զիս կամեցողութե
ձոց՝ և բարեկամաց իմոց։

Ոչ ես չունէալ անաի՝ ժամանեցաք ի Ալեժ Տրոյիայու , ուր Ա
շխյան և Փռատրէը՝ զոն ձեռնին շնորհայ հօր իւրեանց Ագաքսուէի բժըշ
կեցին զիս. և եգէն ի սոյն կացուրեն՝ զոր ահա տեսանես . որ ոչ ևս կրեմ
ինչ զասեղոյ զոմ ցաւուրեիս իմ, բայց կաղանամ սահմանիկ մի։ Ընկեր յեր
կիր զինամբս վերջ նեսցէ իմոց՝ ոպ զերկուս եղեալ ես՝ խոցեցեալ յոտսոր
դն Ոչ վտանգ քաղ քեն Ոլիսէոն՝ փախեցեալ եղէ յոտձեն ։ Ոչ զինացեր
բարեաք դիտես դու ։ Ընդ ոչ սահաճ ունէի տեսանէն՝ ոչ դեսեմ սքանիսի
տեսլեանն՝ զոն խնամանոյն Յունիսի, յազագս վերապահել յիշատակի
չարեաց իմոց, որպ շնորհապարտուն՝ ոչ կարէր շինուցանել զառիւս իմ։
Ոսպց տեսուրեի որդւոյ ինոյ՝ որ համմանանէ նմա , որ և ոչ կարացի արգե
լել զնա ի սիրելոյ, ակնմացայց զսիրա իմ վասն նմանոյ հօր։

ՆԻՒԹ

ՎԱՐՔԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐՔՈՑ.

Ծնելոյս տանէ ՛ի գրաւ ինչ՝ ընդ Ցալանէկէ, յորմէ առնոյ քառասփելոց, որոց վասն վիճելոյն ընդ դմանս. Ասէ՝ Հրեայք, Հայելիք Հիւթիայի, որ ուխտասիրելով զմանիսոնէ նորա՝ խաչիւ բառնալիք զբանտարկեալսն, վասն Ցալանէկէ էղեր ՛ի բոյս. վկայեն Ծնելոյս ՛ի հնոյն՝ վասն յանգիսնալիք, և վասն սնալոյս իւրոց Հիւսի վիքսայն ասացեալ զնա. ՛Ի սոյն գիշերի՝ Աղբասր քառասուն Տաճկաց. գոլով վիրահասս ինչ՝ քառասուց գաշնակիցս ցուչ յայլ ինչս պարտիսն, էին ոչ ՛ի հանդարտել վիճոյ Ծնելոյն և Հիւթիայի. գնայ ՛ի երկիր հարկանել նորա յանկարծայն. և վինչ սեղմիցն ըմբռնելոց վհատեալ նահանջ նորա՝ ազգ անգրագիտելոցն էին ըզգայս ՛ի բանակ իւրեանց. գնէ զնոսա ՛ի հոսս՝ իսկոյն, Այսոքան երկիր հարստահարեալ նոցին՝ ՛ի քառասնիցդն Ցալանէկէ. Աչառնի երկայր նորա Հիւթիայ. և Ցալանիկ ինչն եաւ ետուն վկայելոյ.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԻԼՄԱՔԻ

Գրեց Ալեքսանդրացի։

Եւ ինչպէս Փիլոմելէթ պատմէր զայդ պատահմանց խե-
րեց, ինչպէս կայր ինքն ուղեւորեալ, և անշարժ։ Ուր հասանէր տուա-
պանք յաճախութեանց, որք վիրաւորեցեալք էին զՀերքիւլէս, զՓիլոմելէթ,
զՅուլիս, և զԱնօպիոլիոն, հետ առ հետ նշմարեալք երեւէին ի վերոյ գե-
ղոց ինչ Թիլմաքի. քան չափուր՝ ոչքան ներկայացուցեալք լինէին ըն շաբակ-
յաւելն՝ այնոյ պատմելեն. և այլք նորա պէտք էին ի վիրոյ մեծի
առնս՝ որ խօսէր։ Լուաք և մերթ ընդ մերթ հառաչելով հառանէր զբնա-
Փիլոմելէթ՝ եթէ վասն Թիլմաքի. և երբեմն երեւիւր յայնչափ
նէ, ոմն այր մի՝ որ ընդ խորութիւն գիտութեան իմաց Հերքիւլէս
լոմելէթ ներկայացուցանէր զվերջանմունս Անօպիոլիոնի՝ զոր ոչ գիտէր
բնաւ կիզծել Թիլմաքի երեւիւր զոյ էրր՝ ինքն նմանայ վարանմանց. ո՛վ
նայն բանէն՝ համարեալ լինէր փոխանակ նորա. որպէս թէ ինչ նայն ինքն
Անօպիոլիոն։

Հերքիւլէս զինք գաղնուացաց՝ բարեաց կարգաւորելոյ ընթանային Ե-
գիպտոս Պարտեթոս թագաւորին Տանիկացւոց. որ արհամարհէր զնա. և ոչ
որոնէր ինչ, եթէ ոչ՝ ի պատերազմի։ Թիլմաքոս զառնէր զմիմեանս
գաւառութիւնս՝ առ՝ ի բարւոյք կենցաղավարել ըստ հանգիստ ազգաց թագա-
էորացն այնոցիկ յաշակոտաց՝ միայն ընդ միասին։ Ուրանգի պարտէր նոմա
ոչ առաջնորդել՝ մերիցայրեցն ուսուցք ի՛նոցունց՝ լինել սիրելի առներ-
յուն Հերքիւլի՝ եթէ պատուհասեցն ուսուցք ի՛նոցունց՝ լինել սիրելի առներ-
հանդիստ դի՛ ոք և էցէ, զի ոչ գիտէր կիզծել սրամ և կոչիցէր առնել զՀեր-
ձոյս ազգս։ Նաև ոչ էր բնաւ սիրահարեալ փարթամութեան. սակայն ոչ և
ամենևին գիտէր պարգևել Հերքիւլէս այսպիսի ազգի բնութիւն՝ զոր ընդհան-
կոյ բոլոր բարեբարութեանց, ոչ երբեմն ամենևին՝ ոչ պատասխանել. կամ
հարկաւորական, այլ գիւրին ի սիրել ոք. և ոչ ապաւ. և ոչ և ոչ պատասխան
ցուցանէր զինքն՝ ի ձեռնարէզ գնալոյ այլոց, որք կալեալ էին հպած՝ հաճել նմա։
Հերքիւլէս ոչ պատասխան՝ առ՝ ի ընդարձակ կացուցմունք զանազանել զարժանա-
էորութիւնս, այլ հետեւիւր անխորհրդածից իւրոց՝ առանց մտախոհութ ։ Ուրան
գին փիլիսոփայ մտրճ՝ ի դժուարանալ Աստիճանաւորէն զնա ի միջ

քարկուելէն և հպարտութենան, որը նահանգապետին զգոյշ՝ զոր ունէր յինքեան գովելիս։ Ամարելը դալ ինքն ոչ թէ լիով եկեղ յայնմ բնութենէ քան զՅիսուսեան յայտով մարդկանց։ Եւ զայլս ամենեսին ոչ համարելը եղեալ յաջոց՝ ի վերայ երկրի, եթէ ոչ՝ առ ի ծառայել, և համահաճել համոյն կամաց՝ և բղխել իւրոց, ընծայելով նմա զպաշտօնս իւրեանց՝ ոյ միոյ ածուեր։ Այլ երջանկութենէ ծառայելոյ՝ էր բաւական բարձր վարձատրութենէն այնց ամենից՝ որք ծառայէին ինքեան։ Այլ ոչ պարտ էր բնաւ ամենեին գտանել անկարելութենէ ինչ՝ յորժամ զործածիւր զօրն ինչ՝ ի հնազանդութեան ինքեան։

Այլ յոյժ սակաւ յամարտութեան իմիք իրաց պաշտօնէ՝ մարդոյ ոչ ոք ոչ ոք զպարագրեալ բարկացող բնութենէ իւր։ Այլ որպա ամենեքին՝ որք տեսանէին զպատկերս բարկացող բնութենէ իւր, զամենեսին զոլ նման անկաւ՝ ի սիրել զայն ինչ իւր, եթէ ոչ՝ զինքն ինքնին միայն, և եթէ ոչ էր զղջալոյ իմիք իրաց, եթէ ոչ փոյթ՝ և հանգիստ իւրոյ։

Այլ այն անզգամանալութենէ վասն այլոց, յի՝ ոչ ինչ համարել զայլս. և այն հանապազորդական մեծամիտ հանդգնութենէ՝ ի վերայ ինքեան, ոչ յայլ ուսանէք դայիս՝ ինա, եթէ ոչ՝ ի չարութենական ապշութենէ՝ յորում անկեալ էր վասն բազում տեսութենէ իւրոյ, զորով համոզեցեալ՝ ի մերձ իւրմէ յօրօրոցէ անտի. լինելով մեծ ինն օրինակ թշնամութենէ այնոցիկ՝ որք ծնանին՝ ի բարձր բազդաւորութենան։ Այլ դժգոհութենէ բազդին՝ զոր զգաց նա յիւրում նախկին մանկութենէ, ոչ ունէր բարեկարգեալ զայս ամ բարհաճամեծամտութենէն։ Որ եթէ զրկեալ և բարձի թողեալ էր համոյնից և սառնանկեալ այնքանից չարեաց. սակայն ոչ ունէր բնաւ կոտրատեալ զիւր հպարտութենէն։ Այլ ամբառնայր միշտ ունի յուսպ մի՝ կախուած և ջլատ. որ վերբառնայ անընդհատ ամբառնալ և ուղիլ ինքնին, որքան և քանասցին թեքել զնա։

Այսպէս մինչ լինէր ընդ Աղեքսիոսի՝ այլ արտաքս ամենեքին ոչ երբեմն՝ ի նմա, զգակատելով միշտ նմանն անասնոյ և օգտապարկի երիվարի միոյ՝ որ աշտա նակեալ վազս առնէ՝ ի մէջ լայնատարած գաշտի. որպ ոչ ժայռ ապառաժից՝ ոչ խորափոր գահավիժ մունը, և ոչ հասանելս հեղեղք կարեն առ դնալ առնել։ Եւ ոչ ինչ ձանձրէ, եթէ ոչ՝ մի միայն զձայն և զձեռն ծանօթ և հմուտ առն միոյ՝ որով լինէր բնաւանեղեալ։ Այնմանպա և Աղեքսիոսն լցեալ՝ ի միոյ ազնիւ և ազատ համարձակութենէ՝ ոչ կարէր լինել առնձարկեալ, եթէ ոչ՝ միայն Աղեքսիոսի, որ գանէ միայն հպատկամութենէ իւրով կալեալ կապեալ զինքն՝ ի մէջ մեծի ամբարհաճանութենէ իւրոյ. զի զդայր խոկայն եթէ՝ գի՞նչ նմանապէս կէին հպատակքն այնոքիկ։ Այսուհ և վերակոչէր փութալով ձեր սրտի իւրոյ զնա շեղեալ զգացութենից չնորհաց իւրոց. և խոհեմութենէ իւրով ակամայ և դժպարտ ընծայէր զդէմն իւր քաղցր և պարզ. քան սաստիկ կատաղի ալեաց զպրպտելոց, որոյ յորժամ՝ Աղեքսիոսն ամբարձեալ զ Աղրիատն իւր պատուոյ՝ ոչ հանդարտանն բնաւ կարի շուտափութենամբ զամանգամոր մըրիկն ծփանալ իւրմանց։

Արդ՝ Աղեքսիոս յորժամ գտանիւր միայնակ՝ համայն կերպ իւր վերա կախեալք, յի՝ կասկածք արգելիալք լինէին։ Այլ որպէս յորձանուտ և յոր գահոս հեղեղ ջուրց՝ որ արգելիալ լինի՝ ի զօրութենէ գիմահարեալ եղերց՝ և անկանոնց երկրի, և ապա վերստին ըմբռնէ զնախկին ընթացս իւր. այսպէս և նա ոչ կարէր ըմբռնել՝ ի տեսանելն զյանդուգն հպարտութենէ Աղեքսիոսեան՝ և Փալանթիէի, որ էր պետ և զօրագլուխ նոցա։ Ի սոյն

զօրաժողով՝ որք եկեալք էին ի հիմնել զ Ամարանեմ. բազկացեալք էին յերիասարդ արանց՝ ծնեալոց յանօրէն հարց՝ մինչ տակաւ ի մանկութեան Տրօ-յիայու. որք և ոչ ունէին զոչ ինչ բարեկրթութեան. զի անհնազանդ ծնունդք և անկարգ ծէսք նոցա՝ և անասնաձեւք ի նեղս որոց մեռեալք էին, ապրին նոցա ոչ դիտեմ, ոխրախնդ և զիարդ զազանական բարբարոսութեամբ, որով և հանուն նմանեին մանուածանդ եմ՝ զօրաց միոյ առաջաւորդի. քան եմ զօրաժողովի Բունայ։

Ի մտանելն յամենայնում զկարճացոյց որանէր զիմաղրել Ամէլամեցւոց. հառաջելով հանապազ զբանս նորա նոքա ժողովեցան . և արհամարհէր զնոսա՝ հաւատով նորա, որպէս եմ՝ իբրև մի մանուկ և ի բաց փոքրաքաւեմ : Այժ ծաղր առնէր զնա համարձակով որպէս անզօր մի զղիացեալ մի : Այժ ապա նոքա նահակ գլխապատառ բանակին զիարբ սխալանս նորա . և քանզի սեգամանեալ նախանձ յամենեցին. և նեղբրևել զդատաստանաւորեմ ընդդէմ Ամէլամբէ, առեալ առնելով ամենից դաշնակցաց։

Այսուր միում Ամէլամբ առնէր ի Տալիսիացւոց զոմանս կալանաւորս, Ֆալանեմէ զիմացաւ լինէր, եմ սոյն կալանաւորք պատմէին սէան դիլ ինքեան, բառորում՝ ասէր , զոլով պատ ի աչէդիմնացոյց ինքեանք վանեալ և աւերեալ էին զզօրս Ամէլամբ զանձնեալով զՏալիսիացիս նուաճեալս և ենդևալս ի սխալանս, ոչ ինչ զժուաբարել կրնաց, եմ ոչ՝ առ լով նոցա միանալ բերել ի բանակն : Իսկ Ամէլամբ դիմադրէր զնոքա հնարս

ԱՅՆ ևս ամէն նայն Ծովելոմանք զատասիարակեալ ի Քինէբիլէ՝ վերադարձանէր Անդեմօրի. այլ ոմն կատարեալ առիւծ զպրտցեալ զոշեաց խոկալն զօրութեամբ Ֆիլիպեայ. կաց ոճ առաւել անագիդ՝ ի միջ ամբոխանց. կաց, զի առացուք ևեր սակաւուց, եթէ կարես խրել զնայատաւորս գայսոսիկ՝ զորս ունիմ յաղեաւել Ա. յո ոչ սարգևս զնոսա բնաւ ի Յարքենեօ. Երթի առ բեան և ես ի խաւար եկիր Ա՝ քեր Ա՝ ասաց, և արձակուցաք զնոսա խաղաղ ասելով զանգիան բարկութեան՝ որ ոչ կարէր առնուլ նշան՝ վրիպեցեալ ենթան ի Հիմ փիլոյ. Հակիրն Ծովելոմ ը չհշտիւ քաղշեաց զվաղակաւոր իւր՝ որպ դատաստ տեղին եր ասելոց. զոր Ա ակրեցա (բ) պարզևեալ էր նմա՝ ի չոլել իւր յ Թագէ, ոմն աւանդ ի խանդակաւ սիրոյ. Ոչ՝ ի գործածեալ էր սաստ մանն բազում վտանգ, մինչ տակաւին երբեմն երբեմն էր, որ և նեղիկեալ էր յարբեալ բազում հաչակաւոր պետաց՝ զորոյն Հիմիրօթ եանց, ի պատերազ մի միւս, որոց յաղեալ անակնկաց Ա ակրեցա.

Հազիր Ծովելոմանք հ՝ ան զսուրն, Հիմիփիա կամեցեալ արդիւնաւորել զուժգնագոյն իւր յարձակեցաւ ի խիլ զսուրն ի ձեռանէ երիտասարդ որդուոյն Յուլիոսի՝ Ի բնկանել սրոյն ի ձեռս նորա՝ Թագեալ գնա՝ կայսեր կերտ եաս Հռոմայեցւոյ իբրև երկու անգամ զազանք՝ որք պրոնեն փետեակ տելով պատառել զիմեանս. վատեալ ցոլանացր հուր յաչս նորա, և բաղխեալ զիմեանս՝ հնազանդին, զդեանն ինն, և յառնելով հարկանէին միմեանց, ներկեալ արեամբ. և կալուն զիմեանս. որոց ոտք ընդ ոտից՝ և ձեռք ընդ ձեռաց՝ ոչնչան պրկեալք և սեղմալք էին ընդ միմեանս, մինչ զի՝ ասի երբ կու մարմինք՝ ոչ ևս կարծիւր, եթէ ոչ միւ. Ոչայց Հիմիփիա զոլով ածք առաւել անցեալ քան զ Ծովելոմանք՝ երևիւր ի թ պատեր յաղթել ընդ, որոյ մնատաղ մանկտէ տակաւին ոչ էր այնքան հասատատալ զիրեն. Հիմ ծովելոմանք նուաճել՝ ի զօրուէ՝ ակամ զդալ զողուն ծնկաց իւրոց. Հիմիփիա առանձելով զնա տակարանալ՝ քաջալերեալ երկատակաց զուժգնել իւր, և որդին Յուլիոսի կորնչոյ զնացը ի կրել զպատիժս յանդուգն ցանմընականութեան իւրոյ. եթէ Քինէբիլէ՝ որ հակէր հռոմայեան՝ ի վերոյ նիզ (որ և ոչ Թագոյր զնա անկանել ի միջ այսր ծայրագոյն վտանգի, եթէ ոչ զի տիգեր զատասիարակել զնա) ոչ էր կատարուեալ գյաղթանակն ի յօգուտ և յարդիւնս Ծովելոմանք.

Քինէբիլէ ոչ՝ ի բաց եՀող գՍալինէ. և ոչ ել բնաւ՝ ի պատերն Հռոմայ, բայց յետոյ նա զՀռոմ հին ի բիսկ (գ) պատրաստ աւերհանդիպին ածոյ որ Թագելով Ծիւք պատառէր զանհուն հռոմայրուն օդոյ. Ծովելով զինէ իւր լռասարար ինն շաւիղ. և նկարէր զանի՝ հազարիցս զանազան դունովք գանհորհալ. ոչ զազարելով ուրեք, եթէ ոչ՝ ի վերոյ այնց եղերց ծովու, ուր բանակեալք էին անթիւ զօրք գաշնակցաց. Հայեցեալ Ծովելոմն Ծովու էն ի Հռոմայեան զմայրաք՝ և գՀամբակ յուսահատելի և բանալ թուելի երկուց մարտկոցաց՝ առակաց՝ Հռոմայեցոյն զորոյ պատճն յորում էր անհնար մնալն Ծովելոմանք. Ա՝ներքնագոյ՝ ի նա՝ շրջապատեալ՝ ի լուսաստղ ամպոյ՝ կերպասորեալ՝ ի նուրբ գոլորշեաց. Ա՝ ի՝ նմին ժամու յորում Հիմիփիա

վիպ

(բ) Ա՝ ակրեցա. հոյզ Ծովելոմն՝ և Պատ Ծովելոմոյ, որպէս Ա՝ նդրոն.
(գ) Ի՝ բիսկ, փոռոտ Ծովոմոս և Ի՝ բիսկոս, ոչ էր ծովրկանգամ այլ Ծովոմոն, և այլոյն անդրոն.

փիսոյ զգացեր յիենքեան զնա՝ ու ժո՛ղովելի իւր կատարեալ. և հաճատոյր լինել յալեհանակիչ՝ ծառկեաց զմնալն անուցեալ՝ ի Աստուծմէ աքսորելի Հոգի սեռեն ազատելն՝ զոր յանձնեալ էր նմա։ Հոգի խոհեմ Աստուած՝ որոյ զօրութեան սակարացեալ էր, սիրասէր վերաբերեալ. և բան չունէր՝ որոյ նա զօրանայր. Հոգի փափկեալ շահեցեալ զայր՝ ոչ կեանս ընդ մահու ծածուկեալ իմն երկուցանէր զնա և սոսկացուցեալ տիարտացուցանէր ի մեծ մահ ատանահարեալ արձակելու՝ ի վերայ նորա մերկ՝ ի փոշ՝ և ի մերկ յոյզ հողմանէ. և վանելով զնա բանտիէն՝ ոչ ի հողոյ զօնէ բռնակ մի՝ հնչառնուլ օդանալոյ. վերջանալ՝ զարհուրեցուցանէր զնա՝ անկաւ՝ ի վերնէ։ Հոգի յիմարեալ՝ ի հառաջել հալածելոյն բազմամբ հայեաց՝ ժեռոգոյն մոլորեալ Իսու լերին, որ գողգոթ զանուանէն զոլոգոյնական գերկիրն անկանէր իւրով՝ և զանենալիս որքանչուրջ են գիւրն. ոչ առնէ այնքան գողգոթ, որքան սա։

Հայեաժամ ինքնամոլ վերառաւելեալ ընդ գլուխ է խոհեմութիւն և հազիւ ևս Հոգի անկաւ՝ ի նեղութիւն՝ զգայ զերկոսեան որպէս Հայելի մի, զոր արարեալ էր յարձակիչ, և ի դիմի հարուլ պատկեր՝ ի վերայ եղեալ դաշնակից թագաւորի միոյ. որ եկեալ էր յօդնութիւն։ Ա երանչեաց խոհեմ ինքնին ինծառ պատահանաւք վեմասանական խրատս Աստուծոյ, և յանձին հարեալ՝ ի յաղթանակուն իւրում՝ եաս բարբառ եկ ոչքան արժանաւորք իւր լինել յաղթեցեալ Հայոցին Ֆարաւնէ շարժեալ՝ ի բարկութիւն՝ արշաւէր յօդնութիւն եղբօր իւրոյ, ունելով բարձրաք միսկ զնա իւր ի ձեռ-ս լամաք՝ զոր կրէր ի ձեռին, եթէ չունէիր երկիւղ միսկ նաև եղբօր իւրոյ Հոգի՝ զոր ի նեղութեան իւր ի միջ փուշոյ։ Ոչդէն Հաւ ևս կարէր ի ձեռն աշխատանոյ ամարտ զնա՝ ոսոխի իւրոյ, բայց բարձրեալ էր զայրով անցեալ՝ ոչ ևս մտածէր ինչ, եթէ ոչ՝ տալաքինել զսեռ-ս լոնս իւր՝ յու ցանկալով զբարեկարգութիւն։ Ա Հոգի զնա և ևկաց յոտին ասեղլոյ ի Հոգի փափկեալ. բաւական է ինձ ու ասուցանել քեզ՝ ոչ ևս արհամարհել ա-ծնեալն զմնալու եմ իմ, կեաց աղջուկդ։ Հանամ ևս ի զօրեղութիւն և ի զաթոռելութիւն քոյ. արդարև ծեր պաշտպանեցին զիս, մնամ ուրեմն կայս ամ կարողութիւն նոցա, և ոչ և մնամ եղոյզ ինչ եթէ ոչ՝ մարանելի ի միասին ընդդէմ Տաւիթեանցս։

Ա՛ն միոյն Հոգի սեռ ասէր այսպէս. Հոգի փափկեալ յարեալ յերկրէ՝ շա-պարեալ փաղուածք և արեամբ, յեալ բարկութիւն և ամօթալի։ Ոչ Ֆարաւնէ եթէ ոչ հաճոյական կամ զրաբել զնոսա պնդութիւն՝ որ զայր չնորհելով առա-ջարդութիւն եղբօր իւրոյ, և ձայն ուղեալ և աղաղակ ի քեզ։ Ա՛րշաւեցին հազարապետն Հայոց՝ և բաժանեալ սպառն ի Հոգի սեռ՝ ի մի կողմն՝ և ի Ֆարաւնէ առ միւսն, և Հոգի փափկեալ՝ որ կորուսեալ էր զհայրա-ստութիւն իւր, ոչ էշխէր ամբառնալ զայր ի վեր։ Ոչ բոլոր բանակն ոչ կո-ղէր բարձականութիւն հնձանալ եթէ՝ Հոգի սեռ՝ էներ մեռելոյ սիրոյ՝ յորում մարդիկ ոչ կարեն տակաւին լինել կատարեալ զբեզ, սիրեն կարաց տա պատիլ և Հոգի փափկեալ, որ էր հաճոյանալ ուժգնութիւն և յաղթանդամութ-ան հակոտնեայ՝ որ ի դարս անցեալս իշխեցին շարժել զպատերազմն՝ առ ի աքսորել յիրենից զանձոյս։

Ոչդէն միոյ այլոց ամենեքեան ոչ կարէին յաղթել ի հնոյմանէ և ապա-զարհ հայելոյ ի՝ ինա՝ որպէս Հայելոյ գոլով յոյժ հեռ ի՝ իմ ցերել զանարժա-յաղթանակութիւն իւրոյ՝ ներփակեաց զինքն ի՝ իրանի իւրոմ՝ ամենեցեալ ի սխալանոյ իւրոյ՝ ոչ ևս կարէր ըմբռնել քինքին՝ քաղցրութ՝ այնքան

զիշատչին զիս արագաշարժ բարկութիւն իւր։ Ի բռնանալոյն ոչ ինչ
անարդար և անտարց բանականութենէ էր յարարս իւր։ Պատանեաք ոչ զի-
տէի, որպիսիք անկայուն[ք]են ակարա[ք]են և ցածա[ք]են յայնմիկ անկչիռ կամ
մշտականա[ք]են խելս, և փիլտատեսք են ձգմարիտ ճանաչին ոչ է, եթէ
ոչ՝ ինձնէ բաւ կարգա[ք]են ուղղե[ք]ն՝ հնձաստ[ք]են և մարդասէրս[ք]են։
Խորհուրդ առնէին զայս ամ, բայց ոչ իշխէր յաւետ ուղղել զինէն այնքան
անկ ան իւրոյ։ զի և մինոյդ ընդդէմ իւրոյ խրհրան, և ճանչէր բարձրա-
ձայն գոչմամբ, ոչ գոյ իւ կատարած։

Ի կաց նա յաւուրս երկուս անբիծ կենաւ միաբանակ՝ ի վրանի իւրում,
ոչ կարէիր յառաջագրել ընդայլ[ք]ոցն[ք]ն[ք]ն և՝ ի հանդէս ուրեք,
և յանդիմանելով զինքն ինքնին առ փաշ, վաշ, հանդարձակեցաւ նա ա-
ղաչ առնուլ զԱնդրոգ. եմ արդի զ նա որդին Յուլիոսի առուել խոստո-
նոյ և յաւէտ հաճելոյն քան զնա մնորդիս։ Ի միում եմ ուրեմն՝ ի սիրոս
նոյ զանձիարանալն և զանկարգանալն՝ ի բռնակալն դաշնակցաց։ Ընդ-
արձակ ոչ ինչ Տիմնեսացոյ ի շնաճաղ սոցա՝ զոր ասուցանեմ հնդուրց
Ընդարձակ եղէ ես յանդուգն, և ոչ եղէ յիշեցնան յես՝ ի բարկութենէ՝ զինչ
չկարել և ես ուղղել զնոսա իմ։ և սոսր եղէ զնս մնորդիս ընդ Հռիփսիմեայ
անհաճ մնաս ուժգնութենէ, որ և ոչ այլ ինչ էրն պարտէր ասասել։ Եթէ ոչ
ամենայն մահաճան, լինելով յաղթեցեալ։ Այլ զինչ փոյթ՝ եթէ մե-
ռեալ էիցէ։ զի ոչ ես լինէի, ոչ՝ ոչ լինէի նոյն յանդուգն Ի[ա]մանք, նոյն
երկնասարդն անզգայ, որ ոչ երբեք արդիւնաւորի՝ ի խրատոյ իմոյ, զանձ
պատուհասանք իմ վերջանացք ընդ կնոջ իմոյ։ աւեղ, եթէ կարէիցէի յոս-
տալ ոչ ես առնելոյ զայն՝ որոյ վասն զղջացեալ եմ ունել արտաքոյ արդարե-
յոյժ երջանկութենէ էնս։ յոյժ երջանկա[ք]ն[ք]ն։ եթէ կարէիցէ։ Այլ կարելի է
զի կրկին յետ այսորիկ զինչն ցմահաւանն աւուրց իմոց առնիցեմ։ Ոամ ան-
սէց առնել ինձ ընդդէմ իմ զրախտեան՝ որոց վասն ունիմ պատճ զղջական
դարձուած և ամենի։ Ոմ[ք] ես շնորհս յաղթանակութենէ։ ոմ[ք] զրաւոցք ունայնք,
որոց ոչ ես կարեմ ըմբռնել զատանիմ ահա անդէտաբար յանդէ
մանելէ յիմոց սխալանացս։

Ի՞նչ ինչ էր նա փայտակ՝ և անափոփ։ Ի՞նչ ոք և ինչ[ք]ն[ք]ն ևկին
գտանել զնա՝ ի վրանի իւրում։ Ամենայն Ի[ա]մանք ցուցանել նմա զան-
ցանս՝ զորս ունէր։ բայց ձերունին խոհեմ վերամձանալով զիշատչութենէ
առնս երիտասարդի՝ փոխարինող զծանգոյս ինէ զկնի ցոյն բանից իւրոց՝
ի մեղմս ելի, առ՝ ի բարեխառնել դյուսահատս ելն նորա։

Իսկ Թագաւորն միաբանակք՝ զոլով հասեցեալք՝ ի սոյն վիճակն՝ ոչ
կարէին գնալ ընդդէմ Ջհանամաց, եթէ ոչ՝ զինի հաշտեցուցանելոյ զ Ի[ա]մ-
քամար ընդ Ի[ա]մանեան։ և ընդ Հռիփսիմեայ. երկնչելով յամի ժամու՝ ել
զօրքն Թարամեացոց՝ ոչ հարձակեալ ի զինի ընդ հարձակ երիտասարդացն
Աղեքսացոց՝ որք հետևեալք էին Ի[ա]մանեան՝ ի սոյն պատրաստ։ Այլ և
առ իրաւունք չինեցեալք էին, միայն ի սխալանացն Ի[ա]մանեան։ Ոչ Ի[ա]մ-
քամար անսանալով զայնքան նեղեալ չարեալ, և որդացեալ հետևակն՝ որոց
անկնեցաւ զոլով ի ծայրագունդ շինեալ՝ ոչ իշխէին խաղացուցանել զեա
նակն, յերկիւղ՝ զի մի գուցէ ի չհանապատիշն Աղեքսացիք Ի[ա]մանքն՝ և
Ի[ա]մանեանք Ի[ա]մանեան՝ մարանչեցին ընդ միմեանս։ Ոչ անանուն ոչ
քան աշխատանք՝ ի կալուածս զնոսա՝ ի սահմանս բանակին, ուր կայքն էին վե-

քան

քանիսուն, ի մեռոց զշաբաթ մանուն նոցա։ Ասէ ոմն ի Փիլոսոփէից երեքտասն
և գայն շարաբանական, ի վրանն Ամէնայ, ուստի ժխտողացն Փիլ-
լոսոփէից, որ հաւատան, թէ ոչ զմիմեանս ժխտեն։ Ասացեալ
ձարտարապետաբանութեանն Ասմօդէի, և իշխանութեանն մեծին Փիլոսոփէից, ոչ
կարէին մեզմնոյս կանգնել զպաղատեցեալ սիրոյն սուրբ, որ առաւելն անհասա-
բար ցասցին ձեզ էր, իդուան և ի բարեաց բանից եղբօր իւրոց Ֆիլիպպոսի։
Զի ձեզ բնաւորութեան էին յայտնիք վէրսն ելանելոյ, համարձակ զօրեն նոցա զո-
ղոմ անմիաբար բարւոյ բանական լծոյն ոչ առնուն մի անտիպ։ որպ էին հա-
ղորդ ի բարեաց ընտանեացս, որ էր բաղդատիցէ ապաքինութեան և քաղցր ակն-
կալութեան փոքրից մանկանց իւրոց։

Ասեն զայսմանէ անկարգուն և վարանման բոլոր բանականքն լսելեաց եղեալ
յանկարծակի շչեն շառաչեան կատաղի, զնոսա ի խնդմանդ ձեռն՝ և ապտա-
կի մըրկանց. ամենայն յաղթանականութեան և արհաւրալ քաջութեան, ի մարդ
խրատեան, ի մահ և ի վերս Աշխատա մըրկի իմն փոշոյ ամբարձեալ կերը-
պէր զերծուխ և ահաւոր զոմանս մի, որ ծածկեալ զերկինն շղթայաւորեալ ամիս-
պէր զերծուխ բանական, ընդ ծմին և խաչեր ծուխ իմն թանձրամած և մառախ-
լոյ փայլուն ընդ փոշոյ, և տարածեալ ի յօդն՝ արդիլեալ զնշաւուն Աշ-
ձաղեր աղիմարիք շառաչմանց լսելեալ լինէին երբեմն շնչմանն նոցայ կացակ
նացեալ բոցոյ զոր լուսոյ Ասան արաւելսակ ի խորոց աղեաց իւրոց, յոր-
ժամ Ասուլեանն ել Ասէքսէից զորձէ զկացծախս հօրն ածոց. Ասաւ և սիրտք
զաշխարհացոյցն երկիւղիւ ի սոյն յանկարծ պատահմանէ։

Ասրասէլ զգաշ և անհունչ վերահասու գոյալ ամ շարժմանց նոցա
յեղակարծ պատշաճաց զգաստութեան, աբօղելով ի նոցունց գյանկարծատա
ճեալ սիրոյ իւր անհաւատալի իմն արագութեամբ շրջապատեալ անցաւորելով ի
լուսն միոյ զորոց հանգոյն կիրճն կարծեցեալ դաշնակից. որք ուշանալով
զնոսա ի կարդոցն իւրեանց՝ համ երկին զինքեանս ի սպասաւորութեան. և հա-
ւատէին ել՝ կարծելով ինքեանք յոյսոց կրկնից՝ որոց սիրելին, անկանիլ ի
մերոյ ել շնաձայն յետուստ լերինն, յորժամ հասանէին զորք նոցա՝ որոց
սպասէին։

Ասրասէլ՝ որ ձայնակիր զգրամ ստատակեան արար՝ ասս ի գիտել զգ
խորհուրդ ել շնաձայն իւրոց՝ ունէր խոյանալ դյաստղատրու ի նոցա։ Ասան
զի Ասէքսէօր և Փիլոսոփէից երկոքին գլխաւորեալ զայնոցն դիտունք ի փորձ
առեալ, ոչ էին ասկան խորհրդատուք ի խոհմունս և ի դիտունս իւրեանց։ Ասէ
ասաց Ասէքսէօր ի հոգևմանէ բանտեալ աճուրդ իւրոց՝ հակիրճ էր յոյժ
ի տաճգս սպասելոյ զայն՝ որ առ երկին ինքեանն գովեսա։ Ասէ Փիլոսոփէից
զի Ասէքսէօր և Փիլոսոփէից երկոքին գլխաւորեալ զայնոցն դիտունք ի փորձ
առեալ, ոչ էին ասկան խորհրդատուք ի խոհմունս և ի դիտունս իւրեանց։ Ասէ
ասաց Ասէքսէօր ի հոգևմանէ բանտեալ աճուրդ իւրոց՝ հակիրճ էր յոյժ
ի տաճգս սպասելոյ զայն՝ որ առ երկին ինքեանն գովեսա։ Ասէ Փիլոսոփէից
զի Ասէքսէօր և Փիլոսոփէից երկոքին գլխաւորեալ զայնոցն դիտունք ի փորձ
առեալ, ոչ էին ասկան խորհրդատուք ի խոհմունս և ի դիտունս իւրեանց։ Ասէ
ասաց Ասէքսէօր ի հոգևմանէ բանտեալ աճուրդ իւրոց՝ հակիրճ էր յոյժ
ի տաճգս սպասելոյ զայն՝ որ առ երկին ինքեանն գովեսա։ Ասէ Փիլոսոփէից

պէտք. Նէ պատմա սէրտ ասնոց մեծի գլխապահի՝ ոչ ինչ կարէր բնաւ վերտ
պահել.

Ընդ՝ ապականեալ մանկիչք վասն գրամոց Լատրասթի՝ ոչ պահապին
խաղ առնելոյ զահաբութի երկուց Թագաւորաց համազինի՝ Նէսթորայ
քաղաքաբար մնասի գրաճախք՝ վիրամիշտացանելով զանցնել յայլեա-
նակարեալ իւր, և հեռանալին էրը՝ ի վերայ նախատաւելի նաւա, ոչ Թաղով
քնած՝ ի գաւառանելոյ՝ Աթենա կողմանէ գրգռելին կերպարիկ չարութի հե
ռաւոր զանհամբոյր բարս Փիլոթէթէի. և ոչ խօսէին ընդ նմա, եթէ
ոչ՝ գիմառութ. Ներբերիլով դիմրհասուի ժամնակաց՝ գիտանգա՝ և զան-
պատհասուեալ, և զարհաթիրս անհնարին. Նէ խոյին միշ չաստանալ բնաւ
իւր բորբոքիւ՝ խոհմութիւն իւր Թողոյ գնա. և ոչ էաւ նոյն առաջին
մարդն.

Թէլեմաք՝ ի տհաճելի արատաւորութէ իւրում՝ զոր ունէր առնել
էր սակայն կարի խոհեմ՝ ի պահպանել զիարհասրդոս, զոր ուսեալ էր ի ձա-
խողակ դիպաւածոց՝ և ի հարկաւորութէնէ, զոր կրեալ էր ի մանկութէն,
ի արհամարհ զիարհասրդս իւր ի սերտահարաց փչչնէլոպէ. Կարէր նա պահել
զիարհասրդս Թաղց առելոյ. և ոչ յուցանէր նաև զդեմ ինչ տխուր և վրդով
նալ. զի հատարակաբար կարծէին մարդիկք առնուլ նշոյլ ինչ՝ ի նմանէ,
որք ջանային՝ ի դրդել զագանիս՝ առ ի յայտնել ոմն և պատան է. Ոչ նմա
ոչ ինչ ծանրաւի համարէր ընդհանս ամենեն զիարհասրդն, զոր կամէր պահ
պանել գոյոյ միշտ առանց կրից բնականաբար, և զոմարտ. և ոչ ոմն ի
ազգ մի՝ որ ունի զսէրտ իւր՝ ի շրեռնա. Նաց յաւէրն գայն ամ զոր կամէր՝
կարէր ասել Թաղց հետմանն միտաւոց. Կիսէ բնաև խոհեմն հատանել ըզ
քանս իւր՝ Թաղց չհանձելոյ գնաս, յորժամ լինէր ժամանակ յիր ինչ՝ որք
կարէին առաջարել կարծիք ի նէ լսողաց. և կամ ցուցանել դեմն ինչ նշանա
յատնութէ վասն ոյնց ամենից՝ զորոց կամէր լռել. Քանզի սէրտ նորա էր
անհատանցելի. միշ գի և յայժ առաջել մարգահաց բարեկամք իւր և՝ ոչ
ինչ կարէին գիտել, եթէ ոչ գայն՝ զոր հաճատացը օգուտ ի յայտնել նոցա,
առ ի արտաքարշել ի նոցունց գիմատանտիան խորհուրդս. Նէ ոչ զոք ու-
նէր, եթէ ոչ միայն գԱնդնէօր. յորմէ ոչ ինչ պահէր ի ծածուկ. Նէ թէեւ
հաճատացը և նաև պերց բարեկամաց. բայց գանազան առաքինութէք, և բա-
զում մասամբք փորձառութէնց՝ զորս ունէր արարեալ ի բարեկամութէն և
ի խոհեմութէ նոցա.

Թէլեմաք սակս վերծանելոյ եթէ յառաջադրութէք խորհրդոց ոչ առ
հաճ յարէա առարծէին՝ ի բանակին, զացուցանէր զԱնթիօքն և Փիլոմէն
քէն. Նայց երկոքին ազգս պատրիկ պատան փորձառեալք՝ ոչ ինչ փոյթ առ
նէին զանդիսիս վրկուէն և օգտակար ազդմանէ. Քանզի ծերութիւն ոչ
էաւ ունի բնաւ կատարեալ և բնծայել ի լսողութէն խրատուց. Օ՛ի եր-
կար ժամնակաւ բնաէորնալ սոփորութէն իւր՝ ունի գնա ոյն եթէ՝ ի շղեցաց
որ ոչ էաւ կարէ գառանել կերպ լեայ գերծել ի յանցանաց՝ և՝ ի սխալանաց ա
ոեց իւրոց, Համանման պատ ծառաց՝ որոյ կարծր և քանձրակոճ արմատ գո
լով կեռացել՝ ի հիզ ժամանակս՝ ոչ էաւ կարէ ուղղել նմանատ և մերդիկք
պատան անցեալ ամաց՝ ոչ էաւ կարեն իրր եթէ կեռացեալ ինքնին շէգմ հնաց
նալ սոփորութէց. որոյ ծերացեալք են. և Թափանցելոյ են նոքա՝ պիտի
ցուցեղս ասկերաց նոցա. Ոյնք և Թէեւ բազմիցս ձնանչեն, բայց յայժ անա
զան՝ և՝ ի դերեա զղջացեր առանցան. Նէ պատ մատաղ երկատարդութէն

հա

հասակ ինձ՝ յորում մարդն առաւելն կարէ բոլորովիմբ լինել կատ դ՝ է մի քնքշանն, առ՝ ի աւղիլ և բարեկեցիկ։

Եր անդ՝ է բանակին Տօլփատի մի՝ (դ) անուանեալ Եվրեմոք · որք գաստիարակեալ հանդերձ՝ որ դիտէր առանձ քաղցրաբար զբարեկամութիւն ազոց ամենից։ և յօրինել զնա՝ ախորժս՝ և զհանգն հակեցմանս թագաւորացն։ Եր առ երբեմն և զայդ և վարժ՝ ի հնարել նոր ի նորոյ զառ ինս հանգիպեցեալ նոցա, որոց ոչ ինչ դժուարին լինէր լսել զրանս նորին։ Եր ինձեկ հրամանէից՝ ի նմանէ խոհարդ ինչ՝ հնարագիտ լինէր խնդին պնդակ քանից՝ որք առաւել հանգիպ և ախորժակի լինէին լսողաց։ Եր կամ հանգ և դիւրաշարժ բան ախորց։ բայց ինձեկ հանգիպ պնդ՝ յորոց երկնչէր։ Եր և ս հնարող ճարտար դովեստից պնդակի ինձ ոմանց՝ որ բարբառ ընկալ նալ լինէր նոցա ի յայլ առաւել հանգիստ մարդկանց։ Եր նաև ծանրաբարբառ՝ ընդ ծանրաբարբառ եմից։ և ինձեկ արարող՝ ընդ ինձեկ արարողից ։ և ոչ էր բնաւ գժուար նմա կալուլ զհանգն տեսակս կերպից ։ Ա՝արդեկք հարազատք և առաքինիք՝ որք գալով միշտ՝ ինձնուն առարանին՝ ի կանանէ առաքինուե, ոչ կարեն լինել երբեք պնդոս հանճարի թագաւորաց · ոչ ևս պնդակի՝ որք համազան գործոցն անհատական ախտակրաց ինձ նոցա։ Եր Եվրեմոք գիտէր նաև մարանչիլ, և էր հանճարող յամի գործս իւր։ Եր անդ նաև կա ուարիչ զօրաց ամի՝ ի պաշտօնի Ա՝նտիօքոս՝ որոյ շահեալ էր Եվրեմոք զդ ամս՝ և զհաստատումն ինքեան , յորմէ արտահանէր՝ ի խորոց սրտի նորա դպն ինչ ունայն և ազգու զովասանութ զպն նմա՝ որոց բազմոյ գիտէր։

Իակ Փիլոթեքեայ ինչ ոչ հաճոյացը զոր նմա բնաւ , բայց արտաքոյ և անհամբերութի իւր ատելին նմա զպն՝ զոր հաճոյանն Ա՝նտիօքոս առնէր ինքեան ։ Քանզի Եվրեմոք ոչ ունէր ընդ նմա ինչ, եթէ ոչ՝ գիմարանել որ և նորա՝ ի բարեկամէն բացայայտէր զնմ ։ Ա՝յլոց ազ ընկալեալ էր զնծա զպն զուժգոն գրգռմամբ Ա՝ջարանէ։ առ՝ ի յոյժ նմա գնմ ձեռակերպուհս և զդիմագնս գաշնակցաց ։ Եր ոմն ինձեկ Տաշինացուց ունէր՝ ի գործ իւր զնծէ ինչ՝ զոր խոստացաւ Ա՝ջարանէ։ փախուցանէր Եվրեմոք զի գիմագնս ազ յոյնց փախստականաց, առ՝ ի առնել զնոսա ինքեան ազ՝ ոչ լինէր դէպ բաց ազաքօղնալ. բանզի ոմն փախստականք ոչ առնէին բնաւ զգրեանս. որք և ինձեկ լինէին ըմբռնեցեալք՝ ոչ ինչ գառնուք, զի դնէին զԵվրեմոք ի կարծիս ինձ զպն։

Ա՝յսու կերպիւ Ա՝ջարանէ վերահասու լինէր հանգն յառաջարկուածց դաշնակցաց. և հաւէտ ինձ յառաջադրութի ինձ կալուլ լինէր նոցա ի խոր հրդեհարանէ իւրեանց · Տաշինացիք փութով առնէին զպն՝ որ հարկաւորն էր առ՝ ի տրդիլ գկառավարսն և զերս իրացն, ինձեկ ամք ինձ ոչ հարկաւորն էր ոմն զպն ի բնաւ որոնելոյ զպատճառն հրատարակման խոհրդոց ի ձեռս շացու ցանելոյ ոչ ինձ ուղիւքն Ա՝նտիօքոս՝ և Փիլոթեքեայ, բայց ջանք նոր անօգուտք և ի դէպ ոչ լինին, զի կուբացեալք էին։

Ա՝յսպէսդ ի ձեռն ինձեկ ազ՝ ի խորհրդարանին սպառել բազմութիւն զօրաց՝ որք պատրաստեալ էին ժամանել. որոց վասն և յղել էին՝ ի գաղատ՝ հարիւր նաւակս

(դ) Տօլփատիք էին՝ ի հոլովմեցոց ինքնաւարք, զոր Փերս թագաւորն նոցա՝ յիշատակ է պատմագրն Տիտոսիոս. ի հետևումն սաստկագունեցն Փիլիպեանց։

քեզ առաջի. առ ի առաջնորդել զօրացն այնոցիկ զերկրորդն ի առաքման Ծովինդ մի. ուր պարտէին հասանել մինչև ցանգ, ուր զօրքն ամենեքին բանակեալք էին։ Չի մինչ հետաստին լինել յապահովութենէ. (քանզի ունէին զամենայն զօրականսն զմերձակայ լերինս, որ էրն ի մէջ կողմանն՝ էր անվտանգ լինին և անկրճելին (ի) Հինննան (ե) Չի ի մէս կողմանն՝ դեռ Պարս. (գ) որպ յերեսս զիտեցեալ էր բանալ՝ յոյժ մերձ ծովուն ի մէջ դաշտին, և դաշտս այս էր վտակալ՝ և առատ խոտաշէտ. և համայն պատրաստ. քնդ որպ կարէր բաժանել զբանակն։) Պարսատ էր յայնկոյս լերինն և կարծեր թէ ոչ կարէր անցանել։ Ուղղ ընտրում զիտայ թէ՝ տափարին դաշտակից տարածք էին, և թէ գայր ասպատ ոմն ձիով՝ որք սպասին ընդ նուագ զօրականաց՝ որք պատրաստ էին ժամանակ։ Ուստ թէ՝ զօրք բանակին յիրկուս էին պատրաստք, մի վիճանդ և խառնուեց Պերոզամբ և Յայանիէն, ջնջեաց առնել զմեծ իմն շրջան. և ընթացեալ պատուէր տիր և դիշերը յետին ծովու՝ էանդ զձանապարհ, որ միշտ հաճատացեալն էր թարգ պատճառս նոց՝ զոլ անհարթելի։ Ուստ պրպիսի վտակ չանցցուցուն և աշխատանք՝ ի վեր երանել ի յոյժ դժուարինս. քանզի ոչ ինչ էր թէ թարգ անհնարին առ այսու ակն՝ որք դիտեն մնացեալք լինել ըմբերելոյ։ Իսկ այնոցիկ որք ներհնեն՝ հասմար են թէ նրք դժուարինք անհնարինք են, վասն որոյ և արժանիք են լինել յերազական առնչիւրք։

Պարսատ Թեոդոսիոսաց ըստ ոգւոյ՝ ի մէջ հարիւր նաւուց զաշնակցացն քաղարտմ ոչ էին բարբառք պատշաճանելոյ, և արհիւաս ոչ գայր երկիւղ ինչ յումեքէ՝ ախրապատել զանձ Թարգ ի ինքն ընդդիմուել՝ ի գործ էած զնա առ ի անդրադարձել զզօրս իւր ըստ բերան գետոյն՝ անհաճատալի իմն արագութենէ. յետոյ եկեալ կարի փութով ի կամուրջ չի զր գետոյն։ Ուրքա ամենեքին որք դիտակք էին, յառաջ խաղացեալք հետ չուրջ զբանահատն՝ դէպ յերդ պատրաստ, հաճատացին Թէ՝ նահատ այնոքիկ բերէին ինքեանց զզօրսն՝ որք ապատակքն էին, և բարձին ի նախնատ մեծ իմն ապատակ ուրախութեան։

Պարսատ և զօրականք իւր ի մէջ յերկիր նախարն ի լինել ճանապարհացել և անկան ի մէջ զօրացն դաշնակցացն՝ որք ոչ էին բնաւ պատրաստեցեալք զի գտանէին ի տեղւոջ միում բազմաթիւմբ ի բացեայ՝ առանց կարգադրութեան առանց պատի և Թարգ զինուս։ Ուստ բանակին՝ որ յերակարծ բարձունեցաւ նախատեղ էր բանակն Մաւրանէ ոգւոց՝ ուր հրամայէր Յայանիէ. Տուիքնա ցիք հարդան ոստիկ մանիս ըստ այնցան ուժգնութեան՝ որ նայն քաջակորով երքնաւ արկեք։ Ուսէդ ոնացուց զոլով յանկարծակոխ եղեալ՝ ոչ կարացին ամենեն կալ ընդէմ. և զինչ արնելով զինն իւրեանց՝ վաւանկ էին զինն ըստ միոյն՝ ներ յապաւիկ շրջելմեան, վառեաց հուր Պարսատ ի բանակին, և խակին փութանակի դիմել բարձրանացը բանն ի վրանաց մինչև ցամայս. և լրիվ պրեք՝ և ծախէր զնա, նմանս յորդահեղեղ գետոց. որ ոգորել զօրօք դաշնակացքն յաւրշակին բանալ իւրով զիմացեալն մարդիս՝ ըստ խորամանխ արմատոց. և վարեալ՝ սրբել տանել ըստ իւր զնացեալս և զկայս դաշտին, նաև զկայս բանս խաշանց, համանգամայն և զնաս։ Պարսատ և Հոգին ամենայնի

(ե) Հինննան. կամ Խոտկոյ, ոմանք Ծոյ Հովմայոս, ի վերայ Հոլանդ Ալեհեայոս, և հիմնասիր ըստ ոգւոյ ոչ ինչ ունին Խոտկոյ։

(գ) Պինս ինչ ընդ ոգւոյ ի նիստ ոգւոյ։ Ուսէդ ոգոյ այն է ծոյ ի Օրնա գետն Օրնայնիէ. ու զինչ ընդ ոգւոյ ինչ ոգոյ յորմանա, տանէ ի ծոյ Ծոյ Ծոյանիէ։

անգիտաբար զրոյն ՚ի վիճակ ած վրան, և փուխրոյ համացն բանական եղև անձ հին անուամբ մի կոր կոչի մի փոքրիկ հրդեհի բռնարարին։

Իսկ Ալեքսանդրացիքն՝ որ ամենայն ատեան զհնարս ինչ կարացին գտանել ՚ի մեծացուցանել զանուն Հերաստրատոսի, և ոչ ինչ ՚ի պակաս ածանել զանուն Ալեքսանդրի, ոչ կարացին ՚ի կատարածին։ Ընդ որ և ինձ՝ ոչ հաճաւորի ինչ բարուցեալ նորա, յորժամ փնտռեցի զայրատուն զհամբիւռ ընդ խաշանց, նախ զորք Ալեքսանդրի վարաւորեալ՝ առաջանկալք ՚ի բաց ի ողջոյ վաստհուի իւրեանց գնան. և զլուխ մեռեալ դժնդակ մահուամբ առաջնորդեալ քերեալ լինէր ՚ի վիշտապատուհան կերպարանեալ դժոխային Ա՛դէից։ (1)

Սակայն որպէս ոչ յերակս իւրենց. և սրսռալ սրսռափին կիսամեռ անդամք նոցա։ Ո՛չ զողջունս սրտիցք իւրեանց յափշտակին ՚ի քնքուշ գոնէ միտկալուածքի փախստեան։

Ալեքսանդրի՝ որպ ամենի և յուսահատութիւնք ասին տակաւին ծնօղքն ինչ ուժով և զօրեղութիւ, տեսանելով անկանել յերկիր զոտ ոտս իւր՝ նզովս իւրոյ Էֆեսիքացի՝ ՚ի բազմանալ կպծակնհատաց ձեռաց Հերաստրատոսի ամբաստնոցս գայլս և գձեռս իւր դէպ յերկինս ։ Տաբածեցաւ Էֆեսիքացի բազմամբ յերկիր ՚ի վէշ փուշաց. և արիւն ոչ սեաւ և եռասրտրտուք հեղեալ հոսէր ոչ առ՝ ՚ի խոր խոցուածոց գոպից նորա։ Ո՛չք իւր փակեցան ՚ի լուացս, և ցաւագնական հազիւ նիւթ փախուստ ընդ համացն արեան իւրոց։ Ալեքսանդրի ինքնին ներկեալ քաղբտղիմբ յարտնէ նզովս իւրոյ՝ և ոչ կարելով օգնել նմա, նոյնս զինքն պաշարեցեալ ՚ի ներքինաց խմբոյ. որք չնայնպէս առապարել և զնա։ Ո՛կուզեղ նիւթ ծակծկատեալ հազարաւորք նետուք. և մնրքին իւր խոցոտեալ ՚ի բազում տեղեաց՝ ոչ նա կարաց վիրաժողովել զզրուժեալ և փախստեան զորս իւր։ Տեսանելին պնա ասէք, և ոչ ինչ փոյթ կալան գնալ։

---

(1) Վիշտապատուհան։ Ըստ Գուլիսոյոյ ասի՝ Ֆիլոլեն Ֆիլեոս՝ ք՝ փոխեալ փ՝ ուռ ասելին ղտուտպատուհան ՚ի փ՝ տեղ, փխանակ յատկապատուհան՝ որպ պատուհան վերնայնոյն ՚ի տուրեն Ա՛ղեքէ, ու ձուսայնէ ասէց ու ասուսկեաց։

Ն Ի Ւ Թ

ՆՕԹՆԵՒՏԱՍՆԵՐՐՈՐԴԻ ԳՐՔՈՑ.

Ծնունդս գալով զԴերդիւ զքեզ ամենայն ինձ՝ արշաւիդ յերկնումին Փոլանիայէ. Տալ պարկեշտ փեսահաճոյ հոգւոյական նախատիպ վիճակիւք՝ ըստ որում Աստուած՝ ի վերոյ նորա յամենանախանձութիւն գ՝ ի սաստկութիւն, եւ ի գովեստ իմն գերեալ քեզ ցոյժ՝ ոչ արգելոցոյդ ամրան. Զեզ որոյ Փոլանիայ պաց անդրանիկ ուխտս հոգւոյ ի քահանայն. խանդով կանո ի ծիշտիւ պնոսա. ահանաձայնս՝ ուսա Փոլանիք. Ահանք փրկչեալ պարիշա հանգամանն Հիւսիսոյ, որոյ վրիպեցա՝ գնաց անդուստ ծառայեալ երկրաց նորա Փոլանիայէ, ի գել ամենայն ազգաց.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԷԼԵՄԱԿԻ

Գլուխ Երկրորդասաներորդ.

Բազմեալ Ժուպիթէր ի միջ համայն երկնային ուժութեանց՝ հայէր ի կատարած դաշնակցաց, ի բարձրութենէ Օլիմպի. և ինքն ի վեհ ժամու խորհրդակից ընդ անմոռաց նախասահմանութեան, ի սեռանալ ի ոչ էից ի գլխատեսից՝ որք պարտէին յաւուր այնմիկ կորուսանել զկեանս. և իբրեւ քաջ էրգն ածց կոյն հսկելոյ առ ի գիտել ի դիմաց Ժուպիթերի թէ զի՞նչ ունէր ի կամս ցողութեան իւրում. Խոյց հայցն ածց՝ և մերձակայեց՝ քաղցր և վսեմ ձայնիւ սիրէ սահ ցնոր. սեռանեցք դուք թէ յորում ծագեսցի վառանդի ենթարկեալ եղիցի դաշնակիցք. և տեսանեցք նահ՝ զի Աթրատա տապալել զիշխանին իւր. Խոյց այն սեռացն է յայժ պատ բոցոկան. Վհանգի փառք և յարգունակութեի չարագործաց է կարի սուղ ամուրբք. Աանլի և ամբարտաւանն Աթրատ՝ իւրով չար անհնազանդութեամբ՝ ոչ վերընկալնու զկատարել յաղթականութիւն. Եւ այն ձախորդ եղիցի ազգատութեի՝ ոչ եհաս գաշնակցայ, եթէ ոչ՝ առ ի դատաբարակել ուղղել զինքեանս, և բարբոք զգալ չանալ ի պահել զնարհուրդս յաւագագրութեանց իւրեանց. Ընտ իմաստասէն Մինէրվ պատրաստել նոր իմն փառք երկատարդին իւրոյ ծնեալ ամբողջ նա յոտորժս իւր. Եւ գաղտ եաց յայնժամ Ժուպիթէր ի խօսել. և համայն ազգ շրջանակեցին՝ ի նկատել զգատաբանն.

Յայսմիկ ակնոցի Աէսոթօր և Փիլօթէթէ ձանեան թէ՝ մի մանն բանա կին ասա եղե սցրնալ, որ և բոցն վարնալ ի հողմոյ յատաքանայը միշտ. և զորը իւրեանց կին յանկարգութեե. և եթէ՝ Յալանեթէ ոչ ևս կարէր ոխիմ կայել բռնութ եշնաժաց. Հաւիրէ թէ այն Աօթալի գուժ հնաս յահանջս նոցա՝ արշաւեցին ի կնոս, համաշաւաքելով զգօրագլուխս, և հրամայեալ նոցա՝ զի ջանասցին երանելոյ ի բանակէն՝ առ ի վատրել զերկիզուն.

Թէպէտ զգոյ տեսանաճնալ և անմխիթարելի, մնաացեալ զմիշտ իւր ևաս զգէնս, որ էր նմա պատճառին պարգև իմն յիմանանցն Մինէրվէ՝ յերեկոյ ի պատկերի Մինեթօբ. որ ձևակերպեալ ընկալնուլ գնոր ի միոյ գերազանց արհեստաւորէ Մալինեի. Խոյց աքաքեալ էրնա զորձել Վուլքանի, ի ծալելիր յորին Էրնա իրեն.

Օ հնքա այսոքիկ աքծնեալ էրն ոյզ հայելոյ, և բոցափայլ ալք ոյզ ձա ատպել ի սրեզակատ. Տնանեւր քանդակեալ ի մերոյ այնց գնեաց Էրբ գուն և Փալլատ, որք վիճէին ընդ միանոս թէ՝ գոն ինոցունց՝ ունիցէր վեսա տալոց անուն իւրոյ ի նորածին քաղաքին. Երեւեր Երբուանի հոր

հանել առաւելն զերկիրն Թրիաւնեցւոյ իւրով՝ և ելանել հրաչին ձիոյ մերոյ յորդ ալեաց հեղհեղին բոյգ. և վերուստ՝ ի բերանոյ նորա. և վարդք իւր ալեծփեսալք ըստ սնոտիոյ հողմոյ։ Սրունք նորա՝ նուագ ըստ ջրոյ, որք չէր ջաշուրջն լինելին զորեղ արագ ընթ. և ոչ ընդմանայր քնար. քայց արշաւէր այնպիսի սրամեծ ուժգնութեամբ՝ որ ոչ ծովայր գոնէ զհետս ոտից իւրոց։

Ի միւս կողմանէ Մինէրվիոն՝ ի ծառայութիւն բնակչաց նորա ընծայեցին քաղաքն իւրոյ՝ զպատուական ձիեցնոցս, յինքնին անկեալ ծառոյ, որոյ ոստք յորոց կախեալք էին պատուղք, ներկայացուցանէին զքաղցը հաշտութեան ընդ առաքեալսն, առ՝ ի նախատոտիլ՝ ի վերոյ իւրեանց՝ ի գերշատել Աբրահամայ պատկերահարկեցն։ Այսր ծաղուհին յորժամ անակնկալ ընդ իւրոց պատրէ և օգտաւէտ պատգամաց և ամբարտաւանն Աքիլէն ոտնկէր զանուն իւր։

Տեսանելով նմանապես Մինէրվիոն ժողովէր շուրջ զիւրն զհամօրէն գիտելոյիկ աշխատս՝ քանզակատ՝ ի հիւսպարանի մատաղ և կիրթի մանկանց. որք դոյզ պահու գիտէր՝ ի ժողովուկ բարեխելէ Աստուածէ։ Ջի՝ ըստ, որ կործանեալ աշխրն գամենեսեան, փախչէին բոլորել շուրջ զՄինէրվիւ իբրև զպահնա, որք փախչին շուրջ զմարբ իւրեանց՝ ի տեսանելն բացակ կոիւք դիմ զպայն սոսկալ՝ յարձակել՝ ի վերայ իւրեանց՝ ի գերշատել Աբրահամայ։ Մինէրվիոն՝ որ խոժոռ և յաստիճան դիմօք՝ յանօթի սոնէր զերազանց դոք ծով ի բոյ զեկուցա յանդգնութեամբ Աքրաշնի. (ա) որ համարձակէր վիճել ընդ նմա՝ վասն կատարելութեան ոստայնագործելոյ իւրոյ. որ և տեսանելոյ ապերջանկին՝ զի բոլոր անդամք իւր պլատկեալք փխիցէին՝ ի սարդ։

Յետ այսորիկ նաև՝ ինձին տեղոջ տեսանելոյ Մինէրվիոն խորհրդակից ձուպելեկի. որ՝ ի պատերազմին հակառակ՝ քաջարբաց պահպանէր զհամայն ուժս վարանելոյ զիւրն։ Ներհակացուցանել երևի նմա՝ ի զէնս յայսոսիկ. որ ուժս Մինէրվի Աշխատիւ և զեղարուեստ իւրով՝ ի վերոյ եղեալ Քանանեկ (բ) և Ասմոնեկ (գ) առաջնորդէր Յուլիոս, կալեալ զնուանեկ՝ զօրացուցանելով զինախառնական զօրականս Յունաց. զինարգելով զօրութեանց առաւել քան զօրն զօրող դիմապատուհն Տրոյացւոց, և զարհուրիլ Հեքեաօրի ինչ ևան։ Ի երկոսին նկարէր՝ ինոսին նաև յառաջ մատուցանել Յուլիոս զդուժ ազգս Ասքենազեան, որ՝ ի մեսմ զինչերի պատրաստ կործանել զհայսերուն Փռիւգիոյ։

Այր՝ ի միւս կողմանէ՝ վահանս այս ներկայացուցանէր նաև զԱրէս՝ ի ներ արդասաւոր դաշտին Լենոսի, (դ) որ է ի Սիսիլիա։ Տեսանելով նմանապես յՆինուա՝ զի ոչ ոք ի Սիսիլիա՝ այնպիսի՝ որ ծաղուհին Աւրէ համաժողովէր ասատանդական ցրուեալ զամբոխն՝ որք սրունկն զմոշակս իւրեանց ոքսովք, և կամ ժողո-

---

(ա) Բրաշնէ. գռեհսաբ Իտալիոյ Ա | էպոչք, ոչ փոխարինեցաք՝ ի սուտ՝ ի Մինէրվի, զանոր հետեւասոյր Ա էիջիք ընդ նմա՝ ինչ քաշուն ոտոյնայիւք տան զբաղուհին, որոյ փոխարէն էիսկ հիւսնիսուին։

(բ) Քանանէ, կամ Քանասանացի, գէտ կին՝ ի հնագոյն ինքնաշխարհն Տրոյացոց որ անուան՝ ի ծոցն Էյնէոյի. ըստ Աւգիլիոսի։

(գ) Ասմոնէ. ոս Ասկ գէտ ի՝ ինոյն տոլոյն, որ խոտնալ գծոյ ընդ Քանանեկ, և ընդ նմա անուան՝ ինոյն ծոցն՝ Աւգիլիոսի։

(դ) Լենոս. հին տոլոյ Սիսիլիոյ, իզոր յոյժ հետեւիցաք՝ ասան տեղոյն, ընծայեցեալ՝ ի պատիւ Սերեցի Աքի ինչ՝ անդ երեւ Փրօսերպինայ յոգեպատիւ՝ ի Փլուտոնէ յոյն գրեցոց։

վիրով պատուոս վարդենիս՝ անկեալ ի նեղութեան ծառից։ Որոց ուսուցանէր այսպէս զհետիմէ արմատ զարմանալի զերկիր, և արուսհանել ի պատուական լանջից նորա՝ զայն ամ՝ որ պատճէ օգտել նոցա ի բուծուին մատուցանելով նոցա խոտ և լուծ, և արօր, և ցուցանելով լծել նոսիմբ զիզնու։

Ջհամբէր անդ նահ երկիրն քարեակ յերկուս՝ ի զօրութենէ խոփոց, և երևէին ոսկիագոյ հատիք, որք ծածկէին զպատառատոհս արդ սասլիր դաշտին, և մշակն հնձէր մանգատաւ զքարդըն պատուականս՝ զորս երկիրն ընծայէր, և վար ձառբերը ինքեանք ի համբոյն վարձակոց իւրոցն։ Երկրաբեն՝ որ առհանեալ էր յոյսոյ առ ի աւերել և կործանել զամենայնի, ոչ ի գործ ածիւր անդ, եթէ ոչ առ ի պատրաստել զառատաւելն, և յաղագս ծնօղացանցն զհատմանն հանգոյս։

Յաւերժահարսնիք պատկեալը ծաղիկամբք կաքաւէին ի դաշտին ի վերայ եղեգն դեաց, միբձ անտառի մեծ։ Փան նոճապէր զիպող իւր Փաւնի՝ և Պաղիքը խոյատին ի միասին ի մէս կողմանէ։ Երբ իւր նահապետն նահ Վաքթէ՝ պատկեալ զարձեաւ, ընկողմեալ ի վերայ կարասւոյ իւրոյ՝ միով ձեռամբ։ և միւսովքն առնէր զարդարեալ ի վուխք և յոյսով ոգ։ հոյ զնիք խոտոյզ։ ուստի զնդեցիկ ի ներ ի ծառայեալ՝ ոչ զիտեմ ո՞րպէս սի տալեն սերտհարուածէ, և ւրեմն, նմանեալ իքը ի՝ յարժամ՝ երևեւ ցաւ ապերջանկին՝ Պրհաանէ, (ա) մինչ գառանիւր միջնակ, և բարձի ի՞ն զի եղեալ՝ և մատնեալ ի խորս տրամաբեցոյ և վշտաց, ի վերայ անձանօթի եզերաց Ասորւոյ։

Ա երջապէս տեսանիւր քանդակեալ ի՞նոսա՝ առ Համայն կողմանս բազմահիւ ամբոխս, որոց ծերք զնային ի մատուցանել զիւրեանց պատուական իւրեանց՝ քաղ տաճարին, և երիտասարդք վերայ առնային զնդ յառաջ մատնելոյ իւրեանց՝ ի ալիսյանալք յաշխատանաց աւուրն։ Այն որք երիտասարդ ընդ յառաջ նոցա առնելով՝ ի դերկս փոքրկի մանկունս իւրեանց՝ ողջագուրելով Պրհանապէս և հովիւք եղանակի՞ն զերգս՝ նուագելով զիտոս, և ամենք կաքաւէին ի՞նոսա փողոց։ Պրզ՝ հանդէս պատկերքս այսոցիկ ներ կայացուցանէին վաստակաւորք իւրեան՝ գառատաւելի՝ և զվայելչագեղս իւրեան՝ երկիր ուրախութեան և երջանկութեան։ Ինչ զի ծերք են՝ նուագ գալք էին յարտաս, և խաղային ընդ ոչխարաց։ Պրհիւք մատուցեալք զգանուածքեան՝ ձարակի՞ն ընդ հագանց՝ և ընդ մատաղ գառանց, և զերկրին՝ ի միասին փոքրկի հովիւ՝ ու առնչորդէր ցկով իւրով։ Երջանիկ այն ոմն որ ունի քանդակագործ նկարմունք՝ որ ի վէմ այնց ջինուց, վերակոչէին զամ հրաշալի ուրախութեանս ոսկի ժամ գարնան։

Ծհլամանք գալով զատհատրել սովիմբք ծածկին զինուք, և փոխանակ կանգնոյ զսովորական վահան իւր՝ հատ գնոյն ոսկատոր Պժիհան։ զոր Ինեկ ցկեալ էր նմա, հատատարմահաւատ Իրհակ սուրհանակին ծածկ։ և Իրհակ առեալ զվահան իւր՝ ի ծածուկ՝ տուեալ էր փոխանակ նորա զնոյն Պժիհան՝ զոր ասի արհամարհ ինքեանց ածց։

Պ.բ

(ա) Պրհանէ. գոսոսոց Ինոսի Ն-փոսիչ-ներ՝ ոգ ի՞ս Ծեծոսոյ գրեալ գ. ատ՝ ի ջրհատատել զ Պրհանէնոսն ի՞ոյց լինելոյ հայոսերէն, Ն գնահանդատ նմա գնել ջրհատատել Պայս, ոսոր տոյն ատկերքիս՝ ի՞ ի ի՞ն ի՞ ի ի՞ն ի՞ն գոսոսոց Ծոսոյն գեղոսն ջոսն գնա Պոսոյն, Ն ա՞. ոսոր ի՞ն ի՞ն։

Ընդշմարեալ այսու պատրաստութեամբ Թէոդոսիոյ՝ ի բանակն՝ եղ՝ ի բարձրաբանդակ տեղին՝ ի տեսանել և շէնս ոչնչացեալ զգացն, կուելով առ ինքն զօրեղ լինի ձայնիւ գոմ զօրագլուխս բանակին։ Ընդ ահա այն ձայն ղօ բացուցեալ քաջութիւնքն գոմ Թէոդոսիոյ և յուսահատ դառնային։

Ձուր ինն ամսեան փակէը յահուսն քաջամարտիկ երեսաւարդին՝ որ երկիւր միշտ քաղցր՝ ազատ և հանդարտ. և միշտ զբաղեալ ի տալ գՀրամանս և զկարգադրութիւնս՝ որպէս խոհեմագոյն ծերունւոյ հրամայողի՝ ի կանոնաւորել և՝ ի կառավարել զընտանին. և՝ ի դասախարակել զնոսին իւր։ Ընդ վասն՝ ի կատար ժամանելոյ զՀարկածոյ կարգադրութեան՝ էր պատրաստ և արագ, նման յորգահոս գետոց, որ ոչ միայն յառաջ առաջնալ խաղացուցանէ զվիրերուն կոհակս իւր, այլ և առնէ ընդ ինքեան յերն Թանալ իւրում՝ զոտաւոր ծանրաբեռնեալ նաւակս։

Փիլոթէթէ՝ Աիսթոր և գլխաւորեան Անտոնիւիոցոց՝ և այլոց ազգոց, առանձին յորդին Նուխէ՝ ոչ դիտեամ ո՞րպիսի քին ախորդութեէ, որոյ պատճէն յանձնել առնեն՝ առանց ընդդիմութեան։ Ի ծերոց պակասէն փոքառաւելք. և՝ ի դիւրաթեաց՝ խորհուրդք և քննասուելիք յափշտակելք. և բնական խոհ մարդկային յաչագիտութեանք բոլորովին զՀեռանալ՝ ի սրտից իւրեանց՝ ամենեքին լրէին, ամենեքին սպասեալ՝ եկաւ ին նշմարանաց Թէոդոսիոյ. և ամենեքին պաշաճանդէին զինքեանս՝ հետևել առանց մտախոհութեան. ոչ թէ՝ ի վաղ խոհ հեռի կրնալ եղէն հնազանդիլ նմա։ Ընդառաջեաց Թէոդոսիոյ, և եղ՝ ի վերոյ բլրոյ միոյ, յորմէ տես նել զդիրս Թշնամեաց՝ դասեաց փութով դող հարուածոց ջանալ լինել յան կարծակիս՝ ի՝ նոր այնմիկ անկարգութեան նոցա, անդ՝ ուր ոչ մատածեն ինչ, եթէ ոչ՝ յայրել զբանակս Թշնամեաց։ Ուսեալ արշաւեալ հասեալ արագաւոյ և բոլոր գկեսակոտոր առաւել փորձառեալք հետևելոյ նմա՝ յարձակեցան՝ ի վերոյ Տալիկացւոց՝ ի յետուստ, ի կիսոյ միում՝ յորում հաւատացին զոյ զօրացն գաշնակցացս ներփակիլ՝ պաշարել՝ ի մէջ բոցոյ՝ և շիոթ մնաց։

Այն յեղակարծ եղև ախտուելի ահաբեկեալ շուարեցելոյ դնոսա, և ան կան՝ ինքնըստ ձեռաց Թէոդոսիոյ, ոչ զտեալս՝ որք՝ ի վիրջին աւուրս ոչ նան եօթանասնից յանուանէ, յորժամ անցուած ձմեռնային հոգւոյ Աբդիչն առապարէ գՀնազանդս առնէին՝ և վշտացնեալ քանզեալ զարմանս ծառոց, խրտուարս կատարեալ զոսա՝ զՀիւղս նոցա։ Աիմնանդս և երկիրն ծածկեալ լինէր՝ ի դիականց նոցա՝ զորս Թէոդոսիոյ առաւարեալ դիակաւեալ կացուցանէր։ Ընդ որոց և միաւոր զնոս իւր՝ ի սրոյ Ալիքելէ՝ առաւել մատղաշ որդւոյ Աորսեմէ. որ՝ ի սոյն մարտի համարձակեցաւ կալ ընդդէմ Թէոդոսիոյ, առ՝ ի ձողոպրել և զերծուցանել զկեանս հօր իւրոյ, որ դոյն ինչ ձեռնհաս էր բառնել՝ ի Թէոդոսիոյ։

Ոսդին Նուխէ և Ալիքելէ՝ էին համանգամայն զեղեցիկ՝ ուժիղ, և լի քաջասիրտ վառմունք, ՝ի մի և նոյն հասակի, ՝ի մի քաղցրութեէ, և՝ ի մի ատն. հաւասար երկոքեանք սիրելի ծնողաց իւրեանց։ Ընդ Ալիքելէ եղև ոյն ծաղկի բացեալ՝ ի գաշտի՝ պարտաւորեալ հասանել առաք գերանգեալ՝ ի հնձողէ։ Ընդ այնորիկ կործանեաց Թէոդոսիոյ զՀօփուրիոն զառաւել հըն չակաւորն՝ ի հասնդն Ալիքելէոց՝ եկեալ յՀրէութիւն։ Ի երջանդս միոյց զոսոր իւր Ալիքելէն նոյնպէս ամենայնիւ, որ խոստացեալ էր ամենեսեան՝ ցոյ իւրոյ՝ բերել նմա փորձառ աւարս՝ և կողոպուտս՝ ի Թշնամեաց, ապա Թէ ոչ՝ ոչ ևս վերադառնալ զնա։

Ասորեաց յաւետ՝ կատարեալ դաղտիք ի բարիւթեէ՛ի տեսանել զմահ
որդւոյն՝ և բաղմաց գիսաւորաց. տեսանելով նաև յաղթանակութեն կոր-
ծել՝ ի ձեռաց իւրոց։ Օ՜ի Յալանեէ զօրով հարեալ առ ոտս իւր՝ հասա-
նմանութիւ սրտին կիսախոցեալ սղօսկիցի, որ զերծեալ՝ ի սպոյ քրմապետին
փախչի հեռաւ՝ ի սեզանոյն՝ յորում պարտ էր լինել զոհեալ։

Յալանեէ մինչ լողայր՝ ի մէջ արեան իւրոց՝ և՝ ի մէջ արեան զօրակա-
նաց իւրոց՝ որք մատանէին ընդ նմա, յանաւ զձայն դոչման Թովլամաքի, որ
յառաջանայր օգնել ընկերացն. և խոհոյն ամպն խաւար՝ որ ծածկէր զաչս իւր
փարատեալ։ Եւ Տաճկացւոց զգացեալ ահա զսոյն յանկարծելի եհասա-
նել՝ ի բաց թողին զՅալանեէ, առ՝ ի փախչել՝ ի վտարել զառաւել ժամա-
գաւորք ընդ նմա։ Ապ և Ասորեաց մնացս ըստ սպառի ընձոյ՝ յորմէ հոմիւք
բռնութեամբ կորզեն՝ ի բաց զաւարս՝ զոր ունէր՝ ի պատրաստ՝ ի լափել։
Թէպէտ զօրքն զԱսորեաց՝ ի մէջ խանդութեան զօրահանդէս. և կամէր
եղերել միանգամայն զպատերազմն, վերծուցանելով զդաշնակիցս յանհաշ
տելի թշնամեացն։ Այլ Յուդիթեէր ոչ կամեցաւ պարդևել որդ-
ւոյն Ռուբենայ՝ կատարել յաղթանակութիւն մի դիւրաւ։ Այնէրիմն ևս
կամէր, զի ձեռացէր նմա տակաւին ըմբերել չարեաց՝ առաւել ևս երկար.
ապ՝ ի բարձրագ կրթել և ուսանիլ կառավարել զմարդիկս։

Ամբարաւճանն Ասորեաց եղև ուրախ պաշտպանեալ՝ ի հօրէն ձեց՝
զկան զխնձանէ. զի թնդլամաք ունիցի ժամանակ առանալոյ յաւէտ փառս՝
և առաւել շնորհս։ Այլ սակս և ահս ամէն մի խուճապամած՝ զոր Յուդի-
թեէր առաքեաց տարածել՝ ի յօդն, վրկեալ զՅալանեացիս. և կարի սառնիկ
աղաչանաձայն ձայնի մուրք որոամանց բացագոյտեցին զհամն ածց՝ Ինձին ժո-
ռոս հաւատացոյ խրտչանշիւրգ՝ ի յաւիտենական կամարն Օլեմոյ՝ ի
քարձրութիւնն իւրեմ զնացք անկանել՝ ի միջ դլխոց ոտից մահկանացուաց։
Փոյթակ ընդ կայծականց՝ պատառէին զամոյս՝ ի ծայրէ միոյ մինչև ցը-
միւսն։ Եւ՝ ինձ բոպիւն՝ յորում խառաղեցուցանէին զաշս մարդկանց՝
՝ի հրոյ իւրեանց՝ զորս ցոլացուցանէին, անկանիւր ահա խաւար մուխն զի
շնորհ և բաղմահզոր տարափն անձրևոց եկեալ խլացն զգառաց՝ ի բա-
ժանել յերկուս՝ զկնոտորեալ ձախատս մարտակցաց։

Ասորեաց արդիւնաւորեալ յօգնութենէն ածց՝ և ոչ զգալով զոհ՝ ի
որսի իւրում՝ գոհունակ լինիլ գկարողութենէն նոցա. արժանաւորեցաւ
յաղագս ացնոյ ապերախտութենան քննել պահեցեալ յայլում առաւել
անգամ վրէժխնդրութեան։ Չկանայ ուրեմն անցուցանել զլօրս իւր՝ ի
միջոյ կիսակիզեալ բանակին, և՝ ի ձախնայէն ազատուցուկ վայրէ միոյ՝ որ տա
բածիւր մինչև քեզերս գնայր։ Եւ այնքան հնարագիւտ չտապալէր երա-
գութեամբ զաքամէ ընդ կրունկն, մինչ զի բարձրագ եցոյց ետ՝ որքան ու-
նէր հարկաւորութեան օգնութեան և շնորհաւորութեան։ Ուր դաշնակցաց զո-
բանալ՝ ի Թովլամաքէ՝ եթէ կամիցի վերադարձել զնոսա. բայց նոքա
արհամարհ սնուցանէին զայն կոծութեամբ՝ զերծանն՝ ինքեանց, ոչ թէ
չուն մի որ զերծանի եթէ եւ ոչ՝ ի ձեռաց ի ձեռս որսորդաց։ Ընդ դաշնա-
կիցս ոչ ևս մտածեցին ինչ եթէ ոչ՝ վերադառնալ՝ ի քանակ իւրեանց.
յայտնի կիսրուսեալ՝ ի մտանելն տեսին զայն ամ՝ որ ի ուժգին
սաստկութիւն, և ուշեալ ողջոյն՝ ի պտոյտսն։ Հրճանգք և վիրաւորք պիտի
՝ի զորութենէն՝ ան՝ ի սպառազարշել զինեցեանս՝ ի վրանաց, ոչ ուշելով կոչ
պաշտպանելոյ՝ ի հրոյ՝ երկնէն կիսախորով. արձակելով դէպ յերկինս զնչ-

ասաձոս. Ձայնս առքով՝ և ապաղաս անհնարին ցաւոց։ Այսր խոցոտեալ սիրտ Ոդիսեայ ոչ կարէր արդելուլ զհոսանս արտասուաց իւրոց. և կախս ձգեալ զարձուցանէր բաղձոյս զաչս իւր՝ ի սոյն տիրոջումբ՝ ահ տարանէն զօդ լսել խարեալ մտրնչեալ՝ ի զարհուրանսն ե՛ իգեուհեանէ։ Այլ ոչ կարէր առնանել Թարց քաջամեալիք սարսռանաց՝ զմարգինս տակաւին կնդանին՝ և գրաւեալս յերկար և յանդուլ առնջանս մահու։ Օ՜ի հանմնմանեալք էին ապերջանկն այնպիսի մնոց սղջակիղաց, որք խորտիկք լինին՝ ի վերայ սեղանոյ. որոց ձեռներք սիւեալք տարածին ընդ յոմ կոզմանս։

Ա՛հաղ. ազատակեր Ոդիսեանք. ահաւասիկ ուրեմն չարիք՝ զոր պատրաստեցին ներբերել ընդ խնդեան։ Ա՛հ, որդիսի կոչս սրամտութեի դրդեալ յանաչ մատուցանել զիշատաւութեի մահկանացուաց. տակաւ աՀաւրք կենաց ունին՝ ի ձերոյ երկրի՝ և այնք և այսոքա եշշատաեւիք։ Օ՜ի քանզ ուրեմն առնապարիկ մահանան՝ որ միրգ իսկ ինքեան։ Ա՛ւանդ կցել արդեօք զոյն զարհուրելի և դառն աՀերմանս, բատարուս՝ ոճք զՀատուցիչք են զկնանս այս՝ պատիսի կարճ և Տամառատ։ Հանգոյն մարդկին զոլով Հոգւոյդ՝ և պատառեալն զիմանան։ Ա՛յս գազանք առաւել կամաց են քան զնոսա։ Ա՛ւանդ ոչ առնեն բնաւ Հատարակարար՝ կամ ընդհանրապար պատերազմ՝ ընդ առիւծուց. և ոչ ինչ՝ ըստ բնաւից. և ոչ յարձակին նոքա, եթէ ոչ՝ ի վերայ յատուկ եշշամեաց՝ և տարատա տեսակաց։ Այլ ոՀա մարդն սկսեալ՝ ամենայն բանականութեեան իւրոյ, առնել զոյն՝ զոր անբանք գոյով անբանք՝ ոչ առնեն երբեք։ Ասայ նաև ընդէր ոչ պատերազմին, ա՛ի լեռ ոչ գոյ բաւական նոր կին յընդհանրականութեան աշխարՀի, առ՝ ի քաշելոյ Տամաչս մարդկանց՝ առաւել քան զոր կարեն գործել արգարև ոՀրեան երկիրք դոն անբնակք. գոյս սեռ մարդկային ոչ կարէ լցուցանել։ Ա՛րեսի ահրեին անատ փառք՝ և ունայն պատիւ տիրելոյ՝ զոր Հազուագիւտ սի առանալ կամելով զոր բոլոր պատերազմին՝ ինչոր ազգացն բնդՀանուր ըստ՝ և ընդարձակ աւերածու Հեան երկրի։ Ա՛ստւածք զոն պատիսի՝ տաՀալ ի աշխարՀի՝ ի բարկութեի ածից. որ զՀեալ սղջակիղ գիշերոյ անձինս ոյլոց, ի անապատս իւրում Պաքատ ուրեմն զի ամենն ևս կորիցեն, ամենեքին լոպցին՝ ի միջ արեան, և ամենեքեան էակն լափլցեալ՝ ի բոյոյ. և ոչնուքիչ և՝ որք զերծանիցեն՝ ի սոյ՝ և՝ ի հրոյ, ոչ կարիցեն ի միջոցի առաւել յոնդուել առաւ։ Ա՛ղաՀանն, զի մի միայնակ սոյ՝ կոյս ալ՝ ի խաղս սրամիտակ մարդկային բնաւելի՝ պատրիցեն՝ ի նոր ընդՀանուր աւերածոյ եղեան զՀաճոյս կամաց իւրոց՝ և զհաս իւր։ Ա՛Հ, որդիս ապականի իմոց. Ո՞ր երկիր է արդեօք առաւել և քան զայս անարգել զնանիս, միոջ ի ոչնչան ամբողջապէս մատնալ զմարդկութեեն՝ և զմարգասիս իւր։

Ա՛չ ոչ. որքան Հեռի են՝ ի լեռնոյ նմանօրք ածից. որք ոչ ևս զոնէ են խնդութեան մարդկի։ Ա՛րդարև պարտին պատիժքս լինել՝ ի նախատինս, և՝ ի պարշտեցեալ ամենից, ի Տանցն զոյս աշխարՀի. ասր նոքա Տաշատանս լինել պատուհաս և զոլիլ։ Ա՛Հ, որքան նեղամուխս պարտին ունել Թագաւորք վասն պատերազմանց՝ զոյս չարուցանեն, որք պարտին լինել ուղեղք և իրաւարք, և այս տակաւին ոչ է բաւական։ Ա՛յլ պարտ Տան՝ զի իցեն Տարկաւորք վասն բարեաց Տատարակաց. քանզի որքուն ամբոխին՝ ոչ է պատՀանել, եթէ ոչ առ՝ ի վերին՝ զոյն իսկ ամբոխն, ի՛նչոր պիտացեալ ծպտագուշն վտանգի։ Ասայ սէն Տանգիչ և պատրուական խորՀուրդք, և ունայն դիտումնք փառաց, և անօրէն յաչողակաւելիք և անիրաւ ազահու-

քեզ՝ որք ծածկեալ պատրաստակին ընկեր գեղջիկ բաղաղատեցք. ըզ պատճառս ասացից . և վիրջանալն անզգայ գրաւեցնուիք ամբարշտութեամբ անպատուելոյ՝ ներանձն միշտ զիմացիչսդ անզգաստաբար ի յոյժ անպատ բաղմունս, որովք ընծային լինել ապրչանիկ. քանզի գնան գինքեանս ի ժամուղ ի սարց հար կաճառուիլ. և առնեն զքեզ ծաղր և ծանակ ի բերանոյ ամենայն ժողովրդոց՝ առաւել քան զքեզ ի նշանաւոց .

Ըզպատիս իրաւարանելով ընդ ինքեան ի մէկ՝ ոչ բաւական համարձայնացար միայն ազգակից դատին պատրաստի , այլ նաև քանզայր անձնասիրութեամբ ի մեղմացուցանել զնեցոյր ի վրիպանս՝ օգնել անձամբ անձին հիւանդացեալ և մեռելոց. տայր նոցա դրամն և սպեղանիս, միխիթարէր և քաջալերէր զնոսա զօրացուցական բանիւք. և յոչէր զոյլ ի տեսուիլ ամենայն զորոց ինքն անձամբ՝ ոչ կարէր ոտն ելանել

Ի մէջ ընկերակցաւն էնունոց՝ ի մէկ լամպի էին որք երիս ծերունիք որոց միոն անասնաբոյծ ի Թռչամնիքիոյ. և միւսն՝ Հօրօիսեանց ի Թրամնիքիոյ լեալ էր ի պաշտաման Տէրոյեցւոյ՝ ընդ Յոհաննէսի, և ունէր ուսեալ ի մանկուելոյ իւրմէ յԱզգաբուլեանց զարհեստս թժշկելոյ զմէրս. Այսիկեր ի նոսա առաւել խոհս խոհեմութեան՝ զանուշահոտ խունկն , որ ծխեալ տագաղ զմոռեալ՝ զապաշխանեալ՝ և զմեռեալ միտս , ի մարց ունելոյ պիտացուելի ինքն հատանել, և կերպանալ բուսոյ ցանկ փուլեալ զնոք միտս՝ առաւել նուրբ. և առաւել ազնիւ քան զառաջինն. Իսկ Հօրօիսեանց ոչ ունէր բնաւ առնել զոյդիան Հոգեփոյ լեզ , բայց ունէր միջոցաւ Հերմոնի (գ) գերեզ մի՝ որում ցուցեալ՝ և խորհրդատու Հոգեփոյլեզ, զոր առեալ էր սրտոյց ի բոյց .

Ի բաց ի նմանէ՝ Հօրօիսեանց էր ի բոլոր սրտէ սիրօղ ծագ, և ունէր շարա դրոյն զառագաստափական գրաւոյս՝ ի պատիւ սրբոյն Հագոնաքի. (դ) և միւս առացանէր յամենայնում՝ ուսուր զանկուած և անարատ ոչխար քի առ Հիսուս, յորմէ միշտ ներագեցեալ էր . որոյ Տոփիւ ի խոնանեին գիւնդ քի՝ Հնուսէր գնա յոյց՝ և ի գազանոյ՝ և ի կերպասեղանի մարդոյ. նաև ի ընտանեվենէն՝ զառնի հիւանդասեան նորա . Այդ միջի մեռաւ ցանկ զդեղ ինչ՝ որք քաղեցուցանէին գհիւանդն, և երկնաւոր ազդեցութեամբ առողջանային (որ պատ միջոցաւ քրտանց՝ ընծայել լինէր ի հիւանդն,) ցուցանէր ևս՝ քաղուելոցն սրսկել զիւ բացուցանէր զառաղջանիւն, և պատկառացուցանէր զանհամաձայնութիւն մարմնոյն, վերահասատուելով զոլորը կազմուածն . Հիմնրեք տարբ վան վաղեմի բժշկական ախոյեն՝ զանուն ինչ ընծայիլս, որք սակաւ առ սակաւ զօրացուցանէին աշխիւ մասունս մարմնոյն, և վերանորոգէին զմարդն՝ քաղցրացուցանելով զարիւն նորա . Հացն հիւանդացն բաղկացն՝ ևս պակասութիւն ինչ էր չնորհաց՝ և հարկաւոր զի առնելանց, զի մարդիկք ունէցին զիտացն ևս քաղմասեռակ զգեղերից.

Ոմնք ինչ ասէ՝ զան ուրդեանց, ունել զոյնպան հիւանդութիւնս, քանզի՝ բարբառ երեմեալ կենցաղավարութիւնք՝ յառաջագրեն զառողջութիւն՝ և ոչ ևս զհիւանդութիւն. Այլ անբարեխառնուի վարուց ասէր՝

(գ) Անդրէն եղ առաջին Հռոմէնէ , և յաջորդ Հռոմէմոլեցի եղեալն զորոց, որ առաջ ընդ նմա ի պատերազմի Տէրոյեցւոյ , որ էր հռոմեցին գէնեասիոս. Եւ յետ փոյթել ի պատերազմի.

(դ) Ագրիպպա գրասոր Հռոմ. որ առնեաց զԱրմոսոլիմեան վէպըն՝ և Տիմոս՝ ի Հունէն Աղեքսիոյ.

ՀԱՅ. 31 խուռն

խուզէն ի միում իւր հատցն սրալանքն՝ զորս արարեալ էր. ոչ մոռանալով ա-
մենեքեան զվէմ բամբարձ ընդունելի իւր, և ամենայնիւ ընդունելի առ մարդիկս, ընդ-
որոյ վարիւր, ոչ զանազանելով զինեալ ի միւսոյն, որոյ վասն ունէր պատկա-
ռանք իմն զաղանի՝ յայտագոյն գոլոյ ծնանել տպագիսն կարծարտնել ի, և վար-
կել իբրև ի անդունդ։ Ասաի և ի շտ վերընծայեր իմ առնուն Աինքեան
զհամայն փառս՝ որք առեալք լինին նմա, համարելով զինքն տնարժան։

Ասա ես ասէր՝ ոմն ի ձեզ ոճս հի, որ ետուր ինձ զԱինձ՝ առ ի
զատիարակել զէս, և ուղիղ զիատիս բնութիւն իմ։ Ասա ես ասէ՝ որ ե-
տուր ինձ զիմատուիլն՝ արդիւնաբերել ի սխալանաց խոց, առ ի ոչ ես
հաճատալ ինձ ինքեանն։ Ասա ես ասէ՝ որ սանձահարիս զամբարտաւան ա-
տակրութիւն իմ։ Ասա ես ասէ՝ որ ետուր ինձ զի հանգոյս՝ և ախորժս հա
սանելոյ յանկութիւն ապերջանիցս. և ետրց քոյ լինել տուել, և տրժանել ես
լինելոյ։ Ասանդ քոյ առնել միշտ զսխալանս անտ զրելոյ, և լինել ան-
նուաճ ամ՝ որ ոչ զգալով ակաթութիւն իւր՝ ետղեալ զմարն զլսոյն առաջի
գալոյ։

Ասէաօր և Փիլոթեհոս հիացեալ էին՝ լսելով զ Թ-էլամաք փո-
խանցեալ յայսպիսի քաղցր. և զպսպիսի զդուշ, առ՝ է պարտաւորել ինքեան
զմարդիկս բարեբարուեցէ իբրև։ Ասոյսի զորձանեալ. պսպիսի օգնակա
նութիւն ժամանող, և պսպիսի երբեմիս առ՝ ի նախահոգալ զամ պիտոյս.
և ոչ գիտէին զինչ հաճատալ, զի ոչ ես ճանաչէին զնա՝ զոլ նմն մարդն
առաջին։ Իսկ այն որ առաջել հիացուցանէր զնոսա, եղև հոգատանակութ
նորա՝ զոր կալաք վասն մեհեանն Հիսիսիայի, զի նա ինքեանն արտահանէր
զարբեհանսերն և անհերքելապեան մարմին նորա՝ ի տեղւոջէն՝ ուր կայր ծած-
կել, ինդրեցից կուռեցեալ գիմակաց սպանելոց և հեղլով ի վերայ նորա զար
ատաուս ցաճադնն՝ ասէր, ոմ մեծոդի, գիտես զու այժմ ես՝ որգան պա-
տիւս ունիմ յարժանաւորելն քոյ. յիրաւի է, զի հպարտանի քոյ շարժ-
նաց գիս՝ ի բարկութիւն բայց յանցանք քոյ գային յառաջեհոս յերիտասարդ
զուարճ. գիտեմ ես զհատանն այն, թէ որգան ունի կարօտանել ներողու-
թեան։ Ի ինդրոյնաց ապա հարցապատասխան փոխելոյ՝ Ասնչատուր եմ ես ի կողմա
նէ իմոյ։ Ասվ ասէր՝ ընդէր առեալ չինիս նախ քան զբանասաեալն իմ զնա՝
ի սիրել զիս։

Ասնա պատրիկ Թ-էլամաք ետ լսենալ զմարմինն անու շահատ ջրոյն, և
ետ տալ հրամանն պատրաստել զարձն ամ՝ փայտից։ Ասարկ ամենայն
առջնապատրաստ՝ ի տապարս՝ անկանէին զզրմամբ՝ ի բարձրանալ լերանց. որք
հնագոյն արդիք զոլով երկրի՝ պատանալ կարծէին երկնի՝ բարձրագոյն ա-
տաղ և ձիւզովք իւրեանց. որոյ զուխք զարդատրելք էին ի կանաչատա-
զարդ տերևոց. զոլով լեալք զարդք անտառաց։ Ասնչ և հատեալք ամենայն
զիզեալք ի միասն ելից զոր ասնչ Ասլեսի։ Ասնդ ամբարձեալ բարձրագոյն
օրինակ բանալ ի զարձանն ամ պատանց, որոյ ձև ակնարկել ի համանմանութ
կանանաւորեալ զիզելոյն շինուածոց։ Ասյ ոչ ես բոյն ակաւ երն էլ, և մա-
տախուղ ամ ծառոյ՝ համբարձեալ սերանայր ամենեն յերկինս։

Ասլեզիանոցեքս յատաջնորդին Եղ՝ և յամր ինն քոյիւ, ունելով
զնիզակս իւրեանց յերիքս կորացուցեալ՝ և զաչս՝ ի խոնարհ, նկարեալ ըղ
ցած ինն զառն՝ ի վերոյ զարձանացել զիմոյ իւրեանց, հիոլով յորդառատ
զատատուս։ Ասնս որոյ տեսանելոյ զալ Տերունեան Փիլիպեհոսի՝ ոչ սկսաւ
վշտանալ՝ ի բաղմունենալ ամոյ, առ՝ ի ապրել զինչ Հիսիսիայի, զոր ոչ

Նաւագնալ էր ի մանկութենէն իւրմէ. Այնքան զնեաս իւր դէպ յերկինս և աչք իւր լուացեալ յարտասուս. Իբաց վանեալ էր ամենեւին մահաւանդ Հիմնական փեսայի զամ բաւականելիս, և քաղցր քանն ոչ ունէր կարծրացեալ լեզուն անուանս աստղ իւրոց և ոչ կարէր գնդակ բառիկ մի զմայրացեալ գործանակին ցաւս իւր [Ընդանդուր դողդոջիւն քայլիւ, և ոչ դիակ ըստ երիմար Ոչ ինչ բան ելանէր ի բերանոյ իւրմէ, քանզի սիրտ նորա փակեալ էր յոյժ, ունելով վերս ի յաւուրս և ցաւս կիզիչ. Այլ միշտ հանս զդիպուածոն վառեալ, երև հայաւ յանկարծակի ցասուցեալ, և ազատ[ե]ցոյց.

Ով Հիմնական. Հիմնական հա ոչ ես տեսանելոց եմ զքեզ. Հիմնական ոչ հաւ, և հա ապրիմ տակաւին. ով սիրելի իմ Հիմնական. անգիտանալ և անոգորմելիդն ինձ ինձ ինձ այս. Ցիրաւի հա ուսուցի քեզ՝ արհամարհել զմահ. բայց հաճատացի ինձ՝ ձեռք քո փ կէին գաշս իմ. և ինձ դու միայն ժողովեր զիերջին ապիւնս իմ: Ով ածք անգութք, երկարեցիք զինանս իմ առ Հիմնական ինձ ի վախճանի զմահ Հիմնական: Ով սիրելի ազգական իմ՝ մնացի զքեզ. և արժեցար ինձ յոյնքան հոգս, այժմ ոչ ես տեսանեմ զքեզ, բայց տեսանեմ զմայր քո՝ որ միս անիցի տեսուցիչ յամենայնի մնալոյ զնս վասն մահու քո: Տեսանեմ հա զերիտասարդութիւն ամուսնոյ քո՝ բաղնելոյ զիս ըստ փեսայի դիտոյ. որոց լինիմ հա պատճառ: Ով սիրելի հոգի՝ կոչեա զիս ընդ յիերս Աբէլեան գնայ, զի լայն առնէ ի ինձ և դու հա միաձայնի՝ ով սիրելի իմ Հիմնական՝ զոր կամիմ տեսանել. Հիմնական Հիմնական, ով սիրելի իմ Հիմնական, հա ոչ հա տալիմ, եթէ ոչ առ ի բնձանալ մնորոյ քոյ զիերջին պատիս:

Այս միջ մարդն երիտասարդին Հիմնականի՝ առաջնակ և եղեալ էր ի նեղս արկեալ միոյ, զարդարեալ ծերանկ կնդրուկիւք. Նկարեալ փակոյ և արծաթեղուկ, տեսանիս թ, զի մինչ որ չկրնայ քեալ էր գլոյս աչաց նորա, ոչ ուներ տակաւին կամ միրժել բոլորովին զնեղ գկուրհանն գմայ նորա: Տեսանէր նաև շուրջ զպատանեցեալն (որ էր առաւել ապիառակ քան զՀիմնական.) ամէնքին երկար վարեալ նորա, յաւէտ սիրէ և դեղեցիկ քան զՀիմնական. (ը) և Կանամաէէ. որք պատէին զինք առիւծոյ փոխել ի մնրեր: Նշան իւր նաև ի կողս իւր խոր խոցեալ միր նորա, յորմէ բոլոր արիւն իւր հոսեալ՝ և ինքնուցեալ էր զդէն նորին ի խաւար թագաւորութեն Փլուտոնի.

Ովհաննէս տեսեալ և ուժգնալ հետ իւր միրձ դիպն արկանելոյ զծոպիկս ի միջոց նորա: Նշ յորժամ միրձեցան աս դիպակացն՝ որպէս Յուլիան ոչ կարացեալ տեսանել զբոցն թափանցիլ ի կերպասս որովք պատեալէին զդէն, ետուն միրդրմանել զնորագոյն արտասուս: Ինաքեր բան առ, ով փառաւորեալ Հիմնական. քանզի ոչ ես համբերեալ կոչել զքեզ սիրելի բարեկամ իմ՝ Հիմնական ով ժողովեալ հոգի, որ ունիս արժանաւորեալ զպիրան պատիճ: Նրեմ ոչ սիրեցեր զքեզ՝ նախանձեալ բարեբաստութեան քոյ: Օ երջանիկ ես դու ի քեզ՝ նաև ես ի քեզ՝ յորս ունիմ զքեզ կատարեալ. ելեր դու առաւել փառաւոր ձանապարհաւ. վասն ոչ լինելոյ երկայնութեան քոյ՝ Օ երջանիկ ես դու ի քեզ՝ նաև ես ի քեզ՝ յորս ունիմ զքեզ

(ը) Լմնի. էր էրիտասարդ ի յոյժ սիրելի՝ գոլնէր Աբեդեւէ. ոչ պատճառ զոհից ասելոյն գեղոյ ընդ ամենայն ընդ ընդ ընդ

ջանիկ վախճանիլ այգոյս լուսընկալեմ յոյժ, վի զեան Քեզ ինքս՝ ոչ արժելցէ
ամենևին զանցս հոգւոյ քոյ. և զոշան Հրեղէն՝ բացեալ ընդէմ քեզ. և ա-
նուն քոյ ևղիցէ պահեալ՝ ի բազում դարս, և մինչեւ քոյ հանգիցեն՝ ի խա-
զաղութեն։

Հարիւր ևթե առաց զանոս զայսոսիկ՝ խառն ընդ հաւատացանաց՝ բոլոր բա-
նակն ևբաւձ զազազակ լալոյ, և ամենեքեան մարմաջէին՝ ի վիրոյ Հեփեփայ-
սոյ և պատմէին զմեծամեծ գործառութիւնս, և կսկիծ մեհուձան նոցա վե-
րացիչացուցանէր զամ՝ բարբառ ոտոտելիւն նոցա, մեռացուցանելով զյանցա-
նըն՝ զորս մեծապէս երկնասարդութիւն և վաղեմի հիմնութիւնք իւր ընդ
ծոցաւք էին նմա։ Ապա առաքել և ազդու եղև՝ ի սիրտս նոցա՝ խանդա-
զան մարմնոցն մեռանել ի Հայոց երկրի, և ասէին ամէն ուրեմն ազն Հայն երկնա-
ւորին, այնքան հզաւոր՝ այնքան գոռոզ՝ այնքան արհամարհող՝ և այնպիսի
անհնազանդ գործել։ որ այժմ ահա փոխարկեցոյ տեսանի այսքան քաղցր՝
մարդասէր և խնդագութ։ Ելիրսէի քաղց կոթձաց՝ Ալենէլիկ զոր ունէք
այնքան սէր ընդ Հայկեան հօր իւրոյ՝ սիրէ նմանապէս և զսա։ Ոչ առանց
կարծեաց՝ ունի արարիչ ամս առաւել պատճառական ոչ բան, զոր ձեզ կա-
ցուք են առնել մարդկանց, առլով ամս ընդ խոհեմութեան՝ և սիրա մի
գեամ՝ և սիրայրք։

Ոչ ահա մարմին մեռելոյն ծանեալ՝ ի բազում զոր Թէլմաք ինքնին
առագեաց անու շահու ջրով՝ զմեխրա տակաւին միացեալս, յետոյ ժո-
ղովեալ՝ ի միջ ոսկեայ անօթի միոյ՝ պահեալ՝ ի ծածկանց, և բերեալ մա
տոյց Փալանեմէի. զի կայր ընդհոմանալ՝ և խոյեալ՝ ի բազում վիրոյ. ար
՝իներ ծայրագոյն ակաւոյ Հեան իւրոյ՝ նախատեսանէր՝ ի պատրաստ վասն
ինքեան զգեստիւն խաւար գիշերոյ բոլոր։

Ոչն ահա Թէրգամացիքն և Աղեքսիոս կղեկեալք յորդւոյն Հաւլեան
առ Փալանեմէ՝ ի գաւմանել. որք և ունէին առեալ նմա զամ օգնութիւն
աշխատասիրութեանց։ Ալ երակոչէին ասեաւ առ ասեաւ զոգի նոցա, որ էր՝ ի
պատրաստ՝ ի բնութիւն Հնոցա՝ ինոցա չունէք վերազօրանալիս՝ ի նմա ազ-
գագոյնք։ Քաղցր գօրհդեցիք մի՝ և ազդու պատասխանի հնոցա՝ ներեսուզ
եալք Թափանցէ ին յերակի ընդերկու միջնէ՝ ց կիզրան սրտի իւրոյ, և ախոյ-
ժելի ջերմութիւն մի բնական վերակենդանացուցանէր զ՝ի ժահ առաւցել
անգամս իւր։ Ինոցեաւմ քոսիկ յորում հիասաւաւելիւն վատքիւր, պա
տահեցաւ առաւել և ոցաւակերութիւն. քանզի սկսաւ զգալ գիտակ եղբօր
իւրոյ՝ որ միջնէ ցայժմաւ ոչ էր լեալ՝ ի կացութեան զգալոյ։ Ուստի ասէ՝
ընդէղը կայ ցպատիսի միջ հոգւոյ՝ ա՝ ի ողջացուցանել դիս. ոչ էր ինձ
բարբառ միաւանել և հնաւթիւ սիրելոյն իմոյ Հեփեփայ. տակ՝ ես զնա մե
ռանել առաջի իմ։ Ալ Հեփեփա՝ քաղցրութիւն կնոջ իմոյ, եղբայր իմ,
սիրելի եղբայր իմ, ոչ ես զոր, ես ոչ ես կարեմ ուրեմն՝ ոչ տեսանել
զքեզ՝ ոչ լսել և ոչ գիտել. ոչ ասել քեզ զաշխատանս իմ, և ոչ միսի-
թարել՝ ի՝ներ քոյոց։ Ալ ծանր թշնամիք մարդկանց, ոչ ես ունիմ զՀիւ
փեա վասն իմ. կարելի՞ է այս։ Ինչ ոչ է սա արդեօք երազ մի, ոչ սա
առաւել քան զձշմարիտ, ոչ Հեփեփայ, ես զքեզ ունիմ կարաւտեալ։
Ես զքեզ տեսի մեռեալ, և Թէ՝ պարտ է զես տալոյիմ տակաւին այն-
քան՝ որ ինձ հարկաւորս, լինիլ վրէժինդիր վասն քոյ. կամիմ ես ապաւանիլ
զանգուածն Ոտաւքն՝ որ ունէք ներկեալ զձեռս իւր յարենէ քոյ, և զոհիլ
զնա փոխանակ քոջ։

Մինչ

Ամէն Յովաննէս խաչէր պատկան, և արքն երկրին զանպէն մեղմացա-
ցանել զցասումնոցա, յերկիւղէ զի մի յաշխարհ չարիք իւր արկցէ զգա-
զանի զաղիցելութիւն դիտորիկի, յամենազօրէն երևեցաւ նմա ենթակայանալ ի-
լանքն, ինախանձ՝ եղև խորհել սիրա նորա յերկուց նեհսկ վշտաց-
բուելենց. Նախ՝ զի ամակաւէ վերապահէր զնմ ի վանս այնց ամենից՝ որ
անցեալ էր ի մէջ Լիմէանքի և Հիպիպիայ, և կրկին մահաման նորա ներ-
ազդէին զցասումն ի նմա առաւել շարժ ցաւոյ. Ի միւս կողմանէ՝ ոչ կա-
րէր ուրանալ ևի՝ պարտէր զնոսա պահպանել ևնեն կենաց իւրոց Թէոդո-
սիոսի, զոր ունէր կորզիլ զնա կնաւանդ. և արիւնահեղութիւն՝ ի ձեռաց
Բարսումի. Ապայ յորժամ եառն զանօրէն ոսկեայ՝ յորում էին ամփոփ-
եալք մնիքերք՝ այնքան սիրելի եղեալ իւրոց Հիպիպիոյ, եհաղ զառաւ ար-
առաքեաց. Ընդդրկեաց նախ զԹէոդոսիք ևարգ կարելոյ խօսել ընդնմա. և
վերջապէս ասէ ցնա, հաւձեալ և բնկրկնել զանիրէ հնձնձանաց.

Ընժանաւոր որդի Յուլիոն. շնորհ և խոհմտեթիւն քոյ բռնադատէ
զիս՝ սիրել զքեզ. պարտաւոր եմ քեզ ևն ծնողացդ վճռի իմոյ՝ որ զնոց
յերկրել. Ապայ պարտական եմ քեզ իր ինչ ևս՝ որ ինձ յոժ առաւել
պատասխան. Ռանդի Թարգ քեզ զի եղբօր իմոյ լիներ յաւար Թագնոց.
Ընժ Թարգ քոյ հոգի նորա լիներ զերկաւ ի գերեզմանէ, և լիներ ևշուա-
ւարար առանանեալ յերերա Աստիքա գեղոյ. և միշտ առնչեցեալ յանդեմն
և յանառանելոյն Ռարօնիէ. (ք) Ընորկ ուրեմն զի պարտաւորեցեալ ևն
քան առն միոյ՝ որքան առկի. Ա՞վ ուծք՝ վարձատրեցէք զնա. և զերծուցէք
զնս ի ևշուառ կենաց. վասն քոյ ոչ Թնդրեմք, ընծայեաւ և ինձ զվերջինն
պարտս, ոչ ընծայեցեր եղբօր իմոյ. Ինչ զի՝ ոչ ինչ պահասեցի ի փոյթ քոյոց
Յայսցանէ բանից Յովաննէս անկաւ ակաթայեալ և առնչեալ ի բեր-
նուԹէ ցաւոց. Ընժ Թնդրեմք ևկայ մերձ նմա Թարգ Համարձակելոյ ի խո-
սել. սպասելով, զի վերջինանուցու կրկին զզօրուԹէ իւր. Ապա Յով-
աննէս փութով ի նոյն ևռաղագնէ՝ կաւ զանօԹն ի ձեռաց Թնդրեմքի,
Համարեցաց բազմից անգամ, և առագելով արտասուօք՝ ասաց. Ոչ սիրելի
ծիլ պատճառանի մխիթար. Երբ ևցեն այն զի խիզ ևս լեցին ևնեբասիսեալ ևշ
ձեզ՝ ի նոյն ի ևս ևնոյն անօթ. Ոչ Հոգի Հիպիպիայ, և ևս ևշ ևնա ևշ քեզ
լինիմ ի դժոխս. Ընդրեմք վերջ ինդիր լինի վասն ևշ երկնառնից.

Յայսմիկ ևշջայի՝ վշտակրուԹիք Յովաննէսի ևռաղեին օրըսաօրէ, վի-
ջանից և հոգեբարձուԹեանէ՝ երևուց արանցն՝ որք ունէին զնորհս Աջոց
փուլեն. Ընժ Թնդրեմք լինէր շարունակ գործ ևս բնԹեր հիւանդին, յոն-
ձայել նմա զառաւել դուռ շուԹիւն, վասն յոս ևշացուցանելոյ զաղօու-
ԹիւնորաԹ. Ընժ բոլոր բանին գործնեալ յոյժ առաւել վասն բարուԹեն
արտին՝ որով ծանէր իւրոյ առաւել ևշխ Թշնամանն. Ընժ ևս վասն արի-
ուԹեան և խոհմտեթեան, զոր ունէր ցուցեալ ի փրկելն ի մարտի զբա-
նակն զաշխարհացոյց. Յաւուրն յոմանիկ Թնդրեմք ևցոյց զինքն անվոնջելի
ի մէջ առաւել զժոխակ աշխատանաց պատերազմի. Օ՛ ևնչէր սակաւ, և
քաւն իւր Հաստել լինէր առեալ. վասն դոյն ինչ շշնչմանց՝ զոր ընկալոյր
ի բոլոր ժամս զիշերոյ, որպէս և ի ցերեկի. Ամ վասն այց ելանելոյ ի բոլոր
շրջապատս բանակին. որ ոչ երբէք առնէր պակաս՝ զանձ երկիցս անգամ

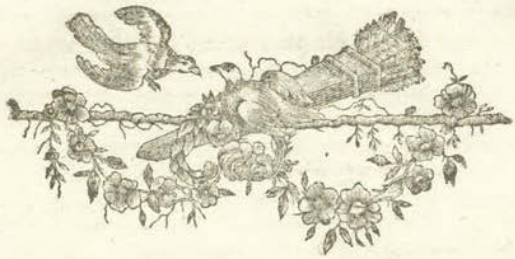
(ք) Ռարօնիէ, որպէս Աշխատէ և գիշերոյ. Նաճալոր ցիւնոց. ոյ ընդ նամառ նորա՝
անցանէին հոգիք ի վերոյ Սիթիոյ՝ ևս ևշ ցիւնացն գիւոց.

հետևաբար՝ ի միում՝ իսկ ժամ՝ ս, առ՝ ի բարբոք՝ յերակարծ ըմբռնելոյ զդէմ առեալ՝ սրբ ոչ քաջախան հակիճ։ Վ հրապարանայր առել՝ ի վրան իւր՝ մնծ- նալ քրտամբք և փոշոտիք՝ և կիրակուրբ նոցա ելին հասարակ. զի հնոցա- գործութիւր որպէս զմի՝ ի գործականաց, առ՝ ի տալ նոցա օրինակ ժուժկալու- թեան, և համբերութեան ։ Ո՛ի գործոյ դոյն ինչ պահասութիւն հիրեաց գործակոնաց բանակին, դառեալ յարմար առ՝ ի կասել զորութիւն գործակա- նաց, ըմբերիլով ինքնին անհնդատութեան իւրոյ իսկ անձին ։ Ասի վա- խանակ նուազելոյ, կամ՝ տկարանալոյ՝ ի մէջ այսպիսի աշխատակիր կենի՝ զ- քանացր, և ուժգնացեալ յիւրաքանչիւրում՝ աճուր։ Վրէ տկասէ ոչ և ս ունել զնոյն վախուն դիրութիւնս. որք են արդիւս ձադիկ առաջաւոր երիտասարդ- պատութեան, և մարմնոյ նորա զարձամ՝ ինանմութիւն, և տկամ վախուն. և ամենայնի նորա նուազ բարաշնք, բայց առաւել հատատատ ջերք և զբնդութիւն

ՆԻՒԹ

ՈՒԹՆԵՒՏԱՍՆԵՐՈՐԻ ԳՐՔՈՑ.

Ճշմարտութ՝ ի նոցին համառօտիւ չէիցաւ ինձէ ըմբռնել զի՝ հայր ուր Ճուկի՝ ուչ ևս է ի վերոյ ելոյսէ. յառաջագրեալ ի գիրսն ուրեմն ուրուք գնալ և ոչ դառնալ զնա ի գերութ։ Ընդդէմ ի գետէրն եկեալ ի բանակէն զոր Ասիրացոց ինչ հետևեալ՝ ինչև գառամոր զ՝ գերեալ հաւատամոր այրն Աշխազեայ. տառնէ ոճ ոչ անդրադարձեալ ի նոցանէն, և հասանի չուրն Սիհոն։ Դարձեալ ընդդէմ գնա ի նոսա ։ Պնայ ելեալ առաջի Փլոքոնի։ Գառանէ զնա զառ առ ի ինչ առնելոյ զհայր ուր։ Հրամայ անցեալ զարշաւանսն՝ պնեանէ զառանցան՝ ուրս էրեն ապերախտ, երգնագանցոյ՝ դիզեալ առ, և գերբ չան զմեզնեցին՝ ինչ առաջ չարքարոյ ։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԻԼՄԱՐԻ

Գլուխ Ա–Ընտանեկութիւն։

Ազատեցի՝ որպ զորք գոլով առումէ և անզօրացեալք ի մարտի, առ տաքարշաւեալ էր վիշապ յետիոյս լերինն Վիշոյ, (ա) առ ի սպառել օգնելոյն ինչ, և չունայ լեալ հետիոտիկ յանկարծակի կրկին անգամ ի և ըղ ձենաձիս խոթ, համմանման սովոյ առիւծու՝ որ վանեալ ի հովուէ՝ և վերս գարձել ի նոսեմ անտառ՝ վերսին մուռն յորջ իւր ի սրել անդ զձիրանս և ժժանիս, սպառելով յաջողակ ժամու, առ ի գիշատել զհօտն ամբողջ։

Թէպետեալք կալեալ հոգս՝ ի դնել կիւտարեալ կարգադրութեանց իմն քաղ քի բանակին, ոչ և մնացեալք ինչ, եթէ ոչ՝ հնարեալ յուսալայուցանել զնե իմն նորադիւս, զոր ունէր յղացեալ ի մտի իւրում՝, և աքօղեալ՝ ի հա ասցն դիւսապետացն զօրականաց։

Այլ ահա՝ ի ձիգ ժամանակս խառնեալ վհատութիւք իրը յամենայնում գիշերի յիմիք երազոց, որք ներկայացուցանէին նմա զհայր իւր Հուլիս։ Այն երեւակերպութիւն Հուլիսի՝ վերադառնայր միշտ ի վիրջն գիշերոյ՝ նախ քան միոյ արշալոյսն գայր՝ ի հալածել ծննդական փայլմամբ իւրով՝ զասուր զոս յերկինց։ և ի յերկրէ գոգոյր քունն՝ ի միասին ընդ եռաղական երա զոյն։ Վերթ հաւատայր առանել զՀայրն ինչ մերկ յերջանիկ կղզւոջ միում, ի վերոյ եղերց գետոյ, ինչ դաշտի միոյ՝ զարդարեալ ի ծաղկանց. և շրջ ջասառակ յատերժահարսից՝ որք արկանէին նմա հանդերձս ի ծածկել։ Վերթ եռանէր նմա առանել գնա խօսել ի նմա զոգոյ պատճառութեամբ պատճառ ինչ ի փղոսկրէ ի։ ուր մարդկեղ պատկերք ոսկեհուռ ծաղկամբք ոսկին գնէին նմա հաձոյանք և հիացմունք։ Ա յսպէս հանապազ առնէ առնէ երեխայն նմա Հուլիս յանկարծակի ի միջ խնդութեան խրախճանութեան։ ուր փայլուն ուրախութիւն ի նոսա գոյանայր։ և յուշ լինէր քաղցր հայրն ձգելոյ ձայնից երգոց՝ ընդ քնարի միոյ գոյ քաղցր քան զքնարն Վիշոյնի, և քան զերգս և զձայնս բոլոր միւսիցն։

Թէ

(ա) Վիշոյ, ոյ այլ կոչի Վիշապ. է կատ գ՝ ի Վիշապիցիս նահանգի Վիշնոյ. գետ՝ ի գետս Միջագետաց՝ ի միջոց ագոյ և տղայոց գ՝ այնոսա անուանեալ. ոյ էրէնն կոչ եղ էրեխոտոսացան, և գերատան թագաւորին։

ԹՈՒՂՄԱՑԻՔ ՝ի ջաղաքնաւէն արամատ յայոց ախորժելի եղբարց՝ գոյնէր հառաչելով. ով հայր իմ, ով սիրելի հայր իմ Յուդէա, երանելի առաքեալ զոր հռովմիք՝ լինելիս լինէ առաքել քաղցր. զի սոյն երջանիկ երևակերպութիւնդ առն ինձ զգալ, ես դու ահա իջեալ ես ՝ի բնակութիւնս հոգւոց երանելեաց որոց ծանր վարձատրեն զառաքինութիւնս, առ ՝ի յաւիտենական հանգստութիւն. Հաճատար ես առնանել զիս՝ Տիկնէ. ահ, սրբասիրտ անգութ առնչօրք ոչ ես ունել յոյս. ուրեմն ոչ ես առնանելոց եմ զքեզ՝ ո սիրելի հայր իմ։ Հնաւ ոչ փարեցայց գնովաւ՝ որ սիրէր զիս անչքան. զոր և որոնեմ ընդ այս քան աշխատանաց ։ Հնաւ ոչ լսելոց եմ ես խօսել ամեմ բերանոյ՝ յորմէ ելանէին բանք իմաստութեան։ Հնաւ ոչ տամբարեմ զայն ձեռս՝ զայն պատ աճական ձեռս՝ որ գանեալ զայնքան ի՞նչ տեսի, սիրելոք ձեռք այնոքիկ՝ ոչ ես պատժեն զանգգամ սիրահարս փիլեղլսիէի, և ինձ ոչ ես վերս դառնոյ և նորոգել յաւերակեալն իրմէ ։

Ով ածք ի՞նչ ամիք հօր իմոյ՝ զուք էք որք յոյժ ինձ զնդիկելի գերազանց զոյսասիրէ, առ ՝ի եղծանել զհամայն ախնկալութիւն սրտի իմոյ. որ ես եղծանել զիւեանս իմ, ոչ ։ ոչ ես կարեմ ասլրել ՝ի նոյն հրկիզութեան, զի՞նչ ասեմ ես, աւաղ, ոչ եմ ես, եթէ ոչ՝ յոյժ հաւատաւ եմ՝ հայրն իմ ոչ ես է։ Գնամ ես ուրեմն որանել զհոգի նորս մինչև կեսորս դժոխոց։ Թէ՞ զի՞օ (բ) ես ունի իջեալ ՝ի մթարատհաւատն Թէ զի՞օ որ կամէր բանաբարել զդժոխային ածուածիւնս. խակ ես գնամ ասնել դիս անդ վասն զիմուելոյ։ Հերքելոյ ես ևջ յիրաւի. բայց ես ոչ եմ Հերքելոյ. սակայն բարեաց ես համանմանել նման։ Օրէն ՝ի պատուիրն զպատմուելոցն իւր՝ վասն ընկալեալ ապերջանկութեան իւրոյ՝ բարեաց կարաց շարժել ՝ի գութ, և ամենայնոյ ցանել զսիրտ ոգնական ոչ. որ նկարեալ լինի ՝ի մարդկանց՝ որպէս անպտուղ խոտ՝ և անազդելի. և ընկալաւ Հնմանէ, զի Հզօրեսխ վերադառնայցէ ՝ի ձէջ կենդանեաց ։ Հոսուրեմն առաքել արժանի եմ զքեզ ես ես՝ քան զՕրփէօ։ (գ) զի կորուսան իմ կարի մեծ է ՝ի գնորոշն. ով կարէ համանման ներցուցանել զերիտասարդուհի աղջիկ մի՝ համանմանեալ այնքանեաց պատոյ բազմոց՝ ընդ մի գնոյ համասանգ Յուլիսի գաղիցւոյ ՝ի բազոց Յուռնոյ։

Հրեշտակք ուրեմն, մեռցուք գնանք եթէ հաւատաւորք ։ Ո՞վ ասն ես երկնչել ՝ի մահաբանէ՝ մինչ զգամք գայնքան միշտս յապրելոյն ։ Ո՞վ Փլուտոն, Ո՞վ Փրօսէրպինէ. փորձ առից ահա ՝ինձ ասկաւուց՝ եթէ այնպէս անգութ էցէք, որպէս և ասի զձէնջ։ Ո՞վ հայր իմ, զինի առյուծելոյ իմ ՝ի դերեւս ընդ ծով և ընդ ցամաք՝ առ ՝ի գտանել զքեզ ։ գնամ ՝ի վախճանի առառանել եթէ ոչ ես դուս բնաւ ՝ի նոր խաւարի բնակութեան մնհու ։ Հրեշտ ածք բացատեն ինձ վայելել զերկ ՝ի վերոյ երկրի, և ՝ի միջ աւուրց լուսատուաց Թէոն արեգական, կարելի է որ ոչ բացատեցն ինձ տեսանել զոնճ փշոյզ քոյ՝ ՝ի նոր Թագաւորութեան խաւարի ։

Ասելով Թէլամաք զբանս զայսոսիկ՝ եմաց զմահիճս իւր արտասուօք, և

(բ) Թէզիւս. որպէս Հրէաց ՝ի Քրիստոս. որ ինքեան ՝ի բժիշկս ընծ փիլիպ քոյ՝ ասս ՝ի յաղագաւոյ զՓրօսէրպինէ. եթէ շղթայակապեալ հրամանաւ Փլուտոնի, գիւրն էին Հերկելոյ զի ծառայանել ընս ։

(գ) Օրփէօ էր ՝ի բժիշս առնուալ զմահն իւր զՀրիվիկոս. զոր ասնէր ազատանել եթէ ընդդէմ հրամանի Փրօսէրպինայ՝ ոչ առնէրզեր վերադարձ յաշխարհս։

Ե յաւուրս վուխտի որոնել յաւուրս տաճկին՝ զառիթ մարմացու ցանելոյ
ցիսկածալի ցաւոտութեի իւր, զոր երկոգոտ այսորիկ պատճառս եալ էին նմա
Այլ կին որպէս անուանք միանալ ի սորի իւրում։ զորս և կրէր միշտ ի իւր
Ոտս ի մէջ սուր մատուածնոգաբելեանց՝ յաւազ զրկաց իջանել ի ժախա՝
ի հալածականէ անդրանիկ միոյ ազգէ էր հետ ի բանակէն։ Կոչիւր անդին
այն Ալշոյնեցիս։ (դ) պատճառաւ՝ զի անդին այն ունէր այր մի տասկալի, յոր
մի լինելոյ ի վերայ կռիւ Աշխարհն։ ընդ որ՝ ածք ինքեանք և երկնչէին
երդնուլ։ Բազում էր հղեալ ի վիրայ ազատ ժամ, ոմն եթէ բանն ա ի
վիրայ բարձր ծառայ իմիջ։ և առ առաւօտս սոյնոյ տղայ ոմն ի ծառայ
այր, առ որ երկուցաք մտիկանացաք ոչ կարէին իշխել զբանիսալ։ Հարիւր
քանզին հետացուցանել զնոսա իւրեանց տան։ Այլ գոլորշիք ծծմբայինք
դէմն եմն Աքիքոմի՝ որք ելանէին շարունակաբար ի սոյն պատառաճածոյ,
եմիւնաճորէին զօդն։ ի վայր շրջակայս նորա ոչ բազմօջիւք՝ ոչ խաղ և
ոչ ծաղիկք, և ոչ ևս զգայուն լինէր անդ ամենևին քաղցրութեի հոտոյն
զեփիւռ, նաև ոչ ճնդղականութեի ոչանան, և ոչ փոքեամ պարգևք այ
նան։ Օ՛ի ելեւծեալ նոճափուր երկիրն ևիմնաւորեալ, և առաւանիւք միջն ծո
ւատուներք ինչ եռաստիճան՝ վայրենիք, և վոխուք, նաև տխրատեսակ հոտ
ձիք։ Ի հնուստս բոլոր շրջատարած նէ ուրանային երկրագործաց ասկէզծ
հասկս իւրեանց։ Այլ Վաքքիւ եռոնէր ի զուր խոստանալ զգաղջ պատղ
իւր, զի ողկոյզք խաղողոյ չորանային փոխանակ հասունանալոյ։ Այգաստէք
տխուկանք՝ ոչ բղխեցուցանէին գմաքուր փառք։ այլ ևուրք ունայն էին միշտ
դառն պտղոյ։ Ծառունք ոչ երբէք բնաւ յայնմիկ հրաւառ, ապառաժուտ
և փշոտ երկրէ։ զի ոչ գտանելով անուտ ինչ բնակուն երքեմնին երդել
գոհ իւրեանց՝ ինքեանց առաւել քաղցր երկինք։ Այլ ոչ լսէին ևնդ
եթէ ոչ՝ առաւելի ձիչք ողոաւուց՝ և կառափնեաց բուռց։ Ասղաբաղնք
և բազք գոլով գառն խաշինք արօտականք ոչ զոպին ընաւ զքաղցրութեի
ախորժից խոտոյ։ վասն որոյ և եղինք փախչէին ի կովուց, և հովիւք ոչին
գտանեալք ի բաց եթողեալ արկանէին զերդս, և զեղանակս նոճափղ փո
ղոյ իւրեանց։

Այսոքիք մերթ ընդ մերթ ի սոցն յայրէ առեալ ինչ քանիս և խաչաք
ծերոյ. մինչ զի կերտիւք զգիշեր ի միջօրէի։ Այլ ամենեքին միաբանեալք կիևնա
պատակին յայնժամ զդևս իւրեանց՝ առ ի հանդստեան ցանկալ զժոխոյ
ին ածուելին։ բայց հանապազ բազում մաքգիկք՝ ի ծագելիսալ հասանի և
յատաճիկ մատուցանելոյ երիտասարդութեի իւրեանց։ լինէին աղջկիզեալք. զոր
այն անգամ եթ ածուելիք կանխուին ախորժս զնհոյ վնասս քաշտաւ իմն մա
հացուցմամբ։

Այլ մինչ Ամէրամայք յատաջադրեալ որոնելոյ զձնանալոյն իւրեանց ընա
կութեի փափկանաց, Մինչդեռ որ շարունակաբար հսկէր ի վերայ նորա, որ
և ծանչիսալ էր զնա Այժդահակ իւրոյ։ ընծայեալ նմա զվարսեցն արդիւնա
ւոր։ ծառայեցեալ էր և ինքն վասն խնդրանացն Աինեմիի՝ հրամայեալ էր Աէ

(դ) Աշխարհն. Վասպուր ի Փոխայոտ, ընտելի ի ցիրտ լերին գոյ՝ չէրեթա Ուռ
ելոյտ. որոյ առաջնոյ լերին էր այր մի, յորմէ այնուհետև բնաւ գտանելիք հոսի
գիտուն Աշխարհին. այլ Պոշտիկիսոյ ելոյն լերին գրեցոյ Աստղատա և ասի ընդ
հերիւնի նոտա անոյ ի գիտիս, և ապատանեցոյ զՕձերդեցս։

զուրբ՝ որ ինքանէր յամենայնում աւուր ի դժոխս, յանձնել Քարոնթէի պահել ինչ մահկոց. պատուիրել Թադաւորին խաւարի ի կապան ձգուլ Թէոդի, եթող մնալոյ Յուլիոսի ողջոյն ի կապանսն իւր։

Ի վերայ հետագոյ գալ խրատ զինչ յոյն ի բանակին։ և ընդհատ եալ լուսով լուսոյ՝ կոչէր ինքեան յօդնականու[թ]իւն զոյն կուռսն ուստի էին որ գալով սատ լուսաւոր յերկինս ի դիշերի՝ համանպատակն և ողջախոհն Տիանայ (ա) ի խորհրդի, նմանոցս և զարհուրելոյն Աքրեթէ ի դժոխս։ Այն ամենայն լրեալ արդեամբ պատուականացն Աստուծոյ։ քանզի ամենայն լրեալ էր ի սուրբ խորհուրդս, և մանաւանդ զի առաքելոցդեալ էր ի խորոյն գիտուն՝ որպէս ասէր մի պատառ ի հօր իւրոյ։

Այր հարիւր թէ տրնեալ եղև ի մուտս այրին, լրեալ մանչիկ սարիկ բոյնն կայսերութեան։ Արկիցն զոգոյզ ի ներքոյ քարոյ իւրոց, և երկինն զի նեցաւ փայլակամբք և հրով, որք թափէին անկանել ի վերայ երկրի։ Այր երբ տասարդ օրին Յուլիոսի զգաց զոգոյզ արարն իւրոյ։ և բոլոր մարմին իւրոյ ամ հնալ եղև ի սասն քրտանց։ բայց արի և քաջ վասահելի իւր գօրացուցանէր զնա։ Ելիցէ զոչս և զձեռս իւր յերկինս, և զոչեաց, ոմի ձեռ ձեր. զյաւգնականութիս զորս կալայ հաւատամ լինել բարերար, կատարեցէք զոնդ զգործս ձեր. ասէր, և երկնադարձակելով զքայլ իւր մտանէր ընդ յոյսդ վստահութիւն։

Իսկայն ապառնացաւ թռչնաձրամանդ և սաստ ծուխն ծծմբային, որ ընծայեր ի ներշնչառութիւն զամ կենդանիս՝ որք մերձենային ի մուտս այրին, և հասանէ փոքր ինչ ժամանակ՝ հոտն թափառեր, և թռչունքն եղուտս պիտանակ. քանզի մահկանացու ոք զիարդ կարէր իշխել հետ իմ։ Ուստ կերակրին Ագետացիք՝ որք ընկերակցեալք էին նմա միշտ ցայս ինչ հետաւորութիւն յայրէն, որոց և ունէր հաւատացեալ զգալոցն դիտաւորութիւն իւր, միացին զոզոյսն ահաբեկեալ և հիւսանդ. յայժ հետ յայրն անտի, ի նոր տանելի միշ՝ առնելով ազեղս վասն նորա. զի ոչ կա յուսալին վերադառնալ ընդ Թէոդոսիոյ վերադարձել ի դժոխոյն։

Յայսմիկ վայրն որդին Յուլիոսի սուր ի ձեռն յառաջ մղեաց զինքն՝ ի նոր այնդ զարհուրելի խաւարն. փուռով երկնցաւ նմա տակաւ և ազատ ոյս ինն՝ նման այնմիկ լուսոյ՝ որ ի դիշերի տեսանէ ի վերայ երկրի։ Այն տես զոգոս Թէոդոս որք Թագչէին շուրջ զիւրեք զորս և ցրտեաց սրով իւրով։ Այս այնորիկ տես զաթարանան եղեալ։ Ամէնքն գնացին, որպ այնմ լեր և մեռեալ զուրբ՝ ոչ ինչ առնէին, եթէ ոչ զայցոյս։ Այսոր նա՝ ի վերայ այսմիկ եգեր զանձէ բազմութիւն մեռելոյ՝ զրկելոյ ի դիւրեսնոց, որք ի դիրուս ներկայացուցանէին դինքեանս անդիմադրելի Քարոնթէի։ Այն ուր՝ որոյ յաւիտենական ծերութիւն և միշտ տևողական և ամենազնաւոր, լի բանութիւն՝ ապառնագիտէ և վստահացուցէ ընդառաջել ընկալուլ ի նա Հայն իւր զերկնատուրն Յիսուս։ Այն ի մտանել Աիդեայ ինդանէն լուսոյ զանմիջապէս վշտացնուցեալ հոգւոց միոյ։ Օ՜ ինչ ուրախ՝ ասէ ցնա ապեր ջանկուցեալ քոյ, և ոչ էիր դու ի վերայ երկրի։

Պատասխանեաց նմա հոգին այն՝ եւ էի նաբատ զարդան, որ է նաբատ

(ա) Տիանոյ. ըստ ինքնահիմն. աշխարհ որոյ. էր փոստոր Փիւտագորեան և Լուծիչ. և տայր Աքեղոսի, որ յոյժ սիրէր զնա։ Արձ սա ի փոխոն Նչոսիէ. Տեսութիւն Տիանոյ. և Փիլոստրատոսի լսուցին։

գնասցես. հաչակաւոր եղբարց իւրոց Խաթիջանի՝ և բոլոր ամբոխին որս կ'ելանեն, որք զազգին միայն ի կաշմանէ անուանն խնդ, և առնեն զիս պաշտել Խաթիջայ, ինձ մարմնանալ առաքեալ միշ յորում արձանացուցի պատկեր ի ոսկեայ. որպ առաջի ծխանէին սեր և գիշեր կարի պատուական զանազահոտ ծխանիւքս Աբեթելական և ոչ ոք անձն համարձակիւր դիմադրել ինձ՝ եթող լինելոյ պատժելոյ. Հետեւի իւրքանչիւր ըստ սեռս գնացեալ ախորժակս, առ՝ ի ընդոծել զիւրեանս իմ առաւել և ո փսիկասցէս Ի նա. երթասարդ և ուժեղ. վայ, վայ. զի վայելուելիք և փառաւորեալք էին՝ ոչ մեսկին ինձ երկիւղ՝ ոչ ճշակիլալ՝ ի վերայ պահպանիչ իմոց։ Խոց կին մի՝ զոր սիրէիր յոյժ. և նա առեր զիս՝ ի սրտի իւրում. բարձոք ծանոյց ինձ եթէ՝ ոչ էի ծած ի նեանց զիս, և ահա ոչ ինչ եւս բնաւ։ Ի բեկ եղան ժոխիլք իմ՝ փառաք յանօթ մի ոսկեայ. և բաղուկք ոգեայիկ, կոծէին՝ փետուրն զՀերմ, և ցուցանէին անկանել՝ ի բաց զիզախոցեալ իմոց, առ՝ ի մեռանիլ ընդ իս. գնային նաև ոգիք առ ոտս զերամբարձ զերեզմանի իմոյ. բայց ոչ որ ասեաձեցաւ՝ ի մէնջ իմ։ Ի՞նչ ասացօը եգամ յիշատակ իմ՝ ի գալ շուն՝ մինչև ցնոր իմոց խակ ընտանեաց. և ահա՝ ինձ ելոյ երկրի կեսմ զոր հուրեղ մարտ առիջանաց։

Ծանուցանք կանխահաս մորմոքել յայսպիսի տեսարանէ՝ առ ցնա. Ի՞նչ զու իրաւացա երջանկի՝ ի ժամանակի ծագաւորութեանդ քո։ Ո՞գպիսի զու զոյն քաղցր խոհականութեանդ ծառայ ամենեցուն մեզ միշտ պահեալ և ձմելով ի մէջ հեշտութեանց։ Ի՞նչ պատասխանեաց Խաթիջային, ոչ նաև խակ դիտեմ զոյն՝ զոր զու կասիս ասել. այո իմաստունք գոլեն զոյն հանդարտութեանդ սրտի, ոմն եթէ խակ միջնակ բարի՝ ի մէջ ամենից բարեաց. խակ ես ոչ ունեմ բնաւ զայնկալ. սիրտ իմ շարունակեալք առնէին՝ ի նոքանոր բղխից, յիրկիւղէ և յուսահատուէ, ջանալով վերսվիլ զիս ինքնին՝ յաղագս առնելոյ միշտ՝ ի բորբոքման գոհասակութեան իմ. ուստիւք հոգս յարատևել զայս արեգնոյն ախտից. և փոքր միջոց երբեմն խաղաղութեան ժամանակի՝ լինէր ինձ յոյժ դառն. Ահա խաղաղութեան և հանդարտութեան զոր վայելեցի. և այլք ամենայն ինձ ցնորք, և երազք, և այսոքիկ են ժառանգել բարեքն իմ, որոց՝ ի կորուստ դժրեալ եմ։ Ի խօսին այսպես Խարեբայրն լայր ոչ այր մի ձգաբարոյ՝ որ էրկ ամենայնիւ վասն անաւետութեան. և որ ոչ էր վարժեալ, բնաւ բմբռնել հաստատապես իմիք ձախորդութեան։ Ունէր սա առ բնութեան իւր զամենայն ծառայս՝ զորս մեռանելոյ էին՝ ի պատիւ մահաբանորոգ Ի երդուեալն աճապարեալ էր վնասս ընդ ծագաւորի իւրում՝ յիշխանութեան Խարտնեի. և պարգեւեալ էր նոցա ինքնակալ կարողութիւն՝ ի վերայ ծառաների իւրեանց՝ որպ ծառայելոյ էին՝ ի վերայ երկրի։ Ոչ ոգիք զերեզ՝ ոչ էս երկնչէին՝ ի հոգւոյ Խարտնոսորայ ունեին գնա չղեցայեալ. եայ և առնէին զառաւել անդորմ աշխատութեանս՝ ասելով, մի ծէ ոչ եմք ի միջ մարդիկք իրրև զքեզ. ուրեմն ոնդէր զու պիտանի ոգեայ՝ ի հաւատալ զքեզ մարդեկանց։ Ոչ ես ծէ պարտ էր մոռանալ ծէ և զու էիր՝ ի սեռէ ոգեղց մարդկանց։ Ոչ յոյ ոմն առ՝ ի յանդիմանել զնա՝ ասէր, ունէիր իրաւունս ոչ կամելոյ՝ զի համարիցէն զքեզ մարդ. քանզի էր անողորմ պղանդակ։ Ոչ միւս ոմն՝ ասէր. ազէ ասա ուր են այժմ համարիչք քո, որոց ոչ ինչ ունիս պարգեւել՝ ոմ ծշտութեան. և ոչ ևս կարես չար ինչ ումեք, զի ահա դարձեալ ես գերի գերեալ քոց իսկականաց։ Ի բդաթե ձեզ յամբ են առնել ղառաւաւտան, քանզ ուղիղ գառանն՝ ի վախճանի։

կան

ինքն ձեռամբ իւրով պատուհ զինքն, բաձեալ ամբարձանալ ի ոդ ամենայն կործանիչ պատուհասին, նենգաւոր մատնողէն, և զարձակել զամենայնեսին որ կամի ծծել զարիւն, որ և ոչ կարէ խնդութ չունել ։ եթէ ոչ պինամ՝ զոր ասեմ ։ չարաչար նախանձ որ սիրէ զիամարհել ինչ իւր շուրջ զինքն, որ և զառնայ ի կատաղի բարկութիւն մինչ ոչ կարէ մատուցանել անազգամ անդէմութիւն, որ վարէ զամն ինքնին ընդդատակ խորտակ՝ ի դահավիժել ամբոց յատոց ։ զարհուրելի և խորհուրդ արեանն պատճառ՝ որք ներկայացուցանեն զմեռեալս և զդար ոգիս առ ի ահարկին զինեղանին ։ և երագդ զարհուրելիք ։ Ահա սոյն ամ երեսփոխանութիւնք շրջապատեալք էին զդժնդակ Փլուտէոնն, և լցուցանէին զպալատն յորում բնակէր։)

Պատասխանեաց Փլուտէոնաս ցվկայմանք՝ ցածուն իմն ձայնիւ՝ զոր դղրդեաց զկորս Իրկինէի, (ց) Հրեշտաստղ մահկանացուս՝ որովհետև նախատհմանալիութիւնն քեզ պատճառեաց քիչ բանաբարել զայս սրբազան ապաստանս հոգւոց ։ Հետևեաց ուրեմն վերնագունի նախատհմանութիւն։ Ես ոչ ատեմ քեզ ամենևին քեզ՝ ուրէ հայր քոյ, բաժանեալ քեզ այն կարիցես ազատաբար որոնել զնա ատ՝ ըստորում լսել ի քեզ ատելոր՝ զի վերայ հրկիզէ ։ Ոչ ունիս դու այլ ինչ, եթէ ոչ ընթանալ՝ ի կողմանէ միոյ՝ առ խաչաց տերտերասէր, ուր չարչարեալ քեզ ատելոցդ լինին պատժալք, և՝ ի միւս կողմանէ երանել՝ ի դաշտն Էլիզէի՝ ուր քեզ ատելոցդ բարիք լինին վարձատրելք ։ Այլ ոչ կարես գնալ ատեան՝ ի դատաստան Էլիզէի, եթէ նախ ոչ անցանիցես՝ ի ապատարոսէ, ձգտալտրեալ ուրեմն երկնել՝ ի կայսերաբնեան լինել։

Ասացեալ էր Ցվկայմանք գնացեր, որպէս քեզ ասէիր՝ ի սոյն քաղաքս և յանդերձ սահմանաց. որ այնքան էր անհանդուրժ՝ ի գիտել քեզ՝ տեսանելիցդ արդեօք գՀոգը իւր, և հետևանալ՝ ի տոկալ ներկայութենէ անտերմին այն մեկ՝ որ ունէր յերկիւղ զինդանիս և զեռնէլս։ Այսու փութով՝ ի մատոյց զնաւարն տարտարոս. և ահա երևեցան անտի ծուխք մեծ և ամենաձաձ, որոց քեզ ասելի գաշտահոտութիւն տայր զմահ խիղճն՝ եթէ սիրելիք՝ ի մէջ բնակութեան կենդանեաց ։ Չէ՞ տեսանս այս՝ ծածկէր զգետ մի հրոյ՝ և կամջանց բոցոյ, որոյ շառաչիւն նմանիւր այնց հսկի առաւել բուռն հոսանաց յորդաբուղխ գետոց, որք յորժամ անկանին ի յայժ բարձրութենէ ապառաժից ի յատակս անդնդախոր ձորոց, և առնեն այնքան շշնջիւն՝ որ ոչ լինէր կարելի լսել ինչ պարզապես ի նոցա ընդհատել տեղւոյն։

Թէպէտև խորհրդաբար զրոյցդ՝ ի Վիրգիլ՝ եմուտ ընդ հրեղէն ինեղի՝ ասացեալ՝ որ ոչ ոք ի մարդկանց, որք նախ երեցաւ մեծ իմն քաղաքավար մարդկանց, որք էին ապերախտ յաւուրս նուաստ յորդիսութեան ատելիմանէ, և էին պատժեցեալք փառն որանկ յայնցոսա գիտելիսամանութիւն՝ զաղտնի ամենայն, մասն հաղորդութեամբ՝ դատաստանութեամբ, և անդորդ անկարողութեամբ ։ Այսու նաև անդ զգացուց օրինադանց հիմնադիրս, որք երկնելով սիրոյդ օրինացն՝ ունէին ի գործածել զօրինս՝ որպէս զաբարտ առնէր, ատ՝ ի հաճելոյ ցանել զամբարտաւանութիւն իւրեանց, և ատ՝ ի ծաղր առնել զհատուած-

(ց) Վիրգիլ. որ գիտէր՝ և հայր գիտէր զնել ծիրել ատելոցդ, որ յայնմ տեղւոջ ի Պահիլիսոսոյ գիշեր իմացիր լինի ժողովոց, որ ի գիտելոյ՝ և ի հաճելոյ։

Հոր մարդիկս։ Իսկ նոյն մարդիկք՝ որք ունէին խաղալեալ՝ նաև զնոյն ինքն
ղառաքինութիւնն, որ և մեծ ինն պարգև՝ զոր ետուր միայն կարօղ են շնոր-
հել մեզ. էին պատճառք որպէս առաւել չարաձգեալ՝ քան զամենից
մարդկանց։ Որոնք՝ որք խորհուրդք էին գոյիցս և գնայր Քրիստոսի՝
որք մեռեալք էին զձեռս՝ յարիւն ամուսնանայ իւրեանց։ Այլ և նենգաւոր
դաւճանողք՝ որք մատնեալք էին գոյիցն իւրեանց՝ ի կարօղութիւն
խաչահարց, գինի բանաքարելոյ. յի՛ առելոյ զերդ ասէ, զոր ունէին արբե-
ալք, առքս ամենեքին կրկին զառնջանս առեալ անգութ՝ քան գնոյն կեղ-
ծաւորս։ Քանզի երեքին զառաւօրք դժոխոց՝ պատճառ ունէին վճռելոյ,
և աշաւոսիկ իրաւունք նոցա՝ Հաւատացէն ինձ՝ կիզծաւորք ոչ շահանա-
յին միայն լինելոյ չարք՝ այլ Քաջագործաց չարաց. այլ և կամքին և երևել
որպէս զարբես, և տալին օրինակս այսոցա առաքինութեանցմէ իւրեանց,
զի մարդիկք ոչ և իշխէին հաւատալ նաև իրաւամբ ձշմարտին, ուստի
ասէք՝ որք լեալք էին խոտորիկք նոցա, որք և իբր աբհամարհելք և անարդ
եալք էին յայնմհանց մարդկանց, այժմ՝ պատճառն՝ ի դերծանել զհամիջն կարօ
ղութիւնս իւրեանց՝ վրկ ժխնդիր լինելոյ նոցին յանդգնութեանց։

Արդ՝ ինասա երևէին բազմաբեղինք այլոց մարդկանց. որոց վասն
հաւատարհութեանն՝ ոչ հաճաւոյք գալ յանցաւորս, այլ վրկ ժխնդրութիւնք
ածոյինք հալածէին զնոսա անողորմաբար։ Աթքա էին որք ապերախտք, ատ
ատք՝ համղիչք՝ կամ մարդերգիդք, որք գոմարանէին զախտս չարաղինեինք՝
որք չանային եալերել զաւաւել մեզս առաքինութեանս. վերջապէս էին
այնոքիկ՝ որք դաւէին յանդգնաբար զերս՝ Թարգ գիտելոյ գնոյն, որք և
վասն այսորիկ ազատացեալք էին զարբահամբաւութեան անձն զոյ։

Ասացց ապերախտութեն՝ ըստ սովորութեան ածոյ՝ պատճառեալ էր ոչ մե
ծագոյն չար՝ առաւել քան զանձնասէրն։ Որոյ վասն ասէք Աստուծոյ, թէ համա
րեցեալ պղնձիսէր ոմն այլանդակ ոմն, յարժամ պահապանի յերեսատուք
առաքէ հօր՝ կամ բարեկամի իւրոյ, յորմէ նախալեալ օգնութեն կամ բա
րերարութեն ինչ։ Աւրեմն պանծալի արդեօք մարդն՝ լինել ապերախտ ածոյ՝
յորոյ ունի ընկալեալ զկեանս և զձամիջն բարիս, զոր ներարարեալ չինք
եան։ Ա՛ն թէ ոչ է առաւել յոյժ պարտաւոր վասն իւրոյ գոյութեան՝ քան
հօր և մօր իւրոյ՝ յորոց ծնեալ է։ Ա՛ն ասեցոյց նոյն յանդգնեալ՝ որք են առաւել
յոյժ ներելիք և անպատժ ելիք՝ ի միւրոյ երկրի, առաւել և են՝ ինձ երդժո
խոց՝ ներելակայք անեծոյն վրկ ժխնդրութեն միոյ, յորմէ ոչ է բնաւ զերծ։

Ա՛ելասաք՝ ի տեսանել իւրում զերծս դաւաւորս բազմիալ՝ որք դաւա
պարտեին զայր մի, համարձակեցաւ Հարցանել նոցա՝ թէ դի՞նչ էին յան
ցանք նորա։ Ասին գաւապարտեալն ապստամբեաց. ես ոչ երբէք արարի չար
ինչ ումեք, և զբոլոր Հաճութիւնս իմ՝ եղեալ էի առնել զբարիս։ Արդ ես
ազնուագոյն՝ առաւ՝ և ուղիղ առ ի՞նչ ուրեմն կարեն յանդիմանել զիս
Յայնժամ Ա՛ինոսա ասէ ցնա, ոչ յանդիմանեն զքեզ բնաւ՝ ի՛նչպատա մարդ
կանց. բայց՝ մի թէ ոչ պահաս պարտ էիր դու մարդկանց՝ քան թէ ածոյ
Ո՞րնէ ուրեմն ուղղութիւն քոյ՝ որով պանծաս։ Ընդ որ ոչ պակասեալ
բնաւ՝ ի քումէդ պարտաւորութէ, զի ասա մարդիկս, որք են ոչինչ. և ե
զեր առաքինի. բայց Համային զառաքինութիւնս քոյ՝ վերթարեալ առ անձն
քոյ՝ և ոչ առ ածս, որք շնորհեալք էին քեզ զնոսա։ Ա՛ռանձ կամիցէր դու
միայն վայելել զպատուս առաքինութէն քոյ՝ վերադարձոյլ զնոսա յարդիւնս
և յօգուտ քոյ։ Ընդէր դու քեզ ածէ քոյ։ Ա՛ստուած ածէ որք արարին զմի՛,

քնաւ արարչին ինչ. եթէ ոչ՝ միայն վասն իւրոց ինքեանց: Այդ միևնոյն ասացեալ դու գնասես, նոքա ևս սուտացան զքեզ. և բարձրեցոզն արարչին զրեզ՝ ի քեզ ըստորում կամեցաւ դու լինել քոյ՝ և ոչ նոցին: Ուրեմն որպէս այժմ՝ եթէ կարես գտանել մերձեցուել ըստ՝ նոր յաստուկ սրտի քոյ: Հաւատակի բաժանեցար մշանջենաբար՝ իմմոդկանց՝ որոց կամեցար հաճոյանալ: Հաւատիկ դու միայնակ ինքնին՝ որ ձեր քեզ կուռք քոյ ինձնին: Այդ ուսեալ եթէ՝ ոչ ընաւ ձնմարտապէս առալ ինուելի թարց պատուոյ՝ և սիրոյ ածոյ, որոց պատրես զնա: Մեռոյ առաքինուելոյ քոյ՝ որով երկար ժամանակ մոլորեցուցեր զմարդիկս՝ ի դիւրաբեր խաբել. գնաս և երկնոր վիմիք՝ միտգիալ ամենայն և շինուելոյ: Մարդիկք ոչ դատեն զմոլուելիս և զառաքինուելին, եթէ ոչ զպտուղսն՝ որք ահաւոյք են ինքեանց. քանզի կոյրք են լրտեսուելոյ չարի և բարւոյ: Ասաց ասա լոյս ինն ածպին՝ առալոյ միշտ զամ վերբերոյն զատողութիւնս, և զատապարտ միշտ զայն զոր նոքա արդարացուցանեն, և արդարացուցեալ զայն՝ զոր նոքա դատապարտեն:

Ոչ այն բանիւ փիլիսոփայս ասա՝ հարեալ եղև ոտ՝ ի կայծակէ, և ոչ և կարէր տանել զինքն ինքնին: Ամենայն հաճոյք՝ զորս ունելոյ ունէր յայլում՝ նուազագ. յի վատահ քաջալերեալ էր, և հակերկրանք առատապատուեալ՝ և կամ աղնուաւորելոյ էր, փոխարինեցեալք՝ երկնայուսահատելոյն: Տեսուէ էրոյ խակ սրտի՝ գոլ ճշմարտի ածոյ. երկու ինքեան առնէրանք: Ոչ ոք ևս կարէր վատրել զտես իւր: Ոչ ոք նա զինչ զունչնուելոյ ունէր դատապարտել մարդկանց, որ՝ ինոսա կամեցաւ հաճել յոմի զորիս իւր. և խափան ընդհանուր ապատմական փոփոխուն իմն երկու՝ ի ներքս իւր, ոչ ևս բաղադրելոյ վեր՝ ի փորս շրջելոյն ներքսագոյն երկիամուելոյ իւր. և ոչ ևս եղեալ կինքն՝ ոչ յաւարչուելոյ: Ասացոյն օգնել ևս պատասխան՝ ի սրտի իւրում՝ և խոհմնաւոր ինքն՝ որք վկայեին նմա ինքել զնելոյ զգազդս, յորել քնդրեմ ընդ նոսա նախատեցին զնա զատնուցս, վասն արուարձի՝ ի զնելոյ և մտոյ հանդերձեալ առաքինուելոյ իւրոյ. որք ոչ երկին բնաւ ընդունելոյք ածուելոյ, ոչ յսկզբան և ոչ՝ ի վախճանի: Այնքր ահա աղեկեալ, ի սոյ՝ ևս՝ խայտ ացիւք, և յուսահատուելոյ: Այդ դժոխացինք ոչ ասացեալ զնա բնաւ. քանզի քաճական էր ևս ոտոյ զնա ինքնին, և խոհական սերտ իւր բա ճակատագիս վրէ ժխնդիր լինէր նմա վասն ածոյ արհամարհելոյ՝ ինամոյ: Որոնէր զանկիա առաւել՝ ևս՝ ի աքօղել յայլոյ՝ ոչ կարելով զոյել յինքնին: Որոնէր զնաւաբա՝ և ոչ կարէր գտանել. վի լոյս ինն ասնչանաց հետ իւր նմա տա յաստնեանն. և յաստնեանն ցնցուղք ձնշատուելոն՝ ասէ. եթէ և եմ ափանցելոյք գայն՝ ի խնդրել զոյն ժ վասն ձնշատուելոյն, որ զանց արարեալ էր հետ նմա՝ ի կենդանուելն իւրում: Այն ամ՝ զորս ունէր սիրեալ, եղեն նմա քննութիքը, քաստուրամ՝ նոքա էին արմատք ամ չարեաց իւրոց, որք ոչ ևս կարէին եղելոյ: Ա անորոյ և ասէր ինքնին. ոչ՝ անգոյ ոչ ունիս զոյ ուրեմն ձանաչեալ՝ ոչ զածս՝ և ոչ զմարդիկս՝ և ոչ զերդ ինքնին իսկ. ոչ, ոչ ունիմ՝ ես ամենեն ինն ձանաչեալ. քաստուամ ոչ ունիմ բնաւ սիրեալ զմիայնակ և ձշմարիտ զարին: Ասացոյն ընդացք իմ լեալք են արուարձիք, և իմաստուելիւնք իմ՝ ոչ էին, եթէ ոչ՝ յիմարութիք. նմանապէս և առաքինուելիւնք իմ՝ ոչ էին, եթէ ոչ՝ ամբարտաւանութիւն իմն հայտար, և լեալ էր ևս ինքնին կուռք իմ:

Ա երջանդ ևսես Թէլեմանք նաև զիմ ապաշխարս՝ որք էին գատապարտ-

եալք վասն խաբդախելոյ զկարողութիւն իւրեանց ։ Ի մէջ հողմանէ Բ.լք մի քննախնդիր՝ ներկայացուցանէր նոցա հայիլ իմն, որ ցուցանէր նոցա զայլանդակութիւն մարմնոց իւրեանց ։ Ի երանելոյն Թէոմայէ անդ՝ և այլ կարծիս արդիւնել զոհասութիւն գանձիական և ախմորական ունայնափառութիւն ընդէից իւրեանց, վասն հաղնեղութեան ծագումնոյ զոր առնելոյ էին ինքեանց ։ Տեսանէին զնաստատուն Թէ իւրեանց վասն մարդկանց ։ որոց ունէին պատրաս՝ առնել զնոսա երջանիկս ։ Օ արհամարհանս անդրպատութեան իւրեանց, վասն առաքինութեան՝ և շնորհաց Օ երկիւղ իւրեանց՝ առ Քրիստոս զնշմարտութիւն ։ և հակումն առ ի գործել և մարդկայոյզ անձինս ։ Օ անզգուշութիւն, պղերգութիւն, անտեղի անհամատարմանութիւն, ունայնութիւն, ղնոտան և անվանելի մեծամտութիւն իւրեանց՝ հիմնեալ ի վերոյ խոնգամանն ամբոխից ։ Օ աբարհամանք Թիւն իւրեանց՝ զոն առանալոյ զգնն ինչ մնոտի փառս արեամբ քրիստոսեան իւրեանց ։ Ընդ վերջապէս դանդրհաւութիւն իւրեանց՝ որ յիւրաքանչիւրսն՝ յաւետ երեսն աչեր-որանկ զնոտ ինոցս ախորժանս, ի միջ արտասուաց և յուսահատութենանց՝ այնքանեաց դժրաղէից։ Տեսանելով նոցա մշանջենաւոր զայս ամ՝ ինձ հայելոյն այնմիկ՝ զոսանէին զինքեանս առաւել սարսելի՝ և յաճէտ սլանդակք քան զԲրէմեայ (է) յաղեցեալ ի պէտ լերկ-փեղեկէ (ը) Ընդ քան զիմ բնկն լինոցի՝ յաղնեցեալ ի Հերքիւլէէ, և նմանապես Պետրոսի. Եթէ և փսիքը իւրոյ հայել յերից կռնորդաց իւրոց սեաւ և Թիւնալի սլուխն ինձ, որ բաւական էր Թիւնաւորել զամ սեաւ հնդանէ մտհանոցաց՝ ի վերայ երկրի ։

Ինձմէն ժամս՝ Բ.լք մի և ա՛ի միւս կողմանէ՝ վիրաբերելոյ զանձրնեցուցանէր նոցա նախատանոք՝ և արհամարհանօք զամ դրուատս, զոր հաճոյիչք նոցա՝ ի հնդանութենան իւրեանց՝ մատուցանէին նոցա ։ Ընդ նմին ինձ հայել յորում տեսանէին զինքեանս պատկերացեալ, որպէս և մարդկեղութենանն կատեալ էր զնոսա։ Ի երկհատուրեան ազգ երկուց նկարակերպութենանց՝ էր անհնարին առնջանք իմ՝ անափառութենան իւրեանց ։ Տեսանելով անդ՝ զի առաւել չարաչճիկք ի միջ այց Թագուրացն՝ էին այնոքիկ, որոց առաւել լինէին առաւել մեծափառ գոլիւտք՝ ի գնդէ իւրեանց։ Քանզի՝ չարքն են առաւել երկնչելիք քան բարեքն. ուստի և չարաց տրի առաւել առապարձիչ և համարձակեան գործուտ։ և նորա

և ս

(է) Վրիպեցի ։ ի լեառն ի Սինակիայու ։ որոյ ի գագաթանէ ապառաժինն քոյն հրոյ. և ի քնարոյնն ածխոյց ։ Ի ինքնատն քարչտուրիեան նորա արուեին ազէն. և ի սոսորոտ սեռանին օյո։ Մասի և ծնելու երկու առուի, ի ես և այլանդակ ի գլխով առնոյս, գիշերն ազեց. և առաջի վկայեն ։ Ընդ երեսաղեռ-ոսանի գերեզ քարչտուշանգատ գլխոյս՝ նման պոյ երեց ինդրանեցոց ։

(ը) Պետրոսի-փեղեկոնին ։ որպէս Կորնելիոսոյ, երկու սրբասոանեալ ի Սինակոդէ ինչ՝ յոմերոյ քառաբոյր քառանքոյրն, գնա ի ընտրեան, Փեղեկոս քառաբոյն Սրբոյն՝ ոյր պատրիկ գնոզ ինչ ինքնաբոյ պատ հաճատա ոսկո սրբատոսանաբեան՝ յորոյ նոյ զ Պետրոսի-փեղեկոնին առ Յոհոսոն քառաբոյն Սինակիայու ։ զի ոպոնոյ գնա. և նա հրամայեաց նմա մարանել ընդ Քրիստոյ։ նոյ Պետրոսի-փեղեկոնին՝ վասն գոյոյ հեն եալ՝ ի ընդոյ Փեղեոսիոյ՝ յոպրեալ Քրիստոյ, ոյոնոյն՝ յոպրեալ զերբամ յոսոնոյ ձոոց Խոյնց։

եւս վերընդունելով ընկալեալն առանց ամենեցուն զիզաբարդոյ հանդիսեան պատճէ տիկասաց։ Եւ ձոյս ամենայն հնարաւորաց՝ ժամանակի եւ բնութեանց։ (Ը)

Ոչ հեռաւոր լինէին զանհնարս ոեցին առնելոցն՝ ինչպէս խոստացաւակ խոտ Հարի. յոյսս ոչ կարեն ապառնոյն ինչ եթէ ոչ՝ անորդանս և նախանձիս որոց պարտին ըմբռնել։ Այլ ունելով շատ զիւրաքանչիւր ըստ ինչ՝ որք ոչ տրհամարհիցեն, ոչ զինամարտիցեն, և ոչ յամօթի հարցեն զնոսա։ Փոխանակ զի ոեցա որք՝ ի պէտս երկրի խոտ առնէին զիւնոս մարդկանց. և բրդ հագուստ լինի եթէ ապրանքին հզօրագոյն են՝ ի ծառայել ընկերանց, անդ՝ ի տարաստոսի՝ բարձրագոյն են ասս ամ անկանան հիանս զիբնաց իւրեանց, որք միոյն զինէ զիւրաց՝ ասն հոգս փորձ առնուլ զանազարմ ինն ծառայաքեան։ Չասացին հոգս հոգս մշտապէ. և ոչ ամաց՝ ինոսա յոյս ինչ ամենեքին՝ ի կարել ապրանքս զկարիս իւրեանց։ Այլ անգագար բանաքառելիւնք հոգս՝ առարանկիալք են՝ ինձերքոյ դանիկ՝ և հարմանց ոյոց զիբ հաց, ըստ առաստ ասի զարձնաց՝ առարանկիալ ինձ հարմանց կուանաց Աւուդաձեռն Աիքլոփի, յորժամ Աուլեանն շուտակ՝ ի զործել՝ ի հրաւոր քուզ փուռն Լիմնա լբքիս։

Ընդ հասս Թեւլամոք զամանս դէմս ագլաւունեայս, զարհուրելիս՝ և ահաւոյանս։ Ասցեն եր տեսանելիւն՝ ինձ խաղարի՝ որ ցասուցեալ առնորիք զայնս յանցաւորս որք ունեին սոսկումն յինքեանս։ և ոչ ես կարելին զերծանել՝ ի սոյն առաքինեաց. որպէս ինձ յիսկական բնութենէն իւրեանց։ Լիմ ոչ ես ունեին պէտս ոչոց առնջանաց՝ վասն մեղաց իւրեանց, քան զնոյն իսկ մեղս։ Ո՞ր տեսանիցէ նոքա չհանապազ՝ ինձ ի մէնջ զայլանդակութիւնս իւրեանց, որք ներկայ լինէին առաջի աչաց նոյն, որպէս զարհուրելի կերպարանաց՝ որք հալածէին զնոսա, և նոքա առ ի փրկել՝ ինոցունց՝ որանէին զմահ ի առաւել կարօղ քան զոյն՝ որ ունէր բռնանալ զինքեանս՝ ի մարմնոց իւրեանց։ Լիմ ոչ դառնալով կոչին՝ ի ներ յանապատութեան՝ յորում էին, յօդնութիւն ինքեանց զմահ՝ որ կարօղ էին ձեռնչանել զնմ զդպուածիւնս իւրեանց, և հեռանալ ձանապարհ ինքեանց։ Լիմ ինդրին զծածկելս խորոց, զի դուրք կլանիցէ զնոսա առ ի զերծանել՝ ի քրիստոնէից ձանապարհէ ձշմարտութեան՝ որ հայածել տանջէր զնոսա։ Լոյց նոքա պահպանիցալք էին՝ ի վիմ ժխտրուքեան. որ իբր շնչահան կուքեան անկանէր ձշմարտութեան՝ ի վերայ նոցա զնմ չորացեալ բնաւ, և պատէս նոցն ձշմարտութեան՝ զոր երբէնէն տեսա նել, առնէր նոցա ատելանս անհնարինս։ Հետանէ ինձ, բայց ոչ ունել՝ զինն զասէ, եթէ ոչ՝ ի տեսանել յաղնել իւրենց շէղմ ինչինց Լիմ տեսուքն իւրեանց՝ խոցէր, պատառէր ի ընդ ձէ հատանէր ինչպէսքեր զինքեանս։

(Ը) Ինքնաբոյս հոմոնոն Պոմբիսիոսոց և ծառամբան ծաղատառաց։ Այլ քանզի ոմանք ծաղատառաքին, և նրբեմիկ հոմոնոն ունին զիբ հոմոլերքինս։ ի ինչ ոմանք ի լինել հոմոնոն հոմոնոլիզ, ինոր լինելոյ ծաղատառ, և լինել ծաղատառքին՝ ի լինել հոմոնոլիզ ինոր ծաղատառաքին, և նրբեմիկ հոմոնոն ունին զիբ հոմոլերքինս։ ի ինչ ոմանք ի լինել հոմոնոն հոմոնոլիզ, ինոր լինելոյ ծաղատառ, և լինել ծաղատառաքին՝ ի լինել հոմոնոլիզ ինոր ծաղատառաքին, և նրբեմիկ հոմոնոն ունին զիբ հոմոլերքինս։

ատաքսատա՝ միւնչե ցերիւանուեռ. և կամ Համանման մեռսալե բորբոքելոյ ՚ի հուր Այսպուսակ և հոդիք նոցա էին արդէս ձուլեալք ՚ի նեռ սոյն քննա խրթնէր հեղոյ , յորոց ոչ ինչ կարընէր ՚ի դիմակապատենել , և ոչ ծոխիւր քնատ ինչ ՚ի գոյանելենէ իւրեանց։ Այնէ փանգեսալ նեռմանելու մինչև ջ ակիզբն կնոգա նոցա, ոչ եա կարելով առնել ի մեռսալ ։ Ընդ ամէն հա տուցիալքն և ոչ եա կարէն գառանել՝ ոչ ապատանե, և ոչ հանդիսա դնել փան մեղ վարկնէ. և ոչ եա ունքեն կնանս, եթէ ոչ ցոսուցեալ սրամբել բնգոդ ինքեանց, և ՚ի կորուսա հասոյն ահեկ լուելենց , որ ընծայէ նոցա բառուելեանէ։

Ընդ այսոցիկ նենգ ախտից՝ որք սատակել քաոմնէին զհնդս գլեալ են յամաքե, եաես նաև զհատամսա Խոխոչուց, որք պատժեալքն վասն նախատասելոյ զվարկելուելիւն պղերգ կնոջ մեռ՝ քան ու ՚ի աշխատել վասն հանդարտութեան ամբոխին, որ պարտ լինել անբաժանելապար ընդ ամ պատսպարելեան ։

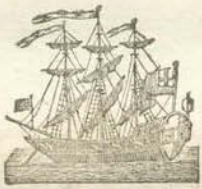
Այլ Թագաւորք յանդիմանին զմեռանան՝ վասն կռուցուելենէ իւրեանց, որոց միւնն ասէր միայն՝ որպ լեալ էր որպէ ՚ի վերոյ երկրի . ոչ պատուէր նել էր քնզ միշտ ՚ի հնոնէ ծերպուելեան իւրց, և նոսա քան զմահն իմ, ապա քննել զարիս՝ զորս ատաքեալ էր վասն պղերգութեան իւրց ։ Որ Թագաւոր նելի հայր՝ ասէր որպէս, ոչ առ օրինակ քո՝ որ ապրեալ ուն էիր զնա փառուելիւն, հպարտութիւն՝ և անպատուելիւն ՚ի մարդիկս. առանելով իմ զքնզ Թագաւորել այնքան պղերգութեամբ , և շրջապատել այնքան խզաբարոյ մարդկութեամբ, ուստի և ես կրեալ եղէ ՚ի սիրել զնա մազանս և զհաճոյս. և հաւատացի եմ՝ Թագորդք մարդկոնց ՚ի բաղդատութեան Թագաւորաց՝ էին ձիք և կամ պլ անաստուած բնոանց՝ փոխանակ մարդկանց. ՝ի անաստուած՝ որք ոչ վասն ինչ իմիք եղեալք են, եթէ ոչ առ ՚ի մատուցանել զնաստպատելիւնս՝ և տալ զնդանգաստելիւնս Թագաւորաց։ Այլ հաւատացի պատէս. և զու ևիք որ արարեր ինձ հաւատալ. որ և ահա կրեմ զպատքան չարիս. առ ՚ի համանմանելոյ իմ քեղ Այլ ՚ի խոյն յանդգնութեան շարունակ ևն նաև զառաւել սասկալի անբնականութեանս, և երեէնն կատարել ՚ի գաստնէ մինչև ցդիշատակ զմեռանս։

Եղև ևն նաև շուրջ գպատճիք Թագաւորք որպէս ոչ էզբկնաս գի հերոյ՝ անգութ կատածանք, անոսր երկիւղք և անհաւատարմութիւնք որք կամ ևն առնուլ գնրկ ժնդրութիւն ամբոխին, քնդդէմ անգթութեանց, և բնդդէմ անյագ սոյս վասն գործոնութեանց՝ և անոսր գնա ահնդութեանց , որ միշտ կրկնոք յանդգնութեանց՝ և ՚ի պղերգ մեղ կուելեանց նոցա՝ հրնապատակէք գմեռ՝ չարիս առ մարդիկս, եթէ ոչ ընկալոյ ձշմարիտ զհաճոյս ինչ։ Այլ և երկնի բաղուք ՚ի սոյն Թագաւորաց՝ պատճկելոք խոտորս, ոչ վասն չարեաց զոր արարեալ էին, այլ վասն բարեաց զոր պարտէին առնել՝ և ոչ արարին ։ Ամենայն մեղք ամբոխին՝ որք պատճառեալք էին ՚ի գանցսուելենէն նոցա ՚ի չարս պանել զրկնս, պահանջեալք լինէին ՚ի Թագաւորաց . որք ոչ պարտէին Թագաւորել . եթէ ոչ՝ պատճառաւ, զի երկնքն Թագաւորեսցեն մինչդեռ իւրեանց ։ Պահանջեալ լինէր ՚ինոցունց նաև համայն անբաժանելիւնք որք յատաջանային ՚ի նանապատելիւնէ և ՚ի շրջեցազարդութենէ, և ՚ի համայն պղերգ պատճառաց, որ արիանն գմարդիկս ՚ի մեղ դժնդակ կացուելեանն և առելութեան, առ ՚ի բռնաբարել զօրէնս՝ վասն սառնալոյ զինչ։ Այ մանաւ

ճանապարհ՝ գաճաճաբար և խոտոտաբար ասէնջալք լինելին Յոգաւորքն այնք՝ քանզի որք փոխանակ լինելոյ բարի և հակիրճ հովիւ ամբոխին՝ ոչ մասնաւորեալք էին, եթէ ոչ՝ ի դիշատակ. զՅօան՝ որպէս վարդապետ և պատուական գոլոյց։

Լայց այնմ որ առաւել սոսկացոյց զվնասս լամանք, եղև՝ ի առնանել՝ ի միջ այն խաւար և չար գրոյ՝ մեծ Թիւն Յաղաւորաց, որք անցեալք էին՝ ի վերայ երկրի՝ փոխանակ յոյժ բազում Յաղաւորաց. որք և էին ահա զատապարտեալք՝ ի տանջանս տարտարոսի, վասն սակաւ գիտառատութեանն իւրեանց՝ և ձեռս մարդկանց չարաց և նենգաւորաց. վասն և էին պատժոյ եալք վասն չարեաց՝ որք Յոգւոյն էին, Թէ և անգիտութեամբ, առնել նոցա ընդ իշխանութիւն իւրեանց։ Այնմ մանն այսց Յոգաւորաց՝ ոչ լեալք էին՝ ոչ բարի՝ և ոչ չար, որպէս և ակարութիւնք նոցա լեալք էին միջոցայնք՝ որք և ոչ ունէին ամենևին երկիւղ՝ ոչ Յանապհոյ զՅիմարութիւն, և ոչ նաև ունէին բնաւ զՅոյակ առաքինութեան, և ոչ էս ունէին եղեալ զախորժս իւրեանց՝ առնել զբարիս։

Վերջ Ութնեւտասներորդի Գրոյ։

ՆԻՒ Ա

ԻՆՆԵՒՏԱՆԵՐՈՒԹԻՒՆ ԳՐՔՈՑ։

Ամէնուրեք տեսանք՝ թէ գրեան Աստուածային. որ էրէ ժանգիւել յԱրդիւսոյ հաճոյ ի Քրիստոս. որ հաճառակ նմա էին՝ Յուդա տեսիլքին ընդունակ է. Եւ ի տեսանէիցդ ընտրեալ էին. Եւ ի գործոցդ ընդունէր նոցա անձն։ Ընդհակառակն նմա էրէր վերջանալոյն՝ յորում որ ատելիք էրէրէին։ Ոչ հանուճանգամանալ էրէր ի քաղաքացոյ, որ՝ ի ջնջանուելի էրէրէն՝ չտեսնելոյ էն աչք. Եւ էրէրէրէր տրուելոյ էն ղաւրութիւն, որ՝ ի նոցանէ էր ի տեսլեանէ Յուդայէ նմա Եւ զլոյ հայոց, որ ի դիտել գերբա զանոց էին յորհրդոցի տանելոյ զպատերազմին. որ Եւ էին յոյժ պատուս էրէրէնիւ՝ ի հետ յատուկ տիզոյ։ Ալէքսանդր՝ որ յոյժ գտանելոյ էրէրէրէրէրէ Ամենայնի, ըստ որոց՝ ի քաղաքացոյ Ամենայնի ծագումէրէրէ՝ ի բանակին գրելոյ.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՂԱՄԱՐԱԲ

Գլուխ Ութերորդ։

Երբ ամենայն մարդիկ ի մի լեզու էին, եւ մի բարբառ ամենեցուն, եւ ոչ էր ազգ ազգի հակառակ, եւ ոչ ոք ոչ ոքի ատելի, եւ ոչ ոք ոչ ոքի նախանձ, եւ ոչ ոք ոչ ոքի նեղ, եւ ոչ ոք ոչ ոքի ոխ, եւ ոչ ոք ոչ ոքի չար, եւ ոչ ոք ոչ ոքի դաւ, եւ ոչ ոք ոչ ոքի խարդախ, եւ ոչ ոք ոչ ոքի խորամանկ, եւ ոչ ոք ոչ ոքի ստախօս, եւ ոչ ոք ոչ ոքի նենգաւոր, եւ ոչ ոք ոչ ոքի անիրաւ, եւ ոչ ոք ոչ ոքի անողորմ, եւ ոչ ոք ոչ ոքի անգութ, եւ ոչ ոք ոչ ոքի անարգ, եւ ոչ ոք ոչ ոքի անամօթ, եւ ոչ ոք ոչ ոքի անպատուական, եւ ոչ ոք ոչ ոքի անհնազանդ, եւ ոչ ոք ոչ ոքի անհամեստ, եւ ոչ ոք ոչ ոքի անհեզ, եւ ոչ ոք ոչ ոքի անհոգ, եւ ոչ ոք ոչ ոքի անհաւատ, եւ ոչ ոք ոչ ոքի անհաւատարիմ, եւ ոչ ոք ոչ ոքի անհամբերող, եւ ոչ ոք ոչ ոքի անհամբերող, եւ ոչ ոք ոչ ոքի անհամբերող

առին զաւազ նոցա քաղցրագոյն իմն գիտութեամբ ընդունելով բազմաձեւ առակս վեպագիտիւք Եղանց՝ հնդկացւոյն պատմեան՝ քաղցր նուագըք երգոց իւրեանց։ Տնաւնիւբ անդ համանդամանցն բնդ ծովինոց գործեան՝ որք բազմագիտին՝ ի ներքոյ քայիկ նոցա, նաև փարթամ պատուք աշխատ, որք կամեալք կային՝ ի վերոյ միատալար ծառոյ։ Ընդ բնաւին ոչ զտայիակ լի նէր տալ տաղանդս Հանիքաւլի։ (ա) Ընդ նաև ոչ երբեք դիշեր։ Ամա նաղս Ազաբիոն գժնդակ հոգին հիւանդացին ոչ իշխէր փչել և առնել զայ անդ խաղալ ձմերան։ Ընդ ոչ պատերազմ ազգիւ մերձաւորի զարիւն, և ոչ անողորմն նախանձ՝ խոցեալ էր զիւնաւոր առաքինութիւնք իւրով զիտեցս, ու նելով զազգմանէն իմն հուսահատիւ՝ ի լանջս, և շրջապատեալ ի բազում Ընդ ոչ յաչագիտութենէն և ոչ անհաւատութենէն, ոչ երկիւղ և ոչ անաս իղձք մերձենային բնաւ՝ ի սուր երջանիկ բնակութենէն խաղաղութենէ։ Տիբեն ոչ երեկոյանայր ամենեւին, և զիշերն իւրով խաւարաւ բոլորովին անծանօթ էր անդ։ Լոյս մի՝ քաղցր՝ և պայծառ ամենայն ժամ ընդ ամենեսին ապա ուղիղ արանց, որոյ ձառագայթք ունդերձ շրջապատեալ լուսաւորէր զնոսա։ Լոյս սոյն՝ ոչ է նման ամենեւին այնմիկ ազօտ լուսոյ՝ որ լուսաւորէ զաչս ո զդրամիւ մահկանացուաց, որ ի հասարակութենէ սորա՝ ոչ է ինչ, եթէ ոչ խա ւար ։ Քանզի սա է մնաւանդ եթէ՝ փառք իւր երկնային, քան եթէ լոյս Թափանցիկ սա կարի նրբագոյր ի մարմնոյ նմա ամենայն թաւնիցս ։ Ոչ ինչ ձառագայթք արեգական ոչ թափանցին անդր քան զկիսատաղ ։ Լոյս սոյն՝ ոչ խաւարեցուցանէ զաչս բնաւ, այլ մանաւանդ եթէ՝ զօրացուցանէ և առնէ զնա նորս հոգւոյ՝ ոչ զիտեմ որպիսի զովացութեամբ, և պայծառութեամբ։ Ոչ սոյն երջանիկ անձինք՝ ի սմանէ միայն լինին բաւականք։ Այլ նաև ի մասնէ ի ինոսա՝ ոչ երեւութեամբ։ Թափանցիկ և մարմնական ի ինոսա՝ ոչ և կիրակութեամբ նմանս ի մեզ։ Այլ աստ անանձն և լուռ, և սուբ շնչառութեամբ նոցա ։ Այնչ ծնանիլ ի ինոսա անանց հոնդաբաստութ. խաղաղութեամբ և ուրախութեամբ միմեանց ։ Ոչ ընկերական են ի ինոսա խորս հրճուանաց՝ ոչ ձկունք ի ծովս։ Ոչ ոչ և սա խնդրեն ինչ, զի ունին զամ, ոչ ունելով ինչ խորհուրդ ճշմարիտ սոյն պայծառագունեղ լուսոյ՝ շիջուցանէ զամ՝ ասես սրտից նոցա։ Յագեալ լինին ամ խղճք նոցա, և լրութիւք նոցա առանն ոչ և ս ունել հոգս այնց ամենից իրաց՝ որոց վիր մարգիկք թափուրք և սոսկալք՝ գնան որանել յոյսրս տեսիլեաց։ Ամանգն վայելչութիւք՝ որք շրջապատեան զմարդիկս. ոչ ինչ են ի ինոսա. քանզի յատաւարտ երջանկութիւնք նոցա՝ որք զամ ի ներքոյս։ ոչ թողուն ի ինոսա զպատուս ինչ վասն այնց ամենից վայելչութեանց, որք զան և տեսանին յատաւարտս։ Այնչ նոցա ոչ ևս ածք, որք են յագեալք ի Աէքթիարե, և Յամլրօղ, և ոչ դիջանին լինել բաւական ի գահոյիկ հե րակրոց մարդկանց. որոց թէ և ներկայացեալ լինէր Համիդաձաշակ և փա ռաւոր սեղանն մատհանացուաց։ Ամանգ չորիք հեռ փախչին ի սոյն խա դաղական աեղւոջէ. մահ՝ հիւանդութիւն աղքատութիւն ծերութիւն կամ կսկիծ խայթից խղճի մտաց, երկիւղ՝ (նաև ինքն իսկ յոյսս արժեալ լինին միշտ որ քան երկիւղն.) անպատանութիւն անհամաձայնութիւն, տհաճութիւն, և սրտմտութիւնն. և այլ ամ սոյնպիսիսք ոչ կարեն ունել երբեք մուտ ինչ անդ ի ինոսա։

(ա) Հանիքաւլ՝ ած[illegible] ընդ ասելն. որ յոյսոյն յունէրն պատրեն պերճեալ պա [illegible] ոյմ ընդմոխիւ նորոյ՝ ընդ ոչնչեցեալն ։

Թարձր լերինք Մորաչի՝ որոց ձախակաք ու ձկնեալք ի ձիւնոյ և ոչխարք լքեալք սառուցիւք խոկղբանէ աշխարհի, և պատառեն զոտից, դիւրաբեկ առ ապականալք լինելն հիմունք նոցա եզևալք ի խորս երկրի, քան թե սրտից ապա ուրեք սրանց լինել խարեալք և խաթեալք ի կրից։ Ունին նոքա մի-այն զԱԹուելի իմն վանս ազգալից՝ որք աչքին կենդանի մարդիկ ի վէմ երկրի. բայց սակ զԱԹուելի մի՝ քաղցր և խաղաղ, որ ոչ վնասուիչ առնէին զանփափոխ երջանկութենէ նոցա։

Ունէին նոքա երեսունորիս ի՝ յոմիսենական, երջանկութենէ մի՝ անց վախճան. ուրախութենէ մի՝ անզգամ, և միաբան մի՝ բազմութիւնք ոչ ազգի, լցեալ ի միմեանց երեսաց նոցա։ Այլ ուրախութենէ նոցա ոչ երբեք ունէր խաղալիւս թենէ և անպատահութենէ. այլ և ուրախութենէ մի քաղցր՝ ազնիւ և լի վսեմական ուրախ. և ի ճշմարիտ լինի վերնոյն և գերազանց ձգտութեան, և շնորհաց՝ զոր նոքա ունէին։ Ոչ են մշտնջենաւոր յիւրաքանչիւրում բռնել ի՝ ինչ նոցին իսկ հրաճեպանաց սրտի, յորում ի մարդ մի՝ միոյ վերատեսանէ հնդատնի զորդին իւր սիրելի, զոր հաւատացեալ ամենայն։ Այլ այսպէս խնդութենէ ոչ փութալով կարգալ ելանէ ի սրտի մօրն, ոչ երբեք փախչէ ի սրտից այսոցիկ արանց։ Հանգիստ ոչ բնաւ եղծանելոյ լինին գոնէ հինգ միլիոցիկներ. այլ հանապազ նոր ի՝ նորոյ վերանորոգի վասն սոցա՝ այսպէս խնդութենէ։ Շրջմէ-նայէ են նոքա յաբրեցուէ, զոր ունելոյ պղտորեալ ամպոյ չինէ մանց և վրդովանաց կուրծքն ի խելոյ։ Ասասկին ընդ միմեանս՝ զոր ինչ տեսա-նեն, և զոր ինչ ճաշակեն։ Հանահարեն նոքա զմիմիս՝ զոր ինչ ունիցեն ձեռնէ նախկին կացութենէ իւրեանց. զոր և ոչ զայն։ Ի երջանիկեն հա-ճութենէ նոցա արամաբանեալ՝ ոչ ակն առնեն զոր։ յոր ունէին հաբ-կաւորութենէ ի լինել բարեր, մարանելոյ ընդդէմ ինքեանց՝ և ընդդէմ հնգետասան մարդկանց ապականելոց չարութենէ։ Ոչ ոք ընդ-նուելիս ածց, որք առաջնորդեցին նոցա, այլ ի կալեալք ի ձեռանէ՝ ա-ծել յառաքինութենէ, ի միջոց այնքան որոգայթից։ Ոչ գիտեմ ի՝ ոչ-պիսի ածային հանապազորդ ի՝ ի միացից վերադիմելոյ եղեն սիրոյք նոցա, այլ հնգետ չարչ՝ առ ածային, և միաբարեցան ընդ նոսա։ Տեսանէն և ճաշա-կէն նոքա ի՝ երջանիկ են. և ճանաչեն ի՝ լինելոց են մշտնջենաւոր։ Երգեն նոքա զդովաբանութենէն ածց. և ոչ առնեն նոքա առնեցքին ի միա-սին, ի՝ ոչ գայցէ մի՝ զիմացութենէ զիտակութենէ, և զսէրս մի. զորով ի՝ մի և ի՝ նոյն երջանկութենէ. այնպէս՝ յորում իրր ի՝ ինչ ծածկոյթ խաղան յառաջ. և զառնեն յառս՝ միացեալ հոգիքս այսոցիկ։

Ի՝ մեղանչեալ ոք որոնէ զինչ իւր՝ ունելոյ ակնկալութենէ զառանել զնա ի՝ այն սրանչելագործ աղբէրէ, ձայց ի այն ախորժելի խաղալութենէ և յերջան-կութենէ զայնոցա վերերկրեղեալ, միշ զի կամեցաւ զառնել անդ ընդ Հոլե-սի. և վշտացեալ ինքնին վասն լինելոյ սակաւակի միրազատեալ կրկին յերե-կոյթս մահկանացուացս։ Ասա զառանի ասէր՝ ձմերիսա կենդանի, և մեռ-ոչ ի, ասէ ոչ՝ մեռ։ Ասաց այն՝ որ հիացուցանէր զնա, էր ունել տեսութենէ զայնքան բազմութենէ ի՝ ազատ զոր զառանել ի տեսութենէ, և տեսանել այս-պէս զառանէս ի դաշտին Իլիոնի։ Որոյ դիտաց նա ի՝ սակաւ ձեռն ի՝ ազա-ղորդ՝ ազգ ունէին բաժանեալ հատուածոյ ի՝ քաջասրտութենէ, զա ի՝ ընդ-դիմանալ իւրեանց խոկական կաքաղութենէ, և ի՝ ըստ արիանալ զհամայնան այնքանեաց սրանց, ոլք արծարծեն զնմ սիտասկրութենէս իւրեանց։ Ասասկ ձանաչեաց ի՝ քաղի ի՝ ձորք յոյժ հազիւք են, և ըստ մեծ մասին չորք են։

Ոչք և ածք ոչ լինէին ուղիդք . զի զկնի հալեցելոյ խարդախելոյն նոցա յայսմիկ կնճիռ զկարդօլիս խրթնանց , ոչ գտաժիկն զնոսա զկնի մահ- ուան ՚ի հանդերձեալ կենաց։

Ի՝ եկեալք ոչ տեսանէ լոյզ զհայր իւր Նուկիս՝ ՚ի միջ ասէն ամ եղուկ- ձաղաց, զոնկ որոնեաց աչօք զնաժայնն | աչերէն զպատկն իւր ։ Ուր գինչ ՚ի գերեզման արկանէր զնա , ծերունի սուն յարդելի և փեսամոփոռ գիմաք՝ ընդառաջ եաց գէզ ՚ի նա։ Որոց ծերունին՝ ոչ հաւանանալոյ ամենեցուն ասոյ ծերու- մարդկացնոց. զորս բեռնիք ասոյ ծանրագնեալ ապենից ցանկն ՚ի վերայ երկ- րի. այլ երեսիւք ի՝ լեալ էր նա ծեր նախ քան զիւռանելն ։ Ուժ էր խաս- նեալ և միացեալ ընդ այնց ամենից ծանրացեալ ծերուին՝ բոլորովիմբ ընդ հալի երիտասարդուն մի։ Ռանդի ընդ ուրհք վերածծանին ՚ի յատեան անկեալ ծերունեաս ՚ի ձագնուած բոպէի յորում անդրադարձաք լինին ՚ի գաշտն Ուկի զնի Ա յրս որս բնդառաջեալ արագաւին՝ հայէր ՚ի ի՝ եղանոյք մարմնոյն ան- ուղ ի յանձն ի՝ յայժ սիրելի ընկերան ։ Ուկ Ի՝ եղանոյք ոչ ձանաչելով վեր- ամենեցին՝ եր ՚ի կարծիս, և ՚ի տանջանս մնաց։

Ուերամ քեզ ոմի սիրելի որդեակ իմ, ասէ ցնա ծերունին, քանզի ընաճ ոչ ձանաչես զս զիս։ Ես եմ Ուրէսթես (բ) հայր | տիրելեն . և եզերեցեր զաւուրս կենաց իմոց զոյն ինչ յառաջ քան զդնալ ես առաքեալ իմոյ Նուկիսի ՚ի պաշտօնեայ Տրօյիայու. որ ասիտէին վիպերիկ մանուկ էիր զս յայնժամ ՚ի գիրկս զայեկի քոյ . և յայնմանէ ժամուս ունէի յղացեալ ՚ի սրտի իմում՝ գիւղ իմ յոյս վասն քոյ, ոլք ոչ եկեն երբեք լինանելոյ, բռատրում տեսի զքեզ ի՝ ծագաւորութեանն Փրուգիոյն՝ յորմանէ դհայրն քոյ. ոլ և ածք պաշտպանեցին զգեզ ՚ի սուն յառաջադրութեան քում ։ Ո՝վ երջանիկ մանուկ ոնծք սիրեն զգեզ. և պատրաստեն քեզ զիտաք լինն՝ նման հոր քոյ։ Ո՝ երջանկութեանն իմ՝ ՚ի վերստանանալ զքեզ Ա՝ոդ ուրիմն որոնել զՆուկիս՝ յայս միկ տեղիս՝ . կենդանի՞ է նա տակաւին, և պահպանեցեալ է տա ՚ի վերամ՝ քառնալ գառն մեր ՚ի կղզւոջն Ի՝ թաքի | աերելէ ինքն ի՝ է և ծանրութիւնք ասոյ աքսորեցուցեալք են գնա՝ վազել տակաւին անդ գյոյս, և ասասէ, զի ոչ դի իւր վերադարձնել կարուցէ գայն իւր։ Ո՝նոնք ուրեմն որդեակ , զի մարդիկք ասա պատն անցանին ոնց ծաղիկք , ոլք բանին ընդ պատն և ընդ երկայն ի՝ ատաստեալ հատանին, և լինին ոնանահարեալք յանցաւորաց։ Ռանդ զի ծննդականաւթիք ճարդկանց՝ հասին ոնց ջուրց ապա գարշաւ դնատոյ։ Ոչ քնաւ ոչ կարին կասել գժամանակն , ոլ ատաքարշ գկնի իւր գայն ամ՝ ոլք ի՝ ծաւին ատաւել անշարժելիք։ Ոչ դու ինքդ ոչ ոլդեակ իմ , զոլ վազիկս պիտ զերկատասարդուն մի զոճաքի , և ազատաւ ի ախորժանաց։ վերայնէն զի այն հատակ ոչ է , եթէ ոչ ծաղիկ մի՝ ոլ հատիկ ի՝ է բանի՝ խոկոյն չորս նաց, և քաղի։ Տիտանիս զաւ զքեզ փոխանակ ամպատուոյս ։ չքնաղ և բա- զաշխ գեղեցկութիւնք՝ և քաղցր ախորժանք՝ ոլք ընկերակցին քեզ ընդ ա- ժեղութեան, առազութեան և ուրախութեան, ունայնանան ոնց գեղեցիկ ախոր- ժալիքը երազոյ, և ոչ ձեզ քեզ ինչ, եթէ ոչ տրաւմ և ախտաւ յերեցողու- թիւն։ Տիկար և քինամի ախորժից ծերունին ցրտացեալ՝ զաց ՚ի ծիծաղել ՚ի բերս քոյ. կրնձմռեալ զմարմին քոյ, ակոտցուցանել զանդամս քոյ. ցա-

(բ) Ուրէսթէս՝ էր սա որդի Ագամեմնոնի՝ զանոյ Ելոյզ իւր էլեկտրա անուանի Աւրէսէ։

մեղքից ազատել զաղբիւրս ուրախութեան սրտի քոյ, ապաքարժ առնել զքեզ
ի ներկայից, և պահպանել յապագայից, և անդրդում առնել զքեզ ի հաստ
նից, բաց ի քոյոց և ի հնձողից։ Ջամ խաբեայ զու զքեզ որպէսզի իմ։
ժամանակ այս ետուն քեզ կայուն, բայց շնորհ նա՝ և ահա ժամանի արշաւա-
նաց իւրոց։ և այն որ գայ այնքան յորդահոս արտորմամբ՝ ոչ ի հեռի ի քէն
և ներկայն ի որ փախչի յայժ հեռի քանզի ոչնչանայ ի կիսին յորում հա-
պիչ, և ոչ ես կարի վերադառնալ։ Ի համարիկ ընտ ինչ ուրեմն որդ-
եակ իմ, այլ յիշեսի զաման և գժուարս զայսոսիկ առաքինութեանց, ապա-
գայ անուանիչ։ Պատրաստեա զու քեզ մաքուր կացուիչ և սիրով ու զ-
գուշութեամբ։ զի այն երջանիկ և խաղաղ բնակութեան։ Ոչ՝ անուանե-
լոյ ես՝ ի վախճանի գնայր քոյ. վերջակալեալ զիշանալ ի չարէ։ Ընծայն
եալ ես զու ի հետագաւորել զինի նորա։ Ասացի ամէն, ով որդեակ իմ, զի
ի հետագաւորելն այն է խաթոյ, և յորժամ նիւտակէ ինա՝ ի հեռաւոր ոչ
երեւի. նիւտ ոչ մնալ է, այլ ծառանալ է և վայելչութեամբ, բայց ի մնալ բա
ղարժանի փշալն։ Յառաւոտ ոմն կարի ի ծարպ անարգանաց առնել զինան մի՝
քաղցր և ազատ, խակ ի ծագաւոր մի ոչ կարի ի ծարպ անարգանաց՝ նախատա-
նել զինան մի քաղցր և դառնակիսաց, ի ծանրաշնաւոր գործառութիւն կա
ռավարելն երբեմն։ Ջանդի այս բառս ոչ նա հայոյն մարդկանց զրո
կառավարէ. և ոչ է բնաւ ներելոյ նմա լինել վասն ինչ ան։ Այժ փոքր յան
ցանս նորա՝ պատճառն գինան անհնարս զի լինի առնել ազատքան
կուելն ամենեքին, և երբեմն առ ի բարեաւ դարձ։ Պարտ է նաև հնչել
զինանուելն չարեաց, պատրաստել զանձուելն, և նզովանել զդատաւորս ի։
Ոչ՝ ոչ է բաւական նմա՝ ոչ առնել զչար ումեք, այլ պարտ է զի արտասե
զամ բարեբարուելնս, որոց տէրունէն իւր ունի զպահպանելն։ Այս ոչ է
բաւական՝ զի միայն ինքն առնիցէ բարիս այլոց, այլ պարտ է արդելուլ զնա
մայն չարիս զորս այլք առնեն, եթէ ոչ յիցէ կալեալ ի տանձս։ Ընկերք
ուրեմն որդեակ իմ, ընկերք յոյսակոս վանդատար յոյսոն ելնել, և զինեալ ըզ
քեզ քաջութեամբ ընդդէմ քեզ ինքեան, ընդդէմ ախտից և ընդդէմ հա
մայնական։

Ընդհակառակ յասելն զանա զոյսոսիկ՝ երբ իւր բազմութեամբ վառել ուժգին
լինի հրոյ, և ցուցանել ի ժողովարանի զդէմն իւր՝ յյեալ ի վշտակիրս մարմնոյ
նոց, վասն չարեաց՝ որք ընկերանցն ի հետագաւորելն։ Ընդ ասել, յորժամ
հետագաւոր մի ի գործ ածէ զիշխանութիւն իւր՝ առ ի հաճեցուցանել զինքն,
ի նա այնպիսի և անբարւոյ բանաւոր. խակ յորժամ ի գործ ածէ առ ի լցու-
ցանել զպարտաւորութիւն իւր, և առաչնորդել անձի ամբոխից, ոմն հայոյ
ի՝ որ առաչնորդէ որդւոց իւրոց։ առ պատշաճ մի ծանրաշխատ և աքնե-
ցուցիչ, ոչ խնդրէ զի ընտրեալ ի հակայական հաւատս ի։ Ինձանէ
սէն է ձգնաժամաւն այն ի ընդունել՝ որք հետագաւորեալք են հարազատ առա
քինութեանց. որք և ակն վայելեն առ գոն ամ բարի՝ զոր ածէ հարցող՝ կա
րեն հնարել ոմն ի մեզ, առ ի բնդունել զնաս յերջանկութենի կատարեալ։

Ընդ որում խօսեր Ընդհակառակ այսոսիկս, բանքս այսոքիկ ներգործէին մինչև
ցխորս սրտի Ընդհանարհ, և լինէին մեծագոյն քանդակիցս։ ոմն ի ոսկե
բիւրն հմուտ փորձ զգայակրս ի միտըս այնպէս, առ ի ցուցանել յոտոտացից
մինչև ցերկիրս ժամանակ։ Ընդհանրական բանքս այսոքիկ էին ոմն զոց ինձ
նուրբ՝ որք եղտանէին մինչև ցերկիրս Ընդհանարհ. և զդացք զինքն
բազմութեամբ խեղեալ և վատասլ. և ոչ գիտեմ եթէ՝ ոչ պիտիք ածային ինձ ազդ

մամբ ձուկնալաք լինէին ի սիրտս իւր։ Եւ լինէր խոնհդաբար ծովակալ յայնցանէ՝ զոր կրէր յառաջել ներքնագին մասանց իւրոց ընկերաց։ Եւ ոչ կարէր ոչ առնել՝ և ոչ ընկերել, և ոչ ևս ընդդիմանալ այնպիսի զօրի ապստամբութեան։ Քանզի էր զգայուն ինն զօրի և քաջագոյն, և հմտագոյն ըստ ամենայնի ի մարտի և վայելուչ խառնակել ի միոյ առնջանաց բաւականապէս կարող խնդրոյ գնացեալ։

Ետես այնորիկ ծովակալն զնոսա՝ զի ընդառաջ ապստամբաբար. և ճանաչեաց՝ թէ ոչ ուրեք սիրով եկին նմանալ ընդ Ասրիէլ, և հաւանեալք յիշել նախաբարբառեալ ունել տեսեալ ի Յունիս հայր իւր՝ զնոսա ինչ՝ այսպիսի նմանութեամբ մինչ գնացեր ի պատանիս Տրդիտայոյ։

Այն նմանութեամբ խանդապատեաց զսիրտ նորա, և քաղցր սրտաստուք խառն ուրախութեամբ հնդանէին յաչսոց նորա։ Ումեմնում փարել զպանծալիսն զաստուածական զնեձամբ. սակայն բռնկեցեալ ի զուր ձգտեցեալ, քանզի հզօր այս փառաւորն ի բռնակոծ նորա՝ ոչ խաւսէր երբեմն, որ լարձեալ ի ձեռաց ոմն երևութեանց ի մարդոյ՝ մինչ հաւատայ սիրել նմա. կամ քան զնա՝ որ միրեր բնաւ նորա պատրել ի ծարաւեալ ընթանալ դէտ փառասիրան ջրոց, և կամ երբեմն շրթունք իւր շարժին ի հերձուել գնոսա. բայց ևս միտել ոչ ըմբռնանն ինչ. այնուհետև և ծովակալնքն ոչ կարէր համարձակութեամբ հանդուգնանալ իւր. զի առանձին ելնէր ընդ նմա, և ոչ կարէր հալել։ Երբեմն եհարց նմա, թէ ոյր էին արքն այնոքիկ զոր առանձին շուրջ դիւրն։ Տեսանէր զոմն արփակ իմ պատասխանանալ նմա, զմտաւոն ծնբաւնեալ. արքն այսոքիկ լեալ էին զարդք դարուց իւրեանց, և փառք և բարեբաղդութիւնք տեառց մարդկանց։ Տեսանէր զոմն զայս տալիս թէմ թագաւորաց, որս լեալ էին արժանի լինելոյ, և արարքին հաճաւորք մեռելոցն գնդանդրուելիս ածց՝ ի միտս երիցն։

Եւ զայս միւսն զոր տեսանէին զայն ինչ մարձաւ նոսա, բայց բաժանեալ միջարկութեամբ նայեցեալ փորձիկ ամենց. նորա են հակառակ։ Ոչ իրաւի է ի մի տեղի քաջք։ Ոչ վարձատրութիւնք արուեցեալ նոցա, և զոր տառապանքք զօրավարութեանց նոցա՝ ոչ կարեն լինել բազմատեսակք ընդ փառաց այսց երևութեան, ուղիղ և բարեբար խառնուրդ։

Ինքեր զայս արկաց՝ տեսանէին զոմն ի ծովակն, որ ունէր զդէմս իւր դէպ ինչ տեսութ. քանզի զգայեալ ունէր տասակի ձախորդութեանն իմն. վասն լինելոյ յոյժ համառատիալ՝ հնազ ինչ ենդաժորի. և ի տակաւին վշտաբնեալ զմանն անապատական խնդրոյ բանիւ նորա՝ ի Ասրիէլն՝ զանդորմ մահ ոգւոյն իւրոյ Ելիփազայ (գ) երանելի՝ եթէ չիցէ այնքան պատ

(գ) Ելիփազիոն, որդի Ծծէղի և Ելիփազիէի, եղեալ ամենատանէալ ի խորհրդոյն իւրոյ Ծիւռաքայ. ելեալ ինքն ևսոյն քառասնից ոգեաց հետ ի Ծիւռաքայ ի Ծիւռաստան. և ոչ տատապած ժամն ի ներքին ընկերութեան նոցա. որպէս ինքն ասէ։ Եւ այսու հանապազ ճառագայթեալ նոսա ի փեսին, ի բարեպաշտութեան ելեալ ի բարձրագոյն աստիճանս ի ներքին ընկերութեան նոցա. որ այնպէս խրատեցոյց ի միտս նորա որ ասէր։

ներկայի իւրոյ։ (գ) քանզի ոչ կարէ ասկաւ[ն]ին բարեզօր դարձ ածել զտուս իւր պատճառաւ վիրաց՝ զոր ընկալաւ ի գարշապարէն իւրում՝ ի ձեռանէ անաւրէնին Փարթամ, որով և եգիրատց զկեանս իւր։ Այս եղեն իդէր նոցին իմաստուն, ուսեալ՝ և բարեկարգ, որպէս և էր ահաւոր, պարզևեալոց էին նմա ածել զերիսար Լեռագուորու Լեմ ին, բայց զկացին նորա Ֆեօդիքեանց (ե) և Տոլոփեցի։ ի վերայ որոյ պարտ էր բնականապար Լեռագուորել զկնի Փիլիպոսի։ Եւ ասկ ածէ ոչ կամեցան մնանել զայնպարտ ամրոցին ի կորզոյս Լեմ ուստ միայն քան բարիացոյն. որ առաւել զերբին էր սմա ի բարկութեն Լեմ շարժի, քան Լեմ ծոյլ ալեծփել։ Ապա որդւոյ իւրոյ կարձեցոյց զաւուրս իւր, և եղև ոչ ծանիկ մի հաղիւ բացեալ՝ զոր խոյն եհատ. և անկաւ նախքան եզերել աւուրն, յորում առեալ ունէր զծնունդ։ Ձոր ոչ կամեցան այլևս ածել ի գործ ածել զնա, եթէ ոչ ոչ զկերծէր, և զայն կոձուեցին, առ ի պատճել զվարդիկս՝ զոնս յանցանաց իւրեանց։ Յետ ծառացելոյն զնա ի կործանել զպարիսպս Տոլոփացւոց. վասն որոյ ժխտիցէ լինելոյ երկրաշարժութեան (զ) ի ամենայն, և անաւգտ սիրոյն Փարթամ։ Յետ կինէ այսպէս ի գործ ածելոյ նոցա զգործիս գայս՝ վասն որոյ ժխտիցեն իւրեանց, բնակիչ գնա ի վախճանի. ոչ խնայելով արտասուաց Թէոդորէ, ի հոգուոյ զայն քոյ երբեմն սիրելի հօրեղբարն իւրոյ՝ երկար ժամանակ ի վերայ երկրի. որ առ ոչ լինչ պատճառել էր, եթէ ոչ աղաչել և վրդովել զմարդիկս, և առաքել զքաղաքս, և կրծատնել զնաւագաւորութիւնս։

Բայց մեսանեան դու զայն ինչ՝ գժնդակ գիմաք, որ ի Ա. յիսուէ, որպէս Թէվանեան, և քան որպէս Աշխէն գիտես դու առանց կարծեաց՝ զի ընկալաւ զնա զիտաս իւր ի մորթի. և գինք մնհամանն Աշխէնի՝ գատաստանիւր երկնէքէ՝ զիջնս քաջին այնմիկ՝ ոչ ուժք կարելի էր տալ, եթէ ոչ ինքեան, իսկ հայր քոյ՝ ոչ հաւանեալ, վանահատին Յոյնք յարձակեցան Յաւլիսի հօր քոյ. ուստ Ա. յիսուէ էապան զինքն ի յու սահատուէ և ի քոյ սմանէ. վասն որոյ և բարկացեալ իւր ստկաւ ին նմա բնալ է ի դէմս իւր։ Այն մերձենացաւ նմա որպէսկ իմ, քանզի կարծէ էթէ կամիս նախատել զնա ի ձախորդութեան իւրում. և յերկար ողբալիկ նա. ոչ նկատես, զի հայր ի մեզ տանջանաց։ Այն գուցէ մանկեկ չտապաւ ի նոյն անտառն մէջն, քանզի մեք եւ նա նա խանձելի։ Տեսանես նա ի միւս կողմն գՀերքեօր, որ լինել անպատճելի եթէ արդեն կ եթէկ ոչ իդէր լիսել բնաւ յաշխարհի՝ յայն ծիկ ժամանակի։ Բայց ահաւանկ Աշխէնն՝ որ անցանի, և կրկ ատկաւ ին ի վերայ իւր զնացեն

(գ) Աշխէնի գաղ[ղ]ի երեցս ածեմ ընդդեմ ի տօրն Խորհ ի Լուսն Ամիսս, ընդհատից զնա լինել անդիրնկեալ, բայց ի գարշապարէն, յորմէ կոչեալ ասանէ։

(ե) Ֆիլօքիացիք, և Տօլօփացիք էին ազգեսք Լեռագուորեցիքն. որոց վերայ Փիլիպոս Խոսք Հոգէր։

(զ) Լ յաւմեան որպէս և յառաջագ Իւրոյ՝ կանգնեալ զպատիսան Տրօգիացւոց օգնականութեամբ Լեռագուորեցւոց և Լեբերնացւոց. որոց խոստացաւ երբեմն ի գարշապարէն Ֆիլիպոսէ, զոր ասէին զնա հաշտեցուցանել զնոսա՝ պատրաստեալ էին սպառազինել զորդի իւր Ալեքսանդր զնալ ընդ Լեռագուորեցիսն ի վրէժխնդրութիւն Տրօգիացւոց։ Եւ Լեբերնացիքն յայնժամ ապստամբեալ էին ի Ֆիլիպոսէ։ զոր ասէին զնա հաշտեցուցանել զնոսա՝ պատրաստեալ էին սպառազինել զորդի իւր Ալեքսանդր զնալ ընդ Լեռագուորեցիսն ի վրէժխնդրութիւն Տրօգիացւոց։ Եւ Լեբերնացիքն յայնժամ ապստամբեալ էին ի Ֆիլիպոսէ։

ՇԱՆԴՈՒԵԼ ՏՐԻԲՈՆԻԱՆՈՍԻՐԻ ։ Սոսկալի եւ արհաւիրք էր՝ ի մտաբերմանէ մեւ ի գձախադիպելի սպեղ բնութեանս՝ մեծամարն Թէոդիս էր, ի գանձամբ Հայոց ելեալ էր եկեալ գերեզմանն Լեւոնի եւ Կոմիտասի. (Ա) որք լցին զդաւառս զայս արիւնահեղութեամբ Իշմաէլի, որպէս ունէին կանոնք ի՛ւրեանց Իշմաէլացիքն՝ ոչ ունեաց ժամանակ վայելելոյ զիւրացդութեամբ, և զիարս պատուոյ զոր առացեալն էր ։ Իբր ոչ անցեալ էր՝ երբ Հէկ բարձն Համայնից սերնդապատուոյ յոտնատանեաց, զի ասյն մարդկիկք զոյս տեսանեն, էին որք անուանեալք՝ ի պատերազմի քաջ ոչ կոչեն բնաւ սիրելք՝ և առաքինիք. ուստի և այժմ ոչ են, եթէ ոչ յերկրորդի քնոկուելն դաշտին Ղևիդի ։

Ղէ սորա որք առ ընդհան են, են այնպիսիկ՝ որք Թագաւորեցին ուղղութեամբ, և սիրելիքն զամբոխս իւրեանց ։ և են սիրելիք ածց ։ Ղէ միոչ Ասիքեան և Ասիանեան՝ ի գերդաստ և զնմանագրա պատերազմիք իւրեանց՝ սիրասահեն առ ատկաւին զառաջնորդս և զընտանեան սխրոս իւրեանց, և ոչ են ինչ, եթէ ոչ ոգիք անկարօդք և Թափուրք Ասոնց այն ուղիղ Թագաւորքը մեռեալք են ածոյին յոյսով, որով և բուծեալք են, և ոչ են ունէին քնաւ խնդիր, և կամ բաղձանս ինչ՝ վասն երջանկութեան իւրեանց։ Ասոյին նորա խղճմտով յանհանգստութեան և ի վիշտս մանկանցեաց։ և առաջ ճել մեծամեծ գործք՝ որք մշտապէսն զմարդիկս ամբաստանեն, թէ ունոյս որպէս և եթէ խաղ մանկանց. զի սիրեալք նոցա յապեալք են ձնմարտութեամբ առաքինութեամբ չնորհաց։ Ասոք և առաղեցիալք են յոյսերէ նորին, և ոչ են ունէին կիրս ամենեն, ոչ վասն ինքեանց՝ և ոչ վասն այլոց ։ և ոչ են իզձ. ոչ ակնոյս՝ և ոչ երկիւղ. զի բոլոյն հղերեցեալ է վասն սոցա, քան ի հրճնանաց՝ որ ոչ քնաւ հզիրն։

Ասյ դէր սրդեակ իմ՝ վասն նորն ձգտեցիր Թագաւորին Ասքաւ, (բ) որ հիմնեաց զԹագաւորութեն Ասրկաց։ Տեսանես գու զնա՝ ընդ նոյն քաղց քիկ ծերութեան՝ դալ պատկեր փսխմփսա. բողոքչին ծաղիկք ի՛ներըդ առիչ նորա, և քնեցաք իւր Թեթեւք՝ հանճարանին Թագուհեան Ասնոյ։ Ունէր ի ձեռս իւր քնար մի առկեայ, և ի՛նեք եռանդն սիրոյ յարիւնեակս նի՛ երգէ զաքանչելիս ծնոյ Ասլանկոյ ի սրտ և ի բերանոյ իւրմէ քաղցր ձայնակ անուշահոտ բուրումն, և համաձայնութեամբ քնարի՝ ձայնի՛ և նուագնակի իւրոյ՝ գմայլեցուցանէ զմարդիկս և զաձս։ Այս եղև պատճառք՝ որ սիրելոյ իւրոյ գմայլեցուցանէ զմարդիկս և զաձս։ Այս եղև պատճառք՝ որ սիրելոյ իւրոյ համադաստանալ եղեն. որոց եւս զօրհնեն ինչ՝ որովք կարելիցին կառավարել ։

(Ա) Ասքաւ՝ Ամենեան, որպէս փիլիպպոս, և Ալեքսանդրոս առնէին անդրանիկ ձանանչ ինն սա գիմանս. [illegible] ոչ ծառայեր, երբ ոչ գահաձս ի Ասրկաց ոյս անապատից զանգնելն նորա, և առաքինութեամբ Ասքաւ զոյս ի ճոգորանի իւրում զորոյ ծնեալ էր, ընդձեաց երբ տունչ հառաչել զանձրաց անարգանս իւր, և ելանչաց զնա ի գնալ ի Ասկեմնէ, և ի վերջանալ ձայնի Ասքաւ էդոյ նմա գհառաչել յերա. և զքարեխոս որդւոյ յորոյ, առանելով գնա գնալ քեն՝ ընդունէր նմա գմարգիս իւրոյ։ Ասյ ի Ասկեմնէ գրամեալ նորգեաց գԱյնիկոս քնանոն զորոյ նա՝ ա՛ն ի՛ երեսաց իւրոյ։

(բ) Ասնոյս. ի՛նեք փիլիպպոսի, յոմէ ոշխարհի 2197. Ասլեքսանդրոս Ասլեքսանդրոս Ասլեքսանդրոյ Մակեդոնացի, և այլ բազումք վիպասանք հռետորքն նի՛ք՝ նախագոյ ազգ լիալիսկ ժամանակիցն Ասլեքսի ։

Ջ

Ջազային ամ հանգստութեանէ, և ի միասին ամ ապահովութեանէ ինձեռն։ Ալ եթէ երեւցուցանեն ձեզ ինչ ընչիկներ պարզ և աղջամուղ կացուցինս, յոմէ յառաջ ոչ յիշգաբարութեան, և յապականութեան բարւոք ծնողք։ որք և ապահարժ առնեն սա զգաստութեան՝ հայարատի՝ և զննութեան։ որք ի բանալեն զանն հուն որքանութեան չարաչեի արհեստից։ որք առ յոչ ինչ ի բարերին, եթէ ոչ՝ ի մեղս թշուառանան ձեզ զիւրս դրամս։ Ախտատանեսի, զի պատճառ սա զգաստութեան՝ հայարատի՝ և զննութեան։ որք ի բանալեն զանն հուն որքանութեան չարաչեի արհեստից։ որք առ յոչ ինչ ի բարերին, եթէ ոչ՝ ի մեղս թշուառանան ձեզ զիւրս դրամս։ Ախտատանեսի, զի պատճառ

Ամասուհան Հերքեցի սահ միշտ, երկնչիմ ես որդեակք իմ. առ-

Ի միւս կողմանէ կարես տեսանել զու ի մէջ զմեղեցեալս զԱկերսի եղիատացի (ի) որ նախկնաբար լսաւորութեամ Ա՛ԼԵՆ քաղաքի՝ որք քայսրկեալ իմասանութենէ ծնուցեալն, որպ և կրկ գանուն։ Ակերսի ըներ յոմ զօգատեէս օրէնս եղիատացոց՝ ոգի վասն յուներց ազգին իր իմաստութեան, և բարեաց ծխից։ Ա՛եղմոցդ զգաստական քարս քաղաքացոց նոցին Ա՛ԼԵՆԻՑԻՑ, և հաղորդեալ ՝ինոսա կեալ ընկերակցելեան, ոգի նա ուղղ գլեաց՝ և ազգասիրեալ, եթողով զսովրելն յառաւելեան, և զընտանեսիս ի՛ մէջակ բարեկենդանալեան, ոչ կամելով ընաւ՝ զի որդիք իր ունելին ախրասիրեալ ելին զիւրենէ իւր Ա՛ԼԵՆԻՆ զիրաղաւոր լեն՝ յոց դուցէ զառանկլեն առաւել և ազգանուրդ։

Պարտ նան՝ զի տուցէք քեզ ՝ինձը սղնոց փորձիկ ՀՈՐՈՂ գՀԵՐՔԼեան. (ժ) որ եդիտ զկիրս ուելեին արձակեալ վասն զրամոց՝ զոր ազար գիամանէ, ՝ի դիւրել զաւրս առ ուելեին ՝ի կղզիս յունոց։ Ասց նախատեալ եղեալ անկարգուելեանց՝ որք ծնանելոց եին ՝ի ասն գիւսոց, Ջանացարուք զոք՝ ասէր՝ առնել բոլոր ամբոխն, ՝ի բանալոցդ ՝ի ասելս ձեր զՔ քնական հարսաւելիսն՝ որք են իրաբանքք, Ջ՝ զորձեցէք զերկիր, ասս ՝ի ունել զձեզ առաւաւելեին յարենց՝ ազգեաց՝ գինոյ՝ ձիոյ՝ և այլ պաղոց։ Ասացարուք զանհամար խաչելս, որք քառձանեն զձեզ կաճամբք, և ձուձկեն ասելք իւրեանց։ Ա՛ն որքան ունիցէք առաւել զորձիս՝ այնքան գլինիցէք փարեալք, միայն եթէ կրեցէք գնոսա ՝ի զորձել։ Վասնգի երկիրն է անար հարանալի, և բազմացուցանէ զպատարերուելիւն իւր՝ առ մնալին եթուղ ըր նահիւց իւրոց՝ որք չանան զորձել գնա՝ և հասուցանէ առաւաւելար գնամ աշխատանս նոցա։ ուր ներհակարար լինէք ժլատ և ապերախտ առ այնոսիկ՝ որք զորձեն պղերգարար։ Չանացէք ուրեմն դլեսուրացէք ՝ի Ջմարիտ փարեալեալուելիւն, որք հասուցանեն զիսկական պետս մարդկանց։ Ա՛ն զոր ասծ ելոյս զրեցոց՝ ոչ է պատ ուրեք գնա այլ քեզ ուրախ, եթէ ոչ յորժամ ՝ի կեանս հարկաւոր։ կամ վասն անվատարելի իմն պատճառի։ որ ընդդէմ մեզ ասելոց ասկասն պարտ չէ պաշտպանել։ կամ վասն առն որոյ՝ ՝ի պետս նայու ելո՝ որք զգաստեն ՝ի ձեր քաղաքի։ Կամ լինելոց բաղձալի՝ որ եթէ լսողացդ կողնչել խոպատ առնուրել ասց ամեց ելոյ՝ որք յոչինչս ազանն, եթէ ոչ՝ վասն շքեղուելեն, ջնասիրուելն՝ և էպարարոյուելն։

Ամասուհան Հերքեցի սահ միշտ, երկնչիմ ես որդեակք իմ. առ-

(ի) Ակերսի, սա հինգերորդ՝ և ըստ ոմանց վեցերորդն էր Ա՛ԼԵՆ, և անուանեալ ըստ անուան նորոյ Ա՛ԼԵՍԻՈՅ, սա է սահմանն հասարակաց ժամանակաց ընդ ամս՝ օրինակաւ սմանատիպ ՝ի նմին Հռոմոց. նոյնպէս զհետագայսն նմանապէս ընդ ամս ունելոցն զկրկնուրս։

(ժ) Հերքեցիոն՝ լորդորէր նահատակ Ա՛ԼԵՔՍԱՆԴՈՑ, ջնջել յերկրէ, և ՝ի Վոսփորն սա հնոցիսոյ զնդոցեսոցելի սրջմոյ և նուսոյ։

ջանալ ես ասդ նա ձեղ արհամարհիլ զերկիրադարձուելն, որ ե՛ւ հին մարդկային հնոյց, և ապրիլ նմանոյն երանելի բարուցս։ Ասացի վկայք ևս ածք, զի ուշիմ զանգամ մաքուր՝ ի տալն իմ ձեզ ոսկն հնարագիտութիւնի օգտակեա լսող ընկերաց։ Ապա ի վախճանի՝ յորժամ եռանս Հերքիքեօն լեզ՝ դրամս արծաթեղեաց՝ ապականանոց զարս ամբոխին, որպէս և ունէր նախասահանել, զդիացած, և առանձնացեալ միհուսացաւ ի կիսկիծանաց սրտի իւրոց, ի երերիս վայրենեաց, ուր երկոց աղքատացաւ, և հեռացաւ ի մարդկանց, մինչև ցվերջին ծերութիւն, եւ ապ կամելոյ մնանել ի կուս սրարու լեն իմիք քաղաքի։

Օ կին սակաւ ժամանակի նոր երևեցաւ ի միջ Նաւնաց հաչակաւորն Թէոդիսիոլիմ. (բ) որոյ ունէր Աստ ուսուցեալ զարհեստ հերկելոյ զերկիր. և առնել յամենայնում՝ ոմն ծանկիլ զանգաւուռս ոսկի զօձ տանիւն։ Ոչ եթէ մարդիկք ոչ ձանաչէին զդրօնեան, և զամ զարհեստ բաղմացուցանելոց զնա ի սերմն, այլ ոչ գիտէին զկատարեալ գործառութիւն։ Թէոդիսիոլիմ առաքէ ի Սիրէն զայն, առ ի մասուցանել զնուճայս ձօնուհացն Հռանցն ամբոխին, որք ունէին բաւական քաջութիւն յարկանել բնական ծուլութեան. և առ ի սալ զինքեանս ի քրանաչան աշխատանս։ Եւ կոյն Թէոդիսիոլիմ ուսոյց Նաւնաց հերկել զերկիր. և արդասաւորել զնա խոցելով զհուրծս նոր որ և մշակք եռանդնոտ և անխոնջք՝ արկին գհնասուս մանգասոյ իւրեանց ի վերայ Հռանցն գնդաբոյս Հասկից, որք ծածկին ըզ գաշտս։ Եւ բոլոր վայրենի և գազանաբոյծ ամբոխն որք ցրուեալք աշխէին առանդական առ ի գարմանել վայրենի պտղովք ի՛նքեանք անասնից Լիւիբեայ և Լիմաօլիս, բարեկարգեցին գնաս իւրեանց, և առարկանան օրենաց յորժամ ուսան ժողովել զհունձս, և կերակրել հոգիս։

Թէոդիսիոլիմ ծանոյց Նաւնաց գախորժս, առ ի ոչ ունել ուրբ պատուաստութեան վասն հոգսոտութեան, եթէ ոչ աշխատանաց իւրեանց, գանելոյ ի գաշտս գայն ամ՝ որ պարտ ետրելոյ ի կանք մի հանգիստ և երկամեայ։ Այն պարզ և անմեղ առաստութեան՝ որ լինի ջանիւ երկրագործ ուս, յիշեցուցանէր նոցա միշտ վիճառանին խրատս Հերքիքեօն. և արհամարհէին գդրամն և զամ արուեստաւոր փորձառութիւս, որք ոչ են փորձառութիւնք ինչ, եթէ ոչ երևակոյտութիւնք, որք դրկեն զմարդիկս որանել գախորժս վտանգաւորս, տարամերժել ի յաշխատանաց յորս գտանէին գհոգսոյն բարիս ձշմարիտս՝ ընդ մաքուր վարուց ի լիակիր ապատութեն։ Ո՛չնաչեալ եղև ուսումն եթէ արդասաւոր գաշտ միբարւոք գործեցեալ է ձշմարիտ գտնձ լինն ծոհիմ ընտանեաց, որք կամին հեալ շատանալով՝ քան հնոց ցաղափարս եղեն նախնի ծնողաց իւրեանց։

Երանելիք էին Հռանք եթէ կայք ի կեանն հատուած յոյսոյն ապատ պատկիսն յարմարք առ ի ը ծածել կարօղք. ապատ՝ երկանիկ և արժանիք լինելոյ զուտ առաքինեաց։ Ապա ամեն. սկսան նորա նահատել ի անտառ փարթամութեան, ի բաց արկանելով սակաւ առ սակաւ զձշմարիտն, և ապատասխմանք եղեն ի նոյն գովելի կեցուցեալ։ Ալ որդեակ իմ, թանաւորելոց

(բ) Թէոդիսիոլիմ. որդի Արկադեայ. (սմանս տեղս Հռոմոս ասի) թագաւոր Հռոմայեցւոց. գոր ետուն սորա ընտրել պատուոյ ընկերք, որ որոնք ազատասէր էր փիլոսոփային յանձնառիցեալ ի փիլոսոփոնէ. ընտրեցոյ ոմն ծերուհի վասն իրախտաբերութեան. Արիւն ասորոյ ոգորայ նորա Թէոդիսիոլիմ գերմանիս սերմանել գցորեան. ոսկոյն և սա եկ որ ասորոյ գործեցեալ իրիցս գերմանիս Հռոմայեցոց։

ձեռ զոր յաւուր միում. ի մէջ առ յայնժամ առաքեալ դմարդիկն յերկրագործութիւն լինել, պատասխանի զայն արհետս. և հանգստացուցանել զնոսա՝ որք ջանան աշխատիլ, և ոչ ըմբռնիլ քնաւ՝ զի մարդիկ ոչ կեցցեն ի ծուլութենէ, և ոչ զբաղելոյ յարհեստս՝ որք վերապահեն զշունչ ի վերապարտուց։ Այդ՝ երկոքին արտ այսոքիւ որք նշան են այսմիսի իմաստութեան ի վերոյ երկրին, են առ սիրելիք ածել։ Աշխատակից արդեակ իմ, զի փառք սուտ անդրան ցնոյ ի այնքանէ՛ շահ ունիցիս՝ քան զի՝ հեղինէ և սկսցի հակասել, որք ոչ ինն զերապատճառել, եթէ ոչ՝ ի պատճառին, որքան և զերազանցեն քաղցը և հաճելի զարուեստն՝ ի սառնամանեաց ձմեռան. և կամ՝ որքան անդրանկանէ առաւել փայլումն յոյս սուրբ ընդ ձեզ։

Այնչափ ևս Աբշհաս խօսէր պատ հեղոյնէ, երևիւր, զի Ծիւլոսմանք առեալ առեալ արկանէր միշտ զայն իւր դէմ՝ ի կողմն փորր անառակ միոյ՝ զարնուց, և աղերս միոյ շրջապատակից ի մանուշակաց, վարդից՝ և ի բրաբիոն՝ և յոյլ անուշահոտ ծաղկանց. որոց զբաբրեմ գայնք համանմանակին այնց գունոց Իրեակ ծաղս հանդ, յոյժ իջանէ յերկինէ յերկիր, առ՝ իպատգամաբերք լինել ու միոք մ՝ հիանացուցանց, քան հրամանաբ ծածկ։ Իշր անդ միոց թագաւորն Ալեսանդրի, զոր ձանաչէաց Ծիւլոսմանք՝ ընակիլ նորա՝ ի նոյն գնդի տեղ ըստ Իշր նա հարցուիցս անգամ առաւել վանմանալա, որ ոչ էր լեալ քնաւ երբեք այնպէս միշտ էր՝ ի գահոյս իւր յեղիպտոս։ Առաքեալք քաղցը լուսոյ՝ հաստանէին յաշաց նորա այնպիսի լեալ կերպիւ, զի ոչք Ծիւլոսմանք ծնայեն խոտորելոք. և ի առնանէն զնա իւրաքանչիւր որ հաւատացեալ էին՝ արբենալ էր՝ ի Աւգեմարէ, որ այնքան լցուցեալ էր գնա հոգի ծածկին, առ՝ ի վարձատրել զառաքինութիւնս նորա զերազանց ըստ խնդութեանն, զոր միաք մարդկայն ոչ կարէ խնամել։

Այժ Ծիւլոսմանք ց Աբշհաս, ոմ հայր էմ, ձանաչեմ զս Ալեսանդրի զնոյն խնամատուն Թագաւորն Աղիպտոսի զոր տեսի զնա անդ՝ որ ոչ է երկար ժամանակ։ Հաճասիկ է պատասխանեաց Աբշհաս։ Ըմ տեսանես ահա օրհնեալ սուրբ, եթէ ածք ընդան միածոյք են՝ ի վարձատրել զարդի Թագաւորս։ Այդ պարտ է զիտել քեզ եթէ՝ հանգոյն այն երջանկութեանն, ոչ ինչ են բնաւ՝ ի բաղդատութիւն այնց՝ որք պատրաստեալ է նմա վանդատ, եթէ տեսանել մեծ քան փառաւորութիւն ոչ իսկ զանց առեալ զնա՝ ի կանոնադրութեան բարեկարգութեան և ուղղութեան՝ ի վերայ երկրի, յիշխանութեան իւրում։ Վանդի ըզհակառակութեան սուրբ արիւնոյ հմայութեան և գյանդգնութեան Ծիւլոսմանց, և դիմագրաւ լինել նորա՝ ի բուռն ածել զքաղաքս նոցա, ոյք սուացուն ետ նմա իղձ՝ առնել նմանապէս և զայս, Թողուլ զինքն հանել՝ ի մեռեալ ութեան տիրոջութենան. ուստի և տիրոջ, կամ առ՝ ի բարեր ասել՝ յաւարէ հոգ զարդին Աբշհաս, որպ՝ ի վերադառնալ յԱղիպտոս՝ եղիցի, զի նորացը իւր տիրեր Թագաւորութեանն, և ուներ վերամիաւ անարգութ կառավարութեանն իւրով զարդիպն օրհնեալ քաղաքին։ Ալ ոյսպամ մեծագոյն տիրապետութեանդ իւր առ ոչ ինչս օգտացին, եթէ ոչ յուղիղ զձագաւորութեան իւր։ Ասպ այն՝ որ ընծայիցս զնա առաւել ամենեցուն, եղե, զի սրբեցիցս յիւրոյ խոհական փառաց՝ առ լծել՝ ի կառս զառաւել հպարտս՝ ի Թագաւորաց, զորս ուներ գերեալ։

Ցետ որոց ձանաչելով զհանճարս իւր՝ ասացեալ՝ ի լինելոյ այնքան խոտորութիւն Ալեսանդրի զոհասանս իւր՝ ասացեալ՝ ի լինելոյ այնքան խոտորութիւն զոր ամբարիշտք առնեն ընդդէմ տէրութեան իւրեանց՝ և ընդդէմ հոգ

ինքեանց։ Զի ահաւասիկ այն՝ որ զրկէ զԱստուածս, որք յայլ իրս ունին
զբան ուղիղ և բաւարար։ Զի արդ ահա այսչ որ նմանագործեցան դիտա-
սոցա. զոր ածք ունելին պատրաստակալք ։ Ո՞չ տեսանես զոր գայն միւսն
ծիլ որդեակ իմ, որոյ վիրք սփանն զպնդեսի ձառագայթս ։ Նայ մի՛ ի
Հաւատացելոցն Քարիացւոյ անուանեալ Տիոքլիտէ, որ շահասակեաց
զինքն վասն ամբոխին իւրոյ՝ ի պատերազմի, զանազի զաւրեցան Ֆիլոնէն
ունէր առացեալ եկն՝ ի մէջ պատերազմի Քարիացւոց և Լիսիանացւոց,
ազգն՝ որոյ Հաւատացեալն մեռանի՝ ի պատերազմի, լինի յաղթանակէ։

Հոգեաց և՝ ի միւսն, նաև խնամանագոյն օրէնսդիր մի, որ առալով ազ
գի իւրոյ յարմար օրէնս, առ՝ ի ընդացել զնոսա լինել բարեաւ և երջանկիս
երկրիցեցոյց զնոսա, զի մի որ բռնաւարեսցէ զի՞նչ յայնցանէ օրինաց, յոր
որքան ինքն անսերկեալ գտանիցի՝ ինոսա, որ և զկնի չուէլոյ իւրոյ անտի
աքսորեաց զինքն ինքնին՝ ի Հայրենեացայ իւրոյ։ և մեռաւ յաղքատութեան
յոտար երկրի. առ՝ ի պարտաւորել զամբոխն իւր՝ ի պահպանել մշտնջենա-
պէս զերդուեալն ընդ օդատուէս օրինաց։

Իսկ զգոն միւսն՝ զոր տեսանես, է Լիմիկ գիմն Հաւատացելոց,
և մի՛ ինախնեացն իմոցանդն Լևեղօրի, որ՝ ի ժամանակի միւսմ՝ որ ան
մարդիս տանէք զերկիր, և ծածկէը նորանաթ Հոգեւոյն զերկրս Աշխրհին,
խնդրեալ յանձ Տանագարտեցեալանել զբարկութիւն իւրեանց վճարմամբ
մահուան իւրոյ, փրկանակ այնքանեաց հազարաւորաց արանց անմեղաց ։ Որոյ
զինքիս ընդունելոյ ածց՝ եռուտն նմա զանել ասա զձգումն իւր Հաւատա-
րութիւնն. որոյ՝ ի բազմաւորութիւնն բերոյ այլ երկրացինք ոչ ևն, եթէ ոչ՝
ունայն առաքեալք։

Աշխարհացուցն այն՝ զոր տեսանես պատկերեալ՝ ի ծագմանց, և հազարա
ձայն Պիկտ ։ առ Հաւատացելոցդ յերկիրսդ ։ Ամենայնայնմ ընդ Աշխինոկ
գառեր Լևեղոս գետոց, որ դարձեալ զանն առիւծ իւրոյ՝ վարեալ ամենայնգանգ
զերկիր առաջմամբ հեղեղաց։ Ունէր առ՝ ինամանի զերկուս որդիս, անուն մի
այն՝ Տանաս, որոյ գիտաս զպատմութիւնան, և միւսոյն՝ Աշխիլէ՝ կամ
Աշխիլէ, որոյ գանուն իւր՝ ի մէջ նոյն գերեզմանի Հաւատացելոցն։ Պէտ հա
ճատոյր զինքն կարի վարեալ, վասն առատութեան՝ յորում եդեալ էր
զամբոխն իւր, և վասն սիրոյ Հպատակաց իւրոյ ինքեան, վասն Հանգոյն Հար-
կապրութեանց, որ ունէր զկարողութիւն գնդոյ ոգւոյ եղէն կամիցէ։

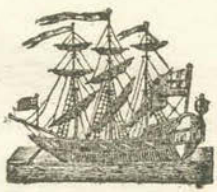
Արդ այս մարդկիկք՝ զոր գու Հաճատա մեռեալ, կենդանիք են
մերձակայ իմ։ այլ կենդանին այն՝ զոր տանին ազգանդատ՝ ի վերոյ երկրէ, ոչ
է, եթէ ոչ՝ մահ ։ Պատանին միայն է վտանգեալ ։ Հանգստին ածք զարդեալ
քեզ զգաստութիւն իմն, առ՝ ի լինել առաջանի այն երջանիկ կենդանոյ ոչ ընդ
կարճ եղերի։ և վերադիր՝ Ջանա գու՝ ի ժամանակի գնալոյ որանդ կնոջ
քոյ ։ ըստ զաղ քան առանձնել կամ գատանել քոյ գնա, ուստի ։ առանձին
Հեղոյ ազգան զարեւնս ։ Ապակին՝ որդեկի փոքր վերապահեցեալ է քեզ
՝ի գաշտին Հեսփերոյ։ Ցիշեա գու զկատաս իմ տանդին Աշխիլէ, և մի
այն եթէ՝ եթէ հետեւեցեալ նմա, անուն քոյ լիցի մեծ առ ընտիր ամ ամէն
ենից, ՝ի Տանդին գարս։

Ասէ, և խոկան առաջնորդն Ծովլամաքն գնդ ՝ի գուրն վերադիրեալ,
յորմէ կարէր երանել զերկիր՝ ի խաղաղ կացուցեալ Փրկութեանն Ծովլա-
մաք զերկիր ազգին ընտրեալ, որ եթող գնա ընդ գերկիր ։ Զի յիւ
նեղն ՝ի նոյն հոգեղէն բնակութիւն՝ վերադարձաւ շահագրել գնդ առ բանակն

ՆԻՒԹԱ

ԿԱՄԵՆԵՐՄԱՐԴԻ ԳՐԱԾՈՑ

Յիշելոյս ընտրեալ ի քանսին՝ զոր նախագիծքն ի խորհրդոյ Ֆրոյդ ի ծովը վարեն ի Ատլանտեան դաշնակցաց, ուր՝ ի մէջ բնակութեան զազանաց ևս էին, ընդհատ յերկրոյ երկանց զազանաց՝ ուր և յոտանիսցին։ Ասեն ճանապարհ ելիցեն ի իւր ի գիշերամթի էրկոյս փախստականաց. զոր գիտեն ի նոցունց ոչխարցուլ Ատանին՝ ունելք յատուկ ի բնութենէ գնոսա։ Եւ ասեն՝ ոչխարցուլ Տիեզերք, որ իսոտանայր գաղտնեացս զերկանին Ատրամի՝ ի նոյնէ ճանապարհ՝ ուր զնոյն հետեւեցան, Քնելոյս ոչ իրեք տեսան ևս ուրեք, ուր երթայ ի գիտանել վատրամի։ Այլ քանզի յորոնել ի բոսոր զանձ զՅնելոյս՝ էսոյան ղրկեն Նեռնոյր զՓիխիքէսիս։ Եւ գտանեն Տիլքիքէք, և ի նմին ժամու՝ յորում ոչոնեն վատրամի, հայ ինչն վերամոցեալ, և հոգիսդրեն չարչել յետս ի մարտ։ Յնելոյս արշաւէ դէպ յաղագոյս գաղնակցաց, ուրոց Ատրամի տանէր քաղաս ոսոսրաձեռ։ Ատրանդ ընդ ոյն ընդամարդ, և ոչ նմա հնար՝ զնոյն ժողովուց ընել՝ պայմանաւ դիմել Խոյդ զա ճանապն Ատրամի՝ յետ ընդունելոյ ղպայմանս՝ յերկոսեան ըմբռնեն զՅնելոյս. յորմէ ժողովեցեալ ոչոնեն անգամ՝ ոչոնանի ի նմանէ,

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԼԱՄԱՔԻՒ

Գլուխ Քառասներորդ.

Ցետս ասելոյ զխրատսն զօրացոյն բանակին գաշնակցաց համագումարք եւս խորհեին առ ի եղբայրացուցանել, եթէ պարտ էցէ մերել քաղաքին Վիրհիւսի. (ա) որ էր քաղաք մի ամուր· զոր Պարսս բանակել եւս էր յառաջնում ի գերեզման Խրոց՝ Պիւրւսնայ Փիւռիդեացւոց։ Որոց բնակիչք ընդդիմ նորա մաքառէին ի կռապաշտութիւնն ընդ գաշնակցացս, առ ի խնդրել զդաւսատան, վասն այնոյ բանի յայնչափ ուրեք։ Իսկ Պարսք առ ի հանդարտել գնոսա՝ եդեալ էր զքաղաքն Վրմանդ ի ձեռս Թագաւորացս։ Բայց շահեալ նորա զվիրակացուս և զպահապանս քաղաքին կաշառօք, ոչ ունէին Թագաւորացքն խնդրոյ տերութեան քաղաքին, եթէ ոչ վասն Պարսից, որ և Պիւրւսիացիք իմացեալք էին ի վերակացուէ և ի մեծամեծաց Թագաւորացս խորհուրդքն էին յայտնի պատմանդրուն՝ որ յաղագս Վիրհիւսի, զի Պարսք էին առ գաշնակիցս։

Վասնորոյ Տէմոփհոնէի անամանուն սպի խոստացաւ էր գաշնակցացն զանխոտ բանալ նոցա զիշերոյն զմի դուռն քաղաքին որ էր կողմն մեծ յոյժ օգտաւէտութիւն նոցա։ Վասնի Պարսից զգոյշ աղխս և զմշտնջեն պատրաստեցեալն սմբաթիայ էր ի բերդ մի մերձակայ Վիրհիւսի. զոր ոչ կարէին պաշտպանել, եթէ Վիրհուսիցիք չեռբակալնուր։

Փիլօմէհէ և Վիտաթոր ունէին ահա գիտաւորութիւն թէ՝ պարտէր արդիւնաւորել յայսպիսի հնձանիկ իմն գիպուածոյ. և համայն գնացեալք գերիրեալք վասն սիրոյ Թագաւորին, և խոստեալք վասն օգտաւէտութեան պատերազմին ամենեցուն ի բնանց, և խոստեալք վասն օգտաւէտ ասելոյ դժուարին ասելն միջ, դժուար ընդունելին զայն գիտաւորութիւն։ Բայց Թագաւորք ի դառնալն իւր սակեցաց ուժգնապէս՝ ի բաց հրաժարեալ նոցա ի սոյն յառաջարկութենէ։

Խարճաք գիտէ՞ս՝ ասէ գնոսա, թէ ոչ երբէք արժան է բնաւ մարդ գոյ ուժք լինել յիդկութիւն ընդհանուր։ Իսկ Պարսից արժանի է ամէն գոր ուժք լինել յիդկութիւն ընդհանուր։ Իսկ Պարսից արժանի է ամէն գոր ալի չարեաց. քանզի բազմիցս ունէք խարեալ զմեզ, Տեսանե՞ս բարեաց

(ա) Վիրհիւս. Տուրքն տալոյ ի Պարսս ընդհանրապէս Նափլեան. ոչ այլ ինչ քան ոսկի։

ար՝ թէ Հաւատովեն ձեր մի՛ կորնչիք՝ ոչ ինչ առնէք նեղէ ոչ՝ դնել զձեզ՝ ի
հերքուածս քաղցրէ մին՝ որ յատկանայ՝ ի ձեզ : Մանաւանդ մի՛ քաղցրա-
նայն ի Քրիստոսէն, որ են ամբոխ մի՝ ի ձեր կատարելոյն Հաստատեմիմ
զի դուք կարէք առնել չ՚ որ ինչ ուրեմն ի լրումն , բառնալոյ Աթոռոյն
զնեղուիմ զքաղցրն յանուն՝ ունի շահիլ , Հրամանատարս և զպահապանս
Նոցա հաշուոյ ար, առ՝ ի յառանել անդ, յորժամ և դատիկ յորմոյր : Ոչ ձա
Նաչեմ վերջանալ այլ զձեզ. որ ինչ զուք կալիջիք զ՚Հնուա՝ յերկրորդում
աւուր սիրէք Նաև ամբոխին՝ յորում ի որ պատրաստութիւնք պատերազմին
Աթոռոյն Միաբանք են, և ոչ ոք նոյ՝ ի ձեզ՝ երկուց աւուրց զոյնա-
սարս բազմալեզուի պատերազմիցն :

Ասացից ինձ՝ ոչ ի բաղձանք կորնչիլ. զոն թէ յաղթել այսու մի-
ջոցաւ. Պարտ է արդեօք վատնել զհաւատն ինչ՝ խաբէութեամբ՝ Աստի ու
բեան աշխարհի, թէ այնպան կապուիցեալ Հաւատոյդ՝ առ՝ ի պատժել զամ
բարսաւանն Աթոռոյն, պատրաստք ելնեն՝ զնոյն խաղոյք երթալ զնա՝ Ընդ
նեղէ ներելոյ է մեզ առնել ոչ զ՚Աթոռոյ, Նա ոչ է բնաւ յանցաւոր, և
մեք ունիմք տեղի յանդիմանութեան, ի նմանէ պատժել զնա : Ուրեմն հա-
մարձ Հեսափերեան ամրակռնեալ յոյնքանեաց խորհրդ Յունաց, և շրջապատ
եալ ի քաջաց պատերազմ Տրէյ ազգ. ոչ ունին ապ ինչ զինս՝ ընդդեմ
Նենդամարին և երդմնազանցին Աթոռոյն, եթէ ոչ զդարմանական Հաւա
Նութիւն և զերդնեցեալն ուխտ : Ուրեմն ի բաժանել էք դուք՝ ի յերս առաջի
աւուրս, եթէ Թողուք զմի ինձ յանդ ի ձեռս ուքանիացուց. Օ՚ ինա-
կիք նոցա՝ ասէ, շահեցուցէք են կռուոյ Աթոռոյն, որպ հաւատամ և
Նա՝ ոչ զնել զինուիրս վերադարձելոյ են միոյ ի ուքանիաց-
ուց. և ոչ բնաւ ուրացեալք են ի նոցանէ զհնազանդութենէ. և զոնչ յե-
րեսացեալ ոչնին զանգանգուածութենի. յի՝ անկողմն պահոյ ի : Ոչ
Աթոռոյ՝ և ոչ իւր ինքն բնաւ մանելք են ի քաղաքն Ոչ Հնուա Պոյմանն
առնուին կայ հաստատ, և զկրգուեալ ձեր ամանն ինչ ոչ են մոռացեալք ածք,
Ուրեմն՝ ոչ նկատելոյ լինին խոստումնք յորժամ ոչ պահանջն առնիլ
առնիք, առ՝ ի բռնաբարել Ոչ լինն ուրեմն հաստատութիւն և օրինապահ վա
երդմանն, յորմէ ոչ կարէ առանալ ինչ, եթէ ոչ պատճառով յիսկական հա
հաստատութենէ : Ըստ եթէ ձեր առաքեալքն և երիս զ ածք՝ ոչ խոչընդոտ
կամ շարժեն զձեզ. զոնչ շարժեցին զձեզ բարեհամբաւութենէ և իսկական
շահաւետութենէ ձեր. Վանդ եթէ ցուցանիցեք մարդկանց զայն շար-
ձեր, առ՝ ի տեղիս զպատերազմն. զմբռնեալ պատերազմ ոչ գրգռեք ի ոմն
ձեր՝ զոսկեան ամպարհաստ արտաքոյ Ոչ բանիւ մի՛ ոչ ամենևին
ամբոխ՝ ոչ ոտիւք լինին երթնչել ի ձենջ. և արհամարհել զձեզ Ոչ կարե
յատագայն ի կարի նեղանկաւ Հարիւրաւորք ձերում՝ Հաստատ ձեզ,
Օ՚ քնչ Հաստատութենէ կարէք ասել՝ յորժամ կամիցէք լինել հարազատք
կամ հարկ լինիցի ձեզ ի Հաստատել դրացիս ձերոց զնոսա զատուել ձեր.
Ի լինք արդեօք պատճառաբանել եթէ ինչ Հաստատի յայլ քիս Հաստատի ոչ անհա
հարել Ի լինք զուցէ երդումն՝ որով Հաստատեցաք Ո՛չ, ոչ լինի գեւսացեալ
եթէ՝ զուք ոչ ինչ Հաստատեցէք ինձ յորժամ յոտ ոտի շահել երդնացուս
եթէ ոտաեցաւ եթէ ինչ. Ուրեմն Հաստատ անհաստատ եթէ ընդ ձեզ լե
նին, ի Հաստատեցաւ եթէ ինչ. կամ՝ խոստացաք, և պարտ՝ որ պատճառել լինի՝ ի
ձենջ, ընկալեալ լինի յայլոց՝ ոչ պատճառ. կամ ձեռնհասել՝ կամ բա

անարժանաւէն Աթանաս, ամենաբաւականն Աթանաս՝ ի ձեռն ի քումն.

վասն

վասն կրն ունելոյ հինգ երկիւղ նմանելով սղկեսալ էգուարդուեցիք , և անդ հաւատարմուեցան իւրեց ։

Ղեկլսանք մինչ եղերեալ զբանս իւր՝ զդաց , դի բաղդը հաւատացմանք՝ որք բղխեն ի շրջմանց իւրոց, ունէին սղկեցմանս մինչև ց խորհրդոյն , և տես խորագոյն լսուելիքն իմն ի ևլ ժողովոյն ։ Ուրեմն քանչիւր որ հայր, ոչ ի նա՝ և ոչ ի շնորհական բանս նորա, այլ առ ըստ ելիւն ձշմարտութեան . որք զգացեալք լինէին ի հետ մանց խրատուս նորա ։ Հայցմունք բանի նկարեալք էին ի դէմս ամենեցուն, և վերջապէս լսելի լինէին ձեղ՝ շնչիւնք . որ սակաւ առ սակաւ տարտ ծէին առ բոլոր ժողովին Հաշէին առ միմեանս, և ոչ իշխէին խօսել նախառաջեալ։ Ապասելով վիշտասպառք զորաց բացայայտելոյն զդացմունս իւրեանց, և իւրաքանչիւրն ձղիւր ի սիրել և ոչ յայտնել զարամախոհս Քրիստոս ։ ի վայելոյն՝ սիրատածն Աստուծոյ ակամ ասել այսպէս ։

Ընժանաւոր սրդի Յուլիան, ձեզ խօսեցուցէն դեռ . և Սինէրվիոս որ այնքանից անգամ ազգեալ ունի հօր քոյ, եղեալ ի սրտի քոյ վիճասա նական և զայնիւ խարհուրդս, զորս այժմ եռաւր մեզ Ես հայիմ ևս յերկ սաստղաբերեան քոյ, և ոչ խոհամ լինել եթե ոչ զՍինէրվիոս, ի մեջ այնց ամենից՝ զորս ասացիր. և շնորհօք նորա ունիս ասացեալ . զի լաւագ նորա առաւել մեծ օգտաւէտ առաքինութիւնք՝ ճշմարտապես կարելաք են, և առանց նորա առաքինի մնալ անդիմադրելի է վերինդրութիւն ի շնաւոց՝ և անհաւատարմանելիութիւն զբացեաց . զղջումն և սոսկալիս հանոյն բանից՝ և արդար բարկութիւն ածց. քան եթե օգուտ լինէ արդեանց Ամոդուք ուրեմն զՍինէրվիոս ի ձեռս Քաղաքացւոց , և ոչ մտածեսցուք ևս լինչ, եթե ոչ՝ յաղթել Հարսանեաց քաղաքացւոցն ձերով։

Հաց նա, և հանգոյն ժողովոյն գովաբանեաց զիմաստնական բանս իւրեանց ի դրուատանի իւրաքանչիւրք որք հիացեալ աչիմներ զայն դէպ յորդին Յուլիոս . և հաւատացեալ լիներ յամենեցունց՝ արտասուել ի նմանէ խնամատարեան Սինէրվիոս, զոր ներագնեալ էր ի նա։

Հետեւցաւ խակաչ ապ լեալ դիպուած ի խորհրդարանի Հռոմայեցոց, յորմէ և ձգելամբք սասցաւ՝ ոչ սակաւ փառս ։ Հարսանեաց միշտ անդուլ և գարնանակալ դաշտանն՝ յոյժ ի բանակն՝ հերկելի փախստականաբ Հարանեք անաշտալ զամն, որ այժմեաւ ձեղել զառաւել պայծառ դիմահարս բանեակին, դեր ի վերոյ հրամայեալ էր նմա՝ ի գործածել զնմ հնարս, ապանաձել զերեսատաքն Թէոլամոք, որ էր ահա գոգացուցիչն համարն Տաճիտացւոց։ Թէոլամոք՝ որ ունէր զբազում արբանեակութիւն և զհարապատուելի՝ ոչ լինելոյ հակառակ յանհաւատարմանելի վասն ուժոյ , դի բաւ ընկալաւ սերալ ընդ թշնամականն, որ ունէր տեսանել զՅուլիոս ի Սիսիլեայ , և պատրեր նմա զանցս քաջին պատկի։ Ուստի զարմանալ գնա, և հոգալ մինչ Հարել յայնիկ հանապատեան նորա, քանզի Հարանեք զանկատակ զառ բեալ վասրեալ լինել յՀարանեք։ Ապա ոչ գիտեր եթե՝ բաւական և ջնաւելի իցէ ասելն ի՝ իներ իսկական ընջս իւր՝ իմ ինասալիր Թիւնաւեր բան բանեցիմբ՝ պատրաստ առ ի ասել նմա զինչ մահացուցիչ Էդին նա և քմծիծաղել ապ ոմն զինանոցական՝ անանձնեալ Հրիճ, զոր Հարանեք յղեր դէպ ի Հարանեք, առ ի կիսաւցանել զնացուածին բանակին գաշնակցաց . և հաւատալ նմ, եթե՝ ի հետեւել աւելն Թիւնաւորէ զառաջնոյ ինչ Թագաւորս՝ ընդ Թէոլամոքի, ի հանդիսի խնճոյից Թագաւորեան

Ա՛յլ ոչ ինչ ասացեալ է Տէրն, եթէ ոչ զայս միայն, զոր ասացեալ էր նոցա։ Ա՛յլ ոչ ինչ յայտնեալ էր նոցա, եթէ ոչ զայս միայն, զոր յայտնեալ էր Մովսիսի եւ ամենայն մարգարէիցն։ Ա՛յլ ոչ ինչ ուսուցեալ էր նոցա, եթէ ոչ զայս միայն, զոր ուսուցեալ էր Մովսէս եւ ամենայն մարգարէք։ Ա՛յլ ոչ ինչ ասացեալ էր նոցա, եթէ ոչ զայս միայն, զոր ասացեալ էր Մովսէս եւ ամենայն մարգարէք

գնացեալ առ նա՝ եթէ զաղաւաւար ի կողմանէ քումմէ. Որով եթէ կարաց
ցաւ բացայայտել այսու ձանձալարհաւ գՀամախոհուն քոյ ընդ Արտաւազդ,
մեռանելս դու անդէպաբար առաւել անողորմ առնջանաք. Ահ եթէ հակա
ւակ ամին՝ խոտովանիս դու յայտնի ներկայումէդ գանցանս քոյ՝ ներելոյ
լինի քեզ. և շաւանամք միայն յղելով զքեզ ի կողմն ի՛ ուր ոչ ինչ պակասի
քեզ. Զայնժամ Արքունեն խոտովան եղև բոլորովիմբ՝ և Թէոդոսիոս խնդր
եաց ի Համայն Ժողովոյն՝ շնորհել նմա զկեանս. բազում խոստացեալ
եր նմա, Զկեցեալ եղև առ կղզին Աշխնոտ, (որ այժմ կոչի Վոսրջոլաբ
կամ Պասսուլբը) ուր երեաց խազաղ եղեր.

Յ՚ինն սուղ աւուրց Տաճկաստան ոմն՝ ի գեաներիկ սերնդոյ, բայց բնիկ,
մեացեալ՝ և վաստակ. կոչեցեալ Տի սբօ. զայ՝ ի պիշերքն առ բանակին զոր
նակացայց, և խոստանայ նոցա խոկնարել զսպանել Արտաւազդ՝ ի վրանի իւրում
զոր բարեպէս կարէր. քանզի որ ե՛ կենաց այլեաց, այն յորժամ ոչ ինչ համա
ձի զիւրն. Ա՛յս այս ոչ բաղձալոյր, եթէ ոչ վրէժ խնդրուածէ. քանզի Ար
քասի հանել էր բռնաբեր զինն սորա՝ զոր սերեր առ խնդասաբար. Ընկեր
նաև զաղանի մեռանելոյ զիշերային՝ ի վրանս եթագաւորին, օգնութիւն բա
զում ջնդակեալաց Տաճկաստանեայց, ի սոյն յառաջադրութիւն իւրում. Ա՛ստ հա
ճատոյր ունել հարկաւորութիւն. զի եթագաւորք գաշնակիցք յարձակիչքն
՝ինձին ժամու՝ ի վերայ բանակին Արտաւազդ. ի վախճանի. զի՝ ինձ նոյնպ
շնորհմամբ կարէիցէ առաւել դիւրաւ վրիժուլով զինքն՝ ազատել զինն իւր. և
շաւանայր զանձ մեռանելով եթէ ոչ կարէիցէ զնդրանել յետ ըսպանանելո
լոյ զաղբայրն.

Խակայն՝ զինչ Տիսաքօրս յայտնեալ եթագաւորացն զդիտաւորութիւն իւր,
ուղղեցին ամենեքին զայս իւրեանց դէպ առ Թէոդոսիոս. որպէս թէ՝ ի հար
ցանել զաւատոյութիւն և զվէրնս իւր. Պատասխանեաց նոցա. ասաք՝ որք
պահպանեցին զիս՝ ի մանկուց, հրամայեն միշ հրաժարիլ՝ ի գործածուե
մանութիւնս Աշ յորժամ նա ես ունիցեմ ոչ ունիցեմք բաւական զնոսա՝
աչխատարհելոյ զդաւճանութիւն, բաւական լինիլ միշ գանձ միայն՝ ի յո
գուս միոյ՝ արտաքսելոյ զնա. զի խոկայն՝ մինչ տամք զնա ինձ ունելոյ զդա
ւճանութիւնս օրինակաւ միոյ՝ , արժանաւորիմք. զի վերադառնացեալ ըն
դեմ միոյ. յո՛ յառաջեսցեն և՝ միշ դաւճանութիւն. Աշ զմնուհետև
ո՞ի միջոց կարէ հնել ապահով Արտաւազդ կարէ բարեաց վանել զգեղաւա
հան՝ ապառնացեալ նմա, և առնել անկանել՝ ի վերայ եթագաւորացդ նա
կացայ. Հետևյեալորիկ պատերազմ՝ ոչ ևս լինէ պատերազմ. և խնամաւո
թիւնք՝ առաքինութիւնք՝ և քաղաքավարութիւնք ոչ ևս լինին գործածելք և
ոչ ևս տեսանին այլ ինչ, եթէ ոչ՝ նենգութիւնք, դաւճանութիւնք՝ մատ
նութիւնք՝ և խաբմանք սպանողութիւնք. Աշ յայսմիսիկ դիպուածոջ ըզ
դամբ զիշխաւորին հետևմունս. և արժանաւորին (բռնաբարում ուրիմք
լեալ հոդեմակք.) առաւել մեծի չարեաց. Աշզգակացեալ ուրիմեք,
պարտ յոել զմառնիչն առ Արտաւազդ. Խոսաւանիմ եթէ՝ այն եթագաւոր
ոչ է արժանի պատ, բայց որովհետև բռներ ՀԷսպիերիոյ՝ և համայն Ցոյնք,
ունին զայն իբրեանց՝ ի վերայ մեր, արժանի է, զի ունիցիմք առաքինական
գործառութիւն, առ՝ ի ընկալեալ զպատիւս. քանզի՝ մեք պարտիմք վան
մեր ինքեանց լինել զոյզ յայտնիսի իրակարեանց Ա՛երջապէս պատճառիմք
մեք ևս՝ ի նկատ առնել ձեզ՝ առակ յայտնիսի խորամանկ ներգործութեանց՝
և դաւճանութեանց.

Խոհեմ Տիօնքօրօյեցուց ուս Ճաթաքի, որ առակացեալ գոլոց ի վա-
ռանդէ կարուածոյ, յորում քէաղ էր։ Զէ ոչ կարէր բաւական հիանալ վասն
աշխատութեան եւ ջնջմանց իւրոց։ Քանզի չարտադրէք ոչ կարեն ըստ-
ծախանըն ճանաչել, կամ երեւակայել գոյութ ձկնորսութեան, եւ զառաքինու-
թիւն Ճաթաքի զարմանացք նկատեալ՝ ի վառաքի արուեստին իւր, յաղագս այց
ամենից բարեաց՝ զոր տեսեալ էր՝ ինքեանց, եւ ոչ համարձակէր դալիլ։
Զէ գայն ոչնչէ զգծատուեցի դաշնակցաց վերաբերէր առէպ առէպ ամե-
նեսեան՝ ի միասս իւր, եւ զամ ննջեցուելոս եւ զանդիսուելոս՝ զոր արտաքոյ էր
եւ որոնէր նոսեցուցանել զաճառասրատուեցի ինշանակաց իւրոց, զոյժ
յամենի հարկաւ՝ երբեմն ապերախտ, քաղաքում պարտէր ինչ զիեանս իւր։
Ոտոյ մարդիկք վատահացք եւ ապականեալ չարեօք՝ խրատանան ճանաչանդ,
քան ինչ ի զգուշանան ընդդէմ այնց ամենից՝ որք կարեն խոչընդոտել զյառաջա-
ցեալ արուեստ իւրեանց։

Զտես Ճաթաքի ինչ բարի համբաւ դաշնակցաց յաւելուածոյ օրինաց,
հարցնէաց զոյ հարկաւորք՝ առանձ զոյժ ինչ նշանաւոր ընդդէմ նոցա։ Զէ
ապ ոչ կարէր առանձ զիր ինչ առաքինական կամեցաւ գոնէ վերստանալ
զվճռադոյն օգտակարութեան ինչ՝ ի վերնոցա՝ ինչուան, զոյ և շահագործ մը-
տանել՝ ի նմանկատ մարդոյ։

Ի երեսմանանալ օր մարդոյ, և հաղիւ ինչ աղշալոյն բանալ աթեղա-
կան զրուցն արուեստին՝ ի շաբիկս սերմանեալս՝ ի մարդոյ, յորում երկ-
տասարդն ինչուանք նախահոգացել ջանիկ զհոկտուելիքն՝ երբ առաւել
ծերացոյն գլխաւորեալ՝ ժառանգ ի կրծոց իւրոց զբազն քաղցր, դնելով
նմանատես՝ ի կարգ և ի բաժանք շարժուածն զհամբոյն զարձակալս զօրուն։
Ոտոյ առաքեալ նորա ծածկելոյ փեսարոյն՝ ծիքէն փայլմամբ՝ ի վերոյ գլխոյ
իւրոյ. և ինչանն որ էր՝ ի մերոյ ինչանց նորա՝ խոտորեցուցանէր զաչս ամ-
զօրականաց։ Զէ զրոյն ձեռագործ Ոտոյլանք՝ ունէր բաց ի բնական գե-
ղեցկութենէն իւրմէ, նաև ընդգալի փայլեցմունս։ Ժիտեէին՝ յորում դա-
ղեցեալ կայր։ Ունէր գեղեցկին ի վրայ ձեռնին, և մէնասին նշանակին զա-
նազան տեղիս՝ յորում պարտէին գնուելոյ, և կարգել զձախատս զօրաց։
Ոտոյ ինչրէլ եղեալ էր յայն նորա հուր ինն ծածկին, և ի վերոյ գլխոյ նորա
վան մանուածուեալ ինն մի շղթայ՝ որ խոտանացք ասչագլաձանակութենէն։
Ընդ ձախացն նա՝ և ունէին ինազանք զգազմանաց հատակ՝
և զարձանաբարութենէն իւրեանց՝ զգալին ընկերանան անգրագիտութենէ՝ ի
վերնագոյն չիմիր զորութենէն, որ առեալ ընդ նոցա հնոսն իւր շաչագ նորա։
Ընդ ձախ յաչակատ ինչն՝ ոչ ես ունէր մատ՝ ի սերտ նորա. և ամենեքին
ապին զհանդուցինչն ինչ։ Ինչ ինչ անկերպ ուղ արար ինչոյ զձեռանն
առ ինչորհ էր նմա։ Ինչոյ շարժմանց նորա՝ ոչ յանդգնաբար էին և ոչ
զանգիմ ժարար, այլ էր մի՝ հանդարտ և տարերու ինչանց. միշտ արա-
րատ իւրոյ ագոյց, և արդիւնաւորել ի խորհրդոց նոցա։ Ոտոյ և զգոյշ
նախատես և խելամուտ ի սիրոյս յաչեռ բոլորակաց, և կարգադրէր զամ-
բոյ ի պատահանաւորութենան։ Ոչ չիմ ինչ բնաւ, և ոչ չիմոնէր զոք ամ-
նեին։ Ոտերը յանդգնաց, ապաքինէր զինաքան և յաւուրս իւրեանց
նորհակալ ինչանց։ Ոչ ինչդերը ամենեն ինչ յուսալի գանկարելիս, և ազդէր
ամենեցուն առ ամենեսեան ազատաւ ի, և հանճարեալ։ Զէ ինչ ապ ուսիք չրա-
ման ինչ, էր այն՝ աչերով պարտ և աչերով յոյսով բոլոր իւրք, ի վերնոցոյն վր
բարձրաց զինուցանելոյ զայն, զոր պարտ ինչ արդարեալ կատարել։ Ինչոյ

յաւէտ նոցին, առ ի զգալ, եթէ բարեաց իմացութեան էին զանց, զոր կամէր առ դեղ նոցա, և ասէր ընտանեկացեալս միանալ նոցա յաւէտ, եթէ սիրելս իմոց եղէք եթէն զանս իւր, և մանաւանդ ասէ զանս զոր պատրէին գնալ ի հաւատս ան։ Իսկ յորժամ բարեպէս փոքանեցոյց զուգիղ վերահասուելոյ աղեղիկ, զոր յգիւղեցէր ի ինդն պաշտօն, ոչ թողոյր երթալ, եթէ ոչ, դնէր առաջի նմա նշան ինչ պատուոյ և հաճաստմունե, առ ի քաջալերել զնա։ Իսկ ապաքէն ամենեքեան զորս յղէր, էին ի հեռանդնութեամբ, առ ի հաճոյս նալ նմա, և ի կատար հասուցանել զդործն, ոչ ունելով ընտ զիրիւղ ինեալ ապատուհասլ, եթէ գործն ոչ յառաջանայր։ Վասնզի Թէոդոսիոս ներեր հաւաստեալ յանցանաց, որք եթէ ոչ լինէին ընտ յառաջացեալ կամաւ և ի շար խորհրդոց։

Իսկ ասա երեսից հարկանն երկնից շառաչունեալ, և քաղաքորդաց շուշ հաղեալ, իննախկին ձառագայթից արեգական, որով և ծոլեալ էին ցնդել ճնդական լուսով աւուրն, յորում ամ կոյժունք ծանկեալք էին ի մարդկանց ի զինուց և ի ձիոց։ Երթ մանուկք կոսաց և ազատակ շիտեմեալ շշնջմանց նոցա հանմանմունեւ երբեք ջուրց հոսանաց, և կամ կոհմաց աքշտելոյ ամենէ։ Այնքան զբդեղ ի խորոց յատակ ցածուց, զկաւազն ալի կանուելք բնաւ։ Ամանաչան և Հրաման ակատեր ի շառաչմանն զինուց և ի բեռնակացուելն սակաւք մրցանակին ուրմանել զարեկաւելն ինր համցեր սրտիւ։ Ուշանն լցնաստրած լցնել գոլով ի խուռն ոլորտակ գիրակաց, համանման ակն զօր հասակաց, որք ծածկեն զերկիրն արդասաւոր ի ժամանակի հնձոց, ամբառնայր ահա յերկրէ ամպ ելեն փոշեաց, որ սակաւ առ սակաւ անբաւուելով ցուցանէր զերկինն և զերկիրն, յոչնչ մարդկանց։ ուր և ալ մանուկք, սահմանք, երկիւղք և անազորմ սաստիմունք, նահանջեցուցեալք յաւաջանացին։

Հաղիւ եթէ նախկին գնահատուեցք էին շարժեալք, Թէոդոսիոս ամբարձաւ դասն և զձեռս իւր դէպ յերկինս, արտասուելոց զբանս զպատուիրակ։ Ալ ի մոլուկեն էր հայր ամց և մարդկանց. անսանձ դու ի կամմանէ մերմէ զուղղուելիւն և հաշտուելէ, որ ոչ ունեցաք բնաւ զամենէ ի խնդրել։ Իսկ ահա ակամբ մարանչիմք կասելով խոցել յորիւն մարդկային։ Ալ եք ոչ ունեմք զմէկ ժխնդրուելէ ինչ բնաւ ի մոյն Քրիստոս, եթէ և ի անգուեմ ննդասուր, երգեցողաց և օրհնադրուժ։ Տեսէք և զատեցէք ի միջ մեր և նոսա. եթէ պատրաստ ես ասանել հնանդ մեր են ի ձեռս քոյ. և եթէ պատրաստ ազատել զ Հովսէփեայ և հարկանել զքնաւորն, լեցի սա ի քում կարգս զատեալ և հրամանել զքնաւորն Ալ Քրիստոս զատեր քոյ. որ շնորհն մեզ զյաղթանակութեան։ Իսկ քո մեզ միանոյ լեցուր պատրաստութիւն ի վասն յաղթանակութեան, զի զու ես որ ունես զհեղ ի ձեռն կարդալոյ զքոյ յաղթութեան պատերազմի։ Եթէ մարանչիմք ի վասն քոյ. և բանդում որ զատ ես զատ, Հարսանեկ առաւել քեզնամի քոյ, քան եթէ մերն։ Արդ, ասաց եթէ յառաջ քան զերկիկ յաղթանակութեն մեռանցէ ի մեզ ի պատերազմ, և ոչ ի մեզ ի պատերազմ, և ոչ ի մեզ ի պատերազմ։

Ալսպէս, և խոկեցն խաղաց ընդ յառաջ վաճառ և վրկրեալքն ցասմամբ, ի ձակատս առաւել խուռն և բարբոք կարգաւորեալ քննաձորս։ Պատահեցան

(ա) Ուշադրութեան է արժանի Թադեոսի՝ իբրեւ հեթանոսի, հայտնած կարծիքը։

ցամ՛ ի նմանութեան Փերբիանարօ ։ զքրիստոցաւ. որ արիւտ էր զիւրև զմարքն առիւծուն՝ զոր սպան ի Միխիլիոյ, մինչ նաւատագհորդէր անդ։ Օ քեռաւոր կայ ես նա իբրև զՀերքիւլ, ասելով՝ ի ձեռին զաւազն մի չափազանց մեծութիւ, որպ հասակ և ուժիդուլիի կերպարանին գիտ՝ նման հակապէպ անցիցոյց։ Ի առնանել նորա զ Ալեքսանդր արհամարհեաց զերբեսաագրութիւն և զդեզիդիսութիւն դիմոց նորա, և ասէ, ոմի երբեսաագրէ իպացեալ. քեզ չար մոքն փիմել զանձ փառաց յապիտանագութիւն. Երբ ուրեմն ոմի մանուկ երկի՝ ի ձեռս՝ ի ձիջ հագուց՝ որոնել զիպքը քոյ։ Օպա ասացեալ ամբարձ զձեռն և զահաւոր աւազն իւր՝ շրջապատեալ ծագաստ երկաթեաւ. որ աւազն զորոն զորոն բոստուած՝ ոչ կարցի հանել. Իւրաքանչիւրք սարսափեալ զնացողացն ի նմանէ Տարեցի ինքեան՝ ի ջանքաքանի դիւրաց։ Երբ ապառնացաւ Տաքիւ զիւրոյ ոգւոյն Յունիոն։ Ապայ նորա կարդալ՝ ինամել՝ ուշացաւ՝ ի ձեռ կանց կուսի՝ ի ձիրսյ Փերբիանարօի՝ նման արձոյծ, որ սատակ զոգս արա զաւերք։ Յառկանչին ուսան՝ ի վայր ջանքաքանաց դանիւ կատան ձայ՝ որ կացս առ ընձեր Ալեքսանդր։ Իսկ երբեսաագրն Յոյն մինաց զերկայրին իւր՝ ի սարսանոց Փերբիանարօի. յորմէ արիւնն եռեռալ հօսեաց լի լցնուլ մերկին, և խոդեցեալ հասաւ ձայն նորա։ Երբ կատարեալ ձերոյ կատաց նորին՝ ոչ եռ զգալով զօրութեն թաղիսցեալ ձեռն նոն իւրեանց. սկսան արշաւել յանդգնաբար ասս՝ և անդ, ի ձիջ բանակին բացարկիալ սպառըզինել, որք ծիկին ի վերայ սարսանոցաց նորա։ Ընկաւ գառդն ի վայր ի կատաց իւրոց՝ հափշտակել սկսաք ի նոցա. և սկսագնալ մնին՝ նկալեցեալ երբ ասս ի վերայ սպանկերպել զիմոց իւրոց։ Ծերլոմաք ունելով զաւեր զնմա նէ՝ ետ զմարքին նորա սպառազօրի իւրոց, և իրբև զնշան յաղթ անակուեն՝ պահեաց յինքեան զաւազն և զմարքն առիւծուն։

Ցետ այնորիկ որոնեաց զՄարսեա ի միջ խառնեցելոց. բայց յորմանէ զնա՝ զահաւիկաց նոքա ի ժամու զարշմունքն խաւար զօրականաց, նաև դադիլե՝ որպ կաղ լծեալ էր յերկուց ձիոց, նման այնց՝ որ ուրդականաց և խնդրելին ահագնաբար ի լացնասարած գաշտին՝ առաջեցեալ Ծօվիսեա գիտացն. (գ) և զՏիմոլեօնէն, որ ի Միխիլիոյ յայնժամ նուազագ հաւատարեալ էր իբրև քէ ծածկի Լրբիչէի, ի մարտս նիզակի. զՔառանէօն, որ լիալ էր հիւր՝ և բարեկամ Հերքիւլէի, ինդրեաց այն արդեն ժառանգիցն անցանել ի Հեսպերիոյ. և զարհաց զնեանս արտգին Ռաթոյի. (դ) զՄինեք քամի, որպ ասան առնի հանդամանել փուլլուսաւ յերմերամարտաւթեն. զՀիմ փիցն Ասիկսոյն, որ նմանիւր արտգութ ազնուցն Ռասեօրի՝ ի կատաղ ասրդ. զնաշահաւորն արտարդն Լիմի ճա՝ ինչ ներկել արտամբ արշաւց և վարակից. զորս ապանանէր ի վերայ չինելոցն զազաքան Միխինիոն կուր ցեալ լերկն, որ և լալ էր առնի սերնդի Տիանայ. զԱնքօսեքսեօ, յայլ

Թօզն

(գ) Օքնօ. որ Ներնոյատես նուլ Օքքաբիս. ի Խազաշորսութեն Վ. Ալեքսիոս . որ ընդ ի լերկոյ ի Վերնոյ ի ձիջէի Գազաքի, և Խազաշորսեալ ընդհանուն Պատրիկ առնի՝ ի Լերկոյ ի Վերնոյ ի Գազաքի. Ես ընդեր ասացի գերազ՝ հանդիսեցաւ հաւատարար պատերազմ Գազաքի.

(դ) Ռաթոյ. զգալ ի ասելոյն նոր հոլիշ և ասդալ, որ ինդասանայք գերդ Ալեքսիոս լերկոյ. և գազաքան ձեռնարկ. առնելով զնոյն իսկ ասցն նորա. Ես նասաբերեցի յասիցիզեն առնէ ասցի գերազ գերդ. յորոց ի կողն արտասանէր զնոյն և ընդ.

զքեզանէն հակառակ սիրոյ՝ ի մէջ առնուսցէ զքեզ Արիմանիոս երիցս, (ե) որ սրտաւորեալ
իւր տուր՝ ի բերանոյ իւրում. և նա՛ւ զչէնոնեան, որ պատրաստ ամենայն
նոյն ընդ երիտասարդս։ Տեղն Փիլոյէի գոհաց և իրէն զինուցն. (գ) որ խոս-
տացեալ էր ընդ՝ ի հարէ իւրմէ՝ եթէ ազատեցէր զնա ի բռնաւորէ միհատ
յօդէ միոյ՝ որ հր ի վերայ եղերց ամենայն գիտաց՝ և պարտէր հլունել զնա յեր-
ատեան աւուրց. բան նախատացուեցեալ զայն շահեցոյ միջ։ Ի բերանոյ այս
վասն եւ ազատեալոյն սիրոյ՝ եղ զհնարս իւր՝ ի վտանգ, առ՝ ի ազատանել զոյ-
գանգանէն, որ ի հնոյց ի կառաւ։ Ասեն ոչ հարուց վիրաւոր զոյգուն յաղթա-
նակ ի պատերազմին. և ընդ ձգանել հարցն զինուցն ի բռնաւորէն, ոչ ոք
ետես ի նոսա զանգիտութիւն. զի ճշմարիտ Փիլոյ պատրաստուր ի քաղցր հարկանել,
և անհանդուրժ ազատել Արիմանիէ, յորում էր հետեւեալ ընդ Աստուա-
ծէ ի պատերազմին. և ընդեր ձգտասցի հարցս զինուցն իւր։ Ասասի ոմանց
դառնակիւղ վշտիւ իւրով դանդաղել ի գործոն, որպէս ասէ գրեալն
Արհեղ յոյժ ց իւրոց գործոց արտաքուս, փոխանակ զոյդիկիկ հերս ոլոր
իւրոց։ Ասեն այսպէս ծանիանց՝ զոր ունէր սովորութիւն ժողովելոյ. և
ամբաստանեցուց յերկիրն զանազորդութիւն։ Այլ ասի ոչ հաւանեալ զայդ
և գիշերը ուժգնութիւն հնդկան արտաքսելոց՝ ի դուռ շարժեալ ասեն
հաւաստեալոց նոցա, և վասն ազատելոց գնացին, եդին ի վտանգաւոր դրա-
բութիւն նոցա, որ յանկարծակի փոխեալ եղեւ յաղթութիւն, ընկեցեալ առ
ոչինչ գնացեալ ոչ հօր իւրոյ՝ գնալ փախուստ չէ նմա։ Ասեն ջուր ազատիկ ասելոյ
ի ասկաւբեն դառն, և խառն եղերց նորա ոչ ծարաւիցն բնաւ, և ոչ ուտանէ հո-
վանի ինչ՝ բայ՝ ի նմանէ, ի վերայ արտաքսելոց եղերց նորա։

Ընդ այսմ ասեն ծանուցեալ եղեւ Արտաշէսի, թէ ահա ի ելանել սակա-
ռաւ առատ ծարաւ ահ և երկիւղ յոյժ հպումն։ Ուստի արուեր զնա շտապել
և յետս դառնալ յաղել արքայն Յունաց, ի ներ պատճառ մեռաւ հասակի նո-
Տանէր չուրջ զերեսն ներքուստ Տալիսիացիս աւերել ուժգին, արուեր և յան
դուրձ վասն հարց ոչնչեր խոստացել զանձուածս արգիս, եթէ կարելի
լիս ի մարտ տպանանել ի Կիլիկիայ՝ արդ կիրգիլ և ելել կարկիլ։ Ասեն
և եթէ ինչ ժամու հանդիպեցէք նմա, քաջ կարծեսցուք՝ այլ երանուն ար
շրջապատեսցի զկատա Կիլիկիոյ, և ձեզ Արտաշէս յարձակիւր ի վերեց
նորա ի ձակատիդ. ոչ ինչ գժուարութիւն ունելոյ ելից ապատանելոյ զնա,
քայց Կիլիկիոյ մարտիցեցեալ զայսքան նորա։

Թուեցաւ Արտաշէսի յոյժ գնալն Կիլիկիա յոտատար կրկնան միոյ,
դաշտին, ի տատրոս բերեալ միոյ՝ ուր ունէր տեղ դուստր իւր մարտակցոյ.
Արշաւեց և քաջաբար կռուեալ յաղել յարեան նմա։ Ասեն փոխեալ Կիլիկիոյ
գոհա գնեցուն Կիլիկիոյ, որ դադարեալ ձեռ ամէն միով արքայիցն զնան ի
գերեա։ Արտաշէս յաստեղ կռուելոյ ինչ, բայց խուսն ոչ ի Կիլիկիայ
զօրաց չգիտացեալ պատրաստեալ զնացին զԿիլիկիա։ Այլ խոկացն ասեն միւս
Կիլիկիոյ, նահանգ՝ ասեն ցնծալ զոյն՝ ծածկեալ զնացեալ մարտիկս. և ոչ յաստեղ
Արշաւեց և քաջաբար կռուելոյ յաղել յարեան նմա։ Ասեն փոխեալ Կիլիկիոյ
գոհա գնեցուն Կիլիկիոյ, որ դադարեալ ձեռ ամէն միով արքայիցն զնան ի
գերեա։ Արտաշէս յաստեղ կռուելոյ ինչ, բայց խուսն ոչ ի Կիլիկիայ
զօրաց չգիտացեալ պատրաստեալ զնացին զԿիլիկիա։ Այլ խոկացն ասեն միւս

(գ) Վերան ի յիշ տեղ ոչ այլ ուրեք Արտեմիոս. ի քաղաքագրութիւն Ագաթանգեղոսի
առաքելոյ Գրիգորիոս միայնակ կարմրոց. ու անկոյն ի ծայրագոյն Պահլաւոյ։
(դ) Ի նոսա Ապա ոչ. յայլ ընդ ձեռ հինգերորդ ի, ի քաղաքագրութիւն Ագաթանգեղոսի։ Ասեն
ընդունելոյ ըմբռնելոյ ի ոչ, որ ի ձեռ հինգերորդ ի, ի քաղաքագրութիւն Ագաթանգեղոսի։

զիակաց, և իբրև զառաւ հոսիւր արիւն յամ կաղմանց։ Պէլլոն և Աարմէ, (տարենքն հիւսան,) ըստ դժոխային Աւգիոյ՝ զանգնալ վարիճաշտախտ զգետս արիւնէին զծնող ամ ալս իւրանց՝ ի վիրաց սպանեալ ըշտաւ տեսարանի և վերաբարկէին անձիքարար զբարկութիւն՝ ի սիրտս մարտիկոցց։ Աչն ձեռս հիր լիշատակք մարդկանց խառացուցեալ զսիրտս զօրականաց՝ ի բաց վանէին յիրկիցուն կողմանց զառատասիրտ կամ ունելի և զերբեկարդ սրելուելի, և զբաղցը մարդասիրութիւն։ Ե՛ւ ոչ ևսէր ինչ՝ ի՛նէր այն շնորհեալ մարդկանց՝ առանց ծանանց, եթէ ոչ՝ կատարեալ ճշմարտութիւն։ քննութեամբ լիլ, յառաջ հատուի և կատարի ցաւանականուն։ Աինչ զի խոհեմ և անյաղթելին Փալ լատ և ա տեսեալ զոգոյր սարսռելով։

Իսկ Փիլիպեանէ ուսանելով՝ ի ձեռն գնեալ Ալերքիւլէի՝ յառաջ խոզացեալ հանդարտ քայլիւ՝ յօդնուելի ի Լէսմօրի։ Արտասի ոչ կարելով հատանել ածպանին ծերութեան, ուստեր միանալ գնեալ իւր բազում Փիլիպացւոց, որոց քաջութեանց արտարեալէր փչել զոգին՝ ի՝ի փուշոց։ Ալ ահա յայլեակ էր նաև եղնպիսի արագընթաց և ի ելելևանուին Լէմէզիպի, որ հազիւ ասացեալ ըստ ին հետք նորա՝ ի վիրաց աւազոց։ Ալ ազգքն արագընթացանայր, որ գնացողիւր ընթացից Լէքիւս և Լէրբոպոյ գետոց քաղաքի իւրոյ, որք ևս առաւել սրընթաց գնացք Լէրասոյ քան նորա անհեալէին նոսա։ Ալնքի իրեսն առաւել գեղեցիկն քան զՀելլ։ (ե) և զորեղ որաստն Ֆրօ փոլիքեան։ Նաև Փէլէդրիայ, որ հետ եղեալ Լէսմօրի՝ ի պաշտաւնեա Տրօյեցւոյ։ զոր Լէշիլէ յայժ սիրեաց յաղագս քաջասրտու ելեն և զօրեղ ելենու։ Լէմանդր և Լէքիլլէս Լէհեան՝ որ էր միանգամ քեհոհա գետոյն Լէշլոսի (բ) և ընկալեալ էր խորհրդատար՝ ի ծայրէ տեղուհ ուսեալ գնկերակ ամ կերպարանաց, որոյ արդեամբ՝ էր այնպիսի լայնուն և պատասա յաճախ շարժմանց իւր, որչ զի կարելիւր՝ ի ատաւել զօրն ձեռաց։ Բայց Լատ բոսալ ճշմ հաշմանք նեռան՝ եղեալ զնա անշարժելի, և հանդ նորա փախչել ի նախատինս քաղ արհան իւրոց։

Լէսմօրէ ար տեսանէր զատելել զոգոյն և հակուն զօրագլխոյ իւրոց՝ անկանել ի ձեռանն անգութ այն Լատրոսէի, իբրև սահ զօն հասիս՝ որք ի ժա մանակի հնձող անկանին ի ներքոյ հասու մանգամալի՝ անխնայ մշակին, մանաւանդ զիմասեղն յորում ի դիպելոյ աստղագիտել էր զեբելել իւր։ Լէ՛ի բացարձակ զիմասելոյ ոչ եւ ուսածէր ինչ, եթէ ոչ՝ հետել այլոք իւրեանց ժամ Փախչելոյն որդւոյ իւրոց։ ար ի կաղմանէ իւրմէ ոչ ծաւ քաղցելել ոչ ի ձեռանէ անհաւատ Լէհոյ, որ ի հեռացուցանել յօդոդելէ կհայր իւր։ Լատց ատաղձ կհան հատեալ էր նմա, յորում Փախչելոյ պատրաստ էր տալ հսկայն անհաւրինս Լէհոյ, ատ՝ ի զգալ նմա ի սրբան ենելոյ էր ատելոյանհաւրենից՝ ատրիճ երկարաքայլ։

Աբ

(ե) Ֆրօ. Գեղեցիկագոյն էրնատոյր ատրին Յունաստանի, ակնեցեալ՝ ի Ֆերսիայէ և ցափշանալոյ՝ ի յաւերժահատոյն։ Լոչ յատատելոյ, հասելով ատրա Վերատնոյ գնիցատելոյ՝ ղոր իոգելաբեր անկանի՝ ի ջուրն. Եսայ ջշմարտի ենե ինեն էրէ. և ենե ատելի տահանան խոյն, յորմէ ատրագիրքն Յունաց վերատնոյ յանգլատելոյ։

(բ) Լէշլոս գնա ի՝ ի Լէրատանոյ՝ ի գետահոն Լէգիրէն, ոգ եռժանի գանատաքաղաք։

Ընձայեաց փիսիոնէն ուժգնութիւն զնիզակի իւր ընդդէմ Աստուածոյ, որով Տաւիթեանցն լինէր մեծացեալ, բայց վերիպեցուցեալ կորզեցաւ, և մինչ յետս քաշէին զինուորքն՝ վտանգեալ՝ ի վերայմանէ հարման, Աստուած մերս հաց զդաշտակ իւր յորովայն նորա, որոյ ազիւ վայրենալ անկան արտաքս ընդ արեան առուիս։ Իսկոյն պղատունեցւոյն զինքն նորա ոտն ձախոյն մերձ հատուցին՝ ի ձեռանէ յաներժահարսն յիմիքէ՝ ի գաշտն։ Եւ այլ նորա էին իրարու խոտ ընդ խոտ, և ձայն նորա ընդ Քալիացիսն։ Ուխտ զատնարարին նորա՝ որ էր յետ կայ իւր, կալաւ զնա մինչ զլորիւր, և ոչ ունելոց ժամանակ լինել, եթէ ոչ ասելն զնա՝ ի գիրկս հոր իւրոյ։ Կամէր անդ լռոյն լինել և առ գիշերն նշան խանդաղատութեան իւրոց, բայց ի բանալ զբերանն գիտաց զդէն։

Մինչդեռ Փիլոթէմէ առ ի շնչուցանել զզօրսն Աստուածոյ, զոր-ծէր նախաձիրս, սէաւր հաշուելով զի շնաձիւ առնէր զանհնարինն կառարած, և դնէր զամենեսեան յանկարգ աւերումն, Նախաօրս ուներ սեղմակ՝ ի միջ բազմաց իւրոց զդի որպէս իւրոց, լրացանելով զօդն ոգեալն հառաչ-մամբ և ազաղակաւ, և ոչ կարելով բմբռնել հնարս ասելոյ, «Ո՛հ, ոչ-գիպիսի թշուառութիւն լինիլ հայր, և ապրիլ նեկոր ժամանակ. սէաւր ոչ անգութ նախասահմանութիւն, վասն էր ոչ եգիբոսիոն զհնարս իմ. հայ՝ ի յորս վա-բանին Քալիացնիացու, (ք) և հայ՝ ի հնութեացն Հռոշոյ, (ժ) և հայ՝ ի նահանգին պաշտպանին Տրոյեցւոց. զի մեռեալ լինիմ փառաւոր՝ և ոչ՝ իպատն կոխմանաց։ Ահա կրեմ նեղիչպատիս զնեռութիւն ցաւոցն, ոսկր՝ և արհամար հեալ. և ոչ ևս ապրիմ, եթէ ոչ՝ վասն վշտաց։ Եւ ոչ ևս ունիմ զպատիւ ի վասն խիզ, եթէ ոչ՝ վասն սրտմտելոցն։ Ո՛հ որդեակ իմ. սիրելի որդեակ իմ փիսիոնէթաթէ, յօրժամ կորուսի զնզգայն քոյ Ընդհերք՝ զնդ ունիմ ինձ միխիթարութիւն. այժմ ոչ ևս ունիմ զնիզ. և ոչ աք միխիթարէ զիս. քա-լարն ահա եգերեալ է վասն իմ։ Քանզի յաւատարութիւն որ ի միայնակ ունիմ զիչ զարման և ապերանչի մեղմանէթ՝ առանձնացեալ մարդկանց, որ և է բա-րութիւն ինձ պարգեւեալ ածց, ոչ ևս կարեմ յուսալ։ Ընդհերքն՝ և փիսիոնէ-թաթ սիրասիրն որդեակդ իմ, հաւատամ ես թէ՝ պաօրէ զոր կորուսի զնզ կոսինգ՝ ի միասին. զի մահ միայն բանայ զիչս, զոր միւս ունէր խոցեալ՝ ի խորս սրտի իմոյ. ո՛հ, ոչ ևս տեսանելոց եմ զնէզ. ուրեմն ոչ փափուսցի զայլս իմ, և ոչ համբուրեցից զաչերս իմ։ Ո՛չ սիրելի իմ Փիսիոնէթաթ մեռար և զու ոչ զիչզայր քոյ քաջուէթէ. ես միայն եմ որ ոչ կարեմ մե-ռանիլ։

Յաւուրն ինքնին զգաստ գայսոսիկ՝ կամեցաւ միսկ յինչն գնահատ զօրու-նէզ՝ ի ձեռն։ բայց կուլեալ գնեռս նորա՝ ի բաց առնէր զդէն սրոյ, այլ իւրոյ-նէ ծերունին անթարգ ըստորուժ անկաւ կիսամեռ, տարեալ եղև՝ ի վրանս իւր, յետոյ կամեցաւ կրկին վերագառնալ՝ ի մարտ. բայց եղև ազգեալ ակամայ։

Իսկ Աստուած և Փիլոթէմէ որանէին զմիմեանս, որոց աչք կայծակ-նացեալք էին ոչ առնուց և ընդուց. զոր որանէն՝ ի պատառել զմիմեանս

(ք) Քալիացնիայ. հին տաղտ Լիթուանիոյ, Ներկայումս Լուկիցեալ Լինկին, Լինկ Լիթուանիա, ոչ եր իսկ պատկերել՝ ի վարագի գոյ, զոր Ակնարկեալ Լուսոյ ինչիլ նմա, բայց ոչ Լուսոյ Լուսոյ օգնական Լիթուանիոյ։

(ժ) Հնութեացն Հռոշոյ՝ վերակոչելոցն՝ ի Լիթուանիա, ի գնաց յտոտ-ցոսն ոսկեայ չօղայն. նոյ վերակոչեցն. ոչ՝ ի պատկերէն Հերկերկոնոյ։

ի դուշաքին ոստիկանէն ի Վախթանգ (ա) գեաղ. յգետէ ասպանդիւք պատ
տերազմական յաստանից. և անդորմ քննախնդրութեամբ փնտռէին ի գաղտնա
ցեալ տալոյ նոցա. Խոբէին զմահ իրաւացի առ ամենեսին, ուր և սիրանէին
զնետս իւրեանց. և համայն մարտիկք ահիւ և դողութեամբ հպէին ի ներս. Ոչ
ահա ահսին նոքա զինեալս, և Փիլոթէհէ ունէր ի ձեռին զի ի խոսկալի
ձեռոյ Հերքուլ, որպ Տարսեան ոչ երբէք վերծուր ի ձեռաց նորա. և վիշ
նորին էին անթոյ չհիւանք. Ասաց Սարքէ, ջ հրաման, որ պատրաստեսի զան
գուածն և զյանդուգն Արտասէ, ոչ կարաց հանդուրժել զի կորիցէ փու
թով. կամելով երկարել նոսա զտարօրեալ պատերազմն, և յաւելուլ զիս
տորմածս. բառորում գոլով Արտասէի տահաւէին պատասէսս ձեռացին դա
տաստանի՝ ատ ի գործ ածել ի պատիւ մարդկանց, վասն հեղոյ գարեան նշ.

Ուստի ի կիսին յորում Փիլոթէհէ կամացաւ ելանել, եղև խորհուրդ
տիրաց յԱրմինիացւոց իրերատարդել Լուքանիացւոց. յաւէտ չքնաղ
դեմ զեղեցիկ քան զնայակաւորն Աէրկ. (ե) որպ զեղեցկութեամբ ոչ ու
ներ ասլին, եթէ ոչ Աշխէն ի իմէջ ամենից Յունաց՝ որք մարանէին ի
պաշարմանն Տրոյեցւոց. Ըստ որում Փիլոթէհէ ընկալաւ զկերպ՝ արձակել
զնոսա իւր ընդդէմ Արմինացւոյ՝ վասն ի սիրտ նորա. Այլ խնդրն սակաւ և
զեղեցիկ ասլ նորա շնջեալք ծանկեցան ի խոստաբեր մոհուան. Ընդունք
բերանոյ նորա առաւել կարմրիկանալ և զեղեցիկ քան զնահանս վարդից՝ զոր
արշալոյսն ի ծագելն առաւոտի ցօղով հոլիզոնէ, պլպգաւնեալք սեացան. և
զարհուրելի զեղուելի աձապարիտ ազօտացոյց զպպծաս դէմս նորա. Փի
լոթէհէ ինքնին գիտացաւ ի՛նա. և Տամոյն մարտիկք վշտապնդեցին ի տեսա
նել իւրեանց՝ անհանել ոգոյ երիտասարդ առն՝ ներ սրտան իւրոյ, յորում
խաւարեալ, և զեղեցիկ փորք նորա՝ քան զեղեկուելի հերոց Աիլլանի՝
առաքարելոյ լինէին ի վէրջ փոչոց.

Փիլոթէհէ յաղթեալ Արմինացւոյ՝ սակաւիկ եղև ի քաց քոյրէ՝ ի պատերազմէ, բառորում՝ կորուսանէր զարիւն և զուժ իւր, և ելմուխ
ի ստաւերազմէ՝ ի վերաւորելոյ զպատ իւր՝ ի ձգանց պատերազմի՝ պատրաստակ էր վերառին լինել
քացեալ ի վերաւորելոյ զպատ իւր. Քանզի որդեքն Լատուսեփէի ընդ
ծածկին գիտուն իւրեանց՝ ոչ էին կարացեալք ամբողջապէս ասլաքինել.
Ըստ ահա մերձ էր անկանել ի վերայ շեղջի մեր՝ արիւնաշաղախ դէմսկաց՝
որք շուրջ անհետալ էին տեղ. Աշխատանքն առաւել ուժգին, և առաւել
վտասս և քաջն ի համայն Լատուսեփէնացւոց, (զ) զոր Փիլոթէհէ բերեալ
երբեմն իւր ի հիացել զՎէրէիլոս, յափշտակեալ հնան զնա ի մարտէն,
յորում հիասջ յորամ Արտասէ զմտանց զժտարուեանն կարեր արիա
նել զնա առ ոտս իւր. Ուրեմն Արտասէ ոչ ևս եդիա բնաւ զոք՝ որ համար
ձակիցէր ընդդիմանալ նմա, և ոչ ևս յաստղէր զյաղթանակելն իւր.
քանզի ամենեցին անհնարին, ամենեցին փախչէին, և ինչն նմանութիւ մչկին
հեղձի մեղ, որ անդադարեալ առհմանաւ զնաց՝ վարեալ առնի զինեալ իւր
զկաս հնձոց, զհօտս ոչխարաց՝ զհովիւն՝ և զգաղաքն՝ որոց և հանդիպի.

Ասլամանք լուեալ ի հեռուստ զկորնասալիր ազգակս յաղթողաց, և

աեռ

(ա) Վախթանգ. գիա ինն յԱրաբելոյ՝ ի յԱրեայ. որ ընդհանուր ի մէջ Սարգսեի և Ասողկի. որ այժմ կոչի Ասողս. յորմէ մերձ կայ Աղբիւրն Ասողկոյ.
(ե) Ելեգեր. Քաղաքաց Լասոյ. որ է Ասորւոց էր յորմէ հետեցին Քաղց Ծայրագործ. նոսոք անարգ և մեղայոյ ու.
(զ) Լատուսեփէնացւոց էին Քնաքիւք Լատուս, մերոյ Մարսանէի.

տեսեալ զչիմեալն վրդովմունս իւրացնոց՝ որք միախչէին առաջի Ա՛ստուածոյ, որպէս զերամն երկնատ ամպեամանց՝ որք ցրուին ի լանջս լերանց ի յանառատս և ի ևկեղեցս, նաև ի յորդահեղեղ գետս, յորժամ հալածեալք քշին յօդասղաց. զոյգագայեաւ ուժ գնասցէ և բարկութիւն բորբոքեալ յայնի իւր՝ ի բաց եթող զառիւնն՝ ուր մաքառէիք երկար ժամանակ, ընդ այնպան վտանգիւք, և արշաւեաց ի սպառազինել զիւրոցիկն Ա՛ղաւոսիկեալ արձակեալ էր ի նոսէ փուշտ. և զուշալ գառաց ահազնութեամբ ի հեռուստ, լուր ի լսել հասեալն զնոսոցայց յերկրագնեաց կողմանց.

Ա՛գեալ ասէնք Ա՛ինկ ըմի՛, ոչ գիտեմ սրտիկս ահագնալիւն է Ես, ի ձայն նորա, վինչ զի մերձակայ լերինք ևս սարսափեն ի ինն կերպիւ Հնչեցեալ ի միասին Ա՛ր և ինքն իսկ Ա՛սէէ. ՝ի՛ Հրաման, ՝ի՛ զի կառուսաւածոց բնաւ ոչ ունէք հնչեցուցիչ այսպիսի կարի զօրեղագոյր զատարակի ձայն իւր, յորժամ կոչէ զՈւրս զժոխոցիս ՝ի սատերսայմ՝ և ի սահմանսն Ա՛յն ահա դիմ ազգակ Թիկնամարդ երեսք գիւսաւանելիութեամբ և զգայ արուեստիւն ՝ի սերսա իւրացնոց. և ահաբեկիչ դողացեալ յերկիւղ զնշխամիս Ա՛տրասանի ինքնին հարաւ յամենի զգալն իւրոց միտս . և ոչ գիտեմ Թէ՝ որպիսի Թշուառութիւն նախազուշացանէր զնա Ա՛ՀՀ ոչ սրբանիցս Ջանայր արձակել, մանաւանդ ասէս լինէր յինքեան այնպանիցս ազգիւսալ յաւատարելիութիւն, քան Թէ արհուելիութիւն Ա՛յրիցս անգամ ՝ ծանակ իւր զողալով ահան ահարնալ ՝ի՛ երեսցն իւր, և երիցս անգամ չգալ յետս, Թէպէտ զի տեսցի զայն առնելոցն Ա՛յսպէս ահեղ ձայն իւր ՝ի ահարսւելինել, և սաստ քրտունք հոսէին ՝ի բոլոր անդամոց նմին Ջայն իւր խրխնջել զդգալ ջաղ, և ոչ կարէր եզերել զբան ինչ զոր կամէր ասել . Ա՛յլ նորա լցան նախանձ հրոյ. և կարծեր Թէ կայծակք երանին ՝ի ձեռին իւր՝ և երկ իւր օրպէս զՈՅԹՆԵՐԷ ասնչեալ ՝ի դժոխոցն Ա՛յրէին և հալոյն շարժմունք իւր էին զրգովեալք Ջայնժամ սկսաւ հաւատալ Թէ պան ասէ, և երկակերպէր տեսանել զնոր բարկացեալս Ա՛յրէ ասէր ինքեան լսել զբան ինն ձայն, որ եկեալ ՝ի խոր գոյ անդնդոց՝ կոչէր զնա ՝ի տարտարոսն Ա՛յն ամենայն և յաւերժական զգայր նա զձեռն ինն երկնային և աներևոյթ կսեմել ՝ի վերայ գլխոյ իւրոյ, որ զնացար ասս ՝ի ծանրացուցանել զՀարբուածս և զվէրս զորս ընկալոյց էր Ջայս ամենայնքեան շիջեալ էր ՝ի խորոց սրտի իւրոյ, և յանգուցն վտահասեալ իւր՝ մերժեալ վտարեալ ՝ի նմանէ ջերմեսն և լոյսն ցերեկի՝ մերժեալ հալածի յորժամ արեգակն մտանէ ՝ի ծոցս ալեաց. և երկիրն շրջապատ խաւարաւ դիւրեալ.

Ա՛մբարտաւանն Ա՛յսպէս՝ որ այսքան երկար ժամանակ եկաց թնդեալ և ենկեալ ՝ի միջ ծխ, (ոչ էր տեսեալ երէկ մարդիկ այսքան երկար ժամանակ՝ ոչ ասնկիկն ժամանակութիւն այնպատաս պատժոյ պիպ.) ՝ի ժայռանի՝ մերձեալ գոյալ մերջին ժամ՝ այնպ ամբարշտի, ահա արշաւէր ընդառաջ անդառնալի վճռոյ իւրոյ, և ընդ նմին միացեալ երկիւղ և սարսռելի տագնապ, խռովեցոյց և սրտատանջութիւնք, յաստ ՝ի բարկութեանցն և յաւտահատութիւնք ընկերակից ին նմա՝ Հայեր Թէ ետես զիմեր զկնի, Թէ՝ ետես զնա տեսանել զայս ահ ի դէմս իւր, և երանել կամ ասնել և հաւաքորդ բացայ՝ խաւար Ջիմերոնէ, (ա) պատրաստ ասի ՝ի լսելիս

(ա) Ջիմերոն է հագայն գետ ինն ՝ի գետոյ յորմէ հոսի հոսք քնդնդութեան, ու հոսայն

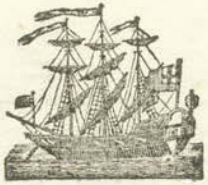
ջնա Արձակեաց զաղաղակս, բայց ընդոստ իւր մեաց ի բացեայց՝ ընդոց կա-
ծելոյ արատարերել բան ինչ. որպես առն միոյ ննջելոյ՝ որ ի մէջ սոսկալի
երազոյ՝ բացեալ զերծոյն իւր ջնաց խօսել, իսկ բանք իւր պակասին միշտ
ի նմանել, և ի երեկս օրոնէ ջնա։ Այնուամ դադարջէն և զահաւիժեալ Ա-
ձեռաք արձակեաց զձեռս իւր ընդդէմ Ա-ելամացն, բայց ի ինքն կիսոյ Ա-ե-
լամաք որպես սկսեալն ածոյ՝ արագապես ծածկեաց զինքն վահանաւ, և երև-
իւր ընդ Ա-ե՝ յաղթ ականուելեանն պաշտպանելով զինուորս առնելոցն
տա՝ ի վերուստ պատկ մի կախեալ՝ ի վերոյ դէմոյ նորա։ Վհատեցոյց և հան-
դարտ արիական արտեղութիւն իմն՝ փայլէին յաչս նորա, և համարեալ լի-
նէր զոհասեակ Ա-ենէասի ինչպիսի, միոյ ի այնպան խոհեմ՝ և չափակշռա-
երևելի ի մէջ առաւել վատնդաւոր որդայնի։ Ա-ևան արձակեալ Ա-ա
բասեի՝ լինելի ի բաց քեցեալ ի վահանէ. իսկոյն ջանաց Ա-որասէ քաջ-
շել զսուր իւր՝ առ ի խրել յորովայն Ա-ուլիսի զյառաջադիմութեան ձգե
լոյ նմա զնետ իւր ընդդէմ ինքեան։ Տեսեալ Ա-ելամացի զԱ-որասէ՝ սուր
ի ձեռին. ջանաց դնել և ինքն նմանապես զձեռն ի սուր, և ի բաց հեծել
զնեան անօգուտ։

Խոհեմեալ զօրահանաց՝ այնոյ երկուց քաջաց մարմնոյն ի մատոյ չ-
միանան, բոլոր մարտիկք իսկոյնդունդ կոմնեց զկոյ առեալ՝ հագին լու-
հեռաց, և ինկատել հսկողութիւն, սպասելով տեսանել զվախճան հանդ
զառեղծուածի՝ միայն ի նոյն ժամուն՝ լինել կռիւ։ Ա-ժ ահա երկո-
քին սուսերաց շողշողուն էին որպէս զկայծակն և յարձակին առ միմեանս բազմիցս անգամ, ի զուր հարկանելով ի դէմս,
որք առնէին զհնդիւնս հնչմանց։ Երկաքին մարտիկքս հեռանային և գոյ
նային ի վերոյ միմեանց, խոնարհէին և բարձրանային հանդիպամասն, և վեր
ջապէս՝ զկոյ առնէին։ Ի վաղճանի վտանգաւոր զինուցն՝ որպէս և
Ի երրորդ, (այ Ա-արմուղդ,) որ ի բուսանելին առ ոտս Օ-ոյմպ (այ Օ-ելա-
մուր ծառս,) ոչ սեղմ առաւել խոտոռելի զկոյր արմն և զվէմ ոսոս
մինչև ցառաւել բարձր մասին ծառոյ՝ վտանգեալով ի չիւս նշի, որքան
այն երկու մարտիկք սեղմեալ նեղեին զմիմեանս։ Ա-որասէ զնետ բազ
մից յերկոցուց կոխել զնշանին իւր, և անշարժ անել և ևս ջանայր յոյժ
ձեռնակալել լուել զսուր Ա-ևն երևոտարդին, բայց ի զուր։ Ա-ևն՝ ինչպէս
կիսէ՝ յորում նա զգաղեալ հարեալ սոսկմամբ, վերացուցեալ զնա Ա-ելամաք
յերկրէ՝ զգեանեաց ի մէջ ասպարց։ Այնժամ այն ամբարտաւանն, որ միշտ
արհամարհէր զնա, երցոյց երեսաց զերկիւղ իմն մահուան, բայց ամաչելով
խնդրել զկեանս՝ ջանաց արձարձել զդուռն Ա-ելամացի։ Այրն Աուլիսի
ասէ, ի վ զնմանէ այժմիկ ժամանակի մնռասել զնա արդարս. որք պատ-
ժեն զնա՝ ըստ արժանաւոյ իմոյ։ Ա-ժ ոչ, եթէ ոչ միայն ախորդութեամբ, որ
քանայ զայս մարդկանց, առ ի սեասնել զչմարտութիւն, սեասնեմ, զի նա
դատապարտեալ զնա. բայց ի ապագայ մի ապիրատիկ՝ տացէ քեզ ի միտս ա-
ծել զմեր քոյ՝ որ ի հնոյ յիմաքէ. և շարժիցէ ի զուր զսիրտ քոյ։
Ա-ելամաք ուներ ոմն ի ներքոյ ծնկաց իւրոց, և զսուրն ամբարձեալ ահա
ի միտ ի լանջս նորա, պատասխանեաց իսկոյն, ոչ ինչ բաղձալի ես, եթէ
ոչ յաղթանակութեամբ, և հաշտութեամբ ազգաց՝ որոյ ևիկ օգնել, և ոչ ամենե-
ին սիրեմ հեղուլ զարիւն. կեաց ուրեմն Ա-որասէ, բայց կեաց ա՛ն ի ա-
պիրենել զսիրտս քոյ. և հաստատեսցէ զքեզ ոմն՝ որ ունիս յաչխատակ-
նաւ Ա-ուա զնեանապես ծագիկոյին խաղաղութիւնք և ուղղութիւնք ի բոլոր

հոգուն ու ծին Հ ախտերից. զոր ունիս այնքան վարժեալ և ազմիլ նոյն դուրեք և խրատուիկ դաշնաւորելոյդ քոյ։ Այսոյ և փոխարկուց գործ լինել այլ եմն այլ՝ քան զառաջինն։ Ուստի յանկամակ քումդ, զի ծանր ապարդ են. և չարագործք եղծաւոր չիք։ Խաբին նոքա յորմէն զիրանկ ուն ի քո նաւորութեն՝ յանգիտութեն՝ և ի՛ւր առաւելան. որ ի վաղճանի՝ ոչ ինչ է։ Այլ ոչ զոյ այնպիսի քաղցր՝ և ոչ այնպիսի երջանիկ, որքան զառ և հաճասակ առաքինութեն Աստ ուած ու ի զրաւ զորդին քոյ Հնեթ բօսորօ՝ ընդ երկուսան գիւաւորաց ազգին քոյ և կնաց խաղաղութեն։

Այս այս բան՝ եհաղ Թէլեմակ յատենել Աստուածէն, և առանձին ձեռս եղաց երկիր՝ ի չոր յանհամասարութեն նորա, բայց Աստուած խակին միանայ ինա՝ զերկրորդ նեռ ի կարձապոյն, զոր ունէր դաղիար որոյ ազին այնքան երկնալ և ուղիղ. և այնքան արագութեն աբեակաց՝ որ լինէր եռանդնագեալ ի գրահս Թէլեմակի, եթէ ոչ էգկէն յուշ ածոյինքն։ Այն խակին էանց Աստուած յայնկոյս ծառոյ մերոյ առ ի վաստակ յինքնէն գհաց ուածս Յայն երեսաստաբերն։ Յայնժամ Թէլեմակ ազատակաց՝ ոչ Տալ նեցուկք, տեսնէք դուք գյաղեանակութեն ունել մեր։ Ամբարաւանս այս՝ ոչ ինչ մտածէ, եթէ ոչ գեներգութեն և գաւանդնութեն ու՝ որ ոչ քնաւ երկնչի յածց. և երկնչի ի մահուանէ. կամ ներշկրաց՝ ոք որ երկնչի, ոչ պարտ ունի գերկիւղ. եթէ ոչ միայն յածց։ Յոսեն զանս գայս՝ ընտաչ եաց դէպ ի Տալեխացին, և որպ նշանս իւրացոյց՝ որք էին յայնկոյս ծո ւոյն, հաստատել գանապարհն ենդգաւորին Աստուածի։ Աստուած՝ որ երկնչէր լինել պաշտարեալ, եցոյց դառնալ ընդ կրունկս, և կամեցաւ ցրուել զԱքեացիս, որք խափանեալ էին զանցս նորա։ Ածց Թէլեմակ ասացեալ յանկարծակի՝ արագ ալիկացանն, որ ի ձեռանէ հօր ածց արձակի ի բարձ բուեն Օլիմպէ՝ ի վերոյ գլխոց յանցաւորաց, անկաւ ի վերոյ եշնամեաց իւրոց. և ձմլեալ գնա յատենի ձեռամբ միով՝ առասպելաց. արտէս և անո զորեան Աստիլեան դառնացուն՝ քանիկ առասպել կործանի գհասակս, որք սակաւ գարդիւք զարդարեն զանդաստանս։ Այնչ և լսեաւ նմա, որքա նեցս և ամբարտաւանին համարձակեալ ջանայ՝ առաւել ինդամ միւս խարդախութեն մեղմացուցանել զերկուեն որոյ նորա։ Ասեաց ալիկն զուր իւր ի յանձն նորա, և գահավիժեաց գնա ի գուբ բոցոյ խաւար առասպ, արժանի պանջանաց՝ քան իւրոց յանցանաց։

Վերջ Քառասերորդ Գրքին։

ՆԻՒԹ

ԿՍԱՆԱՒՄԵՆԵՐԲՈՐԴԻ ԳՐՔՈՑ.

Գալով դէպ՚ի Բաբելոն՝ Տանիէլայ մարգարէին ձեռնու խրիմանդ առ գաղտնիից, ՚ինչան խալտրիէլ. Անդրէն ՚ի նոցունց վերագարձով մի՝ խոլամած յոգիէ իմաստից Աստուծոյ մանիքեանցէն գուրզ ՚ի ծոցոտաս ոգեղոյ իմոյ՝ ու գոռալ ներքոյ ՚ի խորհրդապանիկ գէնտալիոսս, ոգոյ քաղցրչայ յաւիտենից էին ինք՝ պարս եր քաժանել զգաստ յաղէգնալոյս, և զամ հան Ծնեալսած վերնին Աբգիոյ, Ծնեալսաց փոխանակ ընդունել՝ յոյժ յոտնանէ ինչ շահաբերութիւ քոլոր գաղտից ընտրել վիճակաւ քոգաբոյ Տանիէլոսոյ, և ինքնաւ ՚ի նոսա վերնին նորա. Հաճաւոյ նոյս ազգ՝ զամ վերնին Աբգիոյ Տիւդեան՝ քաղաքոյ վերնեցելոյ. Ի ՚ինելոյ խոստովանութիւն և չնորհանց այս պէս էդերեալ՝ քաժանին առնելոյն աս ՚ի վերագարձնալ քարտուղարութեան ՚ի հաստատ խրատ.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԷԼԱՄԱԿԻՈՅ

ՊԻՒՐՈՆԱՓԵՏՈՒԹԻՒՆ

Ազգիմէ մեռաւ Արտասէ. բոլոր Տաճկաստանի փոխանակ աղքատ դանդուած՝ և գիտուառ լսագաւորի իւրեանց՝ Տրդատայ խնդալին վասն զերծանելոյն իւրեանց ի նմանէ, և առածելոյն զձեռս իւրեանց առ դաշնակիցս. ի նշան հաշտութեան։ Այնքամօրէ ուրէք Արտասէի՝ որոյ հայր էր մնուցեալ էր զնա համդոհական առ թիւրիք, և ի մէջ անհրաժեշտ քաջանց և անգերազանց, ի մեռանիլ հօրն՝ փախուցեալ իսկոյն՝ Հայց գերի ոմն՝ ի կատարելոյ անգիտութենէ և յանդգնութենէ իւրում, որ աղաւաղացեալ էր զնա Այնքամօրէ, և լցուցեալ փորձառութեամբ, որպ և հաճառաց զինքն ի փախչիլ իւրում; իսկայն ոչ մոռացեալ էնչ էրէ ոչ, նենդել զնի իւրոյ ազան յաղուկ շահախրութեան իւրոյ, և զայն զնա յետոյ մինչ փախչէր, և հատեալ գլուխն՝ երեք ի բանակին դաշնակցաց, յուսով մեծ ինչ վարձատրութեան, ազան չար յանցանաց ոչով՝ որ աճապարէր ի պատերազմին։ Հայց երկն յոյժ սարսռիլ սկսան չար գաճաճանալեն՝ յայն դաշնակցաց. վայ և մեռուցին զնա անգթաբար։

Թէվամակ տեսանել զգիւղս Այնքամօրէի՝ որ էր այր երկայնատրդ հնաձալի գեհենակութեամբ՝ և գիրամարտ բնութեամբ։ որպ ախորժանք հեշտութեան՝ և վատթար օրինակ հոր իւրոյ՝ ապականեալ էին զբաքս, ոչ կարացեալ տրդէն լեր զարատասուս իւրոց. աւելի սակ հոռատչ լուի Այնքամօրի տալոյ՝ զոր արտագրէ Թագինն մեծափառութեան՝ երկնատարդ Թագաւորէն մեծ։ Այն, յերկաթի պանգիսին որքան առաւել վերացեալ է բազդիւ. և որքան առաւել պճնեալ զուարթութեամբ, պանքան առաւել հեռանայ ի զգացմանէ բոլոր առաքինութեան։ Այս նեղիպատիս կարելի էր դի և ես լինելոյէ պատիս, եթէ ձախորդութեանք՝ յարուա ծնեալ ոգի, և չնորհք ածոց և վարդապետութեանք Այնքամօրի՝ ոչ էին գատախարակեալ ի բարեկարգել զիս։

Ընդունելութեան բերայ Տաճկաստանէ՝ խնդրեցին ոմն միջնեան առնել խաղ զուարթ, զի նեղեալ լինի նոցա կարդել խնդութեանց թագաւորէ յազգէ իւրեանց, զի կարիկ մնացեալ զթագաւորութենէն առաքինութեամբ իւրով, ի բնէ զոր ամբարտաւանն Արտասէ ծանկեալ էր պանքան արատութեամբ։ և չնորհակալութեամբ մատուցանէին ածոյ՝ վասն բանեալոյ զնոցն ի նոցանէ։ Պայն ամենեքեան խոստ ի համբուրել զձեռս Այնքամօրի, զոր քաղցեալ էր յարքունի պալատականէն, և անկաւ իւրեանց՝ էր ոմն յաղքատականէ իմն ինքնին։ Ընդայնոյ անկաւ ի միտ բոլոր թագաւորին թագ իմիք օգնականաւ՝ նոյն կարգին, որ ըսպառնացեալ պատերազմիլ՝ ոչ ելեն ի հնարիւրեայ, և դադարացեալ պատ-

հոս

հուսանէր զոյնքան ամբոխս։ Ընկալ կոյսն անեցաւ ետս Հայմնուան նոյնոյ
եկիլն, որ արուարեալս երկի Հաստատ և անշարժ. բայց ՚ի նեղբուստ յամր
իմն դարձաւալեալ երկար ժամ նահի սակաւ ու սակաւ բրեալ զատարկա
նոյ ՚ի հիմանց, որ ոչ երբէք երկի տկարացեալ ՚ի քանդելոյ, ոչ բոլորովիմն
միացեալ յայ կողմանց անանի հաստատ։ Իսկ միւս բոլոր յեցուածքն սուր
երկրային անզգալաբար լինելն կործանելոյ՝ յանկարծակի երկիրն ՚ի վայր
անցեալ բանայ խոր ընդ դալ։ Ա՛յսպէս և կաթողիկէն ասի՝ անբաւ և խոր
բայ՝ միւս ջանացմանց բանալեաց բնկալուն զմեծասաստուածի լինել, պետ
ինքնին զգալ եմն գահավիժական՝ ՚ի երբեմն ասկ իւրոց։ զի անբաւութիւն
և գրկանք՝ սակաւ առ սակաւ փորին զատանել ամուր հիմունս հաւատոյ
արդարեալ։ յորմէ ամենեքին աքանչացեալ դողային առաջի նորա, երկնչե
լով ՚ի նմանէ միանգ ցնոյն կէտն յորում ոչ կան։ Վկայեալ նա յիւրոյ խոհա
կան ծանրութենէ, և ոչ կա լինել կար վերացուցանելոյ։ Վանդի կործանեալ
ունի նա իւրով խոհ ձեռամբ զերաճացի յեցուկս բարի հաւատարմութենէ և
աւղղութենէ իւրոյ, որք առաքելոյն ինքնան զսէր և զհաւատարմութիւն ամենից։

Ամմիժողովեցան գքահանայքն գօրաց ՚ի հետևալ աւուրն ՚ի կարգել
զպատարագս ի Ջուխեացւոց։ և բերկրեալ հրամէին ՚ի տեսանել զերկուս
քահանս՝ կապակցեալ ազգիս անահնակ բարեկամութենէ, միոյ զի երիցին
քահանայքս ոչ կային, եթէ ոչ միս Խաղաղն ՚Հեթում՝ ոչ կարաց գատ
նել ՚ի սոյն խորհրդարանէ. քանզի կանխեր որդուոյն՝ ժամանեալ ընդ ծերուն
սիրելով էր զերբա նորա, քան ապաստ անձրևոյ՝ որ ՚ինամանալ երկոցին՝
և ՚ի ժամանել դիշերոյ՝ հարեալ Թուխացուցանէ զծաղիկն, որ ընդ պղն
առաւօտս՝ զոմանքն զորդ և զաղք եմն դերեցկութենէ եղեալ էր՝ առ
զարթնացեալ դաշխն։ Ա՛ղբ նորա լեալ էին երկու աղբիւրք արտասուաց.
որք ոչ կարէին ցամաքել. և քաղցր քունն հետ փախչէր ՚ի նմանէ. զի գո
նէ սակաւ մնչ հանգիստ ՚ի ստանջանաց. և յոյսն որ ՚ի կանք արտ մարդոյ
շիջեալ էր ՚ի նմանէ։ Ընդոյն բու ծանկալք գասնէին այն ամրագդ ծերուն
ոյն, և լոյսն ցերկինք առելիցէ նմա։ Հոգի խոր ոչ կա խնդրէր ինչ, եթէ
ոչ ՚ի բաց արկանել զմարմին իւր, առ ՚ի ծածկել ՚իներ յաչխատական զե
շերն՝ խաւար կացուցանէ Փլուզմանն։ Ընդոյն բարեկամք նորա խոսէին
ընդ նմա ՚ի գերեզ. զի սիրտ նորա մաշեալ էր, և ապաստարք եին ամ մնե
թաղումք՝ համառանն հեռանգաց, որոց ապաստարք թաւուն ամ քաղցրագոյ
շակ կերակուրք։ Ընդնոցա ամենեք՝ որք կարէին ասել նմա ՚ի սփոփանս՝ ա
առնել ազգու խրատմբ զգան ինչ ոչ ինչ պատասխաներ, եթէ ոչ՝ հառա
չանս և հեկեկանս. և մերթ ընդ մերթ լսէին ասել նմա, ոմ Փխոխեցրաք.
որդեակ իմ Փխոխեցրաք. կոչեա զմա. ահաւասիկ պատրաստ եմ ես. Փխ
սիրեցրաք տուր ինձ զքաղցր մնչն. Ա՛ոմ սիրելի որդեակ իմ, ոչ ես ըղձամ
գնան քոց բարւոյ ինչ, եթէ ոչ ՚ի տեսանել զքեզ ՚ի վիրաց ներոց Աքեքս
գնաց. Ընդ ապա անցանէր ՚ի կատարել ժամն՝ Քաղց ապատարելոյ բան
ինչ, բացց վշտագնեալ հառաչմամբ ամբառնայր զձեռս և զոչն լցեալ ար
տասուօք գեղ յերկինս անմռունչ։

Իսկ ծագաւորը գումարեալ ապատկին Թովմայիքն, որ գոյով մերձ
գնկակին Փոխոխրացիք՝ սփռէր զրազմութենէ ծաղկանց՝ ի բառմբ՝ ՚ի վիրաց
մեռեալ մարմնոյն, յարտկցելով զմնաւշահոտ ծխանելիս, և հնդլով զտան
արտասուս՝ առէր, ոմ սիրելի իմ, ոչ երբէք մոռանամ ունել առել զքեզ
՚ի փլուզ, և հեռանել քոց ինձ միանգ ցԱպարքս. և ՚ի վաղնջուց զառնել զքեզ

ասա՝ ի Հայաստան։ Պատասխան եմ քո հարցմանդ։ Ոչ ի ներքոյ ղեկոյ նմանութեան և ոչ ի վերոյ ձեռնադրութեան, այլ ի միջոյ ընդ երկոսին։ Ոչ ի ներքոյ, զի ոչ ես ի ներքոյ ձեռնադրեցար, և ոչ ի վերոյ, զի ոչ ես ի վերոյ ձեռնադրեցար

Ճիա այն-քիկ ի-ծ-լսանալ եմեալ ՚ի ժողովս պարմանակից ի-պատ-ասխան
ար ի-բանալն ըն պահելով զլա-ւելի՝ սպասէր լսել նմա ։ Յետին ի նորա
հարց շառաչանեցան դէմք ի-ր յամօթ խայտանել ։ և ոչ կարէր խօսել, մա
նաւանգ զի՝ դժուարանալիք՝ որք ասէին լինել նմա հրաշագործ՝
յայտնէ այնց սակնից՝ զորս արարեալ էր, առաւել և յամօթ հասանէին
ածէին զնա, և կամէր կարել թագչիլ։ զոլով որս նախկին՝ ար ի-ծ-լ-
մանք երևեցուցեալ վարանեալ և շուարեալ ասէին՝ ի-ն-գ-ր-ա-ց-ի-ն՝ ոչ
ի-ն-ձ-ր ինչ առնելով նմա՝ ոչ և ասել գոլիաս։ Յետ ասէ ցնա.
ի-ն-ձ ասս ոչ սկսեմ գոլիլ. մնաւանդ զի՝ յորժամ հայն առեալը զնա
զիսի բարեաց գործոց՝ ի-ր-ա-ւ-ո-ղ-ա-գ առաքինութիւն ։ բայց ոչ կամիմ լինել
նոցա առաջի իմ, զի երկնչիմ ՚ի յոյժ սիրելոյ զնոսա։ Ջանալի ապահանին
նոքա գիմարդն, և լցուցանեն մեծամտութիւն՝ ըստ ինքեանց, բնծայելով զնա
լինել անապատ և ամբարհաւատ։ Ա՝ ասնորա պատ-ի-ժ առ-ժ-ա-ն-ա-ւ-ո-ր-ի-լ, բայց
փախիլ ՚ի-ն-ձ-ն-ի-ն. բառարեալ՝ ուղիղ գոլիասն՝ նմանէր սոցին։ Յետ առաւել
վաստիարձն ՚ի հանդիպ մարդկանց՝ որք են բառնալոք, են այնոքիկ որք առ-
նեն տալ զառաւել գոլիասս ինքեանց՝ ՚ի մարդելոյդ արանց՝ քան զայլս։

Ա՝ երեսին զի՝ նչ ախորժ անդ՝ լինել գոլիկել ոմն զնոսա։ Օ՝ ուղիղ գոլիասք
են այնոքիկ՝ զորս առցեն ինձ գուք յանկարծագոյս ի-ր-ե-ս-ի-ց, եթէ եղէց բա-
հանայ երջանիկ ար-ժ-ա-ն-ա-ւ-ո-ր-ի-լ նոցա ։ Ա՝ յդ՝ եթէ գասէք գուք զիս զոլ
Ձչմարտասէր բարի, պարտիք նմանասէր հաւատալ լինել հաւատս՝ և երկիւղ
՚ի անապատութենէ. նկատեցէք յիս աւրինն զոյս՝ եթէ ունիք զիս ՚ի պատուի
և մի գոլիք ոչ զոյգ մի՝ սէրոյ գոլիասութեան ։

Օ՝ ինի խօսելոյ այսպէս Թովմայ՝ ոչ և պատասխանեաց ինչ այնոցիկ՝
որք շարունակին զդրուժասս, ամբանձնալով մինչև երկինս. և անգանգաղն
քան զիմէ՝ արդել փութով զոգիասս, զորս տացին նմա. որք և սկսան եր-
կիլել զդրուժեցականել զնա ՚ի գոլիկն, և լսակին ։ Այլ հետացաւ յաճախ-
նոյն յաճախանօն, գիտելով ամենեցուն զվանդատս մոլորութեանն՝ զոր ու-
նէր յուսկսեալ ած Փիլիպպոսէ. և գհղոգ ուելի՝ զոր կալեալ էր ած ՚ի քրի-
ստոս եմա՝ զկերպին պարտաւորութիւն իւր։ Ա՝ ալոր բանային եղև շարժել
՚ի յոյժ սիրոյ՝ վասն նշանաց բարութեան ածոյ նորա, և վասն հանդիպ հրաշա-
ւորս խոհեմութեանց և արիութեանց, զորս առեալ ինչ յատաջ սեռէն ՚ի-ն-ձ-ն-ա-
և առէին զանխուսլ ցմիաբանս. արդարև՝ ի-ն-ձ-ն-ա-ս-ա-ր-ա-ն-ա-ւ-ո-ր-ի-լ
ածց, և ի ձշմարիտ հոգի ՚ի քրիստոս զոյոջ, զոլով զերազանց յատենա-
ցուածս մարդասիրութեան։ Յետ այսր ասէ ցնա՝ զոր զասանէն ՚ի սմա, են
քրիստոս զոլիկը, զոր ոչ առնեն ձեզ ինչ, եթէ ոչ ագահնասալ ։ Օ՝ ի ած
զոլիած և զիած. բարի՝ հաւատացաք բարեկամ, և խոհեմացաք. և նոսա ազգսն
սէրս, առաս՝ բարերար՝ և ա-ն-ձ-ն-ի-ն կատարեալ առ այնոսիկ՝ զոր պատ-
ի-ր-ե-լ. գոլով վայելչութիւն նոցա՝ որք պատրեն հետ և ասելով ընդ նոսա
Ա՝ն, ածոյե ՚ի բաց ագահել ի զասանէն մեծամտութիւն, ինչնահաւանութիւն,
և ամբարտաւանութեան խոր։ Ա՝հաւասիկ այն ամ բարք՝ զորս պատրեր ՚ի
հերբահանել Ա՝հաւասիկ այն՝ զոր ագահ ՚ի սերտաս ած։ Ա՝հաւասիկ այն՝ զոր
ած ագահասք ՚ի ամանէ ։ Ա՝հա որ ագահ ած զգալ բարոր առաքինութեանց
իւրոց։ Յետ ահաւասիկ այն ամ՝ զոր առնէ գա, զի ասցուք ած զամ հետա
ած՝ գամ, և փոխանակ գոլաս

Ձպահիմ եթէ եղբայրն զոյն զգուցաբանութիւն, եգին ջանս՝ ՚ի խօսիլ
զհարկաւորութիւնն, ասա ՚ի ասալ զի՝ ագահաւոր ած Տաճիքացւոց։ Ա՝ն մոտն

քան

ՀԱՐԵՒՈՐԱՑ՝ որք էին ի խորհրդարանին, մտադրեալքն էին եւ՝ զայրս ե՛ւ զարս ընդ միմեանս զքաղաքս, որպէս երկիր մի առանձինս։ Ընդ այդ ժամանակս ի մեծ Թէոդոսիոս զորագունդս երկիրն Ընդիպտի, (ա) ուր երկիցս անգամ՝ ի տարին արտադրէ զնոսիմամ հունձս իւր, և երկիցս անգամ հասանելիք Պոքքին, յ՝ խաղողն. և միշտ դարու զաւուրն ձիմեռնոյ մասուցանէ Աինէրվի։ Այլ երկիրն՝ ասէին նմա, պարտ է քեզ մատուցանել զաղքատիկն Լեռաց՝ ընդ դեղջից իւրոց՝ և երկիւղալի սպառաժից Տաւրիկ, (բ) և զանտառս վայրենիս Աիմեթիի։ Մի և որմանդ պէտք էր զի պարտ է լեալ դու նմա կորսանոյ՝ ի հնոյ ուխտ, և սպառաժ էր բարձ բանդագիսն Քաճիարեի, զոր մի ժնդրուելն Աւստրիոյ. (գ) և մի ցասմանդ Աէբդուսի. և ոչ ևս զնաց, քո՝ որ ի վաղհետէ մտեալ լինի ի կարգուղեին սրբասիրաց իւրոց, և ոչ նաև գհայրենիսն քո՝ որք երկիրն ոչ է արդիւնաբերեալ յերկնից այնքան՝ որպէս այնոր, զոր մեր ընծայեմք քեզ ։

Ընկճեցաք նա համբերութիւն այսց բանից, բայց սպառաժքն Թէոսոս լիացու և կամ՝ ձերբասիցու՝ ոչ են այնքան խուլք և անզգայք՝ զանգուած յուսահատ սիրասիրաց՝ որք առնեն ծոցս վասն սիրոյ իւրեանց, որքան եք Թէոլամիք վասն խոստմանց և բանից՝ զոր մատուցանէին նմա։ Պատասխանեաց նոցա. վասն իմ ոչ է ինչ հոգ, ոչ հարստութիւն և ոչ փոխչութիւն. Օ՛ինչ փոյթ է ինձ սիրել լոյն և մեծ երկիր միջ, և հրամայել առաւել մեծի քանից՝ քառմունեաց մարդկանց՝ որք ոչ զայլ ինչս ունին, եթէ ոչ՝ յաչէս շոյեմունս, և սակաւ ապատութիւն և հանդստութիւն։ Պատասխանդատիս՝ զի կեանքն է լի ձախորդութեամբ՝ մարդկանց առաւել քիանոց և քաղեկացից. Թարց շարահիցելոց նոցա զաշխատանս պլոց ծարելոց անկենցաղավարելոց, անհանդստից՝ անուղղայից՝ խարեբայից՝ և ապերախտից։ Եւդ յորժամ կամի զբնակել երջանիկ մարդկանց՝ վասն սիրոյ իւրոց ինքեանց, ոչ նկատելով ինչ եթէ ոչ՝ յիւրն երջանկութեան և փառաց, այնպիսին է հպարտ, բռնաւոր՝ անիրաւ, և պատիժ՝ մարդկային սեռի։ Աշ յորժամ՝ նոքա հակառակ՝ ոչ կամի կառավարել զմարդիկս, եթէ ոչ՝ քան օրինն ձշմարիտ կանոնի՝ վասն յաւուրդ և իսկական բարեաց նոցա, այնպիսին ոչ է այնքան երջանիկ նոցա, քանզի բժիշկ նոցա՝ ի ոչ ունի, եթէ ոչ՝ զանազ աշխատանս, զորով յոյժ հեռի՝ ի կամէրոյ տարածել յայլ և

(ա) Ընդիպտ. տալոյ զ Փռանկիայոյ. Տաճիտոսեցւոյ՝ որոյ առաջաւոր տալոյն էրկիր Ընդիպտիա. և Ընդիպտիտես, որոց ուրեմն պատմեն պատմեն։

(բ) Տաւրիկ. ոչ այլ ինչ Թէոդոր. քան զորովի նշանի ինչ ի ծովս Ցոռաց, յորմէ ելոյս ելոյն Տաւրոսն Ռէնքաւրիայոյ։

(գ) Աւստրիա. Խոսքս Ընդ Ազգի, քոյրիկ զայլ՝ զանգի գիլիսոյ Ցոռաց զինուորացն անդրամեսոյ՝ ի զօրսդ զորոյ նոր գիտեմք, զի ինք լսողացն Ցոռաց, զոր հոգ ի վերայ Ընդիպտի, (ոչ այլ ներքոյ պատ ելոյն գլուխ Ալիքերէի,) ի ներքն Ընդ. ոչ վերհոսոյ Ընդիպտիտես, ա՛ի նոսա ի ծովակոյմ տոյժ ընտ Ցոռաց ի գնդէն, և ի ներքն Ընդիպտիտես յապատուժեց. քանզ ի զբոս ելոյն աշխատանս նոր. զանգի Ցոռաց և Աւստրիոյ ելոյն զայլ ինն ժանապարհ, ի չէս գառանալ ելոյնց ի պատերազմն Տրգնոյոս. ա՛ի գնալ չերեսէ ելոյնց։

ես հետաւորս զիշխանութիւն իւր։ Այր նմանի ձկնորսի հոմոյ, որ ոչ ուսցէ
բնաւ զուիտաս հօսիս, այլ պատուիրէ ընտա՛ կ զայրոց, դնելով՛ ի վտան
դի զիւանս իւր, որ և հսկէ տիւ և գիշեր՝ առ՛ ի առաջնորդել նոցա՛ կ բաւ
ւոք արօտս, և ոչ բաղձայ բնաւ ինչ իրի, եթէ ոչ յաւելուլ զիւր ոչխա
րաց իւրոց, ոչ դողունալով՛ ի դերագոյց։ Այր հսկա սոքա ամենեքին լինէին
յաւելուած աշխատանաց իւրոց։ Այիսո՛ ք եթէ՝ յարակիցաց Յովելմոսք,
թէպէտ և ոչ եմ լեալ կառավարիչ երբէք, բայց ունիմ ուսեալ յօրէ
նից՝ և յիմաստուն արանց, որք ցուցել են թէ՝ որքան աշխատելի առաջ
նորդել և կառավարել քաղաքաց՝ և թագաւորութեանց։ Հաճիմ ես ա
րիւն աղքատիկ ներքինս իմում, թէ և որքան իցէ փորձիկ և ողորմելի, և
լինիմ բաւական փառաւորեալ։ Ապա թէ կարիցեմ կառավարել ուղղու
թեամբ, զԵուրէք՝ և վառահաւելք, հանդերձ երկիւղիւն Աստ։ Այիսո՛
նաև յորում ժամանակի և հասանիցեմ թագաւորել՝ եթէ հաճեցցին
Աստ, զի հայր իմ զերծեալ՝ ի կառապ ալեաց՝ կարիցէ թագաւորել երկար
ժամանակ՝ ապրեալ՝ ի խոր ձերսւելէ, զի և ես կարիցեմ ուսանել զկառա
վարութիւն ընդ հովանեաւ նորա, ապա յարակիցեալ կարի փութով՝ թէ
օրպէս պարտ է յաղթել քրիստոսասիրեանց, առ՛ ի բարեկարգել զպետս կառա
վարելոյ՝ համայն տէրունի։

Բեռ ծանրիկ ասէ Մովսէսն՝ յոմարութ զգոն՝ ոմ թագաւորք համա
նմանիլք, զոր հաճեսայ ասել ձեզ, վասն շահասէրութեանդ ձերոց։
Եթէ տացէք դուք Տաղիսացւոց՝ զթագաւոր ձեր ուրեք։ Նա կառավարէ
զնոսա ուղղութեամբ, և ուսուցանէ նոցա թէ՝ որքան հարիւրապետ պահպանել
զհաճապարտութիւնք, և ոչ յանդգնել բնաւ յափշտակել զարիս դրացոց
իւրոց։ Այժմ ոչ՝ զոր նորա ոչ կարացին երբէք ուսանել՝ ի ներքոյ ամ
բարձանն Աստուծոյ։ Այժ մինչ որքան լեցին նորա կառավարիչք՝ ի բա
րեկարգ և յիմաստուն թագաւորել միջ, դուք ոչ ունիք ամենևին զերկիւղ
՝ի նոցունց, և պարտաւորեալք լինին ձեզ՝ վասն նոցին բարի թագաւորի իւր
նոց, զոր դուք ունիք առեալ նոցա։ Այժ պարտաւորին ձեզ վասն հաշտու
թե՝ և ապծախտաւելոյ, զոր վայելին ձեզ։ Այոյն ամբոխք հետ լինին յար
ձակելոյ՝ ի վերայ ձեր։ օրհնեն զձեզ անընդ միջոցաւ։ վերամանաւիրով զոյ
նոյ թագաւորին և ամբոխին զգալ իւրեանց՝ ի ձէնջ։ Խափ եթէ ներկայա
բար կամիցէք դուք բաժանել գգալոքս նոցա՝ ի միջի ձերում։ ահաւասիկ
չարիք՝ զոր նախ ասեմ ձեզ։ Այոյն ամբոխ անհնար՝ ի յուսահատութենէ ոմա
նի պատերազմել։ մերանչի խրամբք վասն իւրոց ազատուելոյ, և ապծ թշնա
միք բռնակալաց՝ և անիրաւութենից՝ մի թաւիկիք լինելով վասն նոցա, միա
ցեալք խառնին ընդ նոսա։ ուստի եթէ կանուխ և եթէ անդադար լինիք
աղաչեցեալք, և փառաւորութիւնք ձեր սպառնի ոչ ծերոյ։ Խորհուրդք և ի
մաստութիւնք վերանան՝ ի գլխաւորաց ձերոց։ և պակասին քաջասրտութիւնք
՝ի զօրաց ձերոց։ Այառաքելոյն երկրի ձերոյ սարչանն, և խաբէիք դուք զձ
ձեզ։ և լինիք յանդուգնն՝ ի յայլազանսն ձերում։ Այառաքել հայածիք
զարարն անձին, որք կամիցին ասել ձեզ չշիմարիան, և անկեալ հարծանիք
յանհաճոյսին, և ասացեալ լինի զձէնջ։ եթէ սոքա են ուրեմն աղբերքն
պնոտիկ ծագիկ ալք, որք կամիցին ասել զօրէնս համայն ազգաց և ոչ մի փոխ
չելով առաջի քրիստոնէից իւրեանց՝ խոտորիկք են սոքա, որք առնակոխեն
զնոսա։ Այհաւասիկ պն՝ զոր ասէ առնեն։ Այհաւասիկ պն՝ որոց ալժանաւոր
բեն ամբոխքն անիծուք, հայհոյութ՝ և անդունք,

Ա՛յլք խոկացէք բարիք, զի ահեղ գործ կալցիք ի բաժանել ի միջի ձերում զայն առաջեւած՝ մեռանիլ յարուցանէք ընդդէմ ձեր զամ մեռանիլ կայ ամենեւին։ Ոչ գտանիցէ ինձանէ գաշնակցութիւն ձեր. որ ինքնաբերեալ պատրաստեալ ազատութեան ընդհանուր։ Հասարակաց, ընդդէմ յափշտակողին Աստուածոյ։ Ոչ յայնժամ գործ ինքնին լինիք պատճառք զի բոլոր ամբոխ խրտնեցաք ամբ սասան լեալին զձեզ. ի կամել յափշտակել ձեր զընդհանուր բռնակալութեան Աստուծոյ եմ՝ կարիք գործ յաղթել Տ՚ինձանց ուղ, և ազատ ինքեց տմբոխեցէք . բայց այն յաղթանակութեան խոկ խանգարեցէք զձեզ և ահա ահեղ ինձ։

Ա՛յժմ առէք յոյժ, զի այն գործառութեան բաժանել զձեզ առնելոյն ի միմեանց, բառարում ոչ է բնաւ հնձանել ի վերոյ իրաւանց և ոչ ևս կարիք ունիլ կանոնս, առ ի սահմանել զտառաքայգութեան ուժգ։ Չհանդիպ իրաքանչիւրոք կամի, զի մասն իւր ի սոյն առաջաւորաց՝ լիցի մասնաւորեցեալ յարմարութեան, ըստ կարօղ ուրուքեւէ իւրոյ. և ոչ ոք լինիցի ի միջի ձերում՝ որ ունիցի զբաժանման հնդինակութեան, առ ի բաժանել խաղաղութիւն զմասունս Աստուածոյ ահաւասիկ հիմն և առիթ պատերազմի միոյ, որոյ գաւարտ և դադարումն՝ նոյն Թագաւորն ձեր՝ ոչ տեսանիցէ։ Արդեօք ոչ է յոյժ բարիք լինել ուղիղ և բարեկարգ, քան եթէ հետեւիլ ամբարշաւածութեան՝ այնքան վանդակաւոր և ընդարձակութեան այնքան անվանելի ձախորդութեանց։ Խորին խաղաղութեան ընդ որոյ և քաղցր և անմեղ հաձութեան և վայելչութեան ընկերանան, և երջանիկ առաւելութեան բարեկամութեան գործոյ։ Ոչ փառքն՝ որ միշտ անբաժանելի է յուղղութեան, և իշխանութիւն մի՝ որ առաջեալ լինիցի յայնժամ, եթէ կցեալ լիցի ընդ բարիք հաճառարմութեան, և լինելոյ միջնորդ և դատաւոր ոչ ոք ոչ երբէք եթ տեսեալ. և համայն թագաւորք ապշեալք և հիացեալք հայիմն յիմմասութեան խորհրդոյ նորա, յաճեալ նմա շնորհեալ շրջանչ լեալ՝ սփռեալ ի միջ քանակին, որ գայր ժամանեալ մինչև ցահգին ուրեքէն ժողովելոյ Օտարական ոմն՝ ասէին, նոյն միթենալ ի սոյն հաղմանս՝ ընդ խմբոյ խաղ գնեալ մարդկանց։ Ընծանօթս այս՝ ունի առաւել քան ազնիւ, և նմանիլ բոլորովին հսկայից. և բարիք ձանաչի եթէ յերկար ժամանակ կրեալ ունի զգազան աշխատանս ձգանց . բայց միշտ սրտեղութեամբ իւրով՝ գերազանցեալ ունի քան զամ միշտ հանդիպանալ ինքեան։ Ընտրութեամբ տեղոյն որք հակին ինչոյն յերկիր, կամ ելցան գնա գնալ նմանի եշնամուտ միոյ՝ որ գայ յաւար հարկանել։ Այլ զինք քարշելոյ նորա գործ իւր՝ վասն ինքն գիմաք, յայտնեաց եթէ զիարդ պաշտպանել զինքն. եթէ յարձակիցեն ի վերայ նորա Ոչափայն ոչ խնդրէ նա լինչ, եթէ ոչ՝ վասղարելոյ, և զկնի բրնկալելոյն Ոչ խոյին մտացդ զձիւղ մի ելեներուց, այլ եթէ ունի մտաւ ցանել սպեր լինչ, որոյ ունին եղեալ երկ , և խնդրեաց լինել առաքել առ պետսին՝ որք կատարեցին զհատարակութիւնն՝ ի սոյն կողմունս Հռոմէրէից. որ և ահա բերել եղեալ ի մաշ նմա խօսել ընդ թագաւորացդ հատաժողովելոյ։

Հաղիւ եմ աճապարեալ եղէ սոյն ազդարարութեամբ, առեալն մտանել սոց-
նոց անձանօթի վանմանէս առաւելեալ, մինչ դի աքանչացեալ բոլոր ժողո-
վին՝ դիւրաւ ունկնկին հաւատալ եմ՝ եթէ աս ոճն Մարկէ, յի հրաման,
յօրժամ գումարեալ ժողովն զարհուրանօղ գօրս իւր, ի լեառն Թ-բասու։
Կ՚ախամ խօսիլ պատմս։

Մի դուք հոլովք ամէնեխէց ։ որը էք ետարց կարծեաց գումարեցեալք
աստ, համ առ ի պաշարանել զՀայրենիս ձեր՝ ի քէնութեանց. համ առ ի
ծակից ւցանել առաւել եւս զուարճ օրինս ։ Լաւարուք առն միոյ՝ զոր
բազդն Հալածէ ։ Տացին ոճք՝ զի դուք ոչ բնաւ փորձառնիցէք այնպիսւոյ
հնարագուեթեց։ Ես եմ Տիմէոս (ա) Թագաւոր Լիզօլիացւոց՝ զոր խոցեաց
Ալեքիւս ի պաշարմանն Տրօյիացւոց։ Ալ չէ ժխտելութիւն այնոր ոճոյ՝ հա
լածեաց զիս առ ընդհանուրս ։ Կ՚ելի Ներդունն՝ ոչ ինչ կարելով բացատել
այն ոճոյ՝ եթէ ես ընդ հանուրս դառեր ծովու՝ եղ զիս յաւար բարկացեալ հովմոյ և ալեաց,
որը բազմիցս անգամ եկեն զիս ի ժամանակս ուրատ ի քէն։ Կ՚ուզեմ նա
լիլն Ալեքիւս խնդրեալ զնոյն ոճիկս իմ՝ առ ի վերատեսանել զնոյն պա
տահարս իմ՝ և զլինելոցս իմ՝ և զայն քաղցրիկ լուսաւորը քաղաքն իմ՝ յոր-
մէ սկսանէ տեսանել ծնունդ աչուրն ։ Ալ չես ոչ ես վերատեսից երբէք
զայն ինձ։ որը լրումէ ինձ յաչէս սիրելիք յաշխարհէ։ Կ՚ուզէ՞ ասա
դամես զինէ պնդեան նահանգաւորեցց սրտնել՝ ի սպն անձնասէր երկրս՝ ըզ
դոյն ինչ հանգիստ՝ ապահով բնակարանի։ Վերեն եմէ երկինքդ դուք
յանց, և դեր քան զամենեսեան ի ժառանգէրկ, որ հազաւոր օտարազա-
նաց։ և ես եմէ ունեք խորհ և դուք, համ յաճախրութիւ, մի զնանգ ու-
բանգք ինձ՝ իներ սոյն լայնատարած երկրէ՝ զանկիւն ինչ առնջ։ անապատ
ինչ աշտարակ ինչ, համ քաղաքաձեւ ինչ, առ ի հիմնել անդ ընդ ընկերաց
իմոց՝ զքաղաք մի, որ լինիցի գոյն ինչ ախորժելի նշմար՝ կարօտեալ հոգեն-
ոյն մերոց Կ՚ըզ մեր ոչ խնդրեմք, եմէ ոչ՝ զդոյն ինչ առնի, որը ձեզ կցեն
անօգուտք։ Կացցուք մեք ընդ ձեզ ի խաղաղութեան, ի ծայրագոյն գաշնակ-
ցուեն։ Ես չնամեք ձեր՝ լինին մեր։ և մտանեմք մեք ի համոյն արուեստս ձեր.
զի մեք ոչ ինչ արհնեմք, եմէ ոչ՝ զազատութիւն և զհաւատարմութիւն, և կամ ըզ
հրամանի օրինաց մերոց։

Մինչդեռ Տիմէոս խօսէր այսպէս, Թ-կիսամեռ արկեալ զաչս ի վերոյ
նայո՝ յաչս կանչեր ի դէմս իւր զնոյն մորմոքական խնդագաստութիւնն։ և յոր
ժամ Տիմէոս պատմել ակսաւ ի բռնութեան իւրոց ձախորդութեց գմտան յու-
սոյր եմէ այն մեծամտիս ազգ՝ իցէ հայր իւր։ Այց խոհեմ մինչ քացցոյց
նոց զգալ իւր Տիմէոս։ դէմք Թ-էրամարի ապազուենական որպէս զ ևեղեկ
ծակիլ միշ՝ որ յանպուտ խաւար հնչմանէ Կ՚դոբելիանան հովմ՝ եռաւ ալի-
ուն։ Կ՚ետ յետ ացնոյ բանիցս Տիմէոսի՝ որ յաճախիւր յերկար դատանել ծա-
ուէրոյ միոյ, խանդաղատեալ երեր ի յիշուելն զնոյ հրեալ ձախորդութեն
իւր, որ վասն հօր իւրոյ՝ և վասն ինքեան ։ Կ՚բաւաւէր խոտնեալ ընդ ցա-
ճախիւն ե, և ի խնդուէն՝ հիմնէ ի վերոյ պատից իւրոց. և անկամ յոն
կարծակի ի վերոյ Տիմէոսի՝ առ ի ընդդիմել զնա։ Կ՚ուզ, ես եմ որդի

(ա)

(ա) Տիմէոս որդի Թ-իմեօսի. ազի ինչ գնդի Կ՚ելիւնի և Կ՚ետոնի՝ առ իշա առաջնոյ
ձոյն ի հիւ Յունաց, ի պատերազմն Տրօյիացւոց. ուր տարածելոյ յաւարէ ընդդէմ Կ՚Ներեայի, և Հեկեմեօրի. ոչ ես եմ ոչ ես վերատեսից պատահարն նշանաւոր Տրօ-
յեացւոց։

Յուլիոս՝ զոր Աննաչեակ ունէր. որ ոչ երէք քեզ անօգուտ՝ յորժամ կալաք զիա Քնեայ. (ե) ածք վարեցան ընդ նմա, որպէս և ընդ քեզ անդիմադրէք. և ևթէ դարբնացն Ալէքսիկէ (զ) ոչ խոթէ զիս՝ հինգհարիւր նա տակաւին. Բայց ուստի՝ ոչ ապրի քեզանէ վասն իմ։ Ինքա՞ն եթողն նա զ Ինքսա՝ առ՝ ի զրունել զնա, և ոչ կարեմ այժմ վերադառնալ՝ ոչ դնա, և ոչ զ Ինքսա՝ Ինա առաջիր ուրեմն եթէ՝ ի ձախորդութենէ իմմէ՝ զորպիսի՞ զրունեմ կարեմ ունել վասն ապրոց. զի օգտաւէտ եթէ ազգին՝ և ոչ՝ որ ոտք գիտէ խոչմալ առնդանաց այդց։ Ի բդ՝ եթէ ոչգրան օտարական էիմ աստ, կուրծ եմ ոչ մեծ Տիոքիտէ (կարեմ կոչել զբ՝ զ ապահս, քառասուն եղկելի ազգականութենէ՝ որք ձնեալք են զհայրենին իմ՝ ի մանկութենէ իմմէ, ոչ եմ զեալ վաստակս կրթեալ, աս՝ ի չգիտեալ յորժամ առաքինանի զոլ փառաց զոց՝ ի պատերազմունս.) կարող եմ ոչի առնել այլ զիեղեալ ի հանգոյն Յունաց՝ զինի Ընդլէէ. Նախահօդոլ քեզ զօդնութենէ ինչ։ Ալասն զի եթազաւորքս ազգիկ զորս տեսանես, են զեծանք. զեսունն նորա եթէ՝ ոչ գոյ, ոչ շնորհս ոչ առաքինութենէ, ոչ ձչմարիտ վստահութենէն, և ոչ վստաք հաստատուն եթերց զեծանութենէ։ Ընդ ախորդութիւնն յաթոռիկ երրեմն զնորոգ ինն պատառութենէ՝ ի փառս մեծամեծ արանց։ Ընդ պատճառ իրաւամբ՝ նոցա իր ինչ, յորժամ ընաւ ոչ են լրացեալ աստեղքն ինն զժդաղիք։ Օ՜ի աչ արև պատ ան նոցա՝ ի կնոջ իւրանց օրինակ հարմարութեան՝ և հաստատուն։ Վասնզի առաքինութենէ՝ ձախորդակ զիպուածոյ խառնատատութեանէ զհամայն սիրտս որք ունէին զձաշակ ինչ վասն առաքինութեան։ Թէպէտ ուրեմն ի՝ ձեզ զհոգս մխիթարելոյ զքեզ. բառորում ածք յերկնի զքիզ առ ձեզ. զի այս պարգև ինձ՝ զոր առնեմ ձեզ. և պարտիմք հաճատալ զձեզ երջանկիս, ի կարելոյն փեզ զիշատ քոյ։

Ընդ ինչ նա խոսէր, Տիօքիտէ հեւացմամբ հոգւոյ՝ ի նա պղտեցեալ. ըղ զարմով խառնատատել սրտի իւրոյ. Փարեց ո զձիւնամարգ արպէս եթէ կերոյ էգէին ի վազ ժամանակաց կապակցեալ անխզի ի բարեկամութենէ. Ա՜ձ ար ժամատոր որդի Յուլիոսի՝ ասէր Տիօքիտէ, ուրախ եմ վերադառնալ ընդ քաղցրութենէ ի դէմս քոյ, շնորհք ի բանս քոյ. զօրութենէ ի ձգտատարտա-նութիւն քոյ, ազնուութենէ ի զգացմունս քոյ, և խոհատութենէ ի մտածմունս քոյ։

Յայսմիկ կիսի՝ նաև Փիլօթեմէ փարեցաւ նմանապէս զորդւոյնն մեծ Թէոքէօյի. և վիակինն միանգամ զձախորդակի դիպուածոս իւրեանց։ Ցետ որոյ Փիլօթեմէ ասէ ցնա, Թարց կարծեաց զիտեմ ես ունել քոյ զարմերք քոզնէ՝ ի վերադառնալ զինատուէնն Ալէքսիոս, կորոյս նա զկրտաւոր որդին իւր զՓիլոխրիսոսէ, ոչ և Յոյն նմա՝ ի կնոջ իւրում, և քէ ոչ ձանաւորդ մի արտատոյց՝ որ առաջնորդ նմա՝ ի զերեզման։ Ալ ուրեմն՝ ի միխիթարել զնա. զի զժդաղդ բարկութի միոյ՝ առաւել հարկաւորք են յառաջ քան զանձնական՝ սփոփել և մեղմացուցանել զիսկիզ սրտի նոցն

Վնա

(ե) Թէսս. Խափաճար Թրսաքէ, ոչ էին յօգնաւորեան Տրօյեցւոց. ընդդէմ Յունաց. Քոյց գնալ տաճկանալ՝ ի Թրօյեցոց՝ եթէ ասանձնեալ յառաջ նոսա գնեցէք՝ ի Տիօքեսէ. Ե՝ի Յունէսէ. Ելյոսա ինդիսէ, զի տղիսաւ չկ նորա ոչ էրթէին ըմանչ ի զանէ գերեցն, Ե ոչ ևս էրթէին տղաքին ի գաղտն Տրօյեցոց. քառասուն պարս եք առանձ այնպես, զի Տրօյեցոց ոչ էինեցի անդամ ի չէնոս ընդա-նիս. Օսոսէ գոհացմունս, այսինքն՝ ասոնց գոհացուցական գործերուն։

(զ) Ալէքսէ անունեցող՝ ի բառասունեցնէ՝ ասէն գրեցող, ծնեալ յանգնդոյ և ի խառնէ, և ամառանացեալ ընդ գեղեցոյ։

Գնացին նոքա խոհեմ ի վրուանս Նիսաթօրի, որ հարիւր եւ կարաց ձանձ
էր գՏիմոթէ. որպ ասէրէին այնքան ախտացուցեալ էր զինքն և զդպ-
րանս նորա։ Ի նախանձուն Տիմոթէ էլաց ընդ նմա. և ի վերատեսանել նոյ
զիմանան՝ կրկնապատկեցան յաւք ծերութեանն։ Թպց ոսկոյ առ սակաւ
ներկայութեի պապական բարեկամի քրդ՝ զգաստացպ գոն ինչ զիզոյնալ
ախրա նորա. և զհետ ձանձնալ եի կսկիծք իւր՝ սակաւ ինչ զիմոյնալք
եին ի հաճոյից պատմութեի այնց ասելոց՝ զորս ունէր կրկալ. և ի լսելոյ
համարն անգիտ՝ որք ժամանակալքն Տիմոթէի։

Ոչ միոչ խոսակցեին սոքա ընդ միմեանս՝ քազաւորքն գումարեալք՝
քննեին ընդ Թէլեմոքէ եի՝ զի՞նչ պատճառ էին առնել Տիմոթէի։ Ծնչել-
մաք ետ նոցա խորհուրդ առ զերկերն Ադրիոյ Տիմոթէի. և ընտրել ի
քազաւոր Տալիմացւոց՝ Փոլիտամ անուանեալ զոմն՝ յայգէ իւրեանց։ Այն
Փոլիտամ էր բարեհամբաւ զօրագլուխ մի, զոր Ադրասթ վասն նախանձու
ոչ կամեցաւ երբէք կոչել ի պաշտօն. առ ի ոչ լինել վերատեսութեի ի պա-
տերազմ այնպ ներհուն առն՝ ելք իրացն քաջալերեցեալ, յորոց յաւսպր Ադրասթ
ունել միայն ինքեան զամ փառս յաղթանակութեան։ Փոլիտամ բազմիցս ա-
ացեալ էր նմա առանձնաբար, Թէ՝ ի յայժ որոշեսցես զնեզ զկնան իւր.
և զառաջնութեի անձին և հասակի իւրոյ՝ ի ներ այսմ պատերազմի, ջոկեմ
զինքան երգուեալ սպգաց։ Ոչ կամէր զկնացանել զնա ի կերատուն առա-
էել սուրհ, և առաւել համառօտ քեն կերալի վարուց, ընդ որոց ասէրց։
Թպց մարդիկք՝ որք առեն զերաբառնս, առեն նմանութեամ և զանձինս՝ որք հա
մարձակին առել ինքեանց զձշմարիտն. և ոչ լինին քնաւ ազդեալք, ոչ ի հա
պատասխանել, ոչ ի հաճատարիմ հոգաբարձութեի. և ոչ նաև յանդիմանել
զոքան։ Ուստի ունայն անսփոփաութեի մի՝ խոտացուցանէր զերբոն Ադ
րասթի ընդդեմ առաւել փրկանէն խորհրդոց նորա. որոց ոչ անասլով՝ և
ոչ հետևելով ամենեն՝ յաղթանակէր յաճախապատմ աւար քշնամեաց իւ
րոց։ Արտուռեք, անհամառօտիմք՝ և բանաքորութեք իւր՝ միշտ տպին
նմա զյաղթանակութիս. և համայն քշտասու քեք՝ զորոց Փոլիտամի՝ ի
վայ հետ զգուսացուցեալ էր, ոչ երբեք ժամանակին նմա։ Ա անորոց Ադ
րասթ պատ առեր զոգնասարան երկուս խոհեմութեի նորա, որ նախատե-
ասներ միշտ՝ զանցուածս անկարգութեան։ Ասսի և լեալ էր նմա տհաճ և անո
ըմբռնելի. որ վասն և հետացեալ գնա ի համայն պաշտօնից, և եհեալ ևս-
ձել և մտել ի մէջ առանձնացեալ ազգաստութեի։

Ցսկզբանն Փոլիտամի եղև կարի ձնշեալ ի սպն ձախորդութեի, բպց
պարգևեաց ետ նմա զոմն՝ որ պահասիւք ինքեան, առ ի բանալ զաչս իւր ի
վերայ ուղղութեի մեծի բազդին։ Ասացաւ զմեծագոյն խոհեմութեի՝ ծախ
իւք իւրովք, և բերկրեալք ի լինելն գժբազդ. և սկսաւ սէր առ սէր համբե-
ռել և տպրել ընդ վիպերայ, և դարմանալ զինքն հանդարտաւոր իրաւամբ
ի գործ ածելով զգաստնի առաքինութեի՝ որք են յաճեալ յարգելիք քան
զհնձակաւորս և յայտնիս։ Ոչ վերջանայր առ ի լինել անկարօտ ի մարգկա-
ձե. բնակէր ի ստորոտս Ադրիան լերին, (ի) յանապատի միոյ՝ ուր կիսոս
կամար քարեայ տր մի ծառայէր նմա վասն բնակութեի. և աղքեալ մի՝ որ
հոսէր ի լերանէն, զոլացուցանէր զծարաւ իւր և ծառաք ինչ՝ ասպին նմա

(ի) Ադրիան. լեառն Փոլիտոյս, ի Քոփաճորսութիւն Նոթելոյ, ծերյ եղեռնապատմեան
յաղագն Սեբաստիոյ, յամ Սուն Ընծեցոյն։

զպատուոյս իւրմանց՝ ի կիր։ Ունէր զերկուս ծառայ՝ որք գործէին՝ ի փորքիկ արտի միում. և ինքն և սա գործէր ընդ նոսա՝ իսկական ձեռամբ իւրով։ Երբ կիրն հատուցանէր նմա զվարձս աշխատութեանց իւրոց առատութեամբ, և ոչ թո՛ղոյր պակասել ինչ նմա։ Ունէր նա ոչ միայն զունդս՝ և զպատուս առատապէս նաև զամ տեսակս անուշահոտս և վաճառէր ծովակեաց։ Այսպէս նա զարիջանակութեամբ ամբոխին, ոչ՝ ամբարտաւանութեամբ անդրանց՝ և անգութ քան զաւերն միոյ՝ մնայր՝ ի խորուստ Պատիր յամենայնում աչքս թէ՝ ածք արդարք՝ եթէ որքան համբերող իցեն, վճռելոց են յաւուր միում զպատիժն՝ ի գահավիժել զՊատրեն. և որքան առաւել աձիք վատաբարութեան նորա, այնքան առաւել՝ ի մնալոյ հատուցուք զնեղութիւնն անուն մեր նորա։ Քանզի յաժամ անխոհեմ բռնաբարութեամբ զառանիւղով երջանիկ և կարօղ՝ ի՛նձ ծանալոյց իւրոյ՝ որքան ձեռամբ հատանէի զվերջինն ծայր՝ բարձրագոյն ատենին՝ ինձնակալ իշխանութեան, այնքան արագապէս ընթանայ յատրաճնելն կործանման իմ ազատարարին՝ և թագաւորութեան։ Ընդ յաժամ քաւեցա զանկումն և զմահ Պատրեն է, ոչ ինչ երկոյղ հրաճանաչ ոչ վասն ունելոյ իւրոյ նախատանեաւ, և ոչ վասն լինելոյ իւրոյ զերծեալ յանիրաւութենէ նորա։ Այլ ցաւեալ վշտագնեալ միայն յերկիւղէ՝ ի տեսանել զՏաւիթեացիս մանանալ՝ ի դերութիւն։

Հատուկ պարն՝ զոր Թէլեմաք յատկացարկեաց ի թագաւորելոյս՝ եղել՝ զի ունելով ես ոչ ժամանակ ինչ՝ ի ճանաչել զգործութիւն և զպատշաճ նաւարութեան նորա։ Քանզի Թէլեմաք հետեւելով երթալոյ Պատրեն ոչ թագոյր վերահասու լինելոյ նմա զգործոյ և զարթոյց, հասեալ ընդ առաջ նաւուն՝ զոր ձգեալ էին՝ ի սոյն պատերազմի, այլ նաև՝ ի սուրբ ճիտամբ նաւս՝ որք ծառ ազին՝ ի սոյն պատերազմի, այլ նաև՝ ի սուրբ ճիտամբ նաւս՝ որք էին՝ ինձ նկատելի պաշտօնի խիզ։ ոչ միայն՝ ի մէջ գտնելոյ ազգացն՝ որք էին՝ ինձ նկատելի պաշտօնի խիզ։ ոչ միայն՝ ի մէջ գտնելոյ ազգացն՝ որք ծառ ազին՝ ի սոյն պատերազմի, այլ նաև՝ ի սուրբ ճիտամբ նաւս

Տալիխացւոց, և շնորհել նոցա զիագաւոր մի՝ արժանի հրամանի։

Խոյր ժողովն հաւատացեալ՝ ի սոյն բանիկ՝ դնացին ուրեմն յառաջ արիկ Տալիխացւոց գՓոլիտաւճ՝ ի Թագաւորն, որք և անհանդուրժ սակս ի նոցունց ընկալուել զպատասխանի մի հասու։ Այնչ լսեաց դոնուն Փոլիտաւճի՝ ի առնուն ամենայնին զպատասխանի մեհազոյն, պժմ բարբաջ ձա նայեմք զԹագաւորս դաշնակիցս, որք կային ընդ հետ ամենայն քեզ մեզ՝ առնելով զՀարատելեան մի մշանջենական, ըստորում կամեցան շնորհել մեզ Թագաւոր՝ զոր մի շնորհալի և հանճարեղ, ի կառավարել զմեզ։ Որ եթէ յառաջ մասին ցանկացեալ մեզ զոր մի՝ ոյրերգ և իգաբարոյ և վատակերպ, հաւատացաք մեք՝ եթէ ոչ որոնեն ինչ, եթէ ոչ՝ ի պատժել զմեզ. և ապականել զկրթական զվարս կառավարութեան մերոյ։ Եւ պահեցաք ի սրտի մերում զպատճի զկրթիդ առանց կարծեաց՝ ոչ ինչ կերպիւ մնացին զմեզ, եթէ ոչ ուղղութեամբ և ազնուութ. մինչ հաւանեսոյ հրաբիրեն մեզ զԹագաւոր մի՝ որպ ոչ կարելի առնել ինչ ընդդէմ ազատութեան, և ընդդէմ վարաց՝ և պատճի ազգի մերոյ ։ Ազատորդ կարելի վիպել առաջի ձեզ՝ եթէ ոչ զերաշխատանս յակունս իւրեանց, պատրաստ նախքան հատանել մեր ի սերել զպատիսի Թագաւորս բարերարս, կամիցին ձեզ, զի վերջին Թագաւոնք Թագաւոնց մերոց՝ յիշեսցին զբարեբարեութիս զորս մեք ընկալաք պատ։ և նորոգեսցին ձնդոց ի ծնունդս մեր՝ խաղաղութիք ոսկ ձայ գաբեցին, ի բոլոր կղզուս Հայկազեան։

Թէպետ յառաջարկէ նոցա յետ պատրիկ՝ պարգևել Տիմոկեկէ ըզ դաշտան Ա.րքիոյ, առ ի հիմնել անդ զերակոյս մի ։ սակն նոր ամբոխ՝ առեր նոցա, պատրաստեր լինի ձեզ ի քնակել քաղաքի միում, որ անբնակ է ի ձենջ ։ Ցիշեցէք զուք եթէ ամ մարդիկք պարսին փախաքեքարար սկսել զմիմեանս, բռնութեամ երկիրն ի յայժ ընդարձակ վանն նոցա։ Որ և յայժ բան է ունել զդրացիս, որք իցեն կորն պարսաւորք ձեզ՝ վասն հաստատութեան և բնակութեան իւրեանց։ Ա՛ստ ձեզ շարժեալ ի զուլ՝ վասն Թագաւորի միոջ, որ ոչ կարէ դառնալ յերկիր իւր։ Փոլիտաւճ և Տիմոկեկ զոլով ի միա սին ի ժողովս ձեր։ վասն ո զզուխութեանց և առաքինութեանց իւրեանց՝ որ է միաձայնակ բարին ամենայնեան ։ պահպանին զձեզ ի ներ խորին խաղաղութեան։ վերընձայելով ձեզ զբազմութիւն շքեղակոյ ամբոխ՝ որոց լինին ոգուտ ծառք ի միջոցս յանել։ Ընդ առնուն զուք մի Տալիխացիք, զի առաք ասա երկիրն ձերում Թագաւոր մի կարող ամբառնալ զվառս ձեր միանձ յերկինս, առաք և զուք նմանապես՝ ըստորում խնդրեցիք ի ձենջ, զերկիր մի՝ որ ամենևին անօգուտ ձեղ, Թագաւորի միոջ՝ որ ոչ արժանի ամ կերպի պահուելոյ։ Պատասխանեցին Տալիխացիք՝ եթէ ոչ կարեն ամենևին բաց առնել ինչ Թէպետ յառաջարկն. ըստորում կրնա ապն՝ որ նախահոգացեալ էր նոցա զՓոլիտաւճ ի Թագաւոր։ Եւ իսկոյն դնացին նոքա որոնել զնա յանապատ իւրում, առ ի Թագաւորեցուցանել ի վերոց իւրեանց։ ցնախ քան

զգենուլ իբրեւ զանց՝ եւ ասէր զարդասաւորս դաշտին Արփիոյ՝ Տիմաւհէ, առ՝ ի հիմնել անդ ինքեան նոր իմն թագաւորութիւն։ Եւ թագաւորք դաշտակիցք կալան՝ ի սոյն գարն վաղ հաւաքեալ ։ քանզի սոյն նոր ծերակոյտ Յունաց՝ կարէր օգնել կարողութեամբ՝ ի կողմանէ դաշնակցացն, եթէ Տիմաւհացիք կամիցեն վերակրկնել զյափշտակութիւնն, որպէս Ասորեաց առեալ էր չար օրէ նախ։ Զայս համարձեալ թագաւորք՝ ոչ եւս մտածեցին ինչ, եթէ ոչ՝ վերադառնալ յերկիրն իւրեանց ։ Եւ Թէլհէլամաք արտասաւեալորս այնք՝ չուեաց ընդ զօրսն իւր ցամք, զինչ խոստացաւ փարել զարձուածն Տիմաւհէ, և զան միւսեանց խմասանոյին՝ Աղեոբիւ, և զհայրաշաւեալորսն Թիլոբէլհէկ, որ էր արժանաւոր ժառանգ՝ նահապետին Հերքիւղէ ։

Ա՛ԽԶ Վասանեաց թագաւորութեան գահոյ

ՆԻՒԹ

ՔԱՄՆԵՒԵՐԿԱՒԵՐՈՐԴԻ ԳԻՐՔՈՑ.

Ելեալ՝ ի հասանելն ի Սալէնի՝ ասացեալ՝ ի ոչսանելն զբոլորն՝ այնպէս քաղ ձոյ գործեցաւ Օրմանդ՝ ի գիանելն իւր՝ պատուական ծնողի չբիշտաւորութեան յաղագս։ Ասելոյ նմա զպատճառս այսմիկ փոխանակելն, և առնել նմա նշանակել ընծայանս՝ որ արգելուն՝ ի ներգործելոյ զերծութենէն՝ ի նուիրել յաստուածդրելոյ նմա վճռոց և վկայաբերութեանց խոժդնելի։ Ելեալ բոնոյ ջոջոյ զնոր իւր Ասելոյ՝ ի վերայ հայելոյն իւրոյ՝ առ առանձանալ ընդ Ասելոյէն գոսեր ասելոյ քաղաքացոյն։ Ասելոյ գովեցեալ զբարձոյ վերս և զերծս և զրուցելոյն նորա, և հաճասեալ ինձ՝ ոչ ահասանելոյ էին զնոսա. բայց ներելոյ ոչ պարտ համարիլ զայն էր, երբ ոչ՝ չարել անոյ, առ՝ ի գնալ յիւրաց. և վերադարձանել զվկայելոյն ի հալածանաց Ասելոյ զգուշացոյ նորա։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԷԼԱՄԱՔԻ

ԳՐԵՑ ՎՐԱՆԵԼՈՒՆԵՐՈՒՆ։

Եբիտասարդ արդէն Յուլիոս անհանդուրժ ըղձիւ բաղձայը վերատես սանել զԱՆՆԵՒՕր ի Սալենէ, և բառնել նովաւ ի վեր բաղառնալ յԻթաք. ուր անմուռնր թէ հայր իւր հասեալ էր անդ։ Եւ յորժամ մերձեցաւ Սալենէի՝ եղէ յայժ հիացեալ ի տեսանելն զբոլոր շրջակայս գաշտին՝ զորս թողեալ էր իբր անգործ և անասպատ՝ գործեցեալ և բազմացեալ ոչ պարտէ զմի վայելուչ ցեղ քրտնաջան աշխատակիցս գործ. Ծառօրօք, խակոյն ձանձրացաւ լինելոյ արդիւնք և գործք իմաստնոյն Անննեօրի։ Եւ ետես այնօրիկ՝ ի մանանեղն ի քաղաքն Տռեա, զի պատատալք եւն վայելչագոյն արհեստք՝ վասն հեշտալի կենաց, և յայժ նոքաւքեալ նախկին շքեղապատումն։ Ոչ բեւեր դոյն ինչ ընդ այս ծովելամաք, քանզի սիրէր բնակագնալոյ զառաքելիս՝ և զմէ շքեղ և զիմաստաք իրս։ Այլ վասն ծովելոյ՝ ալ ինձ խոկմունք մեաց սիրեցին նմա. մինչ ետես ի հեռաստանէ գալ բնդառաջ ինքեան՝ Իսոսինէի ի Անննեօրի. որոյ սիրտ առ յամոյն լցաւ ի խանդաղատ հրճուանաց։

Սակայն ոչ ինչ վատահութիւն բերէր ինքեան՝ վասն համայն բարեբաղդութեանց՝ զորս առացեալ էր ի մեծաի. ընդդէմ Ատրասթի, քանզի երկնչէր, թէ գուցէ Անննեօր ոչ ախորժեալ յանդիմանանօք յայտնոյ այնոցիկ, և բառ չափու՝ որքան յառաջանային, այնքան և որպանէր յայր Անննեօրի տեսանել՝ եթէ կամէր առ ինչ յանդիմանութիւն։

Փութեցաւ նախ Իսոսինէ զիմաստութիւն ոչ գիտարազատ որդւոյ իւրոյ, և ապա ի ծերկանք անկաւ զպարծանացաւ Անննեօրի, և առաքանէր գնա տեսանելոյ իւրոյ. Յայժմ Անննեօր ասէ ցնա, հաճեալ եմ ի քեզ, թէեւ արարեր զմեծամեծ տեսլեանս, զի ծառայեն քեզ նոքին՝ ի ձանձրանալ դիրեղ, և ոչ ևս հաճառալ քեզ լինիցին։ Եւ բառնիցս ընկալեալ լինին ի ի տեսանելոյ՝ առաւել օգտաւէտ գտուղք, քան ի բարեաց գործոց։ Վասն զի գործք մեծամեծք լցուցանեն զսիրտս հպարտութեաբ, աղդելով զմանագանի պարծանս. իսկ տեսլեանք առանն մերձոյ վերադառնալ ինքն, և ընծայեն նմա զիմաստութիւն իւր՝ զոր կորուսեալ էր ի բազդաւոր դիպուածոյ։ Եւ այն՝ որ միայ քեզ այժմ, է գովիլ գնես, և ոչ կամիլ լինել քեզ գովեցեալ յայլոց։ Ա՛յս արարեր դու զմեծամեծ իրս, բայց խոստովանեաց գՀՀմարիտն զի այն ոչ էր գործութիւն քոյ։ Ո՞չ էր սիրեալ, թէ գործութիւնն այնոքին՝ ոչ էր իր ինչ արտաքոյս եկեալ և ներգործեալ էին ի քեզ։ Այլ թէ ոչ էիր ենթակայ՝ ի կորուսանել զնա, վասն որոմանց և անխոհեմութեանց քոց. ո՞չ

ասպաքէն զդայիլ դու լեր։ Այնուհետև անկը զբեզ ոչ լեր ապականել յայլ
կին մարդ։ զերազանց՝ քան զբեզ։ առ ի գործել փոխանակ քոյ ցանկ ամ՝
գործս արարեր դու։ Այլ ունկն նա պաշտպանական զբեզ յայմ ախտանս քոյ-
ոչ և Աստուածն յորժամ կամիցի կապել զամենի ծովն ալեկոծեալ և պահել
՝ի խաղաղութեան զիւտաւոյն ալիս նորա։

Եւ մինչ Յոասինն հետաքննեալ հարցաքննէր զԱրետացիս՝ որք վե-
րադարձեալք էին ՝ի պատերազմէ, Ենդլամաք ունկն դնէր այնասիսի խմաս
նական խրատուց Ահնեթօրի։ Եկեալ այնօրիկ հայէր հիացմամբ յայմ կող-
մունս, և ասէր Ահնեթօրի։ Հաւասիկ փափուկ ոմն՝ որոյ զպատճառն ոչ
կարեմ իմանալ, հասեալ է սրտիօք ձախորդութեի ինչ Ալէնեթի, մինչ պա
կասեալ եմ ասել. ուստի դայ, զի ոչ և տեսանեմ զայնս մեծափառութեիս
որք փայլէին յամենեսին՝ նախ քան զընծայն իմ ասել, և ընդ ի՞նչ, զի ոչ և
տեսանեմ՝ ոչ զոսկի, և ոչ զարծաթի, և ոչ զանուն պատուականս։ Ճան-
պամանք զբեզ ասուցեալ են պարտք. և ասունք՝ որք ՝ի նորոց շինելոց, պակաս
մնծք են քան զառաջինս, և առաւել զարդարեալք։ Արհնաւոր վայելչականք
նոսրագեալք են, և քաղաքն է ՝ի հասարակ առանձնականութեի։

Պատասխանեաց նմա Ահնեթօր ծիծաղելով. ասէ՞ս դու նշանակեալ
զիւորդութեի դաշտին, շուրջ զբաղաքաւն։ Այո, վերակրկնեաց Ենդլամաք.
տես յամենեսին զգործողութեի ՝ի պատուի։ Եւ զդաշտս բողոքեալս՝ և որ
դասաւորս։ Օրինն նախադասեալ համաքոյ բարւոք՝ շարունակեաց Ահնեթօր։
Վաղուց ի՝ բարձրաբերձ զեղագարդեալ մարմնոյ ինք, ոսկւովք և արծա
թով, ընդ անդարձ և առերջ դաշտի միոյ, կամ թէ դաշտ ի՝ գործեալ և
սրգաստիլը, ընդ քաղաքի միոյ բարեկարգի՝ և համաստ ՝ի վերս՝ և ՝ի ծէս։
Վանդի քաղաք ի՝ մեծ՝ և բազմամբոխ՝ լի ՝ի հեշտասիրեալ յարհեստակիսաց
որք իգաբարոյս առնեն զկրս՝ ընդ հեշտալի կենաց, յորժամ էգէ շրջապատ
եալ յայգեաս թագաւորութեի միոյ, նմանիւ ոմն պյտնդակ կենդանւոյ խիտ.
որոյ գլուխն էգէ անչափ մեծ. և միւս բոլոր անդամքն վտիտք, նիհարք և պա
կասեալք ՝ի մանդոյ, ոչ ունելով ամենևին համեմատ չափակցութեի գլխոյն։
Վանդի բազմութեի ամբոխից՝ և առաւելութեի բերրութեանց՝ որ կերպասաւոր
զնշմարեալս զօրութեի, և զիարեմասնութեի թագաւորութեի։ Արդ՝ Յոասինն
ունկն ներհակացոյց զամբոխ մի՝ անհիմ և անխոնջ յաշխատանս, որք ընդ
գնամանն տարածութեի երկրի իւրոց։ Բոլոր երկիր իւր՝ ոչ այլ ինչ է, եթէ
ոչ՝ իրր գհեզեցկաշէն քաղաք մի, և Ալէնեթի կերդոն նորա։ Ասէ՝ ցան զի՝ որ
առհասարակ ունիմք մեք ՝ի քաղաքին՝ ՝ի դաշտն զմարդիկս՝ որք ստկասեն
գաշտին, և աճեալքդք են ՝ի քաղաքին։ Բաւեալ և ունիմք առաքեալս
մեզ ՝ի սոյն երկիր՝ զգազում օտարական ամբոխս։ Եւ որքան սոյն ամբոխքն
առաւել բազմանան, այնքան առաւել բազմանան պատուք երկրին՝ գոհ
աշխատանաց իւրեանց, և սոյն բազմացուցանեն զհաւաքումն քանի եթէ յայլ
խաղաղ կենաց. առաւել մեծացուցանեն զհաւաքումն քանի եթէ յայլ
ինչ առաջաւորաց յայլ ազգս։ Օ՜ի ոչ ինչ բացաթիւ եղև ՝ի քա-
ղաքէս, եթէ ոչ՝ արհեստք ուրիշդրդք, որք արդելուն զաղքատս՝ ՝ի գործել
գերկիր, վասն խակական ձշմարիտ պիտոյից իւրեանց։ Եւ ապահանեն զիար-
թամն, արկանելով զնսա ՝ի շուքս և ՝ի անպատուութիւս։ Այլ ոչ ինչ վատ
արարատ բարեաց արհեստից։ և ոչ և մարդկանց՝ որք ունին զձշմարիտ
խղճս՝ ՝ի գործել գերկիր։ Ասաւ այժմ ներկայեալ Յոասինն ՝ի յոյժ առաւել
կարօղ որ ոչ էր յայնժամ մինչ առաջ զնա ՝ի շքեղափառութիւն։ Վանդի

նոյն խաղացուցիչ շաղշողմունք գայլին յինքնանս զնածուկ անզօրութիւն և աղքատութիւն իմն՝ ոչք փուխով առալիլոց էին զօրութիւնն նորա . Խաց այժմ՝ որ ունի զմեծ բազմութիւն մարդկանց , և գործոյն գնաստ առաւել դիւրաբար, այն մարդիկք սովորական գոլով ի գործել և յաշխատիլ, զիւրաքանչիւրն զկնանս՝ վասն սիրոյ բարեաց օրինաց . և ի պատրաստ ին ամենեքեան ի մ՝ բանիլ՝ առ ի պաշտպանել զգործեալ երկիրս խակամն ձեռամբք իւրեանց . Այժ փաւիոյ ի սուղ ժամանակի սոյն կացուցիչ զոր գու հաւատաս գոլ անհնալ լինի հիացուիս Հոսփէրիոյ .

Վասն ած ոմի լինելոյնք . զի երկու իրք են յայժ վտանգաւորք ի կառավարութիւն ամբոխից, որոց իբր իցէ ոչ գոյ հնար ապաքինելոյ Անաջինն է իշխանութիւն ոմն անիրաւ՝ և յայժ բռնի ի ներգործութ Այլկորոյնն շուքն, որ տպականէ զիւրս Նախկինն, զի յայժամ իշխողքն վարժին առ ի ոչ ճանաչիլ և գալ ինչ օրէնս, եթէ ոչ զինքնակալ կամս իւրեանց, և ոչ երբ բեք անձնասպանին նահ զոհասակրութիւնս իւրեանց. յայնժամ կալին առնել զայլ . բայց զօրութիւք կարելոյ գնալ բրեն զհիմունս կարողութիւն իւրեանց Ի յայնժամ ոչ ևս ունկնի զհամաստատ կանոն ինչ. և ոչ կերպ կառավարութիւ, և իւրաքանչիւրն առ երեսս հատնոյ զնոսա Ի ոչ և ս ունկնի ամբոխ զի ոչ պլբ ճնան նոցա, եթէ ոչ ծառայք . որոց իւիք պահանին յիւրաքանչիւրում՝ աւուր Ի ոյլ է որ ասեցէ նոցա գնշխարհին, համ ոյլ կարէ առալ կայունութիւն սոյնպ հնդկաց Օ՝ի առնեալ լինի ամ՝ իբ ի բռնութիւնս վախճին, գաղին, և ձընշմամբ հառաչեն խնամուտք. և ոչ ունկն ինչ յոյս, եթէ ոչ վերբևռոգել զապառամբութիւն իմն անակնկալ և բռնի. որոյ կարճին վերառանել ի բնական ընթացս իւրեանց գկարդոյ ի ոչ՝ արտերկայ ի առնմանաց Ի բազմից հանդիպիանս , զի զանձ՝ որոյ կարճն ընծայել ի բարեկամութիւն, առալեն թերց քոզլոյ ակնկալութիւն օգտից Ի գոյ ինչ պնդան իբ՝ որ ապառնայիկ եշշռառարս անհուն թագաւորութ ինչ, որքան իշխանութիւն ոմ՝ որ տարածիցի ի յայժ հեռաւորս Հանդի նմանի կարճ ազեղն ոմոյ, որ եթէ ոչ մեղմասցի, բեկանի յանկարծակի. Այց ոմ՝ է ոյն՝ որ համրաւոյն կակղացուցանել Յոսիչնէ էր աւելեալ մին չէ ցնոսա արաի իւրոյ. և առալեալ լինէր ի գործոյց իւրոյ, եթէ ոչ զինքն զմեզ՝ առ ի զգաստացուցանել զնա՝ ի սոյն կոյ՝ և յանկարգ կառաւորէ, որ ոչ երբէք պատկանի մարդոյ Ի առաւելն և ս պիտոյ է նմա առոյ ինչ հրաչից, առ՝ ի կատարելոյս բանալ գաչս նորա

Ունի մեւս չարն՝ որ իբր անապաքինելի, է շուքն, յո՝ շգեղափառութեի, Օ՝ի ոմ ած իշխանութեի ոմ թերնաւորել զեղագործս, նմանապս և շուքն թերնաւորել զազգ ոմ ողջոյն Ոչ եթէ շգեղափառութեին օգտ՝ ի բուծանել գաղքատս ծախիւք ոլորեալ ոմոց , իբր եթէ՝ աղքատք ոչ կարէին շահել զկնանս իւրեանց առաւել օգտս կարասրաց ի բազմացմանէ պաղոց երկրի Թաղց մերկացեալ խղաթարոյանալոյ փաթթոմանց, վասն նորագիւտնորոգ հաճութեանց Ի եթէ ոմոյ ոմ բազոյ առոյ կարէ հարկաւորել թէ կնանց՝ զերս աւելորդս , կարօտին նոքա յամենայնաւ աւեր հարկաւորութեանց՝ նորահնար իրաց . և ոչ և ս կարեն զանց առնուլ զերս՝ զորս երեսուն ամաւ յառաջ ոչ ճանաչէին Ի զայն շգեղափառութեի կուգեն բարբոք ախորժս, և կառարելութիս աշխատեց, և ներկմնութեան ազգին Այց ոչ գիտեն եթէ՝ առ ախտ մի , որ առբարշէ յինքն և զայլ անթիւս Ի գոլի ոմ եթէ՝ է շնորհ իմն , և առաւել զանգրաւորութեի իւր մինչև

գլխոր

ցիկերջին սահմանս ամբռնին։ Քանզի մի բնակիչ խոնարհ ազգակիցք քոյոց
հարին՝ կամին նմանիլ շքեղասիրութեանց ոմանց մեծամեծ ազգասիրաց հետ
հարին. և հաւատան՝ ի միջակ կացութեանն եղեալ մարդկիկ՝ կամին հաճա-
ցիլ մեծաց։ Այսու զի ոչ այն՝ որ ինքնին գոռոզի զկարի խելս։ Եւ այսպէս յո-
ւոն փոքրերք կամին երևիլ ուր՝ ի միջակի կացութեանն։ Այսոքոյ և բոլոր աշ-
խարհք առնեն զայն՝ զոր ոչ կարեն, ունեալք վասն փառաց՝ և վասն երևելոյ
կեանցն փութեամ, և ունեալք վասն ամենայն, և վասն աջողելոյ գործոցն
իւրեանց՝ գործեն զանպատեհս։ Եւ ես այսոքիկ՝ ոչք բաւական գիտեալք են
առ՝ ի դատապարտել զայսպիսի մեծ բան անկարգութեանն, ոչ են բաւականք առ
՝ի համարձակել ասելոյս ինչ, ՝ի լինել նախկինն ասելոյ օրինակս՝ ընդ
դէմ սակրաւելոյն հաւատացից։ Քանզի ահա բոլոր ազգն աւերեալ, և ամ կեր-
պիւ ապուելիք չինելոյն, և անկարգ խղճն առանելոյ զբարս՝ առ՝ի պատշաճել
նել զնաճութեանն ծախս, ապահանի գտանել մարդս սիրեալս, և ոչ այլ
ինչ հոգացեալ լինի, եթէ ոչ հաբատառեալ և ազգատութենին լինի անարդել։
Այնչ զի եթէ էցես այնքան գիտուն, հանճարիկ՝ շնորհալի՝ և առաքինի,
կարօղ դասախրատիկ զմարդիկս, առանալ զպատճառանեան, փրկել զՏեսչե-
նիս, և զհնել զամ շահաւէտութեիս քոց վասն բարեաց հաւատացելոց, արդ
մարհեցեալ ես, եթէ այն ամ հանձարեղութիք քոյ՝ ոչ են ընկերակիցք
ընդ փորձամ փառասիրութեանն։ Այլ նաև այնորիկ՝ որք ոչ ունին զինչս,
կամին երևել իբրև զունաւոր. և մխիթն ոչ եթ ունին։ Իբրաքանչիւրքն փա-
առնուն, ամենեքին խաբեն՝ և համարձակին առնել հաւատակիսի անարժան
արհեստաստեղծութիս, առ՝ի փարեմ ամենայն։ Այսց արդ՝ պարտ ապաքինին
այս ամ չարիք։ Պարտ է վտանգ զանարժս և զբնակեալ եղեալ առաքութեան՝
բոլոր ազգին, առլով նոցա նորոգ զօրինս։ Եւ ոչ կարի առնել այսպիսի բա
ինչ, եթէ ոչ ի հաւատոյ մի միաբանութեան։ որ դիտիցէ օրինակաւ իւրոյ նախա-
հան բարեկարգութեանն՝ ամենեցուցանել զինեալսն ամենայնիւ՝ որք սերեն ընդ
ծախս շքեղ. և վառասացութեանել զայս գիտունս՝ որք լեզին յոյժ հանգոյ,
՝ի առաւելն ունել տեղեակութեանն հաճոյ բարեկարգութեանն՝ ՝ի միջ ամե-
նից մարդկանց։

Ի՝ելանք լսելոյ զբանս զայսոսիկ՝ երբ ոչ այլ մի՝ որ զարթնու՝ ՝ի խոր
քնոյ։ Ո՝չ ազգ զչշմարտութեանն բանիցս այսոցիկ, և ապաշխարին ՝ի օրոմ իւ-
րաւոր երբեք՝ ՝ի չմուտ քանդակիչ միոյ՝ որ քանդակէ զպատկերս ՝ի վերայ
կճեղոյ վիմաց, այնպիսի իմն կերպիւ՝ որ ապ նմին տեսանին մի, իբր եթէ կեան
զանի և շարժուն լիցէ։ Ի՝սկ ոչ ինչ պատասխանեսցէ բնաւ. բայց մատ
ներ զայն ոմ՝ զորս լուեալ էր. և նկատէր աչօք զերս՝ որք փոփոխելք էին
՝ի քաղաքին։ Ո՝չ ես որդ ասէ ցՍՀՆԹօր։

Դու զ Յոանէնէ լիմատանացեալ ես առաւել քան զմեզ ընթաշորս
և այնքան փոխարկեցեալ է՝ որ ոչ ես ճանաչեմ, ոչ գնա՝ և ոչ զամբոխն իւր։
Խոստովանիմք եթէ այն ամ զոր դու արտերս ասա՝ ՝ի բազմապատիկ առաւել
մեծ քան զյաղեղանակութիս զոր մեք արարաք։ Այսն զի զօրութիք և
ներաշուածք են որք ունին զմեծ մասն ունելոյ պատերազմի. և պարտ է զի
մեք մասնասիրացուք փնտռել յաղեղանակութիս մարթի՝ ընդ զօրանալոց.
բայց հաւատայն արարիք քոյ՝ ոչ կախին, եթէ ոչ՝ ՝ի մի միայն յոհնէնէ։ Պարտ
եղեալ քեզ աշխատիլ միայնակ ընդդէմ քառասնից միոյ՝ և բոլոր ամբոխի
նորա առ՝ ՝ի ուղիղ։ Պատասխանեսցուք և բերեսցուք պատերազմի միշտ են երբ
աշուաք և նախանձաւորք. իսկ հաւատայն զործառութիք որք առ եղեալք՝ են

երկ

երկնային իմն խմաստութիւն, որոց բոլորն քաղցր՝ մաքուր՝ և սիրելի, և հաճելոյն է նշան իմն երկնային իշխանութեան՝ ի միջ խոտանելի։ Ուրեմն երբ մարդիկք կամին առանալ զխաւս , ընդէ՞ր ոչ աքենին և որձանն հեռու իւ առնել զաբեր այլոց։ Ա՛հ, ոչըան չարաչար խնաման՝ մինչ յուսան վերադարձել դէպ Հասուի իմն փուս՝ սակաւ հարկանելով զերկիր, և հեղուլ զարիւն մարգիկային։

Երբ եղոյց Աննեօր ի դէմ իւր զերկրորդ իմն պղտու , ի տես նորին զ Ծէլամաք չկարաց ի յարձանագրութենէ՝ և ի սիրատարական սաց ասացոց, ինչ հասակի միտ, յորում բնական էր նմա որբևնալ ի փա ւայն՝ զրոս առցկալ էր։ Հետ որոց յարակեաց Աննեօր։ յիրաւէ, ով որդեակ՝ զոր դաս սեսանեմս առա, է բարի և ցանկալի։ բայց դիտաւորիր, զի կարկին է առնել զիրս նաև առաւել բարեդիցս ։ Խոտինն բարեհոգեաց զըղձա կրութիւս իւր՝ և հետեւի բարեհոս կառավարել զամբոխն , սակայն առակաւն ոչ թողաս առնել զխնայանս ինչ, որք են ի շրջառս հետեւմունք նախնի սիս լանաց իւրոց ։ Քանզի մարդիկք յոյժ ամ կամին ի բաց արկանել զչարն, ի ժի ի առաւել ևս հալածէ զնոսա ։ Երբեմն ժամանակ մնաց՝ ինոսա վաճառաբ սուիրութիւն իւրեանց , սրատճառաւ տիար բնաւ ի՝ և ի հնա ցեալ սեալանաց. և իրը ի բազում անապատինեալ մնալոր կիրառութեանց Երանի այնոցիկ՝ որք ոչ են բնաւ արատութեաց. զի նոքա են որք կարեն առ նել զերբեսս առաւել կատարեալս։ Այլ՝ ով ի ծերամբ, խնդրեմն ի քէն ա առաւել քան յոտինեայ. քանզի դու ճանաչեցեր զչշմարտութիւն յերիտա սարդութ քում, և ոչ՝ և սակաւ ինչ անկեալ ես ի՝ ներ մեծի շքեղափառու թե՛. որ կարելիցէ մոլորեցուցանել զքեզ։

Խոտինն՝ յորակեցեր Աննեօր, է դիտուն և երբեմնաց, բայց յոյժ հակի յերս մանուանս, և ոչ բաւական մտածէ զնոս՝ որոց պարտ է ։ Երկմտութի թաւաբարի միոյ՝ որ ի միջոցի քան զմարդիկս, ոչ կացանայ ի առնել զհամեցն իրս ինքնին. Օ՛ն սա ճնապարծութեան իմն դառն հիւանդ, որ ի յուսալ հաստ նել ի բազում. կամ կամիլ հաճասել ամենից ե՛ն՝ կարօղ է առնել զնա՛ ։ Խոտինն ասի՝ պարտ է կառավարել ընտրելով, և առաջնորդելով այնց՝ որք կառավարին ի՝ ներքոյ իւր. և ոչ պատկանի ինքեան առնել զիրս յոյժ փո քուս։ Այլ պարտ է նա առնել միայն՝ զի հանուրս տացեն նմա. և դիտել բաճախանաբար ենթադրաւել զառաջեցեալ հանարս։ Երբ պա է զարմանալի կա ռավարութեի իմն . ընտրել և կոչել ըստ ներկմտութե՛ անձին զպնասի՛ որք կառավարելոցք են, զի վերնադրին և կատարեալ կառավարութեին կա նոց ի կառավարել զպնասիկ՝ որք կառավարելոցք են։ Քանզի պարտ է նա առ, փորձել՝ բարեհարգել՝ ուղղել՝ քաջալերել, վերացուցանել և նոմաձել, և փոխոխել զառաձնան. նաև առնել, և ունել միշտ ի ձեռին։ Այդ կամելն հարցաքննել զհանցեալ միոյն ինքնին՝ և անհետաւորութեի և փորձութեի՛, և յարուցանել ընդդէմ ինքեան զառեղութե՛ իմն՝ վասն փորձոյ իրաց , որք վասնեն զժամանակն՝ և զայգաւութե՛ մտաց , որք հարկաւորք են ի՝ ի մեծա մեծ իրս։ Այսն զի առ ի կիրառել զմեծամեծ նշանաւոր իրս. պարտ է ունել զարագաս և հանդարտ միտս կատարեալս և անշեղաւոր՝ ի ստժանելի գործոց, զի կարելիցէ մտածել ըստ անկնե։ Այնքան վաստակեալ աշխատանք ի փոր ձէ իրաց՝ նման է աշերևալ դինւոց. որ ոչ ևս ունի՝ ոչ զօրութե՛ և ոչ հա մարձակ։ Այնոքիկ որք կառավարին զիրս փորձուն՝ են զատավճռօգք միշտ վասն ներկայից, եթարց արձակելոց զառեսութե՛ իւրեանց ի վերայ ապագայից հեռաւորաց։ Օ՛ զարմ է լինին միշտ վասն օրական իրաց՝ յորում են. և այն

գործ է միայն՝ որ աշխատ առնէ վնաս յոյժ. ամբոխելոյ զմիաս նոցա. բաս
րում ոչ դատաւոր լինին ոչինչ ամենք իրակութիւք, եթէ ոչ՝ յորժամ հա
մանմանակ հաւանութիւ՝ ի միասին եղեալք լինիցեն՝ ի կիրսկ իմիք կարդադրու
թիւ, մինչ զի ունկնդիր չափակցութիւն ի համադատաստանութիւն մինչ միասին։

Ուստի արդարեւ հետեւիլդ այսր կանոնի՝ ինձ կատարելութիւն է համ
մանմանել երաժշտի միոյ՝ որ համր միայն զառանձ զձայն իմն եղանակաւորը,
և ոչ դնէ զինքն յաշխատանս՝ ի համաձայնել զնոսա, առ՝ ի բարեացուցանել
զեզանակ մի քաղցր և ազդու։ Այսպէս համանմանի նաև հիւանդ՝ որ կոր
ծէ առնել զիմ, յորժամ տեսանէ գեւմարկալ զմիածամբ սինոն և զիրսոն
և զբազում քաղինս կոփեալս, Թարց մտածելոյ զկարգ և զչափակցութիւնն
յորմէ գաղուցի մասանցն շինուածոյն։ Այլ՝ ի ժամանն՝ յորում շինէ զա
գարան մի, ոչ նախատեսանէ եթէ պարտ է շինել զանդուխս համապատա
կանս, և՝ ի կատարցանել զշէնս՝ ոչ մտածէ, ոչ զգաճելին՝ և ոչ զդրունս։
Այ սոցին զգործս իւր՝ ոչ են, եթէ ոչ՝ շինօղաց և խառնակ դիպմունք
՝ի փառաւորդ մասանս, որք ոչ են բնաւ աթարեցեալք մինն վասն միւսոյն։
Այլ զայն գործատուիչ՝ յոյժ հեռի են տարբ նմա պատճառ, այլ մանաւանդ
եթէ՝ առնէ ինձ ի յաճախանին ամօթոյ, քանզի ասց տեսանել եթէ՝ ի գործա
իւր՝ ոչ ունի զիտութիւն ընդ բաւական խնայողութիւն, առ՝ ի տալաճորել՝ ի
միտս միանգամայն զլնդհանուր ձև ակնթպատելիւն քարոյ շինուածոյն իւրոյ։
Այլ այս է ասելիքն իմ՝ կարճ և առատաբար մատց, և ո՞րք որ ծնեալ կոչ
ցեալքն սահմանեալ իմայականութիւն, ոչ է յորմար, եթէ ոչ՝ լինել կատա
վարեալ յայնոց. և ոչ եթէ լեցի ինքն կատարիչ գլոյց։ Այլ երկայնիք ու
բիմն ոմ սիրելի իմ Ալէքսանդր, եթէ կատարելութիւն Թագաւորի միոյ՝ ոչ
խնդրէ զհաւասար համաձայնութիւն մի՝ ոտ նրուժշտի. և ուրեմն չափակցուի
քիմ՝ ոտ հիւսան։

Այդ՝ եթէ կամիս զի առաքելոյ տակաւին նմանական օրինակս՝ ի տալիս
ակսի արհետեց, և արարից քեզ իմանալ թէ ունի մարդկիկ՝ որք կատարե
րեն զգաս ձեռամբ

վուելով զգործ իւր. ոչ. ոչ. քանզի սոյն շարունակ և շատախօս աշխատանք
շինուածոյն ինչպէս կ՚ասէին երևակերպուելոյ իւրոյ, որ ոչ և այս կարելի կա-
րի լսել ասել անկից. և ոչ նաև ախորժելի։ Այլ պարտ է զի ամ ժամանակ
դործողութեան նորա՝ պատուր գոլով՝ իմն կամաց՝ և ըստ հեռաւորացն ա-
խորժից իւրոց, և նաև յրաւխտմանց իսկական գործոյն իւրոց։ Հաւատամ դա-
րձեալ անգուցանել նա զժամանակին՝ ի հարել և՝ ի սղելոյ զնոսին. և կամ՝ ի
պատրաստել զգործիչս. ոչ. զի այն է գործ իմն աշակերտաց իւրոց. և ինքն վե-
րապահէ ինքեան զհոգուն սահուելոյ յարմարելոյ զգոյնս. և ոչ գոյլ ինչ խո-
հից, եթէ ոչ՝ ածել վաստհաբար՝ ի վեր պատասխանին՝ զձարտարահնար գործ-
իւրն. առաջի քաղցրութեանն զաջնորհութիւնն և զիմաստութիւնն՝ նկարել
պատկերին իւրոյ։ Այժմ ունի՝ ի մտի և յերեսակայութեան իւրում զգեղարուես
սմին հակակիր՝ գրոս կամի պատկերակերպել, և ոչ թէ՝ ինձիկոյ մտահոգ
լինի զգեղուես՝ և համային պարագայից յորում նորա լիցի հանդիպել։ Այսոր ըն-
տիր երեսակերպեալ հանճարոյ՝ պարտ է հոգալ զգեղուես մի և սա կատարեալ
գեղոյն, զի պաշտպանիցէ զնա, մինչ զի ամ մտաւոյն անպատճառ պատկերի իւ-
րոյ՝ իցէն սուղ գալ ի գործ՝ և չտիսկացեալք մինչ ընդ միւսոյն։ Վար-
ժեա դու զքեզ ամենայնիւ ի ճշդաբերութիւն՝ և ասկէ զօրութեանց զգալեաց՝ և
զօրութեանց ներքնոցդ միոյ պակաս նուազութեան՝ և ասկէ զօրութեանց զգալեաց՝ և
զօրութեանց ներքնոցդ միոյ պակաս նուազութեան՝ և ասկէ զօրութեանց զգալեաց՝ և
զօրութեանց ներքնոցդ միոյ պակաս նուազութեան՝ և ասկէ զօրութեանց զգալեաց՝ և
Ընդհակառակն ուրուք եթէ՝ զգալոյնդ և աշխատասէրն ըստգործ մտաց
պարտ է լինել՝ խմանածանել, ի կերպել զմեծ երակութիւնս, և ընտրել զյար-
մար անձինս կատարելոյն՝ ինչպէսդ ինքեան։

Թէպէտ պատասխանեաց, եթէ ոչ ինձ խնդալ զայն ամ զոր ասես
Լացդ. եթէ երբեմն ապաս կերպիւ, եթ ոչ ըստ ինձ լինի միշտ խաթարել
ոչ մանաւանդ բնաւ ինչպէսն նաև յիւր փորձսն և յաստուածս։

Ասաես դու զքեզ ինքնին պատասխանեաց Ինձ ոչ. քանզի եթ ապա-
ճարն յորժամ ունի զանասնուն ինն ընդհանուր կատարելութիւն՝ արդելու,
զի մի լինիցի խաթարել Արդիւնք որք չեն բնաւ յարմարք ակզբանց իրաց
և որք ոչ ունին աշխարհիս զընտրոզալն մեծաց զանազանելոյ զերս, ընթանան
միշտ ունի եթէ՝ ի կատարի՝ շշմփումբ ձեռաց և պատասխանք ինեն՝ մինչ
նոքա ոչ լինին խաթարեալք. ի ոչ միանգամ իսկ հատասեալ գոյն՝ զոր որո-
նեն, և ոչ գտնէ զոյն՝ զոր պատրին նկատել Այժ ոչ գիտեն ինչ, եթէ ոչ՝
երկայնել յամենայնում, և մնատանդագին ոչ հատանել զինքեանս հանա-
պանց՝ որք ընդմարանին ինքեանց, հատասալով համարձակ և խաթարեալք։
Երբեմն պատրիկ որք ունին զառաջ ընկերանս կատարելութեան, և
հնազանդին զմարդիկս, գիտելով զոր պատրին արանել՝ ինոսա, և ունին
նաև զիմիջոցս վերահասու լինելոյ իրաց, տեսանեն գոյն ի վեր՝ ի վերոյ գոյս
գիկս՝ զորս գինեն՝ ի պատրանք, եթէ իցեն յարմար գործիք յատակագրելոյ
իւրեանց։ և կամ եթէ ունին խմացականութիւն՝ ի գիտութիւն իւրեանց, խմա-
նալ զպէս գիտաւորութեան՝ որ յատակագրեալ լինի նոցա։ Այլ ինձ պատ-
ասխանես՝ ասես՝ զոր գինեն աշխատանս ծանրագոյնս առ՝ ի քննել զյատուկ վարդ
իրս, ունին գիտս առաւել ազատս, առ՝ ի վերստգալ մի միայն ակնարկութ
զակզբանս իրակութեանց, և առ՝ ի նկատել եթէ հակարարք իւրեանց յատ-
կանս բարեպէս ընդդէմ այնց գլեալոյր երից՝ որոց պարտին ընդառաջել
և ուղղել Այժ եթէ երբեմն լինիցին խաթարեալք, գոնէ ոչ գոյութենաբար
զի գերանցելոյ՝ ի նեղեալ յիմիք յատակագրութեանց՝ որք են նշանք առհասին
նաև իմացականութեանց՝ ասես՝ և ցածուն անձանց, վերագործեալ լինին

քէն՝ անկարելի լինի է լինել խոսելցնել՝ ի մեծամեծ բերկու քեան. ըստորում պատահ ծառայութեանել մերթ զմորդիկս, որք են պատկա միշտ խոսելցոյց։ Վասնի առաւել պետական քազաքորք ձեալով՝ ինձ զերազանցութեանն չհամեմատելի երբեք ուներ, քան քէ քազալ դայն ինչ լինել պատրաստ՝ ի քեմեն իրս։ Երբեմն ի այն որ ոչ խորհ, եթէ ոչ յերս միջակս՝ և ի քեն քեան, որք ոչ քէ զդուն գնաւ պետել մեծամեծացս։ Զի սարա են պետականք զոր այր մի մեծագոյն պատահ միշտ մտածել. գալով պատահութեան ջնջել խոսս բոր պատրաստ քեն՝ յորժամ ժամանին ի բազմացօղել։ Ոտոյ եթէ ոչ կամ առնել ին լինել սուտ զատ խոսելցոյս. հարկաւորն ոչ առնել և տալ պատճառ կամ նեղական ինչ խոսելցոյն։ Երկնատագոյն մի՝ ինձ զոր ձարանք և հանել ի բերդ՝ տեսանել զամ իր խոսական աչօք, և առնէ զամ նմանապէս իր իսկ ձեռամբ։ Իսկ քազաքոր մի՝ ինձ զոր մեծ տրուն իրդ՝ ոչ կարէ առնել ինձնին զամ՝ և ոչ և տեսանել զամն. ուրեմն ոչ պարտ է առնել զոր ինչ եթէ ոչ զերս զոյս ոչ զոր կարէ առնել ինձ զոր իշխանութեանն իրդ. և ոչ և պատահ տեսանել եթէ ոչ՝ զերս և զերկուքեան կարի տալ կամօրս։

Ա երջանիկս տուէ Աստուած՝ յիշելամբք, ածք սիրեն զքեզ. և պատրաստ տեն քեզ զամ ազատութեանքի մի քէ իմաստութեանէ. և այնք ածք զոր տեսանես եղեալ ոտս, ոչ են այնպես վասն խոտանելի ալքան վասն դատաքարակութեանէ քոյ. և համայն այն խմոռանական կարդադրութեանք Աստուծոյ՝ որոց վասն հիացեալ ես, ոչ են, եթէ ոչ տուրերբ այնց անձնից՝ զոր դու յաւուր միում առեալոց ես յինէ։ Եթէ համապատասխանելիս առաքինութեանքոյ՝ զերամբարձ նախատահմանութեանքոյ. Այդ է ժամանակ՝ զի խոհականութեան չհեռանայ ատակ. և ահա Աստուծոյ ունի զնաւ ի քէ պատրաստ, վասն զարձման և ուղղութեան քերդ ատակ։

Այնժամ Աստուածք երբոց գոհութեան բարեկամին իրդ. քայց ոչ ատ կաւ ժամանակութեան, յայտ գաղանի սերտահարութեան միոյ՝ որ ոչ ատ յանդերձ դնա ամենի ի Աստուծոյ։ Գուցէ պատ առնչիս դու՝ ատ ցնա, վ յոյժ դիւրաւ հակիրճ եմ ի ասէ, ի տուգանս՝ յորս անցանեմ։ Այլ սերտ եմ մշտնջենաւորապ յանդիմանիչդ զու՝ եթէ գաղիցէ ի բեն զանբն եմ, զոր ունիմ վասն Աստուածոյ զատ բն խոսելցոյ։ Ոչ սերուի եմ Աստուածոյ. ոչ եք պատ բնաւ ախտակրութեանէն մի կոյր, նման պատուի յորմէ ժ չհիանդիր դու, ի կողոպէն Քաղքենացի. Այս բարերար Աստուածդ զոր խոսցամանդ սերոյ զոր Աստուածդ եթայ ներ որսալ եմոյ, որ ոչ կարեմ տակաւին արտաքերել զանուն նորա՝ Թարց զգուշանալ որսալ եմոյ. զոր ժամանակին և հեռաւորութեանք ոչ կարացին արտաքերել։ Այլ այն եք շատաս փորձառութեանէ ուսոյց ինձ՝ չհաւատալ ինձ քնքնին ես։ Ոտոյ վասն Աստուածդ, այն զոր զամ ես, ոչ ունէ քնաւ նմանութեանք այնորիկ։ Այլ ոչ ես պատ քնաւ սէր քեն ախտակրան. այլ Աստուածդ՝ պատրէ և հաւատալ դիտաւորութեանէ քեն, որ լինէ ես երջանիկ եթէ անցուցանէ զկնացս իմ՝ ի յասելն ըստ նմա։ Ըստ՝ եթէ ուժգ հնազանդիցէ զես Տէր իմոյ. և նա ներելցէ քեզ զանցառութիւնդ քոյ զոր ասէր մի, Աստուածդ լքէ ներ ամէն ինչ Տէր իմ։ Աստուածդ ի այն որ խոսցանելիցուցանէ զես ի սէր նորա. է լուսեալ քեր. հաստատել քեր. առաքելոյն քեր. հանապազորդեալ աշխատանք քեր. Տեսանել քեր՝ ի գործել զատուիկն և զիւրեանս. վերատանս քեր. վասն քեզ իր՝ վասն խորհրդոյ քերոց ատն հօրն՝ զնի մահուան մերոյ քեզ. խոնարհութեանէ քեր. արհամարհութեան քեր՝ երեսէ ունայն զարդուց. և

շարժուածք ի՛ր, որ երբ քեզ՝ չդիտէ զոլն ի՛ր այնքան գիղիկի. Այն յոր-
ժամ Իւոսիքն հրամայէ նմա առաջնոյդ երիտասարդուհւոյն կիսանդ
ինոյ զգեստս քաջելից և ալեզօծ ապարանաց, կարելի ունել գնա փախուստ
Այնինքան. որ այնքանիցն զարհուրեալ չնորհելի դիղիկու էր. Այն յոր-
ժամ հայր իւր առնի գնա ընդ ինքեան յորս [illegible] երթ ի վերնատուն
և տրտղ ի լալոյ զաղիղն, որպէս զ Տիանդ ի մէջ [illegible]

Այն ինքն միայն է որ ոչ դիտէ, բայց աշխարհ հիանայ վասն նորա. Այն միայն
մտանէ ի տաճարն ածց՝ երբ լսի ի միւոյց դիմոյ իւրոյ զնացող պատարա-
գիոյ՝ տակաւին, կամելով լինի էր նոյն ինքն ի ձայնն հին՝ որ բնակի ի
տաճարին. Այնպ օրիվ արիւնաւորէր անասունք
գնա ի մատուցանել զնծայս, և շիջուցանել զարհուրելիս ածց. միշտ հարկ
եղեալ է սրբել զյանցանս ինչ, և կամ անցուցանել զիշխատ պատիժ բնե
ի մարդկանց. Այ երկատս յարժամ երկ ի նոյն երթայ ի տաճարն ուներով
ի ձեռն գասեղն ասիսց, Թէոքի Էն, և նոյն ինքն Այնելիոս, առեալ ի վիճ
երիսի վիճակին մերկացեր, երեսատուղ ի միջին ահա գիղիկու. օ
բացուցանէ զգլուխ ի գործել, և քաղցրացուցանէ նոցա զաշխատութիւնն,
պատմելով նոցա զանձնեղուցն ածց. Այ գիղիկուհին քան զնոսա
ասա պատկառանաց մի՝ ասպնեգործ իւրով. Այդ երբեմն ասն՝ որ շարկեալ
քեղ նոյա զքաղցր ամուսնութիւն մի, յիրաւի ոչ ասնիցէ նա զոյգ ինչ երկիւղ
եղեմ ոչ՝ կորուսանելոյ զնա, և սալելոյն զինք նորա.

Այ ինչ կարուսամ զնծս՝ որ սիրելի իմ Այնելիոս. զի ի պատրաստ եմ
երթալ ընդ քեզ ասա, բայց սիրեցից զ Այնելիոսիկ որքան իցեմ ի կիներ.
Այ ոչ յամեցուցանէ նա զոնէ բուռ մի դիկրատուանոյն իմ յիմար. Այսց
եղեմ ալ ձ բայց չինէն՝ պատրե վայելել զնա՝ անցուցանել ի նա զանցաց-
գրա ամուրց էոյց տիրութիւն և զատնութիւն. Այսկոյն Թոզամ զնա ի վախ
ձանի, Եթէ գիտիցեմ Եթէ հիանալոյ ի իմ առ ինձ զնա կորուսանել,
Այ կամիմ նա ասել նմա, և ոչ հօր իւրոյ զիր իմ. քանզի ոչ պատրաստ
նա խօսիլ կամ ասել ուներ, եթէ ոչ՝ քեզ միոյ միայնոյ. միշտ ցայգ, երբ
Յուրիա վերադարձեալ ի գահոյսն իւր՝ յայտնեսցէ ինձ զկատարած կամաց
իւրոց. Այսրես Ձնուցել զոս ասաւ՝ ոչ սիրելի իմ Այնելիոս, Եթէ ոչ զքան
զնասցանել ի ոյն սիրոհարուն Եթէ՝ ինչպէս յոխտակերութենէ, յորում
առեալ զոս գնա կուսացիալ զնոյն Այ զարմի.

Պատասխանեաց Այնելիոս ոչ Այ ամենայնիւ՝ համաձայնիմ և ես ի ոյն
գնացանելոյն. Այնելիոսի և քաղցրակենցաղ հաճոյ և խոհեմ. Զհոգ
նորա ոչ սրհամարհն զգրծս. Այսխոյնեսցէ զնա ի հետաւոր, և նախա
տեսանէ յաջողելոյն. Այ ի յարժամ պատան է, և գործէ միշտ անգադար.
գնաի ժամս զգաստիալ է՝ և ոչ չիսիլէ բնաւ. քանզի ատնէ զնա երթ ընտ
անկին. Այսրեզք կարգադրելոյ ատն հօր իւրոյ՝ և պատիւ և փառք իւր,
որոյք առաւել զարդարելոյ է, քան Եթէ գիղիկուհի. Այ ուներ հոգս գնան
ածի. Այ Եթէ կարգեցեալ է ուղղել զնա, և նա ևս ի բաց առել զգրծ կամ,
և չափաւորելոյ անասելոյ. (զգ ոչ էզք ինչ նախանձելոյ ուներից կոնդակ.)

քէ զօդուտս Աստուծոյ ընդունիս զայս ամենայն բարութիւն, և ի հրամանէն զգործ ինչ ասա նաև զվատահաւատն Աիքոս հօր իւրոյ հանգուցեալ է ի յիշատակ, ոյզ ձանապարհօդ դէ միջ արձակել ի պատպ արդիկն՝ հանդիպի ընդ հովանոյ ծառոց, բազմիլ ի մէջ նարատապարիկ գարթը խոտոց։ Ա՞ի Յովհաննէս ունէր իրաւունս։ Ընդ ել խօսիլ ի գանձ իմ՝ որ ժամանակ պարտէր ինչ՝ իմոյ հետաւոր երկիրս։ Ընդ ոյզ զարգարէ զանձն իւր ուսոյն և սնոյն պատուականաց. ուստի և՝ զիմա ցանկանալի իւր ոչ բնաւորէն ուսոյն երևակայուէր. Թէև արքան իցէ զմարթ, է ուսեցն պահպանեցէլ և ոչ խօսի, եթէ ոչ՝ ի հարիատորուն. և եթէ բանայ զբերան իւր. քաղցրանայ և հաճոյանայ բանքն նորին՝ հանեցուցանէն զոհրատ լսողաց և բնութիւն շնորհք հոգւոյ՝ ի բերանոյ և ի շրթանց նոր. Ընդ յորմէ խօսի նա՝ ամենեքին լռեն, և խօսի կարի ամէն խոհուն։ Ընդ սկիզբն պարտ եղև ձեզ ի հոգուս դնել ասել զայն՝ զոր կամէր. և այն ևս յորժամ առաքեցէք, ունկն եդեալ լինել զդուշաբար. քանզի երբ ի՞նչ՝ հայիշ ուներք ձեր լրջեալ հիասիլ նորա։

Ընդ ելանել դուս ի՞նչ ասէք. որ յաւուր միում մինչ հայր էր երթայր գնա՝ ի՞ներկայացաւ քոյ, երեկոյ նա քեզ ասելով զայս ի խոնարհ՝ և ծածկեցեր ի՞ ամենայն ինչ. և ոչ խօսէր, եթէ ոչ՝ ի միմիայնոյեանել զգաստանայ ասացէ քոյոյ. և ոչ խօսէր, եթէ ոչ՝ ի՞ միմիայնոյեանել զգաստանայ ասացէ նէ ար կամէր պատմել խոստանալ զնի՝ ի ծէսայեր իւրոց։ Ընդ կարգանն կոյր Աակիզ ունի ցասման նի՞ տալով նմա երանութիւն. յետոյ զնի՞ցն գնա, ո՞ ի՞ միտ ձանի զնիցն զայն ասի, որոյ աղօրմելի ծէնն այն կարէր անմարդապիր առնել զնիցն։ Ընդ ել ասէր զգացուցանելոյ ել ասացուցին ել՝ յոյժ ցասուցել էր. ազդեաց նմա զդէպումն դատաստանի և զել ուէ։ Ա՞ւդարև Աակիզ յոր ժամ չուզգարդուել ոգնդապետ զծերանին Աիքս, ոչ հանդարտութեամբ առնել զնիցն։ Ընդ ել ասէր զգացուցանելոյ ել ասացուցին ել՝ յոյժ ցասուցել էր. ազդեաց նմա զդէպումն դատաստանի և զել ուէ։ Ա՞ւդարև Աակիզ յոր ժամ չուզգարդուել ոգնդապետ զծերանին Աիքս, ոչ հանդարտութեամբ առնել զնիցն։ Ընդ ել ասէր զգացուցանելոյ ել ասացուցին ել՝ յոյժ ցասուցել էր. ազդեաց նմա զդէպումն դատաստանի և զել ուէ։ Ա՞ւդարև Աակիզ յոր ժամ չուզգարդուել ոգնդապետ զծերանին Աիքս, ոչ հանդարտութեամբ առնել զնիցն։ Ընդ ել ասէր զգացուցանելոյ ել ասացուցին ել՝ յոյժ ցասուցել էր. ազդեաց նմա զդէպումն դատաստանի և զել ուէ։ Ա՞ւդարև Աակիզ յոր ժամ չուզգարդուել ոգնդապետ զծերանին Աիքս, ոչ հանդարտութեամբ առնել զնիցն։

Ընդ ել ասէր զգացուցանելոյ ել ասացուցին ել՝ յոյժ ցասուցել էր. ազդեաց նմա զդէպումն դատաստանի և զել ուէ։ Ա՞ւդարև Աակիզ յոր ժամ չուզգարդուել ոգնդապետ զծերանին Աիքս, ոչ հանդարտութեամբ առնել զնիցն։ Ընդ ել ասէր զգացուցանելոյ ել ասացուցին ել՝ յոյժ ցասուցել էր. ազդեաց նմա զդէպումն դատաստանի և զել ուէ։ Ա՞ւդարև Աակիզ յոր ժամ չուզգարդուել ոգնդապետ զծերանին Աիքս, ոչ հանդարտութեամբ առնել զնիցն։

Ընդ ել ասէր զգացուցանելոյ ել ասացուցին ել՝ յոյժ ցասուցել էր. ազդեաց նմա զդէպումն դատաստանի և զել ուէ։ Ա՞ւդարև Աակիզ յոր ժամ չուզգարդուել ոգնդապետ զծերանին Աիքս, ոչ հանդարտութեամբ առնել զնիցն։ Ընդ ել ասէր զգացուցանելոյ ել ասացուցին ել՝ յոյժ ցասուցել էր. ազդեաց նմա զդէպումն դատաստանի և զել ուէ։ Ա՞ւդարև Աակիզ յոր ժամ չուզգարդուել ոգնդապետ զծերանին Աիքս, ոչ հանդարտութեամբ առնել զնիցն։

Ն Ւ Ւ Ց

ԿՈՄՆԵՒԵՐՆԿԵՐՄՈՐԴԻ ԿՐԿՈՑ։

Իսօհէնէ՝ լսելածնօս խոչհելով զլուխմանէ էրէսոց հիւրոց խօսոց յառաջագրեալ Անէն քօրէ զբազում էրաչուքիս չգիտիլս. հարցասիրելով նմա ըէ՝ ոչ կարէ ինձն գայնաց ճարտարապետել վնասս՝ քանզ օգնականութիւնդ նորս։

Անդիօր գինէ նմա ըէ՝ մըտիս պարտ վրէն՝ էյտեղ, եւ քեզ հայց հասարակ ի քիաճախոցուիդ խօսոմ, յորիվով առնել զիմէլտաց յիքս։ Իսօհէնէ չաղոց էրկին՝ ի նորոյ՝ արձակելով զնով, արծարծելով զոչխարուիդ ճմէլտաւէ՝ որ վրան Անդիօքէնէ։ Հրամիքն վնա յորս, յորոմ կամ, զի գառանիցի անգ՝ նաև գոսարքն ի՞ր։ Ընդէրէ նա անգ պատասխանեալ՝ վարողն գոյ, երբ ճմէլտաւ ոչ փրկիցէ վնաս զոչխարս ճմէլտաւս յայլ տհամարուիդ՝ ի քաց խողրն վանդիօքէ, եւ առնուլ զհրաժ յոյն քաքշական ի հօրէ նորս։ Ասայ յոլովեցեալ ի Անդիօքէ՝ գիշերանոցանէ չաղ հա ճայն ազաքոյժ գոչեցաս, եւ քառանի ի նաւ, ասա ի գնալ ի հայկինն ի՞ր։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԼԼԱՄԱԿԻ

Գրեց Վահանէ Թէրեանց։

Եաւմինէ որ հասկածանօք խօրհէր գլուխնին Թէլամաքի և Ահնէթօր, ոչ մտածէր ինչ եթէ ոչ պատաղմաձ յամուցուցանել զնոսա։ Ներկայացոյց Ահնէթօր՝ թէ ոչ կարէր կարգադրել թագն նորա, զի էին որ յարուցեալ էր՝ ի մէջ Հէվեսօրի Քրմապետին Փիլոսնէի, և՝ ի մէջ Տիօֆանէ Քրմապետին Ժուպիտէրի, ի վերայ նախագահութեանց, որ դուշակեալ լինէր՝ ի թագաւորել Թուխնոյ, և՝ ի փորձառեալ և յիրկիացանց ողջակիզացն։ Պատասխանեաց նմա Ահնէթօր, ընդէր՞ը խառնես դու յիրս սրբացուցեալս, ծող գնասա՝ ի վճռատաւորին Էնթիբանոյ, որք ունին զիշխանութիւն և զհինութիւնս առաւել հնոյ դաբիրական դուշակացդ. որք և նման ազդակաց են՝ լինել թագաւորանիշ ձեզ։ Արդեաւ միայնակ զիշխանութիւն՝ քո՝ յընկերէ զպատիւ վճռելոյ՝ ի ծննդականութիւն հանձարոյ՝ և մտաց նորա։ Դու ի՞նչ ցուցանես, ոչ կողմնակալութիւն, և ոչ վերահասութիւն, այլ շատացեր յինուլ՝ ի վէճս՝ երբ լինի տեղի յիշելոյ քո թէ՝ թագաւորն պարտ է լինել տասնիգեակ օրինաց։ Քանզի օրէնքն գան յայծ, և՝ ի վերս անդր են քան զթագաւորս։ Այլ և եթէ թագաւորքն խառնեն յօրէնս, փո խանակ պաշտպանելոյ զնա՝ դնեն ի պաշտօնատարութիւն Հանգիր թագաւորքն գոլով կարօղք, և միւս մարդիկք երկով տպաւորք, ամենեքեան լինին՝ ի վտանգի, վասն լինելոյ թագաւորաց ամբարձեալ յատակեան մտանելոյ՝ ի քննութիւնս երից սրբացելոյ յատկութ։ Ծնող ուրեմն՝ ի կատարել ազատութիւն՝ զվճռատաւորի՝ ոտն, բարեկամացն ձեց. և տախտակ զգեղ՝ ի ձեռին դպչողին՝ որք ոչ հնազանդին դատաստանի նոցա յորժամ լեցին վճռատաւորք։

Յետոյ Եաւմինէ գանկատս արար զպատկառ շփոթմանց, յորս դրեր տանէր՝ ի վերայ բազմութեանց դատախազութեանց, ի միջ զանազան յատկաց եալ անձանց, զորս ունէր կալեալ ի գտակ։ Պատասխանեաց Ահնէթօր, վճռատաւոր զնոր գործոց դատ նոցա՝ քան հատատարոյ ատենիցդ ընդհանուր դատաստանի՝ և վճռոյ օրինաց։ Խոյց մի զեցես բնաւ զքեզ՝ ի դատ եալ զիւր յատկս. զի ոչ ամենեքին խառն եկեալ պաշտպան զքեզ. և լի նիս մի միայնակ դատաւոր բոլոր ամբոխի քոյ. և միւս դատաւորք՝ որք են

ՙԻնեղբոյդ քոյ, սիներքին լինին անոգուած . և դու լինես Ա՛նշնորհ. և սոյն
միջոց իրակալելիք հոգեւանն ջամանակ քոյ, որ վասն մեծաց իրակուաց
հարկաւոր է զգալ, թարց կարելի քոյ բաժել յօրինադրուածն նաև փոքրոց
Խարեաց նկատակ ուրեմն՝ հնարել ՚ի քէն զոյն շինուածս, յորելով զերս յա
ուելս առ հասարակ դասուածոց. և մի արացես ոչ ինչ, եթէ ոչ զոյն՝ զոր
ոչ ոք կարէ առանել, առ ՚ի ներելականալ զքեզ Ա՛ն յայնժամ առնես
դու զՀշմարիտ պարծանս եղանելոյ ես . Հարկաւորեալ դասիրի առնել
նահաւ՝ ասէր Յոհաննէս, զամենս ուժեղանելիս . քանզի անձինք յոգնիւ և
ընդարձակ սերնդոց՝ որք և հետևեալք են լինէ ՚ի հասանչ պատեալոմանս, և
կորուսեալք են զիրէ մասն բարեաց իւրեանց՝ ՚ի պատերազմ խմում . կա
մին պիտի կերպ ինչ վարձատրելիցն . ամենանանալով ընդ ամենց հարուա
ղջկանց. որոց ՚ի նախահոգալ զոյն հաստատուելիցն, ոչ ունիմ ես, եթէ ոչ
ասել մի միայն հրամանս.

Յերկրէ ասէ ցնա Ա՛ննէոս, ոչ ունիս դու դժուարելի ինչ, եթէ
ոչ ասել մի միայն բան. առ ՚ի մխիթարել զոյն Քրիստոնէից . Ասացի ընդա
այս՝ արժէ քեզ յայժ ընդկալեալ. Ամէն դու խրել ՚ի հարց և ՚ի մարդ ա
զատելի և միխիթարուել՝ ընդարելոյ դլինացս իւրեանց, և հետևարար ժա
ռանգս Յերկրի լինելոց այս՝ դնել զՀամացն ընտանիս՝ յառաջել խոստացեալ
դերելի Աստուած և դնես դքեզ ՚ի զարգացուրեան և ՚ի պատասխանատուրեան
ոմից ընշուածելոց՝ ընդանեաց քաղաքակեցոց քոց. Բանդի ամենասէր
ունին բան ինքեանց զատական փուշս, թարց հեգելոյ քոյնան զոյն զատ
նագոյն առասակ Աստ՝ եթէ ունիս դու վարձատրել զՀատասարեալ պարտ
նատրս, առ նոցա վերկրս անգործս . և յորակրեալ ՚ինոսս զատանիշնա
և զպատիս, ըստ չափս և արժանաւոց ոգուելոց նոցա, և պարտանիս՝ Յոչ եթէ
այս ամ՚ոչ բաւեացի, առ նոցա և զդրամն, որ առատանալ ՚ի գանձուց յա
ծերելոյ ծախուց քոց, որք առնիմանալոյ են ՚ի լուսս քոյ . և մի հատուցո
նիր բնաւ զպարտս քոյ՝ զհեղոյ զաղկուելս հարեւսոս, ՚ի վարձատրել զնոյ
՚ի գժբաղդուել ազգականաց նոցա.

Յայսմանէ հարցաւ խնդրանաց՝ փութով էանց Յոհաննէս առ յայլ քա
Ա՛պարեխաչիկ (ա) ասէ՝ գանկառս առնեն, եթէ ոք ունիմք յանդիսակալ
զերկիրս՝ որք նոցա հին յատկացեալ. և եթէ ունիմք առեալ զոն ՚ի գործել
պանդխտաց, զոր ընկալեալ եմք առ ոչ Աստ դարձս ցերց յեան՝ պատ
բանիցդ զերկիրս նոցա. Աստուած եթէ արարիցդ զայն, իբր պանծիւր ոք հաս
ատ՝ ոչ ևս ունիմ ինչ, եթէ ոչ յարատանել զանձն ՚ի վերոյ մեր.

Ա՚չ ուրեմ պատասխանեաց Ա՛ննէոս, հաւատամ Ա՛պարեխաչիդ՝ ՚ի
յաւուրս պատճառանս իւրեանց . բայց նա և ոչ ուրեմ նանձնակս հա
ճատալ և քեզ ՚ի քոյդ պատճառանս: Որպ հաւատացուցանէ ուրեմն պատաս
խանեաց Յոհաննէս Ա՚չպարտ հաւատալ վերակրկնեաց Ա՛ննէոս, և ոչ
ուներ յերկոցունց կողմանց. բայց պարտ կարդել ՚ի դատաչնոյն՝ զամ
բան մի վերջակաց . որ ոչ էին ՚ի մի և ՚ի նոյն կողմանէ երկրագործել, այլ և

(ա) Ա՛պարեխաչիկ էին աւետիս հնոյն Ա՛նտիոք տալոցին մեծի Յառաջամարտիկ, յիսու
էին. զի էր այն ոմն ինդալ ոք ոանել ընել սեռասնեան խոյ՝ այլ ես Քրիստոնեից
տալոցս, ընդ նահանջաց նոցին: Այն տալոցս խոնարհեալ էին ՚ի Քրիստոնեութ.
որոց սէրբոյ պետ և ասիսին՝ ոմն Ա՛նտիոք անուանի, յորմանեցեալ ՚ի Ա՛ս
ւոյսոյ ինչեալ Տաճկաց Իտալիոյ.

ձեռն Աիմանի [մտացիք, (բ) ասէ ոչ ինչ շահասիրութիւն ունին ընդդէմ ձեր
երկսցուեցք։

Ոչ [տալինք. ապա ուրեմն պարտաւորի եմ ես հաւատալ ուխտ դա-
տաւորացդ. մի եմ ոչ եմ ես [ազատ, այլեւս ինքնակալ մի պարտա-
ւոր իմ իմէ առաքանել տարաց առ ի վնաս իւ, տարաբաժանել երկրի իւրոյ։

Ահաւասիկ Ա[նդիման տանել տայանս. որովհետեւ կամիս կեալ հաւատաւոր.
պարտ է, զի դատիցիս դու, եթէ արդարք իցեն իրաւունք քոյ։ Ա[յլեւս-
պէս. Ախալաբիմ ասիցէ ոչ [երթայ [ազատ բնաւ դատաւորութեամբ իւրմանց.
և պնտելով միշտ վասն իրաւանց իւրեանց՝ զոյ ուղիղ հարկ լինի ուրեմն մեր
զարմիկ յամենահալ զգացուելոցն ընդարձակ դատաքննիչ մի, վասն երկոցունց
հոլմանց խաղաղութեան. ապա [է ոչ [երթայ երկիւղ միջնորդի բարդեն զերծուց
զձեռահասակ։ Ընդէր երկեայ դու, [ի ծերակոյտ մի, որ ոչ [ետէր՝
ոչ խորհրդարան՝ և ոչ դատաւոր, ուր և իւրաքանչիւրք ընտանի՛ հաւա-
տացիցէ ունել իրաւունս՝ առնել զդատաստան ըստ ինքեան, բանուղ [ի վերոյ
հանգոյն դատախազութեամբ, ընդդէմ գործոյ, որպէս ողորկիր դու՛ [ի
[շահառուելոյ ազգիդ մեր, և ունելոցդ երբ կարի առատ՝ [ի վերոյ
ազնաւորեալ ասացեալ անկարգութեանց. ապա հանգոյն ընտանեաց դիտել [է
միաձոյց։ Հաւատամ դու [եմ՝ ածէ պահս քեզ ցառամեաց հանել ուռ բոլոր
աշխարհ, որ ընդհանուր ծերակոյտ [ես. եթէ իւրաքանչիւրք ամբոխ՝ (որ
ոչ, եթէ ոչ՝ ոգ մեծագոյն բնաւանի մի,) հաւատասցէ [ի իրաւամբ առնել
բանուղ դատաստանս ինքեան՝ [ի վերոյ դատախնդրութեանց, ընդդէմ ազգ մեր
ձակոյ ամբոխից։ (Հաւատ անձն մի՝ որ տիրէ անդատաստանի միոյ՝ ոգ ժամանակ
նախնեաց իւրոց, ոչ կարէ պահպանել, եթէ ոչ՝ զօրուղ օրինաց. և ընդ դա
տաստանի խորհրդական դատաւորաց. որ և [ինէք յոյժ խաւարաթ պատճառ՝
ոգ զձեզ շարագործ, եթէ կամիցէր տիրել այժմ՝ բանուղ, զոր արգէն դա-
տաստանն իրաւամբ [ընդհատ նմա, ոգ իսկական ժառանգի։

Շահասիրութիւ դու [եմ [ազատ[ութեան կարեն յոհդրանն [ի գործածել զերա-
նուելն, առ [ի յինդիմանալ դատաց [ազատ[ութեան՝ [ի հիւրախնդրելոյ զնա՝ շահիդ
շողոքորթութեան՝ և մերդաւորելոցն։ Ատաստանն և արդարութիւնն՝
մի եմ ոչ ես տակաւին առաւել սրբացեալ և անրջնադատելի՝ [ի քա-
դատաց, առ [ի նկատուելն հաւատաղատութեան լեալիք քաղաքաց, քան
[եմ վասն ընտանեաց, որ յաղագս սրտից միայ գործոցելոյ։ Ունիմ լեզուն անկ-
բաւութիւն և յափշտակութի՛ յորժամ բանուղ կանուն զնասն ինչ
արտ, լինելո՛ արդարութիւն հսկայից, եթէ բանուղ կանուցուն զդա
ւառս։ Ունիմ նախապիտակ զերկիւղ [ի չհարել և [ի հուրանալ վասն փո-
քրոց յատկացեալ շահասիրութեանց, [ըզ պարտիցէ ուրեմն առաւել ես որ
կընդհել [ի խորքիւղ՝ և [ի հուրանալոյ՝ [ի գործ ամենայն շահասիրութեանց
տէրութեան։ Հաւատացեալ լինի արդեօք ինքնէն յիրակալութեան միւս՝
յորում ունի ոգնական իրաւունս չհաւատալոյ ինքնան։ Ա[ն երկնչի արդեօք
խարեալ լինելոյ [ի ազատ[ութ միոյ՝ [իներ դիպուածոց միւս, որպ սխալանք
մի միայն մարդոյ ունի բազում զերկիւղ հետեւմունս։ Բանդի սխալանք

(բ) Այբ[ենիա. գալաս [ոչ[նանիալ յիտալիա, [ի նահապետութեան [ի[ոթ[ոս. եղ սա [ի հնադան յատակագծին. քայց արշաւանաց Աթաքինացոց յոլովեալ ազգս քր 800 յամ գրկեցին, ձայն եղեալ՝ [ի վոթիս իտալացոցն [ինքնայ ազգ-
գին ամբոխս։

Թադուճօրն Ռօպէնէ՝ ան կարելով պատ ուղիւ յանկ ելանել՝ ինք պատահ էր, կալաւ վերջապէս զյատաջադրութիւն առնելոյ գինք ծով, յորում կամեցաւ շնորհել գհետզհետէ ։ Ապիթուին լսէ՝ ոչ ժամ ևս տգիտէր, շապիկ ու էր զգուշացառնելոյ ի մէ ամ բեմ առաւկայ։

Ապա Ռօպէնէ՝ ան ելանելով ի նաւ՝ ուր Թէլեմաք էր, ասէ ցնա. Ես ոչ գիտեմ զքեզ, թէ ո՞վ ես, եւ ոչ ուրանամ, զի ես ոչ ունիմ զիմանալ զայդ։ Բայց ասեն ինձ, թէ դու ես որդի Ուղիսի, եւ ես ոչ կարեմ ասել, թէ ոչ ես ես։ Ես ոչ գիտեմ զմայրն քո, եւ ոչ զհայրն քո, զի ես ոչ տեսի զնոսա։ Ես ոչ գիտեմ զքեզ, եւ ոչ զիս։ Ես ոչ գիտեմ զքեզ, եւ ոչ զիս։ Ես ոչ գիտեմ զքեզ, եւ ոչ զիս։

Ապա Ռօպէնէ՝ ան ելանելով ի նաւ՝ ուր Թէլեմաք էր, ասէ ցնա. Ես ոչ գիտեմ զքեզ, թէ ո՞վ ես, եւ ոչ ուրանամ, զի ես ոչ ունիմ զիմանալ զայդ։ Բայց ասեն ինձ, թէ դու ես որդի Ուղիսի, եւ ես ոչ կարեմ ասել, թէ ոչ ես ես։ Ես ոչ գիտեմ զմայրն քո, եւ ոչ զհայրն քո, զի ես ոչ տեսի զնոսա։ Ես ոչ գիտեմ զքեզ, եւ ոչ զիս։ Ես ոչ գիտեմ զքեզ, եւ ոչ զիս։

կամարով ամենեին դնալ, քանզի պարտէր թուրքն պատճառանաց հնազանդել հօր իւրոյ. Ձեծնեալ նորա ի չէ՛ թէ զորիդ և փրփրեալ՝ համանման այնմ ձիոյ՝ ի յոր Վիճաբօր ուղղանկիր՝ ի պատերազմի, և կատաղութիւր թարգ իմիք աշխատանաց։ Որոյ խոստմամբ երկուսարգուհի ազգիանց՝ հետեւցան քաջաբար։ Երբ երեքեան նա՛ ի մէջ նոցա ուր Տիանայ՝ ի մէջ անասնաց, Թագաւորն առաւ գնա, և ոչ կարէր յայտել՝ ի տղոյն. և՝ ի տանեանէն գնան՝ մտանացը գնա՛ ձախողակի դիպուածոյ իւր զանգնալ։

Շուտով որոց հալածէին զվարդ մի՝ անձամբ իւր ձեծուէ և կատաղի ըն սպան՝ ուր Վասիլեանն, (գ) որպ հրկոր մարգ էին կոտրը և ցցեալ ուր գնեաու Ասպահանցոյ աչք ընդ լցեալ էին արտասր և հրով. և փոխելուն շնոյ նորին՝ ասոր լսել՝ ի հեռուստ ուր մանչման փքուելը հազոց, յորժամ Ինչի վիրադուէ գնդասիս իւր՝ ի դադարեցուցանել զայն հեծուելս։ Երկուր ժանիք ներսեալք իրեն հատու առատրի փայտահատից՝ հատանին զաբանս հնազանդ ծառոց. և շուրջ համարիք՝ որք մերձենային՝ ինա, լինէին պատառատեալք. և առաւել վտանգ որսորդք՝ ի հալածելն գնա՛ երկնչէին ժամանել։ Ընդ քօփ քեզեն յարչաւանս իւր՝ ուր հոգոյ, ոչ երկեաւ բնաւ մերձենալ՝ ինա, և գնա իւր մերաց՝ ինա՛ ի քիկոնց։ Ընդուն գազան կնձ գունեցս հոսիւր իրրե գառս, և առաւել ևս կատաղել գործաւ դէպ գնա՛ որ խոցոցն գնա։ Իսկայն ձի Ընդ քօփէ (ասաղ գօրագուրն ներ,) սկսաւ դադալով յետս յետս չգնել և զլանդակ վարազին յարձակելն ընդ նմ՝ նման ծանրագին բարձի՝ որով բաղեն զգործս՝ առաւել գօրեզ ամբոցաց, ահաբեկաւ անկաւ յերկիր, և Ընդ քօփ եաս գինքն ի գետնի արաւքց գօրաւ ի վարել զկարաւնած ժանեաց վարազն արշաւելոյ ի վերայ իւր։ Ոտից ներքոյ գազան ի վառնդ Ընդ քօփէ՝ իջեալ ի ձիոյն արագ քան զկայծակն՝ և ելից ի քէզ անկեալ ձիոյն Ընդ քօփէ և վարազին, որ գայր ի խնդրել զմեծ արեան իւրոց։ Այսպիսի էլատիք գնդ հոգնարուն ներգոն իւր՝ զոր ունէր ի ձեռն, այնքան սաստիկ ուժգնութ եամբ ի կոտ զարհուրելի գազանին, որ մինչև ընկերիսումնա նրբաձա նացեալ՝ անկաւ յերկիր առատելի որատմամբ։ Ձի խոկայն հատեալ զգուխ նորա՝ որ առաւել ևս պատճառաց՝ ինա գիրկիւղ յորժամ եաս գինքն ի մահ, և հիացուցանելով զհամայն դորսորդս՝ մոռացս Ընդ քօփէ։ Ոչ շատագունեալ դիմաք խորհրդակիցք ըստ հօր իւրոց աչք, եթէ պատրաստեր ընդունել։ Իսկ հայրն գինքն լինելոյ յետասահատ՝ յերկիր կորտեան դաշտին, և վերջապարձեալ յետ բանալ՝ ի տեսանէն գնա արտասր գնան գէ. ես նման ցնծացաս եթէ՝ պատրաստ ընդունել զնծայն. որպ յընկալուելոյ ասէ ցիծէլատոր, ընդունիմ ի յէն երախտագիտութէ զայլ քեզ ընծայ՝ առաւել մեծ, որ է պարգեւ կենաց իմոց, զոր պարտիմ քեզ։

Ձարձէ եթէ ասաց զանոն գնա երկնաւ եթէ առաւել խոսեցաւ, և խոնարհեցոյց զաչս՝ ինչ ինձէլոյ՝ որ ետես գ փոքանոն ներ, ոչ համաձայնեալ ասել ետս ինչ, եթէ ոչ գոյո բան միայն։ Երբանեալ է որգէն Յուլիոս, ունելով ի հպանեալ գոյնէպոն կեանք մի պատուական։ Ոտից

(գ) Վիճաբօր տղայ Ընդ քօփոյ. որ ասէին գնոան իւր գանատէն՝ որ ընդէր գնա Վիճաբօր ուղղանկիր։ Ընդ քօփ նշանակէ ի՛ նոյն ինքն Ընդ քօփէ՝ որ ասէին գնա ի ցեղն Ընդ քօփէ։

առաւել ևս լինէր երջանիկ, եթէ կարելիք անցուցանել զկեանս իւր քնդ քողի : Այլ Աստի իսկ ևս պատասխանելոյ վիրաւորեալ արտասուս ի խոստմանէ հրեշտակապետին բնակութեան իւրոց՝ աշակերտիցս ՚ի չէ իւր :

Յոհաննէս՝ եկեալ ընդ կիսոջ խոստացեալ Թովմայէն զգուշացեալ իւր, բայց յուսացեալ ևս ևս բարբառել գոհութեան ՚ի նմ եհոդով գնաց յանդ ևաստուածն, և հաճառաց սովիմբ ասելովն և արդելոյ գնա ՚ի Պատմոս, յա ղագս բղխի՝ հաճառելոյ զամուսնութի իւր : Յոհաննէս խոհեմ բնութեան պատ ՚ի մեծ ի բաւ : Այլ ածէք ծիծաղեցն ՚ի վիրաց իմաստուն մարդկանց : Օ՜ն աչն որ արդելոյ պատճէր զԹովմայէ. եղեն ասելիք՝ որ եհաց պատճառեալ զնա անձամբեալ ՚ի չուէնն ևն : Այլ հոգաբարբար սէրն՝ զոր ախոյե զեալ ՚ի սրտի իւրում, եղ զնա յուղիղ պաշտպանութեանն յիւրում չինչեալ : Այլ ևս ևս վերակրկնելոյ Աննեմօրի՝ գհաղածուի իւր՝ ասէ ՚ի ներքագրել նմա անշան դաւոյ բաղձանք իմն՝ վերադառնալոյ յԵփես՝ հարկեցեալ Յոհաննէս ՚ի նմին ժամու եհոդով գնալ երթալ :

Այլ ահա նաւն էր ՚ի պատրաստի. քանզի Աննեմօր՝ որ ՚ի համարձ պէի՝ ըստորում կարգադրեր զկեանս Թովմայէ, վերամբառնալ գնա յա ռաւել բարձր փառս, ոչ սրբելոյր գնա ՚ի միում տեղւոջ, եթէ ոչ անդ՝ յո բոլ պարտ էր վարժել գնա յառաքելուեն, կամ ՚ի չնորհս, և կամ առնել առանալ զառաւել փոքունեան :

Հոգատանիալ էր Աննեմօր ՚ի պատրաստել զնաւն, մինչ Թովմայէ վերադարձաւ ՚ի Պատմոս : Այլ Յոհաննէս որ ունէր յոյժ բազում ահա ձուեան, ՚ի տեսանելն զպատրաստուելոցն՝ անկաւ ՚ի մտածութի որ ասելոյն և ՚ի վշտալեր յաճախելոյն՝ արժանի ամենից դիմելոյ. Այլ յորժամ եհաս, եթէ այն երկու հիւրք՝ յորոց ընկալել էր զպնդքան օգնական, ՚ի բաց գնան, եթող լոյ գնա. ներփակեցաւ ՚ի տան իւրում յառաւել դառնութի տեղոյ. և անդ հանդուցանէր զսիրտ իւր, հանելով հառաչանս, և հեղուլ զարտասուս. Առաւանցն զհոգ բուծմանն անձին իւրոց, և քունն ոչ ևս միմեանցանէր զիւր առաւել տարժանելի առնչանս : Նիհտարանալ օրըստօրէ, և մաշիլ անհանգստութի իւրով՝ Յոհաննէս իբրև միտ ծառայ միոյ՝ որ ծածկէ զիր հիւր հովանաւոր տարածեալ չիւղոց իւրոց, որպ փոքրիկ որպն ՚ի ախանի նեալքնաբար կրծել զիրբառնի իրանց, որովք ծրծեր գհիւրն և զծառայս իրեարեն, ՚ի բաւծուն և ՚ի բաղցրանալ իւր : Այն ծառ՝ զոր հաղորդեալ ոչ ունին բնաւ խորհրդակից . և երկիրն պարարտ ունէր ախորժս բուծանել զնա ՚ի կուրծս իւր և առատ փայտահատ առնէր զնա ՚ի վերստին պատ ոճ՝ կամ ՚ի բացանալ. Ախտանէր ահա սիրտ իւր, ոչ կարելով բացատրել զի սիրելի, ՚ի բաւծուն և ՚ի բաղցրանալ իւր : Այն ծառ՝ զոր հաղորդեալ ոչ ունին բնաւ խորհրդակից . և երկիրն պարարտ ունէր ախորժս բուծանել զնա ՚ի կուրծս իւր և առատ փայտահատ առնէր զնա ՚ի վերստին պատ ոճ՝ կամ ՚ի բացանալ. Ախտանէր ահա սիրտ իւր, ոչ կարելով բացատրել զի պատմեալ չարեաց իւրոց : Այլ հոգատանալ զառաջին ուժգնոյն իւր՝ ասելոյ նայր ՚ի տեղւոջ՝ ուր էին փառք և գաղջ իւր. և ոչ ևս ցուցանէր եթէ ոչ արտաքս ևն՝ պատասխանի հնդ իւր՝ ուրեք ուրեք ձեղքեալ և բացեալ ոսկ զօսացեալ : Այլ նման և Յոհաննէս երբ իւր ՚ի միջ անասնոյն ցաճախելոյ իւրոյ՝ արտաքս աղեկալ.

Թովմայք խանդագառեալ՝ ոչ իչխէր խօսել ընդ նմա. և երկնչելով վիր աւուր չէմնն իւրոյ՝ որոնէր զառաքեալսն, յանձնարարանել զնա. և լինէր ՚ի ժամ ՚ի ժամ երթալ ժամանակ ՚ինչ ոչ ոչ ո

հանդարտութեան եւ ի շահաւետութեան քոյ. բայց ի փոխանակ անյա վերս
դարձեալ փոխեցար ի մարդ. զի ոմանք վասն փարձառութեանց չարեաց քոց՝
խղճալ առ չարիս՝ որ ոչ լոյծ։ Այլ եթարց այնոցիկ զեռաձութեան՝ ոչ ի մարթ ու-
նել՝ ոչ բարեբարոյութեան, ոչ հնազանդ առաքինութեանց, եւ ոչ ներկմութեան
ի շահել զնարգիկս։ Վասն զի ոչ գործ առնել վնաս հեռի. քի ցվերջին ծայրն
եւ ոչ ունկանել ի բարեկամութեան զի ակար։ Այս խօսի ընտանեաւք առ
հաճելութեան զնա՝ վասն երեսից քոց առաջ. եւ ինացեալ ներծուցանէ
զքեզ ի վարանելի եւ ի գժուար աղնաւիսի դիմաբանութեան մեզ. բայց ոչ
կամիմ բնաւ, զի վատթար հայեցուածք եւ երկչոտ ամենահարուած սիրելեաց
սրտի քոյ. Քանզի պարտ է, զի վարժեցեալ զքեզ ի միտս զվատահուն եւ
զհաստատութեան ընդ խնդութեան եւ ուրախ բարեկամութեան մեզ։ Կատարեալ
պարտ է երկնչել ի վշտացեալոյ զմարդկան՝ քարոզ Տարիւսոյն Պետրոս։ Օ՛ն
պարտ է վշտակից լինել վշտաց նորա, յորժամ ոչ է կարելի նորա յինքեանց
մերժուցանել զգաւռ պատահմանց իւրեանց. մինչ անկարելի է նորա վատ
ընել յինքեանս կատարելոյն։ Ա՛հա վասն որոյ ասէ Ովհաննէս զոր սիրեալ,
բարձրոց սիրելով, զի այն ի մէնջ վասն վնասոյ մերոյ՝ խմանալ Աստ
ուծեղի ի քէն՝ քան եթէ յինէն լինելոյն։

Ա՛ երանելիութեան Աստենաբան. Խաբեա դու զքեզ ոչ սիրելի իմ Ովհաննէս
Ծնեալ ես դու ոչ զորդիս Աստուածոյ, և անեալ ի մեջ ծիրանեաց, որք
կան, զի ամ ինչ արասցի ես Հաճոյիցէ իւրեանց. և եթէ՝ հանդերձ քոյ
հնազանդիսին կամաց նորա. բայց ոչ ունին զօրութիւն գիմաբանել ես ուժգ՝
դէմ առ դէմ. Այլ ոչ եթէ ունին նոքա փոյթ ինչ վասն մարդկանց. և կամ
եթէ երկնչին վասն բանիարատ իւրեանց՝ արատացու ցանել զնոս. այլ ի գիր
իւրեանց խոկական հանգստանել. զի ոչ կամին բնաւ տեսանել հանդիպ ինք
նանց՝ զդէմս տխուր և ահաձեալս Ա՛ խրատ և ողբումք ի մարդկանց՝ ոչ
շարժեն զնոս բնաւ ի գութ. միայն եթէ ոչ ունկնդիր առաջի աչաց իւրեանց.
Այլ եթէ երբեմն լսիցեն զոմանէ՝ այնպիսի վիպումնք զպատուհասել ըզ
կենցաղասէրսն զնոս Ուստի և վասն նմանութեան ես հանուցց նոցա պարտ է ա-
նել եթէ՝ ամենևին վարին բարեաւ. Ահագին միտգիտս են նոքա ի հանգա
իւրեանց՝ ոչ կամին բնաւ տեսանել զայնս որք կարեն բեկանել զվիպհրուեա
իւրեանց։ Ձաւրկ է ուրեմն՝ յեղակարծել եղեալ, և խարել զքեզ, վասն պաշտ
պանելոյ զանառակրութիւնս, և զանբերաք զանընդունելիս՝ ժողովիչ ատելի միջ
Տուն նոքա միշտ պատանս խօսելոյ մանաւանդ ապրեալ անձանց. քանեթէ ինքե
եանց, առ՝ ի խօսել քաղցր, քաղցրանալ եւ միով։ Ինապատանքս այսոցիկ
յայսմիսի խիթս դիպուածոյ առաջիւրդս եղուն դիմեանս չորեքտասան
յայնշափակս զառաջել պարզեւս անկարօտս, և աշխարհն զիրարու՝ կարի մեծ
աջմարձակս, վասն ոչ դիտելոյ իւրեանց ժողովեալ ընդ յառաջա-
գրեցեալսն այնոցիկ՝ ըստ որում վարին յանձնդնում ուրս։ Այլ մինչ այն ակտրտե
լիի մտաց զպատիժ լինի՝ ինձ, առնէ, զի իւրեանցիւրոց առ քարշել յինք
եան զօգուտս իւր։ Այնոցիկ ասիսին գնոս, ամենևին անհնազանդս առնեն
և ամենևին ձնշեն, և ձնշումն իւրեանց հասանէ ընդ ամենայն զայն որ
զոր կամ ինչ։ Ինանուանս համազին գնոս, և զոմին գնոսա՝ որք կամին
մոտանել ի չարհնազանդ։ Այդ յորժամ առանձին գհատատումն լինի, և գնոսին
մինչ են հատատեցեալք յատուկնանի իմէ, արդեն և իսկ իշխանութիւն այն,
յոր այնորիկ բան հ ձգեալ իւրեանց շրջեցուցանեն գնոս Ցհետ ամենեցուն
նոցա՝ կամին միշտ ի բաց մերժել յինքեանց զնատղեցութիւնս զայս, բայց

հրին ի բոլոր կեանս իւրեանց։ Ախթանգեղոջք ևն նոքա՝ առ ի ոչ երկիլ
ամենեին զայ կառավ բեցիոյ. բայց միշտ լինին կառավարեալք, և ոչ կա-
րին կիրակ ընդդէմ լինել։ Ռուդին ամենեին ակար ուսաց, որք ի քրիստոնէից ոչ
ունելով զկարողութիւն՝ պատուհաս փարին միշտ չուրջ զարմանդ ծառոյ։

Ինամ ոչ ընդերծ ևս ամի Թէոդոսիոյ, զի զոչ անկանիցէ ի սոյնպիսի
սխալանս որք լնդոյնն զնդրն սնարաճան ի կառավարուի. Քանզի զոչ
ևս այնքան խանդաղատ, մինչ զի ոչ համարձակիս ըստ ի Թոռնէ. ուս
ակ ոչ լինիս բնակ գիտած ի միշտս նորա յորժամ ելանիցես ի Պալենէ.
զի այս ոչ ե բնակ ցաւ կրելի նորա՝ որ շարժէ զդէզ ի գաւիթ, այլ ներ-
կայուցանորաև որ զբոյ չիտէ։ Վնաս զոչ ևս ուրեմն ինքնին ի խոտել ընդ
Թոռնէն, և ուսիր յայսմիկ դիպուածոյ լինել խանդաղատ և հաստատուն
համանձամբն ի միասին։ Այլ նմա զայսպիսի բանիւք՝ նաև զկարիւորութիւն
չէմեան քոյ։

Թէոդոսիոս ոչ համարձակէր՝ ոչ էդիմանալ Արնեթէի, և ոչ ևս դնել
զառանել զ Թոռնէն։ Իմանէր նոյնիսկ ի բան, և ոչ ևս նեղ վատահանել
անդրանցանելոյ։ Էր նա երկմտացեալ առանձ զկիրուս քոյլ՝ և վերադա-
նալոյ յետս, ու՝ ի յառաջմանէն։ Արնեթէի զնոր պատճառանս ինչ, զոնս ևր
կարելոյ, բայց միշն հանգոյց Արնեթէի Իլիա զանս նորա՝ ինմանէ՝ ու-
նէին ցքոլել հանդն զկնդկի պատճառանաց իւրոց։ Այն ուրեմն առնէր
Արնեթէ ծիծաղելով, նոյն յաղթօքն Տաճիկացոց, և նոյն ազատիչն Հա-
կիրիս. և նոյն որպէս Հաւլիսի իմաստասէր։ որ պատե լինել զկնի նորա
Օրտել. ի՞ գործոց Ծաւնոց. որ ոչ համարձակի ասել Թոռնէն՝ ևթե
ոչ ևս կարէ յանձգուցանել զդարձ իւր ի Տպրինէս, ու՝ ի վերատեսանել
զհայր իւր։ Այ ամբոխք Արնեթէ, ոչքան ապիրկանիկ լինելոցն դուք յա-
հուր յայնմիկ, եթէ ունիցիք զիմաստութիւն՝ ի վերայ որոց պատեալ ուժօք
խառնուի ի սիրելեն. որով զոհիցէ զառաւել մեծագոյն շահուն ևուն
իւրոց տիարուն, ի վերայ յաւէտ փոքր երեսց։ Տէս Թէոդոսիոս՝ որպիսի զան-
զանութիւն զոյ՝ ի միջ արուեցն նոր պատերազմի, և ի միջ վատահութիւն նոր
քրկուեցոյ. ոչ երկեաց դու բնաւ ի զինուց Ասրաստեի. և երկնչիս զեմա-
բանել զ Թոռնէն։ Ահատակի այն՝ որ անպատիժ առնէ զիմաստութիւն, որք
արարեալք են զառաւել մեծագոյն գործս ի պատերազմի. և զկնի երկուցոյ
քաջ՝ և հակաք՝ ի յոյժ անհուն, ցուցանեն զինքեանս առաւել յետնոս
ի մարդկանց, ինոր հատարակ գործառութեանց, որոց պէտ ընդդէմանան գո
ջութեանց։

Ա՛նաչելով Թէոդոսիոս զչէզութիւն բանիցս պատկին, և զկնեալ յոյսս
յանդիմանութեանց՝ դնաց փութանակի՝ քանզ լսելոյ գնոն և ինչ ինքնին,
հանդիսանալ Թոռնէն Ուզ զ հաղիւ եթէ երեկոյ ի Թոռնէն յորում
Թոռնէն նստեալ էր, ունելով զնա ի խնամս, մխիթարել և նեղեալ ի տրիս-
տութեց, սկսան երկնչել, և ոչ համարձակել հայել ի միմեանս, իմանալով
զկնա միմեանց քանզ խօսելոյ ինչ։ Այս հայեցեալ նոցա ի միմեանս ու-
տեսոք, և վերջացոյ Թոռնէն բնդառաջեալ ի վշաց իւրոց՝ ազատիչն.
ու ի՞նչ օգուտ արտնել շնորհս յայնմանէ. եթէ նա վատաքոյր վարձատէ
պիտոցին՝ ոչք սիրեցն գնա։ Օ՜, կնի ցուցանելոյ ձեղ զտկարութիւնն իմ՝ ի բաց
քաղաք գնա։ Ա՜հ, բարի, գնայից ևս ներքնականի ի նախկին ձախորդու-
իմ, գի ոչ ևս ստացեալ լինիք ինչ գործոյդ կատարելոյ։ Այլ ևս ոչ ևս

կա

ցաւիցի առնել՝ ընտրեալ լեզուիցն զառանձինս յարուցեալ խորհրդականացս։ Այլ
կամիս գնալ դու ոչ ինձ ասելոյդ։ զի հայր քո ոչ կամ. ի գուր որոնես դու
գնալ և խնդրել ի իշխանութենէ ընտանեաց քոց։ որք կորուսանիցեն զքեզ,
եթէ առանձինն վերապրիցես։ զի քոյդ հոլծուց մինն ի նոցանէ սպա-
նանել գոռոզն և մեք քոյ։ Ասէրն ի ցաւս, և լեզուս փտուց և ժառանգ
իմ, և ընդ առնօրեացս գնեցի իմ։ Ոչ ի ժամանակի կենաց իմոց. դու ինք
նին ունիցիս սատ գերազանութենէ ինձնէս։ և հաճատարութենէ իմ լինելոյ
քեզ առանց կասկածանաց։ Ոչ եթէ դու անապրելի լինիս յայս ամ յառա-
ջարկութենէդ, զանէ ընդ քեզ գնեմ զԱնդօր, որ է բազմահմիտ ամենայնի ընդ
հասուցոյ, պատասխանեաց ի խոստացուցանել զիւրս քոյ։ ունիցաց զգնա-
ցել ի վերայ առաւել ապերջանկի միոյ՝ ի հասանէն մարդկանց։ Ոչ, ոչ ասաց
դու բնաւ ինչ։ Ահ, աներանամ բարեաց ես՝ ոչ ըմբռան անդուլիք են ինձ ձեռք.
զի այժմ փորձ առնեմ զառաւել յայժ խառապոյն վիշտս, քան ի կրկնել,
յորժամ հեզի զաբեան որդւոյ իմոյ։

Ա՛ր ըմբռնեալ Ասելամաք պատասխանեաց նմա երիտա և շիտեհեալ ձայ
նիւ միով։ ոչ եմ ես բնաւ որ ինքեանս, նախատհամանաւ եմ իմ վերակո-
չեն զիս ի հայրենեաց իմ։ Ա՛նդր օրէն՝ որ ունի զիմաստութիւն ածց, հրամայէ
ինձ յանուն նոցա՝ ի չուել։ Ո՞ինչ կասիս դու. զի՞ տգիտիցի ես, ի բաց ար
կից զհոգ. զմոգ և զհայրենեաց իմ։ Ա՛ի եթէ պարտ է ինձ լինել առակաւ
առաւել պատուական այլ ինչ՝ քան զնոսա։ Ոչ զի զոլով ծնեալ իմ վեր
քինելոյ եթագաւոր, ոչ եմ առհմանակալ՝ ի կեան մի քաղքի և հանդարտ. և
ոչ ես հետ ի հակառակնոց իմոց։ Ա՛զդարև եթէ ուրուք ի քէն՝ առնել հրա-
տարա
առնել կարող է քեզանի՝ որ հոր իմոյ է, բայց ես պարտիմ նախադասել զայն
զոր ասեմ առհմանակալքեն ինձ, քան զայն՝ որ ունիցար զբազմեալ մատուցա
նել ինձ։ Ա՛յլ հաստատի զիս երջանիկ, եթէ ունիցէի զ Ա՛նդր թոփ առնու
նել ինձ, եթող ակնկալութեան թագաւորութեան քոյ. բայց վասն ընծայելոյ
զիս արժանաւոր՝ հարկ է, զի գնացից առ այն՝ ուր պատրաստութիւն իմ վերա
կոչէ զիս. և եթէ հոգին իմ խնդրիցէ զնա՝ ի քէն վասն իմ։ Ա՛յ խոստացար
դու զիս վերապրել յայնաւք. ոչ է որ ի վերայ ապերախտանալն խոստանդ
մատեաց ես վասն քոյ ընդէմ Ա՛ստուծոյ, Ա՛յ ուրեմն ժա
մանակ, զի մատնակից նա ես յոտաքինել զապիրջանիութենէ իմոյս ընտան
եաց։ Ա՛ձք՝ որք առեալք են զիս Ա՛ենդօրէ, պահս և զԱ՛ենդօր շնորհէ
են որդւոյն Ասելամաք, առ՝ ի տալ նմա բազում ընծայս զնախասահմանեալ ինս.
կամ՞ս դու զի կորուսից զԱ՛ենդօր. զինչ կորուսանելոյ զորոյր մեացեալս.
զի ոչ ես ունիմ ես, ոչ զինչս, ոչ զհամարս, ոչ զՀայր, ոչ զմայր, և ոչ
զհամատան հայրենեաց. և ոչ ես միայ ինձ ինչ, եթէ ոչ՝ այր մի խնամատուն և
շնորհալի. որ է առաւել պատուական պարգեւն ինքեան Ա՛ստուծոյ։

Ա՛ռաքայ դու ուրեմն ինքնին, եթէ կարծիս ես՝ ի բաց արկանել զնա. և
հաճել, զինա՝ ի բաց խոտորուցս ինձ, ոչ. այլ մանաւանդ եթէ մեռանիմ ես.
խոկաս ուրեմն ինչն զկեանս իմ, զի կեանքն ոչ ինչ է. բայց մի խլեր յինէն
զԱ՛ենդօր։

Ա՛յս չափս՝ որքան Ասելամաք խօսեր, այնքան ձայն նորա վերադառ
նայր առաւել զօրեղ. և երկնաւոր իւնք իւր ցրուեին՝ ինամնէ. Ասելամէհ
ոչ դիտեր զինչ պատասխանել՝ և ոչ ևս կարէր համաձայնել այնմ, զոր ա
զին Հուլիսի յառաջադրեր նմա. և մինչ ոչ կարէր այլ ևս պատասխանել
զանէ հոգեցմամբ և շարժմամբ իւրով ջանայր շարժել զնա՝ ի դուրս.

Ա՛ր

Այր ՚ի սմանէ բռնկեալ եռեալ երեխել Անկեթօրի. որ առաց նմա ապուռ ճանրա-
լուր բանիւք.

Այլ աշխատ առներ զքեզ բնաւ, զի մեք ՚ի բաց եթողումք զքեզ. առ-
կայն իմանալութիւնն՝ որ կարգադրէ և շրջապատէ զնորհուրդս ածց, բնա-
կէ ՚ի քեզ, և պաշտպանէ զքեզ: Հաճասցես միայնակ եթէ յոյժ երջանիկ ես
դու, քանզի ՚ի քեզ

Հուլիան ոչ ևս արդելաւ զբեզ · և ոչ ևս ընդդիմանայր կամացն ածց, որք
ունէին ինձ տուեալ փոխ՝ զայնպիսի մեծ իմն գումն։ Երբեմն զանձ դուս ևս
ոչ Աղեքսիոս առաւել մեծ՝ և չափ իմն առաւելս քան զամ մարդիկս, վէ
պատնէշի լեալ է, եթէ մարդկային կարի միտեցանն առնել զայն ինչ՝ զոր
ունիմ տեսանել՝ պատրաստ՝ ի քէն։ Երեկ ոչ ևս ածուխի մի՝ եկեալ՝ ինձ
քոյ կերպարանի, որ ոչ է քոյ ոտ՝ ի դատաստան կալեալ ի վերայ երկրի՝ զոհար
և զքնար մարդկան։ Երբեմն և առաջնորդեա զայս Հուլիան, որ ի առա-
ջին երջանիկ յուսէն զքեզ առաջնորդ ընթացան, քան ի լինելն յոգեղ
Աստուած։ Պնացիք երկրպագեցէք ի պատին. զի ոչ ևս հատարձակ եմ ևս
խօսել ընդ ձեզ. և ընդ ոչինչ ձեռն վասն հառաչանաց խոնց։ Այո, այս, դնացիք
զոնէ կենդանք և ծառայիք երջանկագոյնք։ Ասացի զիտասջիք, որ ինձ՝ ոչ ևս ծառայ
ինչ՝ ի վերոյ երկրի, եթէ ոչ՝ երևակերպուելի ևս, ի վայելել զձեզ առա-
Ո՞վ բարի աւուրք. յայժ երջանիկ աւուրք. աւուրք յորս ոչ կարացի բաւ
կանանալ ձանաչել զայսաւուրսդ և զարժանաւորսդ գնոց ձերոց, աւուրք
յայժ արագուն հոսանուտք. դուք ոչ ևս վերադառնայք բնաւ, բնաւ այլ
եմ ոչ ևս տեսանել զայն՝ զոր այժմ ահա տեսանեմ։ Աղեքսիոս շահեալ դէ-
պուի ժամ՝ առ ի չուեալ անտի, ընդգրկեաց զՊիլգրիմ, որ հեղոյր զարտա-
սուս իւր՝ ետուն կարելոյ խօսել Թէոդոսիոս կաթուղիկոս կալնուլ զԱղեքսիոս ի
ձեռանէ՝ առ ի կորզել գնա ի ձեռաց Յոաննէսի, բայց Յոաննէս առեալ
զձանապարհ նաւահանգստին՝ եղ դնոքն ի մէջ Աղեքսիոսի և Թէոդոսիոսի.
որ և նկատեալ՝ ընոսա՝ վշտագնեաց. և սկսանէր հառաչմամբ խօսել ընդ
զգանս անջատականս, բայց ոչ կարէր եզբել՝ և ոչ գիտեն։

Եբ ահա լուեալ լինէր շիտակալի ազդակ նահատակացն՝ ի վերոյ եզերոյ
Տանաւ ժողովելոց. որոց քաջշեալ զառաջինն՝ ամբարձին զառաքեալսս, և
հաղիւ յաջողակ էր յուսուցանել զառաքեալսն։ Թէոդոսիոս և Աղեքսիոս որ
առաջնորդ էր յուսուցանել զառաքեալսն։ Թէոդոսիոս և Աղեքսիոս որ
առաջնորդ էր յուսուցանել զառաքեալսն։ Թէոդոսիոս և Աղեքսիոս որ
առաջնորդ էր յուսուցանել զառաքեալսն։ Թէոդոսիոս և Աղեքսիոս որ
առաջնորդ էր յուսուցանել զառաքեալսն։ Թէոդոսիոս և Աղեքսիոս որ

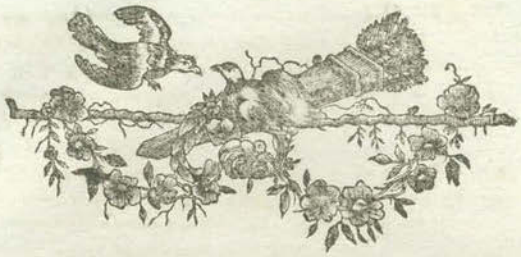
ՆԻՒԹ

ԿԱՄՆԵՒԶՈՐՍԵՐՈՐԴԻ ԳՐՔՈՑ.

Ի ժամանակ նաւարկութեանէ Անէմոսի՝ ելանել ամենեքին ի ցամաք ի Կիպրոս, ի քաղաքն Սալամինա. եւ ի մտանել նոցա ի քաղաքն՝ ամբոխին ամենայն ազգք հրէից ի ժողովարանին, եւ ոչ ելոյծ, եթէ ոչ՝ ընթերցումն. եւ ոչ խոսեցաւ ի նոսա, ի մէնջ, ի հրէից՝ ի վեհ ժամ ասելոյն ի պատարագելոյ էպ՝ ի խաղաղական կացուցանելոյ հոգւոյ՝ զբոյնեալ ի նղովի ի, սա զոյն ինչ յաւուրս ժամանակացն ամենայն Յունաց, մինչ ոչ ելանել ընդ նմա՝ քարոզ ժանուչելոյ. քանզի զմեզ ապօրինելոյ ընդ քառանի ինձ. Օգոյ Անէմոսա զգաստանի հարկաւորապէս զսրտի, ոչ խոցելով գիծել ըստ պատճառաւն. Անէմոս նմանէ զոյն, մինչ ընդ, եւ հաճաւոք նմա ինչ՝ խոսիլ գոանէ զհայր ինչ. Լոյոյ ելեալ զոյգն զհարկելոյն նոցա, յարձականելով զնոսա նոքա, զոն առնելոյ զհն Անէմոսի.

Այլքաղաք ոչն առաւել գոլով՝ ելեալ ի նէրպոլիսն Անէմոսի՝ վերընկալցաւ զնոսն իբրպատ, եւ զոյ նմա ժանուչել զնոսն. Ոչ Անէմոսի զվերջին զառաքեալն, եւ առնելոնանոյ. ի վեհ ժամ Անէմոսի հասանէ յինքս. եւ գոանէ զհայր՝ առնելոնէ հաճաւոչին նոցա Լուկիոսէ.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԷԼԱՄԱՔԻ

ԳԻՐՔ ՉՈՐՍԵՂԱՅԵՐՈՐԴ.

Եւ ահա առաւաւտ լցան հողմովք. և՝ իմիր առնուլ խարխին՝ Թոռէր Թէ երկիրն, յի՝ ցամաքն՝ հալածական փախչէր՝ ի նաւուն, Եւ զկհափարն փորձառուս՝ զանապատնել ձանաչէր զկերնս ի էութեան, (ա) որք զդաւթեան իւրանց ունին ծածկեալք՝ ի նեղ մտանելոյս ցրտացեալ ձեռանց, նաև զկերնս Աբրօսբռնիսնց (բ) որք ամբարտաւանօրէն ցուցա- նեն զձակատս իւրեանց յերկինս, զկնի լինելոյ սոսկ խորտակեալ՝ ի կայծա կանց։

Մինչ տեսէր սոյն նաւարկու Թիւն, սակ ծովելամաք ցԱՆԵՀՕՐ. ապա Թոռէր ինձ իմանալ զկերպ կառավարուն, զոր ունէս մեկնայանել. Յիրաւէ ՝ի նախանու ին երև իւր ինձ ոչ երագ մի, բայց սակաւ առ սակաւ ապաւորել ՝ի միտս իմ ներկայանան յայտնութս։ Հաւանմանակալ ոչնմ՝ որ Հանդն են- Թակաց աշաց՝ ազօտացեալ նման երև ին յառաջօրուն՝ ՝ի նախկին գալն արշալուսոյ, բայց գկնի Թոռէն երևնել ոչ յանդգնեցայ, յորժամ լոյս աչքն անզգալութեամբ, և ընծայեն ամենեքին իւրաքանչիւրքն զոյնս իւր- ևանց՝ գանազանեալ մինն ՝ի միւսոյն։ Արդ յոյժ հաւատամ եմ, որ պղտւելն Նոյեան հինն կառավարուելն կայանալ ՝ի բարձր ձանաչելու Թեն՝ գանազան ասպիձանի իմացաւծոց, և ՝ի գանազան հակեցմունս անձանց՝ զորս պարտին ընտրել, և կարգել գնա ՝ի պաշտօնի՝ ըստ կարեւոր հմտութեց նոցա։ Այլ ձեզ ինձ պիտի՝ Թէ ոչ պարտ է ձանաչել գնոն։

Յայնժամ Ակնեհօր պատասխանեաց նմա. պարտ է քննել զմտրդիկս գործարար, առ ՝ի ձանաչել գնոն։ Ուստի հարկաւորէ անհանել գնա, և վա- րիլ ընդ նոսա՝ յի՝ պարտին Թագաւորք նկատել զնոն ընդ հպատակս իւրեանց առաջ նոցա խօսիլ՝ և խորհրդակցիլ և փորձել փոցերքը պաշտօնից, յո- րոց ասն նոցա ասլ ինքեանց Համարս, առ ՝ի տեսանել եթէ պատկանք են յատուկ և բարձր ատեձանի իմիր պաշտօնի։ Վասնզի ոչ ունէս ուսեալ

յի

(ա) Ի նոսոտնէ. է կառն ի Լիզիրեն. այսինքն՝ Ալպանիոյ։
(բ) Ի բերնս Աբրօսբրնի, են նմանապես կերնս Լիզիրեսոյոց։

Ահա ոք մի սիրելի իմ Աղեքսանդր. ձանձրացեալ պատկերս. ոչ տալ ելոյ զօրութիւն առանձին ի նեղութիւն զգեցուցանել ինձ, և գիւրաւթիւն ինձ տայ, ընդ փորձառեալ արանց: Այլ ես ամեն խօսեաց միշտ առէպ առէպ ինձ մարդկանց՝ յոմ և ինձ կոյս ելնէր. ընդ այլ ոչ գիտեաց և առաքինի մարդիկն, որք յերկար ժամանակս ուսանելք և ճանաչելք էին ինձ առաքինացեալ:

Ոչ այսպէս ուսանիս դու պղծելոյդ՝ ինչ ոչ ես արարիցելոյ. և ինչ գիտես, որ՝ ինոցունց կարելի է յաւուրս Աստուծոյ ոչ երբեք ուսոյց քեզ՝ ճանաչել ըզ ինձ՝ և զիս: Ուրեմն սիրելիս. ոչ այսպէս ասէպ առէպ ընկերացուն՝ և քննու ինչ ընդ արանց, որք ունին ինձ ճշմարիտ առաքելութեան: Օ՞ ինչ էր ես. որ արար քեզ առնել զինոցական դատաքննութիւն եղբաժշտութեան, արդարև ոչ այլ ինչ, եթէ ոչ՝ նոյն ինքն համահաւասարն՝ ինկատակ զիս ժխտեալ և ի լսելն Աստուծոյ կարելի է ուրեմն յոմեալ բարեզ կատարել զմարդկին, եթէ ոչ ունիցի նախ ճանաչութիւն: Ուրեմն կարելի է ճանաչել զինս. եթէ ոչ կենցաղավարիցի ընդ նմա: Ուստի այս՝ ոչ է կենցաղավարիլ ընդ նմ՝ ընտանի ընկերանալ, այլ տեսանել զնոր հրաշագործսն. ուր խոստացեալ լինի զերբանքն ըստ միոյն անգամեայն իրուց, պատրաստացուց ըստ ամենայն տեսից: Ուստի քննութիւն եթէ տեսանելոյ զնոր ընկերանալ է. և արտաքոյ շնոյ՝ ի խորոց սրտից նոցա զամ դատաստանն զեմանան՝ որս ներելիակն, և նա զննելոյ զմանկն կողմանս վարուց նոցա, առ՝ ի բացայայտել զգոյս առաքեալս մաց նոցա: Այլ վասն բարեզ դատաքննելոյ զմարդկին՝ պարտ է ախտանիլ զիսոյ, եթէ պղծ պարտին լինիլ նոքա: Ուրեմն կատարեալ ճանաչողութեան ճշմարիտ արժանաւորութեան պնոյկի՝ որք ունին, առ՝ ի զանազանել՝ ինոցունց՝ որք պակասին յարժանաւորութեն: Շարունակաբար ասէ միշտ վասն շնորհաց՝ և վասն արժանաւորութեն՝ թարց դիտելոյ՝ եթէ զինչ են. քանզի ոչ են սոքա ինչք, եթէ ոչ՝ անուանք դիտելոյ, և բառք անզգա նազանք, վասն ամեն մասին մարդկանց՝ որք պարծանս առնեն ինքեանց՝ ի խօսելն յաստենայնում ժամս. Ապակին պարտ է ունել զճանաչել զոյնս՝ որք են բա նաւորք և շնորհալիք. Այդ պարտ է դիտել զինքսն բարեզ և խոհեմ կա առավարուե, առ՝ ի ճանաչել զմարդկին՝ որք ունին զշնորհս, և զայնոսիկ որք պակասեալք՝ ի շնորհաց՝ յուցանեն զինքեանս ունել զնա, առակերպ ինձ երբուէ: Ի մի բան. արտէս՝ ի չափել զարժուս մարքեական իրս՝ պարտ է ու նել զչափ մի հաստատ, անմնապէս՝ և առ՝ ի դատել զմարդկին՝ պարտ է ու նել զհաստատ կանոնս, որ զհամայն դատաստիս ներաքինեցէ՝ զինս. Պարտ է նաև դիտել խոհեմս եթէ՝ առ ինչ վախճանի յառաջադրեցեալ է կանոք մարդս. և եթէ՝ յորում վախճանի պարտ է վերադրել եղատուսն՝ ի կատա վարեն զմարդկին: Օ՞ ի յայտ մտացուկ և գոյութենական վախճանի. ոչ հակիլ բնաւ զոքրտուել և ցմեծուել՝ ի բաց ինքեանս. զի այն ամբարհաճ արհնութիւն՝ ոչ գոյ, եթէ ոչ՝ ի հաճելացուցանել զբնութեսր ամբարտաւանու լեին: Ուստի պարտ է զհնել զինքն՝ ինքեր անհուն աշխատանաց կատարե լեն, առ՝ ի բնծայել զմարդկին՝ ի լոյս անդր, և երջանկիս: Ուստ եթէ պլիմ նապէս արասցէ, ընթանայ իրր՝ ի խաւարի շշուափամբ ձեռաց, և՝ ի պատահ մանս բարդի, ՝ի բարոր ասմեն ինքն իւրոց, ըստ նմանութեն նոսեա՝ ի լսելոյս ունկանս. որ ոչ ունիցի բնաւ զնահատ, և ոչ գոյ՝ որ գրուշտ ձանա չեցէ զատուեղս, և գհամայն սերձակից ցանգամ, որոց կոչ անձանօթ, և այսպ ոչ կարէ առնել ինչ, եթէ ոչ զնաւթեսիսէ:

Ասէ

Ռազմիցս անդամ թափառողք ոչ դիտելով յորում կացանել ձմերիս առաքինութեանէ, ոչ գիտեն ընաւ զայն իբր զոր պարտին օրսեալ՝ ի մարդիկս. Օ՛ի ձմերիս առաքինութիւն ունի վասն նոցա՝ զիր ինչ դառնութեան, և թաւիշ նոցա յոյժ յամառեալ՝ խեթա՝ և անկամ՝ ի հրամանաց իւրեանց. որ և պահանջեն զնա. վասն որոյ և վերադառնան՝ ի լսել զշողոքորդուս իս համարձանացս. Քեա ոմանք ոչ և ա կալեն նոքա գանձել՝ ոչ գհարաջառութիւն, և ոչ դառաքինութիւն. և աբշարեն զինք ունոյն չքնդութեան՝ և անառակ վաճառ, որք և ընծային լինել ձմերառուցս անարժանք.

Իշ կրթեին մանաւանդ ապա՝ ի հաւատալ թէ՝ ոչ գոյ բնաւ ձմերիս առաքինութիւն՝ ի միւսոյ երկրի. ընդունի՝ բարիք բարեաց նմանութեան գիտեցուածոցն՝ ոչ ձանաչեն բնաւ զբարիս, և ոչ և ս հաւատան թէ կեցեն.

Ա՛յսոյիսի թափառողքդ ոչ գիտեն, եթէ ոչ՝ ունել երիցուս թեղոյ աշխարհի հաւատարեալս. զաղէն զինքեանս, և ներփակին՝ ի պալատի իւրեանց. Իշն նախանձաւորք՝ ի միւսոյ փոքու երկրէ, երկնչեն՝ ի մարդկանց. և արտաքսանեն զնոսա փախչեն՝ ի լուսոյ, և ոչ համարձակին երեւիլ ընդ բնակեալս երկրի իւրեանց. Իշ միչ ոչ կամին լինել ձանաչելեաց՝ ոչ կարեն շինել ինչ Քանզի նենգաւոր հետաքրքրեալ հպատակեալ նոցա՝ թափանցէ և նախատէ սէ զնա. Ւսկ նոքա ներհակաբար ոչ գիտեն ձանաչել զոք. Իշ նոցա շահասէր անձինք՝ որք շրջապատեալք կան գնոսա, են՝ ի հրաձանս, տեսանելով զնոսա անհաւատարիմք՝ ի հաւատալ պլոյ ումեք. Թագաւորք ևս անհաւատարիմք՝ ի հաւատալ մարդկանց. յոյ՝ կռահասոտ՝ ի մարդկանց, և յերաւի ըստ ասացելոցն Քանզի զգոհելով յանդարձ և՝ ի վրեժոյ ազատութեանց՝ առանց ըզ միս բաս, և զրուէին՝ ինձանէ նոքա ամենեքին՝ որք կարէին բանալ գաչս նոցա. Ոչնոսիսի թափառողքդ անցուցանեն զիւրեանց՝ ի միջ վայրենիս և զազանաւոր միջոցս միոց, երկնչելով միշտ շաբաւնակաբար՝ ի լինելոց խաբեցեալ. բայց միշտ անվատերեալքար են խաբեցեալք, և տրժանիք են լինելոյ. Օ՛ի ոք՝ որ ոչ խօսի, եթէ ոչ՝ ըստ սակաւ անձանց, զբաճեալ լինի քննասիրել զնմ՝ մխոսակցելոմիս. և զհամայն վարուցս նոցա. ունելով զբարիս նմանապես՝ ինչպէս նոքաւոյն՝ և՝ ի պակասս իս իւրեանց. Քայց յայսցանէ թափառողքդ այսպիսիք առորդանին հոգալ զինքեանս՝ տրեալ լինել՝ ի չար ազգս արարածոց, յանարգ՝ յանձանց՝ և՝ ինենդաւորաց. որք բուժեալք՝ ի հիւանդից՝ հիւսամարեն նոսա զիրս անմիտս. և մեծացուցանելով զնոսա՝ հնարեն զչարիս մանուածոն՝ քան թէ հաւատանին. և կարուն ըզ խոստովանս իս վասն շահասիրուն իւրեանց, յանհաւատամտէ և յանվայել հետաքրքրուէ՝ տեսք՝ և կասկածոտ թափառողքդ մոց.

Ո՛չնաչեաց ուրեմն ոմ սիրել իմ ի մեծ յանդիմանէ. Ձանաչեաց զմարդիկս քննեալ զնոսա. որս նոցա խօսք մի առ մի յատկութեամբ. փորձառ սակաւ սակաւ և մի ոմոյեւ զբնդ յաւոր ունէք՝ Ա՛ղբիւրեամբ սիրոյ՝ ի փրկառուէ քումմէ՝ զոր արարիչ ես ինքեան, մինչ խոստիցիս՝ ի զատորուէ քումմ՝ Քանզի խոստեալ լինիս երբեմն՝ ըստորմ յոյժ խորին են չարք. Իշ առ՝ ի ոչ վերջս կաշնուլ զբարիս՝ ի տեսին չարոց, ուսիր ոչ դատել շտապէ զանձինս՝ ոչ՝ ի բարիս՝ և ոչ՝ ի չարիս՝ Ա՛ղջ անցեալ սիրոյնէր քոյ՝ դատս խարակին զքեզ յոյժ օգտակարապէս՝ Ա՛ղբ յորժամ զատնիցիս զոս զմուռ ի և զչորհս՝ յոյն ինչ ես, ծառայիցի գնա քեզ առանց երկրայուէ՝ Քանզի արդ հաւատոյ կամին՝ զի ուղղուէք իւրեանց լինիցին ձանաչելոյ, ըստորմ սիրեն նոքա զքարի համբաւս և զհատատարմուէիս, քան թէ զանձս՝ Ա՛ոյց զկայ

լեր, մի՛ երեսիացես զնո՝ ասելով նոցա զկարողսն ի նմա անասնէ։ Օ՛ի այնպէս
սէր՝ որ կարելի է լինել միշտ առաքինի, և ոչ է, պատճառանք, քանզի նոյն
իւր՝ նա նմա զգաստ իշխանութիւն, և զառաւել փարելոյ։ Կրդ՛ ո՛չ որ
ինչ բաւական իրեցեալ յածց, զնոն զառանձին՝ ի մէջ բոլոր ժողովրդեան
ասէ՝ զերկուս կամ զերիս ձշմարիտ բարեկամն՝ ի միում խոհեմ գիտելով
և հաճասէ բարութեանն, կարէ զառանձին նոքօք փութով նախ գայլ բազում
անձինս, որք նմանին նոցա, առ՝ ի կարդել ի պաշտօնս խոնարհն՝ քան զնո-
ցոսն։ Ուր՛ ինչն բարեաց՝ որոց լինի հաճասոյ ընդ ուանդ ժողովրդեան զերս
զպետսն՝ զորս ոչ կարէր նմանեալ միոյնակ։

Ուսոյց Հարիսն՝ ասէր Աստուածք, Զառաքեցուցանել նոսա զվաստիարս՝
յորժամ են հմուտք. այլ ունիմ լսեալ ասել քանիցս անգամ՝ Ուր՛, պա
տասխանեաց Աստնեօք, է հանապազ՝ ի հարկաւորուն, Զառաքեցուցանել և
զնոսն։ Քանզի ինքեր անկարող և վշտացնեալ ազգէ միում՝ միշտ զառանչն մեր
դիմի անիրաւք և նենդաւորք. որք տես զայլ ի հրամանատարուն՝ կարող-
եալք զառանչն ի պաշտօն ինչ կարի հարկաւոր յորոց ոչ ևս կարելի լինի
խլել։ Սակայն Զառաքեալքն այնոքիկ՝ որք առաքեալք ունին զհամառաքեալն
բարի և կարօղ անձանց։ Ը որոց պարտին վարել պատեհով. Զամանակս հարկ
է կառավարել նաև զնոսն ջերմաձիկս, քաւորում զայ երկիւղ ի նոցունց
Ըստ՝ կարճն առալիլ մեր ի վեր ընդունել. զանս որոց յոյժ պիտոյ է ժամա
նակ ինչ Զառաքեցուցանել զնոս. բայց պարտ է հոգալ առ երեսն զնոսն՝ մեր
առ առաքեալսն։ Իսկ զոմանցիսն և ներանձինն հաճասոյ մեր՝ զոյշ
լեր յոյժ՝ ի տալոյ նոցա բնաւ. քանզի կարին նոքա խորհրդակից, և յիսոց
առնել զբեզ ապերջանիկ, խորհրդով քոյ՝ առեցելոյ ի նոսա. ըստորում
շղեմաք առաւել զժուարացոյն անհնարինք են նոքա, քան զշղեմացս երկաթ
եայ։ Զառաքեցո զնոսն յերկուսին՝ փութով անցանելիս, և ի տակաւ հար-
կաւորս վարեալ ըստ նոցա բնուն. և զրաբեան զնոսն նոցին խոհական կրնաք,
առ ի լինել քեզ հաճասարիմ, ըստորում այլով ուղիւ ոչ կարես ունել զնոսա՝
միաբան ընդ քեզ։ Ուսոյց մի հաղորդեսցես բնաւ զնոսն քոյին յոյժ գաղտնի յա
ւաջադոյնեց. և ունելիս միշտ զառաքեալն զկերպ ինչ ասելոց նոցա զործել ըստ
կամաց քոց, ոչ ասելով ամենևին յիշխանաւն նոցա զգաստելին արտ քոց, և
ոչ իրակունեց քոց։ Ուր՛ յոյժամ տրուիլ քոց հաճասոյ՝ ի խաղաղալն և ի
բարեկարգուն կառավարել յուղիղ և յիմաստուն արուեց, որոց հաճասոյ
են դու. յայնժամ ասիկ առ ասիկ վաստիարքն այնոքիկ՝ որոց առիկեց-
եալ եիր, ակամայ ծառայեցուցանել զնոսն, նոքա լինին ունայնք և անօգուտք,
Ուսոյց յայնժամ ևս ոչ է պարտ հաճասոյ զբարեվարին և ըստ՝ զի ոչ է
Ներելոյ բնաւ լինել ապերախտ՝ նաև վտ վաստիարսոյ։ Իսկ ի վարին ընդ
նեն բարեաւ՝ պարտ է ջանալ առնել զնոս լինել բարեք։ Ուր՛ հարկաւորն է զանց
առնել նաև իմք զյանցանս նոցա. որ ներելոյ լինի ի մարդասէր բնութեի
քումմէ։ Պարտ է նաև անդադար բառնալ առիկ առ առիկ զերկմտանուի
նոցա. և արդելուլ զչարիս՝ որք առնեն յայտնապես ըստ հաճոյից իւրեանց,
եթէ թոյլ լինիցեր առնել նոցա։ Ա երջապէս այս է չար ինձ, զի չարեց
ներելոյն առնելով բարիս, բայց եթէ այն չար՝ ի միշտ անվտարելի. պարտ է
զոնէ լինել միշտ պատրաստ և զգոյշ առ՝ ի հաճասնիլ։

Թագաւորն մի խնամասուն՝ որ ոչ կամի ինչ նեղել ոչ իրաւունս և բարի
կարդս, վերաժամանեն ժամնամակաւ առ՝ ի ոչ ունել պիտոյս ի չարագործ
և՝ ի խաբեբայ մարդկանց. զի զառանչ նա զոչ առիկ բարիս, որք ունիցին

բա

քառնական հմտութեի կառավարութեե։ Ոչ ոչ է քառնական դառնել յայդիք մեռա՝ գնդասակս բարիս, այլ պարտ է առնել նաև ՚ի ծերոց։

Յոտնի ինձ՝ ասէ Ելիփազ, եթէ պարտ է լինել այս մեծ խնդրոյս քննութեան։ Ոչ ինչ բնաւ կասցէ՝ վերակրկնեաց Աննեղոր. քանզի հոգատարձութեանն՝ զոր ունիս դու յօրոնել զմարդիկս հմուտս՝ և առաքինիս՝ առ ՚ի ամբառնալ զնոսա յարժանաւորութեան, յորդորէ և քաջալերէ զոչ նոսիկ աձեռնսին՝ որք ունին գհմտութեի և զքաջասրտութեի, մանաւանդ զի՝ իւրաքանչիւրոք փաւելով յոմեմս առնել զարիս ըստ կարի ի բում։ Ա՝ սա զի ոճրեան անձինք մեղաւորք ծուլութեի՝ դոլով առանց պատուոյ և համբաւոյ. որք լինէին մեծամեծ մարդիկք, եթէ քաջալերեալք և զօրացուցեալք լինէին աշխատնօք, ՚ի պանծալի մեծութեեց՝ յահկիսալութեց յանի եւանելոյ երջանկաբար։ Ա՛ր ոճրքանիք են ՚ի մարդկանց՝ որք յաղքատութե և յանկարդուե յուսահատեալք առանցայոյ զբարեր ստեղծեա պատուոյ՝ ՚ի ձեռս շնորհաց իւրեանց, սակայն ձնչին և լանել դոնէ վատթարութեք ՚ի բարեպաշտութեան։ Ա՛ր արդ՝ եթէ ոչ ասցես զվարձատուին՝ և պատիւս, եթէ ոչ պսոցիկ՝ որք ունիցին զհմտութեիսն և զառաքինութեիսն, ոճրքան հպատակ հնտնեն ուսմանց, և դաստիարակին անձամբ զանձինս։ Ա՛ր ոճրքան ընծայես դաստիարակելոս զնոսա դու ինքնին, բարձրացուցանել յատ ոսկանակ առ յատիճան ՚ի վերջնոյն՝ ինչե ցառաջինս։ Ա՛ր պատէս ՚ի հիր արկանես զհմտութեիս նոցա, և ձանաչես փորձառութեք, եթէ ոճրով իմացականութեք մտաց զարդարեալք են, և նաև եթէ ունին զառաքինութեիսն ձևակերպեալս, և կամ եթէ հարազատս։ Ա՛ր ահա մարդիկք պսոցիկ՝ որք վերաժամանակալք են յատաւել բարձր աստիճանի, լինին անեալք և դաստիարակիչք ՚ինքեանց ոչոց քոց։ և նկատեալ ունիս զնոսա զգուշապես ՚ի քոյոր ժամանակս հիմոց քոց։ և լինիս վերահասու դաստուրեի մտաց նոցա և ոչ խոսից, նաև համային գործոյ գործեցելոց ՚ի նոցունց։

Մինդեռ Աննեղոր զրուցաբանէր այսպէս ընդ Ելիփազեր, տեսին զնաւ մի Ֆէնասիացւոց, (գ) որ խարեխս արկեալ կայր ՚ի փոքր կղզի մի մեծ առակայ, որ էր վայրի և անապատ՝ շրջապատեալ յերկիւղալի յայսպատիճէն։ ՚Ի նմին ժամու դադարեցան հողմունք ՚ի շնչելոյ, և քաղցր զեփիւռն ևս ելոչէր ամենևին լինչն զշունչ իւր։ Ջամսն ծովն եղև հարթ՝ իբրև ջինջ հայելւոյ. և առաւաստք անհիւսք ՚ոչ ևս կարէին զօրացուցանել զնաւն, և զօրաւելիւնք աշխատակիցք ելանէին ՚ի դերևս։ Այսոքն և հարկ եղև մնանել ՚ինաեհանդիստ կղզոյն, որ մնաեանդ էր ապատաժուտ քարանձաւ մի, քան եթէ յայսմ երկիր՝ ա՛ ՚ի լինել քնակութիւն մարդկանց։ Ա՛ր որոյ յայլում ժամու՝ դոյն ինչ պատաս հանդարտութեե ծովու՝ ոչ էր կարելի ևրթնել քաղց մեծի վառնդիհնաեաբեկութեե։ Այն Ֆէնասիացիքն սպասելով հողմոյ՝ ոչ երևեին ասկաե անհանդուրժ՝ քան զԱաէնեացիս, ա՛ ՚ի համահետս կացուցանել զնաեարկութեի իւրեանց։

Ելիփազ ընդառաջեալ նոցա ՚ի վերայ սոյն քարանձաւ եղերգ՝ եհարց խոհոյն՝ առն նախնոյ որ պատահեցաւ նմա, եթէ արդեօք ունի՞ն երբեք առա

(գ) Ֆէնասիոս. որ այժմ կոչի Ֆէրքիա. էզգէ ինչ ՚ի սպիտակ ծովս, մերձ եղեբոց Աւլտենիոյ, հետ ՚ի ցամաքն նոցա ելեր երթար մղոնաւ ։ Որ ներկայումս գոնանք ընդ եշխանութիւն Ալբանիոյոց ։

ետու զՅուլիա զքեռասաներորն Լիմոքի՝ ի տան Լուսաւորչին Ալբինոսի։ (գ) Այլոյն առ որ Թէոդիմոք պատահմամբ ուղղեցեալ էր ի հարցանել՝ ոչ էր Ձիւսանիացի. այլ գոլով օտարազգի ոմն անծանօթ՝ ունէր դէմս փակեալս, բայց տեսուբ և վերապինել. քանզի էին՝ որք ընկալեալ ի խորհինչ մեռանողք վարանէին, որ և հազիւ էին եղ ունկն հարցմանց Թէոդիմոքի։ Բայց վերջապէս պատասխանեաց ցնա, մի՛ խաբիցիս զու քեռ ի քո նից ի մոց. Յուլիս ընկալեալ եղև ի Լուսաւորչէն Ալբինոսէ, որպէս ի յայլոցն միոյ, ուր զոր երկիւղ ճշմարիտ էր, և ասր կիրառեալ լինէր հետ ընկալութիւն։ Բայց ես ոչ եմ այդ, և զու ի գերեզմանոն գնա, զի չտեսանես զիս անդ։ Ի վերագառնալ յԱթոք, եթէ ուզք հանդարտեալքն բնեցեն նմա ի վայելմանք, զի կարիցէ վերստեսանել զաղջամուխն իւր, առ ի ողջունել ուզց փիլոսոփից։

Ընդհուպ եթէ այն անծանօթ պատասխանեաց ինձ որպէս այր մի որ հազիւ եթէ լսէ այնոցիկ՝ որք խոսին ընդ նմա, և իբր թէ բազում ինչ ի զուսն ցաւակրութիւն։ Ահա ասացեալ ցաւակիցի վասն տիրջանկացդ, յորմէ հետե և ես լեալ եմ։ Ընդ որում դիս համակիր լինիմ սրտիւ առնոյ այսմիկ, թէպէ գիտելոյ զվասնէդն։ Ընդ որ և բաւական փոխարէն ընկալաւ զիս, և իբր հազիւ եթէ զկնի ելել և պատասխանել ինձ, ասելովն այսու ոչ կարեմ զանե ոչ բաղձալ զի չարչար իմ բերեն զիս։

Պատասխանեաց Ալինեոր խնդալով. աչառասիկ առ ինչ օգտեն ձառդուսիներ կենաց ընծայեն նոցա զիաւսեռսն լինել բարեգործ և աղոր մած ի վշտակրութիւնս այլոց։ Քանզի յորժամ բնաւ ոչ այլ ինչ ձգակ եալքեն նոքա, եթէ ոչ զգալոցն ճշմարտութիւն, հաւատան զինքեանս գոլ ուիս։ Ընդ կամին, զի լերինս բարձեալք լինիցեն ի հաճեցուցանել զնոսա, և ոչ ինչ հանդարտիլ զմարդիկս՝ քանզի վայելել ընդհանուր բնութիւնն։ Ընդ յորժամ լսեն նոքա խօսիլ զ վշտակրութենէ, ոչ գիտեն եթէ զի՞նչ իցեն այնք, և ի իբր երազ ելեն ինձ նոցա. զի ոչ ունին տեսանել զբարի կամ զվատ կայսրութիւն։ Ընդ ահա ձոխորդութենին միայն ընծայել զնոսա ի մարդկային զիտութենէ, փոխանակ կիրոյ զայսպիսի սիրոյ նոցա ի մարդկէն սէրս մարդկային։ Ընդ յայնժամ գիան եթէ ու մարդիկ են, և եթէ՝ պարտեն զիտութենէ կատարել զմարդիկս՝ որք են համաձայն ինքեանց։ Որդ եթէ անծանօթ այր մի ինձանէ դժուր պերան զիտել, քանզի ոչ պիտի զատանալ և երկնչել ի միտոյ այդ կերպ. ապա ոչքան պարտիս զու խոշտել ի վերայ ամբոխից Աթոսի, յորժամ տեսանիցես յաւուր միում՝ վշտակիր նոցա զոան ամբարշտութենէ, անպատուութենէ, և զոան անխո հեմութենէ քոյ։ Քանզի ամբոխ ոչ վշտակիրն, եթէ ոչ՝ զոան ախտանոցն և յանցանոցն Լուսաւորչայ՝ որք պարտին հսկել և զգուշանալ, առ ի սրգեր լուլ զ վշտակրութենէն ամբոխին։

(գ) Ալբինոս էր Լուսաւորչ Հայոց՝ որ ընկալաւ ի զոան Տր(դատ)ի զնաճախութենէն Հռոմ։

Ինչդեռ. Մենք որ խոսքը այսպես, Ծիլոմայք ինչը ընկերա՛, ի տրամաբանել ու ի մաքուր ուսումնասիրել և ի մաքուր ուսումնասիր

և փոխարէն վարձառուելոյ։ Ա՛յլ նաև եթէ բազմունկն ելեալ ապերախտ, դուն միշտ մաղթիկ ուղիղ և իմաստուն, որք գան զինքեանս խորհելոյ 'ի սիրել զաստիճանելիս քոց։ Ամբոխին եւ որքան և եթէ անհաստատ և փոփոխուն, ոչ թողաւ առնել կանուխ կամ անագան՝ կերպիւ իմն դառնամանն և արդարութեան, վասն ձշմարիտ առաքինութեան։ Ապա եթէ կամիս դու արդելուլ զայսպիսեացս մարդկանց, զնոսա միայն առնելն ոչ առնել զնոսա կարող, հարուսա՝ և ձեռնհաս 'ի բազում գործս. և երջանիկ 'ի հաձոյս Օ՛ն այն փառաց՝ որոյ առաւելութիւնք՝ և սոյն վաղելութիւնք ապականեն զնոս. և ոչ լինին նոքա, եթէ ոչ առաւել և վատթարք, և հետեւաբար առաւել և սաստիկ։ Ա՛յլ լինիցի սա առնել նոցա ընդդէմ մի թշուառ, և մեռուցանել նոցա զայն մի քաղցր։ Ձոգա դու ուրեմն ուղղել զբոնս նոցա, և ներազդել 'ինն զուղղութեի, հայազատութեի երկիւղ ածել, մարդասիրութի՝ համառութեան բարեհաւատութեի, և անշահախնդրութեի. և այսպէս վերջնածեալով զնոս բարիս՝ արգելուս 'ի քինելոյ ապերախտս. և շնորհս նոցա ըղձշմարիտ բարին, որ է առաքինութի։ Ա՛յլ առաքինութիք նոցա՝ եթէ էգոն հաստատուն, շաղիժն զնոս 'ի սիրելութի առ այնս՝ որք 'ինոցունց եղեն ներազդեալք։ Ա՛յլ այսպէս պարգեւելով քոյ նոցա զձշմարիտ բարին, քեզ ինքեան առնես բարիս. և ոչ ևս ունիս երկիւղ բնաւ յապերախտութենէ նոցա։ Ըստ՝ ով եթէ հիանալի էր ի՛նչէ, զի մարդկիկք լինին ապերախտք ի ստացուածոց իւրեանց. որք ոչ ունին բնաւ 'ի կիր առեալ զնոս յայլ ինչ գործառութի, եթէ ոչ՝ յանիբաւութի, յանարդարութեան, և 'ինախանձ ընդեմ դրացեաց իւրեանց. նաև յանմարդասիրութի, 'ի բարկութի, և յանդիմառութեան առ ամենեսին։ Ուրեմն թագաւորն ոչ պարտի յուսալ 'ինոցունց այլ ինչ, եթէ ոչ զայն՝ զոր ինքն ուսուցեալ է նոցա առնել։ Ուր ընդհակառակ բան՝ եթէ իւրովք օրինակօք աշխատիցէ, և իշխանութի իւրով վերընծոյ ցէր զնոս լինել բարիս, զոնէր զդասս աշխատանաց իւրոց յառաքինութիս նոցա. կամ զոնէ զոնէր 'ինոր իւրոյ ինչեան առաքինութի, և 'ինոր սիրոյ ձերոյ՝ զմիմեանս բարիս ինչ՝ 'ի հանդէս վիսատիսոր իրաւութեան։

Ձպիղ եթէ աճապարեցաւ սոցա զրուցաբանութի, Անվայնոք ընդառաջ եաց շտապաւ դէպ 'ի Ցիւսթինոպաս, ուրնաւէն նոցա կայր 'ի վիրոյ այնց եպերց, և ուղղեցաւ առ ձերունն ոմն՝ որ էր 'ի մէջ նոյն, առ 'ի հարցանել նմա եթէ՝ ուստի գայիս, կամ յո՞ երթալոյն, և կամ ե՞թէ ունին տեսանել երկիր զԿուլիս։ Պատասխանեաց ձերունին, զամէն մէր 'ի կողոպ մեր 'ի Ցիւսթոպ. և զնամէ որոնել զպարտս վանաձոպանութեի՝ դէպ 'ի Ձիփրոս։ Ասէ Կուլիս՝ որպէս ասացեալ եղև, ունի անցեալ 'ի հայրենին իւր. և չհեռանէ անտի, քի՝ 'ի Ցիւսթոպ։

Ասէ ո՞ երդ՝ յարակցեաց Թէոդոսիոս, այն այր ոգոպիսի տեսութ, որ որոնելով զտեղիս առաքելոց՝ ապատ երթայ նոքա ձերոյ։ Պատասխանեաց ձերունին, սա է օտարոտին ոմն՝ անծանօթ 'ինձ. բայց ասի եթէ՝ կոչի սա Ռիլեոնիկ, որ է ծնեալ 'ի Ցիւսթոպ, որոյ մասն 'ի դարձ բանին բազում նախադասեալ եղև մեզ իւրոյ նոսա քան զձնանիւր իւր, եթէ լինելոյզ թագաւոր. միայն եթէ՝ մի բնակիցի ասեղեն ինն 'ի հայրենի իւրում. Ասէ եթէ բնակիցի, բարեաւ եթէ ձեզ ոգոյ երդեմն զդալ զյաղաղութեան ձեր և անգամ ժանտասէր։ Ասաւ Թէոդոսիոս՝ ոգոյ կոչեք իւր ասուն գնա ոմանց նոսա ասելոյց, որք տարան գնա 'ի Հ գոյս կոչին, (Հ) ուր

(Հ) Հետք ոգոյ ուշի Անուանիս յաջորդ բոլոր. Տես Գիտողութիւն ՀԱնուանց, ոգ Ա՛ջոյ։

անեալ եղև զաղանաթաւք՝ ծախուիք հայրենեաց իւրոց. որք ունէին աղեղինս
մեծ իմն օգտակարութիւն, ունել զնա առաքեաց։ Փուլթանակի եղև զարդա-
եալ, և եղև բռնիգրահանդ, ուժգին՝ հաձելի, արագ և վարժ ի հասանել շարժ-
մունս անդամոց. և եղ զինքն բազում ջանիւք՝ և բազմահրաժանօք յաւուրս
՛ի գիտութիւն՝ և ՛ի գործադրեալ արհեստս. բայց ոչ կարաց հանդուրժել ՛ի մե-
ռանի երկրի։

Ապահաւանչակութիւնն ծագեաց, որպէս լինիլ նման հաւանական. և ձանձրացի խո-
կին՝ ուր և երթիցէ. և յամ առեալ երկնչէին ՛ի ամենի քաղաքացն, զի մի
խելացեն զգաստացն ծագին. վասն որոյ և զգուշացան առանձինս շրջի ՛ի մէնակութենէ
իւրեանց. ոչ գտանէ յաշխարհի տեղի ինչ՝ ուր լիցէ նման ազատութեան կեղծ.
և անցեալ ունէր յամբարս յոյժ հետաքրքրս յիւրաց. բայց հաղիւ թէ ժամու
նէր ՛ի քաղաք ինչ՝ յայտնեալ լեալ ծնունդ իւր և նախագուշակութիւն, որ յա
զգաց ինքեանս։ Ուստի ջանայ յոյժ գտանել զինքն, և ընտրել յիւրացանչիւր
տեղիս՝ զհետսակ ինն նահ և առանձնացեալ կենաց։ Ոչ կամէր թէ իւր՝
թէ վասն պատերազմի, և թէ վասն առաւել նախանձի քրիստոնէից. և կամ
վասն ընթերցմանց և գիտութեանց իւրոց, բազմապատկեն զնա ՛ի ժողովուրդս
իւր։ Ակրկայանայ նման միշտ յամենայնիւ ջոջաքի՝ անսխալական դիտողա-
քեալ, որ արտահանէ զնա յաղօթութիւն, և ապա լինել ձանձրացեալ հրապարա-
կաւ։ Ա՛ն ծագեալն արժանաւորութիւն իւր՝ ՛ի ձանձրդութիւն քեալ ինքեան, վասն
որոյ և երկնչէր, և լինի զգուշալ և վարանչիլ ՛ի համալն քաղաքաց. յորս և
գամիցէ բնակիլ։ Ա՛նհասանելութիւն իւր՝ ՛ի լինել պատերազմալ, սիրելոյ՝
և գովելեալ յամենից. բայց վտարանդեալ և ՛ի բազմակիցս՝ ՛ի բոլոր տա-
նելեցեալ յերկրէ։ Ա՛ւա ոչ ևս երեսատրդ. և պատ ապրիլ զայժմ
ոչ կարաց տակաւին զանազանել զանի ինչ՝ ոչ Յ՛Աթոռ. և ոչ ՛ի Կաթուղիկոսական,
ուր քաղուցու զինքն տալիլ ՛ի դպրս ինչ հանդուսութեան ։ Ուրեք նա առանց
ամբարտաւանութեան, ոչ արհնելով զանազանութեան ինչ. Գտանէր զինքն
յայժ երջանիկ՝ երթ հանդուրժելով զիւր ոչ խոստանացեալ նման բնաւ
գիտութեան։ Ո՛չ ոչ ևս նման ձեռնհաս ակնհայութեան ինչ տանելին՝ ՛ի
վերատեսանել զկարգինին իւր։ Ա՛նգին գիտեմ թէ՝ ոչ կարի տանել անդ-
ինչ, երթ ոչ ցաւս՝ և ազգս՝ համայն ընտանեաց իւրոց ։ Ա՛նգիտութիւնն՝
որպ վասն տանջի, ոչ բնաւ երևի նման բազմալի։ Ա՛նշուշեալ հոլանէ զնա
ձախորդութեան իւր ՛ի յետուստ, սիրալի պատահարք, ՛ի քաղաքացն
՛ի քաղաքացն։ և քանի փախչիլ նման՝ առաջի նորա, առ ՛ի ծայր առ-
նել ձախորդութեան՝ մինչև ցծերութեան իւր։ Ա՛նձարերութեան իւր դիպեալ նման
թշուառական պարզև ինն ածէ՝ ազգակալ վերայ զամ առաւել զերեզման
աշխարհս իւր։ և ոչ պատճառ նման ինչ, քան ոչ տանջանս, ՛ի հասակի ամենայ
պատմ, յորում մարդն ակար և անհաստատ՝ ոչ ինչ ունէ պիտոյս ընդունայն
երթ ոչ հանդուրժութեան և հանգստութեան։

Ա՛յժ քան, զնոյս սա այժմ որոնել դիտ ՛ի Ա՛ղթամար՝ զամբոխ ինչ վայրն
նէ և քարոզ օրինաց, զորս կարեկից համամտացուել, և ընծայել զնա ՛ի քաղա-
քավարութեան. և կառավարել զնա ՛ի քահանի մի ոմն, ՛ի զինէ լսանալոյ նախա-
գուշակութեան դարբերացին՝ ոչ և ս ունէցի ամենևին զերկիւղ ինչ ՛ի քաղա-
ձորս քան երթէ՝ առաւել ծագելոյ Ա՛տաձն նա առանձնանալ յայժմ
յաղօթութեան՝ ՛ի քաղաքի միւս ՛ի Բարիկ հասանդէ ։ ուր ասացեալ զինքն
յերկրպագութեան, զոր սիրէ բազմանոք ։ Ոչ ասի մի եմասանուն և բարե-
կեցեալ, որ երկնչի յայց. և բարձրագ ձանձրանչ զմարդիկս՝ նաև զվարքաւոս, ըն

որոց գիտէ կինցաղամարիլ՝ ի խազդուրէն, թէպէտ պատուիրեալ ինքն Հայաստ
սէկ այն՝ որքան վասն այն առարկանն պատճ, զորոյ խնդրելս դնէրն։

Ինչդեռ զուարճանէին ընդ միմեանս, Թէոդոսիոս ասէ ցառեղ ցա
կանէր զայս իւր ձեռ՝ ի ծոցն, որ սկսանէր շարժել և հղմնել զթռչունս յա
նէին զանձն՝ որք դիպէին բռնանել յապատաժս. Թռչելով տարածեալ զսիրուն
փրփուրս յայսմիկ միջոցի՝ ասէ ծերունին ցնէ երկուցեալ, պարտ է զի չուիցեմ.
քառնալ ընկերակիցք իմ ոչ ևս կարեն տանել զինձ։ Ընդուայ զրոյս զայս՝
ընթացեալ տա ամն ծովս՝ եմուտ ի ինամն. և ոչ ևս յայլ ինչ անդ,
Թէ ոչ՝ չհոգեկալ տղղակ ի միոց եղբց, վասն շատասանաց անհանգստուիս
նաժամարացն ի չոյս։

Այն անձամօք՝ որ ատատանեալ էր ժամանակ քիչ՝ ի կղզւոջէն, երկանե
լով ի միջ ի գազանս հասանն քարանձաւս՝ նկատէր անոնք յանհուն ատ
բանութեան ծովու, խոր քեզ սիրուքիչ. որպ Թռչունք ոչ ունէր կորսուիլ
գառնն, անդադար գնանելով գնացեալ գազանս ջրոյն նորա։ Ապա իւր խոհեմագոյն
մօտիկեցեալ ի միմեանս իրարու՝ և ի ժողովեալ, նախատասա
մանեցելոյ ի միամիտ իրարու։ և անկանէր ի խաղաղութիւն անդորր
ջրոյն, հետ ի հպարծնոյ իւրոց ։ Պատ՝ որք ընդունին, կարելի է, զի
ևս վերատանեցեալ ի ութ՝ ի, բայց այն Աստուծոյ՝ ոչ կարէ ընտ վերա
դառնալ ի Փիլիպէ։ Այն օրինակ ասն միոց առաւել ժամանակ քան զինքն՝
ձեղմայուցանէր զվիշտս ինքեան Թռչելոյն։

Ա երկրորդ այն անձամօք այլ՝ տատանելով զնաւն իւր ի պատատան
ձի ի ինչն քարանձաւ առատութ, այնքան շատ արագութ, որքան Աստ
լեն ինչ անտատ ի խոհեմ, կերելով զդանդուռ հերս կոհակացեալ՝ ան
ցանէր երբեմն զկայմանին ընդդէմ գահավիժմանց, առ ի գնալ և հարկանել
զկինչս և զայծմունն նետուք իւրոյ։ Այն ահա դոլով անձամօքին ի
նաւն, որ հերկելով գալիս ծովուն՝ հետանայր ի ցամաքէն, որոյ Թռչելոյ
քի պատրաստ յայժմ ի գազանն իմ ցահակութեն, վիտապներս առատ
կաղ ոչ գիտելով զվնաս։ Ապատաք քարել տալ ինչ յայնց նոյն, և ոչ ինչ էր
նմա քաղցն՝ քան զլուն։ Այն ինքեան ժամու հասս ի վերայ հզերց գնամանց
Սալինեացն նաժամարս, ընկղմելոյ ի վերայ խոտոց. և ննջելոյ խոտ
պատ ի ծուն քարութեն, զի հնչն քաղցեալք և անկելոյ յայրատանանց,
կաղզս ծուն՝ զնանրապէս ներհուածէր վերարկելոյ յանդամս նոցա. և
կարդալոյ Աստնէրն՝ կապել ընդ յօրն ազգին՝ գնամանց զդպատութեն
նոցա։ Օրմնցամ Թռչելոյն ի տանել զոյն քարութեն քոյ ընդհա
նուր Սալինեացուց, որն Փիլիպեացիք լեալք հնչն հանդերձ և զդեզ յար
դելնարելոյ ի յայցոսակ հոգմցն։ Ապա եղև նա առաւել և պատրաստ ի
հեացմանէ, ի տանել իւր զատարատատ նաւեն Փիլատեացուց՝ անդրանու
քանալ ի քէզ ալեաց, որնչ քզնալ իւր դէպ ատ Սալինեացիս, ի զատ
քանալ ի քէզ ալեաց, որնչ քզնալ իւր դէպ ատ Սալինեացիս, ի զատ
թուցանել զնոս։ Հետացուցեալ և շնորհատեալ մի զատանէ՝ ատկոյն զնատ ունել
զատ իւր դէպ ի շարիլ նոյնպ նաւու, որ ատկատ արդէն ընկերացեալ էր. և
և տատանէր ինչ ևեթ ոչ՝ զատկատ ատատատատ, որք զգոն ինչ երևեցին ի
քէզ երկնատցն ալեաց։ Այն այնքան էր ատշեալ, որչ զի՝ ոչ և ս լսէր նաև
նոյնոյ ինչ ատ Աստնէրն, որ խոսէր ընդ նմա. զի էր բատատկելոյ ատատատ
քինքեան։ Նման այնց Աստնատեցի (զ) որք յորժամ ատշատելոյ քանակ ի

զ) Աստնատ. յատ Պետրոսէ, էին Քրիստոնատներ Պատրիկ։

ձեռքին՝ հնչէ զաւրանիկն անդադար ձայն արձակմամբ իւրեանց՝ զիջելոյ ճիշ-
դեի, (է) և զլուխն Թաւրիէի, և Իպիարի, (ը) յո՝ ասել կամ քէ Թէ-
մուզէ որ արուսեայ ինքեան, ոչ քէ արբեալ՝ զինւոյ՝ ի վախմանէ շտա-
նալ դոյն ինչ՝ զարձակ յինքն՝ ի սպառիսպ յարձակմանէ. և սկսան ար-
տասուք իւր թողուլ յաչաց իւրոց։ Ցայնժամ Ա՛նէաս ասէ ցնա, ոչ հիա-
նամ բնաւ՝ ոչ սիրելի իմ Թէլամոնէ, ՚ի տեսանելդ զքեզ ՚ի յարտասուս
համակիլ։

Ոչսպէս պատմեա ցամէրուքեղ քոյ՝ եթէ անձանօթ է ՚ի քէն, ոչ ե
անձանօթ ՚ի Ա՛նէաս օրէ. քանզի բնաւ թիւնն է որ խօսի, և լսէ. և նա է որ
ազդէ, և խանդաղատանալ մտմտիցուցանէ զսիրտ քոյ։ Ա՛նձանօթն այն՝
որոյ վասն զպատ զղջակիսի ազգաւ և զամարթ մարմնոյն, է ամէն Հունա-
Ա՛ռայն՝ զոր Ֆէնսիկացի ծերունին պատմեաց քեզ զնմանէ՝ ՚ի նոյնիսկ
անուան Ա՛րէսիկնէի, ոչ է, եթէ ոչ՝ ձև ինքնա՚ի զգալ առաւել հաւա-
ատարար՝ զվերադարձն ՚ի հօր քոյ ՚ի քաղաքս Ա՛րկոսի իւր։ Ա՛յս երեք տղայ
Տիմեայ, և իբրև բարձաք մերձենալ ե ՚ինաւհանդիստն. և տեսանէ վերջա-
պէս զանակնկալն՝ երկար ժամանակաւ փափագելոյն ՚ինմանէ։ Ընդ քեզ տեսնէ
զնա՝ որպէս նախատացեալ եղիր յայլում նոմագէ. բայց քան զանակնկալ-
Ընդ վուսեով տեսանելն դու զնա՚ի, և ճանաչես, և նա ևս ճանաչէ զքեզ
փոխադարձաբար։ Ա՛յժմ ասէ ոչ կարէ՚ն խոստանալ զծանօթութիւն քոյ՝
արտաքոյ Ի՛մաքի. Սիրտ իւր ոչ բնաւ պակաս մարմարիոն եղիր քան զքոյդ
բայց յայժ խմասանէ նա, ան՚ի յայտնել զինքն ուսաք ժահկանացուաց,
՚ի տեղւոջ փուս, ուր կարէր լինել առաջեղեալ ՚ինձնազարդ դամասանոս
թիւն, և յարտաքին մատնոցուածք՝ անդուլ սիրտարայն փիլիսոփայ։
Ցուլիս հացր քոյ՝ և առաւել խոհեմ քան զնոմ մարդիկս։ Սիրտ նորան
որպէս խորագոյն ջրհորոյ, յորմէ ոչ կարելի առատանալ ինչ զնորհուրդ։
Սիրէ նա զձշմարտութիւնն, և ոչ երբէք խօսի առատ ինչ, սակայն ոչ ասէ զոնէ
նաև զառաջ խորհուրդ իւր, եթէ ոչ՝ վասն հարիւրաւորութեան, և վասն խո-
հեմութեան, որպէս ինքեանց ՚ի պատճառ ունելոյ զայն իւր ասացր՝ առ ամ ոնս
գուսաքան։ Ա՛րդեօք ո՞ւրեմն նա մարմարիոն՝ ՚ի խօսին ընդ քեզ։ Ա՛յլքան
խառնաց զինքն ինքեանն՝ առ ՚ի ոչ յայտնել զանձն իւր քեզ։ Ա՛յ եթէ ոչ մար
մարիոն ասանկեցաւ յաչիս քոս զքեզ, ՚ի տեսանելն զորդին իւր։ Ա՛հաս-
սիկ, վաստորդ և քաղցեալ առաքեցր, յո՝ պատճառէ նմա զայնքան ազգաս
ութիւն վերադարձութեան։

Ա՛յլ ևս՝ ան էր ոսոն զգուշացարանութիւն, ՚ի ձեռնամուխ խոնդաղատանալ և
աղաչիկաւ՝ ոչ կարէր արդելուլ զնոսանս արտասուաց։ Ա՛յլ հիակնկանք իւր՝ ՚ի
ձեզ ժամանակս ոչ քաղաքին նմա պատասխանել։ ՚Ի վազանէն ազազակեաց
աւետ սիրելի իմ Ա՛նէաս օր. բարեաք գայիր ես՝ ՚ինոյն անձանօթի, զոնէ նա
հան համակրութիւն ինչ՝ և ոչ գիտեմ թէ՝ պրկիսի ինչ տագնապել զնս
յանկուցանէր յինէն. և գալոփեալ մարմարիոն բռնադատակ ազգէ իմ, բայց
ընդ կը ոչ առացր ընձեռնա քան զնոսանս որա՝ թէ կը նա Հունա, բաս-
արան գաս ձանաչեցեր զնա։ Ո՛ ինչ խորհուրդ է ուրեմն այս, ինչիցդիմ ես
պիտ ապրիլանդիկ։ Ա՛յլ բարեացուցիչ ՚ի ես ունել զնս արդէն զ Ա՛նդրոմաք
երբեմն՝ որ ջուր պիտ խարէութեան ասանկ զնա, փախչելով պիտ ՚ի պատակ

(է) Ընդէր, գէթ ինն ՚ի Ա՛ստուածոյ ոչ այլ ինչ Ա՛ստիճան։
(ը) Ա՛ստղիկն՝ ու Իպիարն, ինն ասան երկուս գերեզման ՚ի Ա՛ստղիկ ։

եւ զբերանց նոցա. Շուրթս, Շուրթս, երկնչիմ ՚ի կորուսանելոյ զքեզ ինձ
պատ, կարելի է որոշ եւս առեալ զքեզ. և կարելի է զի սիրահարք՝ փնտռ-
լելիք արկանիցեն զքեզ յորոգայթ, զոր վասն իմ ունէին պատրաստեալ.
աղէ եթէ հետեւեալ էցէր քեզ մեանելի բնդ քեզ. Ա՛վ Շուրթս, ա՛վ Շու-
րթս, նաեւակնմանութեամբ եթէ ոչ սրինգն զքեզ կրկին ընդդէմ ապատաժէ ի-
ՀՀք, (քառասուն երկնչիմ յամ ձախորդութիւն ընշանի բաղդին.) զարհուր
եւ գոլամ; զի ՚ի ժամանիցդս յԱՒքաք՝ բնդ ընշաւս բաղդի ՀՀդ, որպէս
Ակաձնօն (ք) ՚ի ժամանիցն էր ՚ի Ա՛խենայ. Ա՛ղդ վասն իբ՝ սիրելի էմ
Ա՛նթոր, նախանձեցաւ ոգնդ բարկութեամբ իմ. ոչ՝ զի ունի փարեի զնոսա
եւ ահա լինի ՚ինաւահանդիսաս յԱՒքաք կղզի՝ ՚ի փառին Ը ամ, եւ մաք
արշնչաք փառաս, առ ՚ի յաղթել ընշանաց մերոց.

Ա՛նթոր պատասխանեաց ցնա ինդալով, ասս սիրելի էմ Ա՛խենայ,
ոնդ են բարք մարդկանց, ահա ապահանելոք են առնանքին. Ա՛քանդի սեռեր
դու զՀաղդ քոյ ինարց ձանաչելոյ. Ո՛չ ինչ ինչ ոչ ապրեր սրդեօք երկեանս
օր, առ ՚ի լինել հաւատոյ. Ե՛թ տակաւին ոչ իրնա մեռեալ՝ Ա՛յսօր ահա
հաւատաք ես իսկական աչօք քոյին կենդանւոյ ինե նորա. և այլ հաւատաս-
ինեն՝ որ պարտ էր յառաջանել զքեզ ուրախութիւն, ինաղու զքեզ ՚ի պատ-
նուէր. Ա՛յս պատճառն սիրոք անհատոտա մահկանացուաց. քանզի՝ ոչ
ինե ոչ ինչ համարին զայն ամ՝ որոց փափագմամբ ըզձացին, դրտս զինք ու-
նելոյ ՚ի կարաղութեան իւրեանց, հնարագիտ լինին առ ՚ի տանջել զինքեանս,
վասն իրաց տակաւին ոչ սիրելոյց յինքեանց. Ա՛ւյց ահակին՝ զարհուրեալ
առ ՚ի կիրառութեան փորձելոյ զհամբերութիւն քոյ. որ ածք ունին զքեզ ինոդ
եւ զպատիւ յերկրացուին.

Ա՛ւրծես դու՝ որպէս ինե կորուսեալք էքեն այն ժամանակք. Ա՛ւյց
գիտասջիր, զի յայժ օգտաբէսն ՚ի կիանս քոյ, քառորում վարժ զքեզ
առաւել և առկրել ՚ի համայն առաքինութիւս, զի առաւել կարի հարկաւոր
է վասն այնպսկի, որք պարտին հրամայել ազգաց. Ա՛ռաքում պարտ ինդա
լինել համբերող, առ ՚ի լինել այնպս որ ինքեանց, ոնդ և պարտին լինել ա-
ղոց. վասն զի անհամբերութիւնն՝ որ երեւի զօրութիւն և ուժգնութիւն ինե
հոդուց, ոչ է, ինե ոչ ակարութիւն և անզօրութիւն՝ քմբերելոյ չարեաց, և
զիտաց. Ա՛յժ զի այն՝ որ ոչ գիտէ ապատել և համբերել. է նման այնմիկ՝ որ ոչ
գիտէ լաղ ՚ի միբայ խորհրդոց, ուստի երկոքինն և պակասին ՚ի զօրութիւն
պահպանելոյ զինքեանս, նման առն՝ որ աշտանակէ կառաք, և ոչ ունէ բա-
ճական ձեռս՝ առ ՚ի տալ զինք առնուլ յորժամ՝ և հարիւրաց յեռաբերութեաք
յարշաւանսն երիվարաց, որք զդացեալ ՚ի վազելն զանզօրութիւն կառա-
վարին, յորոց ձեռս ունէր անկեալ փայլին պատուոյ. և ոչ ևս հնազանդէլ
առնէի՝ գնան ՚ի գահավիժել ընդ ուղիս անառանդ. Ա՛յսպս և անհամբեր մարդն
և առաքաբերեցիկ վասն իւրոց անկարգ՝ անբերաբ և զազանաբարոյ՝ անհան-
դուրժ ըղձի, ՚ի գուբ ինե ՚ի շահաւետութեաք, և որքան առաւել մեծ կարո-
զութիւն իւր, այնքան և անհամբերութիւն իւր՝ առաւել ՚ի շահաւետի խոր-
հուրդս լինի ինչքան. Ա՛քանդի ոչ ապատ նա երբէք՝ ոչ առլոյ բնաւ ժամա-

նակ

(ք) Ակաձնօն ինափառ Ա՛ւյնոյ. Գոլոլ ՚ի ստափեցիսլ ՚ի ապիեղոն Տրօյացոց
պատերազմին, երբ ապանիսլ ՚ի ասս ինդրոյ ՚ի Ա՛խենայ, օգնականութեամբ
Ա՛ինեադոնդոյ ինոյն ինափառի, որ ունէր պղծիսլ զանձնդն ասառանութեամբ ՚ի ժամանակի
հնաստեղութեամբ ասյնոյ ինափառին Ա՛ինեադոնդ.

նակ չափք։ Բռնադատեալ գհամայն երա ՚ի հաճոյս իւր Ռեկանէ զասա՝ ա-
՚ի հաւաքել զգառուս, նաեւ քան գհաւատնակութիւն ։ Խորտակէ մանաւանդ
քեզ զդրունս, քան քեզ սպասէ զի լեցին նմա բացեալք ։ Սակայն հնձել՝
յորժամ խմաստուն հասկագործն սկսանի սերմանել։ Եւ ասացաւ մեզ՝ զոր առնես
նա, ե շատացաւ, և քնգդէմ ժամանակի, և շար արարք, և ոչ կարեն ունել
գպատիւն, որպէս և ոչ համակրանան իղձք իւր։ Եւ այսուհետ բանադատա-
հալք են ամենայն գիտանել առն այնմիկ՝ որ երևակերպէ զինքն կարել առ-
նել զամ , և թողու զինքն անկանիլ յիսկական յախտակրութիւն, առ ՚ի
խորտակել զիաբզուզուի իւր։ Կրդ այս ամ՝ է ուսուցանել քեզ լինել
համբերող, սիրելի իմ Թէոփիլոս, զոր ոճք այսու հերոսիւ ՚է կին արիանն
զիսրճ համբերութեն քոյ ։ և Քոջն խաղ առնել դքև, ՚ինչ աստուածալ
կենաց՝ ուր նոքա ունին պահել զքեզ միշտ անհատատուն։ Եւ զաբբիս՝
զոր յուսաս, երևեցուցանեն քեզ, բայց կրկին փախչեն որպէս թեթև ե-
քաղց՝ որ ՚է զաբբնուլն աներևութանալ ։ քանզի կամին ուսուցանել քեզ՝
Թէ երբեք իսկ այնոքիկ՝ որք կենին հաւատացեալք ունել ՚է ձեռին հաւատս
Քեմ, փախչել կարեն ՚ինդնուին վայրկենի։ Եւ առաւել իմաստական դաս
ասլաբակմունք Յուլիսի, ոչ լինելն քեզ պնդան օգտաւէտ, որպէս պահուի
երկար հեռաւորութեան նորա, ՚է պատճառ վշտաց և ձգտանց՝ որոց դու բժիշկ
յորմնելն գնա ։

Եկա պնդոքիկ Մենեթօր կամացաւ գնալ գհամբերութեն Թէոփիլոսի՝ ՚է
վերջին փորձառութեն իմն առաքելոցն։ Ա՝ ասն զի յայնմիկ ըս-
պէն՝ յորում պրն երբեսորդ գնացք բշտալաւ ՚է զարթուցանել գնաւա-
վարս նիբհեալս ՚է քուն Թմրութեն, առ ՚է աճապարել գնոսա ՚է չուեաւն,
Մենեթօր արգելաց խոկն , և զբաժել պարտաւորեաց գնա՝ առնել ՚է
վերայ պնց եղերց՝ գիծագործն զոհ լինի՝ Մենեթոփ։ Թէոփիլոս յօժար քաղց
քուելոյ սրաւ զպն ամ՝ զոր Մենեթօր կամացաւ։ Ուղղեաց խոկն անդ գեր
հուս սեղանս պշնեալս ՚է դաշտ սաղարթից, ուր խունկք սկսան ծխել և
արիւն զոհից լինէր հեղեալ։ Եւ Թէոփիլոս արձակելով գհաւատնեան խան-
դաղատ բաղձանաց՝ դէպ յերկինս, ձանաչէր շնորհակալուբ գիտօղ պաշտ-
պանութեն ՚ետուչոյն ։

Ձպատիւ Թէ եղեբեալ եղև զոհն աղջակիզից , Թէոփիլոս հեռեւեցաւ
Մենեթօրի՝ ընդ խիտ հովանաւորս ձանապարհս՝ ՚է փոքրիկ անտառ մի մեր-
ձակայ։ Ընդ երևեցաւ նմա , գի գնմ բարեկամին իւրոյ՝ յանկարծակի ըն-
կալեալք զայլ նոր կերպարան։ Ուանձնանալ կարծրութեք ձակատաւ նոր՝
փոխելեն , ոտք և փոխուցեալ հոլածի մուքն գիշերոյ, յորժամ արշալոյսն
արևելեան ՚է ծագելն իւր՝ բանայ գիսկոնս վարդից գրանց իւրոց՝ գնմ արե-
գակաև, շառագունելով գբոլոր հորիզոնն։ Խորհակել և խաւհոցից ոչ-
նորա՝ փոխարկեցան ՚է քաղցր ակունս երկնադոյնս, յի ձեռին իմն բոյս
փայլուքեբ։ Ակ խոտն և փառաւոր մօրուս նորա՝ աներևութացեալ սպա-
ռեցաւ, և նեղկապացաւ պատկեր մի պղնձի, խառնեալ ընդ քաղցրութեն և
շնորհաց։ միևչ գի տեսութեք այսց Թէոփիլոսի խառնեցան , և ձանաչեաց
զերկական հերոսարան իմն կոկ և պզծուտ , յի Թարմ մնաղաշուքեբ։ Նմանն
դաշտ ծագելի միոց նորոգ բացելոց յարեգականէ։ Տեսանելոյ սպիտակութեն
խառնեալ ընդ ծննդական կարմրութեն բնականի՝ ՚է դէմս նորա, և ծագելոյ
քաղցրութեբ մշտնջենական երիտասարդութեն իմն՝ ընդ ամբողջ և ազնիւ վեր
ծագուտեբ։ Ընդ շահոտ բաբմունեք տարածեալք սկսեն յայմ կողմանս՝

՚է

'ի կնհակացեալ վարսից նորա, և հանդերձք նորա փոյլ ինչ ակնդանիկ դուն նոց, զոր արեգակն 'ի ծագիլն նկարէ յերկինս' 'ի մանուկս առաւելին 'ի խա ւարն դիշերոյ ծագերոց նահատակացն ամպոց , զորս ոսկեզօծս դանաճուրդ չառաքեալ էր իւրովք : Այն ածուխն ոչ կոխէր զոտս իւր յերկիրն. այլ հիացը թեւեաւոր 'ի վերայ օդոյ՝ ոտն դնէր ընդ ալիս՝ որ հերկեալ պատառէ զդէն թեւոք իւրովք. Նէ ունէր 'ի կարող ձեռին իւրում՝ զնիզակ մի բազմա ծայր և կարօղ 'ի զոդացուցանել զբազուքս և զազդս ատելոյ քաջամարտիկս սինէ զի՝ և Մարթէ , յո՝ հրաման ևս զանգիտեալ զարհուրեցը : Զայն նորա քաղցը՝ և հաճոյ , բայց զբնդի և ազդու. և համայն բանք նորա էին ոտն բա ցեալ հրոյ , որք եփափաչեալ 'ի սիրտ թէոդոսիոյ՝ ապրէին նմա ոչ դիտեմ որպիսի հաճելի ցաւ իմն : Նէ 'ի ծայր առաւոտուդ իւրոց՝ երեւեր ահագին և սխուր թագաւորն Ընդհանուրաց (ժ) Նէ զարհուրելի Նժիտան, յո՝ վա հանն էր՝ կործանիացեալ փայլէր պատպատիւք 'ի կուրծս իւր. որ և 'ի այն նշանաց՝ վերաճանաչեաց զնա թէոդոսիոս, դոր նորա ոտնէին Պիտիդ :

Ահ, զոր ես ուրեմն ոմի ասէ Նճուհի. որ զիջիլ խոնարհեցար առաջի նորդել որդւոցն Յուլիանի. ուստի սիրոյ հոր իւրոյ, կամիր նա հետեւեալ ու սել և զայլ բանս, բայց ձայն նորա պահասեալ շրթունք իւր 'ի դիրեւս ձրդըզ հալ լինէին 'ի միմեանս զարամախոհութեամբ, որք եռանդնաբար արտերանել կամէին 'ի խորոց սրտի իւրոց. Նէրևիայուհի ոտնուէացն ձնդիչը դնա , և իր ոտն առն վրայ. վերըմբռնելոյ յերկոցի, միտէ ցկորուսաս շնչառութիւնն , որ վար չշաչանաւելի առնիմանաց՝ շրթունք նորա ոչ կարեն կերպաւորել զձայնն :

Ա երջապա 'ի վախճանի՝ արտաբերեց Մինէրվին զբանս զայսոսիկ՝ Որդի Յուլիոն՝ լուր ինձ զվերջինս զայս ևս նուաստ, ոչ ունիմ ես դատաստանակիր 'ի վերայ երկրի՝ զայլ ոք մահկանացու՝ ընդ այնքան հոգւոյս արարչութիւն՝ որքան զքեզ . Օ՛ք ես դի որ երբ քեզ ձեռամբ ածէի զքեզ ընդունայնել երկիւղալի նաւակածութեանց, յերկերս անձանաւթս, 'ի պատերազմունս արիւնահեղս, և յայլ վտանգս՝ որք կարեն փորձել զսիրտ մարդկային , զի կատարեալ ցուցա նել քեզ ազգաւ վսեմաւելիք զձշմարիտ՝ և զանցեալ առաքինս , որպէս կարելի է ումեք տիրել և իշխաւորել 'ի վերայ մարդկանց. Նէ 'ի քէն յա ռաջագիտեալ սխալանք քո՝ ոչ սահեմ օգուտ եղեն քեզ , ընդ այնց ձախող դուրեցեր քոց.

Զանգիտ ևմ ես մարդն այն՝ որ կարէ կատարել իմաստուն, եթէ ոչ ունիցէ բնաւ ըմբռնելոյ պատահմանց. և կամ եթէ ոչ ունիցէ արդիւնաւոր բանիցս 'ի կրթոյ՝ ուր սխալանք իւր ունիցին զնա գտանելիս :

Նրդ ունիս զուտ լռայուցեալ ոտն գնացր քոյ՝ գնով և գյամաք՝ ձ ձա խողակի դիպուածոց քոց . ուրեմն երեք այժմ արժանի ևս զուտ ընթանալ 'ի վերայ հետոց նոր, և ոչ ևս ոտնք քեզ լինի, եթէ ոչ կարձ և դիւրին ուղ լինի՝ զինչ յայտնաբ , ուր ժամանեալ ես նա 'ի սոյն րոպէի. Մարտակից լեր նմա , և հնազանդեաց ոտն զքո 'ի փոքր հպատակաց իւրոց, տալով օրինակ ազգաց. Տացէ նա քեզ վասն ամենայնի՝ զինչ ինչ ես դու ընծայեալ 'ի քէն. և լինիցիս զու երջանիկ ընդ նմա, վասն ունելոյ քո պահաս որոնեալ զդիզելիցիսն, քան թէ զիմաստասիրելն և զհնարհալիսելն նորա.

Նր

(ժ) Տիտոս Լիւտուն Ընդհանուրս՝ էր բնա. տա ոչ Ընդհանուր անուանի 'ի բա. ինչ ընտիրագոյնին ինչ յայտնութիւնս. տունչ Լիւտուս այս՝ սքեսպատրիաւ 'ի Սինոբէ յայտնապես երեւոյթ :

Այլ ինձ թագաւորեցաւ՝ զիշեր գՀոմոյն փառաբանութիւն էր՝ ի
պերանոցիդիւ զարն ոսկեայ, լուր ամենեցուն, և հաճոյացեալ ասէին
անձանց։ Խորհուրդ զայր լեր ի յոյժ հաճոյացոյց քեզ ինքնին, և երկիր ի
խոնարհ զթիդ ինքնին։ Ոչացի ինչ երկնչիցես բնաւ թագաւորանալ և գալոյ
յորոց երբեմն խոնարհեալես։ Արիա զամբոխն, և ինչ զանց առնիցես ինչ
երբեք առ ի լինել սերեցեալ։ Արհիւնն ի հարիւրոր՝ յորժամ ակն պա-
հասիցի, բայց պիտոյ ի միտ ի պաշտօնի ունել ահագին։ որպէս զդևդրացս
առաւել բուռն, և առաւել վտանգաւորս։ Խոհ միտ յոյժ կանխագէտս
գՀոմոյն հետեւմունս ոչ ինչ՝ զորս դու կարծիս առնել։ Ախանիանաս
ցին զառաւել առօգալի անպատահ երկուելիւնս, և դիտաւորիւ թէ՝ ձշմա-
րիտ և խոհեմ արուեստին կացուցանէ ի խորհրդի յառաջագոյն զնոմ վտանգս,
և յորհամարհէլ զնոսա յորժամ վիրապացցին լինել հարիւրապետի։ Ռանգի
ոչ՝ որ ոչ կամի տեսանել, այ ունի բաւական վտահաւութիւն ի պահպանել
հանդարտաւոյս գտեսուելիւն, բայց նա որ տեսանէ զնոմ. և վտարէ զոչնոսիկ
յորոց այ կարէն փախչել՝ և փորձէ զայլ ևս երբ շինութիւն ինքեան, ի մի-
ոչնակ խնամոյն և ձեռագիւ։

Փախիր յիւրաքանչիւրէ՝ ի նախափառուէ՝ և ի շքեղապարդուէ, և դիր
զինուս քո՝ ինձ պարզ միջոցուէ. դի առաքինութիւնք քոյ՝ և դործք բարեք
լեցին զարդարանք անձին քոյ, և պատուական քոյ, և զի նմին լեցին պահպանք
ոչք շրջապատիչին զքեզ, և բոլոր աշխարհ ուսանիցի ի քէն թէ՝ առ ուր
հացանոց ձշմարիտ պատիւն։

Այ՝ մոռանար բնաւ թէ՝ թագաւորք ոչ թագաւորեն ամենևին վասն
իւրեանց իսկական փառաց, այլ վասն բարեաց ամբոխին։ Այ՝ ոչք առնեն
զբարիս, առաջնեն մինչև ցդարս յոյժ հետաւորս։ Խոհ ոչք առնեն
զչարիս, բազմանան չորութիւնք նոցա՝ ի սերունդս՝ ի սերունդս, մինչև ցյոյժ
առատ առաւել յոտնատեացս։ զի վատթար սերզոյթիւն մի՝ առնէ երբ-
եմն զգազում թշուառութիւնս ի յոյզ դարս։

Օդդ և զդատ լեր քան զամենեսին՝ ընդդէմ սիրոյ քոյ. քանզի ե
նա թշնամի մի՝ զոր կրես դու յամենեսին իրս ընդ քեզ, մինչև ցմահ։
Ատանդ նա՝ ի խորհուրդ քոյ, և դաշնաձեռակ նենդէ քեզ՝ եթէ ունիցի
դիցես նմա։ Ռանգի օրն ոտն կոչուանալ զառաւել հարիւրոր պատուհ
դիցես նմա։ և ոտ՝ ի մանկտութենէ գհակացուս՝ և խոնջտմունս, ի միտս
արուեստին առաւել մեծամեծ օդտութիւն քոյ։ Ընդ վճռատոհաւ՝
զառաւել մեծ իրակուիս փախարկելով, վասն յոյժ փոքր և ընչին իրաւանց։
Ալսեմացուցանէ զնմ իմպատհանութիւնս, ցածուացուցանէ զվատահ քաջութիս,
և ընծայէ զմարդն լինել անհաւատաբ, ոտար՝ անարգ, և անտանելի։ Ալսրիմն
զդաշ լեր, և պաշտպանեալ զքեզ՝ ի սոյն թշնամեաց։ Հրհիւրած լեր յոյծց՝
ոչ թէ ոչ ինչ մտիք, զի սոյն երկիւղ ե առաւել մեծ զանձն որպէս մարդոյ. և ոտ
վճիռ առնուս զհետեւմունքիւն՝ զուղղութիւն՝ զնախազգուշ, և զհաւատարիմ
մտաբք. զձշմարիտ ոգոյսն, զքաղցր առատութ, և զիւրաս ամբիծս։

Ցուղում զքեզ ոչ որպէս Ցուլիոս. բայց նմանութիւն իմ՝ ոչ որ-
քեզ Թողու զքեզ, միայն ծանիցես միշտ ինչ՝ զոչ ինչ կարես առնել ամե-
նևին Թագս նմա, որպէս ժամանակ, զի ուսանիցես ընծայել միայնակ, և
ոչ երբ ես բաժանեալ՝ ի քեզ, թէ յԱգիպտոս. և թէ ի Սալենէ, եթէ
ոչ առ՝ ի կրեալ զքեզ, լինելով պահակաւոր՝ ինձն քաղցրութենէն նոր-
հացութեան իմոյ, որպէս և հաւանեն ի առեալդ զբարեխոյս՝ յորժամ կա-

ՄԱՐԴԿԱՆ ԲԱՆԱԼՈՒ ԳԱՒԱՌՈՑՆ ՀԱՑՈՑ.

Պատմութիւն Թէոդոսիոսի Մեծի Կայսեր Յունաց.

(ի) Յոաննէս. Ամենայն տայ զանուն օտոյնք հաւատարիմ ծառայիւք Յոաննէս։ Այս էր վերջաբանութիւն հոմոյ ի խաշտոց Յունաց, և ունէր հոգեւորականք ի վերայ տոյնց հոմանուց. ի տան սուրբ Գիտոց Յունաց, ի ժամանակն երբ յիշատ, եւ Թէոդոսիոս էր գլուխ ընտ անդ, ի նոյնիսկ ժամանակս երբոյ յիշատ։

Ց Ա Ն Կ

Յոտոյ կանաչաձոր անչանց և իւրց մանրամասնաբար՝ ձեռ իւրմէրէն հատոյն պատրաստ
ըլլօ՝ պատուհիրուց, ըստ իւրմէն պէտ-ըլլնոյ։

Ա՛ղբիւր և ակռայի Թուչնոյն նշոյց քաղաքի։ դիրք. Կիւ. յերես. 350։
Ա՛ղի սերնդին գառնըն սեակ լլի։ դիրք. Ժէ։ 250։
Ա՛ղբ սրտի փոխոփի։ դիրք. Ժթ. 276։
Ա՛ղբատ սրտի աթբրեկ։ դիրք. Ժե։ 222։
Ա՛ղբոյ ճկնն յերկեց փաքչէց։ դիրք. Ժգ. 209։
Ա՛ժիւռ քաղաք խաչիու։ դիրք. Կբ։ 323։
Ա՛լեակ մուտցիլ փչոխոթրաթի։ դիրք. Լ։ 294։
Ա՛լոնօ Թաղաւոր Փիւռնացւոց։ դիրք. Կդ։ 342։
Ա՛րիւնօ գետ ի յերբոպիայ Թուքքաստանի։ դիրք. Լ։ 293։
Ա՛ղաչնօն Թաղաւոր ճակնի։ դիրք. Կգ։ 348։
Ա՛մ ճիմաք երկաւորդ յուքանիացի։ դիրք. Լ։ 295։
Ա՛նթիլքի սրտի ձեռնարկ։ դիրք. Ժե։ 222։
Ա՛նթխոփ դուռաց խաօճնէի և ապուրնի նօթա։ դիրք. Կգ։ 329։
սերնդաց լինի ի քրիստոսէ։ 333։
Ա՛նթիքրօն անհանի ի մարտի ի ճիլօքերէն։ դիրք. Լ։ 293։
Ա՛նշինօ դուռաց նկելօ։ դիրք. Ժբ։ 280։
Ա՛ղեղու գետ յարքանաթիա գաճառի։ դիրք. Լ։ 293։
Ա՛ղբանցիա Թէ ի՞նչ տեղի էզգ։ դիրք. Ժբ։ 257։
Ա՛ղիլի՛ն անընդունակ գոյն վիրաց։ դիրք. Ժբ։ 275։
Ա՛ղիներ տեղի վարկնի անուռ էզ։ դիրք. Կա։ 304։
Ա՛ռաքի գրգռե պտերաքար Ըզհմ ի Թէօրացն հիպոկրիտ։ դիրք. Ժգ։ 229։
անդիաւորի և նենդաւոր դաճախնաւորի նօթա։ դիրք. Լ։ 298։
Ա՛ղբաշնի դուռաց խաօմնի։ դիրք. Ժե։ 242։
Ա՛ղբատնի դուռաց մէնօքի 243։
Ա՛ղբօն ձևացեալ փոխոտական ընկերը ազանիքի։ դիրք. Լ։ 286։
Ա՛ղբէսիօ սրտի ժուպիքերբի հաւէն Թէլամաքի։ դիրք. Ժբ։ 272։
Ա՛ղբհատաճնիքի Թե ո՞վ։ դիրք. Լ։ 295։
Ա՛ղբիօ կամ արփի գաճառ էն ի հիպոկրիտ։ դիրք. Կա։
Թէլամաքի մերժ յինչնէ գործերուքի նօթա։ 304։
Ա՛ղբօն ոգ պիմ հոգի քաղ։ դիրք. Ժբ։ 255։
Ա՛ղեղնօն լեառն խաչիացւոց։ դիրք. Ժգ։ 238
Ա՛ղուքացիք տեղին ինն գործերուքի։ դիրք. Լ։ 283։
Ա՛ղանիքի ձևացել փոխոտին, որ որոնէր զպատերհ ժամ ի Թիւնել զդաշ
նակիցս. բացատրութի դաճախնաւորի նէ, և յորի յորտոսաւ։ դիրք. Լ։ 288,
Ա՛ղբոսերօն լեռնէ և գետէ ի ծ ուղտանիացւոց։ դիրք. Կդ։ 337,
Ա՛ֆրիքացիներն ճիւաղ ի գետ աշխ։ դիրք. Լ։ 293,
Ա՛ղբիւր Թէլամաքի պատճառն ի յորով վրդովմանս։ դիրք. Ժգ։ 231։
Ա՛ղաչին երկրի բնակիցս նկարագրութի։ դիրք. Ժբ։ 269։
Ա՛իմոկրատ և բարք նօթա։ դիրք. Ժգ։ 293։
դնաց ի Նաւարատան ապաստան ի Փիլոքեթէս։ 194։
Հետեւութի նօթա խաօճնէի ի պատճառ աբեդիացւոց։ 198։

առաքի յարդելոյն ձեռամբ հռիժ դիփփեի՛ և սամսոն դիրք. ՃԺ. 204.
Դաւան զժոխոց են ուր իցէ, դիտ. ՃԸ. 257.
այնէ թագաւորու են ին փու թանէ, 260.
յոգւոյն կոլճածս բաժանեալ է. 261.
Ընդկեր առաւու են անանկուցանեն դիրօն է դեյու, դիրք. ՃԴ. 205.
Երկրագործութիւն, և հաքիաւոր գոն նոքա, դիրք. ՃՔ. 277.
Ժիսէ, ոզու են ասիոյ զարհուրելի վահանին ՊինԷ բվի, դիրք. ՃԷ. 242.
Ժիփփո որպէ սէլոյէ, դիրք. ՃՔ. 280.
Լանել դնե զանձն՝ և վասնզ՝ վասն ամուսնու են, դիրք. Է. 292.
ոչ վայելէ զգաստ զ յաղթանակութիւն իւրոց.
Միսեռ կամ է ժխոյ ապտանէ զանանձնոն, դիրք. ԷԴ. 348.
Նոնա հին քաղաք սիսիկացու, դիրք. ՃԷ. 242.
Շաղօծիւ ողջակէզ հարիւր ե զանց, դիրք. Է. 290.
Շինատ կոզէ կոչեցեալ քուրգլարի. 288.
Ոսկեայ հոգածու խաչանոյ յատկոյ, դիրք. ԷԴ. 352.
Պալեաքիք. ամբոխք խաղխայու, դիրք. Է 295.
Պետ որ է էրնակոզ, դիրք. ՃԷ. 223.
Ռոթոլոմէի արուի ափսէոնի. 226.
Սիսկ զնոյ խաղաւոր փիլիպացւոյ, դիրք. ՃՔ. 289.
Սկսէ միտ հոչակաւոր ոքոսոքի, դիրք. Է 291.
Վերնասկ կին օրինէն դիրք. ՃԸ. 256.
Տէպ ած զժոխոց. և Տայր գերեզման, 261.
Տրտիւ յաղթող՝ ի մարտ նկատակաւ, դիրք. Է. 291.
Օգիքեօն յաղթէ՛ ի թեհլամացէ, դիրք. ՃԷ. 244.
Քաղաքուքեանն ե խաղօղ մարդկանց, դիրք. ՃՔ. 273.
Թէ ընդրք զնի կարէն պատասխանել ու՝ ի չկնիլ խաչելոյն՝ դիրք. ԷՈ. 337.
խրատանութիւն քաղաքացւոյ են ին յոյժ ապրժանելի. 338.
ցնծալ են լինի ամբոխն, մինչ չար քաղաքն, դիրք. Է ու. 300.
վասն ի՞նչ քաղաքդ հաստատակաւոր երկիւղած են և կառավարող. դիրք. ՃԳ. 192.
առաքեանն ախոռ և պղծեցի քաղաքացոյ. 194.
Մեծագոյն ախոռյ նոցա վասն հանդարտացս, դիրք. ՃԳ. 203.
յոգւոյն են շահաւորութեան անկանին նոքա, որք ոչ կամին ունել զառաքինին՝ ի գործս իւրեանց. դիրք. ԷԴ. 327.
Ոչ կարէն քաջերք ջնջելոյ՝ ի աւուրն ապիրքնակաց, դիրք. ԷԴ. 342.
Պէղ. քե ոմ լցի ցուցանէ, դիրք. ՃԸ. 256.
քնակաւոր յարիսանէ են՝ ու՝ ի շմարելոյ՝ ի լաւութենեանսէն, դիրք. ՃԷ. 243.
Պէսէնի եղբայր աքեբէ, դիրք. ՃՔ. 276.
Պերամոնք առանց գոհ ի փիլոսոփայէ, և քան՝ ինամանէ պղտոր պատահ. մանոն նոքա, դիրք. ՃԼ. 215.
բառք և քնութիւն նոքա, դիրք. ՃՂ. 235.
վէճ և կռիւ նոքա քնդ փալանեան. 238.
տիրաւորութիւն նէր ու հիփփոյ՝ ի կնդանութեան նորին. 233.
գաղնեալ՝ ի մահմանն հեփփոյին, դիրք. ՃԷ. 249.

դարձ

դարձեալ առ Փարանեմն, մինչ վտանգալի վիրաւորեալ էր։ 252։
երանի՛ ի բանակին և գնաց՝ ի ժժոխս որոնք ՀՀՅոյր իւր ինչ անգ
դիրք. ԺԸ։ 256։
անցանել անտի՛ ի դաշտն երիզին. դիրք. ԺԹ։ 209։
լուր գալոց Ժիլին, յարշաւս հասեալ իւրոյ։ 272։
գառնալ՝ ի բանակն դաշնակիցաց և արգելուլ զնոսա՛ ի ձեռնարկելոյ
գործոցն վհնիւս. դիրք. ի։ 283։
առանց այլ ինչ փառս՛ ի բացառութիւն դատաստանաւն ազգանիկն. դիր
առաքել յղել ի քաղաքն պետ ապաւէնս։ 287։
դարձեալ՛ ի վիրապակիրն գործոցս առ առաքել։
քաջութիւն մարտնոցա քան առաքինացիս։ 289։
մտալիացք նորա առ նոսա։ 290։
ազնուատոհմութիւն նորա առ առաքել՝ և յաղթելն զնա յաստղանուա
նուագի։ 297։
ապանաձել զնա յերկիրդուստ նուագի։ 298։
մեծատուքեան բացատ զգաստ քաղաքին առաքինացուց՝ զոր հրաբերէ
ինդան դաշնակիցք. դիրք. ի։ 304։
սրգելու դաշնակիցս՝ ի բաժանելոյ զքաղաքն առաքինացուց՝ ի միջ
իւրեանց։ 306։
աղաչել զսիրելեքն քաջ, և հոգածու լինել ուղղիաւորութեանն մահուան
նորա։ 302։
քնարն առաքինացուց զգիշերամեայ՝ ի քաղաքէ։ 309։
խնդրել՝ ի առաքինացուց՝ ի հնազանդ ակամայ ի երկիրն արքոյ։
դիրք. ի։ 311։
վիրատառնալ՝ ի առաջնեմ գառանել զինեաց օր։ դիրք. իբ։ 314։
լուր՝ ի մինեաց զարմանալի կերպս վտ կառավարութեանն իշխանուհ, և
քաղաքի։ 316։
բացայայտել մինեաց զոհր իւր, որ վասն անուն խոփիկ։ 321։
ընդունել հանձարեալ ի մինեաց, բայց պարտական։ 323։
գործին երկոքեանն՝ ի միասին չուիլ յիմաց, բայց խոտինն ընդդիմա
նալ, յառաջադրելով զանառարկելի առաքինացս. որոց պատասխանի մին
եաց առանից. դիրք. իգ։ 325։
գնալ յոգս ընդ խոտինին և ընդ անխոփիկն։ 328։
առանեալ զվարսն զերծուցանել զանխոփիկ։ 329։
առանել զխոտինին ալարկութիւն, ոչ հատարձակիլ յայտնելոյ գյուղուա
իւրեանց, և մինեաց անգոնալ զակարտութիւն բարուց նոցա։ 330։
վատահացուալ՝ ի բանից մինեաց գնաց առ խոտինն և խոսի վտ չուիլոյ
իւրոյ։ 332։
չուիլ ընդ մինեաց։ 335։
հարցանել մինեաց եթե ա՞յդ կարէ եղանէրն ձանձրանալ առդիկս. դիրք.
իգ։ 337։
ժամանել՝ ի կղզի և պատահել հօր իւրոյ եղարց ձանձրելոյ գնաս։ 344։
վշտանալ յայժ վտանգաւորին։ 346։
ապրիլ՝ ի բանից մինեաց։ 347։
հնազանդել նմա զահակալ անգ սիրելովն։ 349։
առաքինի զինեաց կարծեալ՝ վախարիկաւ՝ ի մինեանցն. ուր վիրացեալ

մեհենի յիշատակ, 349։
վերջացաւս ճանապարհ գհայոց իւր՝ ի տան իւումիհեի, 352։
Թախտիճի մի ոք՝ ի յոյժ չքնաղագործից և յանապատացն յատկաց. գիրք. Ժե. 222։
Թրատմաքիլ հմուտ՝ ի բժշկականութեան. գիրք. Ժհ. 247։
Թրաքինա քաղաք Թէսսալիոյ. ՟ի նմանութեան. գիրք. Ժհ. 223։
Թրիւիթօլոմէ ուսուցիչ յունաց կերպուն երկրաչըծուէ. գի. ՟Ժթ. 278։

Ոմարթ լեառն Թրասիոյ. գիրք. Խդ. 347։
Նաթօ հիմն՝ ի քաղաքսրութեան արիոյն. գիրք. ՟Ժթ. 276։
Նաւագինն պատմէ մինեւ օրդի Թէ ոչ ի Թիւնանցին զսիրա նորա ՟ի մանկուիմ
իւրում. գիրք. Ժդ. 190։
ունկնդրել մինեւ օրդի ազգասիրել զիւրօրեն գրել և զգիմակութա ՟ի տաճս, և
դարձուցանել զՔրիստոս. գիրք. Ժդ. 204։
Թէ ո՞րքան ջանաց արգելուլ զԹէլեմաքէ ՟ի տալչենէ, և վերադարձու-
նել ընկերան, գիրք. Խդ. 325։
Ոչխս հրամանաւ Ֆենելոնի զոյ յօգնութիւն Թէլեմաքի. գիրք. Ժղ. 232։
Ոսկի սերտ հինն հնդկուկի. գիրք. Ժե. 216։
Ոտիքերն արդի առրասեն. գիրք. Ժհ. 244։

Պատրիկ առաջ գիմադակաւորը իւր Թէլեմաքի. գիրք. Ժղ. 232։
Պաշօն մայր աւետեանն և տիանայի. գիրք. Ժհ. 247։
Պարիզ քինն յիրիկ փոքրիկ. գիրք. Ժդ. 209։
Պատմեան կանգնել զպատրիոպս արջիսցու. գիրք, ԺԹ. 275։
Ի գալս որ պիժ կուլ քարելին կղզի. գիրք. Խդ. 344։
Ի ուքաքեի բարձրաբանդատին կիպրիկ. 337։
Ի բրնս անուսս ՟ի նահանգին արիոյն. գիրք. Ժե. 216։
Ի քեսօս կղզի ՟ի ՟ի ՟ի ՟ի ծովու. 219։
Լիւս բերի զԹէլեմաքոր գնեսաս առ հնդկուկի. 217։
Խրի գնա ինչ, որ կուլ ներկոցանալ կաբելիանոս. գիրք. Խ. 292։
Խրօտակ Թատրոր աքերոյն. գիրք. Ժե. 221։
Ցուքանիացիք ամբոխք մարտիկք հնոպեսիոյ. գիրք. Խ. 283։

Վալէս գնա ինչ ՟ի Թատրոնութեան նախօրեայ. գիրք. Ժղ. 238։
Վատաց գործուածուքիւն հնաչեալ ՟ի հնդկուկի օձն. գիրք. ԺԹ. 277։
Վարկան լեառն՝ որ պիժ կուլ լեառն նր հրեշտակի. գիրք. Խ. 292։
փոլիտամ քնակեր ՟ի սմն. գիրք. Խա. 309։
Վերատուքիւն գրամոց հնաչեալ ՟ի հնդկուկի. գիրք. Ժե. 277։

Ֆ ի ժ ելեփիկ. պաշտօնատար իւումիհեի. գիրք. Ժդ. 204։
յղի ՟ի սամօս, առ ՟ի դարձուցանել զՔրիստոս,
Ֆիլիա դատաւոր վրիաց. գիրք. Ժե. 226։
Ֆիլե դատաւոր ժանանկի. 218։
Ֆիլիկ գնա քեզ ՟ի Թրասիոյ. գիրք. Խդ. 347։
Ֆիրիքեան հնաչեալ գնդրծածուքիւն գրամոց և հաւատոյ. գիրք. Ժե. 277։
Ֆիրիւզ սիրե զոմ գիալ. գիրք. Ժե. 216։
Ֆիրուզ գնեաս իւր Փիլոքթիթեն ՟ի մեռանիլն. 218։
Ֆիքեօր յաղթէ ի յաշխարհն, որ էր քաջն արջիսցուոց. գիրք. Ժե. 275։
Ֆիլա արդի Թատրոնի. գիրք. Խ. 293։

Ընթացս տեսուր Թագաւորին աշխարհացոյց, գիրք. Իդ. 350.
Ընթացք լուսին, գիրք. Իե. 216.
Ընկերիս եղբայր Փիլոնթէն կոչի կամ Թէլամոքէ, գիրք. Ոզ 231.
մեռանի յատեանէն 239.
Թէլամոք հղոյց յու դարկաբերութեան նորա, գիրք. Ոէ. 249.
Փիլոնթէն առեալ զմահ նորա 251.
Ընկերական սոխակաձի, գիրք. Լ. 291.
Ընկերելիքն որդի Թէզէի, գիրք. ՈԹ. 274.
Ընկուզատի կէն վերծին. 276.

Ձիք ընտրոյն կալեալ ետուն տէր և յուլեսի, գիրք. Խա. 308.

Պէտ կայ ոսկանալ զմարդ մի 'ի քակտոն, գիրք. Լդ. 329.
Պետերբուրգ համանմանի յերկաշտամբութեան փուլլուսի, գիրք. Լ. 291.
Պետրոս ետուր որդի առրասէի. 298.
'ի փախչելն սպանանի 'ի ծառայէ իւրմէ, գիրք. Խա. 300.
Պէրգուր Թէ ո՞ էցէ, գիրք. Ոբ. 259.
Պէրճոն Թէ ո՞ էցէ, գիրք. Ոէ. 247.
Պընդակալ երևի իւրում թակային հերքաշինչ և սուերևութինա գիրք. Լդ. 349.
Պրնօա Թէ ո՞ էցէ, և դատաստանութիւն նորա 'ի դժոխս, գիրք. Ոբ. 260.

Յաւելս հարկադրէ գինելոթէթէ գնալ 'ի պատնէշ տրոյեացու, գի. Ոէ 219.
վերաժամանի յիմիաք և տեսանել զթէլամոք, գիրք. Լդ. 352.
Ցարատարդան կամ նարատ դաղանաւոր Թիւոր բարելացուց, գի. Ոբ 258.
Ցայտակէք յաէերսիտաքուսնդ գնացք և աղերսից, գիրք. Ոդ. 209.
ոչ բրնեցուցանելն զմարքուր վտակս 'ի շրջակացս աշխարհնցոյն, գիրք. Ոբ. 257.
Ցայտվիլիս Թադուէոս էյուսիլի, գիրք. Խա. 304.
Նախ հերքելէն միսեալ յորինն հիւրոցի, զորս ասց Փիլոթէթէն որ վերսուրի 'ի նորցունց, գիրք. Ոէ. 218.
Նէբդուն վինձն ընդ փայլատակի, գիրք. Ոէ. 241.
Նէմի անատա տգոյնացու, գիրք. Ոէ. 217.
Նեսթոր. յիշողականութեան իւր, 215.
գիւրատատհուածին իւր, գիրք. Ոզ 235.
սուտ և ստերուի իւր վէր ժամանման որդուցն, գիրք. Լ. 294. և Խա. 309.
Նէսսոս գիտօճանք իւր, և վինչ ընծայեաց առ Ժանիքէթէ, գիրք. Ոէ. 216.
Նիքոլ Թագաւոր նաքշոյի, գիրք. Լ. 295.
Նիքօսթրատոս յաղթօղն հսկայի միոյ, 291.
Նուագիտաց հմուտ 'ի ձանաչել գհիւանդութիւնս, գիրք. Ոէ. 247.

Ուրախ առաւօտեալ. 219.

Փաքքանէթ քրմուհիք պաքքոյի, գիրք. Լդ. 346.
Փաքքիի քանդակուած զօրացս 'ի վերայ կոժակին, գիրք. Ոէ. 243.
Փեյերբ Փանթէթ որդի քլաուքոյի, գիրք. Ոբ. 264.
Փիլոն ծածուկ պատերազմի, գիրք. Լ. 293.
Փիլո Թագաւոր Թրակի որ սիրեր զամբոնն իւր, գիրք. Ոէ. 284.

Սալկնեի ՚ի ել ՚ի լամանքի գտանել քոլորովիմբ փոփոխեցեալ գաւառիտրակուբ
մկնիծօրեի գիրք. իբ. 314.
Սամսո կղզի ՚ի միջերկրեայ ծովու. գիրք. Ժգ. 201.
Սկնեի օր ապրանքի ՚ի հնդկաստան. գիրք. Ժե. 216.
Սկասելի բի տեսանի ՚ի ել լամանքն ՚ի դաշտին եւ լիճին. գիրք. ՃԻ. 279.
Սկբրօփ տո աջկին եւ ազգաւոր սեմնացուց. 277.
Սնժէ նեւկայեցս կոչեցեալ ահնիշեաի պաշի կիմպուռնաս. գիր. Ժե. 222.
Սիմնէի գետ ՚ի կողմունս արօրեցու. գիրք. Ժէ. 242.
Սկազարկեալացիք ամբոխք եկեալեցու. գիրք. Լգ. 326.
Սփոնեի կն ցիք ամբոխք ՚ի եւ ազգաւորեալ ն նափօլիոյ. 327.
Սկզօփ գործարան վոզկանի, կամ լեռան կեղնու. գիր. Ժբ. 265.
Սփէրօ. գետ ՚ի եւ նաւարկելիոյ. գիր. Ժե. 223.
Սբերս կղզի ՚ի ջերկրեայ ծովու. 221.
Սարան քալիտօնի, որոյ վնմանն սպանանի եկեալմաք. գիր. Լ. 294.
և նիզ. 329.
Ս կգ ՚ի միջ եկեալմաքի և վնալանեկեի. գիր. Ժգ. 230.
Սհնեւս քազաք ասիս լեռացուց. գիր. Լ. 283.
Սձմունք նէ բգուն ի ընդ փալեատեի. գիր. Ժկ. 241.

Տանաս որդի պիլոյի. գիր. ՃԻ. 280.
Տարտարոս եի զի՞նչ տեղի կոչ. գիր. Ժբ. 261.
Տժամանիբա գուստր հնգօ եւ ազատորին կեօլիս. գիր. Ժե.
յղէ զեի եւնաւոր զգեսան ՚ի հնդկաստ. 216.
սպանանի զինքն զկնի մնհոման հնդկաստկի.
Տմօլեօնեի յապեօզ ՚ի մարտ նիզահի. գիր. Լ. 291.
Տնօփօնեի ՚ի վհնիս քաղաքն. 283.
Տհանա գուստր ժուպիեի ՚ի գիր. Ժբ. 258.
Տիօմահ տիրէ ձիոց ըհասչի. գիր. Լա. 308.
վշտացնի ՚ի վհնիս ծծուհոյ. 307.
տաճեալ լինի նմա դաշտն արփոյր. 311.
Տիօգօս մանեկ տարեալեի, զոր դաշնակեցք յղեն առ նա. գիր. Լ. 289.
Տիօքլետէ եաագաւոր քաղքացուց. գիր. Ժկ. 280.
Տուկիշոյ կղզի. գիր. Լա. 304.
Տօլփացիք ամբոխք եեսասկեայի. գիր. Ժբ. 237.
Հասս եագաւոր եքրատէ, ապանանի ՚ի յուկիսկ և ՚ի յիսաւիտէ. և լսոկ
եալ լինի ՚ի ձիոց խուբց. գիր. Լա. 308.
Հասկե լեռան եքրատէ. գիր. Լգ. 347.
Փանքրօքէ սիրեցեալն յաշխարհէ. գիր. Ժե. 222.
Փալատե վիճակ ընդ նէ բգուն. գիր. Ժկ. 241.
աս է միտ բիմ.
պարգեւեաց բնակչաց սալկնեի զէկեմնին. 242.
Փան ոձն ա՞վ է. գիր. Ժբ. 190.
Փարքք որք են երկք, յի քլօմօ, լսեի վե, աքբօփօ. գիր. Ժգ. 209.
Փէքերէլա սպանանի յաստեսեի է. գիր. Լ. 293
Փոկնփօ եագաւոր փեօրքացուց և ասօրհացուց. գիր. ԺԸ. 296.

Փակուիլ ամբոխ մերձակայ տաճիկներուց, գլ. Ճդ. 189։
Փեղկիանոս լշտամեցին սպանանք ի Թեկլամաքէ գլ. Լ. 291։
Փիլիմէն Թէ ո՞ւր էր, գլ. Ճգ. 195։
Փոխանակ ասդի նէ օձի անկոնի ի պատանքարդին գլ. Ե. 294։
Փերիէն Յազուբ արկայ, գլ. Ճբ. 256։
Փլուզան Թագաւոր դժոխոց, որ և Հէրոդէս ըս. 260։
Փրօնէկիա վատքար լաւը նորա և նենգաւոր գաւազանութիւն ա՛ս փիլ-
լոզին յընկեր խօսիչնէն, գլ. Ճգ. 191։
անկումն նորա և ապստրին ի սատանա, գիրք. Ճգ. 205։
Փօխտաճ անգամ նորա, և ընտրին ի Քէլեմոր առաքեալցուց, գլ. Լա. 309։
Փօլլուս Հաչակաւոր յիմարշամարտութիւն նմա՝ ի սէրէքի, գլ. Ճգ. 231։
Փօտոլիք որդի Հոքտլափէն, գլ. Ճե. 226։
Քահանան գիտ ինն յանառօլիայ, գիրք. Լ. 295։
Քալիտոնիայ հին քաղաք Հեթօլիացւոց, գլ. Լ. 294. և Լիգ. 329։
Քանդակուլայ տես զինիկ համառատութիւն, գլ. Ճկ. 270։
Քառանօր որդի ժուպիկէրի բարձոք կառավարէր զՀէլ, գլ. Ճգ. 231։
և Լիգ. 329։
Քաքանէօր բարեկամ Հերքիւլէսի, ապանող քաջին, գլ. Լ. 291։
Քարփաթէ կղզի միջերկրեայ ծովու, գլ. Ճգ. 191։
Քարօնի որդի երէպշի և գիշերայ նամապետ դժոխոց, գլ. Ճէ. 252։
և Ճբ. 258։
Քաջօ որդի վուլգանի, ապստանի ի քրանէօրէ, գլ. Լ. 291։
Քաւիթաբէ, գլ. Լա. 304։
Քիմէրա լեառն սխալեցայս, գլ. Ճբ. 264։
Քիւօմէն յաղթի ի Թեկլամաքէ, գլ. Ճէ. 244։
Քլօթօ պիտն յերկեայ փարքէից, գլ. Ճգ. 209։
Քոյրս անառանալ վասն ասկուց քօղին, գլ. Լ. 294։

Թիեա լեառն Թէսսալիացւոց, գլ. Ճէ. 219։
Յաքսարէ Թագուհի լեառնային գլ. Ճկ. 216։
Օրէսթէ տանջեալ լինի ի դժոխային ալքէից, գլ. Լ. 296։
Օրքէ Թէ ո՞ւր էր խլացեալ ի դժոխս, գլ. Ճբ. 256։
Օքիահ գաւառ լինի ի ներ Թագաւորութեան նախշլիայ, գլ. Լա. 291։
Օքքանէօ կամ օքիահ, գիտ ի նախշլի։

Ֆալանքէ զրգռեալ ազգաց ընդ Թեկլամաքի, գլ. Ճգ. 231։
Ֆէտայինացիք ուր յուլիս կոչտա ի կղզի նօյա, գլ. Լգ. 341։
Ֆիլիժէրն գիտ հրացին ի դժոխս, գլ. Լ. 296։
Ֆիրեսիա կանչ զմահ հիփոխայի, գլ. Ճէ. 249։
Ֆիքիօլի ամրոց լինի, գլ. Ճէ. 275։
Ֆիլոսոփէէ էր Հաճասարիմ ընկնիք հերքելի, գլ. Ճե. 217։
հոգւոնախանձութիւն նորա վասն մոխրոց հերքելի. 218։
յուլիս գրաւէ գնա գնալ ի սրօյիա։
անկանէ նմանն Թեխնալի ի վիրաց ոսկի եւրոց. 219։
Քշտասելի հետևմունք վիրաց եւրոց. 220։
Հաճասարիմ նորա կրկին գնալ ի սրօյիա։
քաշվիլ անդ յորդւոցն հոքտափուլէի. 227։

վերաՀոգի ՛ի պատերազմին, գլ. Ը, 295
դէմ բռնահարութիւն Նորա ՛ի չարահեղ վիրաւորութ, դէմ. Ժգ. 235
Ցիլոքէ հաճատարիմ հանդուրաց նուաճեալ, և բարձաք ոգուէն Նորա, և
սկիզբն ձախորդութեան գլ. Ժգ. 190
բարեկարգութիւն սորա առ զիմոզբատ 192
ՃԿուսանայ ՛ի սամօս կղզի, 195
վերակոչի անուն ՛ի սալէնք, գլուխ. Ժգ. 207
վասն ինչ պատճառի հրաժարիւր ՛ի գնալոյ ՛ի սալէնք, 208
որպէ կերպիւ գնաց ատա հետևելով հիժ հզօփիկ 209
Ցոլոֆ որ խոստացաւն ի հիանդիի յամառանութի, գլուխ. Ը 292

Վ Ե Ր Ջ։

Ա[illegible]

Պատք, պատիւ, և գեղանամուծեալ երկրպագութիւն անքննելի էութեան, անձառելի գոյութեան, անատմանելի արուեստին, և անչափելի մեծութեանն, երբեակ և մի ածութեանն, զուգափառ միութեանն՝ ամենայնի Արարչի գուելոյն, անեղին և պատմաբեր ամից, և շարժագին բոլորիցս, քնքնեղ, հաստատուդ, համապատիւ միամանականութեանն, անսկիզբն հօր, և ակնյայտ արուեստի, և փառակից որդի հոգւոյն, անլռելի գոհաբանութեամբ, ի սկզբանէ յաւիտեանս հետ, ցանկալի և ցանկալիանման միաննիւնաբանութեան:

Որ խրատ անհուն ողորմութեան ձեռնտուութեամբ, և զայս՝ մատուցութեամբ ընծեռանելի բնաւից ստեղծանաց, և հասանելոյ հասակայ օգտակէտ և բազմաշահ գիւտարան, գիւղեցուցեալ ճշմարիտ, առաքնորդեաց՝ ասլամբ ծնել ի յիմ անհաս և անհասանդ արգանդէ ի լոյս ներքին ճառով 800. տիրապետիւն արդեամբ և ծնողաւոր գթիւք ի հնդիկս՝ ի Սուրատ քնակիչ՝ ծնողապարծ տղեկին օրհնաւէ, և կենդանակիր բարեհաճեալ բարեպաշտուէ, ջուզայեցի պազծան իշխան՝ քաջահանդար և կարովմիտ Աղայ Յովհաննէսին Վեհրքեան, ինքնագործ կամօք և ախորժակամբ հանձուիք հասակալ կառուցանողին, և բարեմիտ ըղձանօք ի բարեկարգութիւն յաւէտ պահպանին, քան երկաց լուսաւորչին մեծամեծաց՝ ի գոյացմամբ և վաճառատուր փառապատիւ Լուսաւորչանցն և Վարդանացն արուսքին մականալոյ ի տնեցն Մամիկոնէից. (որ ի նոցն Ղահիջեան.) կարգելոյն միոյն ի յանբաւորս լուսաւորութեան տունիկնեական Ճգնաւորութիւն, և մեւս ի յոյժ ոտանաշէն լուսոյ՝ ի պարզերս բացեալ տեսիլ՝ Փիլիսոփայական դիշերահանգոյն ի մասանէ. յորոց միջնմասա նպատակէն՝ ընկալաւ զու արժանաժառանգ տղայարեխեան և անբունդ Թորգոմեան, մինչև ցայս վայր՝ զատամնան անեղծ առաքելոն ծաղկանն, և զանճառելի լուսափայլութեան ձառանչարձակ ճառագայթս, զամենս՝ զոս ինախնեաց Աստ Հարց շարագրեցս, զամենս՝ ի բազմաւուտ բանից ալեղանց՝ քաղցմնեալս, և զայլ՝ ինդին ուսուցեալ նաց բարեմիտ երկասիրութիւն և ջանիւ յոտաջգնեալս: Ուստի՝ ամենաժառանգաւոր սերահարեցելոյդ հնոյս բարեշնորհութեանց, և նոր ուրախ սրտիւ և բերկրուն անձամբ՝ արգասաւոր և արդիւնաբեր պարարտացուցիչ մտաւոր բանից զօրութեանց, զանհոխս հրճուանաց մտաւոր ցանկի՝ որ անընդհատ միջոցաւ յաջողութիւն ոն ամենակալի, ինքն զոյնս վայելելոյդ, ուրախ վայելիլ և զամենահաւակ խնամանոյն ի լիազաւորութեան և ի ամենազօրութեան երևելոյն ի կիսատս, ամենի Աստիզօնացոյ՝ ոչխակատար պատմութեանց քաղցրալուր. ապահ ի յաւիտենական յիշատակ ի Աստուած բնակեալ՝ Ջուղայեցի պազծան իշխան՝ Շահամիր Սուլթանեան՝ Շահամիրեանի՝ որ զաշխատասիրս երկուց որդուցն՝ Յակոբոսին և Նզիաբարին, որք զընթացս ըղձալի կենաց իւրեանց՝ ի դէմ ափիթ ծադկեալ ժամանակի՝ արագ վազ բեցին աշակերտութիւն գրոց սոսկասից, աբրահար ծառայեալ ի լուսաւորութեան ազգին, եթազոյ վերկս աշխատասեաց իւրեանց ի բաղմապան շահեկան գրեանս, ի փաթթուածս արտից՝ բնագէտ սրի՝ ապաքանդան սերնգոց, Որոց բարեջանկի երախտեաց փոխարէն՝ ըն արժանացին պատկառազգեաց ձեռ հատուսցէ զանմոռ կեանս, ի առեղծ յաչխարհի՝ ուր խնկական հոտիւն

հացն է մեր վաղվընջուքին, ուր ձյմարտութքին փայլէ անաղօտ, և ուր երանելոյ թագաւորութքէն մշտնջենաւորը։

Օ՜ւմաթքուքը առաւաձանելով հաղորդս և մասնակիցս՝ զմեզ մեզ պատուիրանս երանութքէ առնել միանդամայն, ոչ՝ Հակառակն ասելէ ինքեանք ցանկալի, զհամայն բարեաւութքէ նախասիրելոյն իմոյ բարկացութքէն, ըղ բոլոր երջանկազարդ բարեսիրացն, յաղագաշտ գործոցն ձեռնհասութեան և միջամտութ նախանձոխրելոցն, զբնակեալսն՝ ի Մարթա, ի Մարիամ, ի Կափառնայում, ի Մէյտոպատամ, ի Ասորեստան, ի Պոնտոս, ի Կապադովկիա, ի Ասորեստան, ի Գադարա, և ի յայլ հողմանս աշխարհաց։ Ի յաղթականութէրք մտիկնալս քո՝ զիւրաքանչիւր ըմն ուրացն յիշեալոցն՝ ընդրել ի յայնչ նշանագ ունել, քանզրեմ Հարկանութ և ես ի յոդաստիճանէ՝ միաձայնութեան՝ ընդ յոժարակամ սիրտ հարութեանդ Ոչըք յոժարակամ սիրտ հարութեանէ ընկնանութէրք մանաւանդ ի խոնարհութեան, և խոնարհութիւնս Աստուածպարգեւս ի պատուականութեան։ Օ՜րերց զոհանձալի անուանն՝ ընդ զարմանալի կանգնին սիրոյ վառեցման զործոյս, և ընդ արդիւնաբար նախանձոխրելոյ առաւաձանութեան, և առաքինական ջանիցդ՝ մեզ մի յատկացուցեալ, ունիմ ի մտի Հայոց՝ որ ձան յանվանական՝ ի միաւոր յայգաց յայգս՝ ապամոխ հանդիսացուցանել, բայց՝ Տարունկս միայն զԱթաբասս և զՍուբաթս մնծահաւատ ժողովրդեան զբարեհաչակ անուանն առ ձեռն ունելով՝ հնանգիտել ի յերդնի ցրս՝ կատեցայ ժամանակ ինչ և ես՝ ի բարենպատակ յաւաչապրութեան։ Սիրէ չէ զբարեաց աշխատասէրն իմ զոր Աստուածն զՍոքրատես Հայոց հանգոյն Մովսէս Խորենացոյն. (որ՝ երկրորդ Նախիջևան,) քնկաւեալ խանդակաթ սիրով առիս, պարեցայց զպարանոցսն, և ի գանձաւորանէ արտի նորին՝ բան անձանձրոյ զանձուց՝ արտահանիլ զնմանէ ցանկալի՝ զբազմին քան զմեղս՝ ի խոհականութէ շրթունս համայնից, զանձանս ընդ հիասքանչ ջանից իւրաքանչիւրոցն. զինի որոյ՝ բան առաղելից երկին՝ զնամ պնծառազմաց լուսափայլն՝ ի մի նպատակ ազգասփառ համագումարութեան, համաժողովիմ՝ ի յերկնաւոր լաշխարհականութեան քարանեն, ի զոհաբերութէ հանգչելոյ հայկազուն լուսաւորչակոչից, առնիմ տրամբ պարզապես բացերևոցել։

Իսկ զարդիս՝ զկնքող կարացից զնս՝ ի յայլ գլխաժեալ լեզուս՝ ի բարբառս ազգի մերոյդ՝ ազատիկաւ՝ ի լուր բանեղնոյց հայկազնից, ի լուսոյն զազարեցուցանել. քանզի անոնակ արդարև լուսոյնը այնք և շնորհացըն յուղ անտրանք տղդիս հայոց՝ ընդ վաղնջական յուսոց և ակնկալուեն ևս ևանց արժանաւորելոյ ինն իմանալի լուսով՝ զերբնական ծագին անձաս՝ ան հաս և անպատում շնորհաց մատուցանելոյ, և բարեաւաճեալ լուսոյ ծնունդ զուտակաց՝ ի ձեռն հաւատարիմ հայրապետին խորհրդոցն ոչ, և անձնամատոյց ակացեանք յատակեղ ինն իմոյ Աբրահամեան հովուապետի, Աբրահամ Պետրոսեան Գազանճեան Կաթողիկոսապետ, Աբրահամ Գրիգորեան Գալուստեան Կաթողիկոսապետ, ի հաւատոյն սէր խնամոյն կարգեցելոյ ի յայցելութէ սրբոց, ի պաշտպանեալ հաւատոյ, ի կառավարութէ եկեղեցւոյ, և ի վերջ ժխնդրուէ ծագին երանելոյ և արդարութեց։ Ասաւ՝ բան արանչելի վերհանձնուն և բան զարմանահրաշ մեծագործութէրն, ներքոյթեանց և հաստիչն քնուել՝ ինոքին Աստուծ Սբբոյ Հոգւոյն, և նոյնպ ան հնուր լուսաւորչական հայկազանց տերունդ, զմեծամեծս գանձանենս և գհրաշակերտս, որոց ոչ գոյ թիւ։

Զանգի բազում՝ ի բազմաց՝ գլխաւոր ողբմալին ծագիկն լուսոյ՝ լիս

լեռացուցիչ և զմայլեցուցիչ՝ ի մերում այս ազինական դարու. զերապիսի-
ցեալ յանձն հրաշալեան հօտապետիս՝ սիմեաւնայ եղեալ առաքեն, և նոսաւ
հիասքանչ ներգործութեանցն ճաճանչոց մատուցեալին Հանուրց ազգիս՝ յո-
լորտս սեռերից հռչակեալ ծաւալեցաւ, որ սակս՝ ի յիշատակ ապա եկե-
լոցն՝ ըստ մասին ինչ ինչ պատմութիւն Թողուլ ինձ՝ ինոքին Ասքար Ըղը-
բացնութենէն հատանելոցս, և ծծումբաբ խնամովք յանձնանձելոյս՝ հարի ի-
մոյն Թոռնեցաւ, ընդառաջ ըղձալիք են ասպատակեցին՝ անցելոցն պատմութիւ-

Ասդ՝ յանցեալ ամին՝ տպմամբ ծնեալ եղև յանախտ Հիմնարախտութիւն
իմիջ՝ մանուկ ինչ չքնաղատես և վայելչապէս, անուանեալ Յուսեփ Ղըզ-
մալեան. (զոր յուսամ՝ քանասէրք ընթերցող Թէ մինչև ցայժմ ընկալեալ
իցես, որպ և ընթերցմանդեն առատացեալ՝ խրատ և յոգի.) յորում դէտ
անդաղ հայելով՝ տեսանի բովանդակ հանդէսն՝ ընդ լեակատար պատմու-
թեան՝ Փրիդորեսոյ քաղաքին Հայոց՝ հիասքանչ հիմնարկութեան, ըստ որում
նոր Յոսիկեան Գահերէց Հիմնարկութեն։ Որով զմեծամեծ դոր-
ծոցն ետծոյնոց՝ զհանդէսն, որ առ ոտքս Հայկասերունդ զարմանագործեաց
՝ի յայսմ ասկեղէն դարու, ՝ի հետն ետծոբեալ բարերար խնամատուէն իմոց
Տէն Յովհաննէս Սրբազան Ըստ Եպիսկոպոսէն՝ հիւսիսային կողմանցս, Ա-
նակալ հետն բարերելոյն, կարէ տեսանել ընթերցասէրդ բարեմիտ։

Իսկ զկնի այնց հիասքանչ գործոցն կատարման, ՝ինոյն 1792 Թուին,
Դեկտեմբերի 27 ին, օծմամբ սրբագործեալ զչքնաղ դիրկնահանդէս Սբ
Խաչ Վանքն՝ նոր Յոսիկեանս, զհատուցեալն յինքնէ, և զարմանահրաշ
երկնային համբուրելի կրօնիւք բարեկարգեալ յանձնեաց ՝ի կատարելու
Թէ Վասանդինեալսոյնի Թադէոս Ա՝ծքմեան Սարգսապետին՝ հարա-
զատ գործակցին և յաջորդին իւրոյ, և ինքն չքնեալ խաղաղ գնաց ՝ի միջոց
հանգեաւ քաղաքն Ասպահանայ ՝ի Սանկտպետերբուրգ։

Ուշ այս տակս երկուց։

Դարձեալ զգուշաւորեալ ընդհակառակ մատուցանելոյ, յորոգաց
Գրիգորեսոյեան քաղաքացիներէն, և յատկէ անպատում աղբմութենն
Իւրաքանչիւր Ազգացեան Ասպահանեան Հարթրաքենն։

Ուշ երկրորդ՝ զգանազան հարկաւոր խնդիրս առնելիքելոյ գանձատեղ
քնաւէից հայցուածոց՝ Ասքեր Ասպահանեան միջոցէն, առակ Գրիգորես-
պոլ ընդառաջագոյ քաղաքին բնակչաց, և առակ նոր Յոսիկեանցն։

Ի ասոյն ազգասիրէ և միջոցաւոր ձեռնարկութենէ ՝ի 1793 Թուին,
՝ի մեսոն Յունվար ամսոյ՝ եմուտ միջամ փառաք ՝ի Պետերպուրգ քաղաքն
Սանկտպետերբուրգ, և հանդիսեալ առնկից հոգևորականացն պանծալոյց
խնդից, և աշխարհականացն միջամտոյց շքեղափառ գասուց, կոն ցնծու-
թեն և գնաճառկասիս ուրախութեն՝ ըղձալին կարօտանաք՝ ՝ի նիս ժամանակս
անհնարութեն՝ երկին տեսուեն ապատակցին՝ բաւականապես սերալիր ընդ-
հիմ ընձեռեալոց. որք առնկնդին առ հասարակ աքանչելոյն յարգանաք, և ըն-
գրժանեցին պատուով ընկալան։ Ուր եկաց և մնաց, խրատս՝ միջամ տեր-
տեսութեն իւրով՝ զսիրտս հասցեիցն գործեալ՝ մինչ գրկնեալ երդուն օրն նոցն
առաջ. յորում աւետ մատուցեալ եղև Իւրաքանչ Օգոստափառ Ասպահ-
քական Աթոռոյն, ընդ որոյ հանդիսակից գոան Գերապատիւ Պարոն Գաբ-
հովիկ Աղայ Յովհաննէսեան Աղայ Էրիվազեան, և Արքապետ Հանճարափայլ
Աստղատեան իւր։ Ուրանօր արժանաւորել յորգանօք հատուցանել զ՚ի-
քեն Ասպահանեան գերազանցագ միջոցէն՝ զօրեալ ձեռն՝ զամենազօրական

լցուցիչն քաղցրութիւն իւրով, արժանացաւ ընկալուլ անդրադարձիցն ըզ
շնորհակալութիւնս։

Ընդ էր տեսանել բանիցն զբխումն Աստուածամանուց՝ Քաջնաբարե-
պաշտ և Ինքնահաճ Մեծ Պարերազմին՝ անձառելի խնամովք, անպա-
տում դիմելով, և զարմանալեաւքն յառակիան շնորհիւ, ՚ի զարմացումն
բնաւից տեսողաց, ՚ի մեծ հիացում հրաշալեացն ընկալելոյն արքայնու-
թիւն կատարեալ՝ զարժանաւորն այնպիսեաց շնորհաց, զայրծանցն յարեւի
նման առհասս, զնծալիս զբարեբարն իմ՝ ասլ։

Իսկ դինն ազգ Համաշխից բուռնալի հանգիստմանց՝ գնաց առ Օգոստա
փառ Պարսկաստան մեծաւոր ժողովն, և առ Ի՞մաստասէր զաւակսն նոյ
և ՚ի համաշխից՝ ըստ աքանչելագոյն մեծագործութեանցն իւրոց մեծարեալ՝
լրեալ զշնորհակալութիւնս՝ դիմեալ քաղցրութիւն և գիանէն անուանի մոգքրուե
գրեհեցուցանող ՚ի բերանոց՝ ծիրանածին Պարսկաստան զաւակացն

Եբ էրբրև ետես մեծահանդէս ժողովն այնուամենայնց քէ՝ ազա ամ՝ յա
ջողութիւն նախանձորինողն ոմն՝ այսպէս հանդերձեալ, (որ կոչի և ինքն կա
ռավարութիւն կամաւոր անուանութիւն՝ ասեն Աստուած, ուր համաստատիւ ան
դամք են ամ մեծամեծ Նախկինպատուիք, և երբեմն իշխանք.) կամելով և
ինքն զմանաւանդ ինչ փառս ՚ի գեղ փառաւորեցեալն ՚ի Աստծէ Պարսկաստ
ան՝ առաւելեալ, արժան վարկաւ՝ ՚ի մարդապատարշաւ հիւսուածս համարոյ
գլխաւոր անուամբն իւրոյ՝ վերբընկալուել և գնծագործել Հօսանեսոս, և
զկամ գեղեցկեալ նախկին համարիկ կացուցանող զբարերարս (որոց գործ է
հոգալ զկենութիւնս ասեն, քաղաքաց, հոգագործութեանց, և գայլոց սպանող
բաս ուրութիւնն օգտաւէտս, և գհասարակաց բարեմտիս գործոց) Որոց ետ և
զդէմ մեհեդրութիւնն վերոգրեալ պատուոյ, կնքեալ Նորին Պարսկական
մեծութենն հնքով։

Աստուած և Աւետարանիչ Սրբազան տեղն իմ՝ ՚ի մտանելն յատաջին նուագին՝
՚ի կամաւոր անառասուն տուն՝ ուրախ սրտիւ մատոյց զշնորհակալութիւս գոյս,

Գայծառատիպ Գրոցն։

Եբ բոլոր գերանուանեալն ազատ անառասկան հատուածութենն անդամք։

Պատուականիմ ՀՀ զգերդեալն զգացաւն և գիանարհատոյն շնորհա-
գալութենս, վասն պատուոյն զոր գուք ինձ առնել հաճեցայք. արժանաւո-
բեալ գիս՝ լինիլ անդամ՝ ազնուագոյն հատուածութենդ, որոց վա-
ստակոց և հեռատեսութենն՝ կապակցեալ են ամ անառասութիք՝ օրհնեալ
Աստուածամանուցդ։ Եւ յառակիայն պատիւ ինձ համարիմ գայս։ Եբ ամ
ամենազաւթիւ ազն ժողովոյն՝ կատարելապես իմով մատրութենս կամ՝

Խոսրով Եպիսկոպոս Պարսկաստանեայց
Աստուածատուր եղեալ Դուստր
Հայոց. Քահանայ Քահանայ Դուստր
Յովհաննէս Կաթողիկոս։

Եբ գայս համառօտ և ազդու բան՝ ժողովոյն այնպիսի ակնուակամաց և
Համաբաւակին խնամատարեալ փոխարէնիւ ՚ի յերատուաց լերուս՝ ասպատրուէ
՚ի լեռս ամեաց՝ Քահանայ պատուատուցին՝ ՚ի ՄՀ միայն երեւելեաց ՚ի գերնոյ
որ առ անառասութենն պատիանեալ։

Ո՛ր ազն և յարդանք՝ ո՛չ ոակաւ մխիթարութենէ և պարծանք՝ Հայ-
կազնեալ Աստուածընկալ սեռիցն եղեւ առհասարակ։

Եբ գինի ազգ ազգ շնորհընկալութեանց՝ զբանաւոր խնդիրն հատատ
լեալ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ձեր՝ առաջի կացուցեալ լինիցի իւրով մեծութենն՝ վաղեան աւուրն, առ պալատական եկեղեցւոջն՝ առ բարձրագոյն անցան իւրով մեծութենն։ Այլ ասակ հարկաւորի ձեզ գալ վաղն՝ ի պալատն, յառաւօտեան ասմներգութ ժամուն։ Եւս ձերով Սրբազնութենն զպաշտօնեայսն ունիմ պատիւ, ընծայակ վերապատուութեամբ և հպատակութեամբ,

Ձերս Սրբազնութեան Ողորմած Տէր իմոյ խոնարհ ծառայ Պօղոս Պօղոսեան։

1793. Մարտի 26։ Ի Սանկտպետերբուրգ։

Ընդորում ամենողորմածութեան հրամայեաց էրյ Օգոստոսիւս Կայսերուհ ասէն Մեծէ, զինէ զնայն շնորհակալութեամբ պարտաւորութեան լցուցանելոյն ուրախ սրտիւ և բերկրութեամբ՝ Պահպազորդեալ Սրբազան Տէր իմոյ, ապա նովին զարմանալութեանէ զարգարանօք գնաց առ Կայսերական մեծութեան Ժառանգն և առ Ընտանեսէնն, մնացեալ և առ նոցին մեծութեան գործակալական պարտաւորութեան իւր, որք և առժամայն առաւոտեան հրով ձանձանօք շնորհաւորելոյն զնովաքեալ զանհամեմատ պարգեւն, զի յաջեան նէին անելու։

Յետ որոյ գնաց առ Սրբազան Պետրապօլիտեան, առ Ա.րք Եպիսկոպոս աուեան, և առ մեծամեծ իշխանս, մնացուցանել ըն արժանաւոր գնորհակալութեանս, յորոց բնաւէիցն ընկալաւ գնորհաւորութեանն արժանացեալ դերազանց պարգեւացն։

Ընդ այսպէս յաջեաւորեալ և հայկաւոր ազին ընդհանրապէս՝ բարեգործութեանէ անգուգական, և խնդութեանէ անսահման՝ անսխալանձաւոր շնորհացաւ ի մէջ զանազանից ազգաց և ազանց. յորում մեջտեղ էր անդ և Ցերան ցեղ անբասիր Թադէոսի երջանկ Առաքելոյն՝ ազով Սրբազան Ա.րք Եպիսկոպոսիս, և քանի մի երեւելի իշխանաջք։

Իսկ ի հառանեալն յերն Մարտի առմոյ՝ պատրաստեցաւ Ընտրեալ Վեհն իմ Պահպազորդեալս որ՝ մնալով ի խորհուրդ ազգայրականին յիւր աշանդութեանն, յանարիւն զոհառաջ անմահ գառինն երկնաւորի, մեծաւ հանդիսիւ, և զարմանալութեամբ արարողութեամբ. և ի խորհրդածելն բացեալ գնծայեան բերան իւր՝ սկսաւ բարբառել առ դուսյոս ազնաւական ունկնդիրք բոլոյ՝ այսպէս։

Ով ի մարտ ուրախակից մեր՝ զասք ունկնդրոցդ, ազգ հայկազեան, ընդ՞նչ էիք արդեօք այս, զի՞ է, զի առաւելու զձեզ գլխովին յայսդուշ կրթեալ, և յանկարծ զմեծամեծ զանգնանին՝ զփառաւորս և զնշանաշակերտս հանդիսս այս առնել, հիացաքնէք զարմացմամբ լսելոյ կայք համարելոյ անցեալ զանցեալ քան զիւրաքանչիւրն բնութեան՝ զանհամեմատ պարգեւաց ընկալմանցին և յաւիտենական պահակաց գրաւոցն առ հաւատացեալ պահաւորելոյս այսօր։ Ով ի թէպէտ առ մեզ՝ նորք և զարմանալիք են պարգեւքս այսոքիկք, սակայն՝ զայսպիսիս զձեռամբս զձեր քան զբնութիւն բարեգործելն զերազանց բարութեանն՝ ամենազօրի և զձեռսերս Օգոստափառ Կայսերուհւոյն մերոյ՝ ի գործ բնական։ Ով ի նորին անհատնում բարեգործութեան՝ ծանեալ վարձատրել իւրաքանչիւր վաստակաւորացն և ի լուսոյ սրտի պարգեւատէ ծառայողացն՝ նորին Կայսերական մեծութեանն

Ձերոյ

Ողով տրտմութիւք՝ և ասաց՝ զայիկար անձն և զդլուխ հոյմիւս ձերոյ ոչ
ահաւորդեաց արքայական պատճառն. և ինձ՝ զ'ի հնուանի պատճառել
և յետ ժամանակաց՝ ի բարեվաստուհ պերճութենէն խրճեցուցեալ զդուխն
դահ ազգս հայոց : Ընտի՝ ի գիտել ինձ ցնծութիք երկրի զերծս Աստու-
ծին Կատարած Թէ՝ ցնծացեալ անձն իմ՝ ի նմ, զի արդարն ի քրիստոնես, և
ողորմածն ի սիրտս , յուսատու արփին Ուսաստանեայց՝ ԱՐՆԱ ԵԿԱՏԵ-
ՐԻՆԱ երկիր՝ զդիցազն ինձ հանդերձ փրկուն և պատմուճան ուրախու-
թեան փեսացի եղ՝ ի գլուխ իմ զպատկ. որով ծանեալք Թէ՝ ած հայրն էր
մեր , և ընդ համայն ազգս հայոց. և յոչ այլ ինչ կերպարանի նկարագիրս
պետք՝ ի միտս մեր՝ զանհնաւանդ ցնծութիւն Ուսաստանեայց. քանի Թէ
դոլ՝ հշդել մշտնջենաւոր լուսոյն նմ, հայելի անարատ՝ նորին ասղեցութենէն,
պատկեր առաստութեան նորին, և ած՝ ի յաշխարհն :

Խանք իմ առ հրամանակից ունկնդիրքդ ակրունդ յոգեկեան և աղե-
ղասաւան, պատահեցաք արդեօք երկիք այսպիսի ասկեղէն դարու, և կամ
լուար արդեօք ունել երբեմն զոյնասաւան երկնային վիճակ, յորում՝ ան-
ակնունելի՝ ի վեր քան զաբժանս՝ ծածկին բարութիքն և պարգեւաց առա-
ջաձեռնութիքն հեղեալ ծաւալիցիւր՝ ի վերոյ քո, որպէս այսօր առաստա-
պէս ծաւալեալ բախեցան՝ ի վերոյ յորտոս տէրունեայ՝ խղձութիք և ազգ
մերութիք ցօրհնեցեալ ազգիս հայոց, որբանեալ ձեռամբ բարերար Տիրուն
ասց՝ մեզարական գործութեանն՝ ածանման Այսերուհւոյն մերոյ. որպէս ա-
ստանեք, լեք, և վայելիք՝ ՕՀ ԵԹԷ ոք՝ ի հաստարակաց ասիքն՝ զնպաստ
ինչ՝ ինքեան գտանէ, մեծ բարի՝ անձին վարկանի, առա ոչ՝ ոչ ոք ասիքն՝ ի
շնորհս պարտ հաստարել պիտի ազգս հայոց, և զերազանց պատիւ ինքեան
վարկել՝ քան զնանաքից ազատածոյ՝ ընկալուսն սյսօր՝ զյաղթական ողորմու-
թիւն՝ ի յաստնաբարձր Աստուծոյ ողորմածութենէ և ածառիկ մեծի Այսեր-
բատհոյն մեր Աստուծոյ, և՝ ի յաստատարդեւ ձեռանէ նորին :

Այլ ուրեմն բնաւին ազգս հայոց ասասցէ քոտ անգամալուծին Թէ՝
ոչ ոչ զոք ասնիմք մեզ նպաստամատոյց և խնամակալ. զի ահա բարերարն
և մեծն՝ ի կամաւս օծելոյ՝ ԱՐԱՏՅԵՒՆ՝ երկրորդն՝ նորոգող ասասա-
ձեռնուէ և պարգեւօք մեսակարար առ մեզ զանգամ ողորմութիւն. և
կարկառէ՝ զաջասարար ձեռն իւր՝ առ անկարութիւն, ՝ի հնուանի անաչանք,
և առ այժմ անկեալ յոգիս մեր:

Սակս որոյ՝ ծագի՝ ի ծոց սկսեալ ազգ մեր՝ զարմանալով ընդ անքաւ
մարդասիրութիւն՝ հզօրապէս փառօք վերապատուեցեալ Ինքնակալուհւոյն
մերոյ, տարածմամբ զձեռս իւրեանց առ նմ՝ աղօթեն վասն բարեկենդա-
երջանկափայլ Թագաւորու Թեան նորա. և վասն երկարութեան բարեհաս
պարտ անդին կենաց՝ նորին մնծութեանն:

Ընդ՝ լիւ մատուցանել կարեմ արդեօք ես զպարտավճարն շնորհակա
լութիւնս, և կամ՝ սրտի բաւականութիք զարհուրն հատուցանել սակս
այսքանեաց ողորմութեանց և գթութեանց հեղեցելոց յանձն իմ, և ինձ առ
ընդհանուր ազգս մեր, ո՞վ փառազարդ շնորհաց ընդունակ՝ աղբիւր ողոր-
մութեան՝ աստենողորմ Թագուհի, ոչ առատութիք քանի, և ոչ ձառատ
լութիք լեզուի. զի առատութիք մեծի գթութեանդ, և լայնատարած ընդ-
արձակութիք՝ ածանման ողորմութեանդ՝ գերազանց գոլով քան զբանս բե
քանց իմոյ՝ անձառութիք անհատականաւ փակեալ գառանի:

Խոկ ԵԹԷ գործոյք Ջանացայց յոյանել զանգամ շնորհակալութեան

արդի

որոյ իմոյ, պինք՝ անշուշտ և անսասերբիւր պարտականութիւնք իմ են, և ոչ իսկ կարեն լինիլ հատուցումն՝ ի վեր քան զարժանն ընկալեալ բարերացս, և անդադրում պարգևաց, որով հայ ազգս ողջմիտ ազատեղ և վեհ սիրտ Այսերպական ամենամեծ պատկառն պատիւորեալ. և հանդիսաց՝ եալ՝ ի մէջ ամենից մարդկանց։

Ա՞պա վի՞նչ արդեօք արարից և կամ որով միտարինեցից՝ ածմայել գործոց՝ իմաստուն և հանճարեղ Թագաւորութեան ձերոյ, բայց թէ՝ բա լորովին անկարացեալ՝ լռեցուալ առ ոտ. զի անզգամահաւեցուչիւ ազգիս ինն այն՝ կցորդեսցի ընդ ձեզ, ի բազձոցուածս Այսերպական գոհալանաւ ձերոյ, յամ ժամ։ Ա՛ան զի՝ Թագաւորն Թագաւորաց ոտ յանձնեաց օծելոց իւրոց՝ մեծաց Թագաւորաց՝ շնորհել զվարձս ապրոց. իսկ զվարձատրութիւն նոցա՝ պահեաց ինքեան միայնոյ։

Ա՛ան որպ՝ և իմ զիրեաս ի իւեմին եղեալ՝ զերծանուանդ աղօթս՝ ընդ խնդութեան արտասուաց՝ հեղեալ առաջի ոտից ինձոյին ապաստութեանս, առաջնորդել զձեռս առ բարձրեալն, և ամբարձեալ զաղօթանութիւնս ձոյնս յերկինս՝ աղաղակեմ, ոնդ զի՝ առաքեցեք առ Օծեալդ իւր՝ և զիմ ժողովն Այսերպ մեր և Տիրուհիդ, և առ բարեբաղդ ժառանգն՝ ձերոյ Այսերկին մեծութեան, ի բարեպաշտ զուարճութիւն, և սիրտպարգև Թառանց, զերկնային առատաձեռս բարութիւն։

Ա՛այժմ դարձուցեալ զդէմս իմ՝ առ ձեզ, ովք որդիք յարեքեան, և ազգ արամեան, որք կոչ սիրեալ ընդ ծոցս սիրոյ, պարտաւոր բիւրաղան բարութեանց՝ ամենողորմ Ինքնակալութեանդ մերոյ, յիշատակելով ձեր միշտ զօրս զայս, և ունելով ձեր զոս՝ առհաւատեալ այլ և գերազանդ պարգևաց, հարկաւորիք ամենայժամ հոգւով և սրտի մտօք ոգնս հիմել ընդս՝ զանձինս ձեր, ի պատիւ ամենամեծ Թագաւորութեան Ասուածատեաց ազգ՝ ԵԿԱՏԵՐԻՆԱՅԻ մեծի, ոնդ և ես նախաշաւիղ կամեց կարգեալ եմ զանձն իմ՝ ի պաշտօնատարութիւնէ ոնդ այ, և ի՝ենաբերութեան ոնդ զոհ, մինչև կարձեալին շնչաւորութիւնք իմ, և զնեցի վերջին կեանն իմ՝ ի կէտ սահմանի իւրում։ Ա՛ոչ օրհնեսցուք համարարեալ ձոյնիւ՝ զամենատուրն Թագաւորութիւնն զերազանց Այսերպուհոյն, շնորհակալելով զԹագաւորին Թագաւորաց այ, որպ՝ ի ձեռին է սիրտ Թագաւորաց, որ զայսպիսի զԹագաւորս, ողորմած, և ամենաքաղցր Թագաւոհի, ի յերեսփոխան Ասուածատեսից, և՝ ի մխիթարութիւն վշտագնեալ ազգիս հոգոյ՝ շնորհեաց մեզ։ Որում մատուցանք զփառս և զպատիւ, անգրաւ յաւիտեանից, ամէն։

Ա՛ոչ զի բառորում դառք երևելի մեծապատիւ իշխանաց, և գումարք վեհագնից՝ հրաւիրեալ էին ի Վաղարշապատ Աբգարեան տնի իմմէ, ի տանուտիրի Աբգարեանցն Վաղարշապատ արարազութեան, ուսանք՝ յետ արձակմանն պատարագին՝ ի միջ բնակիչն՝ յատաջերեալ զանանուն խոյանիչ պայծառացեալ զվիճակն, և զՎանեցին վհատացեալ ձեռնադրելոցն զդնելի, օրհնեաց զՕգոստափառ Այսերպուհին, և զպատանեցան առ նորին Այսերբանան մեծութենէն, և ապա կանգնեցան ի յաղօթել ըստ սովորութեանն, զինչ որպ պատրաստեցան բազմել ի ձուշ. ի տան դերազնիւ Ա՛ղուց Օօհան Նէսին՝ Ա՛ղուց Աղեքսանդրեան։

Ա՛ոչ երբեմն այս ոմ այսպէս յաջողեցաւ ոնդ այ ամենակալին անօրինամբ առաջ կարդաւորել և վե՛ր Պահապետից Ասաքչանիկ ոնդ իմոյ պատրիկան առաքել ի Այսերկան պանծալանին, և զձնանալոյսհանն ծախան և շնոր

հնար ուղևորելոյն ՚ի Նորաշէն քաղաքն Դրիդորատալ. առ ՚ի հայրական գթութեանէ մխիթարել և սփոփել զղաղթեալն ժողովուրդն (որ անդ.) քան զաշխարհական առաւելապարծ ազգութեանէ:

Այլ ՚ի ձանձրապարտոդութենէ անդէն տեսանել՝ ամենայնի հիւրընկալելոյ պատուասիրելն ՚ի բնութենէ, ՚ի դատուց հոգևոր[ա]կանաց, և ՚ի խորհրդոց աշխարհական պանծալի էլեամաց, մինչև՝ նախ ևին ժամանակ ՚ինորեն Նախիջևան, ուր նախայաժար ախորժանօք, և մեծափափաք խանդակաթ կարօտանաց սիրով, ընդառաջ ելեալ զարմանալի հանդիսիւք բազմադարեան քաղաքին՝ առ ՚ի տեսանել զհոգեընտիր հօրեղբայրն ի բնութենէ՝ Յովաննէս արքեպիսկոպոսն՝ անհամեմատ և անգնահատելի պարգև զբազմաբեղուն, քան մեծ բերկրալիք խնդութեան՝ զՔրիստոսանդական արտասուս առաքն հեզութեան:

Ուրանօր փոքր ինչ միջոց կացեալ՝ մխիթարելով և սփոփելով զհօրաստակեալ սիրոս բնաւիցն, Նշաւակ տեսութեան, և յորդառատ առատ բանից իւրեանց իւրովք, ապա՝ յօգտառատ ընդէն ՚ի ձանձրապարտ ելեալ՝ չոր արար, խոնարհաց, գնաց ՚ի Դրիդորատալ: Որոյ բնակչաց լսելով գծագմանէ քահանային արքեպիսկոպոսին, որ վերացեալ պատճառաբերեալ երթալ հոգևոր ընթացողաց ՚ի ձանձրապարտս իւր մերձ ՚ի մուտս քաղաքին, զարմանագանձ հանդիսիւք, և անպատում բերկրութեամբ ընդ առաջ ելեալ, զձառագայթս լուսոյ իմանալի շնորհաց, ՚ի մտաւորական տեսութենան իւրեանց՝ ՚ի բերան՝ մեծ վայելուչ տեղեաւնօք ձգելին:

Օգտս ածեալ սիրով ընկալեալ ՚ի դիրկ հայրական խնամոյ իւրոց, բարեխնամեան տօնիւնմամբ՝ ըստ իւրաքանչիւր բարուց նախատեսութեանց պահանջմանն՝ կարգաւորեաց զամենեսին, կացուցանելով զվերակացուս աղքատաց, և զչրեամանատարս ՚ի վերայ շինութեանց՝ բարեշնորհեցելոյ քաղաքին:

(Այլ ՚ի յայն միջոց՝ մինչ յաճախակից և յարգասօգուտ գործս այսոցիկ պատրաստել, եհաս և վարդենական ՚ի բն բաղձանաց. որ ասի՝ ՚ի միջ ժամանակս՝ զամենս անձինս զերեսելիս և վերակրպակեան՝ կարգեալ էր ՚ի գործ առ ձեռն բերելոյ, որ և յօժարեաց ամենաբարբիւսն ած. վճռեալ՝ երբեմն զպարգև յաճախանական յիշատակաց արժանի, և երբեմն զգանձ անձեռնհասս յուսացեալ՝ բերեալ մատուցին՝ Պատկառազդեալ ես ինչ, արժանապէս ժառանգել պանծալոյս պարգևաց, ՚ի հնուց անտի ճանաչեալ զՆշանակ մի, ընդ նմին և զ[ի]մաստս ի պատուական:

Նուիրեն որդի զաղկայ, առօք և գիտելի առնուլ զկայն հուսիր, կարողութեամբ այ առ. ՚ի մերոյս [ա]ժուկն, շիր. 1265. յամի տեառն:

Այն Նուիրեն, որ ՚ի սպանանէն Յառնոց՝ զնաճատան մեր Գոգին Նահապետ. էր ընդ նմա Օգնի որոյ զծագոյս ինձն ի ոգւոյն էր. առեալ ՚ի յաղագս զգրելոյն քաղաքին գրոյ. առեալ ի գլուխ ելոյն ի զհաւատացեալն ի պատ նուիրեն, ի ձեռն Աղեքսիոյ, ի գաւառ Ծաղկոտան, ուր հաստատեցեալ զնաճատանն, ի ձեռն յաղագս Նուիրենեան, ըստ անուան սոյնոյ Նուիրենի:

Այլ ՚ի վերայ [ա]ծեալն՝ արձանագրեալ զրոյ զրեալ կայր՝ այս բանս.

Օ՜ հոգ լերուք [ա]ղաւորելոյն հայոց Նշաւակայ, և հօրն լոյս

Ա՛ստուածդ ձեզ ընտրեաց զձեզ լինել նմա ժողովուրդ սեպհական ի բազմաց ազգաց որ են ընդ երեսս երկրի։ Եւ ասաց Տէր ցՄովսէս ի լերինն Սինա եւ կոչեաց զՄովսէս ի գագաթն լերինն, եւ ասաց Տէր ցՄովսէս. Իջ եւ հրամայեա ցժողովուրդն, մի՛ թերեւս անցանիցեն ի սահմանս Տեառն տեսանել զնա, եւ անկցի յոմանց ի նոցանէ։ Եւ քահանայքն որ մերձենան առ Տէր սրբեսցին, մի՛ զարհուրեսցէ զնոսա Տէր։ Եւ ասաց Մովսէս ցՏէր. Ոչ կարէ ժողովուրդն ելանել առ Սինա լեառն, զի դու հրամայեցեր մեզ եւ ասացեր. Սահման դիր զլերինն եւ սրբեսցի զնա։ Եւ ասաց Տէր ցնա. Երթ իջ դու եւ Ահարոն ընդ քեզ, եւ քահանայքն եւ ժողովուրդն մի՛ զարհուրեսցեն ելանել առ Տէր, զի մի՛ զարհուրեսցէ զնոսա։ Եւ իջեալ Մովսէս ցժողովուրդն ասաց ցնոսա։

Ընկալեալ զ՚է յերկար ժամանակաց հեռի զցանկալին իւր՝ Գասակ զարդեալս իմ ոգւով, (որ յաւէտ բարենպաստակ դիտմամբ ջանայր, զհնագոյն խակաւն նշանսն թոռնատուրացն և իշխանացն հակակնէից՝ ի ձեռս բերել.) աւրախութիւն որ ի յինքն, յցնծալ սեռանելով, զհոս շարժէր զգործարան ազդեցութեանն. ոչ զի ինձ և դու ազգ արտաքոյ տեղեաց քննակեալ՝ այնոյ և յաւէժական ցնծութեանէ՝ հաղորդ և մնանակից գտանիցիս, և ոչ ինչ բարւոյ՝ մի վրիպեսցէ ի քէն։)

Եւ մինչ ինքն ի բազմաշահ և ի յաղթաթուղթ գործոն կայր խրախ սրտիւ զհիւ և զգիշեր՝ ի Գրիգորուպոլ պարապեալ, ի մերձաւոր և ի հեռաւոր՝ մեծամեծ պանծալի յիշխանաց, և ի Սրբազան Հայկակապատաց քնակալաւ գրով և բանիւ գնորհաւորութիւնս՝ վս արժանացեալ անձամբ պատուոյ պարգեւին. ոչ և ի մեծահռչակ ընդհանուր զօրապետ Գրիգոր Պետրոս Վէքսանդրեան Ուսմանցուվէն Օ՚ազօնպաշա, որ ունէր օրինակ զայս։

Սրբազնագունդ Յովսէփ Եպիսկոպոսին՝

Իմ յաւիտեան բարերար.

Ոչ մանանկցութիւն բնաւից՝ որ ի ձեզ յայդողեցաց, ընկալնուս յաւուրս քաւականութիւն.

Խարհանական համբաւքն ձերոյ ծառայութիւն ազդեցութիւն համարեցաք զցուցացեալ Ուրա հոգ Սպասբական Մեծութիւն պարգեւաց, շնորհելով ձեզ յատկապես զնշան Վեղարի և Մանթի. առաքեալ շնորհաւորելով Սրբազնութիւն ձերում՝ խնդրեմ՝ ի ձէնջ լինել միաբան՝ վս յաւուրս յարդանացս, և մաղթիմ հայատակութիւնս. որպէս ձեռամ հանապազ.

Աչքաւնութ ձերոյ ամենայնիւ ծառայ
Աստ Գրիգոր Ոսմանցուվէնցի։

Եւ զայսոսիկ ի բազմաց ընկալեալ գնամակ շնորհաւորեցուանս, և ինքն ևս գշնորհակալութիւն գրեալ գայրէ առ նոս, ապա չուեցաք անտի գնալ ի գրիմ և անդ առեալ գտէր Խաչ վանքն, (որ յետ ելանելոյ հայկազնեանց ցիսկնէ ի գրիմ՝ ամենի միացեալ էր վանքս այս, և ապա յետս ոտիւք Քրնեաղն շնորհեցեալ Տէր Յովհաննէսին Աղոց Եղիազարեան, և նա պարգեւեցաք Գասակապարդեալ Սրբազան Տ՚ն իմոյ, բռնորում վանք դոլով՝ սմա պատկան եալ.) եւ մնաքրեալ բնտրովին Թուրքաբնական զօրացն, բարձր հրամանաւ Գրաքի Սուլթանին։ Յետ որոյ եղ ի ինամ Ա՚բեդայս և գաշխարհական անձինս, որպէ ինամ զբաղում նորոգութեանս, էաւ և վերնի գլխոյնադաշտ ընդարձակ տեղիս, գմայրիս, և գպղես, և ապա դարձ արարեալ անտի գնաց վերստին ի Գրիգորուպոլ. առ ի ձմերել անդ։

Եւ

Աբդ՝ ի վախճանի բանիս՝ ընծեռցասիր դու ազգ հայկեան և սերունդ յաբեթեան, որ վայելեցեր զպատգան անձառելի բանսուքիս, և այժմ և՝ զպատկիսն անախտական բերկրանաց զահեսես, ի ձեռն սոյն ապաշնոս. յիշ մանս արժանի համարեսջիր ուրեմն զաւրի պատճառն գոլոծոյս՝ զարեգնոյս առնկն օրհնութիւն՝ գ՚ուղղեցէք պատուս իշխան Աղայ Յովհաննեան, ընդ հանգուցեալ զուգակցացն իւրոց՝ Գուլխասան սիկնոջն, և հօրն Գալան քար Յակոբին, մօրն՝ Աբգան սիկնոջն, և պապուն իւր Վահրամ Աղային, և իւր հանիկ Մոգուհի սիկնոջն, և բարեշաւսիղ Գոռեքացին, և ամ բարեհաւքաւ ազգացնոցն իւրոց։

Շնորհ յիշեցէք, յիշեալ լինիք ի ձեզ յոյժ ամենայն, ամէն։

Գիտության ենթակայության և ախտահանման
29/Կ 62թ.